This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Catalogued throughout

8

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER

GEDENK-WAARDIGSTE

REYSEN

Naar

OOST EN WEST-INDIËN,

Mitsgaders andere Geweſten gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1518 TOT 1519.

De namen der Reyſigers ſtaan agter de volgende Tijtel uytgedrukt.

8

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER GEDENK-WAARDIGSTE

ZEE EN LAND-REYSEN

NA

OOST EN WEST-INDIËN

Mitsgaders andere Geweſten, ter eerſter Ontdekking en ſoo vervolgens van verſcheyde Volkeren, meerendeels door Vorſten, of Maatſchappyen derwaarts geſonden, gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1518 TOT 1519.

Waar van eenige noyt gedrukt, andere nu eerſt uyt haar Oorſpro kelijke Taalen overgeſet, en ſommige merkelijk verbeterd zijn;

Zijnde een waaragtige en bondige Beſchrijving van veele vreemde K ningrijken, Landſchappen en Steeden, der ſelver Benamingen, Gelegentheden, Sterktens, Stroomen, Zee-Havens, Goud- en Silver-Mijnen, Peerl-Viſſeryen, en menigvuldige Wonderen;

Benevens de Oorlogs-daden en Gedenk-waardige Bedrijven der Ontdekker in het op-doen deſer Landen voorgevallen; voorts hunne gevaarlijke en ſeldſame Ontmoetingen, merk-waardige Geſchiedeniſſen, grouwſame Verwoeſtingen, voorname Volk-Plantingen en Veſtiging der Koopmanſchappen aldaar.

Alles doorgaans met nodige Land-Kaarten, menigte Konſt-Printen, en bequame Regiſters verrijkt.

In het ligt gegeven

TE LEYDEN,

Door PIETER VANDER A

Boekverkoper in de St. Pieters Koor-ſteeg, in PLATO. 1707.

Alwaar deſelve te bekomen zijn.

Met Octroyen van de Heeren Staten van Holland, 's Lands van Utregt, en Staten Genera

203. g. 19.

BIBLIOTHECA·BODLEIANA

De VOYAGIEN in dit Deel begrepen, zijn de volgende.

Anno

1518 Ongemeene Scheeps-Togten en Manhafte Krijgs bedryven te Water en Land, door *Diego Lopez de Sequeira*, als Kapiteyn Generaal en Gouverneur ter voortzetting van der *Portugyzen* Gebied en vryen Koophandel in de *Ooſt-Indiën*, met 9 Schepen derwaarts gedaan in 't Jaar 1518. Vervattende (behalven deſſelfs verſcheyde afvaardigingen van Schepen na de *Maldives*, *Moluccos*, *Banda*, *Ternate*, *Sumatra*, *Ceylon* en andere *Specery-Eylanden*, als ook na *China*) een nauwkeurige Beſchrijving der *Maldives*, beneffens des Gouverneurs eyge Togten na de *Roode Zee* en Kuſten van *Arabien*, &c. Als mede een naſporing van *Abyſſinen* of 't Land van *Preſte Jan*, der Inwoonderen Ouwde herkomſt, Zeden en Godsdienſt, met hunne Steden en Rivieren, &c.

Waar agter gevoegd zijn de volgende Voyagien:

Scheeps-Togt die *Jorge d'Albuquerque* als Opperhoofd der Vloot, uyt *Portugaal* na *d'Ooſt-Indiën* deed, in 't jaar 1519. Als wanneer *Diego Lopez de Sequeira*, het Opper-beſtuur als Gouverneur aldaar ter hand had; wiens verder Bedryf daar in omſtandig agtervolgd word. 66

Der *Portugyzen* verhaal van *Ferdinand Magellanes* Scheeps-Togt, in dienſt des Konings van *Kaſtilien*, door deſſelfs allereerſt ontdekte *Straat*, na de *Specery-Eylanden* ondernoomen. 278

Scheeps-Togt van *Simon d'Andrade*; op bevel des Konings *Don Manuel* met vier Schepen uyt *Indiën* gedaan na *China*, in 't jaar 1518. en vervolgens. 310

Vervolg der Scheeps-Togten en Krygs-bedryven door *Diego Lopez de Sequeira*, als Gouverneur gedaan in *Ooſt-Indiën*, tot aan ſijn wederkomſt in *Portugaal*; na dat hy 't Opper-gebied over de *Indiën*, aan *Don Duarte de Menezes* aldaar had overgegeven, in 't begin des jaars 1522. 328

1518 De Roemwaardige Zee en Land-Togten door den Vermaarden *Ferdinandes Cortes* als Bevelhebber, met een Scheeps-Vloot gedaan na *Nieuw-Spanje* en *Mexico*, in de jaaren 1518. en vervolgens. Verhalende inſonderheyd, d'ongemeene Krijgs-bedryven van *F. Cortes*, onder de *Tlaskaltanen* en *Mexicanen*, en onder welke avonturen, de Magtige Koning *Motezuma* heel 't *Mexicaanze* Rijk ontweldigt, en aan de *Kaſtiliaanze* Kroon is eygen gemaakt. Benevens, de Zeden, deſes Volks, d'Hofhouding van *Mexico* en vele Wonderen van Pragt en Rijkdom die alle andere Verhalen te boven ſtreven.

ONGEMEENE
SCHEEPS-TOGTEN
en Manhafte
KRYGS-BEDRYVEN
te Water en Land, door

DIEGO LOPEZ
DE SEQUEIRA,

als Kapitein Generaal en Gouverneur ter voortzetting van der Portugyzen Gebied en vryen Koophandel in de

OOST-INDIEN,

met IX *Schepen derwaarts gedaan in 't Jaar* 1518.

Vervattende (behalven deſſelfs verſcheide afvaardigingen van Schepen na de *Maldives*, *Moluccos*, *Banda*, *Ternate*, *Sumatra*, *Ceylon* en andere *Specery-Eilanden*, als ook na *China*) een nauwkeurige Beſchryving der *Maldives*, beneffens des Gouverneurs eyge Togten na de *Roode Zee* en *Kuſten van Arabien* &c.

Als mede een naſporing van *Abyſſinen* of 't Land van PRESTE JAN, der Inwoonderen Ouwde herkomſt, Zeden en Godsdienſt, met hunne Steden en Rivieren.

Uit d'eyge Berigten en Order des Konings van Portugaal in 't Portugys beſchreven, door JOAN DE BARROS, Raadsheer en Hiſtori-ſchryver der zelve Majeſteit.

Nu eerſt uit d'Oorſpronklyke Taal in 't Nederduyts vertaald en met Land-Tafereelen, Konſt-printen en noodig Regiſter verrykt.

TE LEYDEN,

By PIETER VAN DER AA, Boekverkoper 1707.

Met Privilegie.

(1)

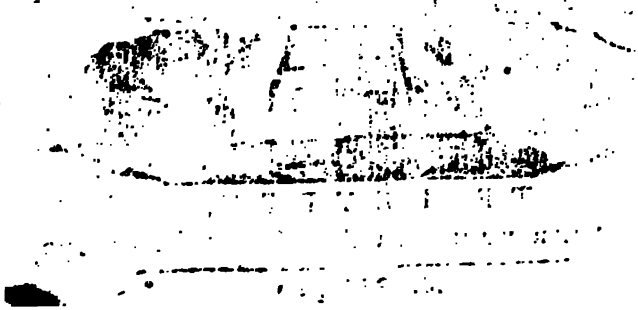

SCHEEPS-TOGTEN
en Dappere
KRYGS-BEDRYVEN
door
DIEGO LOPEZ
DE SEQUEIRA,
gedaan na en in
d'OOST-INDIEN,
in 't Jaar 1518 *en vervolgens.*

Nademaal Lopo Soares de drie Jaaren uitgedient had die den Koning begeert hadde/ dat de Gouverneurs van Indiën, mitsgaders de Kapiteinen en Officiers die hy daar had/ aldaar zouden dienen/ in 't Jaar vyftien honderd agtien zouden uit zyn/ zoo liet hy een groote Vloot toe ruſten om Diego Lopez de Sequeira, Opper-Almotace van den Prins Don Jan zyn zoon/ en grooten Alcaide der Stadt Alandroal, zoon van Lopo Vaz de Sequeira, den welken meede het gemelde Ampt van Alcaide bekleed hadde/ derwaarts te zenden. Zyn Majeſteit wordt goet hem het gemelde Opper-bewind op te dragen om de goede kennis die hy van deſſelfs ervarenheyd had/ niet alleen op de reis die hy na Malacca gedaan had/ doen hy dat land ontdekte/ gelyk als wy verhaald hebben/ maar ook in andere Togten op Zee/ en inzonderheit in de Stadt Arzilla in Afrika, daar hy als Kapitein gebood. En alzoo met de tyd van Lopo Soares ook uit waar die van veele Kapiteinen die onder hem gedient hadden/ en men over zulks andere/ met genoegzaam volk tot het beſchermen der ingenomene plaat-

1518.

Nieuwe Vloot voor Diego Lopez de Sequeira om na Indiën te gaan.

Waarom hem dit Ampt wierd opgedragen.

1518. plaatzen / vermits het afſterven van veele van de zelve / in haare plaats moſt zenden / zoo belaſte zyn Majeſteit neegen Scheepen tot vyftien honderd man toe te maaken / daar de volgende Kapiteinen op zouden zyn; namentlyk Don Jan de Lima, den welken tot Kapitein binnen Calicut zouden dienen; Rui de Mello, zoon van Fernando de Mello, booz Kapitein tot Goa; Don Aires da Gama, booz Kapitein van Cananor; Garcia de Sa, zoon van Jan Rodrigues de Sa; Lopo Cabreira, booz Opper-Alcaide tot Malacca; Jan Lopez Alvino, om te gaan na de Kuſt van Melinde in de Stadt Sofala; Pedro Paulo, zoon van Bartholomé Forlentim, en Jan Gomes Cheira-dinheiro na de Maldives.

Krygt negen Scheepen met vyftienhonderd man.

Vertrekt van Liſſebon.

Deeze Vloot gereed zynde / vertrok Diego Lopez van Liſſebon op den zeeven-entwintigſten der Maand Meert deezes Jaars 1518 / en quam met reedelyk goet weeder tot Mozambique. Eer dezelve aan de Kaap van Goede Hoop quam / ſtak zeehere Vis in de zy van het Schip van Jan de Lima, zoo dat eenige booz de bons die zulks gaf / meenden dat het zelve teegen een Klip geſtooten had; waar op zy haar dan aanſtonts na de pomp begaven / alzoo men vreezde dat het Schip een lek gekregen had; dog na dat men alles op het nauwſte bezigtigd had / kon men geen letzel ter weereld daar aan zien. Dog doen men het Schip naderhand tot Cochy kielhaalde / vond men de ſnuit van een Vis in 't Schip / lang omtrent twee palmen en een half / van boozen ſcherp / bruin en hart gelyk de hoorn van een Rinoceros / alleen met dit onderſcheid dat het bovenſte van de gemelde ſnuit zoo hart en ſcherp als yzer was / in zulker voegen dat men het zelve daar meede konde vylen: ſchynende dat doen de Vis zyn ſnuit in 't Schip ſtak / een groot gedeelte van dien booz een boeg ging / en dat hy booz de groote kragt die hy deede om dezelve daar uit te haalen / het gemelde Schip wat deede beweegen en gelyk als een ſtoot geeven.

Een Vis ſtoot in een Schip.

Zyn ſnuit word'er in gevonden zoo hart als yzer.

En tot gedagtenis bewaard.

De gemelde ſnuit wierd als wat raars alhier ge-

gebragt / alwaar zommige zeiden dat het van zoo een Vis / en andere weeder van een andere was : Dog wat my aangaat ik merkte eenige Jaaren daar na / dat het van de Vis was / Agulha, of Naald-Vis genaamd / gelyk eenige zeiden. Want doen ik na het Kasteel van St. George del Mina, onzen Stuurman een lyn met een haak agter uit gesmeten hebbende / om de Vissen die de Zeeluiden Albecoras noemen / en die zoogroot en van maakzel als een Tonyn zyn / te vangen / zoo raakte een van deeze Agulhas aan de haak vast / welke haak tusschen twee spleeten wierd gehegt / zoo dat de Vis niet los konde koomen. Hier op quam al het Volk toeloopen / en de Snuit van de Vis buiten 't water om hoog houdende / wierd hy met halve pieken en harpoenen zoodanig doorboord / dat hy het eindelyk most opgeeven. Zyn vleesch wierd onder 't volk uitgedeeld / en daar was wel zoo veel aan als aan dat van een Stier-Os. Zyn snuit hoe wel men yzer daar meede konde vylen / en dat hy van het zelve maakzel was als die van d'andere Vis die in 't Schip van Don Jan de Lima was blyven steeken / zoo was hy egter kleinder. En nademaal wy ze alle beide in handen hebben / zoo hebben de Zeeluiden ons verzekert dat het die zelve Vis was die wy Agulha of Naald-Vis genoemd hebben. 1518.

Wat dit voor een Vis was.

Verhaal van een andere diergelyke Vis.

Diego Lopez van Mozambique vertrokken zynde / quam tot Goa den agtsten September / alwaar hy niet lang bleef / om dat hy daar de tyding vond dat Lopo Soares op weg na Ceilon was / weshalven hem goet dagt hem te volgen / om hem daar te treffen eer hy'er van daan vertrok. Op de hoogte van Pondarane gekoomen zynde / quam aldaar by hem Antonio de Saldagna / den welken / gelyk wy te vooren gezegt hebben / van Ormus vertrokken was / alwaar hy overwinterd hadde. En hoewel hy hem by nagt ontmoete / zoo was egter het geschiet van 't Geschut daar deeze twee Vlooten malkander meede groeteden / zoo groot / dat zy genoeg konden zien.

Diego Lopez komt tot Goa.

Daar Antonio de Saldagna by hem komd.

1518. Na dat dit wat over was/ ging Antonio de Saldagna, Diego Lopez in een ſloep bezoeken/ en bleef daar by hem die geheele nagt/ hem verhalende al wat hy van de zaaken van Indiën wiſt; het welk Diego Lopez zoo veel te meer deede haaſten/ alzoo hy in de Veſtingen daar hy door trok/ niet wilde blyven/ maar liet'er alleen de Kapiteinen die hy meede genomen had/ om daar in te gebieden. Want zyn voorneemen/ gelyk als wy gezegt hebben/ was Lopo Soares meede te nemen eer hy van Cochy na Ceilon vertrok/ om hem die reis te beletten/alzoo aan het maken van de Sterkte dat hy voor hadde/ in die tyd zoo veel niet gelegen was als aan d'andere dingen die den Koning hem aanbevoolen had/ waar toe hy het volk en de Scheepen die Lopo Soares tot dien einde meede nam/ van nooden hadde. Dog het weeder was zoodanig/ dat hy neegen daagen tot Baticala moeſt blyven/ van waar hy een brief aan Lopo Soares zond/ alleen om hem op te houden/ dog den brief quam tot Cochy teegens den avond/ na dat hy des morgens van daar vertrokken was; en hoewel dezelve door laſt van den meergemelden Diego Lopez niet verder ging/ zoo kreeg egter Lopo Soares onderweeg de tyding van zyn komſt/ het welk hy nogtans niet en liet blyken/ maar voer met zyn zaken voort/ die hy ook ten einde bragt/ gelyk wy voor dezen gezeid hebben.

Vorneemen van Diego Lopez.

Word door quaad weder tot Baticala opgehouden.

Lopo Soares krygt de tyding van zyn komſt.

Diego Lopez ondertuſſchen tot Cochy aangekomen zynde/ alwaar hy zeer wel ontfangen wierd/ droeg Lopo Soares zulk een eerbied toe/ dat hy in de Veſting niet en wilde huysveſten/ alzoo dit de woon-plaats der Gouverneurs was/maar ging in het huys van Laurenzo Moreno, om reeden dat Lopo Soares van Ceilon niet en quam/ of zyn Ampt niet en behieede/tot dat den anderen hem met de gewoone plegtelykheden/ gelyk hy den Koning ſchreef/ daar meede voorzag; want de beſtelling van Lopo Soares bragt meede dat hy regeeren zoude tot dat hy in 't geheel vertrok. Na zyn komſt/ zynde geweeſt den twintigſten September/ bewees

Eerbied van Diego Lopez tot Lopo Soares.

Wat de beſtelling van Lopo Soares inhiel.

Die-

Diego Lopez hem nog zeer groote eer / het welk wy tot op heeden niet gezien hebben / maar daar en teegen groote onlusten / en dat zoodanig / datze de eer wel konden bevlekken / niet van die gene de welke Scheep gingen: (want de verdere van deeze verkregen der een die zeer groot was / in het geduldig lyden van het geen haar aangedaan wierd) maar van die geene door welker schult zy zeer misnoegt vertrokken: Een werk voorwaar niet van de zoodanige aan wie zulk een swaar wigtig werk als de Regeeringe van Indiën betrouwd werd / welk Land wy in diergelyke dingen haare nieuwe Gouverneurs altyd wel hebben zien ontfangen / dog daar en teegen over de vertrekkende zeer t'onvreeden zyn; en / dat nog erger is / dat die geene die het meeste sweet en bloed tot desselfs wel-zyn en welstand gestort hadden / het slegste beloond wierden / gelyk als of dat Land voor een wreede Stiefmoeder van zommige / en wederom een overgoede Moeder van andere wilde gehouden zyn. Voorwaar een harde straffe Godts / welkers oorzaak aan veele verborgen / en aan weinige bekend is.

1518.

Regeeringe van Indiën swaar.

Na dat dan Lopo Soares de Regering van Indiën aan Diego Lopez afgestaan hadde / vertrok hy van Cochy, (of Couchin, gelyk men het hedendaags noemd) na Cananor, alwaar hy Gengber innam / en van daar op den twintigsten January des Jaars 1519 na dit Koninkryk / met neegen gelade Scheepen waar meede hy in 't zelve quam. Het schynt dat het gansche geluk van Lopo Soares in het gaan en keeren met zyn Vloot en goede ladinge van Speceryen bestond / want deze reis gelukten hem de zaken van de Regeeringe van Indiën zoo wel niet / ten minsten in het gaan na de Roode Zee gelyk als de eerste / namentlyk in 't Jaar 1504 omtrent het werk van Panane.

Vertrek van Lopo Soarez.

Zyn komst tot Lissebon.

Diego Lopez ondertusschen het bezit van zyn Ampt genoomen hebbende / zond terwyl hy tot Cochy was / eenige Kapiteinen na verscheide plaatzen daar de noot zulks vereiste; namentlyk Don Alfonzo de Menezes, met drie Scheepen na Ba-

Verzending van Kapiteinen na verscheide plaatzen door Diego Lopez.

1519. ticala, met laſt om niemant in de Haven te laten koomen / tot dat Diego Lopez zelf aldaar was / om wraak van den Gouverneur der Stadt te neemen / om dat hy teegen ons opgeſtaan was / en de tollen die hy ſchuldig was / niet en wilde betalen. Ook zond hy Jan Gomes Cheira-dinheiro om een Sterkte in de Maldives te gaan maken / en aldaar / volgens laſt van den Koning Don Manuel als Kapitein te gebieden. Op de zelve tyd zond hy meede Chriſtoffel de Souza met drie Scheepen / namentlyk hy in een Galey / en Rui Gomes d'Azevedo d'Elvas en Laurenzo Godinho, ider in een Karaveel, waar by nog zoude koomen / Jan Gonzalves de Caſtelbranco / den welken dooz laſt van Lopo Soares met drie Fuſten boven de Haven van Dabul lag / om dat Don Jan de Monroy ter oozzaak van Alvaro de Madureira, den welken gelyk wy booz deezen geſchreeven hebben / teegen de Moren doende was / aldaar verwagt wierd : en onderweegen zoude Chriſtoffel de Souza twee Baartuigen die Rui de Mello, Kapitein tot Goa, hem zoude geeven / gelyk hy deede / van daar meedeneemen / waar meede hy vyf zeilen met honderd en ſeſtig man uitmaakte.

Die wraak van den Gouverneur van Baticala will neemen.

Andere verzending van Kapiteinen.

Vertrek van Diego Lopez na Goa.

Diego Lopez dit alles verricht / en het noodige tot Cochy verzoozgt hebbende / vertrok na Goa, en verzag onderweegen de Veſtingen van Calicut en Cananor, hy deede meede de Scheepen die hy onder Don Alfonzo de Menezes na Baticala gezonden had / van daar vertrekken / alzoo den Gouverneur tot zyn plicht was weedergekeerd / en de tollen en andere voldoeningen die Diego Lopez over zyn weederſpannigheid van hem begeerde / betaald hadde.

Voldoening des Gouverneurs van Baticala.

Den zelven Lopez tot Goa aangekomen zynde / begon aanſtondts te denken om andere Kapiteinen na verſcheide plaatzen af te zenden. Den eerſten was Don Antonio de Saldagna met een Vloot van meer als vier zeilen / boven de geene die hy by zig hadde / om na de Kuſt van Arabien te gaan / en van daar tot Ormus te gaan overwinteren / en de Kuſt van

Verzendingen van nog andere Kapiteins.

van Dio onderweegen aan te doen / om de Scheepen van Mecha, gelyk hy deede doen Lopo Soares hem afvaardigde aldaar in te wagten. Ook zond hy Simon d'Andrade na China met eenige Scheepen / aan welken Simon den Koning Don Manuel het Ampt van Opper-Kapitein van die reis beloofde / zoo haast als zyn broeder Fernando Perez d'Andrade zoude gekomen zyn. Dezen was doen ter tyd met Don Aleixo de Menezes al in Indiën aangekomen / na dat zy gelyk te voozen is gezeit / van Malacca vertrokken waaren / alwaar de tyding gekomen was dat alle de voozslagen van Dreede die den Koning van Bantam gedaan hadde / niet anders als veinzerpen waren / tot dat Don Aleixo zoude vertrokken zyn / en dat hy met een groote magt van volk na Malacca quam / waar dooz men aldaar zeer ontsteld was / om dat men 'er zeer ontbloot van mond-kost en volk was / zynde het weinige dat daar in bezetting lag nog wel meest ziek. 1519.

Bedriegelyken handel van den Koning van Bantam.

Deeze tyding / als ook het maagschap dat Diego Lopez met Antonio Correa hadde / was oozzaak dat hy hem twee Scheepen gaf / om eenige voorraad die men tot Malacca verzogt hadde / derwaarts te brengen. Hy gaf meede last aan Alfonzo Lopez d'Acosta hem nog twee Jonken by te zetten / om daar meede na Pegu te gaan / en de Dreede met den Koning van dat Koninkryk te maken / en na dat hy zyne Jonken en Scheepen met leef-togt / alwaar grooten overvloed daar van was ; zoude hebben afgeladen / dezelve na Malacca te zenden / en een van de gemelde Scheepen met andere goederen dewelke tot Ormus zeer gezogt wierden te voorzien / en daar meede na die Stadt te gaan. Dog God schikte deeze zyne reis anders ten besten van de arme Stadt Malacca : om het welke zoo veel te beter te verstaan / wy eerst moeten zeggen wat aldaar zederd de komst van Don Aleixo voorviel.

Zending na Malacca en Pegu om vrede met dien Koning te maken.

Toen Don Aleixo de Menezes van Malcca vertrok / was die Stadt in den staat die wy reeds gemeld

1519. meld hebben / dog niet tegenſtaande de Vrede daar den Koning van Bantam ons valzelpk mede gevleid had / liet Don Aleixo de zelve zoo wel verſterkt dat ze de belegering des Konings / de welke weinig dagen daar na volgde / wel konde uitſtaan; namentlyk te land met meer als vpftien honderd man / en veel gewapende Olifanten / en te water met zeſtig zeer ligte en wel gewapende Vaartuigen. Hy dan op een ogtend met die Vloot en Leeger onverwagt voor de Stadt gekomen zynde / verweekte zulks een groote verſlagentheid binnen de zelve / want daar was omtrent niet meer als ſlegts twee honderd man in / en de meeſte nog ziek aan de koortzs en andere onpaſſelykheeden dewelke uit de quade lugt van het land / uit oorzaak van deſſelfs gelegentheid was ontſtaan: dog alzoo de Eer en het Leven twee zulke koſtelyke panden zyn / zoo diende deeze komſt van den Koning van Bantam maar tot een geneeg-middel om alle de koortzen te verdrpven / zoo dat veele dezelve niet weeder kreegen / en aan alle de kragten quamen om op te ſtaan en haare Wapens aan te doen.

Voorzorg tot beſcherming van Malacca.

Koning van Bantam belegerd Malacca.

Eer en leven genezen de koortzen.

Alfonzo Lopes had de wagten der Stadt voor deeze komſt / in wyken / en deeze in Kapiteinſchappen op de volgende wyze verdeeld: Aan de zyde genaamd Ilher, in twee Wagt-hutzen die op de gragt ſtonden / waaren Franciſco Fogace en André Peſſoa, en op de hoogte ſtaande booven onze Veſting / daar Duarte Coelho nader hand een kluis / genaamd Onze lieve Vrouw der Gratie, op ſtigte / was Jorge Botello de Pombal en de Portugyzen die in 't land getrouw waaren / zoo dat ze de naam van Bato-China daar door heeft. Aan de Brug ſtaande over de Rivier daar men na de groote woning der Mooren gaat / zynde teegen Upi, had Fernando de Lemos de wagt / en de bewaring van deeze zelve wooning / de welke meede met de gragt omvangen was / daar het water door liep / had Alfonzo Lopez aan de voornaamſte der Mooren en Heidenen die aldaar woonden / gelaten; als mede aan de Bendara, aan de Colaskar, aan de Taman-

Verdeling der wyken binnen de Stadt.

mango, en andere; zynde alle wel bereid om voor haare Huizen / Brouwen en kinderen te ſterven: want zy waaren wel verzekerd dat zoo den Koning van Bantam in de Stadt quam / daar niemand in 't leeven zoude blyven / om den grooten haat die hy haar toedroeg. 1519.

Aan de Zee-kant was Duarte de Mello, Opperhoofd van de Zee / met d'andere Kapiteinen / namentlyk Don Rodrigo da Silva, Fernando Figueira, Diego Mendes, Gabriël Gago en Carlos Carvalho. Wat Alfonſo Lopes zelf aanging / die paſte op de Landzyde / daar de nood zulks het meeſte zoude vereiſchen. Voorzorg aan de Zee-kant.

Den Koning / gelyk wy gezeid hebben / op een ogtend gekoomen zynde / doen de Zee leeg was / en byna alle onze Schepen op droog lagen / gaf zulks aanleiding aan de vyanden om een van onze Galeyen die maſteloos lag / en ſtond om vernieuwd te worden / om dat ze zeer ouwd was / als ook twee Schepen van Koopluiden die al geloſt waren / in de brand te ſteken. En alzoo de onze den Koning eerſt aan de Zee-kant gewaar wierden / doen zy den gemelden brand ſtigteden / zoo quamen ze aanſtonds alle daar na toe loopen / alzoo zy meenden dat hy aan lant wilde koomen; doch wyl zy een groot geſchreeuw van andere / de welke uit haar ſchuil-plaats ſprongen / daar ze in hinderlaag geleegen hadden / en de leg-plaatzen die wy gezeid hebben / aantaſteden / aan d'ander zyde hoorden / zoo liet Alfonſo Lopes d'Acoſta die plaats van de Zee-kant aan Duarte de Mello om te beſchermen / en ging de zyne te hulp met het ander volk dat in de leg-plaatzen beſteld was / alwaar hy de Mooren van de Stadt alreede vond / de welke aan de vyanden het aanmaderen beletteden. En alhoewel de vyanden / de welke in hinderlaag / als gezegt / geleegen hadden / de meergemelde leg-plaatzen in 't eerſt zeer ſtoutelyk aantaſteden / alzoo zy daar weinig tegenſtand vonden / zoo ſmeten zy egter haar geweer neer zoo haaſt als de onze aanquamen / de welke haar uit de leg- Een Galey en twee Schepen in de brand geſteeken. Scherp gevegt.

1519. leg-plaatzen daar zy al in waren / alwaar een ſcherp gevegt voorviel / het welk aan veele het leven koſte / alzoo Alfonſo Lopes veel geſchut en volk met halve Pieken en ander geweer / na de plaatzen daar het meeſte gevaar was / aanſtondts liet brengen. Wat Duarte de Mello en d'andere Kapiteinen aan gaat / die moeſten een goede wyl ſtand houden / by gebrek van water / om de vyanden aan te doen / dog zoo haaſt als zy haar Geſchut op de zelve begonden te loſſen / maakten zy daar zulk een ruimte onder / dat ze wat moeſten afwyken / waar door d'onze tyd kregen om den brand te bluſſen die zy geſtigt hadden / dog dit koſte egter het leven aan veele van haar. Want nademaal het Schip van Gabriël Gago door den brand in de lugt ſprong / zoo verdronk hy ellendiglyk met alle de zyne / zonder dat men haar konde helpen / doen het Schip open barſte / om dat ieder zoo veel met zig zelve te doen had / dat ze andere niet konden redden. Diego Mendes wierd het hoofd van de ſchouders geſchooten / en het ligchaam bleef over-end ſtaan.

Den brand met verlies van veel menſchen geblaſt.

Eindelyk hadden d'onze drie uuren lang dat dit gevegt duurde / te water en te land zoo veel te doen / dat ze wel te vreden waren dat ze het haare mogten behouden / en de vyanden weken na haare Leger-plaatzen / die van de Zee na het groot Eiland dat tegen-over de Stadt leid / en die van 't land byna in 't gezigt van de leg-plaatzen / haar alle ſterk makende / om dat den Koning de onze agtien of twintig dagen lang belegerd hield / haar dikwils en zeer hart beſtormende / waar door / mits-gaders door het gedurig waken en het gebrek van volk / het welk hoe langer hoe meer toenam / zy geweldig afgemat wierden. Dog het beliefde Godt dat de vyanden in alle die tyd zoo veel weder-ſtand vonden / en dat ze zoo veel dooden en gequetſte kregen / dat den Koning ziende dat hy meer ſchaade leed als verooraakte / en dat de onze zoo ſtout tegen de zyne wierden / dat in plaats dat ze haar in 't eerſt maar verweerd hadden / zy haar nu wel onder de oogen derfden trekken / en vreezende in

Aſtogt der Vyanden.

Afmatting der Portugyzen.

De Belegering opgebroken.

zyn

zyn eige Leger te werden aangetaſt / eindelyk op zekere nagt zeer ſchielyk vertrok / en na de plaats wederkeerde daar hy van daan gekomen was. 1519.

En hoewel hy d'onze met die belegering / als gezegt is / veel moeiten aan deede / zoo verloozen wy egter in alles niet meer als agtien man / zoo te water als te land / waar van de vooznaamſte waren de Kapiteinen die wy genoemd hebben / daar wy in tegendeel naderhand verſtonden dat van de vyanden wel drie honderd en dertig gebleven waren / en een groot getal gequetſte / waar dooz den Koning onder de Moozen die tot Malacca woonden / veel van zyn agtbaarheid verlooz / alzoo zy zeggen dat hy in dezen aanſlag / waar in hy alle zyn magt in 't werk geſtelt had / daar de onze in zulk een klein getal / en dooz de ziekteng en den honger die zy leden / zoo verſwakt waren / egter by alle voozvallen het te quaat gehad hadde. Verlies der Vyanden. Nevens des Konings agtbaarheid.

Dog hy hier dooz geleerd zynde dat de beſte van de zyne man voor man / tegen d'onze niet op en kon / alzoo deeze als menſſen vogten die haar heil alleen in haare armen zogten / zoo beſloot hy haar te bevegten gelyk hy van te voozen gedaan hadde; namentlyk zyne Schepen op die van Malacca te doen ſtroopen / en de Jonken die derwaarts gingen / vyandelyk aan te taſten. Ook zond hy by wylen eenig volk te land uit / om de werken van de onze by dag en by nagt aan te taſten / en als zy wederſtand vonden / keerden zy weder te rug / op hoop dat zy de onze d'een of d'ander dag onvoozzieng zouden verraſſen / of ten minſten zoodanig afmatten / dat hy haar daar dooz / mitsgaders dooz de ziekte en de honger die hy haar dooz het verbod van toevoer van levens middelen zoude doen lyden / allengskens zoude doen ſmelten / in voegen zy niemand hadden die de Stadt konde beſchermen of daar in trekken. Manier van Oorloge veranderd. Hoop der Vyanden daar uit.

Tot dien einde ontbood hy van Muar den Kapitein Ciribiche, den welken zeer bequaam daar toe was / en ſtelde in zyne plaats een ander / genaamd Sanſotea de Raja, die d'afgeregtſte en de dooz- Vermaarde Moor.

1519. dooztraptſte Dent van die Geweſten was. Het geen dat die Mooz zoo vermaard onder de zyne gemaakt had / was dat hy een harde uitſteek van vleeſ / gelyk een eelt boven de groote toon had / dat wel wat na een Hane-ſpooz geleek / meenende ieder een dat zulks een teeken van een moedig mens was. Want als men daar Hanen vind die groote ſpoozen hebben / zoo maaken zy daar zeer veel werk van / alzoo zy in de gevegten daar zy haar toe houden / (het welk daar zeer gemeen onder de Grooten / en in zonderheid tot Patane is /) bevinden dat ze kloeker zyn als andere dié de zelve zoo groot niet en hebben. Daar op wozden groote weddingen gedaan / en daar zyn ſiegters toe geſteld / de welke oozdeelen welke van beide gewonnen heeft.

Kloeke hanen op Bantam.

Weddinge op haare gevegten.

Dezen Sanſotea de Raja was wel in der daad een goed Soldaat en een braaf man / dog hy had die naam meer dooz zyne liſten als wel dooz zyne dappere daaden gekregen. En om de zelve niet te verliezen / en nog meer te toonen het onderſcheid dat'er tuſſchen hem en Ciribiche was / zoo quelde hy onze Fortres een zeer langen tyd te water en te land / en verbood zelfs zoo ſtreng dat men daar geen voozraad van monthoſt inbrengen zoude / dat men daar zeer groot gebrek aan had / ja zoodanig / dat men veel tyds geen Mis by gebrek van Wyn konde doen. Het welk de menſchen / en inzonderheid het gemeene volk / tot zulk een ellende van ziekte en ſwakheid bragt / dat zy de armen nauwelyks konden roeren. Dog in die tyd kregen ze eenige laaffenis dooz de komſt van Antonio Correa, den welken / gelyk wy te voozen gezegt hebben / Diego Lopez de Sequeira met eenige voozraad na die Stadt gezonden had / om met twee Jonken van daar na Martaban te brengen / of levens middelen tot Pegu te gaan laden.

Gemelde Moor queld die van Malacca geweldig.

Slegte toeſtand daar binnen.

Met deeze kleine vergunning en het weinige dat zy nog over mogten hebben / en wel voornamentlyk met den Perzoon van den gemelden Antonio Correa, hielden zy het nog lang tegen d'onverdra-

Houden egter ſtand tegen de Moor.

ge-

gelyke quellingen van Sansotea, tot dat'er eindelyk een onverwagt voorval / na het vertrek van den meergenoemden Antonio Correa na Pegu opquam / namentlyk de dood van gedagten Sansotea, in een overwinning die d'onze op hem verkregen / het welk in deezer voegen toeging. 1519.

Zyn dood.

Zoo als hy aldus voortvoer met ons den Oorlog te water en te land aan te doen / zoo is't dat hy tot wraak van dat hy de Schepen die na de Stadt gingen / en inzonderheid die van vrienden plaatzen quamen / niet en konde nemen ende berooven / d'andere na de Rivier van Muar opbragt / daar hy het beste / als of hem het zelve als een regt toebehoord had / uitnam / en het overige tot zoodanigen prys als hy zelfs daar op stelde / betaalde / zeggende dat dat voor den Koning van Malacca, zynen Heer was / den welken / niet tegenstaande hy die Stadt verlooren had / egter daarom de vaard van de twee Nauwtens waar door men na de zelve ging / niet quit en was / zoo dat men hem de zelve regten die men hem ten tyde als hy vredige Heer van Malacca was / betaalde / om die oorzaak nog schuldig was.

Verhaal van dien.

Moorze kneveleryen teegen Schepen van vrinden.

Hier op gebeurde het dat onder alle die genomene Schepen mede was een Jonk van een Koopman van Jao, den welken veeltyds levensmiddelen na Malacca bragt / en die hy na de Sterkte van de Rivier Muar mede nam / zeggende dat hy hem zyn geheele lading wilde betalen / dog na dat hy alles daar uit genoomen had / zeide hy tegen de Koopman dat hy hem het leven tot betalinge van zyne goederen schonk / alzoo hy wel wetende dat wy vyanden van den Koning zynen Heer waren / en dat hy ons te Vier en te Swaard vervolgde / om dat wy hem uit zyn Stadt gezet hadden / hy Koopman egter nog zoo stout was dat hy ons levensmiddelen tot ons onderhoud toebragt.

En onder dies tegen een Koopman van Jao of Java.

Deeze man dan zig van alles beroofd ziende / keerde met zyn bloot Schip na Malacca, en vertoonde zig alzoo voor Alfonso Lopes d'Acosta, zeggende dat hy zulks om onzent wil geleden had / en

Die daar over beklag tegen Alfonzo Lopes d'Acosta doet.

1519. en dat Sanſotea hem geen andere reden van zyne beroovinge gegeven had. Alfonſo Lopes d'Acoſta dit hoorende / en wetende dat deeze man een van de magtigſte van geheel Malacca was / toonde hem zeer gevoelig over dit werk / want hy dagt wel dat zoo doende niemand tot Malacca zoude derven koomen / waar door de zelve dan den handel / zonder de welke zy niet en konden beſtaan / 't eenemaal quit zoude worden. Deeze man dan ten beſten dat hy kon / over zyn verlies getroost / en eenige hoop tot het weder krygen van zyn goed gegeven hebbende / vraagde hy hem na de plaats daar de gemelde Veſting van Sanſotea ſtond / beneffens nog na eenige andere dingen die hem tot het uitvoeren van zyn aanſlag noodig waren om te weten. De Moor / den welke daar zynde / wel nauwe agt op alles geſlagen had / voldeed hem daar op zeer naukeurig / daar by voegende; Dat hy raad wiſt om de gemelde Veſting in zyn magt te ſtellen, en bevestigden het gunt wy zoo even gezegt hebben.

Alfonſo Lopes zyne gedagten hier op hoe langer hoe ernſtiger latende gaan / riep eindelyk alle de voornaamſte van zynen Raad by malkander / alwaar die zaak in 't lang en breed wierd overleid / en ook ten leſten beſlooten / niet tegenſtaande de brugteloozen aanſlag die daar op te voozen gedaan was. Duarte de Mello wierd hier toe uitverkoozen / en goed gevonden dit Gebouw te water en te land te beſtoken / tot welken einde deezen Koopman aanbood volk in 't geheim te werven / ende haar tot aan 't paal-werk van de Veſting te brengen / alwaar geen ander gevaar en was als van eenige verborgene Doet-angels / die hy alle zoude laten wegnemen / om den aanſlag alzoo des te beter uit te voeren. Dit aantaſten te land wierd door Alfonſo Lopes d'Acoſta aan Manuel Falcon, en onder hem / aan Antonio Lobo Falcon, zynen Neef; Diego Pacheco, Manuel Pacheco zyn Broeder / Diego Brandon do Porto; Jan Guedez de Santarem en andere Perzoonen / de welke den voorgemelden Koopman met zyne twee Zoonen en eenige

Beſluit om de Bantamze Veſting op nieuw aan te taſten.

Voet-angels voor de Veſting geſtroid.

ge Dienaars tot haare leidslieden hadden aanbevolen. 1519.

Het voornemen was / dat zoo haast als men op de Rivier niet verre van de Vesting zoude gekoomen zyn / Manuel Pacheco zig met zyn volk na zekere plaats zoude begeven / en door zeker voet-pad of enge weg die tusschen het geboomte langs de Strant liep / onder het geleide van den Koopman tot aan de buiten-werken stilletjes voortgaan / doch daar op niet aan te vallen voor dat men het schieten van 't Geschut waar meede Duarte de Mello de Vesting te water zoude aantasten / gehoord hadde. Overleg tot het aantasten der zelve.

Dit dan alzoo heimelyk als 't mogelyk was / beſteld zynde / liet Duarte de Mello het gerugt loopen dat hy na het Nauw van Sabon ging / om op de Schepen die het op Malacca gemunt hadden / te passen / op dat ze geen schade van de Vloot van Sansotea de Raja zouden lyden. Duarte de Mello dan gereed zynde / vertrok met zyn Vloot op Alderheiligen Avond, des Jaars 1519 in alles twee-honderd man op hebbende / waar onder honderd en twintig Portugyzen waren / en de reſt Maleyers; waar op hy tegen den morgen heel vroeg / ter plaatze quam daar Manuël Falcon voor den dag zoude koomen. Deezen den Koopman volgens afspraak als zyn Leitsman volgende / begon niet zonder moeite voort te stappen. Want alzoo de aarde wat vet was / en men over eenige hollighеden moest / en dat het die nagt daar op geregend had / zoo gingen zy alle meer om een droog-plaats te zoeken / als zig voor het vuur van het Kruit bloot te stellen. Vertrek tot dien einde. Ongemakken in 't naderen gelee den.

Duarte de Mello haar de tyd willende geeven om die weg af te leggen / als ook om zoo veel te minder te werden gehoord / liet vast zagjes aan roeyen / tot dat hem dagt dat ze ter plaatze wezen zouden daar den Koopman haar heen geleidde / als wanneer hy zig voor de Vesting vertoonde / en vuur uit zyn Geschut begon te geeven. Zoo haast als Manuel Lobo zulks hoorde / quam hy by den

1519. Koopman den welken op de schouders van een van zyne Slaven gedragen wierd / die de Voet-angels vast uit de aarde rukte. Maar op hy zig met der haast op de aarde hebbende laten glyen / hoe nauw hy ook op zyn doen lette / was hy niet verre gegaan / of hy trad op een Voet-angel / zoo dat hy aanstonds weder op de schouders van zyn Slaaf moest gaan zitten / dog zulks mogt hem weinig helpen / alzoo de wonde zoo diep ging / dat hy aanstonds daar van stierf.

Dood van den Koopman.

Manuel Falcon ondertussen niet tegenstaande hy zyn Leitsman verlooren had / vervolgde egter zynen weg / doende des Koopmans Zoonen en Slaven voor hem gaan / om de Voet-angels uit te halen; waar van schoon Godt hem bewaarde / zoo konde hy egter op zyn eerste aankomst / zoo als hy de Buiten-werken wilde aantasten / de schoot van een stuk Geschut niet ontgaan / dat de vyanden aldaar geplant hadden / waar door hy een quetzuur aan een been kreeg / die hem voor dood aan de voet van een Palm-boom liet leggen. De onze die by hem waren / dit ziende / en dat den Koopman die haar tot nog toe voor een Leitsman verstrekt hadde / beneffens nog meer andere die zig voor de Voet-angels niet hadden konnen wagten / dood was / wisten niet wat zy doen zouden / alzoo zy tot nog toe niet en wisten hoe het met Duarte de Mello stond / maar zy hoorden alleen de Kanon-schooten aan de Zee-kant / waar door zy oordeelden dat hy al voor de Vesting was.

Een der Portugyze Hoofden gequetst.

Verslagentheid der Portugyzen.

Zy dan alzoo met malkander zeer vertwyffeld zynde / vraagde eenen Jan Fernandes de Santarem wat men by zoo een gelegentheid zoude doen; en daar op het oog op Diego Pacheco slaande / ried hy zyne makkers dat men hem voor Kapitein zoude aannemen / als zynde een man waar door zy groote eer met d'overwinning zouden bevegten. Dit wierd aanstonts eendragtig door een ieder toegestaan / dog Diego Pacheco zeide daar op / Dat het doen geen tyd en was om Kapiteinen te kiezen, maar dat ieder een Kapitein voor zig zelven moest ver-

Deftige Taal van een Kapitein.

verſtrekken; en daar op de naam van St. Jago overluid genoemd hebbende / wierd een ieder daar dooz zoodanig aangemoedigd / dat zy haar als mannen aan Godt opoffrende / gezamentlyk op de Dooz-werken aanvielen / daar zy een dappere wederſtant vonden / alzoo de plaats aan dien oozd ſterker was gemaakt als den Koopman geweeten hadd. 1519.

Duarte de Mello ondertuſſchen begon zyn Geſchut aan d'andere zyde tegen over de Rivier te laten hoozen / waar op het gevegt zoo van verre als van nabp zoodanig aanging / en het geraas en geſchreeuw der menſchen / onder een dikken rook van 't Geſchut en ander ſchiet-geweer / zoo groot wierd / dat het onmoogelyk was malkander te konnen onderſcheiden / invoegen het niet wel mogelyk is te konnen beſchryven wat een ieder al uitregte / zedert dat de woede en razernp een iedereen gemoet op 't hoogſte gaande gemaakt hadde. Het zal genoeg wezen te zeggen / dat de Moozen haar twee uuren lang ongemeen dapper weerden. Want behalven dat zy over de agt-honderd man ſterk waren / een getal dat het onze verre overtrof / zoo was het altemaal wakker volk / en daar onder omtrent drie-honderd Mandarins, zynde onder ons gelyk als Edelluiden / en veele de naam van Raja voerende / dat by ons / gelyk wy reeds gemeld hebben / zoo veel als Graaf te zeggen is. Dog de Ruiterp nog den Adel / nog haar zoo vermaarden Kapitein Sanſotea, den welken zig in dat gevegt wonderbaarlyk wel queet / konde haar van de dood niet verloſſen / maar hy liet de zyne dooz het bloed en het leven van de onze die aldaar bleeven / zeer wel gewroken. Scherp gevegt daar op gevolgd. Groote wederſtand der Mooren. Diergekogte Overwinning.

Eindelyk / en om het niet weinig woozden te zeggen / dit was een van de voortreffelykſte daaden die in die Gewesten voorvielen / zoo in het aantaſten als in 't verweeren; waar in byna alle de Mooren die die Sterkte beſchermden / in de zelve dood bleven / en van alle de Gevangens was'er niet een ongequetſt. Wat ons aan gaat / wy hadden zeer wei-

1519. weinig dooden / maar al redelyk veel gequetſte.

Veel Geſchut binnen de Veſting gevonden.

Na deeze Overwinninge liet Duarte de Mello het Geſchut dat binnen de plaats was / daar uit halen / zynde over de drie-honderd ſtuks / waar onder veele van Metaal / zonder eenige andere buit / alzoo / gelyk ze alle aldaar in bezetting en beſcherming van die Veſting lagen / zy niet anders als haare Kleederen en Geweer by haar hadden. Tot beſluit / de Plaats wierd in den brant geſteeken / en tot as verteerd.

Die in de brand geſtoken word.

Duarte de Mello ondertuſſchen ziende dat hy van de Vloot van Sanſotea, de welke Malacca by zyn leven zoo zeer en zoo lang gequeld had / niet meer had te vreezen / had wel geerne den Koning zelfs tot Pago, daar hy zig onthield / met de zyne gaan beſtooken / en d'Overwinninge die Godt de Heer hem zoo genadiglyk verleend hadde / vervolgen / dog zulks was voor hem niet wel doenelyk: want alzoo deezen wel wiſt dat zyn Vloot / hoe groot de zelve ook was / het tegen de onze niet en konde uithouden / zoo deede hy anders niet als de Jonken die na Malacca gingen / met zyne kleine Vaartuigen te beſpringen / en zig zelve by wylen voor de Stadt te vertoonen / om de zelve wat vreeſ aan te jagen / waar na hy weder na zyn ouwde plaats keerde; dog alzoo hy bevreeſt was dat onze Vloot hem onvoorzieng mogt koomen verraſſen / zoo had hy de Rivier waar langs men hem konde by-koomen / met een deel paal-werk doen afſchutten / zoo dat men hem niet anders als door nauwe en gevaarlyke doortogten konde gaan bezoeken; welker eerſte was voor de Sterkte die zy hem afgenoomen hadden / en nog hooger / verſcheide andere van Plaats tot Plaats / zoo dat van daar / tot aan Pago, des Konings verblyf-plaats / alleg aan de nauwſte doorgangen met het gemelde Paal-werk afgeſlooten was. En gelyk Duarte de Mello uit zyne Gevangens verſtond / wat de reden was dat Sanſotea zyn Vloot belaſt had zig booven de Rivier weg te maken / om dat hy van gevoelen was dat de Mello tot geen ander einde

Maniet van Oorlogen des Konings van Malacca.

quam

quam als om de zelve in den brand te ſteken / en niet om de Veſting aan te taſten / alzoo die goede wederſtand konde bieden / en met meerder Volk voorzien als doen Alfonzo Lopez d'Acoſta, wiens Vloot wel eens zoo groot als de zyne was / aldaar was aangekoomen. 1519.

Duarte de Mello dan / na dat hy ſcheep gegaan was / ziende dat het tweede afſchutzel boven de Rivier was / en dat'er hooger en hooger nog meer andere waaren die hem zyn voorneemen verhinderden / zoo vernoegde hy zig met de heerlyke overwinninge die hem Godt de Heer gegeeven had / en keerde weeder na Malacca, alwaar hy met groote vreugd van een ieder ontfangen wierd / alzoo men zig daar door van de geduurege quellingen van Sanſotea verloſt zag / en dat men levensmiddelen in overvloet zonder eenige verhindering van buiten konde krygen / wyl die uit vreeze van hem niet derfden komen / een zaak daar zy meer door leeden als door den Oorlog zelf. Portugyzen keeren weder na Malacca.

Een weinig meer als na drie Maanden dat deze treffelyke daat was uitgevoert / quam Alfonzo Lopez d'Acoſta, Kapitein der Stadt Malacca ziek te werden: welke Stadt Godt de Heer van zoodanige onluſten als wy gezien hebben dat'er door de dood van Jorge de Brito over het navolgen van deſſelfs Regeeringe ontſtonden / genadiglyk geliefde te verloſſen / want Alfonzo Lopez was in zulk een ſtaat dat zyne ziekte weinig hoop tot zyn leeven gaf. Dog eer Godt hem geliefde weg te halen / beſloot Garcia de Sá, zoon van Jan Rodrigues de Sá, na Indiën te vertrekken / aan wie Diego Lopez de Sequeira, wyl hy geen Ampt bekleede / en hy Sequeira na het Naauw van Mecha niet en ging werwaarts hy het volgende Jaar hoopte heen te trekken / verlof gaf in een Schip na Malacca te gaan / en zyn voordeel aldaar te doen: als meede op dat die Stadt door zyne komſt zoo met volk als leevens middelen zoude voorzien werden / alzoo hy met die dingen wel afgeladen zoude werden / en in het Mouzon van December met Na- Ziekte van den Kapitein van Malacca.

Verlof van Diego Lopez de Sequeira aan Garcia de Sa om na Mala.. te vertrekken.

1520. gelen, Note muſcaat, Foelie en andere Speceryen bewelke tot de lading der Schеepen die in de volgende Maand January, des Jaars 1520 zouden vertrekken / weeder te heeren.

Alfonzo Lopez d'Acoſta ziende zulk een voornaam Heer / en die over de zeſtig Soldaaten / behalven de Matroozen / meedebragt / maakte ſtaat dat Godt hem en de Stadt te hulp quam / alzoo hy weinig hoop meer op zyn leeven had / en dat hy niet anders als in Indiën of op Zee zyn gezontheid konde weeder krygen / zoo dat hy eindelyk alle de Kapiteinen / Officiers en voornaamſte perzoonen by een geroepen hebbende / haar den ſtaat daar hy in was / voorſtelde / en dat hy ziende hoe veel den dienſt des Konings en der Stadt daar aan geleegen was / dat dezelve door zoodanig een perzoon als Don Garcia de Sá was / geregeert wierd / hy van zyn Kapiteinſchap afſtond / en het zelve aan hem overgaf / alzoo hy nader aan de dood als aan het leeven was. „Dat wat hem „aanging / zyn meening was met het zelve Schip „daar hy meede gekoomen was / na Indiën te „gaan / waar meede / gelyk hy reets ſtaat gemaakt „had / over de zeſtig man die met hem gekoomen „waaren / tot beſcherming van de Stadt zouden „blyven / dat een groote ſtut voor de zelve was / „alzoo ze geweldig van volk was ontbloot / en „dat dat geene dat daar in was / gelyk een ieder „wiſt / meeſt ziek lag / en weinig Lighaamelyke „kragten had om d'ongemakken van dat land te „komen verdragen / het welk altoos met vers volk „daar toe moſt werden voorzien.

Aanſpraak van de Kapitein van Malacca aan zyn volk.

Vergeefze tegenſtelling van Lopo Cabreira.

Na dat de Vergadering dit alles aangehoord had / ſtelde zig Lopo Cabreira, Opper-Alcaide van de Fortres / daar teegen / zeggende; Dat zyn voorſtel teegen de beſchikking des Konings aanliep, alzoo hem de navolging in het Kapiteinſchap toequam; waar op hy eenige betuigingen deede. Dog alleg quam wel haaſt op te houden / als men de begaafthеeden van Don Garcia, en het volk dat hy meede gebragt had / quam te overweegen / weshalben

van Alfonzo Lopez hem het Kapiteinſchap by een 1520.
plegtelyk geſchrift overgaf; en wat hem aanging/ hy vertrok na Indiën met het Schip daar Don Garcia meede overgehoomen was/ alwaar hy naauwelyks aangehoomen was/ of hy gaf aanſtonds de geeſt/ alzoo hy reeds zeer verſwakt van kragten was. Dood van den Kapucin van Malacca.

Garcia de Sá ondertuſſchen/ zoo haaſt als hy de zaken van de Regeeringe in handen genomen/ en het werk van Bantam na behooren overleit had/ verſtond hy dat des Konings van Bantams geheel hooghneemen was alle zyn magen en vrienden by een te roepen/ en groote toeruſtingen ten Oorlog te maken/ om Malacca te komen belegeren/ en die Stadt niet te verlaten voor dat hy de zelve onder zyn magt gekreegen/ of zyn leeven daar by opgezet hadde. Want behalven dat hem het verlies van de Fortres van Muar, en van zoo veel volk en Oorlog-gereetſchappen/ gelyk wy gezien hebben/ op het allerhoogſte ſmerte/ zoo voelde hy nog veel meer het derven van zyn agtbaarheid by een ieder in alle die Gewesten. Voornemen des Konings van Bantam.

Want alle de vrienden die hy in zyn voorſpoedige tyd zeer ligt konde binden/ begonden hem te begeeven zoo haaſt als de Luk-Goddin hem de nek toegekeerd had/ gelyk men zulks gemeenlyk onder de Menſchen ziet gebeuren. Die van zyn vrienden in zyn tegenſpoed verlaaten word.

Alle deeze dingen wiſt Garcia de Sá heel wel/ doch alzoo hy ſwak van volk en andere behulpmiddelen was/ zoo dat hy zyn voorneemen het welk was de Fortres Pago onder Godes hulp te gaan aantaſten eer deeze Slang meerder hoofden kreeg/ niet en konde in 't werk ſtellen/ zoo veranderden hy van gedagten/ namentlyk de Stadt te herſtellen en van alles wel te voorzien/ als meede de ouwde Scheepen van al het geen dezelve van nooden hadden/ te verzorgen/ waar van hy eenige aan Duarte Coelho toeſchikte/ den welken uit het Koninkryk Siam, werwaarts Don Aleixo hem gelyk hier vooren gezeid is/ gezonden had/ te rugge verwagt wierd/ na dat hy drie Maanden lang

1520. in het Naauw van Sabam en daar omtrent op de Jonken die na Malacca gingen / teegen de Vloten van den Koning van Bantam gepaſt hadde / tot dat het Godt eindelyk beliefde dat Antonio Correa van Pegu tot Malacca gekomen zynde / den Koning ten langen leſten van Pago weg liep. Om alle het welke wel te verſtaan / zoo zal ik / eer ik verder ga / verhalen het geen dan daar omtrent eerſt voorviel.

Koning van Bantam verlaat Pago.

Herhaling eeniger verhaalde zaken.

Wy hebben voor deezen gezeid dat Diego Lopez de Sequeira den voorgemelden Antonio Correa hadde laaten weeten / dat hy met de twee Scheepen daar hy meede uit was / tot Malacca zoude koomen / alwaar Alfonzo Lopez hem Jonken zoude geeven om voorraad van monthoſt voor de Stadt tot Martaban en Pegu te gaan inneemen / en dat hy de twee gemelde Scheepen met Lak en andere goederen zoude afladen / en dezelve aan de Bevelhebbers des Konings tot Ormus gaan brengen / uit oorzaak van het groot voordeel dat men op die reis daar meede zoude doen. Van een der Scheepen die hy by zig had / was Kapitein Antonio Pacheco, die zyn Ampt van Opper-hoofd van de Zee van Malacca ging bekleeden / welk Ampt hem afgenoomen was doen Nuno Vaz Pereira hem / gelyk hier voozen is gezegt / over zyne verſchillen in verzekering had laaten ſtellen / en tot dat het Schip tot Malacca aangekoomen zoude weezen / zoude voor Kapitein daar op blyven / zekeren Heer genaamd Duarte Franco, den welken daar reeds op was / by hem hebbende Manuel Pacheco, broeder van gedagten Antonio Pacheco; en behalven dat Schip / zoude ook Diego Pacheco, broeder van deeze twee / met Antonio Correa tot aan het Eiland Sumatra gaan.

Goud Eilanden.

Deezen Diego Pacheco was onlangs met zyn broeder Manuel van Malacca gekoomen / en had groote berigten van de Goud-Eilanden die men voor geheel Indiën zeide aan het Zuiden van Sumatra te leggen / meedegebragt. Diego Lopez had hem hier op laaten ontbieden / om dat hy een zeer goet

Zee-

Zee-man / Myn-meeſter / en wyders een kloek- 1520
moedig man was. Hy gaf hem een Schip en een
Brigantyn/daar Franciſco de Sequeira Kapitein op
was. En alzoo men tot deeze Goud-handel ee-
nige zoorten van Laken van Cambaya van noo- Laken van Cambaya tot de Goudhandel noodig.
den had / dat in de Factory van Cochy niet te
krygen was / doen Antonio Correa van daar ver-
trok / zoo konde hy met hem niet gaan / maar al-
leen Antonio Pacheco, zyn broeder / welkers ge-
zelſchap Antonio Correa niet lang en had / uit
oorzaak van een onweeder dat'er op quam / waar
door hy tot Pacem in liep / van daar na Malacca,
en wyders na Pegu, gelyk wy reets gezegt heb-
ben / vertrok; dog wat aldaar voorviel / zal hier
na werden gemeld, alzoo wy van meening zyn
met het verhaal dat wy aangevangen hebben /
voort te vaaren / en het geen de gemelde gebroe-
ders Pacheco weedervoer / bloot te leggen.

Deeze zoo ze zoo gelukkig in Indiën geweeſt
hadden / als ze daar wel goede dienſten deeden / dan
zou men konnen zeggen dat het haar wel vergaan Geluk of ongeluk der Menſchen in Indiën.
was. Dog alzoo de blinde Fortuin het ligt van
de reeden in die Geweſten overheerd / zoo hebben
wy om die oorzaak reets gezegt dat dezelve een
wreede Stief-moeder der opregte en eenvoudige /
en daar en teegen een Roeſter-moeder der looze en
doortrapte was: het welk aldaar zulk een beken-
de zaak is / dat als men daar iemand zeer pragtig
voor den dag ziet koomen / men aanſtonds zeid
Dat dat een Kind van Indiën is. Dit kon egter Spreek-woord in Indiën.
van geen van deeze Broeders gezegt worden / want
van vier die aldaar geweeſt hebben / zynder drie
begraven / en de geene die alhier gekoomen is / is Ongeluk der Broeders Pachecos.
Antonio Pacheco, den welken daar wel groote
moeiten hadde / en ook goede dienſten deede / dog
weinig loon daar voor kreeg.

Dog om weder tot Diego Pacheco te keeren /
den welken Antonio Correa terſtond volgde / zoo
haaſt als hy zyn ſtreek na het Eiland Sumatra
Zuidwaards genoomen had / zynde zoo ver als
het Koninkryk genaamd Daya, het welk ontrent

1520. twintig mylen van dat van Achem leid / synde beweſten de punt van 't Eiland / ſoo verloor hy zyn Brigantyn door een ſtorm die'er opquam / voordende de zelve tegen 't land geſmeten / ſoo dat'er maar een Slaef Canary gebergd wierd / die daar na tot Achem quam te landen / daar de onze hem vonden / en dit verlies van hem verſtonden.

Verongelukken van een Brigantyn.

Diego Pachecos komſt tot Barros.

Diego Pacheco ondertuſſchen het land volgende / quam in 't Koninkryk van Barros, dat daar te lande zeer vermaard is / om d'overvloed van Goud, en Benjoin, die de onze om zyn lieffelyke reuk / Benjoin de Boninas noemen / en andere koſtelyke waren die de Schepen van Cambaya, Pacem, Pedir, Achem en Daya aldaar lokken. Hy vond daar drie Schepen leggen / de welke ziende dat de onze Portugyzen waren / aanſtonds aan land vlugtede / mede nemende alles wat zy konden. Diego Pacheco haar vreeſ bemerkende / deede een teeken van Vreede; waar op de Bewinthebbers daar te lande hem lieten vragen wie hy was / en wat hy begeerde? Hem met eenen eenige ververſſingen toe zendende. Waar op hy / na dat hy haar eenige andere dingen die aldaar hoog geagt wierden / weder had laten toekoomen / tot antwoord gaf: „ Dat „ hy een Kapitein van den Koning van Portugaal „ was / die tot zyn Gouverneur van Indiën afge„ zonden was om dat Eiland na het Zuiden om „ te loopen / en in de Havens die hy zoude koo„ men te ontdekken / bekend te maaken dat een ie„ der zyne goederen vry na Malacca zoude moogen „ brengen / en dat zy mede by hem konden koomen / „ zoo zy het goed vonden / alzoo hy goederen mede „ gebragt hadde / die men vreedzaamelyk met hem „ zoude moogen verreuilen. En wat aangaat het „ volk dat met zyn komſt weggeloopen was / dat „ zy vry weder na haare Schepen mogten keeren / „ al waren zy van plaatzen daar de Portugyzen „ mede in Oorlog waren / om dat hy de Haven „ van den Koning van Barros, daar haar Koning „ vriendſchap mede wilde maaken / zulk een eer„ biedigheid toe droeg / dat hy het voor groote Eer

Handeling van Pacheco met die van Barros.

„ zou-

„ ſoude reſenen / ſoo hy met haar mogt omgaan / 1520.
„ en dat hy haar ſoude beſchermen ſoo iemand haar
„ eenig leed wilde aandoen.

Den Koning van het Land ſulk een antwoord gehregen hebbende / was daar mede zeer wel te vreden / als mede die geene die het naaſte by hem quamen / en zonden aanſtonds ververſſingen aan boord van 't Schip / met laſt aan die geene die de zelve bragten / van de goederen die aldaar te lande vielen / tegen die der Portugyzen te verreuilen. Vriendelyke bejegening des Koninga.

Diego Pacheco hem zonder Brigantyn ziende / het welk de voornaamſte zaak was die hy tot d'Ontdekkingen die hy voor had / van nooden hadde / beſloot de Lakens die hy tot den inkoop van 't Goud mede genoomen had / tegen haar te verreuilen / het welk was wat Goud en Benjoin, met eenige andere zaaken die zy gewoon zyn na Malacca te brengen. Want de Mooren / om dat ze ons weinig betrouwen / zoo laaten zy ons den overvloed van dat Metaal dat zy hebben / in de plaatzen daar wy eerſt aankomen / weinig zien / alzoo zy vreezen dat wy ons meeſter daar van zullen maaken / en haar het voordeel dat zy genieten / ontrooven. Ruiling van Pacheco met de Mooren. Haar wantrouw.

Wat Diego Pacheco aangaat / het voornaamſte dat hy gedurende zyn verblyf aldaar in agt nam / was / voor eerſt dat hy dapper op zyn hoede was / alzoo hy vreesde dat de Mooren van Cambaya die Inwoonders zoodanig mogten opreuſſen / dat ze hem by nagt overvielen; en ten tweeden / van die van het Land te verneemen wat zy van dat Goud dat in d'Eilanden aan de Zuid-zyde van 't Eiland Sumatra was / verſtaan hadden. Want tot Malacca, daar hy wylen mede eenige Koopluiden van dat Koninkryk van Barros quamen / was het gemeene zeggen / Dat in haar Land zoo veel Goud niet en was als zy mede bragten, maar dat het meeſte uit dit Goud-Eiland quam daar zy op voeren. En niet tegenſtaande de Mooren en de Inwoonders van 't Land zeer wantrouwende wegens dien handel waren / zoo vermogten egter eenige Geſchenken die Diego Pacheco aan twee of drie van haar Gerugt tot Malacca waar het meeſte Goud was.

gaf

1520. gaf / dat zy hem zelden het geen ze gezien hadden; namentlyk dat byna honderd en ettelyke mylen Suid-Oost van die Haven van Barros een reeks van Klippen en ondieptens / in welkers midden was een Eiland dat niet al te vlak was / en aan de kanten vol van Palm-boomen / binnen het welke veel swart Volk woonde / daar zy het Goud aan de kant van 't water mede verreuilden / alzoo zy niet en begeerden dat iemand aan haare woonungen zoude koomen / zoo dat zy niet en wisten hoe het met het Land van binnen gelegen was / of wat'er voor andere dingen te vinden waren / als mede niet de wyze van leeven van dat volk / het welk veel Goud tegen Laken van Cambaya, van het zelve dat Pacheco aldaar gebragt hadde / verreuilde / als namentlyk Vespicias, Mantazes en Bretangis, Rood en Blauw. En schoon zy het Goud goed koop tegen zulke slegte Lakens verreuilden / zoo waren'er nogtans veel Menschen de welke aldaar eens geweest hebbende / voor al het Goud van de Weereld niet weder derwaarts zouden willen keeren / uit vreeze van het leven te verliezen; om dat van twintig Schepen die'er na toe gingen / het vierde-part daar van / den meesten tyd niet weder en quam / alzoo die vaart zeer gevaarlyk was. En was dit de oorzaak dat men dat Eiland niet anders als op de behoorlyke Mouzon, de welke drie Maanden duurde / konde aandoen; en dat nog met zeer kleine Vaartuigen / uit oorzaak van de Klotzen en Ondieptens die rontom het Eiland waren / zoo dat men door zeer nauwe plaatzen moest varen / de welke alle Jaren veranderden / als hebbende een Zand-gront / die in de Winter door den loop van 't water hier en daar verplaatst wierd; en als men op dagen die niet zeer helder en stil waren / dan in of uit wilde koomen / nam de holle Zee mede al wat haar tegen quam.

Wantrouw der Swarte van die Eilanden.

De Reis derwaards gevaarlyk.

Verloopende Zantgronden,

Diego Pacheco dit alles aangehoord hebbende / en zig inbeeldende dat dit volk hem het werk uit jalouzy swaarder maakte als het in der daad was / liet egter niet haar nog na veele andere dingen te vra-

bragen / zoo om hem tot zyne narigtinge te dienen / als om te zien of zy haar zelve ergens in tegen ſpraken; en na dat hy al wat hem mogelyk was / uit haar getrokken had / alzoo dit de voornaamſte oorzaak was die hem aldaar eenige dagen opgehouden had / zoo nam hy eindelyk zyn affcheid van den Koning en de voornaamſte van zyn Hof / en vervolgde zyne reis langs de Kuſt / tot dat hy aan 't Kanaal quam dat door de zelve en het land van Jauha verooraakt word / genaamd Palimbam, van de Hooſd-Stadt van 't Koninkryk Jauha, die aldaar leid: van waar hy aan de Noord-kuſt om het Eiland loopende / tot Malacca aanquam / alwaar hy Garcia de Sá voor Kapitein vond / en verſtond dat Alfonſo Lopes d'Acoſta na Indiën vertrokken was / den welken / vermits Antonio Correa reets in Pegu aangekoomen was / Antonio Pacheco, Broeder van Diego, voor zyne ziekte gevangen genoomen / en na Indiën gezonden had; niet begerende dat hy het Ampt van Opper-hooft van de Zee zoude bedienen. 1520.

Pacheco vertrekt van daar en komt tot Malacca.

Eenige zeggen dat de voornaamſte oorzaak van dat gevangen neemen was / om dat den gemelden Alfonzo d'Acoſta zoo lang als hy tot Malacca regeerde / zig zeer ongemakkelyk teegen veel Menſchen aanſtelde; en wyl Antonio Pacheco een man was die niet veel van hem konde verdragen / en d'Acoſta zag dat hy met zyn broeder Manuel tot Malacca aangekoomen was / en dat Diego zyn andere broeder van zyne gedaane ontdekkinge meede in 't koyt verwagt wierd / hy vreezde dat de drie broeders / de welke zoo kloekmoedig waaren / hem zyn hoogmoed wat zouden beſnoeien / en derhalven gaf hy aan den dag eenige reedenen van zoodanig gevangen neemen / zeggende dat Antonio Pacheco een onbeleefd man was / en niet wel om te verdragen / en hem betigtende met dingen daar hy zelf aan ſchuldig was / gaf hy hem over aan zyn broeder Gaſpar d'Acoſta, die hem met een Schip dat aan d'Eilanden van Gamiſpola verongelukte / na Indiën zond: welke Eilanden / als leg-

Antonio Pacheco gevangen genoomen.

Eilanden van Gamiſpola.

1520. leggende zeer nadp aan de Stadt Achem, zoo haaſt als men aldaar verſtond dat het volk niet verloren was / zoo gingen de Mooren derwaardts met hare Vaartuigen / en vogten zoo lang teegen haar / dat'er niet meer af quamen als den Kapitein Gaſpar d'Acoſta, Antonio Pacheco, Gregorio Gonzalves d'Algarve, Diego Fernandes, en dan nog drie andere / welker namen tot onze kenniſſe niet gekomen zyn / en alle zoo gequetſt / dat men ze alzoo dood hiel als d'andere; het welk niet zoo haaſt ter oozen van Garcia de Sá, die nu al voor Kapitein tot Malacca diende / gekomen was / of hy liet ze dooz Nina Canapam, een Heiden die een van onze groote vrienden / en Xabandar tot Pacem, omtrent twintig mylen van Achem was / aanſtonds loſſen.

Gevegt van Mooren en Portugyzen.

Tot deeze ontdekkinge der Goud-Eilanden was Diego Pacheco afgezonden den welken na dat hy / gelyk wy gezegt hebben / tot Malacca weederkeerde / zeer ongeduldig was over het ongemak dat aan zyn broeder was overgekoomen / dog hy zelf moſt nog grooter uitſtaan / doen hy het volgende Jaar na zyne gemelde ontdekkinge weederkeerde / werwaardts Garcia de Sá hem met een Mooꝛs Schip en een Brigantyn heenen zond / waar meede hy dooꝛ de tweede reis tot Barros quam / alwaar hy weeder vier of vyf Schepen van Cambaya en andere vond / dewelke hem in de Haven niet en wilden laaten koomen / maar op hem met haar Geſchut ſchooten. Diego Pacheco dit ziende / en dat men nog bereidſchap maakte / om hem met kleine Vaartuigen aan te taſten / als meede dat de wind hem teegen was / ſtapte over in zyn Brigantyn / om zyn Schip daar meede weg te ſleepen / op dat het zelve in de handen der Mooꝛen niet zoude vallen / dog het weeder was zoo quaad / dat de Brigantyn quam te zinken / en het Schip teegen het land geſmeeten wierd / waar uit ontquamen eenige Maleyers die tot Malacca getrouwd waaren / dewelke het geheele Eiland dooꝛtrokken / en quamen aan d'ander zyde / zynde de Mooꝛd-zyde /

Diego Pacheco keerd weder na de Goud-Eilanden.

Zyn quade bejegening te Barros.

Zyn Brigantyn en Schip verongelukken.

de/alwaar zy een Schip vonden dat haar tot Malacca bragt/ daar zy dit ongeluk van den meergemelden Diego Pacheco vertelden/ den welken in dat voorneemen van 't ontdekken van dat zoo zeer gezogte Goud-Eiland sneuvelde. 1519.

Om tot de reis die Antonio Correa met het goed weeder dat hy had/ na dat hy van Malacca vertrokken was/ na Pegu deede/ weeder te keeren/ quam hy aan tot Martaban, een Stadt hoorende onder 't gemelde Koninkryk. En alzoo byna alle de Koopmanschappen de welke tot Pegu, zynde de Hoofd-Stadt van 't voorschreeven Koninkryk/ aankoomen/ langs de Rivier aldaar gebragt werden/ en dat de levensmiddelen daar hy om uit was/ midsgaders Lak in overvloed/ in 't gemelde land waaren/ dewelke van daar over land na Pegu, daar den Koning zyn Hof hiel/ zynde omtrent zestig mylen/ over land mosten werden gevoert/ zoo besloot hy niet langer langs de Kust opwaarts te zeilen/ om in de Rivier van Cosiny te raaken/ zynde de weg om binnen de gemelde Stadt van Pegu te koomen. Want nademaal 't voorneemen was de geheele Kust van dat Koninkryk de welke vol Eilanden is/ en de voornaamste Havens van dien te ontdekken/zoo gaat aldaar zulken sterken stroom/ dat de Schepen'er groot gevaar loopen/ zoo was het hem genoeg dat hy in de Haven van Martaban quam/ om geen meerder ervarentheid daar van te hebben. Ook dagt hem dat hy de Jonken dewelke leevensmiddelen na Malacca zouden innemen/ vermits het gebrek dat daar van binnen die Stadt was/ daar door zoo veel te spoediger kon afvaardigen/ en inzonderheid om dat aldaar veel Jonken gevonden werden/ dewelke/ alzoo de reis zeer kort is/ alle dagen van daar derwaards op Vragt varen. Daarom besloot hy zyn aankomst van daar aan den Koning van Pegu te laten weeten/tot welken einde hy Antonio Passagna geboortig van de Stadt Alanquer, als Bootschapper/ Belchior Carvalho als Schryver/ en zes of zeven andere Mannen/ behalven de Dienaars/en eenige

Antonio Correa komt tot Martaban.

Sterke stroom in die Gewesten.

Bezending aan den Koning van Pegu.

1512O. ge voetgangers van 't land / die den Gouverneur van de Stadt belaste met eenige voorraat van mondkost meede te gaan / om haar op de reis daar meede te onthalen / tot meerder luister derwaarts zond.

En alzoo den gemelden Antonio Correa de eerste Kapitein en aanzienelyke perzoon was die na die plaats afgeschikt was om Vreede met den Koning van Pegu te maken / zedert dat Alfonzo d'Albuquerque hem Rui d'Acunha van Malacca toegezonden had / en dat zulks met groote plegtelykheid toeging / zoo is 't dat eer wy het zelve verhaalen / eenige andere dingen aangaande het gemelde Koninkryk voor af zullen laten gaan.

Wie het land van Pegu zoo genoemd heeft.

Dit woord van Pegu waar meede wy dit Koninkryk noemen / is een naam dat aan 't zelve door de Vreemdelingen gegeeven is / want de Inwoonders zelf noemen het Bagou / en zoo heeten zy ook de voornaamste Stadt waar van het Koninkryk zyn naam ontleend heeft.

Bagou de regte naam van Pegu.

Het zelve is aan de West-zyde door de Zee van Bengale omcingeld / en zyn lengte is van de Zee-Stadt Roy, leggende op veertien graden en een derde der verhefflinge van de Zuid-pool / en eindigd op agtien binnen Sedoe, meede een Zee-Haven. Nogtans begrypt deeze Kust in zig meer mylen als men volgens die vier graden en een derde kan uitreeknen / want de zelve werd aldus verdeeld. Het eerste derde van desselfs geheele tusschenwyptte is Noord en Zuiden / het tweede Oost en West / en het derde keerd na het Noorden / waar uit men zien kan dat de twee derdens maar in graden vermeenigvuldigen / en het ander in getal van mylen / voor de Figuur die het land maakt.

Gelegentheid van Pegu.

Verdeeling.

Na het Noorden paald het aan 't Koninkryk Arracam, waar meede het dikwils in Oorlog is / en aan 't zelve niet en voegt / als zynde zeer bergagtig en vol boomen; en loopende van deeze kant na binnen / tot in 't hart van de Stadt Roy, daar het zelve na het Suiden eindigd / maakt het gelyk een halve Maan / welkers meeste gedeelte bergag-

Aanpaling.

tig

tig is / en door de Brammas en Jongomas bewoond 1520.
werd / dewelke na het Oosten van dit Koninkryk / tusschen het zelve en het groot Koninkryk Siam gesteld worden / welk laatste na beneden aan de Zee van de Stadt Tavay eindigd.

Dit geheele Land van Pegu of Bagou, gelyk de Inwooners het noemen / is zeer plat gelyk een vlak Veld / 't welk het zelve zeer aangenaam en vermaakelyk maakt / met veele armen van de Zee die daar door vloeijen / mitsgaders door twee groote Rivieren / die het zelve in een groot getal Eilanden / gelyk een bespoelde Tuin verdeelen. Deeze zoete wateren maken het zelve zeer vrugtbaar in allerhande levensmiddelen / zoo van die geene die op de bebouwde Akkers vallen / als die de Aarde van zelf voortbrengd. Ook is aldaar veel Gevogelte en Vissen / die in 't zout en in 't zoet water gevangen worden / zoo dat / als gezegt is / de leeftogt aldaar in grooten overvloed is. Nader beschryving van Pegu. Is Vogel en Vis-ryk.

Ten tyde als Antonio Correa alhier aanquam / en nog eenige Jaaren daar na / wierd dat Koninkryk wat meer als 't Negentig mylen lang geschat / en op zyn breedste mede zoo veel. Nog zederd eenige Jaaren herwaarts heeft den Koning na dat hy met ons gesprooken / en ook eenige hulp van de onze die haaren handel aldaar dreven / gekregen had / den Brammas den Oorlog aangedaan / en haar eenige Landen afgenoomen / tot dat de Luk-Goddin hem de nek / en aan een van zyne Onderdanen / die hy tot Land-voogd van 't Koninkryk Tangu der Brammas, aangesteld hadde / het aangezigt toekeerde. Grootte van dat Koninkryk ten tyde van Cortereas komst. Afneming van eenige Landen.

Deezen de meeste Soldaaten die aldaar zeer krygshaftig zyn; op zyn zyde gekreegen hebbende / nam hem het Koninkryk af / het welk een Portugys Edelman / genaamd Fernando de Moraes, die zyn lading van Lak door last van den Gouverneur van Indiën, met een Gallioen aldaar innam / en alle de zyne het leeven koste. En was het geluk van deezen nieuwen Dwingeland zoo groot / dat hy niet alleen het geheele Koninkryk innam /

1520. en alle de voornaamſte van 't land een voor een om 't leeven deede brengen / om teegen haar verzekerd te zyn / maar hy overheerde ook deeze Koninkrykeu / Prom, Melitay, Chalam, Bacam, Mirandu en Ava, de welke meer als honderd-en vyftig mylen tegen het Noorden loopen / zynde alle van de Brammas, langs de Rivier die uit de Rivier Chiamay komd / welke Rivier zeer veel Landen beſpoeld / alzoo ze door een vlakte loopt / en als ze door den aanwas haarer wateren / uit haar Moeders ſchoot loopt / ſpreid ze zig meer als dertig mylen uit / waar door de Landen door het ſlyk dat daar agter blyft / zeer koſtelyk gemeſt worden ; invoegen de nieuw-gezaaide Rys en andere Land-vrugten / gelyk in Egipten door de Nyl, in zeer korten tyd koomen op te ſchieten.

Aanwinning van Koninkryken door den nieuwen Koning.

Groote Rivier aldaar.

Na alle deeze Overwinningen / waar in eenige van de onze hem ook eenige hulp aan bragten / byna in de zelve tyd als wy dit Verhaal opſtellen / quam hem mede in den zin zig meeſter van 't Koninkryk Siam te maaken ; doch dit viel zoo geheel wel na zyn meening niet uit. Want alzoo de weg zeer lang / en meeſt Bergagtig en zoo vol geboomte was / dat hy'er veel ettelyke mylen lang moeſt laaten omkappen / zoo regte hy op deeze Togt anders niet uit / als dat hy zeer veel volk verloor. Doch hy bragt het egter na een ongelooffelyken arbeid eindelyk zoo verre / dat hy de Stadt Hudia, zynde het hoofd van 't geheele Koninkryk / in 't gezigt kreeg / doch hy vond daar volk dat hem de tanden dapper liet zien.

Des nieuwen Konings vrugteloozen aanſlag op Siam.

Taal van Pegu.

Dit volk van Pegu heeft een eigen Taal / die van de Siamze, Brammaſſe en Arracamze, daar zy aangrenzen / verſcheeld / alzoo ieder een byzondere ſpraak op zig heeft. Doch wat haar Godsdienſt / Kerken / Prieſters / grootte van Beelden / en de plegtelykheden van haare Offerhanden / gewoonte van het eeten aller onreinigheden / en oneerbaarheid der Soldaaten van Bellen aan haare Schamelheid te draagen / aangaat / daar in koomen ze zeer wel met de Siammers over-een. Ook zeg-

zeggen zy dat deeze laatſte van haar afkomſtig zyn/ het welk wel aan te neemen is / want deeze dwaasheid van het draagen der Bellen, is by niemand anders als by haar in 't gebruik: het welk eenige aanleiding geeft om te gelooven het geen zy zelfs vertellen / namentlyk: „ Dat het volk van dat „ Land van het paaren van een Hond met een „ Vrouw voortgekoomen is / want in het Teel„ werk tragten zy de Honden na te volgen / waar „ door men zien mag / dat de geene die zulks doed/ „ ook haar oorſprong daar uit konnen hebben ge„ trokken. En zoude de eerſte oorzaak van zoo„ danig zeggen zyn / dat zeekere Jonk ten tyde als „ deeze Landen verwoeſt waren / van China aldaar „ aangekoomen zynde / door onweder quam te ver„ gaan / waar van niet anders als een Vrouw en „ een Hond het quamen te ontſnappen; met wel„ ke Vrouw deeze Hond zig vermengde / daar hy „ Kinderen van kreeg; welke Kinderen naderhand „ met haar eigen Moeder teelden / waar door het „ Land in Menſchen vermenigvuldigde / zoo dat „ zy om van haar Vader niet te ontaarden / deeze „ manier van Bellen te dragen bedagt hebben; het „ welk met'er tyd / na dat het volk geweldig aan„ gegroeid was / tot de Siammers overging: en „ nademaal de Vrouwen in beide die Koninkryken/ „ een beter uitzien hebben als de Mannen / zoo „ zeggen ze / Dat de eerſte eerſt van de Moeder qua„ men, en d'andere van de Vader.

1520.

Vreemde vertellinge.

Ommenſchelyke voortteeling.

Andere zeggen dat dit Land en dat van Arracam door Sodomiten bevolkt wierden / en dat het gebruik der Bellen een geneeg-middel tegen die onnatuurlyke zonden zoude zyn. Hoewel eenige Joden van dat Land / die de Taal en het Schryft daar van verſtaan / zeggen; Dat deeze Sodomiten door den Koning Salomon uit Judea afgezonden waren ten tyde als haare Schepen derwaarts om Goud voeren / en het zelve uit OFIR (het welk zy meenen in 't Eiland Sumatra te zyn / dat in die tyd aan die Landen vaſt zoude hebben geweeſt /) mede bragten. Dog het zy daar mede zoo het wil /

Een andere vertelling tot de voorgaande.

1520. nademaal wy geen overleveringen van zulke ouwde tyden hebben / als alleen het geen het volk van Vader tot Toon over gekreegen heeft ; en na dat de Duivel in die tyd onder dat geheele Heidendom regeerde / gelyk hy hedensdaags nog doed / zy de afschuwelykſte gruwelen die men onder ons bedenken kon / onder malkander plegen ; dus mag het tot de kennisse van de zaaken van dat Rykk / en het vervorderen van ons verhaal genoeg weezen / dat wy desselfs verdeelingen / gelegentheid / overvloed en Godsdienst van 't volk te weeten gekoomen zyn.

Correas Boden onder pretext van belet te rug gezonden.

Dog om tot de Bodens die Antonio Correa aan den Koning van Pegu zond / (den welke in de tyd dat hy tot Martabam aan quam / regeerde /) weder te keeren / zoo haast als hy door haar verstond dat hy daar was / en dat hy maar quam om Vrede met hem te maaken / zoo wierden zy onder voorgeven van eenige regtvaardige verhinderingen / met eenige Geschenken tot vergelding van die geene die Antonio Correa haar gezonden had / aanstonts weder afgevaardigd ; en tot een teeken van de Vrede en vriendschap die hy met Antonio Correa in den naam van den Koning van Portugaal, als desselfs Kapitein / wilde aangaan / zoo zond hy met den zelven Antonio Passagna twee aanzienelyke Perzoonen van zyn Huis / een Weereltlyke en een Geestelyke / zynde zyn groote Raulim , aan wien alle d'andere van 't Koninkryk Pegu gehoorzaamen.

En twee aanzienelyke Perzoonen mede gegeven.

Malacca de voornaamste handelplaats van die gehele streek.

Deeze twee voornaame Heeren tot Martabam aangeland zynde / de welke om haaren 't wille met alle kostelykheden aanstonds opgepronkt wierd ; en wyl men wist dat zy tot het Vrede-werk / daar zy om het nabuurschap dat ze met Malacca hadden / (het welk het leeven en de voornaamste handelplaats van die gantsche streek van Bengale was/) zeer na verlangden / gekoomen waren / zoo geschiedender eenige bezoeken tusschen haar en den meergemelden Antonio Correa, en den dag gekoomen zynde dat zy malkander alle drie zouden zien om deeze Vrede te besweeren / het welk tot meer-

der

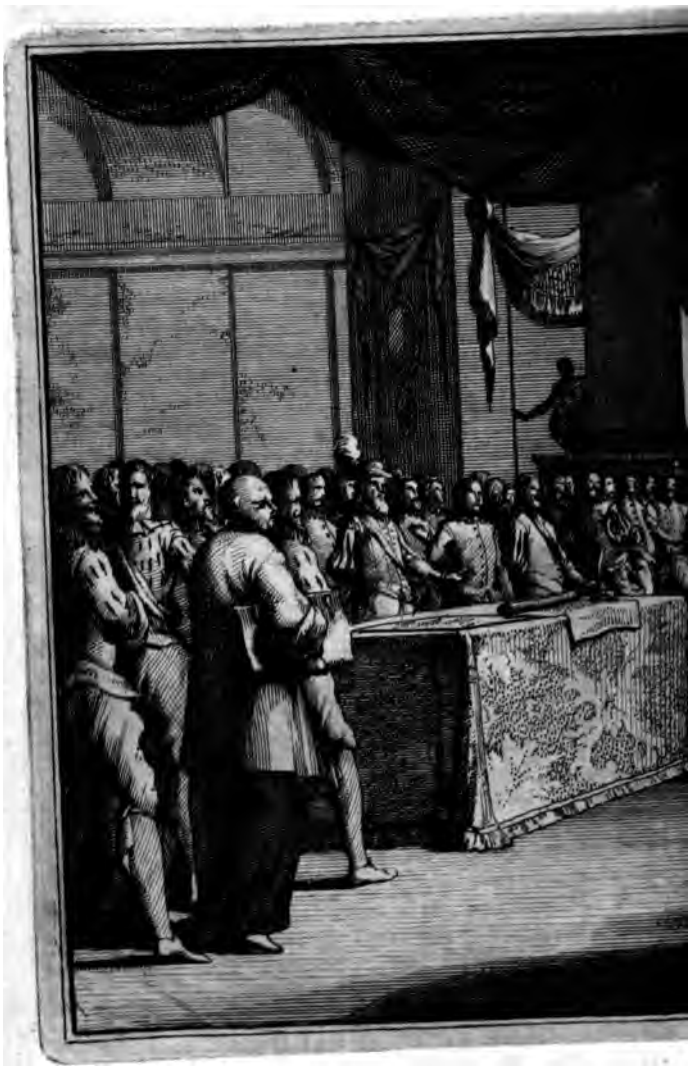

der plegtelikheid in de grootſte kerk van de Stadt / in 't aanzien van een groote meenigte van volk zoude geſchieden / zoo wagteden zy na Antonio Correa, de welken op het pragtigſte als hem mogelyk was / uitgedoſt / zig aldaar liet vinden / den Kapellaan van 't Schip die hem tot Raulim diende / mede nemende. En nademaal de Vrede tuſſchen hen luiden al geſlooten was / en dat'er niet anders als het beſweren van de zelve / volgens haar gebruik / aan ontbrak / zoo was'er / na dat ze by malkander gekoomen waren / niet anders te doen / als dat de Samibelegam, een blad van geſlaage Gout / daar de Voorwaarden volgens het gebruik van die Ooſterze Koningen, op geſchreven ſtonden / voor den dag haalde. 1520.

Plegtelikheden tot het beſweren van de Vrede.

Het zelve dan aan een Amptenaar ter hand geſteld zynde / wierden de gemelde voorwaarden tot tweemaal toe overluid geleezen; de eerſte reis in de Taal van het land / om door de Inwoonders te werden verſtaan / en d'ander in de onze / op dat zy den inhoud daar van mogten weeten. Antonio Correa beval mede de zyne / dewelke / volgens onze gewoonte / op papier geſchreeven waaren / door de Schryver van 't Schip op te leezen.

De Voorwaarden twee maal gelezen.

Dit alles gedaan / en de voorwaarden van wederzyden onderteekend zynde / doen het op den Eed aanquam die den Samibelegam zoude doen / begon zyn Raulim in een Boek van zyn gezinthéid te leezen / waar na hy een ſtukje geel papier / zoo groot als een wiſſelbrief nam / het welk de berw is die tot de Godtsdienſtige zaaken geſchikt is / beneffens eenige weltiekende bladen van boomen / daar eenige woorden op geſchreeven ſtonden / dewelke in de brand geſteeken zynde / haaſt tot aſ wierden. Waar na nam hy de handen van den Samibelegam tuſſchen de zyne / en leide ze op de aſ / ſpreekende eenige woorden. Waar op den Samibelegam antwoorde / Dat hy te vreeden was den gemelden EED te doen, beloovende in den naam des Konings dat al het geen hy beloofd had, onverbrekelyk zoude werden nagekomen; en dat al-

En onderteekend.

De Vrede hoe van de Moorze kant beſwooren.

1520. leſ met zulk een plegtelykheid / aandagt en ſtil-ſwygendheid / dat d'onze daar over geheel verſteld ſtonden.

Pronk-boek tot oogvulling der Mooren.

Doen het Antonio Correaas beurt was om den Eed te doen / quam by hem den Capellaan van 't Schip met zyn bovenſte kap. En om dat'er in 't Schip geen ander Boek was dat meer voor het oog ſcheen als een gedrukt Stamboek van de Portugyſſe Edelluiden, zoo wilde gedagten Heer Antonio het zelve liever als een Gebeede of Getydenboek gebruiken / het welk aan die Heidenen te gering / en als de woorden van ons Geloof niet wel verciererende / zoude voorgekomen zyn. Den Capellaan het Boek eindelyk in de hand neemende / en het zelve open houdende / op dat de Heer Correa zoude ſweeren / zoo is 't dat hy de oogen daar op ſlaande / het begin van de Sin-ſpreuken die Louis da Silveira, grooten Kamerling van den Prins Don Jan, geſchreeven had / overluid gelyk zulks behoorde / begon te leezen / zynde uit de Prediker van Salomon getrokken / namentlyk: Ydelheid der Ydelheeden, en alles is Ydelheid. Op het leezen van deeze woorden kreeg den Heer Correa zulk een beweeging in zyn gemoed als of hy de hand op de woorden van ons geheel Geloof geſteld had / en dagt by zig zelve; Dat alhoewel die woorden geen Eed in zig en hielen, hy egter gehouden was de gemaakte Vreede heiliglyk te onderhouden, om dat Godt geen getuige van logens of eenige bedriegelyken handel is, nietteegenſtaande zoodanige plegtelyke dingen tuſſchen Menſchen van byzondere gezintheeden aangegaan zyn, als ze van weederzyden een Vrede tot het gemeene beſt en geruſtigheid koomen te ſluiten.

Gemoets beweeging van Correa op het hooren lezen van des Predikers woorden.

De Vloot van alles voorzien, word de reis veranderd.

Dit alles dan zoo ſtatelyk voltrokken zynde als eenigzints mogelyk was geweeſt / zoo wierd Antonio Correa van alle de Leeftogt die hy voor Malacca van nooden had / midsgaders van Lak en andere zaken tot zyn reis van Ormus overvloedig voorzien / dog eer hy vertrok / gebeurde hem iets dat hem die reis deede veranderen / het welk aldus toeging.

Toen

Toen nu den meermaals genoemden Heer Correa tot Martabam aanquam / waaren aldaar eenige Mooryze Koopluiden met haare Scheepen / dewelke alle dit beſluiten en beſweeren van de Vrede bywoonden / en wyl dit voor haar een groote ſmert was / alzoo zy den handel van dat Rijk tot die tyd toe alleen bezeeten hadden / want d'onze hadden zulks al een geruimen tyd moeten agterlaten / zoo gebeurde het dat de Schipper en de Stuurman van 't Schip van Antonio Correa by wylen aan land gaande om na de Scheepen te zien / en de zelve van alle noodige dingen tot de reize te verzorgen / door eenige van de voornaamſte van 't land / als onze Vrienden / op Gaſt-maalen onthaald wierden / zoo ſchynt het dat de Mooren zoo veel wiſten te weeg te brengen dat zy haar vergif in gaven daar zy van ſtorven / zoo als onzen Kapitein zeilvaardig ſtond om te vertrekken. Correa zig alzoo van deeze twee voornaame perzoonen bevoofd ziende / beſloot met de Jonken die hy met leevensmiddelen geladen had / weeder na Malacca te keeren / om dat daar eenige Lootzen op waaren die die reis ettelyke maalen gedaan hadden / dog die nooit in Indiën hadden geweeſt / zoo dat hy zonder langer te wagten / gelyk hy tot nog toe gedaan hadde na Malacca vertrok / alwaar hy op een tyd aanquam / dat hy met zyn perzoon alzoo veel volk deed beede als met de leevensmiddelen die hy bragt / zoo dat het ſchynt dat Godt daarom de dood van den Schipper en van de Stuurman van zyn Schip liet geſchieden / gelyk wy vervolgens verhaalen zullen. 1520.

De Schipper en Stuurman van Correas Schip vergeven.

Wederkeer na Malacca.

Terwyl Antonio Correa met de reis na Pegu doende was / zoo vielen tot Malacca voor / de zaaken die wy voor deezen verhaald hebben / zoo ten tyde van Alfonzo Lopes d'Acoſta als andere / zedert dat Garcia de Sá tot Opperhoofd van die Stadt was gemaakt; en alle de verdere dewelke tot aan de komſt van gemelden Heer Antonio gebeurden / veroorzaakten groote ongemakken aan de Stadt / alzoo men daar binnen nimmermeer ruſt had maar

1520. in teegendeel geduurige ſtrooperyen van de Schee-
pen van den Koning van Bantam, belet van toe-
voer / hongers noot en ziekteng daar uit ontſtaan-
de / alle dagen had te verwagten. Dog met de
komſt van Antonio Correa quam dit alles wel
haaſt op te houden / alzoo het genoegen der Men-
ſchen aan de lieve mond-koſt wel het meeſte han-
gende / hy zulk een overvloed daar van medebzagt /
dat het volk zulk een verquikking daar dooz kzeeg /
dat alle de quellingen en aanvallen van den Koning
van Bantam daar dooz quamen op te houden / zoo
dat hy een groote weederſtand in de werken die hy
pleeg aan te taſten / vond / tot dat hy verſtond
dat aan de Stadt hulp van volk en leef-togt ge-
komen was.

Stroopery-en der Bantammers tot Malacca.

Groote verquikking daar binnen door de komſt van Correa.

Garcia de Sá ondertuſſchen ziende dat den Koning
van Bantam hem meer ſchade dooz den honger als
dooz de Wapenen aandeede / beſloot hy in deeze
algemeene vreugd die een ieder dooz deeze blyde
maar gevoelde / de voozneemens van die Koning /
dewelke / gelyk wy hier voozen gezegt hebben / be-
ſlooten had de Stadt zelf te koomen belegeren / te-
gen te gaan. Dog eindelyk vergaderde hy den
Raad / waar in / na dat men veele redenen vooz
en teegen ingebzagt had / beſlooten wierd dat om
die doozn van Pago die zoo digte by was / uit de
voet te ligten / men den Koning van Bantam be-
hoozde aan te taſten / eer hy dooz de magt die hy
by zig ontbooden had / nog ſterker wierd, en hem
uit die Veſting te dryven / en dat gemerkt de groo-
te begaaftheeden van den Heer Antonio Correa, en
hoe veel deugd die Stadt dooz hem genooten had /
het ook wel paſte / dat hy / als zynde de vooz-
naamſte van alle de Hoofden / tot Opperhoofd van
een Vloot die tot dien einde zoude werden toege-
ruſt / gekoozen wierd.

Garcia de Sá wil den Koning zelf aantaſten.

By zulks in den Raad beſlooten.

Opperhoofd van de aanſlag.

En op dat wy het zyne aan een ieder geeven /
zoo zullen wy zeggen dat die geene die alzoo ge-
voelden / waaren Garcia de Sá, den welken al o-
ver eenige tyd van die meening geweeſt hadde / Don
Rodrigo da Silva, Duarte Coelho, Manuel Pa-

che-

checo., en dan nog drie of vier andere. 1520.

Deeze Vloot dan gereed zynde / dewelke dertig Zeilen sterk was / behalven de Roei en eenige ronde Scheepen en Karaveelen / die Duarte de Mello, Opperhoofd van de Zee / uit de Vloot meedegebragt had / waar op waaren vpf honderd Man / namentlyk honderd-envpftig Portugyzen, en de reft Land-volk / zoo verrok den meergemelden Heer Antonio Correa op den vpftienden Julp des Jaars 1520 / en met hem / behalven de altreede genoemde / als Kapiteinen / Duarte Furtado; Franciſco de Sequeira; Hendrik Leme; Carlos Carvalho; Bartholome d'Afonzeka, Chriſtoffel Dias; Rui Mendes; Diego Dias; Jan Salvado, en andere / welker namen tot onze kenniſſe niet gekoomen zyn.

Vloot van dertig Scheepen om den Koning aan te taſten.

Correaa vertrek.

Op deeze Rivier daar Antonio Correa na toe ging / pleeg aan den ingang te ſtaan die Sterkte die Duarte Mello verdelgd had / en op zommige plaatzen daar dezelve wat nauwer was / ſtond eenig paal-werk daar dwars voor / latende maar eenige naauwe doortogten daar de Vaartuigen des Konings door voeren / alles aan beide kanten met groote boomen zoo digt bedekt / dat de Zon met zyne ſtralen daar naauwelyks door kon / en als het zelve gebeurde / vielen de bladen gelyk als in een diepen afgrond / zoo dat als een ſchuit daar in voeide / men dezelve zeer ver kon hooren / uitgezeid dat in de bogten die de zelve met zyne kromten maakte / het gehoor vry wat verſlaande.

Sterk paalwerk voor de Rivier.

Aldaar hiel den Koning altyd verſpieders / om berigt te krygen van al het geen dat daar in quam / zoo dat de onze zulks niet als met groote vreeſ derfden onderſtaan. Deeze Sterkte ſtond / niet langs de groote Rivier Muar, daar wy van ſpreeken / maar op de ſtroom van een ander kleinder / byna gelyk een Kom / die de Inwoonders Pago noemen / die in deeze groote viel / dewelke door het land langs leege plaatzen loopt / en wyl de Pago weinig water heeft / en zeer ſmal is / als men door hy de plaatz gekoomen is daar den Koning zig ont-

De Sterkte ſtaat op een Kom, of Pago.

1520. ontſiel / niet veel verder liep. Aan beide de kanten had den Koning / gelyk als tot Malacca, een groote woon-plaats geheel van hout gemaakt / aan welkers eene zyde het volk woonde / en hy aan d'andere / zynde een brug tuſſchen beyde / dienende om over de Rivier te gaan / en met malkander te verkeeren. En nietteegenſtaande deeze Sterktens en wooningen maar van hout zyn / inzonderheid die geene die zy als Forteſſen toemaken / zoo zyn ze egter zoo ſterk / dat een Muur van kalk en ſteen by veele van de zelve niet en is te vergelyken; want zy maaken een afſchutzel van zulk ſterk en duurzaam hout / dat de onze Yzer-hout noemen / en zommige paalen zoo dik als Maſten / en zoo digt aan malkander / dat'er geen Mens tuſſchen beide door gaan kan / en dan zyn ze van binnen nog met dwars-houten voorzien / welke dwars-houten een derde van haare hoogte uitmaaken / gelyk de Bolwerken ook zyn / daar het Geſchut op ſtaat. En alzoo den Koning van Bantam altyd vreezde aldaar te worden aangetaſt / zoo had hy niet alleen op deeze zyne woon-plaats / maar ook ter plaatze daar deeze kleine Rivier Pago in de Mar viel / een diergelyke vaſtigheid van dik hout aan beide de zyden van de Rivier / in een kromte of bogt laten maaken / daar een gedeelte van zyn Vloot ten anker lag / en den ingang van de Rivier door een ſchut-deur die men alle nagten toemaakte / en daar een goede bezetting met veel Geſchut tot deſſelfs beſcherming was.

Groote woon-plaats van hout.

Yzer-hout, vaſter als ſteen.

Nog een andere Sterktel.

Eindelyk onder en booven daar d'onze deur moeſten / was het vol gevaar en ſwaarigheid; en ſchoon men tot alle die hinder-paalen van houtwerk geen Weegens of Lancien / maar alleen bylen van nooden had om dezelve omver te kappen / zoo had men wel duizend Man daar toe moeten hebben / invoegen het weinige volk dat wy hadden / zeer weinig konde helpen. Wog Godt heeft de werken der Menſchen zoodanig geſchikt / dat die zelve Menſchen de zelve hoe ſterk en wel verzorgt dat ze zyn / door zeekere konſten en nieuw-bedag-

Swaaren aanſlag.

te

te vonden / als het hem beliefd / weeten te vermeef- 1520
teren. Want Antonio Correa door eenige Maley-
ers van alle deeze ſwaarigheeden wel onderregt ſyn-
de / had een zeeker Daartuig dat door uit ging /
daar twintig Man met bylen in waaren / om het
gemelde hout-werk af te kappen. Gaande alzoo
in die order na de booven-kant van de Rivier / wierd
hy eer hy aan de kromte of bogt quam / daar wy
gezegt hebben dat de Mooren de eerſte vaſtigheid
gemaakt hadden / zynde ontrent zeeven Mylen
van de Haaven / van de Pranden gehoord / zoo
dat'er aanſtonds een Gevegt / zoo daar zy waren /
als in de woon-plaats des Koonings voorviel. Den Gevegt.
welken daar door voor overaat bedugt zynde / een
groot gedeelte van zyn Vloot die hy beneeden daar
hy zyn wooning hiel / altyd gereed had / by een
liet koomen / en daar en booven veel boomen die
op de kant van de Rivier ſtonden / om ter kappen /
om het affſchutzel daar meede nog meerder te ver- Verſterking
ſterken. Op zommige plaatzen deede hy andere van 't Af-
een ſtuk weegs ophaalen / en aan touwen dewel- ſchutzel.
ke aan de hoeken van 't affſchutzel vaſt gemaakt
waaren / blyven hangen / met volk dat aan d'an-
dere zyde gereed ſtond / om de zelve als d'onze met
eenige Scheepen zouden tragten deur te raken / te
laaten vallen.

Antonio Correa quam tegen de nagt by de eerſte
verblyf-plaats die de Mooren gemaakt hadden / en
alzoo de aarde aldaar een ſcherpe kromte maakte /
was zulks oorzaak dat de verſchanzing der Moo-
ren voor / en onze Vloot agter was / ende dat zoo
digt by malkander / dat zoo'er in 't midden zulke Hooge en
hooge en digte Boomen niet geweeſt hadden / zy digte boomen
malkander zouden hebben konnen zien. Men kon de ſtrydende
egter het geruis van beide zyden hooren / uit oor- Partyen hin-
zaak van het vallen van de Rivier / gelyk wy ge- derlyk
zeid hebben. Antonio Correa dit hoorende / en na
dat een gedeelte van de nagt over was / in welken
tyd het gemelde geruis wat ophield / zond hy Jor-
ge Mezurado, zynde den geene die zyn Schip ge-
maakt had / als de Maleitze Taal verſtaande / in

een

1520. een klein Vaartuig / om de Werken der Mooren en al haar doen te verſpieden / en zoo het mooglyk was / te verneemen wat zy in den zin hadden. Verſpieding van des Vyands werken. Deezen wedergekoomen zynde / zeide dat de Mooren malkander vaſt tot den ſtryd aanmoedigden / en dat zy van meening waren / hem tegen daags daar aan s'morgens te koomen beſtooken / en dat hem dagt dat ze veel in getal waren. Den Opperhoofd dit hoorende / deede den Raad op zeker teeken aanſtondſ vergaderen / waar in overleid wierd hoe men zig daags daar aan zoude houden / alzoo hy van meening was den vyand onder de oogen te trekken; waar op dan in den gemelden Raad beſlooten wierd de zaaken in deezer voegen aan te leggen. d'Aantaſting beraamd. Namentlyk; „ Dat Duarte de Mello, „ Opperhoofd van de Zee / als voerende een Karavel welkers verdekken even zoo hoog waren als „ de Werken der vyanden / en als het gat daar hy „ door geraakt was / voor-uit zoude gaan / zig „ door eenige Schuiten opwaarts latende ſlepen: „ dat Antonio Correa hoor daar op zoude volgen / „ alzoo zyn Galey met Geſchut wel voorzien was / „ als ook d'andere groote Schepen / om zig op „ haar aankomſt ter geſchikte plaats daar van te „ bedienen / en de platte Koei-ſchepen / en inzonderheid de dooztogt van de Karavel te bedekken / „ tot dat men aan deſ vyands werken zoude gekoomen zyn. Dog de gemelde Karavel was zoodanig gemaakt / en ſtopte den ingang van de Rivier in zulker voegen / dat Antonio Correa „ veel meer vreesde voor de hinderniſ die de zelve „ hem in den dooztogt konde aanbrengen / door „ het belemmeren van de Schepen in 't midden van „ de weg / als voor het aantaſten der Werken die „ de vyanden van binnen gemaakt / en waar op „ zy haar Geſchut geplaatſt hadden. En alzoo „ dit belet het geene was / dat hem de meeſte bekommering aanbragt / zoo belaſte hy dat men „ eenige van de ervarenſte en behendigſte Matroozen in de Karavel zoude beſtellen / om langs het „ tou-werk op te klimmen / en dat zoo haaſt als Een Karavel ſtopt d'ingang der Rivier. Toeleg om zulks voor te koomen.

ze

„ze meeſter van den ingang zouden wezen / een 1520.
„deel van haar de zelve dooz het afhakken van
„Boomen / met der haaſt zouden ſtoppen.

Dit alleſ alzoo beſteld zynde / begon men zoo haaſt als den dag gekoomen was / de kromte of bogt die het land maakte / en daar de Moozen haare Sterkte in gemaakt hadden / in 't oog te krygen. En ſchoon de Karavel niet in 't geheel ontdekt was / zoo is 't egter dat niet tegenſtaande de Moozen met haar Geſchut begonden te ſpelen / de zelve egter niet op en antwoozdde / alzoo Antonio Correa het alzoo belaſt hadde / vooz dat hy het teeken met het roepen van St. Jago daar toe gegeven had.

Dit teeken dan gegeeven zynde / begon het Geſchut van beide de kanten zoo pſſelyk te donderen / dat het ſcheen als of alle Hooft-ſtoffen met malkander in Oozlog geweeſt hadden / zoo dat de menſchen byna niet en wiſten in wat plaats dat ze ſtonden. Want de rook van het kruit was zoo dik / het geſtadig blikken van het vuur zoo groot / en het geſchzeeuw van de Menſchen zoo gevaarlyk / dat het was of Hemel en Aarde verging; en het maakte zulk een verwarring in oozen en oogen / dat men malkander niet en kon hoozen / kennen of antwoozden / maar men repte de handen zoo maar blindelings / en men taſte maar aan al wat men vooz zig vond / zonder dat men wiſt werwaarts men het munten zoude / zoo dat die van de Karavel van Duarte de Mello, meer by de taſt / als dat ze zaagen wat zy deeden / het welk haar moeijelyk genoeg quam te ſtaan / by het touwerk langs op klouterende / het Hoozwerk eindelyk in kregen / en van daar in de verſchanſſing. Waar op dan / volgens den laſt die zy daar van hadden / haar eerſte werk was / dat zy de Poozten openden / om d'andere Schepen in te laten / het welk gedaan zynde / hielden haar de Moozen vooz zoodanig overwonnen / dat niemand de woede van ons volk derfde afwagten / zoo dat zy eindelyk meeſter van alleſ wierden / zelfs tot de koſt

Schriklelyke verwarring.

s'Vyands werk ingenomen.

De Mooren op de Vlugt.

toe

1520. toe die de Moozen op het vuur hadden / zynde gekookte Rys en andere ſpys die zy gewoon zyn te eten / die de onze beter aanſtond als de ſteeken / houwen en ſchooten der vyanden die zy te gemoet gezien hadden. Doch het beliefde Godt haar van dat gevaar te verloſſen / zoo dat zy onverſchrokken bleven / om met deeze Overwinning tot aan de plaats daar den Koning zelfs was / dooz te dringen ; het welk Antonio Correa in 't werk ſtelde zoo haaſt als d'onze al het geen aldaar gevonden wierd / geroofd hadden / het welk weinig was / alzoo niet anders als Soldaten daar binnen hadden gelegen. Het beſt was twintig en ettelyke ſtukken Kanon / meeſt gegooten / waar van eenige onze eigene waren / die zy ons in de Belegering van Malacca afgenoomen hadden.

Geſchut in de Sterkte gevonden.

Voorzorg van Antonio Correa.

Antonio Correa ondertuſſchen vreezende in 't gaan na Pago, van eenige Vaartuigen in de kleine Wateren die in de groote Rivier vielen / verborgen waren / aangetaſt te wozden ; liet aldaar Duarte de Mello met zyn Karavel en andere Schepen / de welke / alzoo ze te groot waren / niet hooger konden opgaan om zeker te zyn / en onderwyſen het Geſchut en Voozraad van Oozlog die aldaar gebleven was / by malkander te krygen.

Laſt om de boomen af te kappen.

Ook belaſte hy de hout-kappers vooz-uit te gaan / om de Boomen die de Rivier beklemmerden / en toeſtooten / waar dooz men d'onze zoude hebben konnen aantaſten / of ten minſten de hertred in 't wederkeeren ſtoppen / om-ber te kappen / en deeze hinder-palen uit de weg te ruimen. Dit bragt zoo veel te weeg / dat men zonder dat niet zoude hebben konnen dooz koomen ; want behalven dat / waren der nog veel palen diep in de grond geſlagen / het welk veel tyd en moeyten koſte om de zelve uit te halen en te kappen / en was alzoo oozzaak dat men voozeerſt aan de Woonplaats des Konings niet konde koomen.

Den Koning ſtelt zyn volk in order.

Dit gaf den Koning tyd om zyn volk en gewapende Olifanten in ozder te ſtellen / het welk zoo ozdentelyk toeging / dat als d'onze quamen / en hem

hem op een ſtuk land dat in de Rivier ſtaat daar zy aan land zouden gaan / alzoo zagen / zulks haar een genoegzaame Vrede baarde; want boven dat gezigt / dat wel geleek van twee duizend wel gewapende mannen te zyn / om aan te vallen en zig te verweren / als zy ontdekt quamen te worden / zoo wierden zy met zulk een verbaarlyk geroep ontfangen / dat het door de oozen heen drong / en doen d'onze aan land wilden treden / wierden zy met veel Kanon-ſchoten en zulk een zwerm van pylen onthaald / dat zulks de Zon byna bedekte. Oog in dit werk zaagen de onze klaarlyk dat de magt Gods meer als de haare uitwerkte; want met de eerſte wonden die zy de Mooren aanbragten / beving haar de vreeſ zoodanig / en verlooren zy de kragten en het verſtand in zulker voegen / dat ze geen andere beweging als in de voeten hadden / zoo dat den Koning met alle zyne Olifanten de vlugt hoog / vrezende elken oogenblik door de onze te worden agterhaald; zoo groot was de ſchrik die Godt haar toezond / dat niemand eenig derfde omzien. 1520.

Verbaaſtheid der onze in 't nieu van 's Konings Leger.

Laf hartigheid der Mooren.

Zoo haaſt als zy de Stadt geruimd hadden / maakten d'onze zig aanſtonds meeſter daar van / ſchoon daar eenige doode lighamen op de ſtraten lagen / willende Antonio Correa geenzins toeſtaan dat men den Koning zoude vervolgen / alzoo hy met de groote genade die Godt hem bewezen had / van dien Dwingeland die ons tot die tyd toe zoo zeer geplaagd hadde / uit die gevaarlyke plaats te verdryven / wel ruim te breden was. Want hem maar blotelyk aan te taſten / was al meer als werks genoeg voor de onze / ik laat ſtaan dan van zulk een ſwaare zaak zonder verlies van een man / dat nog een ander wonder-werk was / uit te voeren.

De Stadt ingenomen.

Eindelyk de Stadt en het Huis des Konings / wierden van het beſt dat'er in was / mitsgaders van het geen de Mooren in zulke kleine hutten als zy hadden / houden bergen / 't eenemaal beroofd / en door het leſt alles in den brand geſtoken. De Mooren hadden van gelyken gedaan met over de hon-

En in brand geſtoken.

1520. honderd Vaartuigen van de Vloot des Konings/ zoo groot als klein / op dat wy geen voordeel daar mede zouden doen. Daar onder waren'er eenige die voor en agter Verguld waren ; een cieraad waar door die Vorſten haare pragt en koſtelikheid willen vertoonen / waar van Antonio Correa eenige tot een eeuwige gedagtenis na Malacca mede nam / en liet beide die plaatzen alzoo in de as leggen.

En vergulde Vaartuigen

Eenige daar van na Malacca tot gedagtenis meede genomen.

Tot Malacca wedergekoomen zynde / wierd hy aldaar met zulk een vreugd ontfangen als een ieder denken kan / want met deeze Overwinning had hy aan den Koning het minſte Vaartuig of ſtuk Geſchuts niet gelaten waar mede hy d'onze de geringſte quelling meer konde aan doen / zoo dat die Heidenze Vorſt zig in die Landſtreek niet veilig agtende / zyn woonplaats op het Eiland Bantam, zynde omtrent veertig mylen van Malacca gelegen/ ging nemen / alwaar hy zig by gebrek van magt eenigen tyd moeſt ſtil houden.

Vreugde over de komſt van Correa tot Malacca.

Den Koning van Bantam vlugt na Bantam.

Door deeze heldendaad / die zig aanſtonds over al verſpreidde / wierden alle de Vrienden en Bontgenooten van den Koning van Bantam die hem tegen ons geholpen hadden / zeer verſteld / en daar onder eenige van haar die ons veel leets aangedaan hadden / daar men tot nog toe geen wraak had konnen over nemen / om dat Malacca door de vervolgingen van dien Dwingeland zoo ongelukkig geweeſt hadde / dat ze zulks niet had konnen ondernemen.

Onder die geene die zoo vermetel geweeſt hadde van zig tegen ons te verklaren / was een Dwingeland die zig tot Pacem onthield / en de naam van Koning droeg / als ook den Koning van Achem, waar van wy op zyn plaats breeder zullen ſpreeken. Alleenlyk zullen wy nu zeggen dat die van Pacem eenige van d'onze dewelke eenige goederen zoo ten tyde van Lopo Zoares, als van Diego Lopez de Sequeira, aldaar gebragt hadden / zig niet ontzien hadde te berooven. Dog zyn jongſte misdryf was / dat aan over de twintig man van Don Aleixo de Menezes en Don Jan de Lima,

Koningen van Pacem en Achem vyanden der Portugyzen.

Na-

Kapitein van Couchin, dewelke met een Schip van den zelven Don Jan aldaar aangekoomen en geſtorven waren / mede veel goed ontnoomen wierd. 1520.

Garcia de Sà leit toe om zig over haar te wreeken.

Garcia de Sà dan door onze laatſte Overwinning op den Koning van Bantam de handen wat ruimer gekregen hebbende / begon eindelyk zyne gedagten op de wrevelmoedigheid van deeze Dwingelanden van 't Eiland van Sumatra te laten gaan / het welk hy / gelyk reeds gezegt is / om de verdrukkinge daar Malacca zig in bevond / tot die tyd toe had moeten verdragen / zoo dat hy aanſtonds een Schip liet toe ruſten / daar hy Manuel Pacheco voor Kapitein op ſtelde / den welken / om het geen dat aldaar / gelyk wy voor deezen gezeid hebben / aan zyn broeder Antonio Pacheco ten tyde van zyne gevankenis gebeurd was / dien Dwingeland van Pacem en Koning van Achem liever zoude beoorloogen / en den ingang der Scheepen dewelke met goederen na zyne Havens gingen / verhinderen en na Malacca doen gaan / als meede haar de Viſſcherp ter Zee belemmeren: want nademaal de Heidenen in Indiën, als ook de Mooren die aan de Zee-kant woonen / meer Vis als Vleeſ eeten / zoo konde hy haar geen grooter afbreuk doen / als haar die Vis-vangſt te verſpeelen / en de Scheepen die in die Havens handelden / waar van een groot gedeelte veel Caviaar die men van Vis maakt / en daar zy zeer veel van houden / uit de Maldives meedebrengen / na Malacca te doen gaan.

Laat daar toe een Schip uitruſten.

Manuel Pacheco daar toe gekoozen.

Mooren groote Vreeters.

Deezen Manuel Pacheco dan tot dien einde vertrokken zynde / begon die twee Zee-Havens van Pacem en Achem geweldig te quellen / neemende alle de Viſſers die aldaar quamen viſſen / met een Vaartuig 't welk hy daar toe zeer wel uitgeruſt had; en wat de vreemde Scheepen aangaat / die dwong hy na Malacca te zeilen / die geene die zulx weigerden te doen / in de grond ſchietende.

Aanvang van dit werk.

Dwingt de vreemde Schepen na Malacca te gaan.

Het water hem op die tyd beginnende te ontbreeken / zond hy een Roei-ſchuit met eenige Maleitze Roeiers, om zig daar van te voorzien / en

1520. nevens haar / deeze vyf perzoonen / Antonio de Vera do Porto; Antonio Passagna de Alanquer; Francisco Gramaixo; Jan d'Almeida de quintella; en de Barbier van 't Schip. Want vermids de kennis die hy van haar ervarentheid had / wist hy wel dat zy daar wel op zouden passen / zoo de Mooren wat quaads in den zin mogten hebben.

De Mooren bestooken de Waterhaalders.

Op zeekere Rivier / genaamd Jacapary, omtrent een myl van Pacem gekoomen zynde / voorzagen zy zig aldaar van water / dog de Mooren in het uitgaan op haar passende / begonden van weederzyden met pylen zoo digt als stof-reegen op haar te schieten en haar alzoo op te houden / terwyl men drie Sloepen tot Pacem toemaakte / om haar te neemen eer ze uit de Rivier konden koomen / alzoo ze daar geen bystand van haar Schip konden krygen.

Die in groot gevaar zyn.

De Mooren schooten ondertusschen zoo veel pylen op haar / dat zoo ze haar met haare Schilden niet gedekt hadden / niemant van haar in 't leven zoude gebleven zyn. Dog dit gevaar eindelyk ontkoomen zynde / quamen zy ten lesten aan de Zee / die zy niet konnende op roeijen / zagen zy de drie Sloepen die wy gezeid hebben dat tot Pacem in de Haven toegemaakt wierden / op haar aankoomen / waar van de voornaamste die best zeilen kon / een goed stuk-weegs voor-uit ging. In ieder van de zelve waren over de honderd-en vyftig man / alle wel gewapend; wordende aangevoerd door een Moor dat een Jao van geboorte was / genaamd Raja Sudamici, die den Koning van Pacem voor Kapitein diende.

Worden van drie bemande Sloepen nagejaagd.

De onze haar zoo verre van 't Schip ziende / en dat de wind niet en diende om haar by tyds te hulp te konnen koomen / eer zy door de Vyanden aangetast wierden / besloten liever te sterven dan zy haar gevangen zouden laten nemen; zoo dat zy met malkander stemden dat als zy by de eerste vyandelyke Sloep zouden koomen / zy'er aanstonds zouden in springen / en zig alzoo tegen de Mooren dood vegten. De Vyanden haar dan meenende meester te zyn / eer haare twee andere makkers

Moedig besluit der Portugyzen.

haar

haar te hulp quamen / gingen ſtoutelijk op haar los / denkende de minſte wederſtand niet te vinden / doch het ging'er heel anders in zyn werk : want eer de vpandelijke Sloep nog eens ter degen by-gekoomen was / zoo haaſt als d'onze de naam van JEZUS begonden te roepen / ſprongen zy zoo lugtig daar in / dat ſ'er nauwelijks in waren / of ze begonden de Mooren neder te maken gelijk de Wolven de Schapen doen als zy in haar ſtudde of in haar Stal koomen te vallen ; en nademaal ze in groot getal waren / zoo waren ze malkander in de weeg / uit vreeſ dat een yder zyn makker zoude quetzen ; zoo dat d'onze niet anders te doen hadden als haar d'een na d'ander te matzen / waar dooz eenige in Zee ſprongen. Eindelijk de nederlaag was zoo groot / dat deeze vpf mannen met de Matroozen eindelijk meeſter van de Sloep bleven / hoewel zeer bebloed zynde / meer egter van het bloed van de Vpanden als van haar eigen / want daar bleef een groot getal Mooren zoo dood als verdronken. Haar eigen Kapitein tragte de vlugtende genoegzaam te ſtutten ; dog ziende dat dit niet helpen mogt / ſprong hy eindelijk zelfs in 't water / niet uit vreeſ / maar uit gramſteurigheid / met een houwer in de regter vuiſt / want zig met de voeten en met de ſlinker hand booven water houdende / hieuw hy uit wraak neder alle die geene die hy aantrof. 1520.

Moedige daad van weinige tegen veele.

Mooren in verwarring gebragt.

Haar Kapitein zelf overboort geſprongen, hakt zyn eige volk neder.

De twee andere Sloepen ondertuſſchen van verre ziende wat'er omging / en dat d'onze meeſter van haar makkers waren / haar inbeeldende dat d'onze zeer ſterck in getal moeſten geweeſt hebben om zulk een daad uit te voeren ; en ziende daar en boven dat ons groot Schip vaſt naderde / keerden weder na de Haven daar zy van daan gekoomen waren / het welk de behoudenis van d'onze was / want ze waren van al dat dood-ſlaan zoo afgemat / dat ze haar adem nauwelijks konden krygen / behalven dat ze veel bloed verloozen ; dog Godt was haar by die Overwinning nog zoo genadig / dat niemand van zyne wonden ſtierf.

Twee andere Mooze Sloepen keeren te rug.

Dat de behoudenis der Portugyzen is.

1520. Den Koning van Pacem zulk een ſmeet gekregen hebbende / en vrezende dat d'onze den Koning van Bantam verſlagen hebbende / zy hem mede wel van gelyken zouden konnen doen; en wetende mede dat een Erf-Prins van zyn Koninkryk om hulp tegen hem by den Gouverneur van Indiën was gegaan / zoo liet hy om zyne zaaken in zekerheid te ſtellen / aan Manuel Pacheco weten dat hy Vrede met hem wilde maken / en dat zoo den Kapitein van Malacca hem den Oorlog aan dede om eenige ſchade die de Portugyzen aldaar geleden hadden / hy daar geen ſchuld toe en had / gelyk hy / zoo hy begeerde / hem zoude konnen doen zien / doch dat hy egter alle de gemelde ſchade zoude vergoeden.

Den Koning zoekt Vrede.

Manuel Pacheco dit hoorende / en daar omtrent lang genoeg / zoo hem dagt / geſworven hebbende; ziende mede dat Garcia de Sá zyn oogmerk bereikt hadde / namentlyk de Vrede met dien Koning van Pacem te maken / alzoo Malacca daar grootelyks aan gelegen was / en wyl deezen Dwingeland zig zoodanig onderwierp / dat hy de ſchade die d'onze geleden hadden / wilde boeten / en eindelyk dat Pacheco het volk dat hy by hem had / van zoo veel geledene ongemakken wat moeſt laten uitruſten / zoo hield hy hem egter als of hy daar niet na wilde luiſteren; doch wyl hy genoodzaakt was na Malacca weder te keeren / dat hy evenwel zyn voorſlag aan Garcia de Sá zoude voorhouden.

Pacheco houd zig weigerig.

Hy dan met het Vaartuig dat hy zoo heldhaftig van de Hyanden genoomen had / na Malacca vertrokken zynde / om aldaar tot een eeuwige gedagtenis van een ieder gezien te konnen worden / wierd aldaar met d'uitterſte blydſchap van alle menſchen ontfangen. En nademaal Duarte Coelho op zyn vertrek na China ſtond / werwaards Garcia de Sá hem met een Oorlog-en een Koopvaardy-Schip na toe ſchikte om des Konings dingen te doen / tot welke reis hy noodzaakelyk Peper moeſt medenemen; waar op dan het voorſtel van Vrede van

Pacheco heerlyk tot Malacca ontfangen.

den

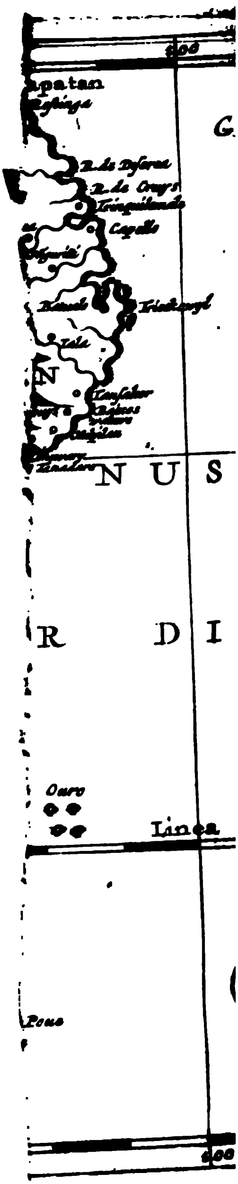
800
patan
G
N U S
R D I
Ouro
Linea
800

FO DE B

olim SIN

GANGETI

ORIEN

qui et

INDI

Ouro

uinoctialis

den Koning van Pacem, in wiens Land dat goed overvloedig viel / wonder wel quam / zoo liet hy zulks aan Manuel Pacheco weten / om geen dubbele onkosten te doen / zoo dat Duarte Coelho daar op vertrok / de Vrede maakte / en de twee Schepen daar hy mede vertrokken was / met Peper, Zyde en andere goederen liet laden / waar van hy een gedeelte na Malacca zond / alwaar ze heel wel verkogt wierden / en met de Peper en het ander goed vervolgde hy zyn weg na China, waar van wy hier na zullen spreeken. En wyl de Mouzon na Indiën reeds gekoomen was / zoo vertrok Antonio Correa derwaarts / zynde met Eer en Goed dat hy in Pegu overgewonnen had / overladen / het welk dingen zyn die zelden voorvallen / en quam aldaar gelukkig aan. En alhier eindigen wy de dingen de welke in het Jaar 1519 in de Gewesten van Malacca voorvielen / om welken tyd daar ook andere in Indiën gebeurden / die wy nu mede wel dienen op te haalen / alzoo wy nu al lang van daar vertrokken zyn. 1520.

Duarte Coelhos trekt na Pacem en maakt de Vrede.

Vervolgd zyn weg na China.

Antonio Correa gelukkig in Pegu, komt in Indiën.

Einde der dingen in 't Jaar 1519 voorgevallen.

Toen Diego Lopez de Sequeira, Antonio Correa, Garcia de Sá, Simon d'Andrade en andere na de kant van Malacca zond / in het verhalen van het wedervaren van eenige der welke wy tot nog toe bezig zyn geweest / zoo vaardigde hy mede andere Kapiteinen na die Gewesten. En nademaal Jan Gomes de Alcunha Cheira-Dinheiro de eerste was die een Sterkte in de Maldiviſche Eilanden opgewozpen had / zoo is't dat eer wy ons tot het verhaal zyner daaden begeeven / een algemeene kennis van de gemelde Eilanden / daar wy zoo dikwils van koomen te spreeken / dienen te geeven.

Schoon dit woord Maldiva de eige naam van een eenig Eiland is / gelyk wy aanstonts zullen zien / zoo beteekend het zelve egter in 't Maleis / Duizend Eilanden. Want Mal in 't Maleis / is Duizend, en Diva is een Eiland; gelyk men dan zeid dat'er wel zoo veel agter malkander zyn. Andere zeggen dat dit woord Mal, de eige naam is van het voornaamste van alle die Eilanden daar

Wat Maldiva beteekend.

Andere uitlegging.

1520. den Koning zyn woonplaats op houd / den welken zig Heer van alle zeid te wezen / en dat noemd men gemeenlyk Maldiva, alsof men zeide het Eiland van Mal; en wyl het zelve het hoofd van allen is / zoo dragen ze alle die zelve naam.

Maldivize Eilanden, de Voormuur van Indiën.

Dit is die reeks van Eilanden die aan de Kust van Indiën gelyk als tot een Voor-Muur strekt / en ze begint aan die Ondieptens die wp van Padua noemen / op de hoogte van den berg Dely, en paalt aan het land van Jaoa en de Kust van Zunda. Dit tweede vertoonen eenige Kaarten van de vaart der Mooren / om dat de onze tot nog toe maar kennis van omtrent drie honderd mylen van derzelver uitstrekking hebben / beginnende aan die gene die men Mamalle noemd / zynde de naam van een Mooz van Cananor, die Heer van de eerste was / dewelke veertig mylen in de hoogte / twaalf Graden en een half na de Nooyd-zyde van de Kust van Malabar gescheiden zyn; en de laatste of agterste / ter afzyn van drie honderd mylen / die Candu en Adu genoemd werden / zeeven graden na de Suid-zyde / en byna in 't midden van deeze uitstrekking van drie honderd Mylen / leid het voornaamste der meergemelde Eilanden genaamd Maldiva, daar den Koning zyn woon-plaats houd / en die zig Heer van alle noemd / gelyk wp reeds gezegt hebben.

De onze kennen maar 300 mylen streeks daar van.

Hoe verre van Malabar gelegen.

Dit heeft men ook van de gemelde Eilanden / dat de kleine in de groote gelyk als ingelyfst zyn / zoo dat een van de leste dertig of veertig van de eerste regeerd / na dat ze gelegen zyn / en zoodanig een aldus ingelyfst getal noemen ze Patana. Dit teegenstaande den Koning zig Heer van alle noemd / en dat al het volk Heidens is / zoo zyn derzelver Landvoogden egter Mooren / zynde een zaak die zy altyd zeer naauwkeurig in agt neemen / om dat zy door het regeeren dier Landen / zig allengs Heeren van de zelve maaken. De wyze die zy hier in houden / is dat zy die Landen in pagt aanneemen / en inzonderheid de Zee-Havens / want daar wp hebben ze nog de magt van Regt-spreeken / om d'in-

komst

komsten van den Land-Heer daar door zoo veel te beeter in te krygen / en is dit gebruik by de Mooren nog al meer omtrent de vaste Landen als ontrent d'Eilanden ingevoerd. 1520

De geleegentheid van deeze Maldivische Eilanden, schoon eenige van de grootste twintig / vyftien / tien en vyf mylen van malkander leggen / zoo is het grootste getal van dezelve egter zoo digt in een gedrongen / dat ze wel na een Boomgaard gelyken die rondom in 't water staat / daar'er byna zoo veel van bedekt als onbedekt zyn / zoo dat men dezelve van plaats tot plaats / om de voeten niet nat te maaken / zomwylen door het grypen met de handen van de takken van de boomen / geheel kan omgaan.

Gelyk van alle d Eilanden t een.

De Kanalen van 't water dat de gemelde Eilanden bespoeld / loopen zoo krom en zoo bogtig / dat de Inwoonders zelf door een gety zomwylen zoodanig koomen te verdwalen / dat ze niet en weten waar ze zyn. Want schoon veele van deeze Kanalen zoo diep zyn / dat'er zeer groote Scheepen door konnen vaaren; zoo zyn ze egter zoo smal / dat de Stengen en Raes der gemelde Scheepen op veel plaatzen teegen de Palm-boomen aanstooten / welke boomen geen dadels dragen / gelyk in Barbaryen en geheel Afrika, maar een Appel zoo groot als een Menschen hoofd / en eer men aan de kern of pit van dezelve komt / heeft ze twee basten / gelyk een Noot. De eerste / schoon ze van booven zeer effen en glad is / zoo is ze egter van binnen zoo dradig en zoo ruig / dat men ze beter als brem of Ghenst kan spinnen. Geheel Indiën bediend zig van de touwen die men daar van maakt / alzoo dezelve in 't water langer duuren als eenige zoort van Hennip. De oorzaak daar van is / dat dezelve door het zoute water groen / en zoo taay daar in werd / dat het is of het van leer gemaakt was / en het rekt en krimt na het Zee-water / zoo dat een dik Kabel-touw / als de Scheepen by onweer op anker leggen! / daar door zoo dun komt te werden / dat het schynt als of het geen Bark zoude

Kromm diepe en smalle Ka len.

Vrugten der Palm-boomen.

Wat men van die vru ten maakt.

1520. konnen teegenhouden / en als het onweer komt op te houden / en het Schip ſtil leid / dan komt het weeder tot zyne voorgaande dikte.

Men gebruikt dat goet meede in plaats van ſpykers. Want nademaal het de kragt heeft van weeder groen te werden / en in 't zoute water te ſwellen / zoo nayen zy daar meede de zyden van de Scheepen / en houden dat voor zeer goet. Het is egter de waarheid dat ze door de woeſte Zee van de Kaap van goede hoop niet en baaren / of de kragt der Winden gelyk onze Scheepen / niet uit en ſtaan / want zy bouwen de Zee maar in de Lente ten tyde van de Mouzons, dat lieffelyke en eenparige Winden zyn / dewelke drie Maanden lang duuren / en zoo haaſt als de Winter begind / houden zy aanſtondts op met zig in Zee te vertoonen;

Diend mede om de boeg-zyde der Schepen vaſt te nayen.

Beſchryving van de Coco-Noot.

Deze zoo nutte Appel of Noot / gelyk andere de zelve noemen / heeft een andere zeer harde baſt / boven op dewelke de teekens van de zeenuwen en draden van d'andere te zien zyn / op de wyze van de tuſſchen baſt van de bovenſte / of / om beeter te zeggen / op de wyze van een onzer Noten daar de groene baſt af is. Deeze baſt waar door deeze Noot haar voedzel ontfangd / het welk aan de voet is / heeft een manier van een ſcherpe punt / de welke wel wat gelykt na de Neus tuſſchen twee ronde Oogen / waar door ze haar knoppen uitſchiet als ze begint te groeyen / om welkers gedaantes halven / zonder dat het een gedaante is / de onze aan de zelve de naam van Coco gegeven hebben / zynde een woord dat de Brouwen gebruiken als ze de Kinderen vreeſ willen aanjagen. Deeze brugt heeft die naam alzoo behouden / zoo dat men van geen ander en weet / want haar eigen naam / gelyk de Malabaren zeggen / is Tenga, en by de Canaris, Narle.

Coco-Noot hoe by de Indianen genoemd.

De kern van binnen is omtrent zoo groot als een groote Quee-Peer, doch van een ander uitzien; want haar eigen verf van binnen en van buiten / is gelyk als die van een Hazel-noot, hol van binnen /

Hoe van binnen geſteld.

nen / niet zeer hard / en van de zelve ſmaak / dog digter en zelfſtandiger / want ze is Oliagtiger als de Hazel-noot. Van binnen in die holligheid is een zeer zoet en ſmakelyk water / en inzonderheid terwyl die vrugt nog aan de Boom hangd / en als de zelve begint te groeijen / komt in het ganſche hol daar dit water in is / een dikken klomp gelyk als Room / die zy Wol noemen / hebbende een zeer lekkere en lieffelyke ſmaak / ja nog beter als d'Amandelen als ze op de Boom beginnen te ſtremmen. Want deeze vrugt is in zelfſtandigheid / wittigheid / gebruik van eten / en Olie die de zelve in zig heeft / de Hazel-noten en Amandelen zeer gelyk ; ook is zy van buiten bruin / en van binnen wit. 1720.

Deeze Noot / en de Boom die ze draagd / is een van nutſte zaaken die Godt aan deeze menſchen tot haar onderhoud en noodig gebruik gegeeven heeft. Want behalven dat ze haar diend tot het geen wy reets hebben gezegt / maaken zy daar van Honing, Wyn, Olie en Azyn, en is mede zeer voedzaam / uit de hand of met Rys en andere dingen gemengd zynde / gelyk de Indiaanen de dagelykze ervarentheid daar van hebben / en van de eerſte baſt word het touw-werk gemaakt / dat wy gezeid hebben dat zoo gemeen en zoo noodig tot de vaard van dat geheele Oosten is / na dat zy de zelve gelyk de Hennip dun geſneden / gemalen en geſponnen hebben. En wat men daar al van maakt.

De Palm-boomen die de zelve voortbrengen / dienen mede tot timmer-en brant-hout en linnen / want zy dekken de baſten met de bladen / om het water daar wel af te houden. Ook dienen zy haar tot Papier / waar op zy invoegen als wy gezegt hebben / zeer bequaamelyk ſchryven / en haare worzelen als ze jong zyn / zyn veel beter als die van Barbaryen. Eindelyk als een meng in die Geweſten maar twee Palm-boomen ryk is / heeft hy al wat hy tot het leven van nooden heeft / zoo dat als men daar iemand over zyne goede werken wil prysen / men als dan zeid : Hy is nutter en meer Twee Palm-boomen verſchaffen al wat tot s'menſchen onderhoud noodig is.

1720. weldoende als een Palm-Boom.

Behalven deeze Boomen die in die vrugtbaare Eilanden vallen / ſchynt het dat het zaat dat de Natuur aldaar gezaaid heeft / zoo levendig is / dat 'er nog een ander ſlag van Boomen in zommige plaatzen / zelfs onder 't zoute water waſt / de welke nog grooter Nooten dragen als de Cocos, en de zwarentheid heeft geleerd / dat de tweede baſt van de zelve kragtiger tegen het vergif is als de Bezoar-ſteen, de welke uit die Oosterze Gewesten komt / en die in de maag van een Dier groeid / die de Perſianen Pazon noemen. Dog het gemeenſte en aanzienelykſte goed dat in die Eilanden te vinden is / is dat Touw-werk van Cocos-baſt gemaakt / zonder het welke het onmoogelyk zoude zyn de Zee te konnen bevaren. Ook is aldaar zeker zoort van ſchulpen / die zoo klein als Alikruiken zyn / dog van een andere gedaante / en van een hard / wit en glanzig ſtof / waar onder eenige zoo ſchoon van verf en zoo geſpikkeld gevonden worden / dat als men daar knoopen van maakt met een Goude hoep / het wel wat Geëmalieerd ſchynd te wezen / en daar van werden'er by menigte na Bengale en Siam geladen / alwaar men ze voor Geld gebruikt gelyk by ons het klein Koper Geld / om geringe dingen voor te koopen. Na dit Koninkryk worden'er mede zommige Jaren wel twee of drie duizend Quintalen over geſcheept / de welke in Guiné en de Koninkryken van Beney en Congo gevonden worden / en ze worden daar mede voor Geld gebruikt / en by het volk dat diep in 't Land woond / zoo voor wat waars gehouden / dat zy ze als een ſchat bewaaren.

Boomen onder water.

Zoort van ſchoone ſchulpen.

Die in Bengale en Siam voor klein geld gaan.

Ook in Guiné, Beney en Congo.

De wyze van het vangen deezer ſchulpen / is dat ze heel Palm-bladen aan malkander vaſt maken op dat ze niet los zouden gaan / die zy dan in Zee ſmyten / gelyk een Net / waar op deeze ſchulpen na booven komen om eenig voetzel daar uit te krygen / waar na zy haar Net aan land trekken / en laten de ſchulpen zoo lang leggen / tot dat de Vis die'er in is / heel verrot is / waar na zy ze ſchoon

Hoe men deeze ſchulpen vangt.

ſchoon waſſen / en gebruiken ze alzoo voor Geld in plaats van Kopere Munt / gelijk wy gezegt hebben. Het Quintaal daar van geld alhier tot tien Cruzaden toe / na dat'er veel of weinig uit Indiën komen. 1520.

Prys van het 100 pon der zelve.

In deeze Eilanden word mede veel Vis gevangen / daar men Caviaar van maakt / die over-al gezonden word / het welk een goede handel geeft / gelijk mede die Olie van Vis, Cocos en Jagara, die men daar van maakt / op de wyze van Zuiker.

Caviaar van Vis.

Wat de hand-werken aangaat / dat zyn meest Zyde Lakens en Kattoene Lywaten, de welke zoo uitſteekende zyn / dat men in alle die Geweſten geen beter en kan vinden / en inzonderheid in d'Eilanden van Ceuda en Gudu, daar men zeid dat noch beter Wevers als in Bengale en Cormandel woonen. Dog alle de Zyde en het Kattoen daar zy deeze ſtoffen van maken / komt haar van buiten / alzoo zy zeer onvoorzien van deeze twee dingen zyn / als mede van Rys, alle het welke haar van andere toegevoerd word.

Handwerken der Maldivize Eilanders.

Daar is meede eenig Vee / als Koeien, Oſſen en Schapen, dog zoo veel niet dat ze daar veel boter van konnen maken / zoo dat ze die van Ceilon en andere plaatzen moeten krygen / daar groote winſt op gedaan werd. Het Volk van deeze Eilanden daar de onze meede handelen / is klein-moedig / bedriegelijk en quaadaardig / dingen dewelke gemeenelijk zamen gaan / niet alleen in de Menſchen / maar ook in de Beeſten / waar uit men een zaak die weinig ſchyn van waarheid heeft / en egter waar bevonden werd / goet kan maaken / namentlijk dat iemand die kleinmoedig is / zig ook gemeenelijk bedriegelijk en quaadaardig aanſtelt.

Het Vee aldaar.

Aard van 't volk.

De luiden van vermoogen gaan met Zyde en Kattoene kleederen / dog het ſlegt volk maaken de haare van Palm-boomen en ander gewas. Zy hebben een eigen Taal / alhoewel de geene die aan de Kuſt van Malabar paalen / haare Taal meede ſpreeken / en inzonderheid in het Eiland Maldiva daar

Dragt van ryke en arm en haar taal

1520. daar den Koning zyn Hof houd / om dat daar veel Malabaren koomen handelen. Aldaar quam Jan Gomes, den welken / gelyk wy in 't begin gezegt hebben / Diego Lopez derwaarts gezonden had om een Vastigheid te maaken / en in touw-werk en andere zaaken die aldaar vallen / tot het gebruik van onze Vlooten te handelen; en wyl dit werk / gelyk wy te vooren gezegt hebben / tusschen den Koning en Don Jan da Silveira al afgesprooken was / zoo wierd deezen Jan Gomes zeer wel ontfangen / en hem een goede plaats tot het maaken van zyne Sterkte aangeweezen. En alzoo hy last had aanstonds eenig Touw-werk en andere dingen die in dat Land vallen / om de Factorye van Couchin daar meede te voorzien / af te zenden / ende hy zulks en het maaken van zyne Sterkte met kalk en steen niet te gelyk konde doen / om dat hy die bouw-Stoffen niet by der hand had / en nog veel andere dingen die hem aan bevoolen waaren / zoo is 't dat hy zig in vrienden land bevindende / en den Koning op zyn zy hebbende / een Sterkte van hout maakte / daar hy nogtans niet lang in bleef / want den gewoonelyken loop der dingen die de Menschen by der hand neemen / is / dat een ieder de nieuwigheid van de aarde inzamele na het geen dat hy'er in gezaaid heeft. En alzoo Jan Gomes een treedelyk fors man was / zoo begeerde hy dat een ieder hem zoude gehoorzaamen / meenende genoeg te zyn dat hy een Portugys en Kapitein van den Koning van Portugaal was / zoo dat hy wilde / dat alle de Mooryze Scheepen die aldaar aanquamen / tot zyn dienst zouden zyn / gelyk als of hy den Koning van 't Land geweest hadde / over alle welke dingen de Moozen ten hoogsten gebelgt waaren. Waar by dan nog quam de schade en verlies dat Gromalle, een Mooz van Cambaya, met zyn Schip dat Don Jan da Silveira hem op zyn aankomst aldaar / gelyk wy booz deezen geschreeven hebben / afnam / quam te lyden. Eindelyk zoo haast als men wist dat Jan Gomes daar was / en dat hy maar tien of twaalf man by hem had /

Komst van Jan Gomes aldaar.

Maakt een Sterkte van hout by gebrek van kalk en steen.

Zyn forsheid oorzaak van zyn dood.

had / voegden zig de Mooren van Cambaya die op Jan Gomes misnoegd waaren / by malhander / en hebbende eenige Scheepen uitgeruſt / vielen zy op hem aan / en bragten hem om het leeven met alle de geene die hy by hem had. 1520.

Word met alle de zyne door de Mooren omgebragt.

Wy hebben hier voozen gezegt hoe dat Chriſtoffel de Souza dooz Diego Lopez de Sequeira met zes Scheepen van de Vloot na de Kuſt van Dabul gezonden was / over het geen dooz de Mooren aldaar ten tyde van Lopo Soares was gepleegt / na dat hy Jan Gonzalves de Caſtelbranco met drie Fuſten derwaarts geſchikt hadde; aan welken Diego Lopez belaſte dat hy zig by Chriſtoffel de Souza zoude voegen / ende tot aan 't begin van de Winter tot het bewaaren van die Kuſt en van de Schepen die van Goa, Cananor en Couchin tot Chaul, daar wy een Comtoir hadden / daar Diego Paaz, Opper-Koopman op was / gingen laden / by hem blyven.

Ophaling van voorgaande dingen.

Deezen Chriſtoffel de Souza dan zullende zyne reize vervolgen / wyl het in 't leſt van Januari was / zoo kreeg hy de Noozd-Weſte Wind / die hem daar toe geheel teegen was: dog alzoo hy oordeelde dat hy het wat by de Kuſt houdende / beter dooz de wind beſchermd zoude zyn / en dat hy meede in het inkoomen der Rivieren eenige Mooze Scheepen zoude konnen aantreffen / dewelke met Peper ter ſluik na Cambaya gingen / zoo ſtelde hy het zelve in 't werk tot dat hy op de Rivier Citapor quam / daar hy wiſt dat een Schip lag / dat doende was met Peper in te neemen / dog het volk van 't zelve Schip zag zoo haaſt een Sloep niet / die Chriſtoffel de Souza na haar afzond / of zy vlugteden aanſtondz na land / laatende het Schip van alle zyne gereedſchappen ontbloot / zoo dat d'onze niet anders te doen hadden als het zelve meede te neemen. Wat de Souza aanging / zoo haaſt als de wind veranderd was / vervolgde hy zyn weg na Dabul, daar hy de tyding vond dat de Mooren op de komſt van Rui Gomes d'Azevedo op de Rivier aldaar / langs dewelke de Stadt ge-

Chriſtoffel de Souza neemd een Schip daar het volk uit gevlugt was.

1520. gelegen is / hem met veele Fusten waaren koomen aanballen / en dat de brand door haar geschut in zyn kruit geraakt zynde / hy met al zyn volk in de lugt gesprongen was / zynde maar een Portugyze Vrouw dit ongeluk ontkoomen / die de Mooren gevangen genoomen hadden / en dat zulks maar over zes of zeeven dagen voorgevallen was.

Die aldaar slegte tyding vernoemd.

Wil daar op de Stadt aantasten.

Souza dit hoorende / was daar over zoo hoog gebelgd / dat hy voornam de Stadt aan te tasten / doch moest het zelve egter laten blyven / om dat voor de mond van de Rivier een zeer sterck Bolwerck lag / daar zoo veel Geschut op was / dat men alle de Schepen die den ingang zouden hebben willen ondersteun / daar mede gemakkelyk in de grond zoude hebben konnen schieten / behalven dat hy het volk van de Karavel door hem genoomen / en naderhand verongelukt / verloozen had / zoo dat hy voorgenoomen hebbende na Chaul te gaan / om te zien of Jan Gonzalves aldaar was / en zyn aanslag met meerder volk voort te zetten / door zulk een sterke Noord-Weste wind aangetast wierd / dat hy op de Malabaarze kust / twee mylen van Chaul, gesmeten wierd / doch dit onweder over zynde / keerde hy weder na Dabul, na dat hy de brand in een wooning van Mooren gestreken had / alwaar hy een andere slegte tyding vond / namentlyk het in de grond schieten door de Mooren van een onzer Schepen die d'onze van Cananor na 't Comtoir van Chaul zonden. Hy deeze twee ongelukken verstaan hebbende / daar hy zelf meende de oorzaak van te zyn / als zig inbeeldende dat hy de zelve zoude hebben konnen voorkoomen / keerde in die ontstentenis weder na Chaul, om Jan Gonzalves aldaar te vinden / doch hy verstond dat hy al na Goa vertrokken was / werwaarts den Gouverneur hem weder zond / waar van wy de reden op zyn tyd zullen zien.

Dat hy om de Sterkte der vyanden nalaat.

Vervald door storm op de Malabaarze kust.

Keerd na Chaul.

Souza ondertusschen zynde dat de Noord-Weste wind / de welke aldaar in die tyd zeer gemeen is / hem niet en verliet / en dat zyn Schip traag in 't zei-

zeilen wierd / volk geen kans bernemende om zig over de Mooren van Dabul te komen werken / beſloot hy mede weder na Goa te keeren / dog hy wilde eerſt Calacy, tuſſchen Dabul, aantaſten / het welk hem egter veel volk quam te koſten / gelyk men uit het volgende verhaal zal konnen zien. 1520.

Beſluit weder na Goa te keeren.

Souza dan hy nagt voor de Haven dier plaatſe gekoomen zynde / en meenende dat die ook hem gunſtiger zoude weezen om zig beter over de Mooren te konnen werken / zoo hy haar ontwoorzienig aantaſtede / liet hy de Karavel van Lorenſo Godigno en zyn Galey voor de Haven / en ging met twee Fuſten en eenig ander klein Vaartuig boven de ſtivier leggen / de Maan als doen zeer klaar ſchynende; dog alzoo de Mooren op hem paſten / als wel wetende dat hy waraan zogt over het geen zy hem gedaan hadden / zoo is't dat doen hy in de plaatſe quam / niet tegenſtaande de zelve groot en van hoofelyke Heiden voorzien was / die 't eenemaal was verlaten / zoo dat hy niet anders te doen had als daar in te treiken / zyn volk onderrichten het weinige dat'er nog overgebleven was / by malkander brengende / om daags daar aan na haare Schip te voeren. Den morgen middeleerwyl gekoomen zynde / was zoo ſtil als de nagt niet / want met zyn komſt vertroonde zig aanſtonds een Kapitein met omtrent vier honderd man / meeſt met pylen voorzien / en wel bereid om te ſtierven. Dog Souza laatende eenige van zyn volk met het plonderen bezig / quam met veertig Muskettiers en het ander volk dat hy had / te voorſchyn / uitmaakende in alles omtrent honderd en vyftig man / en koomende aan zeekere ſtraat van de Stadt / lieten de Mooren eenige van d'onze die daar waaren / by haar / om daar na op haar te ſchieten / dog deeze een groot geſchreeuw geevende / loſten haare muskietten op de Vpanden / deweike dit uitgeſtaan hebbende / zoo veel pylen op d'onze ſchoten / dat het haar onmogelyk was haare muskettentte konnen herladen; en alzoo ze geen Schilden droegen /

Neeme voor Calacy aan te taſten.

Het volk daar uit gevlugt zynde, trekt hy'er in.

Scherp gevegt.

1520.

Hy neemt de vlugt na zyn Schepen.

gen / gelyk andere / zoo waaren zy ook de eerste die de Vyandelyke Waapens proefden en de vlugt na de Scheepen naamen / waar in zy door Souza gevolgt wierden / om zyn Geschut teegen de Vyanden te konnen gebruiken / en ruimte daar onder te maaken / op dat zyn ander volk meede Scheep mogt raaken; dog zulks mogt hem niet helpen / want de Mooren zyn voorneemen merkende / stelden zig tusschen d'onze en de Scheepen / zoo dat men niet en konde schieten zonder d'onze meede te quetzen / en alzoo wel drie uuren lang om dat Schip vogt / tot dat hy eindelyk / niet meer als tien man by hem hebbende / met de Deegen in de vuist in 't Schip quam / want van honderd en vyftig man daar hy meede uit gekoomen was / hadden d'andere zulks al te vooren gedaan / waar van de verdere die met hem in 't Schip quamen / nog waaren / Francisco de Souza Tavares, zynen Neef / en Belchior Tavares.

Souza raakt in zyn Schip.

De Mooren willen zyn Schip neemen

Dit gevegt ging zoo geswind en schielyk in zyn werk / dat de Mooren te geiyk met d'onze in 't water sprongen / en wilden de Fust met de handen vast houden / waar van veele dootgeschooten wierden / en van d'onze vyf-endertig gequetst / dog een Konstapel in de Fust zynde / met een pyl doorschooten.

Souza keert na Chaul tot genezing van zyn volk.

Dit alzoo geeindigd zynde / begaf zig de Souza na Chaul, om zyn volk aldaar zoo veel te beeter te doen geneezen. Dog Diego Lopez de Sequeira de tyding ondertusschen van het in de grond schieten dier twee Scheepen door de Mooren van Dabul tot Goa gekreegen hebbende / gelyk wy hier vooren verhaald hebben / wierd de Souza daar mede zoodanig beschuldigd / dat hy hem aanstonds liet ontbieden / zonder na eenige nadere omstandigheeden te wagten. Deeze tyding was gebragt door Antonio Rapozo, die zig by Jan Gonzalves bevond / den welken de Souza tot Chaul meende te vinden / dog hy was reeds na Goa vertrokken / gelyk wy gezegt hebben / vier of vyf Schepen by hem hebbende / en met d'andere die de Souza by hem

Werd door Sequeira op ontboden.

hem had / aan wie hy ſchreef hem dezelve over te geeven / dan zoude hy Jan Gonzalves na die Kuſt vertrekken. Dog de Souza verſtaan hebbende dat Diego Lopez qualyk van de zaak onderregt zynde / hem beval zig van de Vloot t'ontſlaan / zoo weigerde hy zulks te doen / maar bleef tot Chaul om zyne gequetſte Soldaten te doen geneezen / waar op volgde dat hy egter eindelyk tot Goa aangekomen zynde / Diego Lopez zoo wel van alles onderweegs / dat hy te vreeden bleef / en hem van de ſchuld die hem opgeleid was vry kende / want hy zeer wel begreep dat zulks by enkel ongeluk toegekomen was / en dat hy de Souza, zig by alle voorvallende gelegentheeden als een deftige Krygsman gehouden had. 1520.

Weigert te koomen.

Komt tot Goa en werd vry gekend.

Hier op zond Diego Lopez in 't volgende voorJaar Chriſtoffel de Sá, Zoon van Hendrik de Sá, Heer van Matozignos; en Opper-Alcaide van Porto, met drie Galeyen na de Kuſt van Chaul en Dio, want hy verſtond van Jan Gonzalves dat Melique Az, Heer van Dio en die van Dabul onzen handel met haare Fuſten op alle manieren zogten te beſchadigen. De Kapiteinen der twee Galeien die met hem gingen / waaren Don Jorge de Menczes, zynen Neef / natuurlyke zoon van Don Rodrigo de Menezes, Kommandeur van Grandula, van d'Order van St. Jago, en Jorge Barreto de Beja, met welke zeilen gemelden de Sá na de Kuſt van Cambaya ging / alwaar hy het Melique Az zoo bang maakte / dat hy zyne Fuſten wel haaſt t'huis ontbood / zoo dat hy zyne dingen gedaan / en den tyd hem door Diego Lopez voorgeſchreeven / uitgedient hebbende / weeder na Goa keerde / gaande Antonio de Saldagna, den welken van Ormus quam / alwaar hy / gelyk wy voor deezen gezegt hebben / uit het Naauw van de Roode Zee weederkeerende / overwinterd had / in zyn plaats na Dio, alwaar hy in de kleine tyd dat hy daar was / wyl het in de Mouzon was dat de Schepen van Mecha na die Stadt keerden / het geluk had al eenige van dezelve te vermeeſteren / die hy

Bezending na Chaul en Dio.

De Vyanden verdreven.

Antonio de Saldagna na Dio.

Neemt eenige Vyandelyke Schepen.

1520. hy d'andere voegde die hy van d'Arabiſche kuſt me-
——— degenoom had / waar meede hy in Indiën quam /
daar alle de Vlooten die Diego Lopez in de Jaa-
De Vlooten komen in Indiën by malkanderen. ren van 1518 en 1519 liet toeruſten / by malkan-
der quamen / wyl hy het zelve alzoo belaſt had /
uit oorzaak van de benoodigtheid van volk en Schepen tot een groote Vloot die hy van meening was in 't Jaar 1520 uit te ruſten / om volgens het bevel des Konings / daar meede na het Naauw van de Roode Zee te gaan / gelyk hy deede / waar van wy hier na zullen ſpreeken.

SCHEEPS-TOGT
die
JORGE d'AL BUQUERQUE
als Opperhoofd der Vloot, uit Portugaal na
d'OOST-INDIEN
deed, in 't Jaar 1519.

Als wanneer DIEGO LOPEZ DE SEQUEIRA, het Opperbeſtuur als Gouverneur aldaar terhand had; wiens verder Bedryf daar in omſtandig agtervolgd word.

Vloot van 14 Schepen na Indiën gezonden. IN 't Jaar 1519 liet den Koning Don Manuel een groote Vloot van Veertien Schepen uitruſten / alzoo hy van meening was eenige Sterkten en Vaſtigheeden in Indiën te doen opwerpen / en nieuwe Ontdekkingen te laten doen / waar toe veel volk en Schepen van nooden waren. Deeze Vloot zou-
Onder Jorge d'Albuquerque als Hoofd. de Jorge d'Albuquerque als Hoofd gebieden / en met eenen als Stads-Hoogd in plaats van Alfonſo Lopez d'Acoſta verblyven / doch in gevalle
Of anders na China gaan. zulks niet aan en ging / begiftigde hem den Koning met een reis na China, gelyk als hy aan Fernan-

nando Peres d'Andrade gedaan hadde / tot welken einde hem eenige Schepen in Indiën voorgenomd zouden worden gegeven. Deeze gunſt geſchiede hem van den Koninh om de goede dienſten die hy in die Gewesten gedaan had / waar in hy zig by alle voorvallende gelegentheden ongemeen wel quest. 1520.

Van deeze Vloot vertrokken in dit Jaar niet meer als vier Schepen / daar Kapiteinen op waren Lopo de Brito, Zoon van Jan de Brito, Pero da Silva, Zoon van Rui Mendes de Vaſconellos, Heere der Steedjes Figueiro en Pedrogaon, den welken voor Kapitein van het land omtrent Couchin na Ormus zoude gaan; Jan Rodrigues d'Almada en Franciſco d'Acunha, de welken nabeſchaud op den 7 Juny vertrekkende / op den 10 October tot Couchin aanquam. Wat aangaat de geene de welke van dit Jaar niet na Indiën gingen / maar tot Mozambique en daar ontrent overwinterden / waren deeze / namentlyk den zelven Jorge d'Albuquerque, Chriſtoffel de Mendoza, Zoon van Diego de Mendoza, Opper Alcalde van Mouraon; Rafaël Pereſtrello, Rafaël Catanho, Diego Fernandes de Beja, den Doctor Pero Nugnes, die tot Opper-Koopman / gelyk Fernando d'Alcaſova, waar van wy voor deezen gesproken hebben / zoude dienen; Manuel de Souza, Zoon van Duarte de Souza, Gonzalo Rodrigues Correa, Don Diego de Lima, die in dit Koninkryk quam / en Don Louis de Guſman, Kaſtiliaans Edelman / den welken met een ſchoon Galioen dat hy gebood / zig in zyn pligt zeer lelyk te buiten ging / het welk in deezer voegen toeging.

Vertrek van 4 Schepen uit die Vloot.

Namen der geene die bleven leggen.

Don Louis de Guſman vergeet zyn pligt.

Deezen Louis in 't vervolgen van zyne reis ontrent de Kaap St. Auguſtyn gekomen zynde / om verder na de Kaap van Goede hoop te gaan / zynde de ſtreek die men gemeenlyk houd / wierd aldaar van zulk een Onweder aangetaſt / dat hem zyn Hoer aan ſtukken geſlagen wierd / zoo dat hy met ſturen konnende / genoodzaakt wierd tot Santa Crus in Brazil in te loopen / alwaar terwyl hy met het vermaken van zyn Hoer doende was / de Brazilianen

Loopt door onweder tot St. Crus in Brazil aan.

1520. nen over de opſtig man van zyn volk om 't leven bragten / waar onder ook zyn Stuurman was. Dit ongeluk dat een ander in d'uitterſte verlegentheid zoude hebben gebragt / hield hy daar en-tegen voor geluk / vermits de quade voornemens die hy in den zin had / en waar van men al eenige kenniſſe hadde / volgens de woorden die hy zig had laten ontgaan / alzoo hy vry wat los van Bek en woeſt van Inborſt was / zoo dat hy daar op voornam / na Italien te gaan / en aldaar in d'Archipellen te rooven. En op dat hy de Portugyzen de welke overgebleven waren / beter meeſter zoude worden / ſtelde hy zig aan om de Kiſten der overledene te doorzoeken / zeggende ; Dat hy wiſt dat eenige van haar hem eenig goed ontvreemd hadden. Dit liet hy door de Kaſtiliaanen die mede in 't Schip waren / verrigten / waar onder mede waren eenige Dienaars en andere die hy daar toe uitkoos / en als hy eenig Geweer daar in vond / nam hy dat na zig / zeggende dat hy dat dede om moeyten in 't Schip voor te koomen. Hier door meeſter van 't Schip gworden zynde / begon hy openlyk te toonen wie hy was / en allerhande wreedheden te bedryven / zoo dat hy eenige Portugyzen om 't leven bragt / en het na de Vlaamze Eilanden gewend hebbende / ontliep hem de Schipper Fernando Alfonzo, die hy als gevangen mede nam / en hem tot Stuurman diende / beneffens nog een Sloep met eenige Matroozen. En alzoo hy zeker klein Vaartuig van Duarte Bello , een Koopman tot Liſſebon, met Zuiker en Slaven van St. Tomé koomende / en een Karavel tuſſchen d'Eilanden genoomen had / zoo wierd men uit het verblyf dat hy in 't een en 't ander der gemelde Eilanden dede / zyn voornemen gewaar / en een wakend oog daar op gehouden / zoo dat den Koning met de eerſte Schepen die van daar vertrokken / de tyding daar van met de weggeloopen Schipper kreeg. Hier op wierd aanſtonds na alle de Havens van Kaſtilien laſt gezonden / Hem gevangen te nemen zoo hy daar quam, en dat men ook zoude tragten het Galioen weder te krygen.

Bediend zig van het dooſlaan van zyn volk.

Zyn quaad voornemen.

Onder vals voorgeven uitgevoerd.

Zyn Schipper ontloopt hem en een ſloep met eenige Matroozen.

Zyn voornemen ontdekt.

Laſt aan alle Havens van Kaſtilien om hem te vangen.

Hy

Hy ondertuſſchen zoo haaſt als hy die twee Schepen in d'Eilanden had / vertrok daar mede na de Canarize Eilanden ; doch eer dat hy daar quam / nam hy'er nog twee andere met Paſtel en Vis geladen / waar mede hy tot Gomera inliep / om deeze goederen te verkoopen / ontrent welke verkooping eenig verſchil tuſſchen den Kapitein van de plaats en hem ontſtond / zoo dat onzen Koopvaarder de plaats begon te beſchieten / doch hy kreeg zulk een beſcheid van die van binnen / dat zy hem zyn groote Kee van booven-neer ſchooten / zoo dat zyn gewoten hem knagende over het quaad dat hy gedaan had / en zig / vermits het weinig volk dat hy had / met zulk een groot Schip niet op reis durvende begeven / als ook om dat hy al van een ieder begon bekend te worden / het Geſchut van 't Galioen / met zyne beſte goederen op de Karabel over deed / en vertrok daar mede met de geene daar hy hem meeſt op betrouwde / na Kaſtilien, latende het Galioen en d'andere Schepen daar leggen / de welke naderhand nog aan haare regte Eigenaars quamen. En om een einde van dit ſegte Treur-ſpel te maaken / hy Louis tot Cadix gekoomen zynde / alwaar de laſt om hem te vangen al over lang gekoomen was / ontquam hy de gevangenis daar men hem wilde in zetten / doch hy wierd naderhand op het land gekregen / en in een Koozen tot Seviljen gebragt / waar uit hy dooz toedoen van zyne Slaap-lakens die hy aan riemen ſneed / mede ontſnapte ; doch alzoo de hoogte die hy zig nog moeſt laten vallen / zeer groot was / zoo brak hy beide zyn beenen / zoo dat hy dooz de pyn die hy voelde / in een ellendigen ſtaat leggende / quam by hem een zeeker man / die hem in een Kloofter bergde / van waar hy na Italien ging / alwaar hy zyn leven na zyne verdienſten eindigde.

Een ander Galioen dat meede met dezelve Vloot ging / daar Manuel de Souza Kapitein op was / had nog een ellendiger einde. Want hy van Jorge d'Albuquerque geſcheiden / en tot Mozambique aangekoomen zynde / zoo nam hy dooz / niettee-

1520.

Gaat na de Canarize Eilanden.

Beſchiet Gomera.

Komt tot Cadix.

Word gekregen en breekt beide zyn benen in 't vlugten.

Vlugt verder na Italien, daar zyn leven eindigd.

Ramp van een ander Galioen.

1520. nen over de vyftig man van zyn volk om 't leven bragten / waar onder ook zyn Stuurman was. Dit ongeluk dat een ander in d'uitterſte verlegentheid zoude hebben gebragt / hield hy daar-en-tegen voor geluk / vermits de quade voornemens die hy in den zin had / en waar van men al eenige kenniſſe hadde / volgens de woorden die hy zig had laten ontgaan / alzoo hy vry wat los van Bek en woeſt van Inborſt was / zoo dat hy daar op voornam / na Italien te gaan / en aldaar in d'Archipellen te rooven. En op dat hy de Portugyzen de welke overgebleven waren / beter meeſter zoude worden / ſtelde hy zig aan om de Kiſten der overledene te doorzoeken / zeggende ; Dat hy wiſt dat eenige van haar hem eenig goed ontvreemd hadden. Dit liet hy door de Kaſtiliaanen die mede in 't Schip waren / verrigten / waar onder mede waren eenige Dienaars en andere die hy daar toe uithoog / en als hy eenig Geweer daar in vond / nam hy dat na zig / zeggende dat hy dat dede om noepten in 't Schip voor te koomen. Hier door meeſter van 't Schip gworden zynde / begon hy openlyk te toonen wie hy was / en allerhande wreedheden te bedryven / zoo dat hy eenige Portugyzen om 't leven bragt / en het na de Vlaamze Eilanden gewend hebbende / ontliep hem de Schipper Fernando Alfonzo, die hy als gevangen mede nam / en hem tot Stuurman diende / beneffens nog een Sloep met eenige Matroozen. En alzoo hy zeker klein Vaartuig van Duarte Bello, een Koopman tot Liſſebon, met Zuiker en Slaven van St. Tomé koomende / en een Karavel tuſſchen d'Eilanden genoomen had / zoo wierd men uit het verblyf dat hy in 't een en 't ander der gemelde Eilanden dede / zyn voornemen gewaar / en een wakend oog daar op gehouden / zoo dat den Koning met de eerſte Schepen die van daar vertrokken / de tyding daar van met de weggeloopen Schipper kreeg. Hier op wierd aanſtonds na alle de Havens van Kaſtilien laſt gezonden / Hem gevangen te nemen zoo hy daar quam, en dat men ook zoude tragten het Galioen weder te krygen.

Bediend zig van het doodſlaan van zyn volk.

Zyn quaad voornemen.

Onder vals voorgeven uitgevoerd.

Zyn Schipper ontloopt hem en een ſloep met eenige Matroozen.

Zyn voornemen ontdekt.

Laſt aan alle Havens van Kaſtilien om hem te vangen.

Hy

Hy ondertuſſchen zoo haaſt als hy die twee Schepen in d'Eilanden had / vertrok daar mede na de Canarize Eilanden ; doch eer dat hy daar quam / nam hy'er noch twee andere met Paſtel en Vis geladen / waar mede hy tot Gomera inliep / om deeze goederen te verkoopen / ontrent welke verkooping eenig verſchil tuſſchen den Kapitein van de plaats en hem ontſtond / zoo dat onzen Koopvaerder de plaats begon te beſchieten / doch hy kreeg zulk een beſcheid van die van binnen / dat zy hem zyn groote Kee van booven-neer ſchooten / zoo dat zyn geweten hem knagende over het quaad dat hy gedaan had / en zig / vermits het weinig volk dat hy had / met zulk een groot Schip niet op reis durvende begeven / als ook om dat hy al van een ieder begon bekend te worden / het Geſchut van 't Galioen / met zyne beſte goederen op de Karavel over deed / en vertrok daar mede met de geene daar hy hem meeſt op betrouwde / na Kaſtilien, latende het Galioen en d'andere Schepen daar leggen / de welke naderhand nog aan haare regte Eigenaars quamen. En om een einde van dit ſiegte Treur-ſpel te maaken / hy Louis tot Cadix gekoomen zynde / alwaar de laſt om hem te vangen al over lang gekoomen was / ontquam hy de gevangenis daar men hem wilde in zetten / doch hy wierd naderhand op het land gekregen / en in een Toozen tot Seviljen gebragt / waar uit hy dooz toedoen van zyne Slaap-lakens die hy aan riemen ſneed / mede ontſnapte ; doch alzoo de hoogte die hy zig nog moeſt laten vallen / zeer groot was / zoo brak hy beide zyn beenen / zoo dat hy dooz de pyn die hy voelde / in een ellendigen ſtaat leggende / quam hy hem een zeeker man / die hem in een Kloofter bergde / van waar hy na Italien ging / alwaar hy zyn leven na zyne verdienſten eindigde.

Een ander Galioen dat meede met dezelve Vloot ging / daar Manuel de Souza Kapitein op was / had noch een ellendiger einde. Want hy van Jorge d'Albuquerque geſcheiden / en tot Mozambique aangekoomen zynde / zoo nam hy dooz / niettee-

1520.

Gaat na de Canarize Eilanden.

Beſchiet Gomera.

Komt tot Cadix.

Word gekregen en breekt beide zyn benen in 't vlugten.

Vlugt verder na Italien, daar zyn leven eindigd.

Ramp van een ander Galioen.

1520. de tot Mozambique en daar omtrent hadden overwinterd. En alzoo den Koning Don Manuel hem met de brieven die hy hem schreef / geweldig aanpreste / dat hy met het eerste Mouzon na het Naauw van Mecha zoude gaan / zoo is 't dat dit overwinteren van Jorge d'Albuquerque hem wonder wel te pas quam / om den zelven Diego Lopez van Mozambique aan de Kaap Guardafu te gaan verwagten / en aldaar een gedeelte van zyne Scheepen en vers volk over te neemen: tot welken einde deezen laatsten eenen Gonzalo de Loulé, een neerstig man / en die zig op de Zee-zaken wel verstond / afvaardigde / met brieven aan hem d'Albuquerque in een Schip dat hy hem byzette / waar by hy hem liet weeten; Dat hy zig met het eerste goed weeder op weg zoude begeeven, en hem met zyn geheele Vloot tot *Guardafu* gaan verwagten, en zoo hy bevond dat hy vertrokken was, dat hy hem na het Naauw zoude volgen. En nietteegenstaande deezen Gonzalo de Loulé meede verscheide dingen tusschen de begeerlykheid en de noot overquamen / zoo is 't egter dat dewyl dezelve van kleine aangelegentheid zyn / wy ons daar meede niet en zullen ophouden / maar zal het ons genoeg weezen te weeten dat hy in het zeilen na Melinde, verscheide Mooryze Vaartuigen quam te beheeren / daar hy het beste uitnam / dog most het naderhand dooz Onweeder in Zee smyten. Ondertusschen liet hy overal opzoeken al het geen dat'er van 't Galioen St. Antoni overgebleeven was / als ook de Schipper en de Matroozen die dus lang tot Oja waaren geweest / deg Schippers Neef tot Zanzibar, en eenig grof Geschut in 't Eiland Monsia, het welk hy aan den Koning te bewaaren gaf / om dat het zoo groot en zoo swaar was / dat hy het niet meede konde neemen. En eindelyk ging hy zyn brief aan Jorge d'Albuquerque brengen / den welken zoo haast als de wind hem biede / zig aanstondts 't zeil begaf / en aan de Kaap Guardafu gekoomen zynde / verstond hy dat Diego Lopez daar al dooz hy getrokken was / dog hy volgde hem niet / ge-

Brieven van Diego Lopez aan Jorge d'Albuquerque.

Gonzalo de Loulé neemt verscheide Moorze vaartuigen.

Jorge d'Albuquerque komt aan de Kaap Guardafu.

lyk

lyk den ander hem belast had / om dat zyne meeste Scheepen met Speceryen geladen waaren / als ook op het verzoek der Uytbuiters / dewelke hem haare Verbant-schriften vertoonden / waar by zy niet gehouden waaren de Vlooten te volgen / zoo dat hy het eindelyk na de Kaap Roscalgate, op de Kust van Arabien, zette / daar hy wist dat Diego Lopez zoude weederkeeren; dog omtrent d'Eilanden van Maceira gekomen zynde / kreeg hy zulk een onweeder / dat hy byna op een grond van syn vadem water was verongelukt. Dit gevaar ontkoomen zynde / het welk het Schip van eenen Bastiaan Figueira van Goa, die na Ormus ging / mede onderworpen was / quam hy tot Calayate, alwaar hy nog een grooter tozn most uitstaan / niet dooz stozm of wind / maar dooz de quaadaardigheid en de begeerlykheid der Menschen / dewelke dikwils erger is als d'onstuimigheeden van de Zee / het welk in deezer voegen toeging.

1520.

Gaat na de Kaap Roscalgate.

Is in gevaar door stoorm.

En in nog grooter tot Calayate, door den Gouverneur.

Binnen de gemelde plaats van Calayate, die den Koning van Ormus toekomt / was een Gouverneur die zy Guazil noemen / den welken over eenige dagen dooz den Koning over zeekere reedenen van agterklap ontbooden was / waar over hy getragt had / zig verscheide malen t'ontschuldigen / dog den Koning was daar niet meede te vreeden / weshalven hy hem tragtende in handen te krygen / aan Duarte Mendes de Vasconcellos schreef / denwelken dooz last van den Kapitein van Ormus, die hy wist dat een groot Vriend van den Guazil genaamd Rais Xabadim was / met een Fust derwaarts ging / om hem te bidden dat hy zyn best zoude doen om hem magtig te wozden / waar toe hy hem groote dingen beloofde / behalven den dienst die hy aan den Koning van Portugaal zoude doen / nademaal het Koninkryk van Ormus hem toequam. Duarte Mendes ziende hier op dat Don Jorge d'Albuquerque tot Calayate booznoemd aangekomen was / hiel dit booz een gedane zaak / weshalven hy hem het zelve boozhoudende / daar zeer veele reedenen van des Konings dienst by voegende / te meer wyl dien

Die van agterklap beschuldigd word.

Den Koning leit toe om hem in handen te krygen.

1520. dien Mooz al een halve weerſpanneling was / dat hy in het vangen toeſtemde / ende met hem beſweegen op deeze wyze over een quam / namentlyk Dat hy *Duarte Mendes* met eenig volk waar mede hy gewent was de Moor te bezoeken, na zyn huis zoude gaan, na dat hy de Kapiteinen der Schepen op de reede zoude hebben beſteld, waar na hy een zeeker teeken zoude geeven waar op ieder in 't huis zoude vallen, en hem alzoo gevangen neemen. Doch dit gantze werk wierd zoo ſlegt beſteeken / behalven dat de Mooz dapper op zyn hoede was / dat het t'wintig van de onze het leeven koſte / en meer als vyftig gequetſt wierden eer men in des Moozs huis konde koomen. En zouw het noch meer gekoſt hebben / zoo Diego Fernandes de Beja, den welken op die dag abergelaten was / met zyn volk daar met hy gekoomen was / en het vlugten der onze na de Schepen / niet begunſtigd hadde. Wat de Mooz aangaat / die ontquam het door een agter deur / en verlooz niet meer als drie man van de zyne. Zoo gaat het gemeenlyk met zulke bedekte aanſlagen; in zulker voegen / dat Diego Lopez naderhand aldaar komende / den genoemden Duarte Mendes zelf op het aanraden van Jorge d'Albuquerque liet gevangen neemen / en na Ormus bzengen. Dan de ſtelz van gedagten Diego Lopez na het Nauw van de Roode Zee, zullen wy nu verbolgens ſpreeken.

Aanleg daar toe.

Mislukt met verlies van veel volk.

De aanlegger van den aanſlag gevangen.

Den Gouverneur Diego Lopez de Sequeira, zoo haaſt als hy Gonzalo de Loule ten einde als wy gezeid hebben / afgezonden / en de Schepen de welke van dit Jaar met Speceryen na dit Koninkryk zouden koomen / afgevaardigd had / welkers oppervbewind hy aan Fernando Peres d'Andrade had opgedragen / waar mede hy behouden aanquam / ſchoon alle de Schepen die hy meenden mede te neemen / niet gereed waren / zoo vertrok hy egter van Couchin op den tweeden January des Jaars 1520. Hier op quam hy tot Cananor, Calicut en Baticala, alwaar hy zig van levensmiddelen voorzag / en alle de dingen die hy aldaar tot het bezeilen der

Vertrek van Diego Lopez de Sequeira van Couchin.

der Vastigheden besteld had / nauwkeurig bezigtigde. En alzoo eenige Galioenen die hy tot Calicut aanbesteed had / nog niet 't eenemaal klaar waren / zoo moest hy zig eenige dagen tot Goa ophouden / van waar hy met een Vloot van 24 Zeilen op den dertienden February vertrok / op hebbende agtienhonderd Portugyzen, behalven de Malabaren en Canarys, de welke in alles drie duizend weerbare mannen uitmaakten / na dat hy Don Aleixo de Menezes in zyn plaats gelaten had om het gebied in zyn afzyn te voeren.

1520.

Steld Don Aleixo de Menezes in zyn plaats.

Onder deeze gemelde Zeilen waren tien groote Schepen / twee Galioenen met vyf Galeyen / vier Fluiten / twee Karavelen en nog een Advys-Jagt / daar deeze volgende Perzoonen Kapiteinen op waren / namentlyk; Don Jan de Lima; Francisco de Tavora; Christoffel de Sà; Christoffel de Souza; Hieronimo de Souza; Manuel de Moura; Denis Fernandes de Mello; Jorge Barreto Pereira; Pero Gomes Teixeira, Ouvideur Generaal; Antonio Rapozo de Beja; Fernando Gomes de Lemos; Antonio de Lemos zyn Broeder; Nugno Fernandes de Macedo; Hendrik de Macedo, zyn Broeder; Gaspar Doutel; Laurens Godigno; Simon Guedez; Pero de Faria; Francisco de Mello; Pero da Silva; Antonio Ferreira; Diego de Saldagna en Antonio de Saldagna, welken laatsten Diego Lopez vyf dagen voor zyn vertrek met vier Schepen van zyn Vloot na het Eiland Socotora vooruit zond / met last al de Moorze Schepen die hy aldaar vinden zoude / op te houden / om de tyding van zyn reis niet te verbreiden: Want zyn voornemen was / niet na Arabien, maar na de Kust van Afrika te gaan / beginnende van de Kaap Guardafu, daar hy zig van water zoude voorzien / en hy Antonio de Saldagna hem inwagten / met last dat zoo hy eenige Moorze Schepen na het Nauw gaande / in Zee aantrof / hy daar wat jagt op maken zoude / op dat ze mogten ontkoomen / en de tyding van niet anders als van een kleine Vloot aldaar brengen / en dat van dat Jaar geen groote

Antonio de Saldagna na het Eiland Socotora.

Voornemen van Diego Lopez.

1520. te Vloot aldaar zoude koomen. Doch ſchoon deezen Antonio de Saldagna vyf dagen vooz-uit vertrokken was / zoo zeilden egter Diego Lopez zoo vooꝛſpoedig dat ze alle hy-na gelyk aan de Kaap Guardafu quamen / als mede een Karavel de welke van hier vertrokken was / onder den Stuurman en Kapitein Pero Vaz de Vera, den zelven die Lopo Soares in het vertrekken uit het Nauw, beneffens Lopo de Villa-lobos met Brieven aan den Koning zoud / gelyk wy vooꝛ deezen gezeid hebben.

Komen by-na gelyk te Guardafu.

Deezen Pero Vaz had oꝛder tegen deeze tyd aan de Kaap Guardafu te wezen / om dat den Koning volgens het geen hy aan Diego Lopez aangaande het ingaan van het Nauw geſchꝛeven had / wiſt dat hy tegen die tyd aldaar konde wezen. De oozzaak van zyn komſt was / dat hy Brieven aan Diego Lopez bragt / waar by den Koning hem liet weten: „ Dat hy het vertrek der Rumes na die „ Geweſten over de Levant verſtaan had / en dat „ hy hem aanbeval dat hy haar binnen het Nauw „ zoo kragtig als hy kon / zoude te keer gaan / en „ vooꝛ-al niet nalaten den Gezant Mattheus mede „ te nemen / om met hem te doen het geen den Ko„ ning hem belaſte. En nademaal hy over-al daar „ hy zig aan de Kaap Guardafu van water wilde „ vooꝛzien / nergens te regt konde raken / zoo liep „ hy langs de Kuſt / tot dat hy aan een plaats „ genaamt Méte quam / welkers Inwoonders „ aanſtonds alle weg liepen / uitgezeid een Vrouw „ die zoo ouwd was / dat ze niet en konde gaan / „ vooꝛ welkers behulp Diego Lopez water kreeg / „ alzoo zy hem een zeekere Kivier die hy-na uitge„ droogd was / wees / zeggende dat hy wat diep „ zoude graven / alzoo al het water vooꝛ het droo„ ge weer na onderen gezakt was.

Brieven van den Koning van Portugaal aan Diego Lopez.

Water door behulp van een ouwde Vrouw gekregen.

Diego Lopez gaf aan deeze ouwde Vrouw tot haar beloonînge eenige Lakens / en zeide tegen haar uit gunſt / dat hy haar Vrouw van die plaats maakte; alzoo zy het beter verdiende als alle de Inwoonders / nademaal zy daar uit geweeken wa-

waren / en zy niet; waarom hy ook niet en begeerde dat men den brand daar in zoude ſteeken / niet tegenſtaande zulks ten tyde van Antonio de Saldagna doen hy zig daar meeſter van maakte / geſchied was / gelyk wy te voozen verhaald hebben. 1520.

Den Gouverneur van daar vertrokken zynde / en gedurig langs de Kuſt zeilende / doen hy meende dat hy Aden voozby zou zyn / trok hy dooz de Landſtreek daar die Stadt in gelegen is / quam op die Kuſt den dertienden Meert / en zeekere plaats genaamt Ara genaderd zynde / ging hy naaſt Antonio de Saldagna leggen / die zyn Anker al had laten vallen / zonder dat een van beide van een Klip wiſt die daar by was / waar tegen Diego Lopez zulk een ſmak gaf / dat zyn Schip aanſtonts van malkander baarſte / waar van niet meer als het volk / en eenig weinig Geſchut en goed dat op den overloop lag / te regt quam. Dit ongeluk was oozzaak dat men die Klip de naam van St. Antoni gaf; welke naam de zelve als nog behoud.

't Schip van Diego Lopez door een blinde Klip verongelukt.

Daar van St. Antonio genoemd.

Na dat het gebergd volk van dit verongelukte Schip / het welk ontrent vier-honderd man bedroeg / op d'andere Schepen verdeeld was / ging Diego Lopez in het Galioen St. Denis over / daar Pero de Faria het gebied op voerde / en quam op den zeventienden Meert in het Nauw van de Roode Zee; welke intree hy met het uitſteken der Vlaggen en Wimpels / het blazen der Trompetten en het balderen van 't Geſchut deede vieren. En tot meerder vreugd / en om het volk van 't verlies van zyn Schip een weinig te vertroosten / liet hy eenige Mooren die in de Galeyen voor Roeijers dienden / losmaken / om dat ze ziek waren / welker plaatzen door andere / de welke door Jeronimo de Souza uit een Mooys Vaartuig / zeer wel van pas door hem genoomen / wierden geligt / aanſtonts wierden vervuld; van wie Diego Lopez verſtond dat tot Juda twaalf-honderd man gekoomen waren / en dat'er zeſs Galeyen van Rumes op weg waren om volk in Zeibit te brengen / en van daar na Aden te gaan.

Diego Lopez komd in het Nauw van de Roode Zee

Vreugdeteekenen daar over.

Tyding van de Rumes door de Mooren.

Die-

1520. Diego Lopez dit hoorende / was uitermaten blij / alzoo hy haar zegt / zoo dat hy zyn Vloot aanſtondts in order bragt om haar te bevegten / doch zy wagtedem zig wel van hem in 't gemoet te trekken / want zy waren al van zyne komſt verwittigd / zoo dat zy langs de kuſt zoetjes afweken / en lieten hem de ruime Zee. Onzen Gouverneur dit ziende / niet tegenſtaande hy de meening des Konings van het Nauw van de Roode Zee aan te doen / al voor zyn vertrek uit Indiën aan alle de Kapiteinen van zyn Vloot had geopenbaard / zoo riep hy haar eyter by malhander / alwaar hy haar de gezeide meening weder voorhiel / beneffens het geen zyn Majeſteit hem op nieuw door Pero Paz de Vera hadde laten weten / den welken / gelyk een ieder wiſt / uit dit Koninkryk was weder gekoomen / als mede deeze tyding van de Rumes; en eindelyk dat de komſt van die geheele Vloot / de welke met zulke groote koſten was uitgeruſt / alleen was om twee oorzaaken / de eerſte om die van de Rumes te verſlaan / zoo hy het geluk had van haar te vinden; en de tweede om den Gezant Mattheus in het Land van den Preſte Jan te ieveren / en de meening van die Prins / daar / gelyk een ieder bekend was / zoo zeer na verlangd wierd / te vernemen.

Bereidſchap van Diego Lopez om haar te bevegten.

Voorſtellingen om agter de Rumes te koomen.

Hier op wierden verſcheide voorſtellingen gedaan hoe men van daar na Juda, daar de Rumes haar bevonden / zoude varen; en wyl men doen in geen ſtaat was om van andere zaaken te ſpreeken / zoo wierd het vertrek van de Vloot eindelyk beſlooten / gelyk de zelve dan ook in die order die den Gouverneur beſteld had / in Gods naam 't zeil ging; doch vermits de tegen-winden zig al begonden te openbaren / zoo voorderde de zelve zoo weinig / dat men 't eenemaal begon te wanhoopen de Haven van Juda, de welke meer als honderd-en twintig mylen van daar was / ooit te zullen bereiken / zoo de wind altyd zoo bleef; waar op dan raad gehouden / en alle de rampen en ongemakken die aan Alfonſo d'Albuquerque en Lopo Soares in die zelve

Wanhopen de Haven van Juda te bereiken.

de tyd / die te verre verloopen was / overgekoomen waren / typerlyk overwoogen zynde / zoo wierd eindelyk beslooten na het Land van Preste Jan te gaan / vermits de ernstige meening waar mede den Koning hem zulks zoo hoog aanbevoolen had / en ook d'onmogelykheid van Juda te kommen aandoen: wyl men ook mogelyk eenige zaaken in dat Land zoude kommen ontdekken waar door de weg na de Rumes merkelyk verkort en bevestigd zoude konnen worden; en als'er al niet anders te doen viel als Mattheus aan land te zetten / dat men als dan de regte gelegentheid had om den Koninк van 't Eiland Dalaca over het ombrengen van Laurens de Cosme te straffen / en van daar tot Ormus te gaan overwinteren. 1520.

Besluit met de Vloot na Preste Jan te gaan.

Voorgenoome straf over den Koning van Dalaca.

Dit dan van een ieder eendragtelyk door goedgevonden zynde / om dat sy haar in een plaats vonden die haar niet al te wel bekend was / en ook wyl sy het Eiland Massua niet en zouden kommen krygen / alzoo de Stuurluiden hen zulks niet en derfden ondervinden / zelfs niet Pero Vaz de Vera, niet tegenstaande hy daar al geweest had / zoo was men genoodzaakt na het Eiland Ceibam, het welk agter lag / weder te keeren / om van daar zyn reis te vervolgen. Doch in dit veranderen / veranderde ook de wind / zoo dat sy voor nog agterwaards en konden / invoegen Diego Lopez besloot Antonio de Saldagna met alle de groote en kleine Schepen aldaar te laten / en met de Roei-schepen na de kust Abassia over te gaan. Ondertusschen beliefde het Godt dat eer hy zulks in 't werk stelde / op Paas-avond zulk een onweder ontstond / dat hy met zyn geheele Vloot zyn weg / hoewel met grooten arbeid / na't Eiland Massua moest zetten. Doch op het ondergaan van de Son / op Paas-dag / zag een ieder agter een hoogen Berg in 't ligthaam van de Son / een swarte Vlag gelyk die geene die men RABO DE GALLO, of Hane-steert noemd / zommige verzeekerende dat sy de zelve zaagen beweegen / het welk haar alle een groote verwondering veroorzaakte; wordende dit teeken door eenige tot ons

Onweder op Paas-avond.

Gezigt in de Zon.

1520. ons voordeel en het uitroepen van de ſcheuring van Mahomet uitgeleid / alzoo het zelve op zulk een Hoogtyd geſchiedde / en ten deele daar hy met het misbruik van zyn Graf / en wy door de kragt der Wapenen de overhand hadden.

Groote vreugd onder de geheele Vloot daar over.

Door het vermaak en het gejuig over zulk een gezigt / behalven dat het een zeer vrolyken dag was / en die het meeſt onder ons gevierd wierd / was'er door de geheele Vloot een uitſteekend groote vreugd /

Komſt aan 't Eiland Maſſua.

en daar op quam men den volgenden dag / zynde den tienden April / aan 't Eiland Maſſua. Diego Lopes liet aanſtonds met kleine Scheepen rondom het zelve kruiſſen / om d'Inwooners het overgaan na het Vaſte Land / het welk wat meer als twee boog-ſcheuten van daar lag / te beletten / dog het zelve was al over vyf dagen van volk en goed ontbloot / want de Peerel-Viſſchers hadden onze Vloot zeeder die tyd al in 't gezigt gehad. Ondertuſſchen vonden d'onze eenige armoede in zommige kleine Vaartuigen / dewelke in 't inkoomen van onze Vloot in de Haaven / genoomen wierden / beneffens twee Scheepen der Guzaratten dewelke na Suaquem zeilden / alwaar Hironimo de Souza een van de zelve met zyn Galei ging neemen / en het ander in de brand ſtak / dog alle het volk ontquam het tot Arquico, alwaar / als zynde een plaats van Chriſtenen van den Preſte Jan, als mede in een ander nabuurig kleinder Vlek / genaamd Decani, alle d'Inwooners van 't Eiland Maſſua, gewreken waaren. Van deeze laatſte verſtond men d'oorzaak van haar vlugt / namentlyk om dat zy meenden dat wy de Rumes waaren / want elke reis als deeze daar geweeſt waaren / hadden zy zulk een ſchade van dezelve geleeden / dat zy al zoo zeer voor haar als voor ons bevreeſd waaren / van wie ze zoo veel rampen hadden moeten uitſtaan.

Moorze Scheepen genomen en in de brand geſteeken.

Een Bzigantyn van onze Vloot ondertuſſchen / den welken meede uit was om het een of het ander Vaartuig van die geene dewelke vaſt na Arquico weeken / volgens bevel van den Gouverneur te neemen / en van haar te verneemen wat'er al te

te Land om ging / was niet zoo haast op de Reede gekomen / of daar quamen aanstonds drie mannen by hem / in een schuit / dewelke ziende dat het Portugyzen waaren / zoo verblyd wierden / dat twee van haar ten eersten in de Bzigantyn sprongen zeggende dat ze haar by het Opperhoofd zouden brengen / om hem een brief van den Kapitein aldaar / van den Koning der Abechis te geeven. 1520

Vriendelyke bejegening van d'inwoonders van Prefte Jans land.

Deeze twee dan aan den Gouverneur Diego Lopez gebragt synde / welker een een geboozen Abechi, en d'ander een Moor was / booz hem komende / wierpen / zig booz zyne boeten / dog hy gebood haar op te staan / en ontfing haar zeer vriendelyk / na dat hy verstaan had dat ze booz den Kapitein van den Preste Jan afgezonden waaren. De brief hier op ontfangen hebbende / die in 't Arabis geschreeven was / zoo stond daar in / Dat hy Kapitein van *Arquico*, Godt voor den Koning zynen Heer ten hoogsten bedankte dat dien dag gekomen was dat daar Christenen zouden landen, gelyk onder haar volgens voorzeggingen die zy hadden, verwagt wierd dat zyn komst zeer gelukkig zoude zyn, en tot zonderling voordeel, vreede en vriendschap van dat Land zyns Konings zoude strekken, gelyk alle zyne Onderdaanen hoopten: en nademaal alle d'Inwoonders van dat Eiland *Massua*, hoewel Mooren zynde, hem toehoorden, dat hy vriendelyk op hem verzogt dat hy haar dog geen leed met zyn Vloot wilde aandoen, alzoo zy uit enkele vrees in *Arquico* voornoemd, daar hy hem bevond, en in *Decani* waaren geweeken. En wat de Christenen aanging die daar in waaren, dat hy van haar niet en sprak, om dat de naam die zy droegen, genoeg tot haare bescherming was om veilig voor zyne Wapens te weezen, nademaal die van het gemoed van alle, van de wonden van *Christus Jezus* waren waar door zy alle zalig wierden; en dat hy tot vergelding van een zilvere ring die deezen zyn Boode hem, als een teecken van de Vrede die hy in zyn gemoed droeg om dat Christen volk van zyn Vloot wel te ontfangen en te onthaalen, en haar van al

Inhoud van des Konings brief.

1520. het geen in 't Land was, te voorzien, ter hand zoude stellen, verzogt dat hy hem een ander zoodanig teeken wilde laaten toekoomen, dat dat arme volk van *Massua* daar uit konde zien dat zy haare huizen uit vreeze van hem verlaten hadden.

Wat Diego Lopez uit die brief bemerkte.

Diego Lopez deezen Brief geleezen/ en den ring die den Abechi hem overgaf/ ontfangen hebbende/ zoo zag hy wel dat vermits het geen den Gezant Mattheus hem van dat Eiland Massua en de Stadt Arquico gezeid had/ met het geen dien Kapitein aan hem schreef/ over een quam/ dat die mannen en deezen brief waarlyk van hem quamen/ en dat het geen lyf van de Mooren was eerst ontkomen maar; waar op hy haar dan zeer minnelyk bejegend hebbende/ haar een witte damaste Vlag met een Kruis in 't midden/ zoodanig als wy in onze Wapens dragen/ en gelyk die van d'Order van Christus Krygs-tugt voeren; en antwoordde op den brief van den Kapitein, „Dat den Koning Don Manuel, zyn „Heer en Meester zyne Hooft-kapiteinen in Indiën al over lang hoog aanbevoolen had zig na die „Haven te begeeven/ om vreede en vriendschap „met den Preste Jan, Heer van de Landen van „hoog Etiopien, te maaken/ tot teeken van het „welke/ en vergelding van den ring die hy hem „gezonden had/ waar van hy Vreede voor d'Onderdaanen van die Vorst/ welkers Kapitein hy zeide te weezen/ was verzoekende/ hy hem die Vlagge met het teeken van de waare Vreede der Christenen/ weederom toeschikte/ alzoo Christus onzen Verlosser, de Vrede daar door tusschen Godt en de Menschen te weeg gebragt had.

Zyn antwoord daar op.

En Blydschap over de goede tyding.

Zoo als de Brigantyn met die twee mannen weeder aan land keerde/ was de Moor zoo blyde om de goede tyding die hy aan de zyne bragt/ dat weezende dat den Abechi die de Vlag hadde/ het boden-brood der gemelde tyding zoude weg dragen/ begaf zig te water eer zy nader aan de Stadt quamen/ om daar eerst te weezen. En schynt het dat dit door een byzondere schikking en toelatinge Godts geschiede/ op dat dat teeken van onze verlossinge met

met meerder pragt aldaar zoude werden ingehaalt. 1520.
Want de Moor had het zoo haast aldaar niet vertoond / of daar liepen aanstonds met d'uitterste vlyt meer als twee duizend Zielen / zoo Mooren als Christenen by malkander / en aan de Brigantyn gekoomen zynde / scheen het dat zy ze schier op haare handen wilden dragen. Eindelyk den Kapitein van de plaats verstaan hebbende de gaaf die onzen Gouverneur hem toeschikte / quam op de Strand om dezelve met d'uitterste eerbiedigheid t'ontfangen / en aan d'onze toonende met wat blydschap hy dezelve aanschoude / na dat het volk zig op zyn bevel omgangs-gewyze geschikt had / stak hy de Vlag om hoog met de grootste teekenen van vreugde / en de zelve in de Stadt gebragt hebbende / gebood hy die boven op zyn huis te laten uitsteeken.

Vreugde over 't vertonen van Diego Lopez geschenk.

Eerbiedigheid des Kapiteins om het zelve t'ontfangen.

Doet het zelve op zyn huis uitsteeken.

Na dat Diego Lopez dit alzoo besteld had / wilde hy de Stadt van 't Eiland Massua gaan bezien / alzoo men hem gezeid had dat daar veel Reegenbakken in waaren / midsdien de Vloot wat gebrek aan water had / en hy bevond dat'er neegen en veertig in waaren / waar van zestien zes vadem lang / drie breed / en derd'half diep / en d'andere een weinig minder waaren / in alle de welke zulk een overvloet van water was / dat zyn Vloot na wens daar van voorzien wierd. Zelf wilde hy het geheele Eiland tot des te beeter narigtinge van het geen den Koning op hem begeerde / naauwkeurig bezien / om t'overleggen waar men best een Vesting teegen de Rumes zoude konnen opwerpen / namentlyk daar / of in het Eiland Camaram, en volgens het bestek van den omtrek dat hy daar van liet maaken / zou het twaalf honderd vadem bedraagen. Desselfs gedaante is byna gelyk een halve maan / en het is met een punt aan het vaste Land gehegt / waar van het omtrent twee boogscheuten geleegen is / zoo dat het tot een Haven en berging van Scheepen is / die veele van d'onze zeiden beeter te zyn als die van Cartagena of Modam.

Overvloed van vers water voor de Vloot.

Plaats om een Sterkte op te werpen.

De wooning der Moozen was / gelyk zy langs

1520. die geheele kuſt gewent zyn / van kalk en ſteen / met aarde tuſſchen beide / en d'andere van klei en ſtroo-daken / met een kerk / daar de Kapitein de Mis naderhand meenigmaal in deed zingen: zynde de eerſte reis van de wonden van Chriſtus geweeſt / alzoo die op een vrydag na d'Octaven van Paſchen quam / en gaf aan dat huis / dat met die Offerhande aan Godt opgedragen wierd / de naam van Onze lieve Vrouw der Ontfankenis. De aarde van dit Eiland was in zig zelf grof en oneffen / met veel Koeien en Gazellen / en zoo veel haazen / dat eenige van d'onze haar met ſtrikken vingen / die zy hier en daar ſpanden.

Beſchryving van de wooning der Mooren.

Aard van dat Eiland.

Wat Diego Lopez op zyn wederkomſt wedervaard.

Zoo als Diego Lopez van deeze eerſte bezigtiging die hy van dat Eiland gedaan had / weederkeerde / zynde een weinig aan land gekomen / zag hy een man te peerd met vier Oſſen en twee man te voet / die dezelve voortdreeven / van Arquico koomen aan draven / en oordeelende dat ze hem wilden ſpreeken / liet hy de Bzigantyn digt aan land koomen. Deeze wat nader komende / begonden de naam van Jezus Chriſtus en zyne Moeder te roepen / om daar meede te kennen te geeven dat zy vrienden waaren / en toonden een groot parkement daar haare Beelden op geſchilderd ſtonden / zeggende dat ze Chriſtenen waaren. Zoo als zy in de Bzigantyn traden / en hem de gemelde Beelden vertoonden / nam Diego Lopez zyn hoed af / en zig eerbiedig geboogen hebbende / kuſte hy de zelve / daar zy zeer wel over te vreeden waaren / en zig t'eenemaal geruſt ſtelden. Hier op gaaven zy hem de vier Oſſen uit de naam van den Kapitein van Arquico, met een bzief van den zelven / waar by hy hem over de gezonde Vlag ten hoogſten bedankte / en hem liet weeten dat hy aan zeeker heer die die Land ſtreek beſtierde / genaamd Barnagax, de komſt van hem Diego Lopez en de oorzaak van dien geſchreeven had: als meede dat hy de Monnikken van Vizam, die daar digt by waaren / ontbooden had / alzoo zy die gene waaren de welke meeſt met de Chriſtenen ſpraken die al-

Minnelyke bejegening van Diego Lopez.

Dankbaarheid over het gezonde geſchenk.

aldaar aanquamen / en die daar voorzeggingen van hadden / maar dat hy meende dat ze niet eer als de volgende Sondag zouden koomen / om dat ze de agt dagen van die week uit oorzaak van een Feest hielen / hoewel hy aan d'ander zyde reeden had om te vermoeden dat ze aanstonds zouden vertrekken / alzoo ze dankzeggingen aan Godt over zyne komst gedaan hadden. 1520.

Diego Lopez deeze mannen in zyn Brigantyn ingenoomen hebbende / verblydde zig haar te zien / om dat zy alle een klein houte Kruis op de borst aan een snoer droegen / gelyk wy ze gemeenlyk van Goud hebben / uitgezeid dat wyze maar tot cieraad en pronk gebruiken / en / dat nog meer is / om daar hy te sweeren / daar zy dit uit Godvrugtigheid deeden / en als een teeken van haar Geloof vertoonden. En het geen hem nog het meest van haar behaagde / was / dat hy haar zoo yverig in Geloofs-zaaken vond / zoo in het geen zy hem antwoordden op de vragen die hy haar deed / als in het geen zy hem vraagden. En hy had door tusschen koomen van André d'Ataide, Tolk der Gouverneurs / zoo veel met haar te doen / zonder dat hy haar een-eenig woord van den Gezant Matheus wilde melden / om te zien of zy van hem zouden spreken / dat zy eindelyk vraagden of een Gezant die door den Preste Jan afgezonden was / en die al over negen of tien Jaaren was vertrokken / in Indiën of in Portugaal aangekoomen was / alzoo zy geen tyding van hem en hadden. Diego Lopez zig hier op houdende of hy nergens van en wist / vraagde haar na zyn naam en na eenige teekens / om zoo veel te beter van haare zaaken te konnen worden onderregt. Waar op zy zeer gelykformig na de waarheid antwoorden: Dat het een Koopman was die zyn handel in *Kairo* dreef, en die den *Preste* in veele zaaken van gewigt gebruikte, als ook zyn Moeder de *Koningin Helena*. En alzoo hy een zeer neerstig man was / was zulks oorzaak dat Moeder en Zoon beslooten hadden hem na Indiën te zenden / om van daar na een

Goet ontbaal van Diego Lopez aan deeze mannen

Onderscheid van Kruis dragen.

Haar vraag na den Gezant Matheus.

Haar antwoord.

1520. Chriſten Koning uit het Weſten te gaan / welkers Vlooten zy zeiden die gene te weezen de welke doende waren met zig meeſter van Indiën te maaken / en de Mooren beoorloogden. Den Gouverneur haar hier op zeggende dat zy die mannen zouden komen zien / zoo is 't dat doen zy hem zaagen en kenden / zy haar voor zyne voeten neder wierpen / en de hand met groote eerbiedigheid kuſten / hem ABBA MATTHEUS noemende / het welke Vader Matthеus te zeggen is / geevende daar mede te kennen de eer die hem om zyn Oudoverdom en om zyn waardigheid in dat Land toequam.

Haar veroot-moediging op het zien van den Gezant.

Wat den Gezant zelfs aangaat / doen hy haar op die maniер voor hem op haare knyen zag leggen / een teeken dat zyn Peerzoon in dat Land zeer hoog geagt wierd / begonden hem de tranen langs zyne langen grizen Baard te loopen / en na dat hy haar tot een teeken van Vrede / op zyn Arabiers, op de ſchouders en op het hoofd gekuſt had / zeide hy: Geloofd zy den Eenwigen en Barmhertigen Godt, den welken myne uitgeſtaane ongemakken, ſchimp en ſmaad indagtig geweeſt is, dewyl het hem beliefd heefd daar een einde van te maken, en dat den Heer Gouverneur en deeze Edele en treffelyke Heeren die alhier zyn, gezien hebben dat ik altyd opregt in alle myn handel en wandel geweeſt, en nooit iets anders als de grootſte eere Gods met het maken van de Vrede tuſſchen twee zulke magtige Chriſten Princen als den *Koning* **David van Etiopien* en den *Koning Don Manuel van Portugaal*, tegen de Mooren, vyanden van haar heilig Geloof, voor oogen gehad hebbe, en men niet heeft konnen bemerken dat ik een Moor of een Valze Verſpieder van den *Soudaan* zoude wezen, beneffens andere ſchandelyke woorden, die my meerder ſmert veroorzaakten als alle d'ongemakken die ik tien Jaaren lang te Water en te Land in deeze Geweſten heb moeten uitſtaan; dog zoo het tot het by-een brengen van zulk een aanzienelyke Vloot als daar den Heer Gouverneur alhier mede gekoomen is, niet anders heeft konnen wezen, zoo agt ik alle myne ellende, ge-

Des Gezants gedrag en bewegelyk vertoog hier op.

*Naam des Konings van Etiopien of PRESTE JAN.

va-

varen en geleden hoon zeer wel besteed, en getrooste my alles zeer blydelyk om de eenige vreugd die ik tegenwoordig geniete. En op dat alles volmaakt moge wezen, zoo bid ik u, gy Vrienden die my kend, dat gy den Kapitein van *Arquico* uit myn naam wild gaan halen, en hem zeggen, Dat ik op hem verzoek, dat hy den *Barnagax* en de Brooders van 't Klooster van *Vizam* geliefd te ontbieden, want zy weten de waarheid van myne zaaken, als mede op dat den Heer Gouverneur my in haare handen stelle, alzoo hy om geen ander oorzaak, daar ik zoo zeer na verlangd heb, alhier gekoomen is.

1520.

Beroept z op den Barnagax en Monnikken van Vizam.

Den Gouverneur Diego Lopez, en d'andere die daar by waren / ziende de tranen en de wyze waar op den Gezant die woorden sprak / en indagtig woedende het geen men van hem zeide / het welk hem al wy meer rampen veroorzaakt had als hy verdiend hadde / om dat hy een streng man was / en die men niet ligt koude payen / kregen medelyden met hem / en waren zeer wel vernoegd dat zy zig voor die tyd aldaar bevonden / ende gezien hadden dat hy een Opregt en geen Valsse Gezant was; zoo dat Diego Lopez hem daar op zeer minnelyk begon te troosten; daar hy voegende / dat wat aanging de komst van den Barnagax en de Vaders, daar hy na verlangde / men hem alle genoegen zoude geeven.

Medelyde van Diego Lopez omtrent den Gezant.

De Abechis hier op met den Brief van den Gouverneur aan den Kapitein wedergekeerd zynde / waar uit men verstond dat den Gezant aldaar stond te koomen / begonden eenige die hem kenden / haar na de Schepen te spoeden / en daar gekoomen zynde / wierpen zig met groote vreugd voor zyne voeten neder / hem de hand kussende / en daar voor toonende dat hy in dat Land zeer hoog geagt was. d'Onze uit gewoel onder dat Christen-Volk ziende / en het gerugt door de gansche Vloot aanstonds verspreid zynde dat dien Koning der Abassis zeer ryk van Goud was / en dat'er veel Mynen van dat Metaal in zyn Land waren / zoo waren'er drie gemeene Soldaten de welke daar op vlammende /

Blydschap der vrienden van den Gezant over het verstaan van zyn komst.

1520. (dat bekoozlyk ſtof heeft nog al grooter wonderen verooꝛzaakt/) uit de Galey van Jorge Barreto weg liepen/ van meening zynde na het Hof van den Preſte Jan te gaan.

Diego Lopez dit hooꝛende/ zond terſtont den Ouvidoor, Pero Gomes Teixeira, met een Brief aan den Kapitein van Arquico hem verzoekende;

Bezending van Diego Lopez aan den Kapitein van Arquico.

„ Dat ze eens bynaikander mogten koomen/ om „ eenige dingen die den dienſt Gods en der Koninꝛgen die zy beide dienden/ betroffen/ te verhande„len. Dat mede drie gemeene Soldaten uit de „ Vloot weggeloopen/ en/ gelyk men zeide/ aan „ land gegaan waren/ die hy verzogt dat hy hem „ ter hand wilde ſtellen.

Pero Gomes hier op na Arquico, twee Mylen van daar de Vloot lag/ vertrokken zynde/ keerde s'anderen daags weder met den gemelden Kapitein/ den welken Diego Lopez quam bezoeken; mede brengende de drie weggeloopene Soldaten/ de welke bpf Mylen op de weg na het Hof van den Preſte Jan gekregen waren. Deeze bpeenkomſt geſchiede op de ſtrand/ alzoo den Ouvidoor gemerkt had dat den Kapitein zig niet geern in Zee wilde begeeven; en op drie ſtoelen/ namentlyk den Kapitein op d'een/ Diego Lopez op d'ander/ en den Gezant Mattheus op de derde gezeten zynde/ ſpraken zy niet anders als van 't vermaak dat zy hadden van zig by malkander te zien/ het welk tot den meeſten dienſt Gods/ het verbreiden van haar heilig Geloof/ en het uitroepen van het Mahometaanſche was aangeleid/ nademaal twee zulke magtige Princen/ als namentlyk den Koning Manuel ter Zee/ en den Koning David van Etiopien te Land/ zig tot dien einde uit een Chriſtelyke liefde en yever te zaamen gevoegd hadden.

Byeenkomſt van Diego Lopez met den Kapitein van Arquico, en Gezant Mattheus.

Haar onderling geſprek.

Na dat zy haar onderling mond-geſprek geëindigd hadden/ keerde Diego Lopez weder na zyn Schip/ en den Kapitein zeer verblyd wezende over een Degen en eenige andere dingen die den anderen hem vereerd had/ wilde op de Muil-Ezel daar hy mede gekoomen was/ niet gaan zitten/ maar op

Blydſchap des Kapiteins over een vereerde degen.

een

een Peerd dat aan zyn regter hand was / en om zyn blydschap te toonen / gebood hy aan ontrent dertig man te Peerd / en twee honderd te Voet / die hy medegebragt had / aan een kant te gaan / en begon met een Lancie regts en slinx met zulk een abelheid en behendigheid over het Veld te loopen / dat de onze een zonderling behagen daar in hadden; en in zonderheid Diego Lopez, den welken voor Kapitein tot Arzilla in Afrika gedient had / het welk hem deed zeggen dat hem dagt dat hy den Alcaide Laroz, Heer van Alcacerqueber, den welken in zulke vlugtige oeffeningen zeer afgeregt was / voor zyn oogen gezien had. Waar by quam dat deezen Kapitein met een wit hemd / gelyk de Moozen gewoon zyn / een Bozstrok daar booven op / en een Klap-muts op het hoofd / gekleet was. 1520.

Vertooning van Krygs-oeffeningen.

Woorden van Diego Lopez daar op.

Gewaat van de Moor.

Deezen dag aldus door het gezigt van dien Kapitein met het grootste vermaak ten einde zynde / liet den Kapitein den volgenden / zeven Broeders van 't Klooster van Vizam, den welke voorgenoomen hadden den Gezant Mattheus te koomen bezoeken / met den Brigantyn afhalen / de welke op haar intrede in 't Galioen met een opgeheve Silvet Kruis / en den Lofzang / Gezegend zy den Heere de Godt Israëls, wierden ontfangen / tot welken einde alle de Geestelikheid van de Vloot met haar Booven-kappen en de Zangers van den Gouverneur by-een geroepen waren.

Afhaling der Monnikken van Vizam en gevolg.

In dit onthaal was'er niemand die zig van weenen konde onthouden / als hy zag dat twee Chzisten volkeren uit het Oosten en Westen / zoo verre van malkander gelegen / en zoo verscheide in manier van regeringe / gewoontens en plegtelikheden van Godsdienst / op dit bloot teeken van het Kruis dat voor henluiden opgeheven was / zoodanig met malkander in liefde en pver / die haar in den bant van Geestelyke-Broederschap vast maakte / ontsteken wierden / dat het scheen als of zy malkander zonderlinge weldaden van te voozen beweezen hadden. Voorwaar een groot en wonderlyk teeken

1520. van het geen de Geest der Waarheid in die geene werkt die onze Christelyke Godsdienst volgen. En nademaal die Abassis voor onze komst nooit geweten hebben / wat het was zig de Roomze-Stoel te onderwerpen; en zulks egter oorzaak is geweest dat de Koningen van dat Groot Etiopien, haare gehoorzaamheid aan den gemelden Stoel door den Koning Don Manuel hebben laten betuigen / niet tegenstaande zy haaren Patriarch hadden / van wien zy de uitdeelingen hares Geloofs ontfingen / zoo is 't dat eer wy verder gaan / wy nu vervolgens iets van d'Ouwdheid, Godsdienst en gelegentheid van deeze Princen van Abassien, of der Abissynen, of anders gemeenlyk genaamd Preste Jan, verhalen willen.

Vlyt in Portugaal om het Land der Abissinen of Preste Jan te ontdekken.

Eer wy die gedeeltens van Indiën ontdekten / viel alle de neerstigheid die den Koning Don Jan de Tweede in 't werk stelde om deezen Koning der Abassis te vinden / hem kostelyk genoeg / gelyk men uit het geen wy hier voor gezeid hebben / heeft kunnen zien. Den Koning Don Manuel hem gevolgd zynde / bestond d'onderregting die hy aan Vasco de Gama gaf / doen hy hem belaste deeze Oosterlyke gedeeltens te gaan ontdekken / meest in het naspooren van de gelegentheid en zaaken van dien Prins / en alle de Vlooten de welke voor die tyd na de Kust van Melinde en de Kaap Guardafu uitgezonden waren / waren tot dien einde uitgerust. Want alzoo deeze naam van Preste Jan van Indiën in die Gewesten van Christenheid gemeenlyk in swang ging / en wy eenige Geestelyke zagen / die in dat Abassien woonden / zoo meenden wy / vermits de kleine kennis die wy van die Landen hadden / dat deeze haar Prins dien grooten Preste Jan van Indiën was / het welk oorzaak was dat onze Christenen alle middelen aanwenden om zyn vriendschap en kennis te bekoomen. En nadien er van deezen Preste Jan, eenige dwalingen onder de Geleerde in swang zyn / moeten wy ook yets daar van zeggen.

Misslag ontrent de naam van Preste Jan.

Na dat wy uit eenige schriften / zoo uit het Wes-

ten

65
70
75
Mocha
Zibith
Buge
Risa
Suaquem
Camfila
Dafila
MARE
RUBRUM
Arquico
I. Dalaca
Brava
Caraa
S. Cruz
Tigre
Corcora
Manadella
Dobas
H I O P I A
Dangali
Buze
Balli
Fatigar
Angote
Gaffate
Xoa
Olabi
Jugabella
Aqualen
Bara
Barcena
L. Barcena
Pata
Matua
Melinde
Mombassa
Pemba
Zanzibar
Monfia
Quiloa
Gemen
Simis
Camu
Sabat
Kango
Querimba
Serincapa
Pinda
Mozambique

1520. van zyn ſtaat en perzoon was. Dit Keizerryk quam nu op den gemelden Kapitein Singis, die dezen Oorlog geſtookt had / en / gelyk eenige willen / van het maagſchap van dien Prins van 's moeders zyde was; den welken om de liefde van 't volk aan zig te trekken / met een dogter van gedagten Prins trouwde / doch den naam van Ularchan van Catai voerde.

Gevoelen van Markus Paulus hier over.

Marcus Paulus in de beſchryvinge van zyn reis na die Geweſten / van de ſlag die 'er tuſſchen dien Prins David en zyn Kapitein voorviel / ſpreekende / zeid dat de oorzaak daar van was / om dat deezen Singis, die hy Chinchis noemd / door deezen Keizer Preſte Jan, ſmadelyk bejeegend was / doen hy hem een van zyne dogters door zyne Gezanten ten Huwelyk verzogt had / zynde deezen Chinchis doen ter tyd al Koning der Tarters geworden. En van deeze Chinchis Chan, of Singis, den welken in 't Jaar 1187 tot Keizer verkoozen wierd / begind Markus Paulus het Geſlagt-Regiſter der Tarterze Keizers van Kublay, zynde den zesden in navolging / in wiens Hof hy in 't Jaar 1289 was; het welk veel verſcheeld van het geen Haiton den Armenier van het Keizerryk der Tarters komd te verhaalen. Doch deeze twee / als zynde Vreemdelingen / hebben haar in deeze Geſlagt-reekening vergiſt / volgens het geen wy in een verhaal in 't Perſiaans, van de daaden van Tamor Langue, die d'onze Tamerlaan noemen / dat ons ter handen geſteld is / geleezen hebben: waar in het Geſlagt en navolging van die Tartariſſe Prinzen, veele honderden van Jaaren agter een / tot aan den tyd van gedagten Tamor te zien is. En nietteegenſtaande deſſelfs Schryver een Moor is / zoo bekend hy egter dat van deezen Prins Preſte Jan, die zy / gelyk wy gezeid hebben / Uncha noemden / een Koning van weinig vermoogen gekoomen is / den welken d'overblyffelen van die Neſtoriaanſe Chriſtenen, hy malkander gezameld heeft; welke Chriſtenen / alzoo ze door de Tartarize Princen die naderhand gevolgd zyn / zeer geplaagd wierden / zoo is 't dat

Komt niet over een met dat van Haiton d'Armenier.

Perſiaans verhaal van Tamor Langues daden.

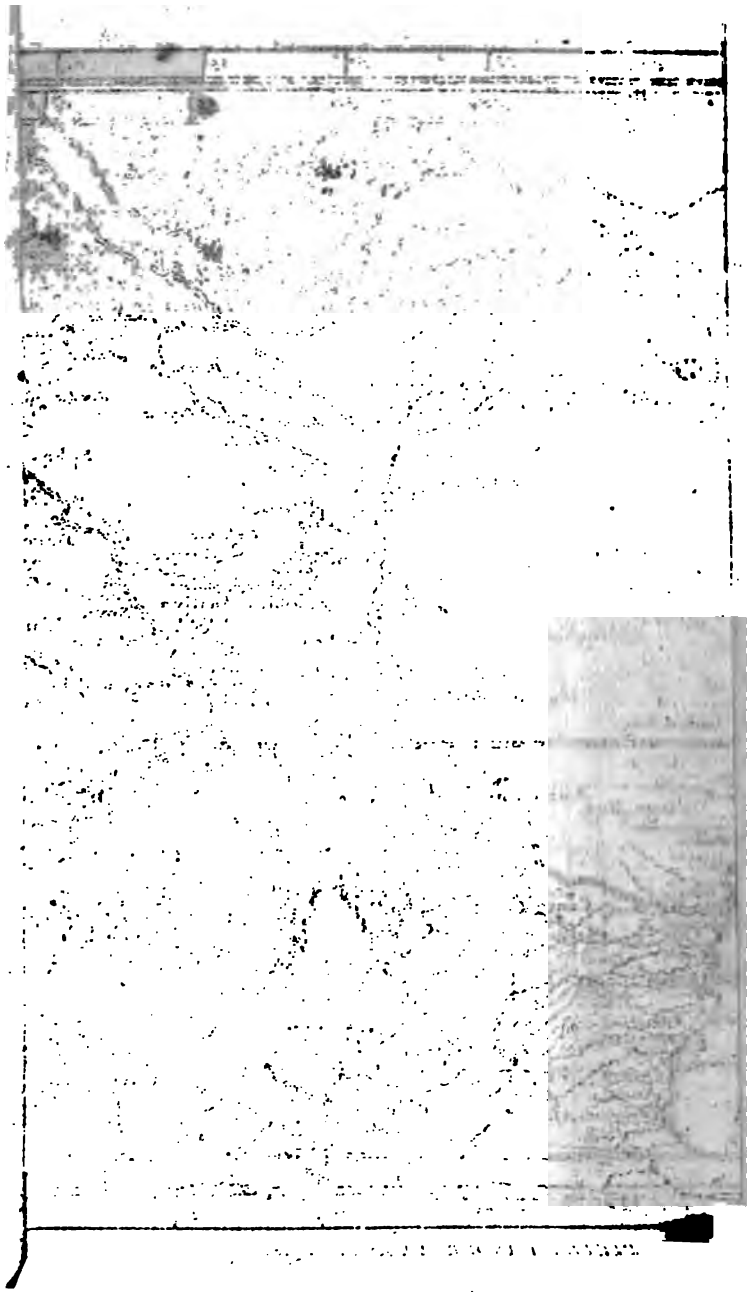

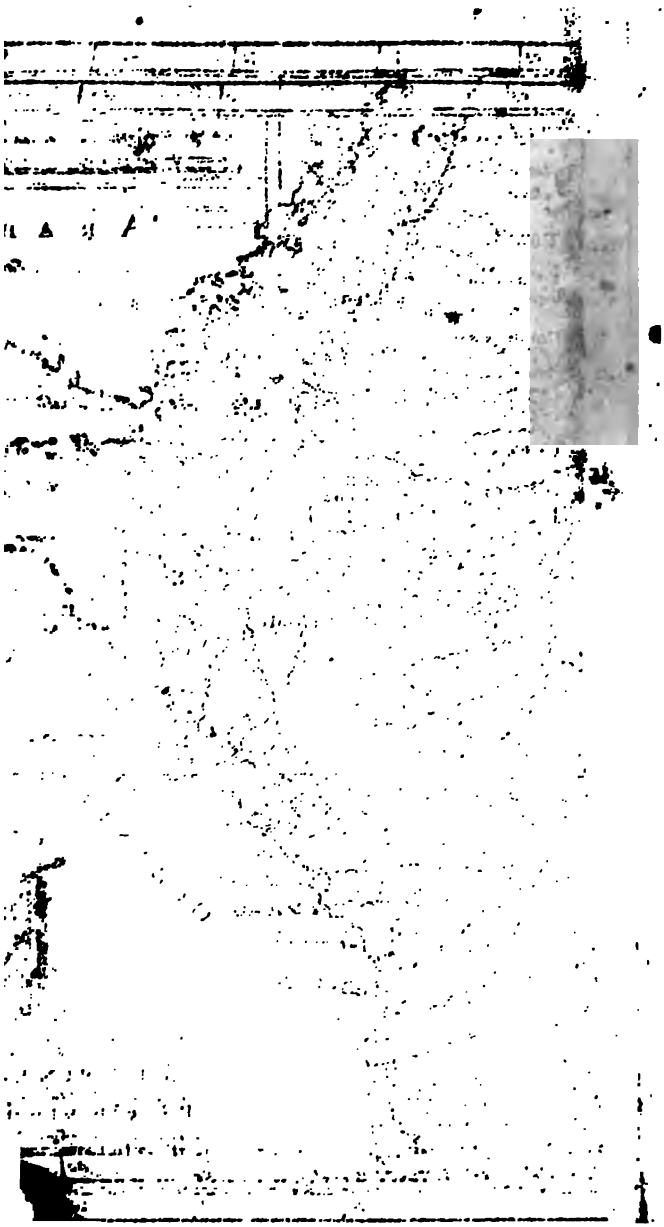

den Paus Innocentius de vierde haare klagten in't Jaar 1246 gehoord hebbende / eenige Dominikaanen aan den doenmaals regeerende Vorst afvaardigde / welkers voornaamste was eenen Broeder Anſelmo, op hem verzoekende dat hy zyne handen met geen Chriſten bloed wilde beſmetten / en hem vermaanende dat hy het Chriſten Geloof wilde aanneemen. En om dat ten tyde als de Chriſtene Princen van dit Land van Aſia, door ons Europianen met de naam van Preſte Jan van Indiën genoemd wierden / zoo is het dat dezelve na het verlies van haar Ryk / in de mond der volkeren gebleeven is / en metter tyd op den Koning der Abaſſis, dewelke dat Etiopien booven Egipten, daar wy van ſpreeken / bewoonen / overgegaan. Want de Monnikken van dat Landſchap dewelke in die Geweſten quamen / weetende dat zy een Chriſten Prins onderworpen waaren / den welken meede een Kruis voerd / tot een teeken dat hy een Beſchermer des Geloofs is / zoo meenden zy dat deezen den Preſte Jan van Indiën was / den welken zoo vermaard in ons Europa is / zoo dat als die Broeders haaren Koning met deeze naam van Preſte Jan hoorden noemen / zy haar inbeelden dat zé hem door ons gegeeven was / zonder dat zy wiſten waar ze van daan quam; invoegen dat als zy door eenige geleerde of leer-gierige Menſchen na d'oorſprong van die naam die wy aan haar Rijng gaaven / gevraagd wierden / zy daar op / yder na zyn invallende gedagten zoo als hy beſt konde / antwoorde. En daar van quam dat een Gezant van dit Koninkryk van Abaſſien, die zig alhier bevond / teegen onzen Portugys Damiaan de Goëz zeide / doen hy van de Godtsdienſt en van de gewoontens van dat volk ſchreef / dat Bebule en Encoe in zyn Taal PRECIOZO JOANNE, of koſtelyke jan te zeggen was: als meede dat een Monnik van die Land-aard teegen Marcus Antonius Sabellicus, terwyl hy met het maaken van zyn Mengel-moes van allerhande ſtoffen bezig was / zeide dat dit woord van Gian, in zyn taal Magtig

1526.

De naam van Preſte Jan aan den Koning der Abiſſinen over gegaan.

Meening der Monnikken van dat Land.

1520. tig te zeggen was / en dat zoo wy hem Joan noemden / dit het teegendeel van 't ander was; en dat Picus Mirandula hem door een andere diergelyke onderrigting / in zyne Schriften Prestan, Koning der Indiaanen noemde. Zoo dat deeze verleiding die zulke geleerde mannen onderworpen zyn geweest / is gekoomen om dat wy in die tyd geen andere kennis van die Prins hadden / als die geene die wy door de Monnikken van desselfs Koninkryk hadden gekreegen / en dewelke van tyd tot tyd alhier overquamen / en daar van veele dingen vertelden dewelke veel verscheelen van het geene d'onze gezien hebben; inzonderheid zeederd dat Diego Lopez de Sequeira, gelyk wy aanstonds zullen zien / een Gezant van daar aan den Koning David / die doenmaals in dat Etiopien heerste / gezonden heeft / en dan nog veel byzonderder ten tyde als Don Estevan de Gama in 't Jaar 1541 in Indiën regeerende / in het Naauw van de Roode Zee quam / en tot Suez doordrong / alwaar den Turk een Vloot gereed had / in meening die Stadt in de brand te steeken, welken de Gama op zyn te rug-reis staande / zyn broeder Christoffel / met vier honderd man tot het weederkrygen van zyn Koninkryk dat de Mooren hem over dertien Jaaren in 't geheel afgenoomen hadden / aan dien Koning op zyn verzoek liet / in welken Oorlog de onze die alvaar bleeven / alle het haare daar by opzetteden: dog volgens onderregting van die geene die van daar gekoomen zyn / (alzoo een groot gedeelte van d'andere dood bleef) zyn wy dat geene te weeten gekoomen dat we tot hier aan-toe verhaald hebben; als meede uit het bescheid van Francisco Alvares, een Priester die met onzen Gezant is geweest. En volgens het geen dat door de gemelde Perzoonen onderrigt is / zoude den Koning van dat Land / die wy van ouwts Preste Jan noemen / een Jacobitis Christen Prins zyn / den welke van zyn volk gemeenlyk Koning van Abassien genoemd word / en zig deeze Eer-namen in zyne Brieven aanmatigd: David van Godt bemind, Pilaar des Geloofs, Bloedverwant van 't ge-

Oorzaak van die misleiding.

Ten tyde van Estevan de Gama anders bevonden.

Voor een Jacobitis Christen Prins gehouden.

Zyne benamingen.

geslagt Juda, Zoone Davids, Zoon van Salomon, 1520.
Zoon van de hand Mariæ, Zoon van Nahu uit den vleesche, Keizer van Groot en Hoog Etiopien en van deffelfs groote Ryken, Koning van Xoa, Gaffate, Fatigar, Angote, Buro, Buze, Adea, Vangue, Gojame daar de Nyl begind, Damara, Bagamedre, Ambea, Vague, Tigre Mahom, Sabay, daar de Koningin van Saba geweest is, Barnagax, Heer tot Nobia toe, daar het einde van Egipten is. Van alle welke Landen / schoon hy meest vreedzaam Heer is / zoo heeft hy egter maar de bloote naam van zommige / de welke zoo de Mooren als de Heidenen toekoomen / gelyk eenige Princen van ons Europa, die de Heer-namen van Koninkryken en Landen voeren / daar die geene die de zelve uit de handen der Ongeloovige zouden nemen / met beter regt Heer van zoude konnen worden genoemd. Want veele gehoorzamen aan dien Koning als zy willen / dog de meesten tyd zyn ze tegen hem wederspannig / zoo dat hy altyd eenige Leegers in 't veld heeft / dan tegen de Mooren / dan tegen de Heidenen / onder wien zyne Landen liggen.

Heeft maar de bloote naam van enige dier Landen.

Waarom gedurig in Oorlog is.

Dog hoe groot hy ook mag zyn / en de Volkrykste van gans Etiopien, zoo heeft hy egter geen aanzienelyke Steden / zoo dat hy in dat zelve Etiopien, hoewel buiten zyn gebied / nogtans door eenige zeer woeste Volkeren daar in overtroffen word; want haare Steden zyn kostelyk van Gebouwen / zeer weerbaar / volk-ryk / en daar word goede handel gedreven / zoo dat ze met regt de namen van Steden moogen voeren. Ook zyn veele van de zelve met steene Muren / van Tichelen of Hagedooren omtrokken / met zulke wallen en diepe en breede gragten / dat zy allerhande Vyanden konnen afkeeren: zoo dat d'onze die aan het Hof des Konings of Preste Jan verkeerden / ziende hoe dikwils de Mooren en Heidenen in zyne Landen vielen / en hem veel volk by gebrek van zulke weringen afmaakten / gevangen namen / en andere merkelyke schade toevoegden / en met de voornaamste Heeren van het Hof daar van spreekende / en haar de ma-

Slegte Steden in zyn Koninkryk.

Word door woeste volkeren in dat zelve Etiopien daar in overtroffen.

1520 manier die de Koningen van ons Europa in het beſchermen haarer Landen met het bouwen van Steden / Veſtingen en Kaſtelen met Muren omvangen gebruikten / voorhoudende / zeiden zy: Dat haaren Koning de kragt van zyn Staat op geen ſteene Muren, maar op de armen van zyn Volk ſtelde, en dat hy vreeſde dat hy door het maaken van zulke Sterktens en Vaſtigheden, in de oeffeningen van den Oorlog zoodanig zoude verſlappen en verbaſteren, dat hy daar door nog meerder ſchade zoude koomen te lyden, en alzoo de konſt vergeten waar door hy het leven en de goederen zyner Onderdanen konde beſchermen; welke konſt door het handelen der Wapenen, en niet door het ſtil-zitten in de huizen wierd verkreegen, waar door haare Koningen haar meeſte Land van d'Ongeloovige gewonnen hadden, en dat zoo zy eenige ſteen of kalk gebruikten, zulks geſchiede om koſtelyke Kerken te bouwen, om Godt in te pryzen ende te loven, want de huizen daar zy haare Godtsdienſt in pleegden, moſten van die der Menſchen verſcheelen, zoo om dat het zaaken waaren die aan haar waaren opgedragen, als ook op dat de Bedienaars van den Godtsdienſt veilig voor de aanvallen der Ongeloovige zouden weezen, welke wyze van doen haare Koningen veele honderden van Jaaren onderhouden, en van Salomon, Koning van Judea, daar haar eerſte Koning van gekomen was, geleerd hadden. En ſchynt het / in gevolge van deeze reedenen die de Abaſſis aan d'onze gaven van geen bemuurde Kaſteelen of Steeden te willen bouwen / het zelve een zeer ouwde gewoonte onder haar is geweeſt; want wy zien dat de Land-beſchryvers en Ptolomeus / die de nieuſte in haare Tafelen is geweeſt / maar van drie of vier Land-Steeden gewag maakt / die in die geheele Land-ſtreek van 't Eiland Meroe na booven geleegen zyn. Selfonder deeze weet men van geen ander als van Axuma, dewelke gelyk de Abaſſis zeggen / de woonplaats / en gelyk als de Hoofd-Stadt van de Koninginne van Sabá is geweeſt / waar van men nu niet

Fraay antwoord der Heeren van Preſte Jans Hof aangaande de ſterkte onzer ſteden.

Ouwde gewoonte onder de Abaſſis van geen ſteene huizen te bouwen.

Axuma een oude Stadt.

niet anders als eenige oude overblijfzelen / en steenen Piramidsgewyze ziet / die de tyd om haar grootheid niet en kan verteeren / welke plaats zy Acaxumo noemen. Maar tot het onderscheiden der Koninkrijken en Land-streeken / hebben de Princen vooz een gebruik in de Steeden die het meest bevolkt zyn / (waar van nogtans weinige naauwelyks meer als twee duizend Inwooners in zig houden) een huis van kalk en steen / of ten minsten van leem en hout-werk te maaken / niet tot beschermning van het Land / maar tot een Raad-of Land-huis dat zy Betenegiox, of Konings-Huis noemen / gelyk men hier gewoon is. Daar in woond de Gouverneur van 't Land / of Land-voogd / als hy daar is / en daar geeft hy gehooz aan een ieder die ietwes van hem te verzoeken heeft / en daar verhandeld en doet hy ook af alle de Land-zaaken die'er op handen zyn: en als hy elders vertoefd / of niet in 't Land en is / is het zelve altyd open / dog niemand durfd daar in gaan / want hy zoude aanstonds als een Verrader die iets teegen 't Land ondernoomen heeft / gestraft werden. 1520.

Raad-huis waarom van kalk en steen, of leem en hout werk.

Dat altyd open stond, als de Landvoogt niet in de Stadt was.

Dood-straf voor die daar in gaan.

En volgens het geen wy van den Staat van deezen Keizer van Etiopien verstaan hebben / leid dezelve tusschen de Rivieren de Nyl, Astobora en Astapus, die Ptolomeus in de vierde Tafel van Afrika beschryft; welke Rivieren de Inwooners Tacui / Abavi en Tagazi noemen. Van de zelve houd hy de middelste vooz de grootste / waarom zy hem de naam die hy draagt / namentlyk Vader der Wateren, gegeeven hebben. Hy komt uit het Meer dat Ptolomeus Coloe, en zy Barcená noemen. Dit Meer konnen wy zeggen dat in 't hart van den ganschen Staat van den Preste geleegen is / want hy blyft in 't midden en hy is omringt van de Koninkrijken en Landschappen daar hy zig Heer van zeid te zyn. Den gemelden Staat paald na het Oosten aan de Roode Zee, beginnende by na aan de Grenzen van den ingang van het Naauw de welke ter hoogte van de verheffing van de Noord-pool twaalf graad en een derde is / en op de hoogte van

Gelegentheid van Abassien.

Vader der wateren.

Meer in 't Hart van Abassien.

Abassien in zyn Grenzen.

1520. de Zee-Stadt Suaquem eindigd / zynde op negentien graad en een quart / zoo dat men kan zeggen dat hy aan deeze Oost-zyde omtrent honderd en twee-entwintig mylen groot is. Maar tusschen de Zee en het Land is een reeks van bergen / by na aan desselfs boord / die van Mooren bewoont zyn / dewelke overzulks de Zee-Havens in haar magt hebben / zoo dat den Prelle niet anders als Arquico, of Arcoco, gelyk andere zeggen / onder hem heeft / alwaar Diego Lopez de Sequeira, gelyk wy gezegt hebben / met zyn Vloot lag. Aan de West zyde paald dezelve aan een deel groote Goud-Mynen / welkers Inwoonders Heidense Swarten zyn / dewelke onder hem staan / en hem Schatting betaalen.

Reeks van bergen.

Zee Havens byde Mooren bezeten.

Grote Goud-Mynen.

Deeze Bergen loopen byna gelyk de stroom van de Nyl die d'Inwoonders Toavi noemen / daar zy maar de bloote kennis van hebben / zonder dat zy het gebruik van zyne wateren / vermids de groote bergen Damud en Simaxi, alwaar meede eenige Mynen zyn / tusschen beide leggen / komen hebben. En daar van komt dat zy de Rivier Abavi Vader der Wateren noemen / om dat zy die van de Nyl niet en zien. Deeze Wateren zeggen zy dat tweederley Volkeren dzinken / daar zy kennis van hebben / namentlyk d'Hebreen dewelke meer na het Westen leggen / en een zeer magtigen Koning hebben / daar zy veel beuzelen van vertellen / en noemenze gemeenelyk Neguz Tederos, het welk Koning der Jooden te zeggen is. Het ander volk is de zamenvoeging die de Nyl en de twee andere Rivieren hier booven gemeld maaken / wat nader / namentlyk deeze na de West-zyde / zynde die der Amazoonen, die zy gemeenelyk Manguiste der Suetes, dat is zoo veel te zeggen als Koninkryk der Vrouwen. En schynt het dat de gemelde Amazoonen van de Koninginne der Nobis die zy Gaua noemen / of deeze van haar gekoomen is. Want het Land van deeze Gaua grenst aan dezelve Amazoonen na het Westen / en loopt tusschen de twee Rivieren Abavi en Tagazi byna aan de hoogte daar

Verscheide Wateren.

Twee Volkeren die het gebruik daar van hebben.

Wat Manguiste der Suetes is.

Wat Gaua is.

ze

ze by malkander koomen en gezamentlyk in de Nyl loopen / gelyk ook het Gebergte van Magaza tuſſchen beide loopt / alwaar meede andere zeer ryke Goud-mynen zyn. Als men zig ondertuſſchen een lyn van de Zee-Stadt Suaquem af / daar wy van geſprooken hebben / tot aan het Eiland Meroé / dat nu Noba genoemd werd / daar de Nyl alle d'andere Rivieren in zig gekreegen heeft / met het verſtand verbeeld / zal deeze Noord-zyde / die het Land van de Preſte van de Mooren onderſcheid / ontrent honderd en vyf-entwintig mylen lang weezen / en als men van het einde van de Nyl na de Weſt-zyde / daar wy meede van geſprooken hebben / makende een manier van een boog die niet al te krom is / en teegen het Suiden eindigd / zyn weg vervolgd / dan komt men aan 't Koninkryk Aden, zynde het Suidelykſte Land dat men daar vind / uit welkers bergen de Rivier Obii vloeid / die van Ptolomeus, Raptus genoemd werd / dewelke aan de Zee-plaats Quilmanai, digt by Melinde in den Oceaan valt / welke tuſſchen-wydte door de kromme lyn die wy gezeid hebben / omtrent tweehonderd en vyftig mylen lang zal zyn / zynde alle d'Inwoonders van dat Geweſt ſwarte Heidenen met kroes haar / en zeer krygsdadig / inzonderheid die geene die men Gallas noemd / Nabuuren van dit Koninkryk Adea het welk op de hoogte van negen graden Noordwaard leid / van waar men Oostwaard optrekkende / komt men tegen het Koninkryk Adel, het welk de Mooren toekomt / welkers Hoofd-Stadt is Arar, en op de hoogte van neegen graden leid / welke tuſſchenwydte omtrent honderd-en tagentig mylen lang is / zoo dat men de tuſſchenwydten van alle die vier zyden die het Land van deezen Nyling ontvangen / te zaamen voegende / wy zeggen konnen dat het omtrent zes honderd twee-en zeeventig mylen groot is. En de drie Rivieren die wy gezeid hebben dat door het zelve loopen / zyn in haar begin niet groot genoeg om het Land van Egipten te beſpoelen / maar werden door andere zeer aanzienelyke Vloeden geholpen; want in die

1520.

Andere Goud mynen.

Noorden Zuidelykſte deelen.

Aard van d'Inwoonders.

Lengte van geheel Abaſſien.

Drie Rivieren door andere vergroot.

1520. die geene die men Tagazi noemd / die de Oostelykste is / vallender zeeven / in de tweede genaamd Abavi / agt / en in de Tacui / vier / die uit het Gebergte van Damut, Bizamo en Sinaxi koomen / behalven nog andere die de zelve met zig sleept als hy alhier komt ; welkers loop en naamen wel te verklaaren / een stof is die tusschen de geleerde Schryvers ernstig verhandeld / dog van weinige wel verstaan is / om dat ze geen kennis van de lugt-veranderingen van dat Land hebben. Ondertusschen willen wy in 't vervolg / een algemeene kennis van haare zaaken geeven / om aldus het geen Diego Lopez in dit Abassia uitgevoert heeft / als meede het geen d'andere Gouverneurs in de voorgaande tyden daar in uitgeregt hebben / te zaamen te brengen.

Het swellen van de Nyl, een stof der Geleerde.

Overgang tot andere zaken.

Volgens het geen deeze Abassis uit de H. Schrift daar zy hoog op roemen / geleerd hebben / is onder anderen dit / namentlyk dat de Koninginne Sabà van dat Land van Etiopien, van de groote Rykdom en Wysheid van den Koning Salomon van Judea hebbende hooren spreeken / zy een Gezant na Jeruzalem zond om daar na te vernemen / waar op zy na zyn wederkomst door hem onderregt zynde van het geen hy gehoord en gezien had / het zelve zelfs wenschende te zien / niet tegenstaande zy een Heidens mensch was / met een groote stoet van volk en rykdom na Jeruzalem vertrok / tot welken einde zy op de Roode Zee te Scheep ging / in een Haven daar men naderhand een Stadt bouwde / die men na haar naam Sabá, tot gedagtenis van die overtogt noemde / die Ptolomeus op de hoogte van twaalf Graden en een half stelt / waar van tegenwoordig geen geheugen meer is ; dog sommige zeggen dat ze Landwaarts in is / en dat daar tegen-over een Eiland is / genaamd Sarbo, op de hoogte van vyftien Graden en een agtste / het welk de naam van de Stadt eenigzins behoud / en / volgens het zeggen van Ptolomeus, daar nader by is als Massua of Suaquem, daar andere willen dat ze is.

Koninginne Sabá van Abassien afkomstig.

Haar vertrek na Jeruzalem.

Bouwd een Stadt daar zy scheep ging.

Deeze

„ Deeze Koningin dooꝛ de Roode Zee aan d'an- 1520.
„ der zyde van het Land van Arabien gekoomen
„ zynde / en die Woeſtyn zullende dooꝛ trekken / eer Voorzegging van die Koningin.
„ zy tot Jeruzalem quam / en een Watertjen over-
„ gaan / daar een Brug over lag / zeid men dat
„ zy dooꝛ een vooꝛzeggende Geeſt aangedaan / ge-
„ weigerd zoude hebben daar over te trekken / zeg-
„ gende ; Dat zy de voeten niet en wilde zetten
„ daar de Zaligmaker des Weerelts zoude koomen
„ te lyden, en dat zy eindelyk by den Koning ge-
„ koomen zynde / op hem verzogt / dat hy die Brug
„ daar van daan wilde laten neemen. Deezen ont- Onthaal haar door Salomon aangedaan.
„ fing haar zeer wel op haar aankomſt / zoo ten
„ opzigt van haar Verzoon / als van de groote me-
„ nigte van Goud / Speceryen en koſtelyke Ge-
„ ſteentens die zy zoo tot cieraad van des Heeren
„ Tempel als van zyn Huis medegebragt had. Zy
„ bleef hem ook zoo lang by / tot dat zy in de din-
„ gen van de Wet onderwezen was / en wierd dooꝛ Bevald van een Zoon by Salomon verwekt.
„ hem van een Zoon beſwangerd / die zy op haar
„ wederheeren onderweeg ter Weereld bragt / en
„ na dat hy de bequame Jaaren bereikt had / met
„ een groot geſtoet en rykdom aan haar Vader zond /
„ hem biddende / Dat hy hem voor de Hut van het
„ Heilige der Heiligen tot Koning van Etiopien
„ wilde Zalven ; om haar in 't Ryk na te volgen,
„ niet tegenſtaande de Erf-volging tot die tyd toe /
„ volgens de gewoonte van het Land / op de Vrou-
„ wen / en niet op de Mannen geweeſt had.

Deeze jonge Prins / die zy Meilech had laten Onthaal van zyn Vader.
noemen / tot Jeruzalem aangekoomen zynde / wierd
dooꝛ zyn Vader zeer wel ontfangen / en verkreeg
zyn bede van hem ; dog in 't Zalven veranderde
hy zyn naam / en noemde hem David, gelyk zyn
Groot-Vader ; en na dat hy in alle de dingen van
de Wet Gods wel onderwezen was / zond hy hem
weder aan zyn Moeder met een Koninklyk gevolg / Zend hem weder na zyn Moeder, onderwezen zynde in de Wet.
hem mede gevende eenige Dienaars uit de twaalf
Stammen / gelyk hy zelfs in zyn huis had / en
tot Hoogen-Prieſter / Azaria, Zoon van Sadok,
den welken mede Opperhoofd van de Prieſters

1520. die geene die men Tagazi noemd / die de Oostelykste is / vallender zeeven / in de tweede genaamd Abavi / agt / en in de Tacui / vier / die uit het Gebergte van Damut, Bizamo en Sinaxi koomen / behalven nog andere die de zelve met zig sleept als hy alhier komt ; welkers loop en naamen wel te verklaaren / een stof is die tusschen de geleerde Schryvers ernstig verhandeld / dog van weinige wel verstaan is / om dat ze geen kennis van de lugt-veranderingen van dat Land hebben. Ondertusschen willen wy in 't vervolg / een algemeene kennis van haare zaaken geeven / om aldus het geen Diego Lopez in dit Abassia uitgevoert heeft / als meede het geen d'andere Gouverneurs in de voorgaande tyden daar in uitgeregt hebben / te zaamen te brengen.

Het swellen van de Nyl, een stof der Geleerde.

Overgang tot andere zaken.

Volgens het geen deeze Abassis uit de H. Schrift daar zy hoog op roemen / geleerd hebben / is onder anderen dit / namentlyk dat de Koninginne Sabà van dat Land van Etiopien, van de groote Rykdom en Wysheid van den Koning Salomon van Judea hebbende hooren spreeken / zy een Gezant na Jeruzalem zond om daar na te vernemen / waar op zy na zyn wederkomst door hem onderregt zynde van het geen hy gehoord en gezien had / het zelve zelfs wenschende te zien / niet tegenstaande zy een Heidens mensch was / met een groote stoet van volk en rykdom na Jeruzalem vertrok / tot welken einde zy op de Roode Zee te Scheep ging / in een Haven daar men naderhand een Stadt bouwde / die men na haar naam Sabá, tot gedagtenis van die overtogt noemde / die Ptolomeus op de hoogte van twaalf Graden en een half stelt / waar van tegenwoordig geen geheugen meer is ; dog sommige zeggen dat ze Landwaarts in is / en dat daar tegen-over een Eiland is / genaamd Sarbo, op de hoogte van vyftien Graden en een agtste / het welk de naam van de Stadt eenigzins behoud / en / volgens het zeggen van Ptolomeus, daar nader by is als Massua of Suaquem, daar andere willen dat ze is.

Koninginne Sabá van Abassien afkomstig.

Haar vertrek na Jeruzalem.

Bouwd een Stadt daar zy scheep ging.

„ Deeze

„ Deeze Koningin dooz de Roode Zee aan d'an- 1520.
„ der zyde van het Land van Arabien gekoomen
„ zynde / en die Woestyn zullende dooz trekken / eer
„ zy tot Jeruzalem quam / en een Watertjen over- Voorzegging van die Koningin.
„ gaan / daar een Brug over lag / zeid men dat
„ zy dooz een voorzeggende Geest aangedaan / ge-
„ weigerd zoude hebben daar over te trekken / zeg-
„ gende ; Dat zy de voeten niet en wilde zetten
„ daar de Zaligmaker des Weerelts zoude koomen
„ te lyden, en dat zy eindelyk by den Koning ge-
„ koomen zynde / op hem verzogt / dat hy die Brug
„ daar van daan wilde laten neemen. Deezen ont- Onthaal haar door Salomon aangedaan.
„ fing haar zeer wel op haar aankomst / zoo ten
„ opzigt van haar Perzoon / als van de groote me-
„ nigte van Goud / Speceryen en kostelyke Ge-
„ steentens die zy zoo tot cieraad van des Heeren
„ Tempel als van zyn Huis medegebragt had. Zy
„ bleef hem ook zoo lang by / tot dat zy in de din-
„ gen van de Wet onderwezen was / en wierd dooz Bevald van een Zoon by Salomon verwekt.
„ hem van een Zoon beswangerd / die zy op haar
„ wederkeeren onderweeg ter Weereld bragt / en
„ na dat hy de bequame Jaaren bereikt had / met
„ een groot gestoet en rykdom aan haar Vader zond /
„ hem biddende / Dat hy hem voor de Hut van het
„ Heilige der Heiligen tot Koning van Etiopien
„ wilde Zalven, om haar in 't Ryk na te volgen,
„ niet tegenstaande de Erf-volging tot die tyd toe /
„ volgens de gewoonte van het Land / op de Vrou-
„ wen / en niet op de Mannen geweest had.

Deeze jonge Prins / die zy Meilech had laten Onthaal van zyn Vader.
noemen / tot Jeruzalem aangekoomen zynde / wierd
dooz zyn Vader zeer wel ontfangen / en verkreeg
zyn bede van hem; dog in 't Zalven veranderde
hy zyn naam / en noemde hem David, gelyk zyn
Groot-Vader; en na dat hy in alle de dingen van
de Wet Gods wel onderwezen was / zond hy hem
weder aan zyn Moeder met een Koninklyk gevolg / Zend hem weder na zyn Moeder, onderwezen zynde in de Wet.
hem mede gevende eenige Dienaars uit de twaalf
Stammen / gelyk hy zelfs in zyn huis had / en
tot Hoogen-Priester / Azaria, Zoon van Sadok,
den welken mede Opperhoofd van de Priesters

1520. van den Tempel te Jeruzalem was.

Deezen Azaria verkreeg dooz het tuſſchen ſpreeban den jongen Koning / dat hy booz zyn vertreck in het Heilige der Heiligen mogt gaan / en booz de gelukkige reis van den Prins en deſſelfs geſtoet bidden en Offeren ; dog daar ingekoomen zynde / ſtal hy de Tafelen van de Wet / en ſtelde andere in de plaats / die hy tot dien einde had laten maken ; zonder zulks aan den Prins te melden / tot dat hy vertrokken / en op de grenzen van Etiopien gekoomen zynde / het hem zeide. Deeze Jonge Vorſt zyn Groot-Vader in den yver van de eere tot de Wet Gods willende navolgen / ging in de Tent van Azaria , en hebbende de Tafelen van de plaats daar ze lagen / laaten halen / begon daar op te danſſen en Lofzangen tot den Heere te zingen / waar in hy dooz alle d'andere die met hem gekoomen waren / wierd nagevolgd.

Tafelen der Wet uit het Heilige der Heiligen door den Hoogen Prieſter Azaria genomen.

Deezen jongen Koning eindelyk by zyn Moeder gekoomen zynde / gaf zy hem het Koninkryk over / en van deezen Prins zeggen de Abaſſis dat alle haare Koningen in de Mannelyke linie tot nu toe geſproten zyn / en dat zederd geen Vrouw meer geregeerd heeft. Dat mede alle de Dienaars die de Koningen tegenwoordig gebruiken / van die geene die den Koning medegenoomen had / gekoomen zyn / en dat hy geen andere tot den dienſt van zyn Huis en Koninkryk mag neemen / dan alleen in die zelve Eernaam en waardigheid als zy in 't eerſt gekoomen zyn.

Afkomſt der Koningen van Abaſſien.

Ook beroemen zy haar dat zy dooz de twee Koninginnen die zy gehad hebben / en die in de Heilige Schrift genoemd wozden / kennis van twee Wetten gekregen hebben die Godt aan de Menſchen gegeven heeft om in verſcheide tyden zalig te wozden : namentlyk d'eene dooz de Koninginne Sabá , die hy dooz Mozes gegeeven heeft / en d'ander dooz de Koninginne Candace , die hy dooz Chriſtus Jezus , zyn Soon / gegeven heeft.

Twee Wetten door twee Koninginnen.

Namen dier twee Koninginnen.

En alzoo het geen deeze Abaſſis zeggen / namentlyk dat haare Koningen uit deeze Koninginne Sabá geſprooten zyn / en dat daar na geen andere Koninnin-

ninginnen in haar Rijk zijn geweest / daar nogtans de Koninginne Candace, volgens haar voorgeven / ten minsten duizend-en taghentig Jaren daar na / mede haar Koningin is geweest / strydig schynt te weezen / soo is't dat ons aan den Lezer geen twyffelagtigheid dien aangaande te laten / wy dezelve alhier zullen wegnemen. 1520.

Men moet dan weten dat dit woord van Etiopien niet alleen een gemeene naam van de twee Oostelijke en Westelijke gedeeltens is / die de Weereldbeschryvers aan de zelve gegeven hebben / maar ook van een Stadt die by 't Eiland Meroe leid / in een Landschap dat benoosten het zelve leid / dog een weinig na het Suiden heid / die de Abassis TIGRAY, en Strabo TENEZIS noemd / welk Landschap wy weten dat door Vrouwen als Koninginnen geregeerd word. En schynt het dat de zelve de naam van Koninginnen van Etiopien, als de Hoofd-stadt van haar Rijk / en niet van geheel Etiopien dat haaren Egipten leid / aannamen; om dat'er op de zelve tyd Princen waren die de naam van Koningen van het gemeen Etiopien voerden. Van welk Land TENEZIS, Strabo spreekende / zeid: En van de Haven van Saba, en de plaats daar men de Olifanten jaagt, de welke daarom die naam voerd, word het Binnen-land *Tenezis* genoemd, waar in die gene de welke Psammetichus, Koning van Egipten, wel eer ontvlugteden, haar onthouden, die men *Sebriten*, of anders Vreemdelingen noemd; en zy hebben een Koningin, onder welkers gebied dit Eiland *Meroe* is, het welk naby aan die plaatzen leid, en op de *Nyl* gelegen is. En wat lager / als hy van d'Overwinningen spreekt die den Roomzen Kapitein Petronius in dat Land bevogt / zeid hy: Van deeze Volkeren waren de Kapiteinen van de Koninginne Candace, de welke d'*Etiopiers* in onze tyd regeerde, voorwaar een dappere Vrouw, dog die maar een oog had. En als hy nog verder van gedagten Petronius spreekt / verhaald hy van de Gezanten die de gemelde Koninginne hem zond / welke verzoek hy niet toestaan wilde / maar

Land door Vrouwen geregeerd.

Tweederley Etiopien.

Ander bewys rakende de Koninginne Candace.

1520. van den Tempel te Jeruzalem was.

Deezen Azaria verkreeg door het tuſſchen ſpree- van den jongen Koning / dat hy voor zyn vertrek in het Heilige der Heiligen mogt gaan / en voor de gelukkige reis van den Prins en deſſelfs geſtoet bidden en Offeren ; doch daar ingekoomen zynde / ſtal hy de Tafelen van de Wet / en ſtelde andere in de plaats / die hy tot dien einde had laten maken ; zonder zulks aan den Prins te melden / tot dat hy vertrokken / en op de grenzen van Ethiopien gekoomen zynde / het hem zeide. Deeze Jonge Vorſt zyn Groot-Vader in den yver van de eere tot de Wet Gods willende navolgen / ging in de Tent van Azaria , en hebbende de Tafelen van de plaats daar ze lagen / laaten halen / begon daar op te danſſen en Lofzangen tot den Heere te zingen / waar in hy door alle d'andere die met hem gekoomen waren / wierd nagevolgd.

Tafelen der Wet uit het Heilige der Heiligen door den Hoogen Prieſter Azaria genomen.

Deezen jongen Koning eindelyk by zyn Moeder gekoomen zynde / gaf zy hem het Koninkryk over / en van deezen Prins zeggen de Abaſſis dat alle haare Koningen in de Mannelyke linie tot nu toe geſproten zyn / en dat zederd geen Vrouw meer geregeerd heeft. Dat mede alle de Dienaars die de Koningen tegenwoordig gebruiken / van die geene die den Koning medegekoomen had / gekoomen zyn / en dat hy geen andere tot den dienſt van zyn Huis en Koninkryk mag neemen / dan alleen in die zelve Eernaam en waardigheid als zy in 't eerſt gekoomen zyn.

Afkomſt der Koningen van Abaſſien.

Ook beroemen zy haar dat zy door de twee Koninginnen die zy gehad hebben / en die in de Heilige Schrift genoemd worden / kennis van twee Wetten gekregen hebben die Godt aan de Menſchen gegeven heeft om in verſcheide tyden zalig te worden : namentlyk d'eene door de Koninginne Sabá , die hy door Mozes gegeeven heeft / en d'ander door de Koninginne Candace , die hy door Chriſtus Jezus , zyn Zoon / gegeven heeft.

Twee Wetten door twee Koninginnen.

Namen dier twee Koninginnen.

En alzoo het geen deeze Abaſſis zeggen / namentlyk dat haare Koningen uit deeze Koninginne Sabá geſprooten zyn / en dat daar na geen andere Ko-

nin-

ninginnen in haar Rijk zijn geweest / daar nogtans de Koninginne Candace, volgens haar voorgeven / ten minsten duizend-en taghentig Jaren daar na / mede haar Koningin is geweest / strydig schynt te weezen / soo is't dat ons aan den Lezer geen twyffelagtigheid dien aangaande te laten / wy dezelve alhier zullen wegnemen. 1520.

Men moet dan weten dat dit woord van Etiopien niet alleen een gemeene naam van de twee Oostelijke en Westelijke gedeeltens is / die de Weereldbeschryvers aan de zelve gegeven hebben / maar ook van een Stadt die by 't Eiland Meroe leid / in een Landschap dat bevoosten het zelve leid / dog een weinig na het Suiden heid / die de Abassis TIGRAY, en Strabo TENEZIS noemd / welk Landschap wy weten dat door Vrouwen als Koninginnen geregeerd word. Land door Vrouwen geregeerd.

En schynt het dat de zelve de naam van Koninginnen van Etiopien, als de Hoofd-stadt van haar Rijk / en niet van geheel Etiopien dat haven Egipten leid / aannamen; om dat'er op de zelve tyd Princen waren die de naam van Koningen van het gemeen Etiopien voerden. Tweederley Etiopien.

Van welk Land TENEZIS, Strabo spreekende / zeid: En van de Haven van Saba, en de plaats daar men de Olifanten jaagt, de welke daarom die naam voerd, word het Binnen-land *Tenezis* genoemd, waar in die geene de welke Psammetichus, Koning van Egipten, wel eer ontvlugteden, haar onthouden, die men *Sebriten*, of anders Vreemdelingen noemd; en zy hebben een Koningin, onder welkers gebied dit Eiland *Meroe* is, het welk naby aan die plaatzen leid, en op de *Nyl* gelegen is. En wat lager / als hy van d'Overwinningen spreekt die den Roomzen Kapitein Petronius in dat Land bevogt / zeid hy: Van deeze Volkeren waren de Kapiteinen van de Koninginne Candace, de welke d'*Etiopiers* in onze tyd regeerde, voorwaar een dappere Vrouw, dog die maar een oog had. En als hy nog verder van gedagten Petronius spreekt / verhaald hy van de Gezanten die de gemelde Koninginne hem zond / welke verzoek hy niet toestaan wilde / maar Ander bewys rakende de Koninginne Candace.

1520. nam haar een Stadt af / genaamd Napata; daar een Zoon van haar in was / die egter zyn handen ontquam. En volgens d'overeenkomst van die tyden / moet dat de Koninginne Candace zyn geweest / aan welkers Ontmande den Heiligen Filippus de voorzegging van Jezaïas verklaarde / en die hy tot het Chriſten Geloof bekeerde; door welken Ontmanden / en door het gebed van St. Matheus, d'Abaſſis bekennen dat ze het gemelde Geloof ontfangen hebben; en egter vieren zy het Feest van dien Heiligen niet veel; niet tegenſtaande hy haar eerſten Bekeerder is / of hebben zyn Legende niet / gelyk de Roomze Kerk. Want volgens de zelve heeft dien Apoſtel over de twee-en dertig Jaaren in die Landen geweest / en was zyn eerſte intrede in een Stadt genaamd Nabader, en huisveſte by den Ontmanden die door St. Filippus bekeerd was / en nam hem mede na den Koning Egiptus, den welken zig met zyn geheel huisgezin bekeerde / alzoo deezen Apoſtel zyn Zoon uit den dooden opwekte.

De Stadt Napata haar door Petronius afgenomen.

Haaren d'Ontmanden door Filippus gedoopt. Actor. 8: 27-39.

Het Chriſten Geloof door hem in het Land gekoomen.

St. Matheus verblyf in dat Land.

Op deezen Koning volgde Hirtacus, die den Apoſtel als een Martelaar deed ſterven / dog na zyn dood koos het volk de Zoon van den overleden Koning Egiptus, die zeventig Jaaren leefde / en liet tot Erfgenaam van 't Ryk een Zoon / dat een zeer heilig man was; zoo dat wy eenige Mannen die de naam van Koningen voerden / en ook Vrouwen met de zelve naam / de welke met haar geenzins getrouwd en waren / in een zelve tyd zien. En om te doen zien dat deeze Candace, waar van in de Handelingen der Apoſtelen geſproken / en die daar Strabo van gewaagt / een en de zelve is / zoo weten wy / gelyk Alexander de Alexandro in zyne Welluſtige Dagen verhaald / dat veele Koninginnen van die Geweſten / ter gedagteniſſe van de eerſte van die naam / vermits haare uitſtekende begaafdheden / Candace genoemd zyn / gelyk alle de Roomze Keizers Cezars, of de Koningen van Egipten Faraos, niet tegenſtaande yder van haar een eige naam had / gelyk die van den Ontman-

Ongetrouwde mannen en Vrouwen op een zelve tyd Koningen en Koninginnen van Etiopien.

Andere Candeces na die van de Handelingen der Apoſtelen genoemd.

den

den / die Judith genoemd was / gelyk de zelve Abaſſis zeggen. En ſchoon het met de naam van Candace niet en is / zoo weten wy dat niet verre van die Land-palen waar in wy gezeid hebben dat op heden een Vrouw regeerd / en dat niet van een kleinen ſtaat / die de zelve Abaſſis, Gaüa noemen; in welkers Landen / inzonderheid de geene die in het Landſchap dat wy Nobia, en d'Abexis, NOBA noemen / gelegen zyn / eenige van d'onze die aldaar waren geweeſt / verſcheidene Chriſtene Kerken gezien hadden / op welkers muren eenige Beelden van Heiligen geſchilderd ſtonden / de welke door de Mooren omver gworpen waren. En was / gelyk zy zeiden / d'oorzaak van dit omwerpen / om dat ze / vermits het groot getal der Mooren die de zelve belegerd hadden / door de Roomze Kerk verlaten waren; zoo dat terwyl de onze zig beneffens een Gezant die Diego Lopez de Sequeira op die tyd na het Hof van den Preſte Jan van Arquico gezonden had / gelyk wy aanſtonts zullen zien / aldaar bevonden / deeze Gaüa, Koninginne deezer Nobis, den zelven Preſte Jan door haare Gezanten liet verzoeken; Dat hy haar Klerken en Monniken wilde zenden, om haar volk, dat vermits den inbreuk der Mooren dus lang by gebrek van Roomze Biſſchoppen, gelyk zy te vooren gehad hadden, zonder Evangelize leer geweeſt had, in de Hoofdſtukken van de Chriſtelyke Godsdienſt te onderwyzen. Waar op den Preſte tot antwoord gaf / „Dat hy zulx niet en konde doen / om dat zyn „Abuna, welkers leer de geheele Etiopiſche Kerk „volgde / de zelve van den Patriarch van Alexan„drien had / die zig onder de Mooren bevond / zoo „dat de gemelde Gezanten onverrigter zaken te „rug moeſten keeren. Een harde zaak voorwaar om voor een overigen Chriſten te hoopen en te zien / dat het Graan des Heeren / door de eerſte Landbouwers van zyn Evangelium, namentlyk de Heilige Apoſtelen / aldaar en elders gezaid / verloopen gaat / om dat haare Navolgers het Onkruid daar niet uitrukken / op dat de koopen-aair honderd voor

1520.

Beelden van Heiligen op de muuren der Kerken gezien.

Verzoek van de Koninginne der Nobis aan den Preſte Jan.

Antwoord van den Preſte.

1520. ſteld. Ook zeggen zy dat de Koninginne Candace in een plaats digt by deeze Stadt Acaxuma geboozen wierd / het welk nu een Dozp is daar by na niet anders als Smirs in waren: en de eige plaats van Acaxuma was deſſelfs booznaamſte woonplaats / niet tegenſtaande het Koninkryk zelfs daar zy de naam van voerde / het Land was dat zy Buro noemen; leggende zeer digt aan de Stadt Acaxuma. Zy zeggen mede dat den Ontmanden van de Koninginne Candace niet alleen het Koninkryk genaamd Tigray, het welk / gelyk wy gezegt hebben / dat gedeelte van het Land is / dat Strabo, Tenezis noemd / waar in nog op heden een Stadt is genaamd Temey, waar uit het ſchynt dat de geheele Landſtreek zoude ſpruiten / en dat d'een of d'ander van die namen van den ander bedozven is / maar ook andere Landſtreeken bekeerd heeft.

Geboorte-plaats van de Koninginne Candace.

Het Koninkryk Buro.

Bekeeren van Landen door den Ontmanden der Koningin.

Verſcheide gedagten daar over.

Nog zeggen zy dat David, Zoon van de Koninginne Sabà, als Koning in die Stadt Acaxuma gekroond is / alwaar in 't gebruik gebleven is / dat de Koningen de welke hem tot op heden toe na gevolgd zyn / aldaar wozden gekroond / en als zulks niet en geſchied / dat hy dan onregtvaardig regeerd / en dat de Koningen die deezen David nagevolgd zyn / tot aan den tyd dat zy het Chriſten-Geloof ontfangen hadden / als van deeze haar bekeering tot nu toe / haaren ſtaat dooz de Wapenen altyd vermeerderd hebben. Dat mede alle de Koninkryken en Landen die zy op die wyze aan haar Kroon gehegt hebben / als zy iemand / als met haar eigen / daar mede boozzien / ſchoon zy uit de Stam van die geene die de zelve bezeten hebben / afkomſtig zyn / zulks booz zoo veel als henluiden goed dunkt / alleenlyk het Koninkryk Dambea is. Want niet tegenſtaande den Prins die het zelve regeerd / een Onderdaan van den Preſte Jan is / zoo kan hy hem egter daar niet uitzetten / maar erft de zelve van Vader op Zoon. De oozzaak daar van is / dat doen David, Zoon van de Koninginne Sabá, de Koninkryken der Heidenen die hem

De regeerende Prins. hoe een Onderdaan van Preſte Jan.

hem nabp waren / begon te vermeeſteren / deezen zig aan hem als Onderdaan overgaf eer hp 't onder gebragt was. En wat d'andere Koninkrpken aangaat die deeze Princen op de Heidenze Koningen van dat Etiopien, als mede op de Goragnes en andere veroverd hebben / zoo toonden de Abaſſis, de welke roemen over de gemelde Overwinningen / aan de onze die zig derwaarts begeeven hadden / de eigene Huizen daar die Heidenze Koningen in gewoond hadden. 1520.

Wpders zeggen zp dat het eerſte Koninkrpk dat deezen haar eerſten Koning op de Heidenen van dat Etiopien veroverde / was dat geene dat zp Tigray noemen. Wp hebben alle deeze dingen aangeroerd / op dat men zien mooge dat de doorlugtige Koningen en Koninginnen die wp genoemd hebben / in een en de zelve tpd in dat Etiopien zpn geweeſt / en dat d'Abaſſis d'andere Koningen de welke mede in die Geweſten geregeerd hebben / uit roem van haar afkomſt / die in deeze eerſte Koning David haar begin genoomen heeft / tragten te verduiſteren. Een gemeene zugt van alle Volkeren / de welke om een hooge en doorlugtige oorſprong aan die van haar Geſlagt te geeven / altpd dingen verdigten daar de Ouwtheid nooit van geweten heeft: Niet tegenſtaande de Abaſſis het tegendeel aan d'ander zp bewpzen / door de verkeering die zp zeggen dat haare Princen met de naburige Heidenze Koningen hebben / op wien zp zoo veel Koninkrpken veroverd hebben.

Tigray het eerſte Koninkryk.

Eerzugt der Abaſſis.

Het geen men uit den loop deſ tpds / en uit de Koninginnen de welke tot heden toe in die Geweſten geregeerd hebben / kan zien / is dat de Koninginne Sabá een gedeelte van het Land dat zp tot haar Erffenis bezat / aan haar Zoon zoude geeven / en dat al het geen hp op de Heidenen van die Geweſten zoude veroveren / aan zpn Kroon zoude aanwaſſen / en het verdere dat zp als Koningin bezat / haar na de gewoonte en het gebruik van het Land ſchikkende / aan een andere Vrouw zoude overgaan / tot dat het op die wpze op Candace,

Wat men uit den loop des tyds en de regeeringe der Koninginnen in die Geweſten tot nu toe kan zien.

en

1520. en van deeze vervolgens op Gaüa, de welke als nu het gebied heeft / quam te verhallen.

Sloffigheid der Abaſſiers in het opſchryven haarer dingen.

Dog veele van deeze dingen zyn onder de Abaſſis nog niet al te klaar aan den dag / alzoo het een volk is dat zig tot het beſchryven van de Geſchiedeniſſen haarer Koningen niet al te nauwkeurig en begeeft / gelyk de Grieken en de Latynen gedaan hebben / de welke zoo ouwd in de Wet Gods niet en zyn / als zy zeggen te weezen. En heeft deeze ouwdheid van de Koninginne van Sabá / en de Wet Mozis, om dat het de Melk van haar eerſte leer is / zoodanig d'overhand genoomen / dat haar het zelve hedensdaags nog aanhangt / want zy houden alle den Sabbat en den Zondag, als mede de Beſnydenis en den Doop op onze wyze; hoewel zy egter daar in verſchelen; dat men de Jongens op den veertigſten / en de Meisjes op den zeſtigſten dag / om dat Sacrament te ontfangen / na de Kerk brengd; en moet zulks altyd op een Zaturdag of op een Zondag weezen. Want nademaal zy die twee daagen onderhouden / en de Mis op de zelve zingen / zoo geeven zy het Sacrament aan de Kinderen / waar op de Moeder haar aanſtonts de boſt toereikt / om dat deelken te konnen ligten.

Houden dingen van 't Joden en Chriſtendom.

Tyd der Beſnydenis, aan de Jongens en Meisjes.

Oorſprong van het teeken van vuur op de neus.

En wat aangaat het vurige teeken dat zy op de Neus dragen / het welk eenige wilden zeggen dat den Doop van Vuur was / die uit deeze woorden van de Schryftuur getrokken is: Hy zal u met den Heiligen Geeſt en het Vuur doopen; het zelve is niet alzoo / want zy gebruiken de zelve maar volgens d'inzetting der eerſte Koningen de welke Roomsgezind zyn geweest; de welke alzoo ze in't midden van zoo veel Heidenen leefden / bevolen dat men haare Geloofsgenooten op die plaats met vuur zoude teekenen / op dat men ze kennen zoude. En wozd dit gebod zoo nauwkeurig onderhouden / dat als men iemand zonder de zelve vind / als hy daar over beſchuldigd wozd / zoo is hy gevangen van de Prins. De Beſnydenis die zy mede in agt nemen / geſchied op den agtſten dag door den Prieſter ten huize van des Kinds Ou-

Straf van die dat niet en hebben.

ders

ders; te weeten aan de Knegies op de gewoonelyke plaats / en aan de Meisjes met het afſnyden van een Glauduleus deelken dat de Latynen Nimfa noemen: het welk by de Hebreen in geen gebruik was; dog zy zeggen dat zy het van de Koninginne Sabá hebben. 1520.

Behalven deeze plegtigheden van d'ouwde Wet / die zy voor Sacramenteel houden / hebben zy nog andere ontrent het verbod van het eeten van Varkens Vleesch / en andere zaaken die zy onrein noemen / beneffens verſcheide misgrepen die zy bekennen niet alleen van haaren Abuná, den welken / gelyk wy gezegt hebben / de leere der Jacobiten volgd / maar ook door bevel van haaren Koning te hebben. Wyders behalven de Sacramenten en het Inwyen der Kerken in de Ordens tot het Prieſterſchap / het welk door den Abuná geſchied / is den Koning in alle het andere booven alle. Want hy vergeeft en ontneemt alle de Geeſtelyke bedieningen als 't hem believd / en ſtraft haare misdaden gelyk als of ze Leeken waren. Onthouding van het eeten van Onreine dingen.

De Kerken hebben geen Tiendens / want alle d'inkomſten van het Land hoozen den Koning toe / maar zy hebben maar eenige Landerpen die de Koningen haar toeleggen / het welk volgens de Godvrugtigheid der Princen geſchied / de welke met deeze wyze van met de Kerk te deelen / haaren iever tot de eere Gods getoond hebben. Want in dat geheel Etiopien en is / gelyk wy gezegt hebben / geen Huis of Gebouw dat de Koningen voor haar gemaakt hebben / zoo dat'er tot het plegen der Godsdienſt niet anders als de Kloosters van d'Order van St. Antoni en zyn / het welk d'eenigſte is die in dat Land is te vinden. Dog de Kerken der Reguliere Canonniken, die zy op de zelve manier bezitten als wy de Hooft-Kerken en Parochiale Kerken en Kluizen, zynder zoo veel / dat ze ontelbaar zyn. Alle de zelve voorzien de Koningen met inkomſten en allerley Cieraden / waar in alleen zig haar pragt en welgeſtelde Regeeringe vertoond. Aan de Monniken en Reguliere Canonniken geeft hy Levensmiddelen der Geeſtelyken. En welke die zyn.

eenig-

1520 eenige Landerpen in de plaatzen daar zy haar onthouden / die zy Gultos noemen / waar van zy zeer wel konnen beſtaan. Ook zyn zy aldaar in redelyke goede agting / inzonderheid de geene die in de Kloofters en Collegiale Kerken woonen / zoo dat de menſchen aldaar nergens anders meer om werken als om de Prieſters met Granen te voorzien / en zyn de zelve alduſ van haar onderhoud genoegzaam verzekerd / het welk dan ook oorzaak is dat in dat Land zeer veel Monniken en Klerken zyn. Want haare meenigte ſteunende op de begeerte van het noodige in dien ſtaat te hebben / maakt dat het geen zy zig verbonden hebben van de Wet na te koomen / zoo lang onder haar onderhouden word.

Haar groot geral om die reden.

Haar ongeleerdheid en onwetenheid.

Alle dit volk is doorgaans zeer ongeleerd en onweetende / want uitgezeid de dingen die tot de plegtelykheden van haar Prieſterdom behoozen / de welke nog zeer ruw en onbeſchaaft zyn / word aangaande alle het verdere geen geleerdheid of wetenſchap altoos in haar gevonden ; ook tragten zy in geenen deelen daar na. Ja zelfs tot de geringſte Handwerken of Ambagten toe / hebben zy gang geen bequaamheid / en zoo aldaar een konſtige Vreemdeling komt / willen zy hem niet ontfangen / en als zulks al geſchied / is het maar om 't opmaaken en opcieren van haare Kerken / alzoo onder haar geen Steenhouwers / Timmerluiden of Schilders zyn / zoo dat alles aldaar door Vreemdelingen verrigt word. Wat de Cieraden der gemelde Kerken aangaat / de welke aldaar in grooten overvloed zyn / en meer als men van zulk ruw volk zoude verwagten / zoo wegens de meenigte / als om dat ze meeſt van Syde en Brokaade zyn ; al dat goed komt haar uit Indiën , Cairo en andere plaatzen / tot aan de ſtoffen die tot de Tenten van haaren Koning en de Cieraden van zyn Huis dienen / waar in / als ook in de Kerken / alle de pronkerpen zyn die de grootſte van 't Land aldaar gebruiken. Ja haar bot verſtant en dommigheid gaat zoo verre / dat als zy maar een Smit het Yzer zien ſmeden / zy haar inbeelden dat zulks door

Zyde ſtoffen waar zy die van daan krygen.

door Duivels konſt geſchied; het welk ook oor- 1520.
zaak is dat ze onder haar voor eerloos gehouden worden / en zoo zy des morgens in 't uitgaan een van haar ontmoeten / en daar op dien dag ziek koomen te worden / zoo meenen zy dat dat door des Smits oog geſchied is / welke inbeelding zoo vaſt in haar gewortelt is / dat die arme Ambagtsluiden van alle menſchen afgezonderd moeten leven / en veel min laten zy haar in haare kerken koomen.

Haar afkeer van de Smits belaggelyk.

Eindelyk het is zulk een dom volk / dat veel van haare Pabuten / de welke kroes ſwart haar hebben / nog meer van de Handwerken houden als Pluiden. Ja deeze haare dommigheid is zoo groot / dat zeekeren Armener eens een Water-Mooien voor den Koning hebbende gemaakt om zyn Graan en alle ander Zaad te malen / was de zelve naauwelyks voltrokken / of den Koning liet ze aanſtonts weder afbreken / zeggende dat zoodanig een werk in zyn Land niet en diende / om dat hy met zyne Leegers geduurig door 't geheele Koninkryk moeſt reizen / en wyl hy die dingen niet meede nemen konde / dat ze hem overzulks onnut waren / om dat ze altyd op eene plaats ſtonden; al even-eens of dat tuig niet en diende als ter plaatze daar het ſtond / en niet voor het volk van zyn ganſch Koninkryk.

Water-mooien waarom afgebrooken.

Wat haar aangaat / zy malen haar koozen tuſſchen twee ſteenen / en dat niet zonder zeer groote moeiten. Hoog zy zyn dit alles wel waard / want niet tegenſtaande zy zulk een groot Land hebben / zoo is 'er egter niemand van haar zoo koen of zoo vernuftig / dat hy de minſte Wol / Vlas of Katoen aanqueekt of tot het maken van ſtoffen weet te bereiden; invoegen zy alle met onbereide vellen gekleed gaan / op eenige weinige na / die ze laten touwen en bereiden. Daar-en-booven zyn haare Kleederen zoo kort / dat ze haar weinig van het Lighaam dekken / tot aan het geheeen der Kleerken / Nonnen en Monniken / zoo dat het een ſchande is dat men haar alzoo gekleed ziet / want haare

Malen van haar kooren.

Hunne korte kleederen.

1529. ſchamelheid is nauwelyks daar van bedekt. De Kanonniken alleen / en de Monniken die in haare Kloofters woonen / zyn met Kattoen gekleed / en hebben volſlage kleederen / gelyk haar betaamd. Wat de Grooten en de Luiden van vermoogen aangaat / die bedienen zig van de ſtoffen die ze uit Indiën en andere naburige Rykeu krygen. Want / gelyk wy gezeid hebben / ze zyn zoodanig / dat zy om haar te kleeden / een Vis / een Vogel of een viervoetig Dier te vangen / de minſte behendigheid niet en hebben / maar om te ſteelen zyn ze zoo bequaam dat ze de wilde Heidenen daar in overtreffen / en dat zelfs tot in het Hof des Konings / dog op andere plaatzen woʒd die ongeregeldheid niet ongeſtraft gelaten.

Kleeding van ryke luiden.

En ſchynd het dat vermits dit gedurig heen en weer ſwerven van haaren Prins / gelyk de Alarben, na den tyd van 't Jaar / dan op d'eene plaats / dan op d'ander / in welke onruſt en toevloed van veele en verſcheide Landaarden / zoo van die geene die aldaar woonen / als die ze koomen 't onder te brengen / zy noodzaakelyk twee dingen hebben moeten leeren / die haar alle nog aanhangen / namentlyk ſteelen en begten / waar toe zy van naturen genegen zyn. Waar dooʒ komt dat alle deeze Abaſſis als ze buiten de ellenden van haar Vaderland zyn / haar ſtoutmoedig dragen / en inzonderheid in die Oosterze gedeeltens / zoo dat eenige van haar zeer goede Krygsluiden zyn / gelyk de onze dikwils beproefd hebben.

Zyn Dieven en Vegters.

Preſte Jans land klein.

Het Land van den Preſte, (ſchoon het by deeg tyd dat wy dit ſchryven / al bry klein / en dooʒ den inval der Mooʒen in zyn geheele Koninkryk / daar zy haar binnen den tyd van ontrent dertien Jaren meeſter van gemaakt hebben; invoegen d'Inbooʒlingen zig in nare en afgezonderde Gebergtens tot het bergen van haar leven hebben moeten begeven / tot dat d'onze haar ten hoſten van haar bloed hebben herſteld / gelyk 't zynen tyde zal wooʒden gezegt /) zoo is egter dit gedeelte daar den Gouverneur Diego Lopez de Sequeira deezen Don Rodrigo

Mooren meeſter daar van in dertien Jaren.

de

de Lima uit den naam van den Koning Don Manuel na toe zond / gelyk wy aanstonds zullen zien / magtig in Land en Volk. In Land / om dat die geene daar wy hier vooren van gesprooken hebben / daar in gelegen waren; en in Volk / om dat den Preste door desselfs magt en meenigte zig niet alleen door alle de Christenen van dat Etiopien, maar ook door veele Heidenen en Mooren / waar onder veele groote Heeren waren / deed gehoorzamen. Dog in geen andere zaak vertoonde zig zyne moogentheid meer als in het vast blyven in zyn eigen Land; want / gelyk wy gezeid hebben / waren die Prinsen van ouwds gewend heen en weder te swerven / en het Land kaal te eeten / gelyk de Parten, Persianen en Arabiers.

1520.

Magtig in Land en volk.

Is magtig door vast in zyn land te blyven.

En waarlyk het was een wonderlyke zaak om te zien; want in een volkryke Stadt van kalk en steen / moeten schoone Gebouwen / Kerken / Markten / Straten en Koopmanschappen staan / en een goede maniere van Regeeringe geoeffend worden. En alhier was een Stadt met allerhande Stoffen en Lakenen / een groote meenigte van Kattoene Tenten van verscheide verwen / en zommige van doorgesnede Zyde stoffen / ook de verscheide Ampten en de Kerken zoo net opgeschikt / dat hoe dikwils den Preste van woonplaats veranderde / een ieder aanstonds wist werwaarts hy zig wenden zoude / Oost of West / na wat hand / en hoe ver van malkander; zoo dat niemand hoefde te vragen / waar onthoud zig zoo een? om dat volgens de bestellingen van ieders vertrek / zy reets wisten dat des Konings Bedienden daar / die van den Geregte daar / en die van de Handwerken daar en daar te vinden waren.

Goede orde.

En indien na evenmatigheid van het groot getal van volk dat dien Prins by zig had / daar zulk een order niet geweest hadde / zoo zoude hy / vermits het kort verblyf dat hy aldaar deede / eerzig iemand daar had laten vinden / van daar vertrokken zyn. Want nademaal de plaats daar hy zig onthield / wel een myl weegs van des Konings

1520. Centen gelegen was / en zoo het een vlak Veld geweest had / wel ander-half mpl zoude geweest zyn / alles door een straat zoo breed en zoo regt / dat men desselfs toegang van de paden des Konings af zag / om dat ze altyd op de hoogste plaats van die stant gelegen was / zoo mag men wel geloven dat die plaats niet weinig land zoude beslaagen hebben / en dat het volk dat de zelve bewoonde / niet weinig in getal was / nademaal daar dertien Winkels in waren / welker een des Konings Kox toequam. Dertien Pauchlen in des Konings Legerplaats.

En als de zelve veranderd wierd / behalven het groot getal van Mannen de welke de lasten voortsleepten / en lastdragende Muil-Ezels / die men zeid dat over de honderd-duizend beliepen / en dan nog de Kameelen die zig in de Centen bevonden / gaf zulks een grouzaamen omslag.

Gebruiken Peerden en Muil-Ezels. Van deeze Muil-Ezels bedienen zy haar niet alleen in dit last dragen / maar ook om daar op te gaan zitten / dog de Peerden gaan aan de regter hand. Want alzoo zy onder deeze laatste haar niet en beslaan / en de zelve moediger zyn als de Muilen / zoo vegten zy op de geene / en ryden op deeze.

Hoe den Koning in die tyd gevierd wierd. Ondertusschen was op die tyd de manier van des Konings dienst / en het bejegenen ontrent zyn Perzoon / meer Goddelyk als Menschelyk ; dog nu den Oorlog met de Moozen / zyne Onderdaanen wat verminderd heeft / begint hy zig wat gemeender aan te stellen / en zonder die verdrietige plegtelikheden die hy van te voozen / als of hy een Godt geweest had / plagt te gebruiken / van de Menschen te laten zien. En hoe tegenwoordig. Want tot aan de grootste Heeren van zyn Land toe / scheen het in hem te zien en te spreeken / niet of het zyne Onderdaanen / maar of het zyne Slaven geweest hadden ; zoo verre dat als hy het een of het ander schriftelyk Gebod door iemand van de geringste van zyn huis aan de magtigste van haar afzond / het zy aan de Tigre Mahon , of aan den Barnagax , de welke Koningen in waardigheid verbeelden / zoo haast als haar zulks aan haar huis geboodschapt was / zy haar aanstonds naakt van haar middel-

lyf

lpf na wooden / te voet op weg begaven / om het gemelde gebod of beſcheid te gaan ontfangen; het welk gezien zynde / zoo het zelve genadig was / trok hy terſtond zyne beſte kleederen aan / ende keerde te Peerd weder na zyn huis / doch zoo het anders was / nam hy de hertred weder te voet. Het eerſte woord dat zulke Boden uit s'Konings naam tegen haar zeiden / was: Den Koning laat u groeten; welke woorden zy tot dankzegginge met de hand op de borſt ontfingen. Verſcheide andere gewoontens hebben de gemelde Abaſſis en haaren Koning / de welke van de onze veel verſchelen.

1520.

Wyze van der Konings Boden in 't aankoomen.

Den Gouverneur Diego Lopez de Sequeira, had eer de Paters van het Klooſter van Vizam, die hy zoo plegtelyk / als wy gezeid hebben / ontbooden had / gekoomen waren / eenen Fernando Dias, een man die d'Arabiſche Taal, de welke door dat geheele Land geſprooken word / wel verſtond / in 't ſtille derwaarts gezonden / op dat hy na het beſchouwen van 't gemelde Klooſter / en een nauwe opmerking op alles genomen te hebben / hem verſlag daar van konde doen / en het zelve gedaan zynde / hy op de komſt der gemelde Vaders konde hooren of haar zeggen met dat van gedagten Dias over-een quam. Doch alzoo hy wat lang toefde / en zy reets gekoomen waren / de welke veele zaaken van haare Godsdienſt / mitsgaders van het getal en pragt haarer huizen / als ook van de meenigte haarer Broeders die daar in woonden / vertelden / en dat haar Klooſter / het welk van d'Order van Jezus is / een van de voornaamſte was die zy bezaten / zoo is 't dat eenen Pero Gomes Teixeira, een dwerig man in de zaaken onzes Geloofs / al het geen de Broeders zeiden / zelfs willende onderzoeken / verlof van het Opperhoofd verzogt om tot dien einde nevens haar derwaarts te mooguen gaan.

Na Vizam gezonden om alles te verſpieden.

Een ander verzoekt verlof om zulx te doen, vermits het lang agter blyven van den eerſten.

Diego Lopez, ziende dat zulk een Perzoon als Pero Gomes was / zig daar toe vrywillig aanbood / door wien hy beter berigt als door iemand anders van het geen hy begeerde te weten / konde krygen / was

1520. was daar mede zeer wel te vreden / en gaf hem geerne het gemelde verlof; invoegen hy zulks dan in 't werk ſtelde / en met de Broeders tot Arquico toe ging / van waar den Kapitein van de plaats hem zyn Broeder toe zond. Waar op zy dan onderwegen zynde / eenig volk van den Barnagax tegen quamen / het welk hy om eenige dingen na den Gouverneur afſchikte. Dit volk by heenluiden gekoomen zynde / trad des Kapiteins Broeder van zyn Peerd / uit eerbied die hy den Barnagax toe droeg / en begon met haar te ſpreeken / doende 't elkens het zelve als'er weder zoodanig volk quam / het welk veel tyds weg nam / tot dat ze den Barnagax zelfs eindelyk aantroffen. Hy had voor zig aan de regter hand vier zeer ſchoone Muilen / en vier groote Peerden gelyk die van Andaluzien en Spanjen, en al zyn volk zat op Muilen.

Keerd met de Paters na 't Klooſter en ontmoet eenig volk van den Barnagax.

Den Barnagax komt zelfs.

Des Kapiteins Broeder hem een Boog-ſcheut verre zynde koomen / trad weder van zyn Peerd / en gebood Don Pero het zelve te doen / waar op zy by hem gingen en hem te groeten. Den Barnagax volgende Don Pero eer aan doen / deed zyn Peerd ſtil ſtaan / en hier op quamen zy beide hem den rok kuſſen / in plaats van de regter hant / gelyk men daar aan luiden van het grootſte aanzien doed. Weezen Hoer verſtaande wie Don Pero was / met het geen hy van meening was te doen / en dat den Kapitein na hem wagtede / antwoorde hem als een voorzigtig man / Dat hy door de begeerte die hy had van met den Portugyzen Gouverneur te ſpreken / hem op weg begeven had / en dat de plaats daar Pero na toe ging / zoo nahy was / dat hy wel weder tot Arquico zoude komen zyn / eer hy Barnagax by den Gouverneur zoude wezen aangekoomen / waarom hy hem verzogt dat hy zyn dingen wilde doen / alzoo hy eerſt geerne met hem zoude ſpreken / gelyk geſchiede. Pero dan na het klooſter gegaan zynde / en alles wat hy aangaande de Paters, van wien hy zeer wel ontfangen wierd / begeerde te weeten / wel aangemerkt hebbende / keerde hy weder na Arquico. Zy gaven hem mede

Die zy groeten.

Zyn minnelyke bejegening aan den Portugys.

een

een Boek in 't Chaldeeus geſchreeven / waar in ſtonden alle de Legenden van haare Werk / de Evangelien, de Brieven der Apoſtelen, de Pſalmen Davids die zy lezen / en andere dingen de welke met de Roomze Werk over-een koomen / beneffens nog eenige andere die zy in 't byzonder gebruiken. 1520.

Overleg van den Barnagax met Diego Lopez wegens de plaats om alles af te doen.

Den Barnagax ondertuſſchen met Pero tot Arquico aangekoomen zynde / had eenig geſprek met den Gouverneur Diego Lopez aangaande de plaats daar zy alles met malkander nader zouden overleggen / want d'een hadde geerne gezien dat het binnen Arquico zelfs geweeſt hadde / het welk twee mylen was van de plaats daar de Schepen ten anker lagen / en d'ander had wel gewild dat zulks in de Schepen geſchied was. Hier op wierd met de Moozen raad gepleegd / de welke nodig waren over de vriendſchap die wy met den Preſte hadden / om dat zulks tot haar nadeel ſtrekte / zoo dat ze zulk een wantrouwen in den Barnagax verwekten / dat het onmoogelyk was hem van zyn voornemen af te krygen / tot dat Antonio de Saldagna hem ging ſpreken / waar op dan veele voorſlagen tuſſchen hen beiden geſchieden / die hy alle verwierp / zeggende; Dat daar Chriſtenen waren, de waarheid ook moeſte wezen. Tekeren Prieſter hier op een Silver Kruis willende vertoonen / dat Antonio de Saldagna aan den Barnagax tot een pand van zyn Perzoon op de byeenkomſt wilde ter hand ſtellen / ontſtond daar een groot gemurmel / en wierd den Prieſter toegeroepen dat hy het Kruis niet en zoude vertoonen / zeggende hy Barnagax, dat om dingen van zoo weinig belang als die geene waren / die zy onder malkander verhandelden / het geenzins en paſte dat men het teeken daar onze geheele zaligheid aan hing / zoude bloot leggen / zoo dat zonder langer te twiſſten / hy zeide te vreden te zyn zig op de ſtrand tegen over Arquico te laten vinden. Ook zeiden ze dat de Schepen vermits de ondieptens / de plaats daar de zelve lagen / niet en konden verlaten om aldaar te koomen / en dat den Gouverneur overzulks met Koep-ſchuiten zoude koomen / om mal-

Jalouzy der Moozen.

Zyn miſnoegen over het vertoonen van een kruis om zaken van klein belang.

1520. hander op de gemelde ſtrand te ſpreken. Sulk een kragt heeft het bloot gezigt van dat Teeken onder dat ruw en woeſte volk dat maar in de beginzelen onzer Leer onderwezen is / dat het zelve haar geruſter ſtelt om geen vreeze voor de dood te hebben / als ons die daar in gebooren zyn / en het regte verſtand daar van hebben / de hoogſte en dierſte Eeden / tot geen andere verzekering als alleen van onze goederen. Waar uit men zien kan dat deeze meer voordeel uit d'onwetentheid van het ligt der Wet trekken / als wy uit deſſelfs klaarheid.

Eindelyk van deezen Barnagax, als genoegzaam geruſt geſtelt zynde tegen de vreeſ die de Mooren hem tragteden in te prenten / en zonder zig te keeren aan die uittreiſpke viezigheden / of liever beuzelingen op het ſtuk van Eere daar men onder ons zoo veel werks van maakt / en zoo kragtig op ſtaat / liet zig met Diego Lopez op de ſtrand vinden / hy hem hebbende twee-honderd man te Peerd en twee-duizend te Voet / daar hy den Kapitein van Arquico tot beveiliging van de plaats over ſtelde / en uit het midden van dat volk getrokken zynde / quam hy maar met zeſ Perzoonen ter plaats daar eenige ſtoelen ſtonden om te zitten.

Den Barnagax komt op ſtrant met zyn gevolg.

Hy was als een Alarbe gekleed / met een wit Kattoene hemd over zyne kleederen / en een ſwart overtrekzel daar booven / met een witte Kattoene Muts op het hoofd. Soo als men naderhand verſtond / was deeze zedige en droevige kleeding / om dat hy in een inval die hy over eenige dagen in de Landen der Mooren na de kant van Egipten gedaan had / een Soon en vier-honderd man te Peerd verlooren hadde / waar over den Preſte misnoegd tegen hem was / hem de ſchuld daar van gevende. Dog Diego Lopez quam in tegendeel met zeſ-honderd man zeer pragtig uitgedoſt / en gezien hebbende hoe den Barnagax zyn volk geſchikt had / ſtelde hy het zyne langs de ſtrand in goede order; ende mede met zeſ man ter beſtemde plaats gekoomen zynde / zette hy zig op de ſtoel die voor hem bereid was / zynde die van den Barnagax

Toeruſting van Diego Lopez.

met

met een Spde kleed overdekt / alzoo dit de grootſte eer is die men dat volk in zulken geval kan aandoen. 1520.

Na dat ze alle drie op een tyd gekoomen waren / gingen zy ieder op zyn ſtoel zitten / en na dat zy haare hoffelikheden / ieder volgens 't gebruik van zyn Land-aard / afgeleid / en Godt over haare byeenkomſt tot zulk een Chriſtelyke daad van Vrede en vriendſchap gedankt hadden / begon Diego Lopez de voorledene zaaken op te halen / zoo ontrent de groote vlyt door de Koningen van Portugaal om kennis en vriendſchap met den Keizer van Abaſſien, (den welken zoo vermaard door het ganſche Chriſtenryk was /) te maaken / aangewend / als aangaande de verſchillen die'er tuſſchen de Kapiteinen van Indiën ontſtaan waren / doen zy den Gezant Mattheus aldaar zagen / alzoo het een ieder dagt dat de Mooren dit alzoo om tot haar oogmerk te geraaken / beſteeken hadden; dog dat doen hy in Portugaal gekoomen was / den Koning Don Manuel, den welken doen ter tyd de Regeeringe in handen had / hem gelyk het de Gezant van zoo een Prins betaamde / ontfangen had / maar dat hy om eenige opgekoomene onheilen en ongevallen zoo niet aanſtonds afgevaardigd was. Dat hy naderhand in Indiën gekoomen zynde / den Koning Manuel zynen Heer / den voorgaanden Gouverneur / zyn Voorzaat / belaſt had met alle magt na het Nauw van de Roode Zee te gaan / en den voorgemelden Gezant Mattheus tot Arquico voorgenoemd / aan zyne Kapiteinen in handen geſteld had / dog dat vermits het overlyden van den Gezant die den Koning met hem Mattheus afzond / uitsgaders door quaad weder / deeze byeenkomſt en minnelyke handeling daar zy nu mede doende waren / geen uitſlag hadde konnen erlangen / om dat de zaaken door Godt tot zulk een heilzaamen uitkomſt als deeze zoude wezen / geſchikt / deeze moeite tot des te meerder trooſt en lof der geene die de zelve ter eeren van dien zelven Godt uitſtonden / wel ruim waardig waren. En nademaal Godt die zonder-

Vertoog van Diego Lopez aan den Barnagaſt en aan den Gezant Mattheus.

1520. linge genade aan hem Diego Lopez bewezen hadde / dat hy die gelukkige ſtond getroffen had / hem twee dingen tot het volbrengen van zyns Konings laſt ſtonden te doen; namentlyk de eerſte / een geloofwaardige verklaringe van gedagten Mattheus te ligten / voor dat hy hem aan Barnagax, een van de voornaamſte Perzoonen van dat Ryk / met een Gezant van den Koning Don Manuel, om beneffens den voornoemden Mattheus, in plaats van den overleden na den Preſte te gaan / alhaar tot Arquico in handen geſtelt had; en de tweede / een Sterkte op het Eiland Camaram of Maſſua te mogen maaken / om de Mooren van het gemelde Nauw der Roode Zee, volgens de meening van den Preſte, daar mede in toom te houden; als mede den Koning van 't Eiland Dalacca over het doen ombrengen van een Portugys Kapitein / den welken in het inloopen van Lopo Soares alhaar aangekoomen was / gelyk hy Mattheus wiſt / als een Perzoon die dat werk voorſpeld hadde / alzoo hy wiſt dat die Mooz een boosaardig Mensch was; dat wat aanging d'overlevering van Mattheus, hy daar over al voldaan was / en dat den Gezant die met hem zoude gaan / dien Edelman was / wyzende op Don Rodrigo de Lima, Zoon van Duarte d'Acunha de Santarem, den welken een van de zes was die hy tot dien einde met hem genoomen had / en die daar toe ook geſchikt was / doch dat alzoo eenige Perzoonen die met hem zouden gaan / als mede eenige dingen voor den Preſte, nog niet gereed en waren / hy den zelven om die oorzaak aan hem Barnagax aanſtonts niet overleverde. Dat hy met den meergemelden Mattheus tot aan het Kloofter van Vizam zoude gaan / alwaar hy / gelyk hy zeide / eenige dagen uit Godvorugtigheid zoude vertoeven. Dat hy den Barnagax verzogt dat hy iemand derwaarts wilde zenden om hem tot aan het Hof van den Preſte te geleiden / in gevalle hy Mattheus wegens eenig belet zoo ſpoedig niet konde gaan.

Die drie dingen op haar verzoekt.

Wyſt op dien met Mattheus zoude gaan.

Redenen waarom hy hem niet ten eerſten aan den Barnagax overleverd.

Zyn verzoek aan den zelven.

Dat wat aanging het maken der Sterkte / hem

dagt

dagt dat zulks van dat Jaar niet en konde wezen/ zoo om dat hy Gouverneur buiten het Nauw moest gaan overwinteren/ alzoo hy zyn meeste Mond- en Oorlogs-voorraad door het verlies van het Schip daar de zelve in waren/ quijt geworden was/ als ook om dat hy nader bescheid dien aangaande/ van den Preste verwagtede/ en dat hy vermits de korte weg die hem nog maar stond af te leggen/ het Eiland Dalacca eens wilde gaan bezoeken. 1512.

Den Barnagax was zeer aandagtig zoo lang als Don Diego Lopez sprak/ en antwoorde ook op alles als een voorzigtig Mens. Waar op dan tot besluit van de Vrede en vriendschap die zy aldaar met malkander maakten/ eindelyk een Priester quam/ den welken een Silver-verguld kruis te voorschyn bragt/ waar op zy beide zouden sweeren. Welk kruis den Barnagax met zyn hand van onderen opnemende/ en op zyn knien gevallen zynde/ zeide: Die Vrede en liefde die Christus Jezus onzen Verlosser, aan zyne Jongeren zoo hoog aanbevoolen heeft, laat die onder ons zyn, de welke zyne Leere en Geloove navolgen; welke Vrede zoo veel als in my zal zyn, ik uit den naam van den Koning David mynen Heer zal onderhouden, het welk ik aldus op dit teeken van onze verlossinge sweere.

Des Barnagax antwoord.

Defftige woorden van zyn Eed.

Diego Lopez van zyne zyde op zyn wyze mede geswoozen hebbende/ gingen zy beide weder zitten/ en na dat zy van de zaaken van den Oorlog die die twee Princen (welkers Persoonen zy aldaar verbeelden/) met de Moozen en Heidenen hadden/ nog wat gesproken hadden/ namen zy affscheid van malkander/ alzoo de groote stilte niet toe en liet langer te wagten.

Eed van Diego Lopez.

Nemen afscheid van malkander.

In die byeenkomst vereerde Diego Lopez eenig Geweer aan den Barnagax, met een geheele Wapentuiting voor een Krygsman van het hoofd tot de voeten/ die hy van hem verzogt/ alzoo die aaneenvoeging van blank Yzerwerk wat nieuws in zyn oogen scheen te zyn. Waar tegens hy hem een Perd/ een Muil-Ezel en dpftig Koepen schonk/

En doen geschenken.

de

1520. de welke op de Schepen verdeeld wierden.

Nader bezoek van Diego Lopez.

Daags daar aan ging Diego Lopez hem weder wegens nog eenige andere zaaken bezoeken / als ook den Kapitein van Arquico. Eindelyk in die twee of drie dagen dat den Barnagax na deeze minnelyke besegeningen / tot Arquico was / vielender altyd eenige bezoeken voor / van wederzyden / tot dat hy zyn afscheid van Diego Lopez nam / seggende dat hy genootzaakt was te vertrekken / en dat hy de noodige voorzorge ontrent den Kapitein van Arquico gestelt had om zyn Gezant na het Hof van den Preste te helpen. Waar op dan Diego Lopez van zyne zyde ook niet en verzuimde hem aanstonds af te vaardigen / met hem nog dertien Perzoonen afzendende / waar van de voornaamste waren / Jorge d'Abreu d'Elvas, den tweeden na Don Rodrigo, Jan Escolar, Geheim-schryver van het Gezantschap; Lopo de Gama, Jan Gonzalves, Factoor en Tolk; Manuel de Mariz, Organist / om op het Orgel dat men onder andere sierlyke Cieraaden voor den Preste mede genoomen had / te passen / en Franciſco Alvares, Priester / den welken een Boek zoo van die reis / als van het geen hy aan het Hof verstond ende vernam / meer eenvoudig als geleerdelyk maakte / het welk nu in 't Italiaans vertaald is.

Wie met den Gezant na den Preste Jan gaan.

Don Rodrigo dan van het geen tot zyn reize noodig was / beneffens een eerlyke Schenkaadje / zoo van Geweer als van Huis-cieraad / en inzonderheid van het geen tot den Godsdienst op de Roomze wyze behoorde / voorzien zynde / wierd hy met zyn gezelschap en den Gezant / volgens het bevel dat den Barnagax daar toe gelaaten had / aan den Kapitein van Arquico overgegeeven / en tot een teeken van dien / een groot houten Kruis ter plaatze van de levering opgeregt. Nog het schynd dat Godt het leven van den Gezant Mattheus in het Klooster van Vizam, alwaar hy tot die tyd toe zoo zeer verlangd hadde te wezen / bepaald hadde / alzoo hy nauwelyks aldaar aangekoomen was / of hy gaf den geest. Don Rodrigo vervoorderde egter

Den Gezant Mattheus sterft te Vizam.

zyn

zyn reis na het Hof van den Preſte, alwaar hy gelukkig aanquam / doch van het geen hy aldaar uitregte / zullen wy hier na ſpreken / alzoo wy nu met het werk van Diego Lopez moeten voortvaren / den welken zoo lang als hy in 't Eiland Maſſua was / de Mis in de Kerk die aldaar ſtond / alle dagen ging hooren / welke Kerk hy de naam van St. Maria der Ontfankeniſſe gaf / zynde de eerſte Mis die aldaar gezongen wierd / van de Wonden Chriſti, om dat het op Saterdag na agt dagen van Paaſchen was / als wanneer veele Godvruchtige tranen door d'onze geſtort wierden / als zy de plaats aanſchouden daar onzen Heere de zelve geweegen had / en overdagten de gunſt die haar wedervoer / nademaal in de plaatzen daar hy door de Mooren en de Heidenen gelaſterd was / zy de Bedienaars waren van zoodanige Offerhanden als hem aangenaam waren / wyl het ter gedagteniſſe van het Bloed Jezu Chriſti was. Om welke oorzaak de Portugyſſe Land-aard altyd geprezen / en haar lof in ieders mond van Geſlagte tot Geſlagte / tot aan het einde der Weereld gedragen zoude worden; ook geen andere den prys van Catholyke in deeze ſtrydende Wyngaard des Heeren zoude verdienen.

1520.

Komſt van de onzen by den Preſte.

Diego Lopez geeft de Kerk van Adjuico een naam

Diego Lopez alle deeze dingen tot een ieders groot genoegen volbragt / en zig van water uit de Regenbakken die in 't Eiland waren / voorzien hebbende / vertrok na het Eiland Dalacca, zynde ontrent dertig mylen langs de vaſte Kuſt van Africa, genaamd Abaſſia, alwaar hy gelukkig aanquam. Het land van dat Eiland is leeg / en vol Eilandjes en Ondieptens / en zoo de ziekteng de overhand aldaar zoo zeer niet en hebben / als deſſelfs gelegentheid ſchynd mede te brengen / komt dat om dat de winden die aldaar gemeenlyk zyn / meeſt alle van booven koomen / alwaar maar een Stadt van belang is / voerende de naam van 't Eiland / behalven nog eenige andere kleine Dorpen en Gehugten / de welke als leggende aan de Zee-kant / daar d'onze haar konden gaan bezoeken als 't haar luſte /

Diego Lopez na Dalacca vertrokken.

Beſchryving van dat Eiland.

meeſt

1520. meeſt van alleſ ontbloot waren / nadien zy al over eenigen tyd daar voor gevreeſt hadden / en derhalven kregen d'onze aldaar niet anders als eenig Vee dat door haar geſlagt wierd / waar onder eenige Kameelen waren / die haar zeer wel te pas quamen.

Is van d'Inwoonders verlaten.

Diego Lopez ziende / dat aldaar niet meer te doen en was / wat teelen hy ook aan d'Inwoonders deede om weder te koomen / liet eenige van de voornaamſte huizen / de welke van kalk en ſteen gemaakt waren / onder de voet ſmyten / en de Stadt in brand ſteken. Van daar vertrokken zynde / ging hy na een andere Kuſt van Arabien, want nademaal die van Abaſſien vol Eilandjes en ondiepten / ook door ons nog niet bevaren was / zoo wilde hy door dat Baar-water uit het Nauw niet zeilen / maar beſloot een Schip van daar na het Eiland Camaram te zenden / om te verneemen of twee Galioenen de welke van hem geſcheiden / en daar Kapiteinen op waren / Chriſtoffel de Sá en Franciſco de Mello, aldaar waren aangekoomen / en in gevalle van neen / dat het zelve hem dan zoude volgen.

De Stadt in brand geſteken.

Een Schip na het Eiland Camaram gezonden.

Deezen Gouverneur eindelyk uit het Nauw geraakt zynde / begaf zig na de plaats daar hy zyn Schip St. Antoni verloozen had / waar uit hy nog drie Ankers bergde / en vertrok van daar na Aden, alwaar hem veele ververſſingen aangebragt wierden; doch door de ſpoed die hy maakte om uit die twee ſtukken lands daar het Nauw uit beſtaat / te raaken / nademaal hy voor het zelve onweder vreeſde waar door Lopo Soares zoo veel geleden had / doen hy den ingang ontdekte die de Kaap van Guardafu en het Land van Arabien maaken / ontmoette hy zulke ongure vlagen en Winter-weders / dat hy daar uit niet en konde koomen zonder alle de Sloepen die zyn Vloot agter-aan ſleepte / te verliezen / alzoo ze alle door de Zee wierden ingeſwolgen; gelyk mede een Koninklyke Galey / daar Jeronimo de Souza Kapitein op was / de welke voorby de Kaap Fartaque, by het Land van Arabien, beneffens veel braaf volk / verongelukte; waar

Rampen in het uitzeilen van 't Nauw.

waar onder was Manuel de Souza Galvaon, van Duarte Galvaon; zoo dat dit Nauw he aan een Vader en twee Zoons quam te l. Pero da Silva de Acugna, den Caffer, mc mede ſneven; doch den Kapitein Hieronimo de Sou-za ontquam het wonderlyk met elf man in de Sloep van zyn Galey / waar van de voornaamſte waren / Hendrik Homem en Pero Borges, de welke na twee dagen in Zee geſworven te hebben / eindelyk door een zonderling geluk en door Gods genade aan land quamen / alwaar zy mede geen minder ellende moeſten uitſtaan. Want nademaal die geheele Kuſt van Arabierze Mooren bewoond is / wierd haar door de zelve honderd mylen weegs / die zy gedurig langs de ſtrand afleiden / behalven den honger / dorſt en andere ongemakken die zy leden / zoo veel ſmaatheden en quellingen / zelfs tot naaſt uitſchuddens toe aangedaan / dat doen ze te Lalam aanquamen / het welk de eerſte Stadt van de Kaap Roſcalgate is / zy geen weezen van menſchen meer hadden / zoo waren zy van de Zon verbrand / en van de honger / dorſt en uitgeſtane ongemakken ontdaan en gehavend. En alzoo den Xeque van die Stadt maar vyftien mylen van daar af / en zeer gemeen met den Koning van Ormus was / zoo is't dat hy wel denkende hem daar mede vriendſchap te doen / henluiden eenige dagen aldaar hield / om haare kragten wat te doen herſtellen / ende van kleederen voorzag / waar na hy haar met volk verzeld na Calayate zond / en quamen alzoo eindelyk weder by d'onze / gelyk wy op zyn plaats zullen zien.

Gelukkige ontkoming van elf man.

Die ſware ongemakken op de landreis uitſtaan.

Vinden ontferming.

En komen weder by d'onze.

Diego Lopez ondertuſſchen mede zyn deel van 't Ontweder hebbende / quam met zyn Vloot ter voorſchreve plaats van Calayate, alwaar hy Jorge d'Albuquerque vond / den welken / gelyk wy hier voren gezegt hebben / hem alhier was koomen inwagten / mitsgaders den Doctor Pero Nugnes, die hy in 't bezit van 't Opzienderſchap der Geldmiddelen / dat den Koning hem gegeven had / ſtelde. Doch eer hy van daar vertrok / quam aldaar

Diego Lopez komt tot Calayate.

in

1520. In 't leſt van Junius des Jaars 1520 een Schip dat van hier in 't zelve Jaar vertrokken was / daar Kapitein en Stuurman op waren / Pero Eanes en Franciſco de Alcugna; den welken / als zynde een neerſtig man / en die zig de Zee-vaard wel verſtond / den Koning Don Manuel aan Diego Lopez over eenige zaaken die zynen dienſt betroffen / afzond / als mede met de tyding van het geen hy van de Vloot die den Soudaan liet toeruſten / verſtaan had / en hy hem door Pero Vaz de Vera had laten weten / vreezende dat hy door eenig ongeval met dit beſcheid niet na Indiën zoude gaan. En was dit de oorzaak dat Pero Eanes zig derwaarts vervoegde / alzoo hy tot Mozambique verſtond dat Diego Lopez, Jorge d'Albuquerque aldaar ontboden had.

En wat tyding bragt.

Des Koning Manuels laſt aan Diego Lopez.

Onder andere dingen die den Koning aan Diego Lopez belaſte in dat Jaar te verrigten / was / dat hy iemand van ervarentheid tot het ontdekken der Goud-Eilanden over het Eiland Sumatra, waar van wy voor deezen geſchreven hebben / met den gemelden Pero Eanes in 't zelve Schip zoude afzenden / alzoo veele Menſchen de welke in die gedeeltens van Indiën geweeſt hadden / hem groote hoop tot de gemelde Ontdekkinge hadden gegeven. Diego Lopez dit bevel ontfangen hebbende / hoog aanſtonds daar toe Chriſtoffel de Mendoza, Opper Alcaide van Mouran, van welkers reis wy hier na zullen ſpreken. En op dat den Koning zoude weten wat Diego Lopez in het inloopen van het Nauw hem aanbevoolen / al uitgeregt had / zond hy het verhaal daar van met Pero Vaz de Vera, den welken gewend was die tydingen van het Nauw over te brengen / en ook gelukkig alhier aanquam. Zyn komſt wierd niet alleen met Weereldlyke vreugde-teekenen / maar ook met Geeſtelyke Omgangen zeer hoog gevierd / en Godt over het ontdekken van den Keizer van Abaſſien, genaamd Preſte Jan, daar alhier zoo zeer na verlangd was / zeer hertelyk gedankt. En op dat over die tyding in de Steden en Dorpen van 't Koninkryk zoo veel

Diego Lopez zend aan den Koning het verhaal van zyn togt na het Nauw van de Roode Zee.

te

te grooten blydschap zoude worden getoond / schreef den Koning aan haar / en maakte haar zeer omstandig bekend al wat Diego Lopez gedaan hadde / om een ieder van de zaken van die Christen Prins / daar men tot nog toe met groote onwetentheid van gesprooken had / te onderregten / waar over zyn Majesteit al zoo verheugd als over het ontdekken van Indiën was / nademaal die twee dingen in deeze gedeeltens van 't Christenryk zeer onbekend / duister / en in veel dingen valsch waren. 1520.

Diego Lopez den voorgemelden Pero Vaz afgevaardigd hebbende / en ziende dat die Haven van Calayate zoo goed tot het overwinteren der groote Schepen als die van Mascato niet en was / begaf zig derwaarts / en liet'er Jorge d'Albuquerque als Opperhoofd over alle. Wat hem aangaat / hy ging dat Jaar tot Ormus overwinteren / en nam met hem alle de Roei-schepen. Wy zullen hem daar laten / tot dat wy verhalen het geen in Indiën voorgevallen is / terwyl hy die reis na het Nauw van de Roode Zee dede / en tot Ormus, als gezegt is / overwinterde. Diego Lopez na Mascate.

Zyn overwintering te Ormus.

Als wy te voren van de zaken van Goa spraken / en hoe de Mooren haar meester van het Land van Decan en een gedeelte van Canara gemaakt hadden / hebben wy een algemeen berigt van de Princen die daar in woonden / mitsgaders van de verschillen die zy onder malkander hadden / gegeven. En nademaal deezen Oorlog altyd tusschen die twee Staten / d'een van de Mooren / en d'ander van de Heidenen / de magtigste ten tyde als wy in Indiën quamen / geweest is / zoo waren in deeze twee Landschappen Decan en Canara, den Moor Hidalcan, en den Koning van Narsinga of Bisnaga, een Heiden / van wien wy nog geen gewag / gelyk als van den ander / gemaakt hebben / en derhalven moeten wy ons nu een weinig daar mede bezig houden / op dat men de oorzaak die Rui de Mello, Kapitein van Goa, hadde om het vaste Land van den Hidalcan in te nemen / terwyl Diego Lopez de Sequeira na de plaatzen daar

Overgang tot eenige dingen raken de Narsinga.

Gedurigen Oorlog tusschen den Hidalcan en den Koning van Narsinga of Bisnaga.

1520. wy van gezeid hebben / zig begaf / zoo veel te klaarder mooge zien. Als mede op dat men de magt van dien Prins die onze Nabuur is / en daar wy zoo veel mede te doen gehad hebben / gelyk men uit dit verhaal zal konnen merken / moogen kennen: niet tegenstaande tusschen hem en ons geen Oorlog geweest is / maar hy daar-en-tegen onze vriendschap altyd gezogt / en hulp van ons bekoomen heeft / waar door hy Overwinningen tegen zyne Vyanden heeft bevogten / gelyk men aanstonts zal zien. En alhoewel wy in 't melden der wyze hoe hy zig laat dienen / en van de toestel van zyn huis / een yroef gaven waar uit men van zyn magt en rykdom konde oordeelen / als zynde zaken van wellustige en hoogmoedige Prinzen / de welke sterken van aanbiddinge van haare huizen / en ontrent den dienst van haare Perzoonen een manier van Afgodery waar mede zy door haare Onderdanen opgewagt willen worden / door Goud / Silver en een groote Staatkunde tragten te maken / zoo zullen wy egter alle deeze pedelheden de welke uit een al te dertelen overvloed en gerustheid van leven ontstaan / laten varen / om te zeggen op wat manier deeze Heidenze Prins een Stadt die den Hidalcan toe quam / ging belegeren / alzoo men de moogentheid en de kragt van een Prins in geen dingen beter als in den toestel die hy ten Oorlog maakt / kan vertoonen. Doch op dat de geene de welke weinig kennis van die Oosterze Princen hebben / niet en zouden denken dat wy die zaken grooter maaken als de zelve in der daad zyn / zoo zullen wy de wyze melden waar mede zy zoo veel krygsvolk by malkander weten te brengen.

Groote magt van den laatsten.

Zyn rykdom.

Hoogmoet der Heidense Koningen.

Stadt des Hidalcans belegerd.

Na dat wy dan van d'Opzienders der Geldmiddelen van dien Prins verstaan hebben / heeft hy gemeenlyk alle Jaaren twaalf Millioenen Goude Pardans inkoomen / waar van ieder drie-honderd en zestig Realen van onze Munt uitmaakt / en hy Jaarlyks niet meer als drie of twee en een halve Millioen in zyne Kisten krygt / alzoo het verdere tot het bestieren van zyn Hof en den dienst van

Inkomen des Conings van Narsinga.

zyn

zyn huis werd aangeleit / en inzonderheid om gestadig Krygsvolk tegen tweederhande Naburen / waar mede hy den meesten tyd in Oorlog is / op de been te hebben. d'Een is den Koning van Orixa / of Oria, een Heiden / en d'andere zyn de Kapiteinen van 't Koninkryk Decan, Mooren. 1520.

Zyne Vyanden.

Dit Volk werd door twee honderd Kapiteinen die hy in dienst heeft / zonder ophouden geligt / aan wie hy landen in 't Koninkryk uitdeelt / waar voor zy hem een zeeker getal volk te Peerd en te Voet / met zoo veel Olifanten gereed moeten houden / om by alle voorvallende gelegentheden aanstonds op te trekken. En om zoo veel te beter gedient te wezen / laat hy op zekere tyden van 't Jaar een schou over het gemelde Krygsvolk doen / en zoo'er minder bevonden werd als zy gehouden zyn op te brengen / ontneemt haar den Koning haar Kapiteinschap / en verbeterd die geene die zig daar in wel gequeten hebben.

Hoe hy Krygsvolk op de been houd.

De inkomsten der Landen die den Koning aan de gemelde Kapiteinen geeft / werden in drie deelen gedeelt / waar van het eene voor den Koning is / en de twee andere voor de Soldaten van zyn Kapiteinschap en onderhoud van zyn Perzoon. Daar zynder zommige dewelke een millioen en hondert duizend Pardans / andere agthonderd duizend / en andere wederom tot vyftig duizend toe opbrengen / en de geene die zulke inkomsten uit zyn Ryk krygen / dezelve aldus met haare Kapiteinen deelen / en die zulk een bestier in de wyze van haare Regeeringe houden / kunnen zonder moeite zulk een Leeger te Velde brengen als deezen Prins dede / doen hy de Stadt Rachol ging belegeren / het welk om deze oorzaak geschiedde.

Verdeeling van s'Lants inkomsten.

Middelen om groote Legers op te brengen.

Na dat den Hidalcan / de voornaamste Heer van het Ryk Decan / en den Koning Crisnaran van Biznaga / den Oorlog die tusschen beide die Staten geweest had / voor veele Jaaren met malkander hadden bygeleit / en den Crisnaran begerig zynde het geen zyn Vader Marsanay by zyn Testament belast hadde / namentlyk de Stadt Rachol

Oorzaken van 't belegeren van Rachol.

1520. die den Hidalcan hem in de voorlede Jaaren afgenoomen had / weder te bekoomen / zoo is't dat hy om hem geen Oorlog zonder oorzaak aan te doen / dit volgende voorwendzel gebruikte om de zelve quansuyps te verbreken.

Voorwaarden van de Vrede tusschen den Hidalcan en Crisnatan.

In de voorwaarden der Vreede die tusschen henluiden geslooten waaren / stond uitgedrukt; Dat zoo iemand die een diefstal begaan had, uit het eene Ryk in 't ander quam te vlugten, een ieder van hun gehouden zoude weezen zodanig een misdadigen aan den anderen over te leveren, en zoo hy zulks niet en quam te doen en den zelven daar en teegen in zyn beschermingе nam, de Vreede daar door verstaan zoude werden verbroken te zyn.

Die door den Hidalcan verbrooken word.

Welke voorwaarde den Hidalcan in veele Heidenen en Mooren dewelke haar toevlugt in zyne Landen genoomen hadden / noit nagekomen had / ende dat mits eenige zommen Gelds die zy van den Koning en zyne Kapiteinen gekreegen / ende aan hem gegeven hadden / waar by noch eenige vereeringen komende / zag hy alles door de vingers / zoo dat niemant noit het zyne weeder kreg.

Den Crisnaran weetende dat hy den Hidalcan hier meede in den strik konde krygen / ontbood een Moor / genaamd Cide Mercar, die hem al eenige Jaaren gedient had / en deed hem veertig duizend Pardaus ter hand stellen / om daar meede Peerden / dewelke van Ormus quamen / tot Goa te gaan koopen / met Brieven aan onzen Kapitein dat hy hem de behulpzame hand daar in wilde bieden / ende dat / op dat zulks daar door aan een ieder bekent zoude werden. Cide Mercar, het zy dat het geld hem bekoorde / of dat hy door een Brief bewogen wierd die men zeide dat den Hidalcan hem op zyn aankomst in een plaats genaamt Poda hadde doen ter hand stellen / begaf zig van daar na hem toe. Aldaar gekomen zynde / zond den Hidalcan hem aanstonts na Chaul, zeggende dat hy hem meester van die plaats maakte / om dat hy een vromen Mahometaan was / doch eenige dagen daar na was hy niet meer te zien / en zeit men dat het

Trouweloosheid van den Hidalcan.

was

was om hem van kant te helpen/ na dat hy hem de veertig duizend Pardans afgenomen had. 1520.

Hier op wierden eenige Brieven van wederzyden gewisselt/ dog den Crisnaran ziende dat daar niet van en quam/ trok met zyn Leger na Rachol op/ zeggende dat den Hidalcan de Vrede die tusschen henluiden gemaakt was/ daar dooz verbroken had. En tot meerder bewys van dien/ schreef hy aan eenige Kapiteinen van 't Koninkryk Decan, als aan den Cota Maluco en aan Melique Verido, zyne Naburen/ om dat hy wist dat ze niet wel met den Hidalcan stonden/ en dat zy deze zyn voorslag mosten goet heuren. Hy dan van Biznaga, zyn Hoofd-Stadt vertrokken zynde/ na dat hy veel Offerhanden tot het gelukken van zyn aanslag aan zyne Goden gedaan had/ begon in deeze ozder op te trekken.

Word van den Crisnaran van Vredebreuk beschuldigd.

Schryft daar over aan zyne Naburen.

„ Zyn eerste Veld-Maarschalk/ genaamd Ca-
„ manaique, voerde de Voortogt/ sterk duizend
„ Man te Peerd/ zestien Olifanten/ en dertig dui-
„ zend man te voet. Agter hem quam een Kapi-
„ tein genaamd Trimbecara, met twee duizend
„ man te Peerd/ twintig Olifanten/ en vyftig
„ duizend man te voet. Daar na volgde een an-
„ der Kapitein genaamd Timapanaique, met drie
„ duizend vyfhonderd man te Peerd/ dertig Oli-
„ fanten en zestig duizent man te voet. Hadapa-
„ naique die deezen volgde/ had vyf duizend man
„ te Peerd/ vyftig Olifanten/ en honderd duizend
„ man te voet/ en agter hem ging Condomara,
„ een ander Kapitein/ den welken zes duizend man
„ te Peerd had/ zestig Olifanten/ en honderd en twin-
„ tig duizend man te voet/ waar na quam den Ka-
„ pitein Comora met twee duizent vyf honderd man
„ te Peerd/ veertig Olifanten/ en tachentig duizend
„ man te voet. Gendrajo, Stadts-Hoogd der Stadt
„ Biznaga, die deezen volgde/ had duizend man te
„ Peerd/ tien Olifanten/ en dertig duizend man
„ te voet/ en agter hem gingen twee van de lieffte
„ Ontmanden des Konings/ met duizend man te
„ voet/ vyftien Olifanten en veertig duizend man

Trekt met een Grouwzaam Leger ten Oorlog op.

1520. „te voet. De Pagie die den Koning de Betel over-
„reikte/had twee honderd man te Peerd en vpftien
„duizend man te voet/ zonder Olifanten/den wel-
„ken volgde Comarbera met vier honderd man te
„Peerd/ twintig Olifanten en agt duizend man te
„voet. Hier op volgde eindelyk den Koning met
„zyn Lyf-wagt/ zynde zes duizend man te Peerd/
„drie honderd Olifanten/ en veertig duizend man
„te voet/ aan wiens zyde ging den Gim van de
„Stadt Bengapor, waar by Ampts halven een
„groot getal Kapiteinen gevoegt was/ waar me-
„de hy vier duizend en twee honderd man te Peerd/
„vyf-en twintig Olifanten/ en zestig duizend man
„te voet uitmaakte.

Behalven al dit volk dat alzoo geschikt was/ waren der noch twee duizend man te Peerd en honderd duizend te voet onder kleine Kapiteinschappen verdeeld/ dewelke het Land twee en drie mylen in 't rond van alle kanten ontdekten/ en zoodanig gestelt/ dat ze door Schild-wagten/ alle in malkanders gezigt/ aanstonds ontdekten al wat daar omging.

Aanbrengers van water voor het Leger.

Daar waaren mede twaalf duizend man dewelke water aandroegen zoo veel als ieder verdeeling van nooden had/ op dat elk in zyn gelid zoude blyven. Myders was den tros en nasleep van dit Leger ontelbaar/ want daar waaren over de twintig duizend Hoeren en Linne-Wassers/ die zy Mainatos noemen/ en zoo veel Ambagts-luiden en kramers van allerhande slag/ dat het een wonder was om haar menigte en goede order te zien/ als den Koning twee of drie dagen lang ergens vertoefde. Want in dien omtrek vond men plaatzen vol van alle levensmiddelen/ straten en Winkels van allerhande waren/ tot Goud-smeden toe/ dewelke niet te vreeden waaren met gemaakte Juweelen te verkoopen/ maar zelf die ze daar maakten en kostelyke gesteentens bewerkten/ om deselve tot genoegen der Kooplluden in te zetten/ gelyk als of zy in haare huizen binnen de Stadt Biznaga waaren geweest.

Hoeren, linnewassers ambagtsluiden, en allerhande Kramers daar onder.

Goud smeden en Juweliers in 't Leger.

En

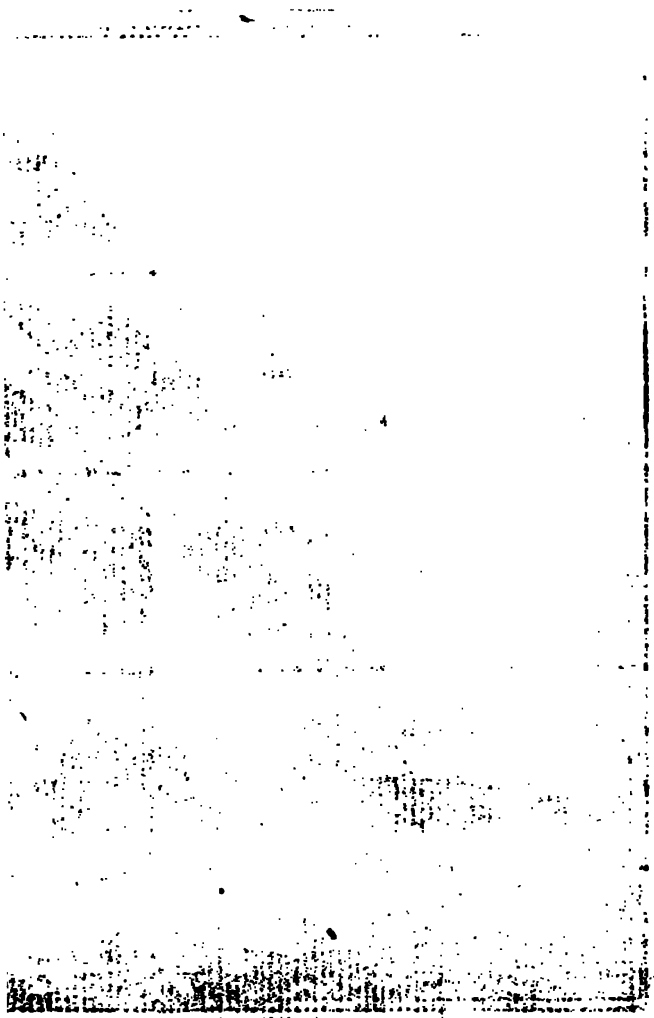

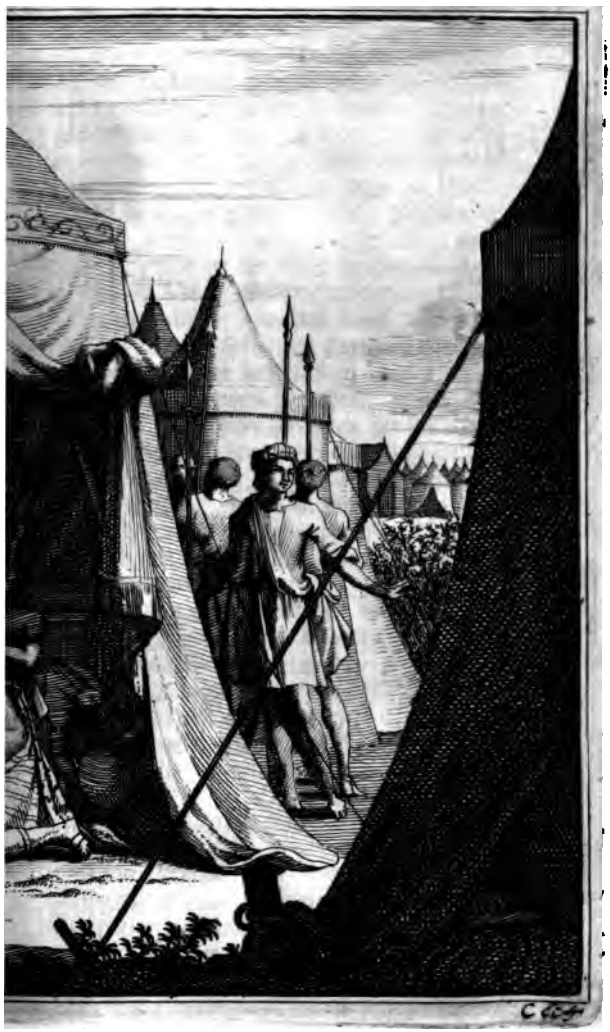

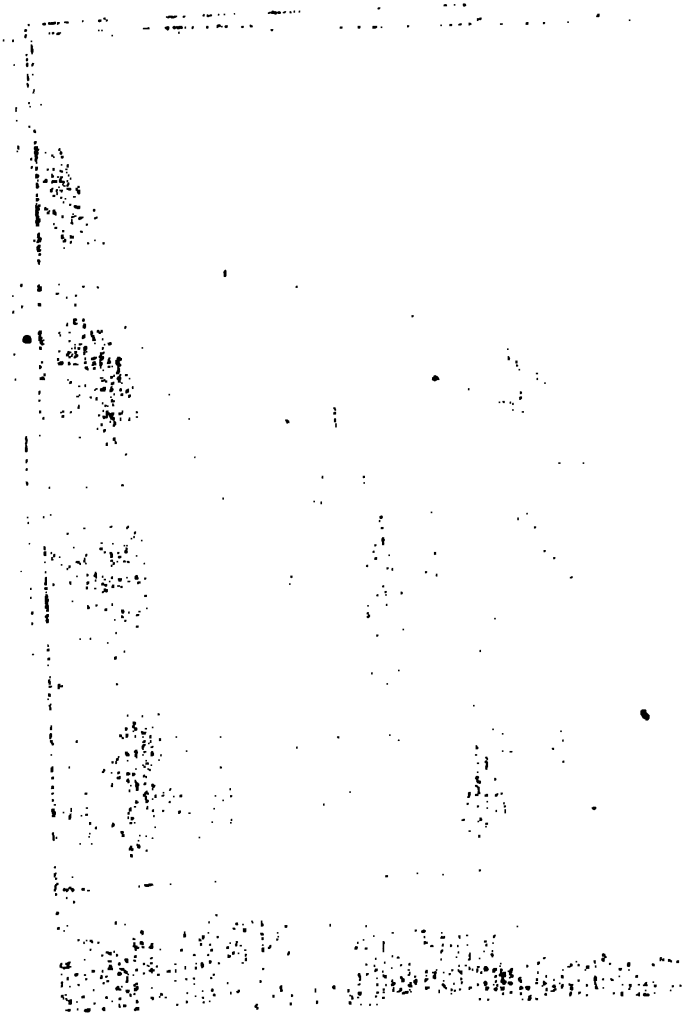

En het geen waar aan men dit groot getal van volk en der zielen die in dat Leger waaren / kende / was op het overtrekken van een Rivier / dewelke in 't eerst maar water ter halver been gaf / maar doen het op de lesten aanquam / vonden ze maar zant / in plaats van water / zoo dat ze kuilen mosten graven om wat vogt tot het lessen van de dorst te doen opwellen. Het welk niet veel en was / want behalven de meenigte van volk / Peerden en gewapende Olifanten die wp gezegt hebben / waren der zoo veel Ossen en Buffels die deezen sleep navolgden / dat ze alle de Velden bedekten / en een Rivier / hoe groot dat de zelve ook was / konden droog maaken. Deeze Ossen en Buffels droegen al wat tot zoo een Leger van noden was / want men gebruikte daar toe geen Peerden.

1520.

Maken heele Rivieren leedig met drinken.

Last-dragende Ossen en Buffels.

Voor den Koning / over al daar hy stil hiel / maakte men een kring / van een soort van Hagedooren die aldaar wast / en zeer taai valt / in 't midden van 't Leger / die hem als tot een verschansing of Wagen-burg diende / alzoo ze altyd groen was / zoo dat het vuur zelf daar naauwelyks vat op kon hebben. Binnen deeze kring wierden des Konings Tenten opgeregt / en beneffens de zyne stond een ander dewelke tot een Kerk diende / alwaar hy zyne Beelden aanbad. Alle ogtenden eer hy iets by der hand nam / ontfing hy de zeegen / van zyn voornaamste Bramanze Priester, en wierd door hem met schoon water en andere plegtelikheeden / daar zy de Bergeevinge der zonden in stellen / gewassen. Ook kreeg hy aldaar door zyn mond d'Antwoord van zyne Afgoden / aangaande het geen hy van den uitslag van den Oorlog begeerde te weeten.

Wagenburg van Hagedoorn voor den Koning.

Geestelyke plegtelikheden.

Eer hy daar toe quam / Offerde hy volgens het getal van Peegen / zoo veel duizend Vogels en andere dieren / het getal van ieder soort elk van deeze negen dagen verdubbelende / zoo dat hy op den lesten dag / van ieder soort van Vogels en andere dieren / twee duizend drie honderd en vier sestig / uitmakende in alles twintig duizend zeven honderd

Verwonderlyk getal van geoffende Vogels.

1520. werd zeg-en dertig / geofferd had. Hier hadden de HECATOMBEN of Honderd-Tal beesten der Grieken weinig by / zoo veel maakt de verdubbeling van een zaak / en werd het Vleesch van deeze Dieren ter eeren van den Afgod aan wie die geoffert waren / aan de Arme gegeven.

Schootvrye kleeding.

Alle zyne Soldaten / en inzonderheid het Peerde-volk / hadden Kattoene ſtokken en Hoofd-dekzels / over-al zoodanig gevoerd en zoo hard / dat men daar mede hoedanigen ſteek van Lancen / Degens en Werp-pylen konde uitſtaan. De Peerden en de Olifanten waren mede zoodanig toegeruſt: en had ieder van deeze laatſte een Kaſteel op de rug / waar uit vier mannen vogten / en op de uitſtrekende tanden van die Dieren had men een zoozt van Seiſſens of Sikkels opwaarts vaſt gemaakt / de welke zoo ſcherp waren / dat ze al dooz ſneden wat daar booz quam. Het Voet-volk was verdeeld in Boogſchutters / Lanciers en andere die Schild-en Degen voerden / welke Schilden / na haar manier / zoo groot waren / dat ze het geheele Ligchaam bedekten / waarom ze ook geen andere Wapens droegen / gelyk d'andere die zoo niet voozzien en waren.

Ruſtplaats van dit Leger.

Den Koning met dit groot Leger tot Molabandim, zynde wat meer als een myl van Rachol gelegen / aangekoomen zynde / maakte alhier zyn Legerplaats om zyn volk wat te laten uitruſten / als ook om dat hy zoo digt aan de Stadt was / dat volgens het getal van volk dat hy by zig had / het zelve zoo goed als aan de Muur van de Stadt ſtond / waar by hem nog veel volk van d'omleggende Landen by koomende / beſloeg hy al het Land dat rondom alle die Steden lag / in de welke veel Regen-bakken zoo dooz de Natuur als met de hand gemaakt / te vinden waren. Daar en booven / op dat het volk geen gebrek daar aan zoude lyden / was de Stadt Rachol tuſſchen twee Hoofd-Rivieren / welkers grootſte / dewelke aan de Noozd-zy lag / aan de kant was daar den Koning meende dat den Hidalcan zoude koomen / en d'an-

Rachol hoe tuſſchen twee groote Rivieren gelegen.

d'ander die aan de Zuid-zy lag / was de plaats daar hy langs gekoomen was / van waar tot aan de Rivier / ontrent zes mylen waren / zynde de Stadt Rachol by na in 't midden van die tusschenwydte. 1520.

Deeze Stadt was van Natuur zeer voordeelig gelegen / om dat op een hoogte / die by na gelyk een heuvel was / en die de Natuur in 't midden van die vlakte gemaakt / en van d'eene kant levendige steen had / en booven-dien van zig zelven weerbaar was / de eerste stigters deeze Natuurlyke Sterkte met drie muuren omringd hadden / de welke van zulke groote steenen waren / dat er geen kalk van nooden was om de zelve zaamen te binden / alzoo de aarde alleen zulks genoegzaam konde doen. Daar en booven was rontom die muuren / onder aan den Berg / een diepe en breede Gragt en de Toorens der gemelde muuren waren zoo digt aan-een / dat de Menschen malkander gemakkelyk konden toespreken / en hooren wat d'een en d'ander zeide. Tusschen elke twee Toorens / en in zonderheid op de plaatzen daar den Vyand de meeste afbreuk konde doen / lag veel Geschut / het welk in 't geheel wel twee-honderd stukken uitmaakten. Gragten en Toorens. Geschut tusschen de zelve.

Dog behalven dat / het geen de Stadt nog sterker maakte / was dat beneden die hoogte of heuvel daar men een Vastigheid op gemaakt had / een Fontein van zeer goed water was / het welk men in zulken overvloed in de Putten en Bakken die binnen de Vastigheid waren / geleid had / dat men vier honderd Ruiters met haare Peerden / twintig Olifanten en agt duizend man te voet / die aldaar in bezetting lagen / daar mede konde voorzien; waar by nog zoo veel andere levens middelen waren / dat ze een Belegering van drie Jaaren zouden hebben konnen uitstaan. Waterryke Fontein. Overvloed van levensmiddelen.

Den Koning van alle deeze dingen verwittigd zynde / liet daar op een stuzm doen / op den dag en stond die zyne Priesters hem gezeid hadden / dog die van binnen weerden haar zoo wel / niet alleen op die reis / maar ook drie Maanden lang / dat

1520. dat ze onſchuldig aan des Hidalcans misdaad waren / zoo zoude hy-na al dat volk geſmoord zyn. Hy zig hier op meeſter van het veld ziende / ging na de Tent van den Hidalcan, zeggende: Dat het genoeg voor iemand was, als hy zig meeſter van zyns Vyands huis maakte.

Veertig Portugyzen dood gebleven om hun Heer te beſchermen.

In dit gevegt wierden vyf Kapiteinen van den Hidalcan, beneffens den Generaal / die Salebatecan genoemd was / gevangen genoomen. Deezen had tot zyn Lyf-wagt veertig Portugyzen, de welke om eenige begane misdaden / tot de Moozen overgeloopen waren / en om den Salebatecan het leeven te bergen / alle quamen te ſneuvelen / waar op hy / na dat hy twee Peerden onder zyn lyf verlooren had / met twee wonden gevangen wierd.

Buit in deeze nederlaag gemaakt.

Den buit die men in deeze nederlaag kreeg / was vier-duizend Peerden uit Arabien, honderd Olifanten / vier-honderd ſtukken groff Geſchut / behalven nog eenig klein Vee van 't Land / Oſſen / Buffels / Schapen / Tenten / Pavilioenen en Gevangens / zoo Mannen als Vrouwen / die ontelbaar waren / waar van den Koning veel uit edelmoedigheid los liet.

's Konings mildadigheid aan de Armen.

Na dien dag onthield zig den Koning nog vier andere in des Hidalcans Legerplaats / en belaſte dat men zeſtien duizend man van zyn verſlagen volk zoude verbranden / en veele Aalmiſſen aan Kerken en Pagoden uitdeelen; doch de Moozen liet hy als honden op het veld leggen. Wat Hidalcan aangaat / die ontquam het dooz den raad van Sufo Lary, Heer van Bilgan, den welken om die daad de naam van Sadacan kreeg / met wien wy naderhand veel dingen te doen hadden. Want alzoo hy een loos en een dooztrapt man was / ried hy den Hidalcan, dat hy in zyn Legerplaats zoude blyven / tot dat de meeſte hitte van beide de Leegers over was; en zoo als hy de woede zag waar mede den Koning met vier-honderd man te Peerd quam / zeide hy tegen den Hidalcan: Heer, het is van daag uwen dag niet, zoo gy in 't leven wild blyven,

ven, zoo moet gy my volgen, ik zal u in een be- 1520.
houde plaats brengen, gelyk hy ook dede; want
hy trok over de Rivier op een andere plaats / en Vlugten beide.
hy wist de wegen ook wel te vinden die hy daar
toe van te voozen afgezien had. En niet alleen
hy / maar ook een Ontmande Kapitein / van twee
die binnen de Stadt Rachol waren / dede het zelve.
Den welken ziende dat den Koning bereidschap
maakte om den Hidalcan op het lyf te vallen / met
twee-honderd man te Peerd / en eenige Olifanten
en Voet-volk uit de Stadt trok; dog ziende hoe't
er geschapen was / keerde hy weder te rug / maar
wierd niet binnen gelaten; invoegen hy mede een
goed heen-koomen moest zoeken.

Den Koning hier op met den Hoof die hy op
den Hidalcan gemaakt had / weder in zyn Leger-
plaats gekoomen zynde / voer voozt met het bele- Den Koning gaat met de belegering voort.
geren van de Stadt. Op die tyd quam een zeker
Portugys by hem / genaamd Christoffel de Figuei-
redo, den welken tot Goa woonde / en eenige Peer-
den uit Arabien aan den Koning te koop bragt;
hebbende by hem twintig Portugyzen, de welke al-
daar mede gingen koopmanschappen / en dan nog
eenige andere / alle gewapend met Musketten en
ander Krygsgeweer.

Den Koning / nademaal deezen Figueiredo hem
om zyn handel van Peerden reets bekend was /
als ook om dat het een Perzoon van een aange-
namen omgang was / ontfing hem zeer vriende-
lyk / en hy verzogt van zyne Majesteit verlof om Een Portugys verzoekt verlof om de belegering te gaan zien.
de belegering van de Stadt te gaan zien / het welk
hem vergund zynde / wierd hem eenig volk tot zyn
bescherming mede gegeven. Zeer digt aan de muu-
ren van de Stadt door de bedekste weg die het moo-
gelyk was / gekoomen zynde / nam hy nauwkeu-
rig agt op de plaatzen daar men de Stadt met het Beſpied de ſwakſte plaatzen om de Stadt aan te taſten.
minste gevaar zoude konnen aantasten; en met de
Portugyzen die by hem waren / en d'andere van
zyn gezelschap allengs hoe nader gekoomen zynde /
lieten zig veel Moozen op de muuren zien. Figuei-
redo en d'andere Portugyzen haare Roers geladen
heb-

1520. hebbende / zeide hy tegen haar: Vrienden laat ons geen kruid ſparen, en daar mede gaven zy alle vuur. Dit geraas ontſtak de gemoederen van een ieder zoodanig / dat men ſtoutelyk nog nader aan de muur quam / en liep de tyding zoo geſwind / dat den Koning meende dat Figueiredo in de Stadt trad. Eindelyk de beweging wierd zoo groot in 't Leger / dat al het volk by malkander quam / en op dien dag wierd zulk een opening in de muur gemaakt / dat doen het naderhand op een ſtozmen ging / den zelven Figueiredo dooz zyn voozgaande koenheid van ſchieten / de vooznaamſte oozzaak van het innemen der Stadt beneffens d'andere Portugyzen was. Want den genen die het gebied daar in voerde / willende de ſchade die de zyne dooz de Portugyzen quamen te lyden / (waar van hy reets verſtaan had dat zy de eerſte aanleiders waren geweeſt /) zelfs zien / en het hoofd dooz de ſchiet-gaten ſteekende / wierd dooz een Musket-ſchoot van d'onze dood geſchooten / en het wozd gezeid dat Figueiredo was / die zulks dede.

Een Peerde kooper oorzaak van 't innemen der Stadt.

De Belegerde ondertuſſchen de dood van haaren Hoofdman ziende / gaven zig daags daar aan aan den Koning over; die haar het leven en haare goederen ſchonk / maar het Geſchut nam hy na hem. En alzoo zommige Moozen na het innemen van de Stadt van eenige van haare goederen beroofd wierden / zoo liet den Koning de handdadige ſtraffen / zeggende: Dat nademaal hy dat volk om de getrouwigheid die zy aan haaren Heer, in het verdedigen der Stadt, getoond hadden, in zyn beſcherming genoomen had, hy niet en begeerde dat zyne Onderdanen die geene met haat zouden aanzien, daar hy zig over ontfermd hadde.

Getrouwheid des Koninga.

Na dat de Stadt met een genoegzaame bezettinge voozzien was / keerde den Koning weeder na Biznaga, alwaar hy Gezanten van den Izamaluco; Cotamaluco; Veaido, en andere gebieders van 't Koninkryk Decan kreeg / zeggende dat nademaal zy de nederlaag van den Hidalcan verſtaan hadden / zy op hem verzogten; Dat hy zig met d'o-

Die weder na huis keerd.

Gezanten van verſcheide Princen aan hem.

ver-

verwinning die hy bevogten had, zoude genoegen, alzoo dit het gewoonlyk lot was der geene die den Oorlog volgden: „ Maar nademaal het afnemen „ der goederen aan zulk een grooten Hoyst als hy „ was / niet en paste / zo baden ze dat het hem „ gelieft de de zelve aan den Hidalcan weeder te zen- „ den / alzoo de Peerden / Olifanten / Geschut en „ ander krygs gereedschap die den Hidalcan in die „ nederlaag verloozen had / het Koninkryk Decan „ toequamen / daar den Hidalcan maar de Hooft- „ man / en niet den Eigenaar van was. En al- zoo zy meede Hooft-mannen en Beschermers van 't gemelde Koninkryk waaren / het haar ook be- taamde haare perzoonen en goederen tot desselfs bescherminge in de Waag-schaal te stellen / ver- zoekende overzulks / Dat hy niet en wilde toelaten dat zy haare kragten te zaamen voegden om gewa- pender hand te koomen haalen het geene zy als Vrienden quamen te eischen. Waar op den Koning tot antwoozd gaf; Dat het hem zeer deede, man- nen van zulk een aanzien als zy waaren, bedroef- der over het verlies van het Goed van den *Hidal- can* als van zyn Eer, te aanschouwen, den welken door het geen hy van die Roovers van 't Koninkryk *Biznaga*, dewelke haar toevlugt by hem genomen hadden, had ontfangen, veel meer gestoolen had, als het geen hem in zyn Leeger afgenoomen was. Wat aanging haar dreigement van zaamenspan- ning om hem gewapender hand aan te tasten/Dat het hem leet was dat hy haare vriendschap om een anders misdaden moest missen: dog nademaal zy het alzoo verstonden, dat hy liever wilde dat ze met malkander zouden koomen, als ieder byzonder, op dat hy haar in de Landen die zoo ver van malkander geleegen waaren, niet en zoude gaan zoeken.

1720.

Haar verzoe waar op ge- grond.

Antwoor des Koning

Berigt d Hidalcan va dievery.

Na dat hy dit antwoozd aan de Gezanten ge- geeven had / duurde het niet lang of den Hidalcan zond hem meede een Gezant van zynentweegen / groote ontschuldigingen van de oorzaak van deeze Vreede-breuk bybrengende / en over den Koning weegens het verklaaren van den Oorlog om zulke lig-

Die hem een Gezant zend.

1520. ligte redenen / ten hoogſten klagende. Waar op den Koning tot antwoord gaf / „Dat hy hem vergaf
Antwoord des Konings. „het geen hy verder verdiend had / en geen ander „voldoening van hem begeerde als dat hy hem de „Voet / als Opper-Heer van het Keizerryk Canara, „zoude koomen kuſſen / waar na hy hem al het „geen hem afgenoomen was / zoude weedergeeven / „alzoo hy de Wapens om geen Goed / maar tot „Straffe der misdaden en de roem van d'Overwin„ninge, aangenoomen had.

Benautwdheid van den Hidalcan. Deezen Gezant hier op vertrokken zynde / was den Hidalcan geweldig bekommerd / en onzeeker wat hy aanvangen zoude. Want aan d'eene zyde prikkelde hem de eer van zyn perzoon / en aan d'ander de vreeze van zyn Land te verliezen / alzoo hy het zelve niet anders als met het geen hy verloozen had / waar meede hy in ſtaat zoude zyn geweeſt / en konde beſchermen. Eindelyk na veel te hebben geraatpleegt / en het over en weeder zenden van Brieven en Volk / zoo quam hy met den Koning over een dat hy de pligt-pleginge die van
Zyn overeenkomſt met den Koning. hem gevoordert wierd / op d'uitterſte Land-paalen van zyn eige Land / by een Stadt genaamd Mudogal zoude gaan afleggen.

Den Koning begeerig zynde deezen Mooz vooz zyne voeten te zien / trok met zyn Leeger na de reeds gemelde Stadt / dog hy vond'er den Hidalcan niet / en egter met dat hem t'elkens verzekerd wierd dat hy dan hier / dan daar was / zoo dzong hy zoo diep in 't Land / dat hy aan een andere Stadt quam / genaamd Bizapor, een van de volkrykſte en van de beſte die den Hidalcan had. En alzoo deezen aldaar meede vooz den Koning niet en derfde koomen / en dat in de plaatzen daar dien Vorſt met zulk een groot Leeger dooz trok / geen water genoeg was / zoo keerde hy weeder na Mudogal. Den Hidalcan ziende de ſchade die tot Bizapor geſchied was / en dat hy daar d'oorzaak van was / vermits de meenigvuldige Logens die hy aan den Koning wys gemaakt had / zond aan hem den Sufo Lary, die zyn vooznaamſte Raads-

man

man was / en die hem geraden had zyn Leger voor Rachol te verlaaten / den welken hem beloofd had dat hy des Konings gemoed zoude ter neder zetten. 1520.

Deezen Heer dan / een zeer loos en doortrapt man zynde / stelde den Koning voor / van zig daar toe te laaten gebruiken / het welk aangenoomen wierd. Dog hy / in plaats van hier in ter goeder trouwen te gaan / voor den Koning gekomen zynde / maakte hem wys / dat de reeden waarom den Hidalcan zig tot nog toe niet en hadde vertoond / was / om dat Salebatecan, die den Koning tot Biznaga gevangen hiel / hem gewaarschoud had dat hy zig daar voor wel zoude wagten / alzoo den Koning tot geen ander voorneemen met zulk een groot Leger van Biznaga vertrokken was / als na dat hy hem het leven zoude benoomen hebben / in 't Koninkryk Decan te trekken / en het zelve in te nemen; en dat overzulks den Koning hem niet qualyk geliefde af te nemen dat hy zulk een man als den Salebatecan, dat een van zyne voornaamste Krygs-hoofden was / een weinig geloof gegeven / en wat zorg voor zyn leven en zyn Land gedragen had.

Hidalcan paayd den Koning met logens.

Den Koning hier over ten hoogsten versteld / en ook vergramd zynde / en de minste gedagten niet hebbende dat den Hidalcan hem nog meer logens zoude willen wys maaken / maar in teegendeel meenende dat al het geen den Sufo Lary tegen hem zeide / de loutere waarheid was / zonder de zaak verder t'onderzoeken / iemant in aller haast na Biznaga zond / met last om den Salebatecan het hoofd te doen afslaan / stellende ondertusschen zyn antwoord uit / die hy aan Sufo Lary op zyn gedaan verzoek zoude doen / tot dat hy bescheid gekregen had van het geen hy belast had in 't werk te stellen.

Die belast den Salebatecan het hoofd af te slaan.

De reden waarom deezen Sufo Lary de dood van den Salebatecan zogt / was om dat hy wist dat hy binnen Biznaga / daar hy gevangen was / gezeid had / Dat niemand anders oorzaak van des

1520. *Hidalcan*, zyns Heeren, neederlaag was, als hy *Sufo Lary*, door den raat die hy hem gegeeven had van uit zyn Leger te loopen, en andere dingen die hy voor-en na gedaan had: en dat een Prins die zig door een Slaaf gelyk hy was, en niet door Edelluiden de welke haar leven voor Hem en zyn Land zouden wagen, liet regeeren, waardig was zig in dien ſtaat te zien daar hy zig in bevond.

Zyn vrees oorzaak van des andets dood.

Sufo Lary om zig over deeze woorden te wreken/ en ook vreezende dat de vryheid van deezen Salebatecan in het verdrag van den Hidalcan zoude koomen/ den welken weder tot zyn ſtaat geraakende/ door de gunſt waar in hy by den Hidalcan was/ hem tegen zyn perzoon gaande zoude konnen maken; tragte zig daar tegen door zyn dood te verzekeren/ en met dat de tyding daar van gekoomen was/ vreezende dat zoo hy nog langer in des Koninggs Hof bleef/ men agter zyn ſchelmſtuk zoude koomen/ zoo liep hy ſtilletjes weg na den Hidalcan, zeggende; Dat den Koning hem had willen doen om 't leven brengen, gelyk hy aan *Salebatecan* gedaan had, en dat hy hem overzulx ried dat hy zig geenzins op hem zoude betrouwen. Waar op hy eenige dagen met den Koning veinzende/ een ſchielyke noodzakelykheid bedagt/ waar door hy na Bilgam quam/ een Stadt die hem toehoorde/ vyftien mylen van Goa, en maakte zig ſterk binnen de zelve; latende den Hidalcan en den Koning in den Oorlog verward; met de oorzaak van grooter haat om het ſchelm-ſtuk dat hy bedagt had/ het welk aanſtonts aan beide de Princen kenbaar wierd/ en ook aanleiding gaf dat Rui de Mello, Hoofdman van Goa, zig meeſter van het vaſte Land maakte/ gelyk wy gezegt hebben/ het welk zig op deeze wyze toedroeg.

Verſterkt zig binnen Bilgam en laat den Koning en zyn meeſter in Oorlog.

Twee ouwde Geſlagten woonende omtrent Goa.

Onder het volk dat deeze naburige Landen van Goa bewoond/ zynder twee ouwde en Edele Geſlagten/ die de voornaamſte van die Landſtreken waren/ en waar onder alle de zelve ſtonden/ eer de Mooren die op haar quamen te veroveren/ gelyk wy reeds geſchreven hebben. Het eene Geſlagt

ſlagt van die twee / was genaamd Beras, het welk het voornaamſte was / en het ander Giis. Twee Gebroeders van deeze Giis, waar van d'eene genaamd was Coniogi, en d'ander Apagi, ziende de nederlaag van den Hidalcan, en dat hy onmagtig was de Beneden-landen van 't Gebergte van Gate, aan de Zee gelegen / die haar toegekoomen hadden / te beſchermen / bragten ontrent agt-duizend man by-een / en begonden zig allengskens meeſter van het Land van de Moozen te maaken / tot dat zy in de plaatzen buiten Goa quamen / daar een Moozs Kapitein vooz den Hidalcan in was. 1520.

Deezen Kapitein ziende / vermits de nederlaag van zynen Heer / den bequamen tyd geboozen / beſloot in dat ontroerd water / gelyk men gemeenlyk ſpreekt / te viſſen / en alle zyne gedagten te laten gaan om ietwes in handen te houden van d'inkomſten der Landen die hy reets ontfangen had. Toeleg van een Kapitein des Hidalcan.

Om dit in 't werk te ſtellen / liet hy aan Rui de Mello boodſchappen dat hy dooz de Heidenen de welke wederſpannig gewozden waren / zeer geplaagd wierd / alzoo ze geweldig te land roofden / waar dooz zoo veel levensmiddelen niet binnen Goa konden koomen / als booz de gemelde opſtand geſchied was; weshalven hy / vermits de brede en goede vriendſchap die'er tuſſchen hem en den Hidalcan was / op hem / als een goede Vriend en Nabuur / verzogt dat hy hem met eenig volk tegen die Koovers / die zoo veel quaad aan een ieder deeden / wilde bystaan / nademaal den Hidalcan, uit oozzaak van de verſchillen die hy met den Koning van Biznaga had / zoo lang agter bleef: en in gevalle daar toe eenige verhindering was / dat hy de gemelde Heidenen die Landen konde gaan afnemen / alzoo hy de zelve / vermits het weinig volk dat hy had / niet en konde beſchermen / dog dat hy egter zoo veel daar toe zoude doen als in zyn vermoogen was / alzoo hy van den Hidalcan, zynen Heer / verſtaan had / dat hy veel liever zoude zien dat de gemelde Landen in zyne als in der Heidenen handen waren. Zyn verzoog daar over aan Rui de Mello.

1520. Rui de Mello hier op raad gepleegd hebbende / beſloot met de voornaamſte van de Stadt / (alzoo Don Aleixo de Menezes, aan wie Diego Lopez de Regering van Indiën over gegeven had / in die tyd tot Cochy overwinterde) dat wat aanging de verzogte bystand / de zelve beleefdelyk moſt werden afgewezen / doch wat aanging het inneemen der gemelde Landen / nademaal de tyd en het geval hem de zelve / om zoo te ſpreeken / gelyk tot aan huis / met weinig koſten bragten / men het zelve zoude aannemen / en het aanſtonds in 't werk ſtellen.

Rui de Mellos beſluit daar op.

De Moor dit beſluit verſtaan hebbende / was daar zeer wel meede te vreeden / alzoo hy niet anders tot het uitvoeren van zyn voorneemen en begeerde; zoo dat Rui de Mello met twee honderd en vyftig man te Peerd en agt honderd Canaris van het land te voet / de voornaamſte woningen der gemelde Moozen in tien of twaalf dagen met zeer weinig moeiten innam / laatende Rui Juzarte daar binnen voor Veld-Kapitein met eenig Voet- en Peerde-Volk.

Dat in't werk geſtelt word.

De Heidenen hielen zig hier in zoo voorzigtig / dat ziende dat het gedaan verzoek toegeſtaan was / als zy maar hoorden dat Rui de Mello aan 't optrekken was / zy aanſtonds alles verlieten / en die geheele Zee-kuſt tot aan Chaul doorliepen / als zynde Landen die onder Goa niet en hoorden / en daar wp geen regt op hadden / al was 't dat de Stadt ons toequam / invoegen het die Heidenen vier Jaaren lang zoo na wens ging / dat zy de vrugten van het Land teegens dank van den Hidalcan genooten.

De Heidenen hier over op de vlugt.

De Moor ondertuſſchen die al dit werk zoodanig beſteeken hadde op dat hy het geen hy uit die Landen geſtoolen had / zoude behouden / quam tot Goa / zig houdende of hy voor den Hidalcan zeer bevreeſt was / om dat hy zyne Landen niet beter beſchermd had / en zig inbeeldende dat hem aldaar / uit inzigt van hetgeen hy voor ons gewaagt had / groote eer zoude werden aangedaan. Doch alzoo

Des Moors veinzery tot Goa.

hy

hy het goet zelf niet en derfde binnen de Stadt laaten brengen / zoo zeid men dat hy het geld daar van aan iemand ter hand ſtelde daar hy het wel bewaard agtede / dog alzoo het zelve ontkend wierd als hy het eiſte / zoo wierd hy gelyk krankzinnig / zoo dat hy het eerlang in 't openbaar in de Straten van Goa uitkreet / ſchoon'er niemand van en wiſt. Maar de geen aan wie het betroud was / en daar hy over klaagde / had'er ook weinig voordeel by / want de geregtigheid Godts / zoo de zelve een tyd lang toeft / komt ze naderhand zoo veel te ſwaarder / op dat wy daar door moogen zien dat hy niets en vergeet / en dat zoo de misdaad des boozen hem mishaagd / hy het nog veel qualyker neemt van die geene die hem kennen ; want hoe ze door zyn Wet nader aan de waarheid en de liefde haares Even-naaſtens gekoomen zyn / hoe meer ze gehouden zyn dezelve omtrent allerhande Menſchen / en inzonderheid in zaaken die het gewiſſe raaken / te onderhouden : zoo dat wy uit de begeerlykheid die zig in den Hidalcan vertoonde / doen hy de deertig duizend Pardans die den Koning aan Cide Mercar tot den inkoop van Peerden gegeeven had / aannam / een merkelyk voorbeeld zien van de vrugten die dezelve voortbrengd / namentlyk met het verlies van het geene wy gezegt hebben / en andere ongelukken die den Oorlog daar hy in ſtak / hem naderhand veroorzaakten. En zoo ging het mede met zynen Kapitein den welken zig met den roof binnen Goa begaf / want zoo hy niet en ſtierf / gelyk hy Cide Mercar om 't leeven gebragt had / moſt hy zyne zinnen tot meerder ſtraf miſſen / en den geen den welken ontkenden het geld van hem ontfangen te hebben / behalven dat hy daar geen voordeel van had / zoo het zeggen is / in 't bedde leggende aan de ziekte daar hy van ſtierf / en teegen het geld ſpreekende / wierd alzoo meede van krankzinnigheid aangetaſt ; zelf na zyn dood / zeker perzoon aan wie hy een gedeelte van dat geld te bewaaren gegeeven had / ſchoon hy zulks voor zyne Erfgenaamen niet en verſweeg / hebben zy eg-

1520

Die krankzinnig over het ontkennen van gegeve geld word.

Straf des ontkenners.

Straf des dieftigen Kapiteins.

1520. ter daar niet van gekreegen.

Èn op dat meede de liſtigheid die den Koning Criſnaran gebruikte om de Vrede te breeken / niet ongeſtraft en zoude blyven / zoo is 't dat hy naderhand weeder verloor al het geen hy met dien Oorlog gewonnen had. Eindelyk op dat ieder de vrugten van het zaad dat hy gezaid hadde zoude plukken / tot eenen Manuel de Sampaijo toe / gebieder van de Pas genaamd Noroa, die onder het gemelde Eiland Goa leit / den welken als middelaar tuſſchen Rui de Mello en den Kapitein van den Hidalcan (den welken / als gezegt is / met zyn roof na Goa geweeken was) gegaan had / zoo is 't dat deezen Sampaijo ziek te bedde leggende aan de ziekte daar hy van ſtorf / en vreezende dat zyn Vrouw door het geen hy voor zyn bemiddeling gekregen had / ryk geworden zynde / den Kapitein van de Stadt die als doen daar binnen gebood / haar met iemand van minder aanzien als hy was / zoude uittrouwen / zoo wilde hy zulks zelfs met een van zyne Vrienden in zyn Bed doen / dog ſtierf eer hy het zelve konde volbrengen / en de Vrouw trouwde aanſtonts gelyk hy gevreeſt hadde; en wy / alhoewel wy daar toe aangezogt / ons meeſter van die vaſte Landen van Goa maakten / bleven niet lang in der zelver bezit / gelyk hier na zal worden gezien / zoo dat alle die geene die aan die Euvelbaden hantdadig waren / ook de ſtraf daar voor moeſten lyden.

En van een Middelaar tuſſchen Rui de Mello en des Hidalcans Kapitein.

Op deeze zelve tyd was Lopo de Brito, Zoon van Jan de Brito, aan wien den Koning Don Manuel in 't voorleede Jaar belaſt had deeze Sterkte met hulp van agt-honderd man / zoo Arbeids-luiden als andere te maaken / Hoofdman der gemelde Sterkte. Na dat de zelve volbragt was / moeſt hy met het volk tot deſſelfs beſcherminge noodig / en d'Opzienders van de Koophandel daar binnen blyven / waar na hy nog andere Sterktens moeſt gaan bezoeken. Terwyl den Koning met deeze gedagten doende was / quam Lopo de Villalobos, die Lopo Soares, doen hy uit het Nauw van de Roo-

Lopo de Brito Hoofdman der Sterkte op Ceilon.

Gaat nog andere Sterktens bezoeken.

Roode Zee, gelyk hier vooren is verhaald / vertrok / herwaarts afgezonden had / alhier aan / met Brieven aan den Koning / dat zoo haast als hy Soares in Indiën aangekoomen zoude zyn / de gemelde Sterkte van Ceilon zoude gaan maken. Hier op dan zond zyn Majesteit hem Lopo de Brito in 't Jaar 1519 als Hoofdman / zyn Broeder Antonio de Brito als Hoofd-Officier ; andere Rodrigues de Beja als Koopman / en Jan Rabello en Gaspar d'Aranjo de Alcugna Benimagre, beide Edelluiden van zyn Kamer / als Schryvers / derwaarts. De gemelde Sterkte wierd aan hem Lopo de Brito op zyn aankomst in Indiën, door Jan da Silveira, die daar in als Kapitein gebood / in handen gesteld : en nademaal hy Brito, vier-honderd man mede bragt / waar onder veel Metzelaars en Timmerluiden / en de zelve Sterkte byna om-ver viel / alzoo ze maar van klep en steen gemaakt was / zoo belaste Lopo de Brito, dat men ze van kalk en steen zoude maken. Dog alzoo men daar ontrent geen steen of schulpen om kalk af te branden / konde krygen / zoo zond hy eenige Sloepen na Callecare, dat daar digt by was / om aldaar Peerel-Oester-schulpen te vissen / daar hy zoo veel kalk van maakte als hy zelfs begeerde / waar mede hy niet alleen de Sterkte voltoyde / maar ook eenige Huizen opbouwde / en daar-en-booven de Gragt daar het Zee-water door liep / zeer wel voorzag / zoo dat de gemelde Sterkte / invoegen als wy reets gezegt hebben / een Eiland was.

1520.

Lopo de Brito met andere na Ceilon gezonden.

Kalk van Ooesterschulpen gebrand.

De Sterkte met een grag omvangen.

Die van het land alle deeze toebereidzelen ziende / en door de Mooren die haar veel quaad van ons zeiden / opgemaakt zynde / begonden groot argwaan daar uit te scheppen / en meenden dat men haar land wilde innemen. Daar by quamen nog andere inbeeldingen / om dat d'onze haar niet wilden toelaten met de Mooren te handelen / waardoor d'een en d'ander groote schade quamen te lyden. Dit was oorzaak dat zy d'onze geen levensmiddelen / gelyk ze van te vooren deeden / wilden aanbrengen / en alle die zy maar buiten de gemel-

Argwaan van het Land volk daar uit

1520. de Sterkte vonden / maakten zy aanſtonts van hant / zoo zulks maar in haar magt gelegen was.

Lopo de Brito dit ziende / hield hem af hy het niet en merkte / om de Vrede die Lopo Soares met haar gemaakt had / te onderhouden / en vierde haar den toom zoo verre / dat de onze daar over begonden te mompelen / zeggende dat zulks geen voorzigtigheid / maar laf hartigheid was / zoo dat hy eindelyk een weinig daar na begon te luiſteren / ſchoon hy wel oordeelde dat het tot het gemeene beſt niet en zoude afloopen. En overzulks zoo van Vrienden als van Vyanden geteerd / zoo is't dat hy op een namiddag / als wanneer de Mooren zig tot ruſten begeeven / en gemolgelyk minder op haar hoede zyn / by de Stadt Colombo, die aan onze Sterkte vaſt was / met omtrent honderd-en lyftig uitgeleze mannen beſprong. En alzoo zulks onvoorziens geſchiede / zoo waren de Vyanden daar over zoodanig verſteld / dat zonder om Vrouwen of Kinderen te denken / zy alle met den eerſten de vlugt namen.

Overvald Colombo.

De Inwoonders neemen de Vlugt.

Lopo de Brito niet anders voorhebbende als haar wat vreeſ aan te jagen / op dat zy haar naderhand wat meer ingetoogen zouden houden / belaſte dat men de gemelde Vrouwen en Kinderen aan de deuren van haare huizen zoude vaſt maken / om haar te doen zien dat ze in haar magt waren / maar beden haar geen quaad ter weereld. Doch eer hy weg trok / liet hy den brand in de voornaamſte ſtraat van de Stadt ſteken / alzoo hy vreesde dat de Vyanden hem op zyn aftogt op zy zouden aan taſten / alzoo de gemelde ſtraat regt op onze Sterkte aanquam / gelyk ook geſchiede. Want na dat haar eerſte ontſteltenis over was / ziende dat haar Vrouwen en Kinderen noch behouden waren / keerden zy weder te rug / bereid zynde duizend dooden voor haar te ſterven. En niet tegenſtaande den brand ons tot een groote beſchutting diende / als hebbende reets zeer toegenoomen / en zig tuſſchen d'een en d'ander ſtellende / zoo koſte dien aanſlag egter het leven aan veele van d'onze en van de haare.

Vrouwen en Kinders aan de deuren van de huizen vaſtgemaakt.

Steekt een ſtraat der Stadt in brand.

De inwoonders keeren te rug.

Verlies van volk van weder zyden.

Want

Want eer d'onze haare woede honden doorſtaan / hadden zy al meer als dertig gequetſte gekregen / waar van eenige naderhand quamen te ſterven. 1520.

En waarlyk zoo ze den brand niet hadden moeten bluſſen / en haare Vrouwen en kinderen aan de deuren van haare huizen niet vaſt gemaakt gevonden hadden / waar door zy wel zagen dat het voornemen der onze niet geweeſt had haar veel leets te doen / zouden zy / vermits de meenigte die daar toe quam aangeloopen / zeer ligt te gelyk met d'onze in de Sterkte hebben konnen geraken. Doch egter als zy de ſchade over-zagen die haar van d'onze aangedaan was / wierd haar gramſchap zoo veel te heviger / waar mede zy den haat toonden die zy ons droegen; want het leed niet lang daar na / of zy quamen onze Sterkte belegeren. Belegeren onze Sterkte.

Lopo de Brito zulks ziende / was eerſt in een groote benaudheid / alzoo ze by de twintig duizend man ſterk waaren / doch wyl ze weinig order hielen / zoo matſte hy'er al een goet getal van / eer zy wat beeter op haar hoede leerden weezen. Zy maakten ondertuſſchen eenige Wallen van aarde / en voorzagen haar met veele Palm-boomen / zoo dat ze allengskens gelyk een deel volk dat van d'waalen quam / tot aan onze Sterkte quamen / tot dat ze twee Bolwerken van de gemelde Palmboomen maakten daar ze eenig ſchut op bragten; doch alzoo het zelve zoo ſwaar als het onze niet en was / zoo verhuilde egter het groot getal daar van / die ongelykheid. Want zy hadden over de zes honderd kleine ſtukjes / waar van zommige zoo groot waaren / dat ze pylen tien palmen lang met pennen van yzer-varkens ſchooten / dewelke twee honderd ſtappen ver zeer veel quaad deeden. By daag was de lugt vol van deeze pylen / maar by nagt hadden ze vuurige pylen / waar mede zy onze ſtroije hutten in de brand ſchoten. Doch het quaatſt van allen was / dat men het water buiten de Sterkte moſt gaan haalen / het welk d'onze veel bloeds koſte. Groot getal Veldſtukjes die pylen ſchieten, en veel quaad doen. Schieten de hutten in braud.

Deeze belegering duurde vyf maanden lang.

1520. Want dewyl het in de winter tyd was / en dat men geen hulp uit Indiën konde krygen / zoo was zulx oorzaak dat d'onze zeer veel ongemak uitstonden. Tot dat'er eindelyk een Galei quam / daar Antonio de Lemos, zoon van Jan Gomes de Lemos, Heer van Trofa, Kapitein op was. Daar op waaren niet meer als vyftig man / die men nog met groote moeite by een gebragt had. Want alzoo Diego Lopez de Sequeira in die tyd met zoo veel volk en Scheepen als wy gezegt hebben / na het Naauw van de Roode Zee was / en de Vastigheeden in Indiën met haare gewoonelyke bezettingen voorzien waaren / hoewel die van Couchin / als de naaste aan Ceilon, en de sterkste / minder als d'andere daar van had / zoo was zulks oorzaak dat men geen grooter hulp aan gedagten de Brito konde zenden. Dog dezelve diende meer om hem en die geene die daar binnen waaren / een weinig te verligten / als om d onze in 't bezit van die Sterkte te vestigen. Want men maakte geen staat dat Indiën daar zoo veel aan gelegen was / dat men die Vesting bleef behouden / alzoo wy alle de Kaneel die wy tot het afladen onzer Scheepen van nooden hadden / zonder de zelve wel konden krygen / en den Koning van dat Land wel bereid was zyne Schattingen zonder zoodanig een juk het welk hem zeer onaangenaam was / te betaalen. Gelyk men dit dan ook naderhand wel zag / door den last die der quam om de zelve af te werpen / zoo dat daar niet anders als een Comptoir over bleef / waar door dien Koning van zyn misnoegen ontslagen was. Behalven dat zulks nog aan eenige van haar voordeelig viel / vermids de hulp die zy van ons teegen haare Vpanden kreegen daar zy meede in Oorlog waaren / gelyk wy hier voozen gezeyd hebben.

De Vesting afgeworpen, en een Comptoir in de plaats behouden.

Lopo de Brito ziende hoe weinig hulp hem aangekomen was / en weetende de reeden daar van / nam besluit van een sterken uitval op de Vpanden te doen / eer zy zulks te weeten quaamen / al zoude hy niet anders daar meede uitregten als die twee

Vol-

Bolwerken daar zy hem zoo veel quaad uit deeden / in te neemen / het welk hy voor een groote zaak reekende. Hy dan de Raad vergaderd hebbende / om daar over op de gevoegelykſte manier raad te pleegen / belaſte aan Antonio de Lemos met zyn Galey voor de Bolwerken te gaan leggen / en zig houden of hy ze wilde beſchieten / en hy daags daar aan na de middag / als wanneer een ieder te ruſt leid / gelyk wy gezeid hebben / viel / na een gedaan teeken op de Vyanden met omtrent drie honderd man / waar op het Godt beliefde dat zoo haaſt als zy zulks zaagen / zy zoodanig uit haare plaats weeken / dat d'onze tyd hadden zig meeſter van de Bolwerken te maaken / niettegenſtaande zy dapper met Pylen en Schigten op de Galei van Antonio de Lemos ſchooten / waar door hy groote ſchade kreeg. Die van de Vyanden die wat dieper in 't Leger / als ook de geene die in de Stadt waren / het welk wel haar grootſte magt uitmaakte / dit ziende / als mede de groote ontſteltenis waar mede het ieder op een loopen ſtelde / quamen haare Kapiteinen van alle kanten by-een / het welk een grooten hoop volks uitleverde / waar onder honderd en vyftig Peerden waren / het welk tot Ceilon, alwaar weinig zulke Beeſten zyn / zeer veel is. Ook warender vyf-en twintig Olifanten met haare Kaſteelen / daar veel Boog-ſchutters in waren / die dapper ſchooten / vier van de welke als de behendigſte in 't vegten / voor aan gingen / makende veel ſnoerkerpen met eenige Degens die zy na om-hoog aan de twee voorſte tanden van die Dieren vaſtgemaakt hadden. Dit gezigt van zulke Dieren / daar zulk een groote meenigte van volk by was / maakte d'onze zoo verbaaſt / dat veele van haar begonden te vlugten. Lopo de Brito dit ziende / trok in der yl al zyn volk by-een / eer de Olifanten haar 't eenemaal in verwarring bragten / en met een alle de Muskettiers op de geene die op de vier voorſte Olifanten waren / haar geweer doende loſſen / viel hy te gelyk op haar aan / en maakte een groote moord onder haar. De Mooren

1520.

Een uitval op de Vyanden.

De Vyanden komen by malkander.

Weinig Peerden op Ceilon.

Gewapende Olifanten.

Grote Moord onder de Vyanden en verwardelyk vlugten.

1520. ren zulks vernemende / begonden aanſtonds hare hielen te ligten / tegen malkander zoo ſtomp en zoo dom aanloopende / dat ze die geene die agter quamen / overhoop ſmeten / invoegen d'onze daar dooz ſtouter gewozden zynde / haar zonder genade vervolgden; en alzoo haar huid nergens na zoo hard als die van d'Olifanten was / de welke / als ze van gramſchap ontſteken zyn / niet meer na een Lancie vragen als een Os na een hozte pylſtel daar men haar mede ſteekt / zoo was zulks oozzaak dat'er veel van de vyanden zoo gedood als gequetſt wierden. Lopo de Brito dooz een groote ſtraat geraakt zynde / daar dat volk langs quam / zoo haaſt hy zig onder eenig geboomte zag / hield hy wat ſtil / als vreezende dooz de gelegentheid van 't Land / ende was te vreden met d'overwinning die Godt hem gegeven had / de welke de onze mede bloed genoeg koſte. Hier op gebeurde dat den Koning veel van zyn beſte volk dood ziende / en dat de Mooren die hem tegen ons opmaakten / niet magtig genoeg waren om hem van onze heerſchappy te verloſſen / gelyk zy hem belooft hadden / zoo is't dat hy kozt na dit voorval den Heer Lopo de Brito om Vrede verzogt / waar dooz het werk van deeze Stechte in den zelven ſtaat van Vrede als het van te voozen geweeſt had / quam te blyven.

Bloedige overwinning behaald.

Den Koning maakt vrede met de onze.

Hier voozen hebben wy verhaald hoe den Gouverneur Diego Lopez de Sequeira, vermits het aannaderen van de Winter / na dat hy uit het Nauw van de Roode Zee vertrokken was / alle de Sloepen van zyn Vloot verlooren had / en van Calayate tot Ormus was gaan Overwinteren / het welk in het leſt van de Maand van Junij was. En alzoo het ons / de welke in deeze gedeeltens van Europa woonen / vreemd zoude ſchynen dat men in die tyd de Winter zoude hebben / en dat wy in dit verhaal van het Overwinteren der Schepen tot Mozambique, zoo in 't gaan als in 't koomen / meenigmaal geſpzooken hebben; mitsgaders van onze andere Vlooten die alle die Geweſten dooz-

Winter in Junius in Oost-Indiën.

daa-

vaaren / hebben gezegt dat ze hier en daar / als het by ons in de Zoomer is / overwinteren / en miede van de Mouzons, zynde de tyden dat men in die gedeeltens van de Weereld vaart / aangeroerd hebben / zoo heeft het ons niet quaad gedagt ons een weinig in de Jaar-getyden van die Oosterlykе gedeeltens / daar wy al eenige reizen ietwes van aangehaald hebben / in te laten / op dat die geene die daar in onervaren zyn / eenige kennisse daar van door ons moogen krygen / om in de manier van spreeken die onder de Zeevarende luiden aldaar gebruikelyk is / niet onkundig te zyn ; het welk door het over-een brengen der tyden die aldaar loopen / met die van ons Europa, en inzonderheid van de Kust van Spanjen, zal geschieden / niet met het verdeelen van den loop des Jaars in vier Getyden / gelyk zulks gemeenlyk door een ieder gedaan word / gevende aan ieder Vierendeel Jaars een byzondere naam / maar volgens den loop van de Zee-baard sprekende. 1520.

Onderregting der Oostindize Jaargetyden.

Op onze Kust van Spanjen noemen wy den tyd die der van den 11 Meert tot den 14 September verloopt / zynde de twee Even-nagten / de Zomer, om zonder eenig onweder van daar te vertrekken / en weder aldaar te keeren / om dat in die tyd de Zon van de plaats daar de Nagten even-lang zyn / na het Noorden / dat wy bewoonen / begint te gaan. En alzoo in dit ons Gewest de beweeging van de Zon oorzaak van 't veranderen der Winden is / zoo is het in deeze Maanden een zeer gelykförmige zaak dat de Noord-Weste / Noorde en Noord-Ooste winden / en in de Winter de geene die daar tegen-over staan / koomen te waayen / alzoo als de geene die dwars daar van af / of bezuiden zyn / zulks doen / het zelve maar by geval geschied / en ook niet lang en duurd.

Hoe men de Zomer in Spanjen zeekend.

Beweging van de Zon oorzaak van 't veranderen der Winden.

Tegenstelling der Winden volgens de Jaar-getyden.

In Indien zien wy door de ervarentheid dat de winden na de opkomst of afgang van de Zon niet en luisteren / gelyk ze by ons doen / om dat de Maanden van haar Zomer niet de onze aangaande het Zee-baren niet over-een en koomen / niet te-

Zyn in Indien anders als in Spanjen.

gen-

1520. genſtaande het geheele Land van Aſien aan gëenzy de Middel-lyn / al zoo wel als wy is leggende. Ook is'er op deſſelfs Kuſten / ſchoon die op een gelyke hoogte zyn leggende / zulk een onderſcheid van den eenen tyd tot den anderen / dat men d'eene Winter, en den ander Zomer noemd. En brengd deeze wyze / of om beter te zeggen / deezen natuurlyken loop / zoo veel te weeg / dat maar een punt of een heuvel van aarde / die wy Kaap noemen / welkers lengte zomwylen niet grooter is als die van een Schip / als dat Schip aan het uitterſte einde van die punt / het welk de ſcheyding maakt en daar de zelve aan twee verſcheide Kuſten medebeeld / komt te raken / zoo heeft het zelve in het voor-zeil / in / en in het agter-zeil voor de wind. Een gelyk het gemelde Schip twee ſtrydige winden in zulk een nauwbepaalde plaats heeft / zoo beeld het ook mede van twee Jaar-getyden / waar van d'een de Zomer, en d'ander de Winter is.

Onderſcheid van Jaargetyden in die twee Landen.

Zomer en Winter in een naau-bepaalde plaats.

De plaats daar d'onze zulks dikwils gewaar worden / is aan de Kaap Roſcalgate, gelyk men zag / doen Diego Lopez uit het Nauw van de Roode Zee quam. Want aan d'eene zyde had hy zomwylen zulke donkere miſten / dat de Schepen malkander niet en zagen / ſchoon ze digt by-een waren / en het in de Maand van Junp was; en kort na dat men dien hoek te booven gekoomen was / zag men aan d'andere zyde van de Kuſt / een klaar en helder weder / en de Zon zoo heet en zoo brandende / dat men de zeilen door de groote ſtilte aan de maſten niet en kon zien bewegen. En op een ander tyd als men met zulk een ontſtelt weder en holle Zee van de Kuſt van Cormandel, na die van Mallabar gaat / dat het ſchynt of Schip en al wil te gronde tyden / zoo wanneer men ter plaatze komt daar het Schip aan d'ander lyn van d'overſtaande Kuſt medebeeld / vind men zoo als men zeid / een uitnemende groote ſtilte / en regt anders als men uit Indiën na Cormandel zeild / in zulker voegen dat een en het zelve Schip / gelyk wy gezegt hebben / in het voor-zeil een doorgaande / en

Ervarenheid daar van door Diego Lopez aan de Kaap Roscalgate klaar en miſtig weer aan deze Kaap.

Als mede hoe op de kuſt van Cormandel, en Malabar.

in

in het agter-zeil een andere wind heeft. Op de zelve manier zynder andere plaatzen in dat Ooſten / daar zulks komt te gebeuren; waar uit wy ooz een algemeene ſtelling konnen houden / dat op de Zee-kuſten van die Landen haar Zomer en Winter meer na den loop der winden als na die van de Zon luiſterd. En deeze winden ſchikken zig meer na de Engtens en Nauwtens van de Zee / en Kapen en Bogten die de aarde maakt / als na de Zon in 't byzonder / niet tegenſtaande alle de Natuurlyke bewegingen van de zelve afhankelyk zyn. Het bewys van deeze ſtelling zal uit het volgende beter konnen worden verſtaan. 1520

Voor en tegenwind op een Schip.

Als de ſtralen van de Zon regel-regt op de aarde ſchynen / is dit aan hem alleen toe te ſchryven / maar als het ligchaam der aarde oorzaak is dat de zelve niet dieper konnen doordringen / zoo worden die ſtralen weder te rug gekaatſt / en maaken gelyk als andere ſtralen / op de zelve manier als wy een bal die ergens tegen aan geſmeten is / zien ſtuiten / de welke uit de hand koomende / hoe kragtiger de zelve tegen de Vloer geſmeten word / hoe hooger dat ze opſtuit; zoo dat wy konnen zeggen dat de beweging van om-hoog na om-laag / van den arm geſprooten is die de zelve geſmeten heeft / en die van om-leeg na om-hoog / door de hardigheid van de Vloer veroorzaakt is. Zoo is mede de Zon de oorzaak van de beweginge der winden in die gedeeltens van Indiën, dog als zy die Natuurlyke loop der groote Zee engtens van dat Land volgen / en met die kragt tegen d'een of d'andere kuſt van 't zelve Land / inzonderheid zoo het Bergagtig is / en het haar niet verder en laat trekken / koomen te ſtuiten / zoo kaatſt dat land haar weder te rug door een wederſtuit / waar door'er van een wind twee ontſtaan; namentlyk d'een door de Zon / als d'eerſte oorzaak / voortgebragt / en d'ander door de weerſtuit van de aarde; en daarom zeggen de Zeevarende lieden altemets: Dit is geen doorgaande wind, maar een weerſtuit van de aarde. En gelyk de winden d'uitterlyke geeſt van de Zee zyn /

Redenering daar over met een ſchoone gelykenis.

Zeggen dee Zee luiden op dit ſtof.

1520

1520. zyn / die haar hier en daar beweegt / en desselfs verbolgentheid of ontsteltenis de Zomer en de Winter aan de Zee-varende lieden veroorzaakt / zoo is dat de reden dat het weder zoo verscheide in een zelve even-wydte en Landstreek is; en word deeze loop van het gansch Jaar / zoo wel als hier / in vier Jaar-getyden, namentlyk de Lente, de Zomer, de Herfst en de Winter, maar zoo onderscheidelyk niet als by ons / om dat de Zon haar zeer na-by is / namentlyk in de Landen de welke tusschen de twee Hemelze kringen leggen / alwaar veele Boomen op een-en de zelve tyd bloemen / groene en rype vrugten hebben / en dat nog meer in de Landen die onder de Linie leggen. Het is egter de waarheid dat de geene die onder de Even-nagt na ons toe zyn / met haare nieuwe vrugten in de Maanden van onze Lente, het zy een weinig eer of een weinig later / gemeenlyk over-een koomen / gelyk wy in ons Europa in de Landen de welke min of meer warm zyn / konnen zien. Dog wat aangaat de Zee-vaard / hebben zy op onze wyze / zes Maanden Winter en zes Maanden Zomer, hoewel niet in de zelve tyd / want dat is het onderscheid daar wy van spreken. Want van het Nauw daar Diego Lopez van daan vertrok / tot aan de Kaap Guardafu en Roscalgate, het welk desselfs inkomst is / begind haar Zomer in September / en eindigd in April / en d'andere Maanden van 't Jaar maken de Winter.

In Oost-Indiën vier Jaargetyden.

Boomen op een tyd bloemen, groene en rype vrugten.

Zes Maanden Winter en zes Maanden Zomer Zeevaard, dog niet op een tyd.

In deeze Zomer wayen gemeenlyk en doorgaans na het Naauw toe / Oost-en Oost-Noord-Ooste Winden / en in de Winter van binnen na buiten toe / de West-en West-Noord-Weste / dog de Winter van Ormus is gelyk op deeze Kust van Spanjen / van October tot het laatst van February / om dat de Persiaanze Zee daar dat Eiland in leid / door de Wind die de Zee-vaarende lieden West-Noord-West noemen / de lengte van honderd en vyftig mylen / met de Vloeden d'Eufrates en Tigris, en het hooge land daar ze door loopen / als ze in de Zee koomen te vallen / ietwes van de Jaar-getyden

Winter van Ormus gelyk in Spanjen.

den van onze Landſtreek mededeeld / en de Noord-Weſte / Noorde en Noord-Ooſte Winden waijen in dit Naauw der Roode Zee den meeſten tyd van deeze Winter-maanden / dog die van de Zomer zyn de geene die op den twaalfden van 't Jaar koomen op te houden / en op de Kuſt van Indien, om dat ze tuſſchen den Heemel-kring en de middel-lyn komt te ſtaan / zoo zyn der om te kunnen vaaren / meer Zomer-Winden als op andere plaatzen / om dat ze in Auguſtus begint / en in April eindigd / als wanneer de Winter-Winden weer beginnen / dog op de geheele Kuſt van Melinde tot Mozambique toe / waijen doorgaans in hare Zomer-maanden de Ooſte en Noord-Ooſte Winden van de Maand October af / tot in 't leſt van Meert / daar in de Winter-Maanden de Weſte en Noord-Weſte op volgen. 1526.

Wat winden de Wintermaanden in het Naauw waijen, en die van de Zomer ophouden.

Wat winden in de Zomer van Melinde tot Mozambique waijen.

Wat de Zomer van de Kaap van goede Hoop aan gaat / die begind in 't eerſt van January / en eindigd den vyftienden May / als wanneer de Weſte / Noord-Weſte / en zomtyds ook de Zuid-Weſte winden waijen / en in de Winter, d'andere die daar tegen-over zyn. Aan deeze winden / om dat ze vaſt gaan om na zommige plaatzen / en niet na andere te varen / geeven onze Zeevarende luiden / gelyk als de Ooſterze Volkeren / de naam van Mouzon, het welk den bequamen tyd om daar of daar na toe te vaaren / te zeggen is. Te zeggen meede een groote en een kleine Mouzon, waar van de groote den langſten tyd van haare Zomer-maanden is / en de kleine de kortſte. Want om eigentlyk te ſpreeken / het is zulk een geſtadige wind niet / dat hy die geheele zes maanden lang uit een en dezelve ſtreek zoude waijen / maar dit geſchied op de zelve manier als wy op onze Kuſt van Spanjen zien / namentlyk dat de Noord-Weſte / Noorde en Noord-Ooſte Winden den meeſten tyd van haar Zomer, gelyk wy gezeit hebben / komen te waijen. Want in deeze zelve maanden waijen de Ooſte winden eenige dagen lang tot de middag toe ook wel / en de Weſte tot aan het on-

Begin en einde van de Zomer aan de Kaap. en des Winters.

Wat het woord Mouzon beduid.

Groote en kleine Mouzon.

1520. dergaan van de Son. En dit noemen wy Draai-Winden, om dat ze met Eb en Vloet veranderen/ en in de Nagt keeren zy zig na de Noord-Star / het welk den natuurlyken loop van de Spaanze Kust is. Alzoo nu een en de zelve streeke winds eenige maanden langer duurd als d'andere/ zoo is dit de oorzaak dat d'eene Mouzon de groote en d'andere de kleine genoemd werd. En nademaal die van Ormus na Indiën, in Augustus was / zoo is 't dat zoo haast als die maand quam / Diego Lopez, den welken / gelyk wy gezegt hebben/ aldaar overwinterde / zyn afscheid van den Koning nam ; latende eenige nieuwe instellingen ten besten van des Konings dienst / in de Stadt / dewelke oorzaak waaren van de schade waar van wy hier na zullen spreeken.

Dray-winden waarom zoo genoemd.

Diego Lopez neemd afscheid van den Koning van Ormus.

Dien Heer ondertusschen met zyn Vloot vertrokken zynde / quam tot Calayate / alwaar hy Jorge d'Albuquerque met de groote Scheeps-Vloot gelaten had / en vond aldaar Hieronimo de Souza met zyn makkers / die / gelyk wy hier voozen gezeid hebben / Godt uit de groote gevaren en ongemakken die zy moesten uitstaan / wonderlyk verlost / en van alles genadig voorzien had. Eer hy van daar vertrok / quam'er Rui Vaz Pereira, Natuurlyke Zoon van Jan Rodrigues Pereira , Heer van Basto, den welken met de Vloot van negen Schepen die den Koning Don Manuel in dit Jaar van 1520 onder Jorge de Brito, Zoon van Jan de Brito, als Opperhoofd na Indiën gezonden had / voor Hoofdman van een Galiden / om een Sterkte in de Molukze Eilanden te gaan maken / uit dit Rijk vertrokken was. d'Andere Hoofdmannen waren / den voorgenoemden Rui Vaz Pereira, Lopo d'Azevedo, Zoon van Rui Gomes d'Azevedo; Gaspar da Silva, Zoon van Diego Gomes da Silva, den welken een Sterkte tot Chaul ging maken / Pero Lopez de Sampayo, den welken een in de Maldivize Eilanden ging opwerpen ; Pero Lorenso de Mello, die een reis na China ging doen / Pedro Paulo , Zoon van Bartolomeo Floremin ;

Komt tot Calayate.

Sterkte in de Molukze Eilanden.

An-

Antonio d'Azevedo, en Andre Dias, Alcaide van Liſſebon, den welken alle de Peper van dit Jaar voor dit Koninkrijk noodig / ſoude gaan inkoopen / en Don Diego de Lima, Zoon van Don Jan de Lima, Onder-Graaf van Villanova da Cerveira. 1520.

Deeze Vloot van Liſſebon vertrokken zynde / niet tegenſtaande de winden die de zelve had / voorzaak waren dat eenige Schepen op zommige plaatzen eerder quamen als andere; zoo wierden ze eegter alle behouden. Ondertuſſchen quam Rui Vaz Pereira een wonderlijk en gevaarlijk geval voor / met het Galioen daar hy op was. Want hy de Kaap van goede Hoop voor-by zynde / en alle zyne zeilen op zekere wind bygezet hebbende / ſtond zyn Schip heel ſchielijk ſtil / als of het tegen een Bank geſtooten had. Ook wiſt elk een niet beter / vermits het groot geweld dat zulks veroorzaakte; waar op men dan na de pompen gegaan zynde / om te zien of het zelve ook lek geworden was / en het ſterk heen en weder ſlingerende / zag men dat het Schip dreef / en dat het een Zee-Gedierte was dat dit wonderlijk getier maakte / het welk / zoo lang als het was / nathentlijk honderd en vyftig palmen / tegen de kiel van 't Galioen geplakt was / het roer met zyn ſteert vaſthoudende / en beide de zyden van 't Schip met zyne vinnen half wegen bedekkende / zoo dat eenige van de onze de zelve met de hand raakten. Zyn hoofd / het welk het leſte voor den dag quam / was wel zoo groot als een Spaanze Pipe / en daar aan had het twee lugtgaten daar het door ſnoof / meer water als een Walvis uitgevende. Het welk alzoo het zeer nieuw / en een nooit geziene zaak voor d'onze was / zulk een ontſteltenis onder haar verwekte; te meer om dat het by nagt was / dat zy de gedaante van dat Monſter-dier niet wel konden onderſcheiden / zoo dat eenige meenden dat het een Wooze Geeſt was / die haar quam quellen. Andere willende het zelve met Lancien / Pylen en Harpoenen doorboozen / wilde den Kapitein zulks niet toeſtaan / op dat het door de wonde het zelve zoude woelen / het Schip

Wonderlyk voorval van een Vis aan een Schip gebeurd.

Groote ontſteltenis daar door veroorzaakt.

1520. het onderſte-booven niet ſoude keeren. Eindelijk na dat ſe een quartier-uurs lang in die vreeſe geweeſt / en veele redenen deswegen over ende weder over gehouden hadden / quam den Kapellaan van 't Schip / den welken het Monſter beſwoer / waar op het ſelve de vinnen hoog daar aan na sig trok / en na de grond ſidde / alleenlijk veel water uit de lugt-gaten opwerpende. De Matroozen ſeiden dat het een Hoed-Vis was / door haar alſoo genoemd / om dat'er een in den grooten Oceaan was / die ſulk een deksel op syn hoofd had. En hadden sy gheheugen van een diergelijke / hoewel niet ſoo groot / op de hoogte van Atougia gezien te hebben / de welke sig tuſſchen de Vijfers Barken met het hoofd vertoonde / om eenige Menſchen te vatten / ſoo dat hy al twee daar van het onderſte-booven geworpen had ; en hy had sulk een vreeſe onder 't volk gemaakt / dat sy niet meer durſden gaan viſſen / tot dat men hem eindelijk door de Gebeden der Menſchen dood op de kuſt vond leggen.

Word beſwooren.

En ſchiet na de grond.

Wat naam men hem geeft.

Vrees door een andere Vis onder de Viſſers, die men dood op de kuſt vind leggen.

Rui Vaz dit gevaar ontkomen / tot Mozambique aangekomen synde / en aldaar niet verneemende dat den Gouverneur Diego Lopez tot Ormus overwinterd had / alſoo hy syn reis na Indiën had laten ſteeken / beſloot hem te gaan opzoeken / alſoo hy de ſelve weg die den Koning hem door syne bzieven belaſt had / was houdende. Hier uit / als meede door den ſelven Rui Vaz, kreeg hy tydinge van de Scheepen dewelke dat Jaar haar lading gingen inneemen / waar door hy seer verleegen wierd / uit oorzaak van d'andere die de Vloot van Jan d'Albuquerque uitmaakten / dewelke in groot getal waaren / en hy niet en wiſt of'er wel ſoo veel goet ſoude weezen om alle dezelve daar meede te konnen afladen. Want nademaal den Koning André Dias, als een man die sig den inkoop en het afladen van Peper seer wel verſtond / afgezonden had om lang tot Couchin als Aſſiſtent te syn / ſoo is't dat de Bedienders die sig doen ter tyd aldaar bevonden / door een ſmaat opneemende dat men iemand daar toe enkel en alleen

Verlegenheid van Diego Lopez

van

van hier afſchikte / waar dooꝛ het ſcheen dat den Koning zyn wantrouw eenigzins liet blyken / of dat André Dias op de deugd van de Peper niet en zag / maar alleen om veel van de zelve af te laden / zoo is't dat alle de geene die hy bragt / zoo groen en zoo onryp was / dat eenige Schepen wel dertig / veertig / zeſtig / zeventig / ja zommige wel honderd ten honderd ſchade hadden. 1520.

Slegte Peper daar veel ſchade op vald.

Want nademaal zulks al drie-en dertig Jaren geleden is / zoo zynder heden nog in het Ooſt-Indies-Huis tot Liſſebon, zeer veel Balen van / de welke zoo onryp zyn / dat het ſchynt dat het nog Geld zal moeten koſten om de zelve in Zee te werpen / waar dooꝛ veel Geld te looꝛ zal moeten gaan.

Behalven deezen handel van Specerye, zoo met de Vloot van Jorge d'Albuquerque, als met die van Jorge de Brito, van dat Jaar / belaſte den Koning veele zaken met zyne Brieven aan Diego Lopez, die hem groote bekommering aanbragten / om dat ze in zulken getal te gelyk quamen / dat hy veel Volk / Geweer / kleine Vaartuigen en allerhande vooꝛraad van nooden had. Want den Koning begeerde dat men een Sterkte tot Moluco, tot Sumatra, in de Maldiviſſe Eilanden en tot Chaul zoude maken; en dat hy daar-en-booven na het Nauw van de Roode Zee zoude gaan / en Dio innemen / aldaar mede een Sterkte opwerpen / als ook eenige Schepen na China zenden / de Goud-Eilanden opzoeken / en dan nog na andere plaatzen zeilen; met alle welke dingen hy aan het bloot overdenken genoeg te doen had / ik laat ſtaan om de zelve in 't werk te ſtellen.

Bekommering van Diego Lopez over 's Konings bevelen.

En nademaal het geen daar den Koning doen ter tyd het meeſt na verlangde / was het maken van een Sterkte tot Dio, met toeſtemming van den Koning van Cambaya, en Melique Az, Heer van die plaats / en in gevalle zy het niet wilden toeſtaan / de plaats met geweld in te nemen / en het gebied daar van aan Diego Fernandes de Beja, volgens de Brieven hem mede gegeven / op te dragen; zoo tragtede Diego Lopez het zelve aanſtonts

Des Konings meeſte verlangen.

1520.

Voornemen van Diego Lopez hier op.

in 't werk te stellen / tot welken einde hy den zelven Diego Fernandes met drie Schepen voor uit zond / om hem aan de Punt van Dio, dat de weg is van alle de Schepen die na het Nauw van Mecha en de geheele Arabische Kust zeilen / te gaan verwagten / en ondertusschen zoo veel Vyandelyke Schepen te nemen als in zyn magt zoude wezen. En alzoo Diego Lopez niet lang na dit afvaardigen van gedagten Diego Fernandes en vertoefde / zoo agterhaalde hy hem in 't kort / en vervolgde zyn reis met de geheele Vloot / de welke langs de Kust van Dio zeilende / een zeer groot Schip aantrof / het welk zig op zyn Volk en Geschut betrouwende / besloot zig tegen twee kleine Schepen die tegen hem afgezonden waren / en als ligt in't zeilen zynde / het eerste daar by quamen / dapper te weren. Maar alzoo het zelve zeer hoog van boord was / en zy overzulks geenzins daar by konden koomen / zoo was de grootste schade die zy het konden aanbrengen / dat zy in het voorby zeilen eenige vuurwerken van booven haar Mars op den overloop wierpen / waar door veele Mooren die van onderen quamen / geweldig beschadigd wierden; dog dit alles konde egter om de reets verhaalde reden niet veel helpen / tot dat Rui Vaz Pereira met zyn Galioen / daar drie-honderd man op waren / daar by quam / en zyn Geschut mede dapper hebbende laten hooren / begonden eenige Mooren in 't water te springen / zoo dat d'onze meester van 't Schip geworden zynde / al aan 't plonderen wilden trekken / dog het vuur in het kruit gekoomen zynde / zoo eenige zeggen / door de Mooren zelfs / dan of het zy door d'ingeworpene vuurwerken in de Kardoezen gevallen / immers het boovenste van 't Schip vloog in de lugt / en de rest ging na de grond / by welk voorval al eenige van d'onze het leven lieten / waar onder mede de Hoog-bootsman. Diego Lopez hier op by 't gesprongе Schip koomende / zag'er niet anders als eenige Mooren die half gebrand waren / en die d'onze met haare Sloepen gingen afhalen / van wien hy verstond dat het

Ontmoet een groot vyandelyk Schip.

En eenige vuurwerken daar in gesmeten.

't Zelve genoomen.

Dog springt in de lugt en zinkt.

Schip

Schip door het inwerpen onzer vuurwerken ingenoomen en in de brand was geraakt. Hier op liet hy de voornaamſte Mooren van 't Schip in verzekering nemen / en begaf zig vervolgens na Dio, alwaar aangekoomen zynde / bragt hy de zelve Mooren voor Melique Az, Heer van die plaats / tegen hem zeggende: Dat hy deeze zyne Onderdanen na huis gaande ontmoet had, dog dat zy zoo mishandeld waren, dat dat by haar zelfs toegekoomen was, om dat zy voor den Koning van PORTUGAAL, zynen Heer, niet hadden willen ſtryken, en dat zy daar op, den brand zelfs in 't Schip geſteken hadden, waar door zy tot die ſtaat gebragt waren; en dat hy egter zorg voor haare leyens om zynent wil gedragen had, gelyk zy hem zelfs zouden konnen zeggen, als zy wilden. 1520.

Diego Lopez vertoog aan Melique Az.

Melique Az, dat een voorzigtig man was / antwoorde zeer heuſſelyk / ſlaande het werk in de beſte vouw / en zeide: Dat zoo die Mooren wat gebrand waren, zy het wel verdiend hadden, nademaal zy zoo onmanierlyk geweeſt hadden, dat zy zyn Edelheid ziende, hem niet te voet waren gevallen. De zeerſte Hoffelykheden afgeleid zynde / en Diego Lopez afſcheid van Melique Az genoomen hebbende / ging Fernando Martins Evangelio, den welken / gelyk wy voor deezen gezeid hebben / aldaar al ten tyde van Alfonſo d'Albuquerque voor Koopman geweeſt had / hem bezoeken / en maakte hem bekend hoe de dingen aldaar ſtonden; en nademaal in die tyd / namentlyk van Alfonſo d'Albuquerque al van het maken van een Sterkte met den Koning van Cambaya geſproken was / en Melique Az ſcheen daar ook wel mede te breden te zyn / ſchoon Diego Lopez wel wiſt hoe zeer hy daar tegen geweeſt had / zoo zond hy egter gedagten Fernando Martins by hem / om zulks te onderſtaan / en hem indagtig te maken wat'er tuſſchen hem en den Koning van Cambaya deswegen voorgevallen was / en de toeſtemming die zy beide daar toe reets gegeven hadden; dat mede de welſtant van zyne dingen zulks vereiſte / alzoo zeerd

Veinzery van Melique Az.

Diego Lopez neemd afſcheid van hem.

Laat hem het opwerpen van een Sterkte indagtig maken.

1510. werd de tyd dat hy Fernando Martins de zaken van zyn Koning als Koopman aldaar waargenoomen had / hy Melique Az groot voordeel daar uit getrokken hadde: en niet tegenstaande van weder zyden veele Brieven dien aangaande gewisseld waren / het alles egter maar losse woorden hadden geweest / alzoo niemand zyn regte meening tot nog toe te kennen gegeven had / inzonderheid Diego Lopez, aan wien den Koning dat Jaar geschreven had: Dat zoo hy MELIQUE AZ hem geen plaats tot het opwerpen der gemelde Sterkte wilde vergunnen, hy zig meester van de Stadt zoude maken, en dat hy overzulks daar niet meer zoude van spreken, maar dat hy na COUCHIN zoude gaan, om hem, volgens zyns Konings last, met een magtige Vloot te koomen bestoken.

Zyn dreigement daar op.

Melique Az gaf daar op tot antwoord „ Dat „ nademaal het al lange Jaren geleden was dat „ Alfonzo d'Albuquerque dit werk op den Koning „ van Cambaija verzogt had / en men zedert niet „ meer daar van gesproken hadde / het overzulks „ noodig was dat Diego Lopez aan hem een Ge„ zant daar over zoude zenden / en dat hy Melique „ Az order tot desselfs vertrek zoude stellen / en zoo „ hy maar des Konings toestemming eens kreeg / „ dat hy met de zyne niet veel te doen had / alzoo „ hy altyd tot zyn dienst gereed zoude zyn. Diego Lopez dit hoorende / om aan Melique Az niet te laten blyken / dat hy alleen daarom gekomen was / als meede om hem gerust te stellen / zeide dat hy dit uit Indiën aan den Koning van Cambaija zoude laten weeten / en dat het hem ondertusschen genoeg was dat hy van zyn goede wil verzekerd was / toonende inmiddels met hem zeer wel te vreeden te zyn.

Antwoord van Melique Az.

Dat Diego Lopez genoegen mede neemd.

Terwyl hy zig aldaar onthiel / quam meede in die Haven Gaspar da Silva, Hoofdman van 't Schip Nazaré, het welk een van de beste Scheepen van dit Koninkryk was / op hebbende vier honderd man / den welken met de tyding dat hy Diego Lopez aldaar zoude komen vinden / Rui Vaz Pe-

rei-

reira volgde / die drie honderd man op zyn Galioen had. En nademaal al dit Volk vrig en wel-gesteld uit dit Koninkryk vertrokken was / en Diego Lopez daar by nog vyftien honderd man op zyn Vloot hadde / zoo meende hy dat hy de Stadt Dio wel zoude konnen inneemen. Want / gelyk men naderhand verstond / was daar zeer weinig vreemd Volk in / waar op Melique Az nogtans meer staat als op de ingeborene Guzaratten, als zynde een vry Volk / gemaakt had / alzoo d'andere / daar hy zig op betroude / Mooren, Arabiers, Turken, Perſiaanen en Rumes waaren / die ons alle natuurlyk een grooten haat toedroegen / ook dat wy haar van die vaart beroofd hadden; en daar en boven in den Oorlog wel ervaren / en door onze Vlooten ten hoogſten beſchadigd waren. 1520

Aanſlag op Dio.

En vermits de togt die Diego Lopez naar het Naauw van de Roode Zee gedaan had / en zyn overwinteren tot Ormus / als meede dat van Jorge d'Albuquerque tot Calayate zoo derfden de Schepen dat Jaar uit het Naauw van Mecha tot Dio niet komen; ook had de reis van Rui Vaz den uitſlag gehad die wy gezeid hebben. Daar by quam nog dat die Stadt door het verminderen van 't Volk en van de goederen die die Schepen in hadden / (het welk meede de zenuw van den Oorlog is) arm geworden was / en Melique Az zig in de hoogſte bekommering bevond; dog alzoo hy een ſchrander man was / zoo hiel hy hem zoodanig / dat niemand zulks konde merken / in voegen hy in alle den tyd dat Diego Lopez aldaar was / zoo veel Volk met levensmiddelen liet komen / die hy na onze Vloot zond / dat men door de meenigte van de Menſchen de ſtraaten naauwelyks konde gebruiken. Daar en boven / om een ieder te vreden te ſtellen / zond hy niet alleen vereeringen aan Diego Lopez, maar ook aan alle de Kapiteinen van de Vloot; en eindelyk / als een wel geruſt Menſch / en die ganſch geen vertrouwen op ons had / liet hy tegen Diego Lopez zeggen / dat men hem aangedient had; dat in het Schip dat leſt uit

Reden waarom de Schepen van Mecha niet tot Dio derven komen.

Melique Az geeft blyken van een ſchrander man.

1520. Portugaal geland was, eenige Vrouwen gekoomen waren, die hy geerne zoude zien, alzoo hy benieuwd was om Schepzelen 't aanſchouwen die zulke deftige Cavaliers en Edelluiden als de Portugyzen waren, ter weereld konden brengen.

Zyn pluimſtrykery en loosheid.

Diego Lopez neemd afſcheid van hem.

Diego Lopez, behalven de Schenkagien die hy hem in vergelding van de zyne zond, liet hem een Mooryze Vrouw die aldaar getrouwd was, door haar eige man zien, de welke ſchoonze hy wel geſteld was, zoo was nogtans Melique Az, haar ziende, zoo beſcheiden, dat hy zeide: Dit lykt geen Portugyze Vrouw; en als men hem zeide, van wat Land dat ze dan was? zeide hy dat ze wel uit Arabien gehoortig geleek te zyn.

Diego Lopez eindelyk zyn afſcheid van hem na Indien genoomen, en Rafaël Pereſtrello aldaar gelaten hebbende, om, zoo het voorgeben was, zyn Schip met goederen na Malacca, weerwaarts hy, gelyk als wy zullen zien, in 't kort hoopte te verzenden, af te laden, maar in der daad om de gelegentheid en de toegangen van de Stadt te beſchouwen, om zig in tyden en wylen daar van te bedienen, gelyk den Koning dat Haar aan Diego Lopez geſchreven had, zoo gebeurde het dat, onder eenige dingen die Pereſtrello aan Melique Az tot een vereering gezonden had, om zyne dingen zoo veel te beter te konnen doen, daar een opgaande lyſt met eenige Vrouwen-beelden by was, de welke open gedaan zynde, zoo haaſt als Melique Az de gemelde Beelden zag, zeide hy tegen d'Omſtaanders: Dit zyn de Vrouwen die de PORTUGYZEN ter weereld brengen, zoo dat ik over de edelmoedigheid en de ſchranderheid van die Menſchen niet verwonderd ben, na ik zie dat ze van zulke ſchepzelen voortkoomen.

Nader pluimſtrykery van Melique Az.

Komſt van Diego Lopez tot Goa.

Zoo haaſt als Diego Lopez de Sequeira tot Goa aangekoomen, na dat hy eenige zaken aangaande de regering dier Stadt bezorgd had, inzonderheid de vaſte Landen die hy door Rui de Mello op de kuſt hier boven gemeld ingenoomen vond, vertrok hy na Cochin om de ladinge der Schepen

de

de welke dat Jaar met Speceryen voor dit Koninkryk van daar moesten koomen / te verhaasten / als mede om een magtige Vloot tot de hertred na Dio, volgens des Konings last / toe te rusten. En alzoo van de Vloot die Jorge d'Albuquerque mede genoomen / en waar mede hy tot Mozambique overwinterd had / veele Schepen in Indiën bleven / de welke met die van dit Jaar / van de Vloot van Jorge de Brito, een groot getal uitmaakten / om alle met Speceryen geladen / weder te keeren / zoo vaardigde hy die geene maar af / die hy haar lading konde ingeven / daar voor Opperhoofd op was Antonio de Saldagna, den welken behouden alhier aanquam / en d'andere bleven leggen / om met hem na Dio te gaan / weshalven / en om dat den Koning hem belast had de zelve zoo sterk te maken als het immers mogelyk was / zoo hield hy by hem alle de Kapiteinen de welke na Malacca geschikt waren / in meening de zelve na het verrigten zyner zaken af te danken / gelyk hy dede / en volgens het geen hem naderhand overquam / zou het moogelyk voordeeliger voor hem geweest zyn / zonder haar te vertrekken / als haar mede te nemen / gelyk wy hier na zullen zien.

1520.

Zyn vertrek na Couchin.

En verdere bestelling.

Melique Az ondertusschen / de welke nergens anders op uit was als op ons te passen / en daarom ook veel Verspieders in 't werk had / zoo haast als hy de groote toerustingen die Diego Lopez dede / verstond / schoon hy had laten uitstropen dat zulks geschiede om een Sterkte in het Nauw van de Roode Zee te gaan maken / zoo zond hy een Moor genaamd Camallo, na den voornoemden Diego Lopez met een vereeringe / en last dat hy na zyn afgeleid bezoek en het overgeven van de Schenkagie behendiglyk zoude naspeuren al wat hy dede / en hem als uit zyn eigen beweginge zeggen dat zyn Meester in die verwagtinge was / dat hy iemand na den Ko[illegible] van Cambaya over het werk van de Sterk[illegible] met malkander van gesprooken hadde[illegible]nden / alzoo / gelyk hy Camallo van [illegible]de Meester verstaan had-

Waakzaamheid van Melique Az.

En bezending aan Diëgo Lopez.

1520. hadde / hy niet veel ſwarigheid daar ontrent ſoude ontmoeten.

Loosheid van zyn Boode. Deeze Mooz dit alleg alzoo zeer ſchranderlyk voozgeſteld hebbende / en ziende dat Diego Lopez weinig ſtaat maakte om hem af te baardigen / wag daar over zeer wel te breden / alzoo dat regt het geene wag dat hy zogt / op dat hy alleg zoo veel te beter te weten quam / het welk hy aanſtonts aan Melique Az over-briefde. Hier op zeide hy tegen hem op zekeren dag dat hy Brieven van zyn Heer en Meeſter gekregen had om op het ſpoedigſte te vertrekken; en dat wat aadinging de voozgenoome Sterkte tot Dio, zyn voornoemde Meeſter Brieven uit het Hof van den Koning van Cambaya had / waar hy eenige van zyne vrienden aan wien hy die zaak aanbevoolen had / hem hadden laten weten dat den Koning van Cambaya het toeſtaan van zyn verlof alleen maar uitgeſteld had / tot dat Diego Lopez het zelve op hem had laten verzoeken / en dat hy hem tied het zelve aanſtonts in 't werk te ſtellen / alzoo het de gewoonte van alle Princen was / dat ze gelyk de Vrouwen / gebeden wilden wezen / ſchoon ze van zelfs tot het geen men op haar begeerde / genoegzaam genegen waren. En nademaal die zaak in zoodanigen ſtaat ſtond / dat hy Camallo mede van 't zelve gevoelen was / en dat zyn Meeſter hem ook ſchreef aan hem Diego Lopez voor te ſtellen eenige Kapiteinen met Schepen en de noodige voorraad en Werkluiden af te zenden / om aanſtonts de hand aan 't werk te ſlaan.

Schoone ſchyn-redenen.

Diego Lopez ſchoon hy alle die liſtigheden van Melique Az doen ter tyd niet en verſtond / zoo is het egter zulks dat hy naderhand te weten quam dat den zelven Melique over zulk een ſterke toeruſting van Schepen ontroerd / hem geraden was een Kapitein na hem te zenden / dat hy Diego Lopez daar van gelieſde af te ſtaan / alzoo hy Melique, vreesde dat zulks geſchiede om hem d'een of d'andere Stadt af te nemen / het welk door geen ander / wien het ook was / konde worden uitgevoerd;

Liſtige ſteken van Melique Az.

en

en dat hy tot dien einde den Camallo by hem hield/ op dat hy die groote toerusting op de beste wyze zoude zien te keeren; gelyk dit dan in der daad zyn voornaamste bezigheid en aandagt was. 1520.

De tyd eindelyk gekoomen zynde dat hy konde vertrekken/ begaf hy zig op reis met een Vloot van agt en veertig Zeilen/ zoo Schepen/ Galioenen/ Fusten/ Galeyen/ Brigantyns en andere Roei-schepen; welke Vloot de grootste was die men tot die tyd toe in die Gewesten by malkander gezien had. De Kapiteinen daar van/ waren/ Don Aleixo de Menezes; Don Jan de Lima; Jorge d'Albuquerque; Antonio de Brito; Fernando Janes de Lemos; Antonio de Lemos zyn Broeder; Christoffel de Sá; Francisco de Mendoza; André de Souza; Chichorro; Don Jorge de Menezes; Miguel de Moira; Lopo d'Azevedo; Hieronimo de Souza; Antonio Ferreira; Francisco Pereira de Berredo; Francisco de Souza Tavares; Pero Laurenso de Mello; Francisco de Mendoza de Morsa; Simon Sodré; Diego Fernandes de Beja; Rafaël Catagno; Rafaël Perestrello; Pero da Silva; Christoffel Correa; Nugno Fernandes de Macedo; Antonio Rapozo; Rui Vaz Pereira; Antonio de Brito de Soiza; Antonio Correa; Aires Correa, zyn Broeder; Gonzalo Pereira; Christoffel Juzarto; Francisco de Mello Gallego; Duarte d Afonseca; Andre Dias, Alcaide van Lissebon; Diego Pereira; Garpar Doutel; Alvaro d'Almada; Gonzalo de Loule; Paulo Machado; Tome Rodrigues; Aires Diaz; Laurenzo Godigno o Pireirigna; Pero Gomes de Sequeira Malabar, den Panical van Couchin, de welke zederd Chzisten wierd; Malu Mocadan der Canaris van Goa, die mede het Chzisten-geloof aannam/ en nu Manuel d'Acunha genoemd is.

Magtige Vloot van Diego Lopez.

Namen der Kapiteinen.

Op de gemelde Vloot waren drie duizend Portugiezen en agt honderd Malabaren en Canaris, onder het gebied der Heidenze Kapiteinen van het Land dat we genoemd hebben.

Bemanning der Vloot.

Diego Lopez zyn reis met deeze groote Vloot ver-

1520. vervolgende/ quam aan de Rivier Banda, vyf mylen aan dees zy Chaul. Want alzoo de zelve breed/ en zonder eenige Banken op de Baar is/ zoo konde hy de geheele Vloot zonder eenig gevaar aldaar herbergen. Diego Pajez, den welken aldaar voor Koopman diende/ bragt hem alle de levens middelen die Diego Lopez hem belast had gereet tot zyn reis te houden; het welk gedaan zynde/ maakte hy des Konings voorneemen op de gemelde reis aan alle de Kapiteinen bekend/ namentlyk een Sterkte in de Stadt Dio te maaken/ en zoo Melique Az daar toe niet en wilde verstaan/ dat men zulks dan met geweld van Wapenen zoude doen/ vermits de groote aangelegentheid die tot de welvaard van den Staat van Indiën daar in stak/ om te maken dat die Stadt Dio tot geen toevlugt voor alle de Turken, Arabiers en Rumes die zig in die Gewesten bevonden/ zoude strekken.

Komst van Diego Lopez daar mede aan de Rivier Banda.

Bekendmaking aan alle de Kapiteins.

En nademaal/ behalven dat den Koning Don Manuel aan Diego Lopez belast had/ dat hy de meergemelde Sterkte eer met wil als met onwil van den Koning van Cambaija en den Melique Az zoude maken/ en de Moor Camallo hem uit de naam van den laatsten/gelyk wy zoo even verhaald hebben/ gezeid had dat hy maar iemand na den Koning van Cambaija zoude zenden/ alzoo hy ligt daar toe zoude verstaan en dat het genoeg was een Kapitein en eenige Bouw-en Krygs-voorraad derwaards te schikken/ zoo besloot daar en boven Diego Lopez in den Raad die hy daar toe met de Kapiteinen hiel/ dat hy Don Aleixo de Menezes met twintig Schepen/ klein en groot/ voor uit zoude stuuren/ om het voorneemen van den meergemelden Melique Az t'onderstaan/ en of het zelve met het geen zyn Dienaar Camallo zoo menigmaal uit zyn naam betuigd had/ overeen quam/ om alzoo te toonen dat hy zyn raad daar in alzints wilde navolgen/ op dat zoo wanneer Diego Lopez aangekomen zoude zyn/ hy gedagten Melique zoo veel te meer zoude konnen beschuldigen/ zoo hy het tegendeel deede van het

Voornemen hier op van Diego Lopez.

geen

geen hy geraden had / en dat men het gerugt zoude uitſtroijen dat d'overige Vloot die by hem gebleven was / na Ormus was / als zynde door den Koning ſpoedig derwaards ontboden / om wraak over den Koning Mocrim. die het Eiland Baharem voor hem regeerde / te neemen / alzoo die half wederſpannig geworden was / en de inkomſten die hy ſchuldig was te betalen / niet en wilde afleggen. 1520.

Voorgenome wraak tegen den Koning Mocrim.

En nademaal dit van de opſtand van deze Moor / en van het verzoek des Konings van Ormus de waarheid was / en dat men zulks tot Cambaya, uit oorzaak van de Nabuurſchap en handeling van het eene Koninkryk met het ander / de waarheid was / zoo konde men het verdere dat hy van meening was in 't werk te ſtellen / wel wat bedenken.

Diego Lopez hier op den Moor Camallo met Don Aleixo de Menezes willende afzenden / konden hem nergens vinden / dog men verſtond kort daar aan / dat hy op het vertrek van Goa van de geheele Vloot / met een Fuſt weggeloopen was / het welk Diego Lopez nog meer quaad vermoeden gaf / alzoo hem dagt dat zyne woorden en den raad door hem gegeven / met zyn vlugt niet over een quamen / zoo dat hy van daar met de geheele Vloot vertrok / en zoo haaſt als hy by de Kaap van Damam quam / van waar hy nader aan Cambaya en Dio konde zeilen / zond hy Don Aleixo de Menezes voor uit / en bleef daar ontrent met de geheele Vloot heen en weer kruiſſen / om hem tyd tot het uitvoeren van zyn voornemen te geeven. Dog alzoo men ontrent zulke dingen altyd zoo wat nydigheid en wangunſt onderworpen is / zoo zeid men dat Don Aleixo zoo haaſt niet vertrokken was / of daar waaren der eenige die Diego Lopez tragteden wys te maaken dat het zyn eer te na was dat hy hem alzoo voor uit gezonden had. Want zeiden zy zoo het geen Diego Lopez voorgaf / de waarheid was / namentlyk dat Melique Az hem verzekerd had dat hy de toeſtemming

Vlugt van Melique.

Vermoeden van Diego Lopez daar op.

Zend Menezes voor uit.

Oorblazing daar over.

tot

1520. tot het maaken der Sterkte van den Koning van Cambaya zeer ligt zoude verkrygen / dit werk met gedagten Koning en Meliqne Az mogelyk zoodanig zoude staan / dat hy Don Aleixo met zulk een Vloot komende / alles aanstondts met wil of met onwil van beide zoude volvoeren / zoo dat als hy Diego Lopez zoude komen / hy / gelyk als men gemeenelyk zeid / de wonden zoude gaan verbinden / en Don Aleixo de eer van het geheele werk zoude weg dragen.

Twee Kapiteinen raken in de Stadt Dio.

Diego Lopez zig hier op in zyn eer voelende geraakt / schikte de zaaken op zoodanig een wyze / dat Don Aleixo maar een eenigen dag voor uit had / op welken dag hy / vermits het afzyn uit de Stadt / van Melique Az, niet anders uitgeregt was / als dat Pero Laurenzo de Mello / Kapitein van een Schip / en jorge Dias Cabral, een Cavalier die den Oorlog in Italien ten tyde van de heroerten van Napels onder den groten Krygs-man Gonzalo Fernandes lang gevolgd / en grote roem daar voor verkregen had / daar binnen geraakt waren; aan wien Diego Lopez liet weten dat zoo haast als Don Aleixo aldaar zoude koomen / zy als Matroozen gekleed zig na de Stadt zouden begeven / onder voorwendzel van eenige levensmiddelen van den Koopman Fernando Martins te verzoeken / en dat zy op den ingang van de Rivier wel zouden letten / en op wat wyze Melique Az de beschermning van de Stadt bezorgd had.

Last aan haar van Diego Lopez.

1521. Diego Lopez op den negenden February des Jaars 1521 voor de Stadt Dio aangekoomen zynde / vond de zaken daar geheel anders gesteld als hy zig ingebeeld had. Want in twee dingen bevond hy valsch het geen Melique Az hem aangaande de ligtigheid der toestemminge van den Koning van Cambaya tot het maken der bewuste Sterkte wysgemaakt had. De eerste / om dat hy hem binnen de Stadt niet en vond / maar hy verstond van Pero Laurenso en Jorge Dias, die het van Fernando Martins vernoomen hadden / dat hy na den Koning van Cambaya was vertrokken; doch schoon hy

Diego Lopez vind de dingen heel anders tot Dio gesteld als Melique Az hem wysgemaakt had.

Melique Az na den Koning van Cambaya.

hy uitgeſtroit had dat den Koning hem ontboden hadde / zoo had den gezeiden Fernando Martins al geheele andere gedagten. Want vooz zoo veel hy van de oozzaak van zyn reis kon te weten komen / was zulks om den Koning van Cambaya het toeſtemmen van het maken der Sterkte 't eenemaal af te raden / zoo Diego Lopez iemand tot dien einde hy hem quam te zenden. De reden daar van was / om dat hy die reis aangenoomen had / na dat hy het vertrek van gedagten Diego met de Vloot verſtaan hadde / en dat den Mooz Camallo die hy tot alle die bedrieglyken handel / gelyk wy hier vooren gezien hebben / gebruikt had / over weinig dagen aldaar aangekoomen / en hem aanſtonts gevolgd was; en volgens het geen hy tegen Melique Saca, zynen Zoon die aldaar was / en zyne Kapiteinen gezegt hadde / wierd de Stadt te water en te land verſterkt / en alle toegangen geſlooten waar dooz men in de zelve konde koomen. De tweede oozzaak waar uit Diego Lopez konde zien dat men hem binnen de Stadt niet wilde hebben / was / om dat Don Aleixo tegen hem zeide dat op den dag van zyn aankomſt / en de volgende / de Haven van de Stadt nog open ſtond om vry uit en in te moogen gaan / maar dat den ogtend daar aan volgende / zoo haaſt als men hem in Zee gezien had / men de Ketting van de Haven aanſtonds hadde toegeſlooten. Wyders dat hy Fernando Martins op dien dag ontboden hebbende / om met hem over alle dingen te beraadſlagen / den zelven niet gekomen was / dog dat hy hem met een briefje had laaten weeten / dat hy om verſchooning verzogt / alzoo hy gelyk als in verzekering was / en zig niet op weg derfde begeven / om de voozneme ns der Moozen niet te openbaaren / tot dat Diego Lopez zelf quam / nademaal hy hem ziende een beeteren raat zoude neemen. 1521.

Word van de Moor Camallo gevolgt.

Dio verſterkt om de onze daar uit te houden.

Waarom Fernando Martins ontbooden zynde, niet en komt.

Diego Lopez alle deeze dingen op den dag van zyn komſt verſtaan hebbende / had op de zelve geen meer tyd als de Schepen / de Galioenen en de Galeyen haare ankers op de behoorlyke plaatzen

De Vloot laat het Anker vallen.

1521. te doen uitſimpten / volgens den laſt die hy desweegen reets aan de Kapiteinen gegeeven had. Hoog eer hy eenige Brieven aan Melique Saca. Toen van Melique Az, zond / wilde hy eenig onderzoek doen hoe de Stadt voorzien was / en hy vond dat hy Melique Saca de dzie perzoonen gebleven waaren / door wiens raat alle dingen / zoo van Vrede als Oorlog moſten werden beſchikt / welker een was de voornaamſte Hoofdman van Melique Az, genaamd Haga Mahamet, een Tarter van geboorte / en zyn Bloet-verwant. De tweede was genaamd Sufo Turco, een Kapitein van zyn Vloot / en de derde Sedalim, die Opperhoofd op de zelve was / dewelke alle dzie groote erbaarenheid in de zaaken van den Oorlog en van het Rijk hadden.

Order door Melique Az in de Stadt geſteld.

Bezetting der Stadt.

Behalven deze dzie Hoofden was'er nog het Land-volk / daar de Stadt mede bezet was / en dan noch veele Vreemdelingen / als Arabiers, Perſianen, Turken en veel Verlochende van verſcheide Landen / dewelke krygsloon trokken / en andere welke met de Schepen die aldaar lagen / gekomen waaren om haaren handel te dryven. Onders was'er een ſwaare pzere ketting met touwen van Cocos haſt bedekt / om de Baeken daar de zelve langs de breete van 't water die der tuſſchen het Bolwerk en de aarde daar ze aan vaſt gemaakt op lag / niet te beſchadigen. Het gemelde Bolwerk ſtond midden in de Rivier / en nevens de gezeide aarde lagen dzie groote Schepen met ſteen geladen / om de zelve als het van nooden zoude zyn / in de grond te boozen / en de opening of doorgang van 't water alzoo in 't geheel toe te ſtoppen. Behalven de gemelde Schepen had Melique Az, Heer van de Stadt / alle de Baten die hy konde / zynde ontrent honderd en tachentig ſtuks / by een doen brengen / om zig in tyd van nood daar van te bedienen / en daar by waaren noch veele van zyne Koopvaardy-Schepen / midsgaders van die van de Koopluiden dewelke aldaar gekomen waaren / en die hy tot verweering van de Stadt in beſlag genomen hadt. Baet en boven

Schepen om des nood te doen zinken.

Vaten en andere Schepen tot beſcherming der Stadt.

ben had hy nog een digt afſchutzel van dikke pa- 1521.
len laaten maaken / en dat niet zoo veel kromten
en bogten / dat het wel wat na een Doolhof ge-
leek. Ook had hy nog een ander werk van zeer
groote ſteenen agter het Bol-werk / het welk / ge-
lyk wy gezegt hebben in 't midden van de Rivier
ſtond / laten opwerpen / op dat onze Galeyen het
zelve Bolwerk van buiten niet en zouden konnen
beſchieten. Die ſteenen waaren op die tyd oorzaak
dat wy niet in de Stadt konden komen / dog in
't Jaar vyftienhonderd agt-en dertig waaren ze
ons van een groot voordeel / doen Suleiman Baſſa,
Kapitein van den Turk, die plaats op het verzoek
van den Soldan Bazur, Koning van Cambaya, uit
haat die hy op ons droeg / quam belegeren / na
dat wy de Sterkte daar zoo veel om te doen ge-
weeſt had / al gemaakt hadden / daar Kapitein in
was Antonio da Silveira de Menezes, gelyk op
zyn tyd zal gezien worden.

Oorzaak dat men op die tyd niet in de Stadt kon komen.

Tuſſchen het Bol-werk hier voren gemeld en
het Vaſte land het welk tegen over de Stadt
ſtaat die wy zeggen dat de Rumes toekomt / gelyk
wy hier vooren gezegt hebben in de beſchryving
die wy van die Stadt hebben gemaakt / was die
plaats zoo naauw en zoo ondiep / dat geen ſchuit /
hoe ligt en hoe plat die ook was / daar door kon-
de vaaren. Eindelyk had men te water en te
land / en op de geheele muur zoo veel Muur-wer-
ken en Geſchut geſteld als of de onze Vogels ge-
weeſt hadden dewelke over alles heen zouden vlie-
gen / en inzonderheid over dat ſteene werk daar
de muur aan de kant van de Zee op gemaakt / en
d'eenige aangang voor ons was.

Naaute en ondiepte van de Rivier.

Vuurwerken en Geſchut op de muur.

Diego Lopez ziende dat het met den ingang
van die Stadt geheel anders gelegen was als hy
zig ingebeeld had / en dat met het vertrek van
Melique Az, alle zyne beloften en ſchoone woor-
den in de wind verſtoven waaren / ontbood Fer-
nan Martins Evangelio, den welken wat meer bin-
nen had als hy op d'aankomſt van Don Aleixo
gehad hadde / van wien hy nog meer berigt van de

1521. magt en verweringen der Stadt kreeg / en eer dat 'er meer tyd verliep / na dat'er eenige bezoeken tuſſchen hem en Melique Saca geweeſt waaren / liet hy hem door een Bode zeggen / Dat hy van meening was na *Ormus* te gaan om de redenen die *Fernando Martins* hem zoude melden, en dat om geen tyd te verliezen, en wyl zyn Vader hem veel voorſtellen ontrent de Sterkte die hy aldaar van meening was te maaken, door zyn Dienaar *Camallo* had laaten doen, daar hy *Melique Saca*, na allen ſchyn, niet onwetende van zoude zyn, vermits daar over al zoo lang gehandeld was, hy geerne zoude zien dat hy hem de plaats wilde melden die zyn Vader daar toe geliefde te vergunnen, alzoo hy alle de Vooraat, Werklieden en ander Volk dat daar toe van nooden was, by der hand had. Te meer alzoo hy wiſt dat de *Portugyzen* een Sterkte in korte dagen konden opmaken, gelyk zy met verſcheide andere in *Indiën* gedaan hadden.

Diego Lopez verneemt nog meer bereitzelen van tegenweer.

zyn voorſtel aan Melique Saca.

Melique Saca zynde door zyn Vader onderregt van het geen hy aan Diego Lopez zoude antwoorden / zoo hy aldaar met zoodanig een verzoek quam / en daar-en-booven de drie Raatsluiden daar wy van geſpzooken hebben / by hem hebbende / gaf tot antwoord: „Dat zyn Edelheid door gedagten Fer„nando Martins had kunnen verſtaan hoe dat zyn „Vader door den Koning van Cambaya ontboo„den was / en dat hy hem over weinig dagen ge„ſchreven had dat een van de zaken die hem al„daar ophield / was dat hy wagtede dat hy Heer „Gouverneur iemand aan den Koning zond / ge„lyk hy meenigmaal op hem verzogt had / om dat „terwyl hy Melique Az aldaar was / hy dat werk „door zyne Vrienden geweldig zoude konnen be„voorderen / en nademaal de zaak ſpoed en geen „ſtoffigheid vereiſte / dat hy het zelve overzulks „met den alder-eerſten wilde doen / om geen tyd te „verliezen / gelyk hy zeide / en dat hy Melique Sa„ca den Perzoon die hy daar toe zoude willen ver„kiezen / alle behulpzaamheid op zyn reis zoude „verleenen / om veilig heen en weer te konnen gaan / heb-

Antwoord van Melique Saca.

„hebbende hy Toon geen andere laſt van zyn Va- 1521.
„der / en dat hy als zoodanig zig zonder nader
„bevel niet verder derfde inlaten / zoo dat ſchoon
„hy nog zoo ſterk mogt genegen zyn om zyn Edel-
„heid te dienen / de handen hem door de drie Raats-
„luiden die zyn Vader hem tot beſcherming van
„de Stadt gelaten hadde / gebonden waren; dog
„wat aanging de levensmiddelen en andere zaken
„die hy tot zyn Vloot van doen mogt hebben / de
„Stadt zoo overvloedig daar van voorzien was /
„dat hy rekende dat hy hem daar mede weinig
„dienſt zoude doen.

Behalven die woorden / daar zyn antwoord het meeſt in beſtond / ſprak hy nog andere tegen Fernando Martins, daar hy mede te kennen gaf dat Diego Lopez zoo ligt in Dio niet zoude raken als hy in andere Steden gedaan had / om aldaar een Sterkte te bouwen. Die zig nog anders tegen Fernando Martins tot nadeel van de onze uit.

Diego Lopez dit antwoord van Melique Saca gekregen hebbende / hield aanſtonts raad met zyne Kapiteinen / in welker by-zyn hy begeerde dat Fernando Martins zoude zeggen het geen hem van Melique Saca dagt; als mede hoe het in de Stadt gelegen was / en of'er kans was om den aanſlag te wagen en de gemelde Stadt aan te taſten. Waar op zoo door hem als door Pero Laurenſo en Jorge Dias wierd geantwoord; Dat om zulks met enigen ſchyn van een goeden uitſlag op eenige plaatzen daar een doorgang mogte zyn / te komen doen / men meer als tien duizend man van nooden had / en dat het onmogelyk was zulks met minder te komen in 't werk ſtellen. Diego Lopez dit hoorende / en de verſcheide gevoelens daar over opgenomen hebbende / wilde tot geen eindelyk beſluit komen / maar alvorens nader beſcheid van Melique Saca afwagten / zonder hem te kennen te geven dat hy zyn meening verſtaan had / om de zaak ondertuſſchen nog nader te ondertaſten. Hier op verzogt hy dan eenige Kapiteinen en voornaame Edelluiden dat zy als Matroozen gekleet zig na het Comtoir zouden begeven / onder ſchyn van eenige Raadspleging hier op van Diego Lopez. Groote hinder-palen tot het aantaſten der Stadt. Diego Lopez zend verſpieders uit om alles te bezien.

1521. voorraat ter haalen / met laſt om alleg naaukeurig te bezien / en haar gevoelen dien aangaande in te brengen. En alzoo aan het einde van de Stadt / wat meer na de Zee-kant aan de mont van de Rivier / een ſtuk muurs ſtond dat zoo vaſt of zoo ſterk niet en was als het ander dat in de levendige ſteen was gemaakt / het welk Jan de la Camara, Opper-Konſtapel / zeide dat hy raat wiſt om in twee uuren tyds onder de voet te ſchieten / zoo begaf zig Diego Lopez met gedagten Konſtapel en eenige Edelluiden in een Schuit derwaarts / om te zien of het geen hy voorgaf / ook doenelyk was; doch het zelve aan Melique Az overgeſchreeven zynde / bragt niet anders te weeg / als dat hy naderhand een zeer ſterk Bol-werk aldaar liet maken / het welk hedensdaags nog de naam van Diego Lopez Bol-werk voert / alzoo hy met dat onderzoek oorzaaak daar van geweeſt had.

Een Bol-werk de naam van Diego Lopez gegeven.

Na dat alle deeze voorzorg gebruikt was / en Diego Lopez uit het heen en weeder boodſchappen genoegzaam zag dat Melique Saca met het zeggen dat hy daar in niet meer konde doen als den Gezant die hy aan den Koning van Cambaya zou zenden / alle behulpzaamheid op de reis te betrachten / hem maar zogt om den tuin te leiden / zoo ginh hy weeder te raade daar over; waar op de meeſte van gevoelen waaren dat het te gevaarlyk was de Stadt op die plaats aan te taſten niettegenſtaande men in de geheele Vloot meende dat het op die manier zoude geſchieden / alzoo men daar meede tyding van het bezigtigen dier ſwakheid in de muur / als ook van het zeggen van de Konſtapel / namentlyk dat hy de gezeide muur in twee uuren tyds onder de voet zoude ſchieten / gekregen had; doch doen daags daar aan gezeid wierd dat'er niet van ballen zoude / was de droefheid zoo groot onder 't Krygsvolk / en het gemoet teegen Diego Lopez zoo hevig / dat het weinig ſcheelde of ze zouden aan 't muiten geraakt zyn / daar twee dingen de oorzaak van waaren. De eerſte / dat deeze twee of drie dagen dat die handelin-

Raad-houding

Gevoelen der Officiers.

Droefheid in de Vloot over het ſtaken van d'aantaſting der Stadt.

lingen tuſſchen Diego Lopez en Melique Saca door toedoen van Fernando Martins geduurt hadden / deezen vreezende dat Diego Lopez de Stadt zoude aantaſten / en dat hy alzoo een goede zomme gelds die hy op des Konings goederen gewonnen had / verliezen zoude / het welk wel dertig duizend Cruzaden bedzoeg / het geen dat hem zelf en zyn Schryver toequam / daar inne meede begreepen / zoo quam hy op zekere Nagt daar mede aan het Schip van Diego Lopez / en gaf ze aan Baſtiaan Rodrigues Lagues de Alcugna in bewaring / het welk het volk aanſtondts in de neus kreeg dat ter quader trouwe toeging. d'Andere waarom het meeſte volk een quaad vermoeden op Diego Lopez had / was / dat van veele Kapiteinen dewelke in de laatſte Raads-vergadering van gevoelen geweeſt hadden dat het tot Gods of des Konings Manueis dienſt niet en zoude ſtrekken / dat men die Stadt zoo ligt zoude aantaſten / een ieder wederom / om een plas-dank by het Volk te verdienen / en het zelve een goet gevoelen van haar inzenten / in zyn Schip zeide dat het de onverantwoordelykſte zaak van de Weereld was zoo men zulks niet en dede / en dat dat haare meening meede geweeſt hadde / met duizend andere diergelyke zaaken.

1521.

Fernando Martins bergt een grote zomme gelds in de Vloot.

Oproer in de Vloot.

Diego Lopez dit ter oozen gekomen zynde / riep haar wederom by malkander / alzoo hy zig voor een ieder wilde regtvaardigen / en belaſte den Geheim-ſchryver een ieders gevoelen ſchriftelyk op te neemen / en haar het zelve te doen onderteekenen. Dog het zy daar meede zoo het wil / men kan met meerder waarheid zeggen dat de ſchuld meer in twee andere dingen als in Diego Lopez ſtak. De eerſte was / dat Diego Fernandes de Beja een ſchriftelyke toezegging van den Koning Don Manuel medegebragt had / waar by hy hem tot Hoofd-man in de Sterkte die men tot Dio zoude maaken / aanſtelde: en d'ander / dat'er meer als twintig Kapiteinen waaren / dewelke meerder gezint waaren andere reizen daar meer voordeel aan vaſt was / aan te vangen / als te gaan bezoeken

Diego Lopez wil haar gevoelen ſchriftelyk hebben.

Kapiteinen meer tot winſt als tot vegten geneigen.

1521. of'er veel of weinig Salpeter in het Kruid van Melique Az was / en wie de zoodanige geweest zyn / daar van zal hier na gesproken worden / zoo dat zy alle meer op haar voordeel ziende / als op de eer die Diego Lopez in dit werk zoude behalen / de meeste van haar onderteekenden het geene zy eerst gezeid hadden.

Bygebragte schyn-redenen.

En waren de redenen daar van / dat in die zaak zoo zeer niet gezien wierd op het gevaar van 't Geschut en Vuur-werken waar mede Melique Az die Stadt voorzien had / en het getal van volk waar mede hy als Kapitein daar van zynde / hoopte de zelve te beschermen / als wel op het ontzag dat men aan den Koning van Cambaya, den welken de regten Heer daar van was / moest toedragen / alzoo hy zig zeer gevoelig over het geweld dat men die Stadt zoude aandoen / zoude toonen / en het geenzins noodig was een nieuwen Oorlog aan te vangen / zynde het zelve een zaak die den Koning het meest aan alle Gouverneurs verbood. En nademaal den Koning in alle de Brieven die hy dat Jaar geschreeven had / hem Diego Lopez ten hoogsten aanbevoolen had / dat hy eerst alle minnelyke middelen zoude verzoeken / en dat het leste zoude weezen de Stadt aan te tasten / en dan nog het volk zoo veel als eenigzints mogelyk was / te spaaren / dat men overzulks het middel dat Melique Az zoo meenigmaal voorgeslagen had / namentlyk iemant aan den Koning van Cambaya te zenden / eerst most ingaan / en in gevalle deezen haaren raad op geen goede grond mogt leggen / dat het dan tyds genoeg zoude weezen om den Oorlog te verklaaren / alzoo zedert de gemaakte Vreede / hy Melique Az dezelve ten tyde van Lopo Soares met zyne Fusten zoo dikwils gebrooken had / dat men daar uit oorzaak genoeg tot een Oorlog hadde; mitsgaders om de bystand die hy teegen het verdrag met den Onder-Koning / Don Francisco d'Almeida aangegaan / aan de Turken en Rumes beweezen had / hoe veel te meer om de meenigvuldige logens die hy in dit geval tegen

En raad daar op voorgeslagen.

Die-

Diego Lopez geſprooken had. 1522.

Dat ondertuſſchen Diego Fernandes de Beja, als zynde de geen die in de te maaken Sterkte te gebieden had / met eenige Scheepen aldaar moſt blyven / tot dat hy nader bzieven van den Koning gekreegen had / dewelke gekomen zynde / zoude men dan zien wat men ontrent het overwinteren tot Ormus van Diego Lopez zoude beſluiten / dog in gevalle daar andere laſt quam / hy zelf den Oozlog als dan aanſtonds konde verklaaren / zonder een eenige Bark in of uit te laaten gaan / zynde dit het meeſte quaad dat zy hem konden doen / namentlyk hem de hand op de keel te zetten daar hy het leeven dooz ontfing / en dat na dat Diego Lopez van Ormus zoude weeder keeren / hy dan verder zoude zien wat hem te doen zoude ſtaan. Anders voorſlagen.

Zoo haaſt als Diego Lopez op die manier over de Kapiteinen voldaan was / viel der niet meer te zeggen / als alleen met Melique Saca te veinzen / en hem te laaten aandienen dat wat aanging de Sterkte die men van meening was aldaar te ſtigten / hy en de voozgaande Gouverneurs zig altyd na de will en goed vinden van zyn Vader geſchikt hadden: en nademaal hy goed vond dat Diego Lopez daar over aan den Koning zoude ſchryven / dat hy wel te vreeden was zulks te doen / en dat hy op hem verzogt dat hy aan Rui Fernandes, die hy aldaar beneffens den Koopman Fernando Martins Evangelio liet / de behulpzaame hand wilde bieden / op dat hy aan het Hof van den Koning van Cambaya mogt komen. Dat terwyl hy op reis zoude weezen / Diego Fernandes de Beja met eenige Scheepen en voozraat aldaar zoude laaten / tot dat'er beſcheid quam om de hand aanſtonds aan 't werk te ſlaan / en dat hy hem op het vriendelykſte verzogt den gemelden Diego Fernandes wel te bejegenen / alzoo hy aldaar eenige dagen in de Sterkte als gaſt zoude blyven. Beſluit van met Melique Saca te veinzen. Voorſlag daar op aan hem te doen.

Melique Saca dit beſluit van Diego Lopez verſtaan hebbende / en dit bezetten van zyn Stadt / met een Vloot die hem gelyk de hand op de keel

1521.

Antwoord van Melique Sacz.

hiel / genoegzaam wars weezende / had niet anders teegen hem te zeggen / als dat hy zyn raad ten hoogsten prees / en deed hem groote beloften / aangaande de behulpzaamheid die hy aan den perzoon die gedagten Diego Lopez van meening was na het Hof van den Koning van Cambaya te zenden / zoude bewyzen / hem verzekerende dat vermits d'aanweezentheid van zyn Vader aldaar / de zaak zoo goed als gedaan was / en alle wenschelyk onthaal aan Diego Fernandes beloovende / tot dat'er bescheid van den Koning Don Manuel gekomen was.

Bevel daar op door Diego Lopez gegeven.

Dit alles dan alzoo beslooten zynde / beval Diego Lopez den Koopman Fernando Martins dat hy Rui Fernandes van al het geen tot de voorgenome reis van nooden was / zoude voorzien / en liet Diego Fernandes aldaar in een Schip / en met hem Nugno Fernandes de Macedo in een ander Schip / en eindelyk zyn Broeder Manuel de Macedo in een ander / met berigt van het geen hem te doen zoude staan / en vaardigde alle de Kapiteinen af dewelke geschikt waaren om met de Schepen die uit die Ryk vertrokken waaren met haar lading Peper weeder te keeren / als meede die geene die het na Malacca gemunt hadden / en andere Schepen en Vaartuigen dewelke eenige herstellinge van nooden hadden / die hy belaste met Don Aleixo de Menezes na Couchin te gaan / aan wie hy alle de volmagt die hy van den Gouverneur hadde / over gaf / om die dingen en alle de andere van die Gewesten waar te neemen / terwyl Diego Lopez tot Ormus zoude overwinteren. En alzoo hy van meening was weder na Dio te keeren / om het werk van de Sterkte weeder by der hand te vatten / of een ander tot Madefadar, vyf mylen van Dio, op te werpen / werwaards hy Antonio Correa en den Opper-Stuurman Jan Coimbra gezonden had / om de gelegentheid van die plaats af te zien / zoo zond hy last aan Don Aleixo dat hy zig tegen die tyd met zoo veel Schepen en volk als hy kon / aldaar zoude laaten vinden.

Vaardigd alle de Kapiteinen af om Peper te haalen.

Steld Aleixo de Menezes in zyn plaats als Gouverneur.

Ook

Ook zond hy van daar Fernando Camelo; den welken Koopman tot Chaul geweest had / om van zynent wegen na den Nizamaluco, een van de voornaamste Kapiteinen van 't Koninkryk Decan, en Heer van die Stadt / te gaan / en hem verlof te verzoeken een Sterkte aldaar te moogen bouwen / alzoo hy Diego Lopez van meening was zig aldaar zoo sterk te maken / dat in gevalle het voorgenoome werk van Dio of Madefadar te loor ging / of niet wel uitviel / het zelve tot Chaul / alwaar wy zeer welkom waren / weder te vinden. Ook wist hy dat den Nizamaluco na een Sterkte van ons in zyn Stadt verlangde / ende dat om de groote winst die hy daar uit trok / en andere redenen die hy daar toe had / waar van wy hier na zullen spreken: waar door hy toegestaan had dat d'Inwoonders van de Stadt twee duizend Pardans die den Onder-Koning / Don Francisco d'Almeida haar opgelegt had / om dat zy zyn Zoon Don Laurenso, doen hy den Oorlog tegen de Rumes hadde / niet te hulp gekoomen waren / in voegen hy in een gebegt op de wyze door ons verhaald / dood gebleven was / zouden betalen. Ook had den Koning Don Manuel aan hem Diego Lopez belast dat hy het maken van deeze Sterkte op den voorschreeven Nizamalueo zoude verzoeken.

1521.

Bezending na Nizamaluko om een Sterkte in Decan te bouwen.

Eindelyk na dat alle deeze zaken afgedaan waren / vertrok Diego Lopez na Ormus, en Diego Fernandes bleef voor Dio. Wat Don Aleixo aangaat / die ging met de verdere geheele Vloot na Indiën, die wy een weinig zullen volgen / om te verhalen wat zoo veel Kapiteinen als na die Gewesten van Malacca geschikt waren / al voor daden uitvoerden.

Diego Lopez na Ormus om t'overwinteren, en Don Aleixo na Indiën.

Alzoo verscheide soorten van Schepen / namentlyk Galioenen, Fusten, Brigantyns, en andere / met Don Aleixo de Menezes gingen / zoo moesten ze ook op onderscheide manieren varen / of streek houden / want de swaare Schepen en Galioenen / als zynde grooter als d'andere / hielen de ruime Zee / om zoo veel te eerder in Indiën te zyn / en de

Verscheide Vaart van Schepen.

Hoei-

1521. Roei-ſchepen / de welke kleinder waren / zeilden by de kuſt langs / het welk oorzaak was dat die Vloot een weinig verſtrooid raakte. Wyl mede veele over die reis misnoegt waren / om dat ze met ledige handen voeren / en dat ze altyd het een of het ander Moorſs Schip langs de kuſt aantroffen / de welke haren handel van d'eene Haven in d'ander ſteels-gewys van ons dreven / en dat'er ook eenige Roovers waren die d'onze wiſten dat op rooven paſten / en zig hier en daar gingen verſchuilen / zoo lieten zig eenige van haar van d'andere afzonderen en andere konden niet langer zeilen. En niet tegenſtaande eenige veel dingen van die reis hebben weten te vertellen / zoo zullen wy maar eene zaak verhalen die aan een Fuſt gebeurde daar Simon Sodré Kapitein op was / en het geen dat aan Jan de Lima met een Brigantyn zoude zyn overgekoomen / uit oorzaak dat hy met Diego Lopez de Sequeira, door wien hy beſwaard ging / op de Baar van Dio beſtond te gaan leggen.

Misnoegens en belangen van de onze.

Aard der Edele gemoederen.

Alzoo alle de Edele gemoederen zig in de plaatzen daar eer te verkrygen is / gelyk het aantaſten der Stadt Dio was / zig tragten te vertoonen / zoo zogt ieder een goede poſt voor de gemelde Stadt te behoomen. En alzoo Don Jan de Lima op die Togt als Kapitein op een Galioen gebood / dat een van de beſte Schepen van de Vloot was / en de poſt die hy ingenoomen had / vermits het ampt dat hy bediende / hem met regt toequam / namentlyk in 't midden van 't Canaal, by de plaats daar d'yzere ketting / gelyk wy gezeid hebben / over de Rivier geſpannen was; zoo quam van d'ander zyde Chriſtoffel Correa, Zoon van Chriſtoffel Correa, Commandeur der Colos, met een Galioen dat kleinder was / en met de zelve drift om eer te verkrygen / nog een jonge en nieuwe Kapitein zynde / zonder agt op Don Jan te nemen / zoo ging hy regt voor hem leggen. Gonzalo de Loule, waar van wy hier voor geſprooken hebben / zynde een man / den welken zoo men zeide / van een ſlegt Matroos tot Kapitein van een Schip ge-

Twiſt onder d'onze om de beſte plaats.

voor-

voꝛderd was / geen agt ſlaande op het geen zy waren / ſloop dooꝛ haar beiden dooꝛ / en ging digt tegen de Stadt aan vooꝛ Chriſtoffel de Correa leggen. Don Jan de Lima ziende Gonzalo de Loulé op die plaats / en niet wel te vreden zynde over het geen Chriſtoffel Correa hem gedaan had / ſtak van de plaats af daar hy lag / en ging vooꝛ Gonzalo de Loulé leggen; en alzoo zyn Schip diep ging / en hy / vermits zyn ongenoegen / des anders Schipper zoo verre kreeg dat hy wat verder opwaarts ging / en quam met hem zoo verre / dat hy gevaar liep van te vergaan / zoo een deel Sloepen niet vaardig tot zyn hulp gekoomen waren. By die gelegentheid ſchoot hy een ſchoot uit zyn Kanon / waar dooꝛ d'ontſteltenis onder de heele Vloot zoo groot wierd / dat een iegelyk meende dat het Galioen de Stadt al begon te beſchieten. Alle de Mooꝛen quamen mede op de Muur die tegen over het Galioen was. Diego Lopez, den welken doen ter tyd binnen de Stadt was / quam mede ſchielyk toegeloopen / meenende dat het wat anders was. En alzoo men over het werk van de Sterkte tuſſchen hem en Melique Saca op de zelve tyd handelde / en men uit de Stadt liet vragen wat zulks te zeggen was / en of men van meening was de Vrede te breken / daar men in de Stadt tot het tegendeel arbeide / zoo ſprak Diego Lopez daar over met Don Jan, om te weten wat de ooꝛzaak daar van geweeſt hadde. Hier over / als ook om dat Don Jan, dooꝛ die geene die agter hem waren / aangedrongen / gezeid hadde dat Diego Lopez die Dio zoude innemen / nog in Portugaal was / het welk men zeid dat Diego Lopez hooꝛde / zoo was hy grootelyks op hem 't onvreden. Dog den Peꝛzoon die Don Jan gemeend hadde / was Diego Lopez de Lima, zyn Broeder / den welken het Opper-Kapiteinſchap van Indiën gekregen had / en vooꝛ wien ook de Vloot die Diego Lopez de Sequeira toegeruſt had / geſchikt was. Dog alzoo de Hoven der Koningen veel veranderingen onderwoꝛpen zyn / zoo gebeurde het zelve mede aan Diego Lo-

1521.

Toeval hier door ontſtaan

Vraag daar op door die van de Stadt.

Diego Lopez ſpreekt met Don Jan de Lima.

Zyn misnoegen tegen Don Jan, en vergiſſing.

Hoven der Koningen veel veranderingen onderworpen.

1521. Lopez de Sequeira en Diego Lopez de Lima was voldaan over de gunst die hy voor gereed Geld kreeg: aldus kwamen de Koningen meer te verstillen met iemand het ontfangen leet te vergelden / als andere Eer aan te doen.

Don Jan weigerd zyn Galioen weder aan te nemen.

Dit eerste misnoegen voor Diego Lopez de Sequeira opgevat / wat over zynde / wilde hy het Galioen aan Don Jan weder geven / dog hy wilde het zelve niet aannemen; en als het op het vertrekken na Goa met een andere Vloot aanquam / wilde hy niet anders als met een Brigantyn gaan; dog alzoo hy / vermits zyn ongenoegen / zeer onvoorzien van Goethers was / en daar by ook meende dat hy geen schadelyke ontmoeting onderwegen zoude aantreffen / zoo duurde het egter niet lang of hy bejegende aan gekn-zy Dabul een Turkze Fust die op een Schip van Aden dat aldaar zyn lading innam / paste / welk Schip aan een Moor behoorde / genaamt Alle Frange, den welken tot Dabul was. Weezen hem Diego Lopez, als onzen Vriend zynde / verlof vergund om zyne goederen met het gemelde Schip te mogen overvoeren; dog niet tegenstaande het zelve / zoo stelde hy egter / als voorzigtig zynde / de Fust om daar op te passen. En waarlyk gelyk Don Jan ongetzaam geweest had om zig tot een gevegt van alles wel te voorzien / zoo zouden misgelyk alle zyne ontluften en misnoegens aldaar een einde genoomen hebben; dog alzoo Simon Sodré voor ging / zonder dat Don Jan daar van wist / zoo is't dat de Turken haar eerste woede op hem in 't werk stelden / en in de Fust overspronngen / om dat ze alle zoo weinig op haar hoede waren en haar Geweer niet en daar zoo verstrooid lag / dat ze veel tyd van noode hadden om haar te wapenen / alzo schielyk verraften haar de Turken den agter de punt van een Felip daar zy op haar pasten / als volk dat de Vust bewaarde.

Zyn ontmoeting aan geen zy Dabul.

Daar hy groot gevaar loopt.

Simon Sodré door de Turken genomen.

Wie er op de gemelde Fust was.

In de gemelde Fust van Simon Sodré waren Triftan d'Ataide, Natuurlyke Zoon van Alvaro d'Ataide, Heer van Penacova; Payo Correa, Zoon van Payo Correa, Stoutmoedigh van d'Orde van St.

St. Jan; Jan Cerregeiro, Edelman van des Konings Kamer; Jan de Goes, getrouwd tot Cananoor, en andere tot vyftien toe / de welke zig zoo heerlyk queten / dat ze de Turken weder uit de Fust dreven / alzoo zy Jan de Lima met zyn Brigantyn zagen aankoomen / en meenden dat'er noch meer agter volgden. De gemelde Turken hadden hier niet veel van te roemen / alzoo veele van de haare gequetst waren / en van de onze waren Simon Sodré en Payo Correa wel het meest met Pylen beschadigd. 1521.

Haar dappere tegenstand.

Zy alle ondertusschen ziende dat de Kust nergens na zoo veilig was als zy haar ingebeeld hadden / vervoegden zig by malkander / en wisten zig alzoo daar door te redden / gelyk d'andere van de Vloot van Aleixo de Menezes gedaan hadden / de welke zoo haast als hy tot Couchin aanquam / op het afvaardigen der Schepen de welke in dit Jaar 1521 met haar lading van Specceryen na dit Ryk zouden vertrekken / begon te denken; het welk bezorgd zynde / deed hy van gelyken met d'andere de welke na Malacca geschikt waren.

d'Onze redden zig door de Vyanden.

Aleixo de Menezes bezorgd de Schepen met Specceryen na dit Ryk en na Malacca.

En nademaal veele Kapiteinen verscheide vertigtingen waren aanbevoolen / zoo zullen wy hier een weinig stand houden / om eenige dingen waar van wy te voozen wat gewag gemaakt hebben / weder by der hand te nemen / alzoo zullig tot het aaneen schakelen van ons verhaal noodzakelyk is.

Ophaling van eenige voorgaande dingen.

Wy hebben dan vooz deezen gezeid / dat Jorge d'Albuquerque, als Opper-hoofd van de geheele Vloot / de welke in dat Jaar uit dit Koninkryk vertrokken was / met het Kapiteinschap van Malacca, werwaarts hy ten tyde van Alfonso d'Albuquerque was geweest / gegaan was; en dat nademaal Diego Lopez d'Acosta dat ampt doen ter tyd bediende / hy ondertusschen een reis na China konde doen; dog wyl met het agter-blyven van de reis na Indiën, het overwinteren tot Mozambique, en het naderhand gaan met Diego Lopez de Sequeira, daar geen gelegentheid tot die reize was / zoo quam inmiddelerwyl Alfonso Lopez d'Acosta te

1521. ſterven / en was Garcia de Sà, den welken tot Malacca quam op de wyze die wy hier voor gemeld hebben / als Kapitein aldaar; zoo dat hy Jorge d'Albuquerque dat ampt niet en konde aanvaarden eer dat hy een reis na China gedaan hadde; weshalven eer Diego Lopez hem van voor Dio afvaardigde / hy hem belaſte een Erf-Prins van 't Koninkryk Pacem na 't Eiland Sumatra mede te nemen / den welken na dat hy Diego Lopez in het Nauw van de Roode Zee zoude aangekoomen zyn / hem om hulp tegen een Dwingeland die hem zyn Koninkryk afgenoomen had / zoude koomen verzoeken; hem ten hoogſten aanbevelende dat hy zyn uitterſte beſt zoude doen om gedagten Dwingeland daar uit / en den Prins weder daar in te zetten / mits dat hy zig den Koning Manuel zoude onderwerpen / en hem als zyn Heer erkennen. Dat hy daar na een Sterkte tot Pacem zoude opwerpen / waar in Antonio de Miranda d'Azevedo met eenige andere Bevelhebbers en volk tot deſſelfs beſcherminge van den Prins geſchikt / als Opperhoofd zoude gebieden / en dat hy tot dien einde twee of drie Schepen / behalven nog eenig ander volk dat hem tot daar toe zoude verzellen / zoude meede nemen. Dit ander volk was Chriſtoffel de Mendoza, met drie Schepen / om de Goud-Eilanden op te zoeken / en met hem / Pedro Eanes Frances, gelyk wy mede gezegt hebben / en Rafaël Pereſtrello in een Schip na China en Bengale, en Rafaël Catagno na Malacca; hebbende zy beide laſt haar ladinge Peper tot Pacem alvoorzeng in te nemen. Denis Fernandes de Mello ging mede met een Schip na Malacca, om aldaar eenig voordeel te doen / als zynde een man van dienſt en ervarentheid / en Pero Laurenſo de Mello met een ander Schip na Bengale.

Dood van Alfonzo Lopez d'Acoſta.

Laſt van Diego Lopez aan Jorge d'Albuquerque om een Erf-prins van 't Koninkryk Pacem na Sumatra over te brengen.

Verſcheide Schepen afgevaardigd.

Alle deeze Kapiteinen wilde Diego Lopez de Sequeira dat gelyk zouden vertrekken / alzoo niet tegenſtaande een ieder van haar zyn byzondere plaats had daar hy na toe ging / zy alle egter wel zonder tyd-verlies tot Pacem konden zyn. Ook moeſten die

Diego Lopez wil dat ze gelyk zullen vertrekken.

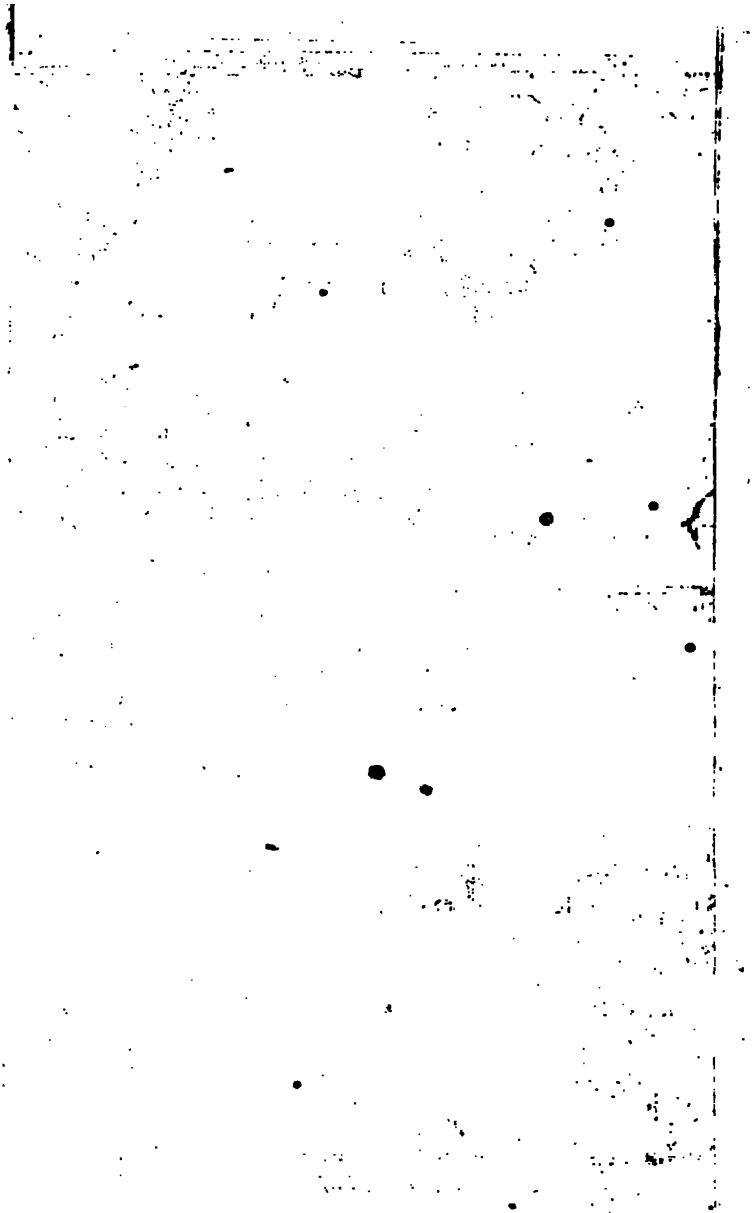

Dood
Alfonzi
pez d'A

Last v
Diego I
aan Jorg
d'Albuq
que om
Erf-prin
't Konin
Pacem n
matra o
beengen

Verse
Schepen
vaardigd

Dieg
pez wil
gelyk z
vertrekk

120
P. Bindang
Ponciam
Bossat
Dongon
P. Capas
Ariabo
Potingaram
Tingoram
P. Barbala
P. Timaon
P. Pisang
P. Tingo
Bebang
Malacca
Ilhor of Ihor
I. Ramania
Dalus
Naauw van Cingapura
P. Pimong
Ciaca
Camfer of Campar
Capocam
P. Boron
I. Bantam of I. Bintang
I. Linga
Andrahiri
Gudahyri
R. Siaca
Saia
Q. Sadou
P. Touteri
Lamonghasse
Bamby
Lamby
Tanjong Lary
Bata Carang
Votaboura
Salecar
Baros
Jauha
Palimbam
Derde hoek
Tweede hoek
Eerste hoek
Lomavita
Ipae
Boncolo
Tana
Sillebar
Tanjong
Trande
Tulumbaram
Pong gong
I. Pissangan
Behoude bay
Vlacke hoek
STRAET VAN
Anier
120

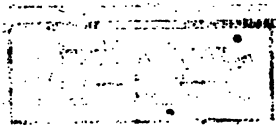

die geene de welke na China en Bengale geſchikt waren / haar lading Peper en andere goederen noodzakelyk tot Pacem gaan innemen. Daar was mede een ander Kapitein na die Oosterze Gewesten uitgekoozen / namentlyk Jorge de Brito, de welke / gelyk wy mede gezegt hebben / last van den Koning had om een Sterkte met eenige Schepen tot Malacca te gaan maken. Hy was in 't Jaar 1520 met Jorge d'Albuquerque als Opperhoofd van de geheele Vloot die van hier 't zeil ging / vertrokken / doch wierd neffens d'andere wegens het werk van Dio opgehouden / zoo dat wy konnen zeggen dat 'er in dat Jaar twee Opperhoofden in Indiën waren / beide gelast om buiten dat Indiën dat binnen de Ganges leid / met verscheide andere Kapiteinen tot onderscheide zaken te gaan ; alle de welke zig gezamentlyk tot het werk van Dio by malkander vonden / zonder dat zy yts meer uitregteden als het geen dat wy gezien hebben ; doch zy wierden alle door Don Aleixo de Menezes en den Doctor Pero Nunes, Opziender van de Koophandel / afgevaardigd. Ze waren zeventien Schepen / zoo groot als klein / sterk ; op hebbende ontrent duizend man / waar van geen honderd in Indiën, en geen twintig in 't Vaderland weder quamen / alzoo ze meest in Zee verongelukten / of door de Barbaren omquamen : van welk droevig Treurspel wy maar een kort verhaal zullen doen / alzoo wy ons te zeer zouden bedroeven zoo wy alles omstandig zouden melden. En nademaal zy alle in 't Eiland Sumatra by malkander quamen / zoo dienen wy wel / eer wy ons daar toe begeeven een bekopte beschryving van 't gemelde Eiland te doen. 1521.

Jorge de Brito gelast een Sterkte tot Malacca te maken.

Ongelukkige togt.

Ter plaats daar wy van de eerste stigting der Stadt Malacca gesproken hebben / hebben wy de reden aangewezen waarom de oude Land-beschryvers haar met het noemen van het Eiland Sumatra, vergist hebben. Het zelve leid Noord-West ten Zuiden / en zal twee honderd / en twintig mylen lang / en zestig of zeventig op zyn meest breed zyn. Het leid zoo digt aan het land van Malacca,

Verkeerd noemen van het Eiland Sumatra.

1521. dat op het naauſte van de engte die der tuſſchen beide iſ / bpna op de Frontieren van de Stadt Malacca, daar niet meer als ontrent twaalf mylen zal zyn; en van daar meede zoo na de Oost- als West-zyde / aan 't Vaſte Land vaſt / zoo dat het de twee ingangen van die engte breeder als in 't midde maakt / en nogtans iſ alles niet anders als ondieptens / laage gronden en Eilandjes met Canaalen / alwaar de Schepen die aldaar vaaren / zeer ligt komen te bergaan. En daar dooz / gelyk wp hier boozen gezeid hebben / komt het dat in de oude tyden van Ptolomeus en van d'andere Weereld-beſchrypbers / die dooztogt niet vaarbaar iſ geweeſt / gelyk de zelve nu iſ / om dat de begeerlikheid der Menſchen alle liſten / hoe gevaarlyk de zelve ook zyn / in 't werk ſtelt / om tot haar booznemen te komen.

Haar nabyheid aan Malacca.

Ondieptens, laage gronden en Eilanden.

Beſchryving van Sumatra.

Dit Eiland leid regt onder de Linie / die het zelve midden dooz ſnyt / gelyk een kruis / zoo dat de Oostelykſte punt zes graden na de Suid-zy leid / en teegen het land van Java paald / makende beide een Naauw of Engte waar dooz men in oude tyden na die Oosterſche gedeeltens plag te vaaren / en aan deeſ zy iſ het zelve teegenwoozdig min bevolkt / en rondom vol Eilanden en laage gronden. Aan de West-zyde / dewelke op vier graden en dzie quart van de Noozd-zy leid / iſ het veel blakker / en inzonderheid na de buiten-kant / dog veel meer bevolkt / om dat den handel aldaar grooter iſ / en het Land veelderhande goederen boozthzengt.

Naauw daar men in oude tyden plag door te vaaren.

Hoe het Eiland aan de Zee-kant en landewaard ingeſteld is.

Doozgaans langs de geheele Zee-kant / iſ het blakke land / met groote Rivieren / dog dieper landewaard in / bergagtig / alwaar een Meer iſ / daar de gemelde Rivieren uitſpzuiten. En alzoo het zelve onder de Middel-lyn leid / zoo iſ de aarde vermits de Wateren en de hitte van de Son / zoo bevogtigd / dat veel geboomte daar op ſtaat / waar dooz zulke dikke dampen opſchieten / dat de Son daar boven op ſchynende / de magt niet en heeft om de zelve te doen opklaaren / en de Winden geen vryen ingang hyn ze uit dat digt geboomte te ver-

Dampen vermits de menigte van Boomen.

dru-

drpven / zoo dat daar dooz veele ziektens ontſtaan / en inzonderheid onder de Vreemdelingen. 1521.

Overvloed van Myrrhoſſen en een Olie-Fontein.

Behalven de groote menigte van Goud die het zelve uitleverd / werd meede veel Tin / Yzer / wat Koper / Salpeter / ſwavel / Verwen / en een Fontein die Olie van zig geeft / gevonden / die men in 't Koninkryk van Pacem, Napta noemd; en in 't midden ig een Berg gelyk die van Etna in 't Eiland van Sicilien dewelke veel vier uitwerpt / het welk die van 't Land Balaluam noemen.

Brandende Berg.

Onder het groot getal van boomen en hp-gewaſſen die aldaar vallen / midsgaders de vrugten dewelke tot voedzel dienen / en andere die de Natuur aan 't zelve Land tot cieraad gegeven heeft / ig het wit Sandel-hout / Aguila, Benjoin en Camfer, gelyk die van 't Eiland Borneo, ſchoon zommige zeggen dat deeze ſynder ig / en van een andere zoozt alg de geene die uit China komt / alzoo die maar vermengd ig / en die ander ig uit de natuur en van een ander ſlag.

Boom-gewaſſen.

Camfer.

Wat de Speceryen aangaat / daar ig gemeene Peper, lange Peper, Gengber, Kaneel, ook zulk een meenigte van Zyde / dat men veel Schepen na veele Gewesten van Indiën daar meede belaad. De wilde Dieren en Slangen zyn der zoo menigerlei / dat wy en de Inwoonders zelf geen naamen hebben om aan de zelve te geeven. De Rivieren alzoo ze groot zyn / zoo ig daar zeer veel Vig in / en in eenige / gelyk in de Rivier Siaca, daar men kleinder Steuren alg de onze vangt / neemen zy niet anders alg de kuit / daar zy grooter menigte van verzenden alg wy van de Vig doen. De gemeene ſpyg aldaar / ig Rys, Geerſt, ander zaad en wilde vrugten van Heggen en Hagen / alzoo het zaad dat wy gebzuiken / aldaar / vermitg den aard van 't Land / geen rype Vrugten kan voozbzengen.

Speceryen en Zyde in overvloed.

Wilde Dieren en Slangen.

Vis-Kuit in overvloed.

Gemeene ſpys aldaar.

In dat Land zyn tweederhande Menſchen namentlyk Mooren en Heidenen. Deze zyn de regte Inbooplingen daar van / en d'andere zyn in 't eerſt Vreemdelingen geweeſt / dewelke de Zee-

Tweederhande Menſchen.

1521. plaatzen dooz de Koop-handel en de Zee-baart hebben begonnen te bevolken / tot dat zy allengskens vermenigvuldende / zig over ontrent honderd en vyftig Jaaren / Meester van het Land begonden te maaken / en de naam van Koningen aan te neemen. Wat de Heidenen aangaat / dezelve de Zee-kant verlaatende / begaven zig met der woon na het binnenste van 't Eiland / zoo dat die geene die na dat gedeelte van 't Eiland woonen dat teegen Malacca aankomt / dat volk is dat zy Batas noemen / dewelke Menschen-Vleesch eeten / een volk dat het wildst en het krygshaftigste van den geheelen Aard-bodem is. Dog die geene die aan de Suid-zy woonen / zyn wat Menschelyker / zoo dat de Heidenen en de Moozen die langs de Zee-kant van 't Eiland woonen / nietteegenstaande de zy ieder een eigen Taal hebben / egter byna alle Maleis, als de gemeenste spraak van die Gewesten / spreeken.

Mooren nemen de naam van Koningen van 't land aan.

Menschen eeters.

Zuidelyke Volkeren menschelyker

Spreken alle Maleis.

Schoon ieder een eigen Taal hebben.

Deeze / gelyk meede die geene die in 't binnenste van 't Eiland woonen / hebben alle hozt gekruld haar; zyn wel gemaakt van lighaam / en ziender wel uit: niet gelyk de Jaos / dewelke niettegenstaande zy haar zoo nabuurig zyn / is het egter te verwonderen dat het onderscheid zoo groot tusschen henluiden is. Inzonderheid nademaal alle de Volkeren van dat Eiland de gemeene naam van Javys voeren / om dat zy onder haar vooz een zekere zaak houden dat de Jaos de regte Heeren van dat groot Eiland zyn / en dat ze nog eer als de Chiis Koophandel met het zelve en met d'Indiaanen gedreeven hebben.

Groot onderscheid tusschen haar en de Jaos.

Jaos de regte Heeren van 't Eiland.

Met het uitterlyk aanzien van deeze Volkeren / die zoo verscheide van gedaante zyn / schynd waar gemaakt te wezen dat het geen wy van dat volk van Java gezegt hebben / niet uit den aard van het Land zelfs van China, maar van het volk dat uit de Gewesten van China gekoomen is / is voozt-gesprooten / alzoo zy de Chinezen in zaken van Geloof en Regeringe / mitsgaders van allerhande hand-werken / stip nabolgen.

Javaanen volgen de Chinezen in alles stip na.

Eer

Eer wy meester van Indiën wierden / waren de Wapens van deeze Inwoonders van Sumatra, Pylen van doorgeboorde Schiet-spuiten / gelyk de gemelde Jaos gebruiken ; dog zederd dat wy Malacca ingenoomen hebben / hebben zy zig met het voortzetten van den Oorlog / in 't vegten en in het handelen van allerhande Wapenen / tot Geschut van Yzer en Metaal toe / (inzonderheid met het onze dat zy uit de Schepen die aldaar aanquamen / en andere ongevallen die ons in die Gewesten gebeurden / waar van wy hier na zullen spreken / wisten te krygen /) zeer gauw en behendig gemaakt. 1521.

Wapens van die van Sumatra.

Zyn groote Krygsluiden geworden.

Doen wy in Indiën quamen / was dat groot Eiland dat langs de Zee-kant loopt / in negen-en twintig Koninkryken verdeeld ; dog alzoo wy alle die Oosterze Gewesten met het eene te begunstigen / en het ander te verdrukken / na dat onze zaaken zulks vereisten / veranderden / waren van die negen- en twintig die wy hier onder noemen / al eenige in het magtigste en naburigste al ingelyft. Als men van de Westelykste en Zuidelykste punt begint / en na de Noordelyke ront gaat / heet het eerste Daya, en de geene de welke langs de Kust heen volgen / zyn Lambri, Achem, Biar, Pedir, Lide, Piradá, Pacem, Bára, Daru, Arcat, Ircan, Rupat, Puri, Ciaca, Campar, Capocam, Andragueri, Jambi, Palimbam, Tana, Malayo, Sacampam, Tulumbavam, Andalos, Piriaman, Tico, Bartos, Quinchel en Mançopa, de welke op Lambri, wezende by Daya, het eerste dat wy genoemd hebben / hoomen te vallen.

Het Eiland in 29 Koninkryken verdeeld.

Die naderhand in het magtigste en naburigste ingelyft.

Namen der gemelde 29 Koninkryken.

In het binnenste van het Eiland / alzoo het zeer groot is / zyn veele Princen en Heeren / waar van wy geen kennis in 't byzonder hebben / en derhalven zullen wy alleen van die geene spreken daar wy mede gehandeld of Geoorloogd hebben / waar van eenige maar een Stadt zyn hebbende / daar zy haar Koningen van noemen / en andere tegenwoordig zoo magtig zyn / dat ze ons veel bloed gekost hebben / gelyk wy in 't vervolg van dit verhaal

Eenige die maar een Stadthebben, noemen haar Koningen.

1521. haal zullen zien.

Dat van Pedir het magtigſte.

Dan alle deze Koninkrijken is dat van Pedir het grootſte en het vermaartſte in die Gewesten geweest/ en dat eer Malacca bevolkt was. Derwaarts vloeiden alle de Schepen die uit het Westen en uit Oosten/ gelijk tot een Mis of Jaar-markt quamen alwaar men allerhande Koopmanschappen vond/ alzoo dat Koninkrijk Heer van 't Kanaal is dat tusschen dit Eiland Sumatra en het vaste Land leid. Nog zedert dat men Malacca tot een Stadt heeft beginnen te maken/ en inzonderheid met onze komst in Indiën, heeft het Koninkrijk van Pacem begonnen toe- en dat van Pedir af te nemen. En nademaal dat van Achem desselfs gebuur/ of ten minsten/ gelijk in magt is/ zoo is het zelve tegenwoordig het grootste van alle. Sulk een verandering zijn de Landen onderworpen daar de Koningen zoo veel werks van maken/ en het geen de eerste aanleiding of begin van het geen dat Koninklijk tegenwoordig is/ gegeven heeft/ is de komst van Jorge de Brito geweest/ gelijk wij aanstonts zullen zien.

Groote Koophandel aldaar.

Eerst te Pacem, naderhand te Achem.

De eerste aanleiding daar toe.

Het Koninkrijk van Pacem waar in Jan d'Albuquerque den Prins daar wijl van gesproken hebben/ ging herstellen/ had een nieuwe gewoonte/ en zoodanig/ dat niemand veel reden had om te wenschen Koning daar van te wezen/ alzoo het volk hem niet lang in 't leven liet. En hoe ongelukkig dat de Erfgenaam van die Erfenis was/ die het volk gaf aan die geen die het hem beliefde/ zoo bezat hij egter een geluk dat aan een ieder niet mogt gebeuren/ namentlijk het zekere uur van zijn dood te weten; en zoo het het uur niet en was/ ten minsten den dag/ of ten alder-minsten de week. Want als die dolligheid of razernij het volk aanquam/ gingen ze alle langs de straten zingen; Den Koning moet sterven, den Koning moet sterven, zonder dat iemand zig eenigzins daar tegen stelde/ of zulks in 't minst verveelde/ als den Koning alleen/ een eenige van zijne getrouwste vrienden/ de welke zoo haast als ze dat doodelijk Gezang hoorden/

Slegte gewoonte in een Koninkryk.

Ellendig geluk der Koningen.

Wonderlijke driften in 't Volk.

Gedrag van den Koning en zijne Hovelingen.

den / om zoo te zeggen / by malkander kropen / en leden alzoo de dood gezamentlyk ; zoo dat doen Fernando Peres d'Andrade na China ging / en doende was met zyn lading Speceryen tot Pacem in te nemen / zy twee van haare Koningen om 't leven bragten ; waar van niet meer werks gemaakt wierd / en ook geen meerder ontroerenis binnen de Stadt ontstond / als of 'er geen Koning die haar geregeerd hadde / gestorven / en een ander tot dien einde gekooren was. 1521.

Maaken weinig werk van om den Koning te doden.

Zy menen ook onder henluiden dat die gewoonte / die zy voor zeer goed keuren / door Godt ingesteld is ; zeggende dat niemand zulk een verheve Perzoon als een Koning is / en die het Land in plaats van Godt regeerd / zou derven dooden / indien Godt zulks niet toe en liet / en als hy zulks dede / dat het om zulke en zulke zonden was die hy bedreven had / weshalven hy niet waard was langer Koning te zyn / en dat hy begeerde dat den geene die hem ter dood bragt / het zoude wezen ; en overzulks wyl zoodanig een Ombrenger van 't Koninklyk Geslagt is / zoo haast als hy den Koning het leven benoomen / en maar een dag vreedzaam op zyn Stoel gezeten heeft / word hy van haar voor wettig Koning gehouden. Het is ook zomwylen gebeurd dat die woelagtige en hollende zinnen van 't volk zoo hevig waren / dat ze op een dag wel drie Koningen om-hals bragten / en drie andere weder in de plaats verkooren. Dog niet tegenstaande den Prins die Jorge d'Albuquerque op zyn Schip had / die wreede gewoonte zeer wel wist / zoo is't egter zulks dat niet alleen hy / die de Jaaren of de kennisse niet en had om veel te vreezen / maar ook andere van grooter oordeel en nadenken / nog even ieverig na dat Koninkryk stonden / zoo dat men met regt wel zeggen mag / dat de lust tot heerschen en over andere te gebieden, wonderlyke aantrekzelen in zig moet hebben.

Drie Koningen op eenen dag om den hals geraakt en zoo veel andere verkooren.

De drift egter nog even dol een Koning te zyn.

Dog ondertusschen moeten wy mede de redenen verhalen die deezen Prins bewoogen om onze hulp tot in Indiën te gaan verzoeken / namentlyk in deezer voegen.

1521 Wy hebben voor deezen gezegt dat doen Alfonſo d'Albuquerque ging om Malacca in te nemen / hy een Jonk, die de onze de naam van de Dappere gaven / om de lange wederſtand die de zelve deede / op de Kuſt van dit Eiland Sumatra veroverde. In deeze Jonk was een Erf-Prins van 't Koninkryk Pacem, alzoo zyn Oom, den welken zyn Vóogd was / tegen hem was opgeſtaan. En nademaal Alfonſo d'Albuquerque zyn ongeval verſtaan hebbende / hem met zig na Malacca nam; hem doende hoopen dat hy hem in zyn Koninkryk zoude herſtellen; zoo wilde deezen zulks niet gelooven / zoo dat hy zig 't zoek maakte doen Alfonſo d'Albuquerque vaardig ſtond om de reis na Indiën aan te nemen.

Een Jonk de naam van Dappere om haar kloeke tegenſtand gegeven.

Een Prins maakt zig zoek als men hem in zyn Koninkryk wil herſtellen.

Deezen Prins genaamd Geinal, of om dat hem dagt dat Alfonſo d'Albuquerque hem na Indiën wilde mede nemen / of om eenige andere oorzaak / begaf zig / na dat hy weg geloopen was / na den gewezen Koning van Malacca, wiens zaaken doen ter tyd al zoo ſlegt ſtonden als de zyne. Deezen Koning onderhield hem geduurig met de hoop / dat zoo haaſt als hy zyne dingen wat tot beter ſtand zoude hebben gebragt / hy hem hulp tot het wederkrygen van zyn Koninkryk zoude by zetten. Teg of zeven Jaaren in deeze hoop verloopen zynde / in welken tyd den Koning hem zyn Dogter ten huwelyk gaf / zoo haaſt als hy zig door eenige overwinningen die hy op d'onze bevogten had / met eenige ruſt tot Bantam bevond / beſloot hy hem met een Vloot uit te zenden / alzoo in 't Koninkryk Pacem eenige dingen voorgevallen waren de welke aanleiding daar toe gaven / de welke zyn als volgd.

De Oom daar deezen Prins Geinal voor vlugte / was / gelyk men naderhand verſtond / zyn Moeders Broeder / en Koning van Arú, niet verre van Pacem. den welken zig meeſter van 't Koninkryk gemaakt had / en was alzoo Heer van alle beide. Die van Pacem ondertuſſchen haar oude gewoonte navolgende / van haare Koningen om 't leeven te brengen als haar zulks in 't hooft ſchoot / wag-

Een Neef vlugt voor zyn Oom.

te-

teden ook niet lang om deezen / als een Vreemdeling zynde / op de zelve manier te handelen / en een ander / dat een Inboozling was / in zyn plaats te stellen / den welken mede niet lang regeerde. Want alzoo'er reets eenige Arus tot Pacem waren / de welke van de voorgaande regte Koning waren over gebleven / zoo spanden zy zamen aan om hem van 't leven te berooven / gelyk zy ook deeden. Een ander hier op in zyn plaats gekoozen zynde / quam den Prins Geinal, door zyn Schoon-vader gestyft / en maakte die geene die doen op den Troon zat / van kant; wiens Zoon de geene was die Alfonso d'Albuquerque wilde herstellen. Deeze Zoon / die omtrent twaalf Jaren ouwd was / bragt een Mooz genaamd Moulana, den welken aldaar als Oppersten Calif van die van zyne gezintheid was / in Indiën, om hulp van Diego Lopez te verzoeken / hoopende dat zoo Geinal door zyn Schoon-vaders hulp zig meester van 't Koninkryk Pacem gemaakt had / deezen Orfacam zulks zoo veel te beter met de opstand van Diego Lopez zoude te weeg brengen; te meer alzoo hy heul tegen een Vyand der Portugyzen verzogt / als ook om dat hy de Schoon-Zoon van den Koning van Bantam was / mitsgaders om het geen hy aan eenige Portugyzen gedaan had / de welke zederd dat hy Koning geworden was / aldaar geweest hadden / zoo dat hy in grooten haat by haar was / het welk zig aldus toedroeg. 1521.

Die om den hals gebragt word, volgens d'ouwde gewoonte.

Den nieuwgekooren moet'er mede aan.

Doen deezen Geinal tot Pacem quam / bestelde eenen Gaspar Machado aldaar eenige dingen uit last van den Hoofdman van Malacca, welken Machado vreezende voor eenig ongeval / om dat onzen Vyand de Schoon-Zoon van den Koning van Bantam was / zoo ist't dat hy zig zoo bedektelyk weg maakte als hy konde / en begaf zig na Malacca, latende veel goederen tot Pacem leggen. Den Koning Geinal dit vertrek verstaande / was daar over zeer moetzelyk / want alhoewel tusschen hem en den Koning van Bantam beslooten was / die van Malacca den Oorlog aan te doen / waarom den Ko-

Eenen Machado maakt zig heimelyk weg.

1521. Koning hem zyn Dogter gegeven / en hulp tot het wederkrygen van zyn Koninkryk beloofd hadde / zoo was egter doen ter tyd zyn meening ons geen oorzaak tot eenig misnoegen te geven / maar in tegendeel in alle dingen te begunstigen / vreezende dat zoo hy ons quam te verstooren / hy niet zeker in zyn Ryk zoude wezen / zoo dat hy alle onze Schepen die aldaar aanquamen / alzints vriendelyk bejegende / het welk dan oorzaak was dat Garcia de Sâ, Hoofdman van Malacca, Duarte Coelho derwaarts zond / om de Vrede met hem te maken.

Vrede door de Portugyzen met hem vernieuwd.

Alles dan tusschen hem en ons bevredigt zynde / en den handel als voorzen in alle min en vriendschap tusschen beide gaande / zoo gebeurdent dat aldaar quam zekeren Diego Vaz, een quaadaardig man / en van een slegte gewisse / den welken maakte dat die Vrede verbrooken wierd / dat op deeze wyze toe ging:

Dog door een quaadaardige Portugys verbroken.

Deezen Diego Vaz, was gelyk wy hier voorzen gemeld hebben / met Jan Gomes in de Maldivische Eilanden als Kapitein van een Fust geweest / den welken aldaar koomende / zeid men dat hy door de wind en stroom van daar af raakte / en op de Kust van Cormandel verviel / alwaar hy een Schip met veel goederen geladen / gaande na Sumatra, en Malacca, en geen ander manschap als het geen tot bestier van 't Schip van nooden was / op hebbende / quam te nemen. Dit volk dood geschooten of geslagen zynde / boorde hy zyn Fust in de grond / en ging in het genoomen Schip over / waar mede hy zig na Pacem begaf / alwaar hy door den Koning Geinal, den welken doenmaals op den Troon zat / zeer wel ontfangen wierd. En alzoo het de gewoonte in alle die Koninkryken is / dat wat goederen dat daar ook koomen / des Konings Beampte zoo veel als haar Heer van nooden heeft / voor den prys die als dan loopt / daar van nemen / eer hy ietweg verkoopen mag / zoo is't dat zy hem zyn meeste goed tot dienst van den Koning afkogten; dog alzoo die Majesteit vermits het moeten bevredigen van de zaken van zyn Koninkryk /

Die een Schip neemd dat na Sumatra en Malacca gaat.

Word van den Koning Geinal tot Pacem wel ontfangen.

op

op die tyd in geen ſtaat was om al het zelve te kon- 1521.
nen betalen / nademaal het goed eerſt in 't Land
met voordeel moeſt worden verkogt / en wyl het
zelve wat lang na Diegos zin aanliep / zoo begon
dat Diego Vaz zeer te verdrieten / zoo dat hy on- Den Portugys ſcherp om betaling van zyn gekogt goed ſprekende, word dood geſteken.
verduldig wordende / en den Koning dikwils om
zyn betaling aanſprekende / hem zulke ſtoute woor-
den liet ontvallen / dat de Hovelingen het zelve zeer
qualyk namen; invoegen hy weder koomende / en
ſtout als voozen ſprekende / aanſtonts met Critzen
dood geſteken wierd. Hier op raakte al het volk Oproer van 't volk en eenige Portugyzen dood geſlagen.
van de Stadt gaande / en begonden te roepen; Sla
dood, ſla dood, zoo dat'er al eenige Portugyzen
ſneuvelden / zoo van de geene die met Diego Vaz
gekoomen waren / als van die van een Schip van
Goa, dat den Koopman Rui d'Acoſta aldaar ge-
zonden had / daar Kapitein op was eenen Jan de
Borba; doch alzoo dit meer by toeval als anders
geſchied was / keek het volk niet eens na 't Schip
van deezen laaſten om / maar vernoegde zig met
de dood van die geene die het op de ſtraten gevon-
den had; inmers deezen Borba, ſchoon hy veel
goed aan land gelaten had / derfde daar niet we-
der koomen / maar paakte zig aanſtonts weg / en
quam met zyn Schip tot Goa, alwaar den Ko- Den Koning Geinal vyand van de Portugyzen verklaard.
ning Geinal voor een Vyand van de Portugyzen
verklaard wierd.
Ondertuſſchen quam den Prins die Jorge d'Al- De Erf-Prins verzoekt hulp tegen hem.
buquerque op zyn Schip had / hulp tegen hem ver-
zoeken / het welk hem toegeſtaan wierd; waar
op volgde het geen wy nu vervolgens zullen gaan
zien.

Jorge d'Albuquerque met de laſt die wy gezeid
hebben / tot Couchin afgevaardigd zynde / nament-
lyk dat nademaal alle de Kapiteinen der waarts ver-
trokken / en noodzaaklyk Pacem moeſten aanboen /
om zig aldaar van goederen te voorzien / zyluiden
met hem zouden gaan / en dat Jorge de Brito, die
een Vloot van agt Schepen by hem had / na Mo-
lucco zoude trekken / doen het op het volgen van
zyn Vlag aanquam / gingen zommige voor / an-
dere

1521. dere agter / en andere liepen na een andere Haven / en niet na die van Pacem; doch doen hy daar quam / vond hy'er Rafaël Pereſtrello, zynde een van de ses Schepen die hy hem waren / en alzoo voor uit gegaan. Hy wierd gevolgt door Alfonſo de Menezes, Don Sancho Henriques, zyn Schoon-Zoon / die voor Opperhoofd van de Zee van Malacca ging / als ook Denis Fernandes en Rafaël Catagno quam na dat hy de zaak daar hy om uitgezonden was / afgedaan had.

Noch vond hy met Rafael Pereſtrello, Manuel da Gama, die Garcia de Sà, Hoofdman van Malacca, met een gewapend Karaveel tot beſcherming van een Jonk die des Konings Factoor en eenige Kooplieden van Malacca met goederen om tegen andere te verruilen / gelyk onder haar het gebruik is / afgezonden hadden / derwaards geſchikt had. Daar en boven vond hy'er meede een andere Jonk, daar Kapitein op was eenen Jan Pereira, den welken zyn handel tot Aru had weezen dryven. En nademaal den Koning van dat Koninkryk met die van Pacem over haar Konings dood / den welken / gelyk wy gezegt hebben Oom was van den Prins Geinal, die doen ter tyd het Ryk bezat / in Oorlog was / zoo liet hy hem voorſlaan dat hy met eenige van zyn volk ter Zee / en den ander met alle het overige over land zoude komen. Het welk Jan Pereira aannam / om dat hy wiſt dat deezen Geinal met de Portugyzen gemaakt had dat ze haar by Diego Vaz bevonden / waar door gebeurde dat deezen Koning van Aru daags te voozen eer Jorge d'Albuquerque aanquam / al verſcheenen was. En doen hy zyn komſt tot Pacem verſtond / bleef hy aldaar / tot dat hy zag wat hy Jorge d'Albuquerque by der hand zoude neemen / niettegenſtaande hy de zaak aanſtonds verſtond / alzoo hy reeds de tyding had dat den Prins Orfacam hulp toegeſtaan was / en dat het die konde weezen / het welk hy aanſtonds door toedoen van Jan Pereira te weeten quam / door wie hy Jorge d'Albuquerque het be-

Voorſlag die Jorge d'Albuquerque aan den Koning van Aru tegen die van Pacem laat doen.

Koning van Aru komt daags voor Albuquerque ter beſtemde plaats.

Verſtaat dat den Prins Orfacam hulp toegeſtaan is.

zoe-

zoeken hem de oorzaak van zyn komst verhaalende / en dat hy aldaar met dat hy een gebraagt volk tot zyn dienst was / als zynde een grooten Dienaar van den Koning van Portugaal. En niettegenstaande zyn Haven van Aru door de Portugyzen zoo zeer als die van Pacem niet bevaaren wierd / dat egter de Kapiteinen van Malacca altyd goede diensten daar van genooten hadden. 1521.

Last zyn komst aan d'Albuquerque weten.

Jorge d'Albuquerque liet hem over deeze zyne aanbiedingen ten hoogsten bedanken / en met eenen aanzeggen: Dat hy deeze Jonge Prins in 't bezit van zyn Koninkryk quam stellen, en den GEINAL, die het zelve met onregt in had, en daar en boven nog Vyand van de PORTUGYZEN was, daar uit zetten, en zoo hy Koning van ARU wraak over hem wilde neemen, dat hy hoopte hem eerstdaags daar aan te zullen helpen, als hy hem maar een weinig tyd wilde geeven.

Antwoord van d'Albuquerque.

Hier op gaf hem den Koning tot antwoord: Dat nademaal de zaak door de Wapenen moest werden afgedaan, hy hem zoo veel wilde vergunnen dat hy hem daar in met zyn volk behulpzaam mogte weezen, en voor de moeite die hy daar toe zoude aanwenden, niet anders tot zyn eer begeerde, als dat de KAVALIERS die hy by zig had, den buit die door hem JORGE d'ALBUQUERQUE aan de zyne zoude werden gegunt, mogten genieten. Dit wierd hem toegestaan / als het zoo ver mogt komen / en dat hy zig ondertusschen in 't gezigt van de Sterkte daar den Dwingeland in was / zoude gaan legeren / en dat hy hem daar zoude laaten weeten wat hem te doen zoude staan.

Wederantwoord van den Koning, met een bygevoegd verzoek.

Dat hem toegestaan word.

Den Koning Geinal ondertusschen een Leger te water en te land voor hem ziende staan / oordeelde wel dat hem niet anders te doen stond als het kyk te verlaten / of het leven te derven / zoo hy zig te weer wilde stellen / alzoo alles te water en te land hem tegen was / ja zyne Onderdanen zelfs / om dat hy den Koning die zy gekoozen hadden / het leven had laten benemen. Want nademaal / gelyk wy reets gezegt hebben / zy zeer weinig werks ma-

Benauwdheid van den Koning Geinal.

1521. maken van een Koning te dooden / zoo zouden zy ook weinig daar na vragen dat ze alle quamen te ſterven / als den geene die zy gekooren hadden / maar in 't leven bleef / of om zyn dood te wreken; en zoo zy zulks tot die tyd toe niet gedaan hadden / was dat / om dat Geinal, nademaal hy haar gewoonte wiſt / in de Stadt / de welke ontrent een half myl booven een Rivier die van binnen uit het Land komt / is leggende / niet had willen blyven / om alzoo 't haarer genade / of die van onze Schepen die aldaar mogten koomen / niet te weezen: maar hy had tot zyn verblyfplaats / in 't gezigt van de zelve Stadt / een grooten omtrek van dik hout / gelyk de Muur van een Stadt / met een Gragt rondom / en maar twee Poorten om in en uit te gaan / in een afgezonderde plaats laten maken. In de gemelden omtrek was nog een ander gebouw / zoo ſterk als een Kaſteel / daar hy zyne huizen had / mede van hout en Bamboezen, gelyk zy gewoon zyn / daar hy alle zyne goederen en Vrouwen in had. In de buiten-omtrek was zyn Lyfwagt / de welke op Albuquerques komſt wel drie-duizend man ſterk was / alle uitgelezen volk / en daar hy zig meeſt op betrouwde. Doch niet tegenſtaande dit betrouwen / dewyl hy vreeſde dat zy hem in gevalle van eenig onheil mogten verlaten / zoo had hy alle haar tuig en een gedeelte van haare Vrouwen in de grooten omtrek laten brengen / op dat zy haar dog ter degen zouden weren. Eindelyk hy was gelyk een man die niet anders beſlooten had als dood daar uit te trekken; dog alzoo hy zulks niet en wilde laten blyken / zoo liet hy Jorge d'Albuquerque begroeten zoo haaſt als hy het anker had laten vallen.

Laat een ſterk gebouw tot zyn vertrekplaats maken.

Zyn lyfwagt.

Die hy niet te veel betrouwd.

Laat egter Jorge d'Albuquerque op zyn komſt groeten.

In die begroeting liet zig zyn Boode geen woorden ontſlippen waar uit men konde beſluiten dat hy de minſte vreeſ had ietweg bedreven te hebben waarom Jorge d'Albuquerque hem eenig leet zoude aan doen / alzoo hy hem herteliyk welkom heette / en dat dewyl hy na Malacca ging / alwaar hy verſtaan had dat hy als Opperhoofd zoude gebie-

bieden / hy op hem vriendelyk verzogt dat hy zoodanig levens middelen / of andere zaken / als hy benoodigd mogte wezen / van hem maar geliefde te eisschen / alzoo zy naburen zullende wezen / het billyk was dat zy een aanvang maakten met malkander hulp en bystand te bewyzen. 1521

Maar voerd vrienden taal.

Hier op gaf Jorge d'Albuquerque tot antwoord: Dat hy voor die tyd niet anders van hem te verzoeken had, als dat hy het Koninkryk wilde ruimen, om den Erf-Prins die hy met hem gebragt had, en die zig tot een Onderworpeling van den Koning van PORTUGAAL, zynen Heer, gemaakt had, daar in te stellen; als mede de goederen der PORTUGYZEN die aldaar gebleven waren, zoo van die geene die de zyne om-hals gebragt hadden, als van die geene de welke de vlugt uit vrees hadden moeten nemen, hem in handen te geven. En nademaal hy veel zaken tot MALACCA te verrigten hadde, en zig aldaar niet lang konde ophouden, dat hy een kort besluit zoude nemen, om het geen de Landvoogd van INDIEN in dat geval van hem begeerde, in 't werk te stellen.

Antwoord van d'Albuquerque.

Geinal stond over die antwoord van Jorge d'Albuquerque niet zeer versteld / alzoo hy niet anders van hem verwagt had; dog om die smaat van uit zyn Koninkryk te vertrekken / te ontgaan / zoo zond hy Nina Cunapam, een Heiden onze Vriend / den welken voor den Xabandar aldaar was / den zelven die Gaspar d'Acosta, Antonio Pacheco en andere / de welken / gelyk wy hier vooren gemeld hebben / uit Achem ontkoomen waren / los gekogt had / met last om te zeggen: „Dat hy niet „en wist om wat reden die Prins die zoo jong was / „meerder de regte Erfgenaam van de Kroon was „als hy / gelyk een ieder bekend was; en zoo het „was om dat hy zig tot een Onderworpeling van „den Koning van Portugaal gemaakt had / dat „hy wel te vreden was van gelyken te doen / ge„lyk hy genoegzaam liet blyken door de Vrede en „vriendschap die hy met de Stadts-Voogd van „Malacca had / zoo als hy Nina Lunapam zelfs „wel

Daar Geinal zig weinig over ontsteld.

Doet egter een bezending aan d'Albuquerque.

Wil zig den Koning van Portugaal mede onderwerpen.

1721. „ wel wiſt / alzoo hy middelaar in eenige dingen die
„ daar over voorgevallen waren / en andere die hy
„ Geinal tot dienſt van den Koning van Portugaal
Zeid van de vermiſte goederen niet te weten. „ gedaan had / hadde geweeſt. Wat aanging de
„ goederen die de Portugyzen toebehoorden / dat
„ hy daar niet van en wiſt. Dat het wel waar
„ was dat aldaar een quaadaardig man was ge-
„ weeſt / den welken om zyn lebbige tong voorden
„ met eenige van de zyne gekzegen hebbende / daar
Dat der zelver gewaanden Eigenaar door zyn eige ſchult om hals was geraakt. „ door om-hals was geraakt; en wat aanging de
„ goederen die hy aldaar gebragt hadde / dat hy
„ Koning na zyn dood verſtaan had dat hy ze uit
„ een Schip dat aan eenige Koopluiden quam die
„ aldaar woonden / gerooft hadden / aan wien hy
„ de zelve hadde doen ter hand ſtellen / na dat ze
„ beweezen hadden dat ze haar zekerlyk toequamen.
„ Wat aanging dat hy Koning het Koninkryk dat
En dat hy eer beſloten had te ſterven als zyn Koninkryk te verlaten. „ zyn Vader toebehoord had / zoude verlaten / zulks
„ konde hy zonder het verlies van zyn leven niet
„ doen / en dat hy bereid was het zelve tot dien ein-
„ de te wagen / in gevalle Jorge d'Albuquerque geen
„ genoegen met d'andere dingen die hy hem aan-
„ geboden hadde / wilde nemen.

Eindelyk na dat'er veel boodſchappen heen en weder waren gedaan / zonder dat Geinal tot het beſluit dat Jorge d'Albuquerque van hem begeerde / en hem aanbevoolen was / wilde koomen / zoo is't dat na dat hy raad gehouden had / zonder het weinig volk dat hy by hem had / zynde niet meer als dzie honderd man / daar de Vyanden wel dzie duizend ſterk waaren / aan te zien / beſloot de Sterkte met zyne Schuiten te gaan bezigtigen / en daar na te overleggen wat hy doen wilde / om dat dewyl hy niet veel kennis van de plaats en deſſelfs gelegentheid had / hy niet anders konde doen.

d'Albuquerque beſluit de Sterkte te bezigtigen.

Terwyl het ondertuſſchen wat laat gworden was / zoo zette hy zig onder een boom met zyn volk / als of hy daar nader raad over dat voorvall zoude plegen / en doen zag men Nina Canapam zeer onverwagt aankomen / den welken Jorge d'Albu-

buquerque uit Geinals naam verzogt: Dat hy de gramſchap die hy tegen hem opgevat had, wat wilde matigen, alzoo hy voorgenomen had hem zyn begeeren toe te ſtaan, en dat hy daarom doende was met de zyne raat te plegen op wat wyze zulx beſt zoude konnen geſchieden. Na eenige omvraag wierd hem dit eindelyk toegeſtaan / zoo dat Nina Cunapam na Geinal wederkeerde / ende dan ook al weder quam / terwyl dat men het Vrouvolk ondertuſſchen uit de plaatſe dede vertrekken / en dooz een ander Poozt die aan die kant was / na een doozne Haag wyken / want dit was het geen Geinal met zyn heen en weder bootſchappen eigentlyk zogt / namentlyk alleen maar tyd daar toe te gewinnen. En alzoo d'antwoozd die Jorge d'Albuquerque aan Nina Cunapam gegeven had / zeer ſcherp was / en deezen aan het weigeren van deſſelfs nakominge niet en twyffelde; waar van Jorge d'Albuquerque hem de ſchult zoude toeleggen / zoo wilde hy niet weder na binnen keeren / en daar op tegen hem zeide: Dat hy zyn voornemen maar in 't werk zoude ſtellen, alzoo GEINAL geenzins tot zyn begeren verſtaan wilde.

1521.

't Nader verzoek van Geinal toegeſtaan.

Geinal zoekt tyd te winnen om zyne vrouwen te bergen.

Jorge d'Albuquerque dan zyn beraat met de Hoofd-mannen en voornaamſte Perzoonen zeer kozt neemende / quam met haar over een / „ Dat „ nademaal zy geen Ladders en andere voozraat „ hadden om de plaatſe te beklimmen / zy die nagt „ maar met haare Degens / Lancien en Muſket- „ ten goede wagt aan de voet van die boom zou- „ den houden / en dat men ondertuſſchen de Krygs- „ gereetſchappen uit de Schepen zoude ontbieden / „ en daags daar aan ſtormen.

Beſluit van d'Albuquerque.

In die tyd was den Koning van Aru in 't gezigt van Jorge d'Albuquerque, wagtende na berigt van den zelven / wat hem te doen zoude ſtaan / waar over ook eenige Boden heen en weder gezonden wierden / waar op Jorge d'Albuquerque hem eindelyk liet zeggen dat hy zig gereet zoude houden / ende niet eer op de Sterkte in vallen vooz dat de Portugyzen een ingang daar toe gemaakt hadden.

Koning van Aru wagt na beſcheid van hem.

Dat hem toekome.

1521. En alzoo'er in het dooz dringen van de zyne eenige ongeregeldheid zoude konnen voozvallen / zoo verzogt hy op hem / dat hy van de plaats daar hy was / na d'andere zyde van de Hagedoozn zoude gaan / nademaal zy kennis van het Land hebbende / de Vyanden beter konden navolgen; want / na allen schyn / was'er geen andere toevlugt vooz haar. Dat hy mede een groene tak na de boovenkant / tot onderscheid van de Vyanden / dooz de zyne aanstonts zoude laten brengen / op dat haar geen leet van de Portugyzen zonde wedervaren / alzoo haar zonder dat teeken eenig ongeval zoude konnen overkoomen.

Stellen tekens tot onderscheid der Vyanden.

Terwyl deeze dingen alzoo voorvielen / wierd'er een schoot of twee uit een Musket dooz de Mooren van binnen gedaan / waar van een het eene been van Francisco Guatrim, Dienaar van Don Jan de Silva, Graaf van Portalegre trof. Ons volk dit ziende / begon te tieren en te razen / zeggende tegen Jorge d'Albuquerque: Wel Myn-heer, wat doen wy hier? wild gy hebben dat zy ons deeze nagt altemaal om den hals brengen? Hier op volgde een groot geschreeuw onder 't volk / zeggende; dat zy aanstonts wilden ten storm gaan. Jorge d'Albuquerque ziende dat het nu de regte tyd was om het voorgenoomen werk aan te vangen / en willende de zelve niet verzuimen / zeide aanstonts tegen de Kapiteinen: Heeren, nademaal Godt ons roept, nu is het tyd dat een ieder de handen rept. Hier op belaste hy aanstonts de Trompetten te blazen / en zeide: Vald'er op-aan in den name JEZUS en SANTJAGO.

Een Portugies door die van binnen gequest, maakt het volk onverduldig.

Woorden van d'Albuquerque hier op.

Als de hinder-palen die een sterk en hoog geswolle water ophouden / dooz de persſing van 't zelve eindelyk koomen dooz te breken / dan schiet het zelve met zulk een kragt uit / dat men schrikt en beeft als men het ziet. Zoo was het met ons volk ook / want het zelve Santjago geroepen hebbende / vielenze met zulk een woede op het houtwerk van den Vyand / dat zommige daar over wilden klimmen; andere met haar twee of drie aan een

Verwoede aanval der Portugyzen.

een paal / tragteden de zelve uit te trekken. Andere ſlingerden die geene die wat los waaren / zoo dikwils heen en weer / dat zy 'er eindelyk uitkregen / zoo dat ze alle alleen met haar werk bezig waaren / zonder dat ze eens om de Pylen dagten die de Vyanden met menigte op haar ſchooten. En alzoo het Zee-volk veel gauwer in 't klimmen en klouteren als andere is / als zynde zulks haar dagelyks werk / zoo was de eerſte die boven die paalen geraakte / een Calfaat van het Schip van Rafaal Pereſtrello, Marquis van Alcunha, de tweede eenen Peſtana, een ſlegt Matroos / en de derde een halve Mooz mede een Zee-man. 1521. Raken over 't Paal-werk.

Dinis Fernandes de Mello met zyn Scheeps-volk aan d'ander zyde langs dat hout-werk loopende / vond op een plaats een paal die wat los was / waar aan hy met hulp van andere zoo lang trok / dat hy met de geene die hem volgden een doorgat kreeg / en quam van binnen langs het hout-werk de Poort zoeken om aan d'onze te openen / dog doen hy quam / was ze al open gemaakt. Want alzoo aldaar / als zynde den ingang / het meeſte volk en wederſtand was / zoo was dat ook de plaats daar d'onze onder Jorge d'Albuquerque haar meeſte kragt in 't werk ſtelden om haar meeſter daar van te maaken / waar door Godt haar een begin van d'overwinning aanwees. Wat hooger op als die Poort was een manier van een Torentje / daar twintig of dertig Man op konden ſtaan om ſteenen of ander dingen op de beſtormers te laaten vallen / waar door eenige van d'onze van de geene die de eerſte quamen / dapper gehavend wierden. En alzoo aldaar het grootſte gedrang was / zoo ſtond Soltan Geinal daar boven op / de zyne aanboerende en aanmoedigende / tot dat eenen Cide Cerveira, niet weetende dat het den Koning was / maar alleen om dat hy hem zoo bezig zag / hem met een Muſket van boven neer ſchoot / want hy trof hem zoo regt in 't hooft dat 'er de herſenen uit vlogen. Met deze doot verlieten de zyne aanſtonts de Poort / en Portugyzen door het afwerpen van ſteenen zeer beſchadigd. Koning Geina dood geſchoten. En de Poort door verlaten

1521. de eerſte die daar in raakte / was eenen Bartolomeo Caijado / Dienaar van Don Gomes / Hertog van Bragance, en beneffens hem den ganſchen Trop van ons volk / dog zy quamen niet zeer verre / want van binnen was het vol gepropt van Mooren / dewelke bereid zynde om te ſterven alzoo de plaats wat ruimer was / dapper op de onze begonden te ſlaan / zoo dat Jorge d'Albuquerque haar wat digter in een moſt bzengen. Want dooz dat eerſte indzingen in de Poozt / zoo was 't dat die geene die met hem mede in raakten / en andere die aan een ander kant in quamen / zig begonden te verſpzeiden / zoo dat men haar onder zulk een menigte van Mooren niet en konde kennen / en zy ook weinig dienſt deeden; dog na dat ze weder in een gebzagt waaren / zoo riepen zy weedet Santjago, na dat ze in een manier van een brede ſtraat gekomen waaren / die na d'andere Sterkte ging.

Groote wederſtand der Mooren.

Verwarring onder Portugyzen en Moren.

Geroep van 't zein-woord Santjago.

In dit nieuw gevegt ſneuvelden eenige van de onze; als namentlyk Chriſtoffel d'Acoſta, Dienaar van de Koninginne Leonoor, en Alfonſo de Freitas, natuurlyke Zoon van Alcacere don Sal, Hector Henriques de Santaren, als een moedig mens / zyn Lancie hier op in een Olifants hoofd / van twee die de Vpanden by haar hadden / willende ſteeken / keerde den Olifant de ſteek of Lancie af met zyn ſnuit / trof hem daar mede tuſſchen de beenen / en ſmeet hem in de lugt als of het maar een Oranje-appel geweeſt had / dog hy was zoo gelukkig dat hy wel gewapend zynde / zig niet veel en bezeerde. d'Andere Olifant wierd dooz Domingos de Seixas en Jan do Valle aangetaſt / dog zy gingen der wat voozzigtiger mede te werk. Want Domingos de Seixas ſtak zyn Lang in de Neger die den Olifant mende / en ſmeet hem van booven neer / en Jan do Valle trof den Olifant zelfs / den welken zulks voelende / en niemand hebbende die hem regeerde / dooz de ſmert van de wonde en het gebalder der Muskketten de welke geſtadig ſchooten / zig tegen de zyne keerde / en haar 't eenemaal over-hoop bragt. Dog zoo als de Mooren by een an-

Een Portugys van een Olifant aan gegrepen.

Ander diergelyk voorval.

Een Olifant brengd de zyne zelfs overhoop.

andere kleine kring / die wy gezegt hebben dat zy in plaats van een Sterkte hadden / als Menschen de welke hoopten van agter een Poort weder by malkander te koomen / allengs op nieuw vergaderden / quam aldaar Alfonso de Menezes, den welken met zyn volk een ingang van buiten zogt / om dat hy niet geweest had by de geene die door de Poort geschied was. De Mooren dit ziende / en meenende haar rontom te hebben becingeld / en dat'er geen andere uitkomst voor haar en was als door te vegten / of zig met geweld daar door redden / alzoo het voor-en agter niet anders als vuur en staal was / zoo bleven ze pal tegen malkander staan / zoo dat aldaar een groote moord van wederzyden geschiede. Eindelyk op dat indringen van Don Alfonso aan de kant daar den Koning van Aru oppaste / als zynde de plaats waar door zyne Oyanden zig na de Hagedoren zouden begeeven / quam hy met al zyn volk / het welk vers zynde / maakten zy de Oyanden voort van kant / zoo dat die twee omtrekken met meer als twee duizend doo- den bedekt wierden / waar van in de kleinste meer als zeven-honderd op de aarde uitgestrekt lagen / het welk een ellendig schouw-spel was om aan te zien. Van de onze / behalven de geene die reets genoemd zyn / waren dood Bartolomé Fernandes, Dienaar van den Hertog van Bragance, en een Scheeps Jonge van Jorge d'Albuquerque; met een groot getal gequetste / daar de voornaamste van waren / Jorge de Mello, Gaspar d'Acosta, Jorge Lobo, en Jorge d'Albuquerque zelfs / van twee pylen / d'een in 't aangezigt / en d'ander in 't ligchaam. 1521.

Nieuwen aanval.

Ellendig schouwspel der veel doo- den.

Jorge d'Al- buquerque zelfs gequest.

En alzoo het volk van dat Land veel vergif ge- bruikt / zoo belaste hy terstont dat men ze zoude uitsnyden / om alzoo het voortkruipen van 't ver- gift te verhinderen. Ook liet hy aan den Koning van Aru weten / dat hy om hem wraak van zyn Oyand te doen hebben / hem die Sterkte in han- den stelde / dog op voorwaarde van daags daar aan daar weder uit te trekken / alzoo het reets laat

Zyn bood- schap aan den Koning van Aru.

1521. zynde / hy genootzaakt was na zyne Schepen te keeren: dog doen hy zag dat Jorge d'Albuquerque hem den volgenden dag belaste de plaats te ruimen / wierd zyn volk zoo razende daar over / dat zy ze by-na geheel uitplonderden. Egter gebood hy haar daar uit te trekken / en nam zyn afscheid van Jorge d'Albuquerque met groote aanbiedingen van zyn Perzoon en van alle zyne Landen.

De Sterkte uitgeplonderd.

Plegtelikheid van het in 't bezit stellen van den jongen Prins tot Koning.

Dit werk alzoo gelukkig verrigt zynde / dede Jorge d'Albuquerque zyn intrede in de plaats / en stelde den jongen Prins in desselfs bezit; tot welken einde hy een Olifant met Zyde-lakenen kostelyk liet opcieren / daar men de jonge Vorst opzettede / den welken alzoo met de voornaamste Mooren van de Stadt de welke voor gingen / en d'onze agter / waar onder waren veele Edelluiden / met die pragt onder het geklank van veel Trompetten door de heele Stadt wierd geleid / en voor Koning van dat Koninkryk uitgeroepen; wordende verklaard dat Jorge d'Albuquerque hem in den naam van den Koning Don Manuel van Portugaal in desselfs bezit stelde en vestigde / als van den Dwingeland die het zelve bezeten had / regtvaardig met de Wapenen ingenoomen / ende dat onder het verbant van manschap.

En daar voor in den naam van den Koning van Portugaal uitgeroepen.

En Voogden aan den jongen Prins gegeven.

Deeze plegtelikheid aldus geëindigt zynde / liet Jorge d'Albuquerque een geschrift daar van maken / en gaf aan den jongen Prins tot regeerende Voogd de Moor Moulana, en tot Xabandar, Nina Cunapam, en dat om de goede diensten die hy aan de Portugyzen gedaan had / als mede om dat hy dat zelve ampt by het leven van des nieuwen Konings Vader bekleet hadde. In 't gemelde geschrift stond mede / Dat den Koning van Pacem „ dat Koninkryk uit de handen van Jorge d'Albu„ querque ontfing / het welk hy met kragt van Wa„ penen gewonnen had / en dat hy het hem uit den „ naam van den Koning Don Manuel van Portu„ gaal, onder verband van manschap in handen „ stelde / mits hem het beloop van alle de Krygs„ lonen van de Bevelhebbers der Sterkte die hy

Voorwaarden van de bezitstelling.

„ tot

„tot beſcherming van 't zelve Koninkryk aldaar 1521.
„zoude maken / en van de zoldy der Krygsluiden /
„tot een ſchatting betalende; als mede alle de Pe-
„per die den Koning van Portugaal tot het afla-
„den zyner Schepen van nooden had / tegen twee
„Cruzaden de Bahar, van vier honderd pond ieder /
„uitvolgende. En wat aanging het hout ſtaan-
„de in den omtrek die d'onze op Soltan Geinal ge-
„nomen hadden / belaſte Jorge d'Albuquerque een
„Sterkte digt aan de Haven van de Rivier / op
„de bequaamſte plaats daar van te maken / tot
„dat men'er een van kalk en ſteen met der tyd zou-
„de konnen opwerpen / alzoo men in zoo korten
„tyd niet meer en konde doen. Tot deſſelfs be-
ſcherminge liet hy honderd Perzoonen / en tot Be-
velhebbers daar over / Antonio de Miranda d'A-
zevedo, den welken reets tot Hoofdman daar van
geſchikt was / Antonio Barreto, tot Opper-Alcai-
de, Pero Ceveira, tot Koopman, met zyne Schry-
vers, en de verdere Beamptens gelyk in d'andere
Sterktens van Indiën.

Kort na deeze Overwinning quam Antonio de
Brito met de Vloot van zyn Broeder Jorge de Bri-
to, zeer onvoorzien van volk aldaar / alzoo het zel-
ve op den eigenſten dag van Albuquerques Over-
winning in de Haven van Achem, benevens hem
zelfs ongelukkig verſlagen wierd / gelyk men in 't
volgende verhaal zal konnen zien.

Alzoo dan Jorge de Brito zoo kort als Jorge d'Al-
buquerque niet en konde klaar raken / zoo was dat
oorzaak dat hy met hem van Couchin niet en ver-
troh; doch het leed evenwel niet lang of hy ging
na de plaats die hem aanbevoolen was; hy hem
hebbende zes Schepen / daar Kapiteinen op wa-
ren Chriſtoffel Correa; Chriſtoffel Pinto; Franciſ-
co Godiz; Laurenſo Godigno; Pero Fernandes,
en Gaſpar Gallo, die een Luſt voerde. d'Andere
Schepen waren ronde en Latynze maakzels / uit-
gezeid een Schip / daar Kapitein op was Antonio
de Brito, Broeder van gedagten Jorge de Brito,
den welken / om dat hy in 't geheel niet klaar en

Een nieuwe Sterkte van het hout van de ingenome-ne gemaakt.

Aankomſt van Antonio de Brito met zyn ſlegt be-mande Vloot.

Oorzaak van het niet vertrekken van Jorge de Brito uit Couchin met d'Albuquer-que.

1521. was / op dien dag niet in Zee liep / doch naderhand tot Achem, in 't Eiland Sumatra aanquam / alwaar hy het Oppergebied van de geheele Vloot ging aanvaarden / uit oorzaak van het geen zyn Broeder overgekoomen was / gelyk wy aanstonts zullen zien.

Antonio de Brito word Opperhoofd van de Vloot in zyn plaats.

Op die Vloot waren over de drie honderd krygsluiden / buiten het Bootsvolk / waar mede Jorge de Brito tot Achem aanquam / zynde ontrent twintig mylen beneden Pacem, tegen het Suiden. Aldaar vond hy eenen Jan de Borba, aldaar geboortig / en ook daar na genaamd. Een man die d'Arabiſche en andere Talen van die Gewesten zeer wel kon / waarom hy ook aan de Moorzen aldaar wel bekend was; want hy had'er al geweest / doen hy om de dood van Diego Vaz van Pacem weg liep / gelyk wy zoo ſtraks te voorzen verhaald hebben.

Jan de Borba in d'Ooſterſe talen ervaren, word met een ſchip uitgezonden.

Deeze / om het voordeel dat aldaar gevonden wierd / zonden enige Bevelhebbers van den Koning van Goa uit / met een ander Schip / het welk Moxama, zynde goederen waar op veel op het Eiland Sumatra gewonnen wierd / tot Maſcate ging innemen; doch het Schip verongelukte door een ſtorm die het zelve in 't midden van de Golf / tuſſchen de Maldiviſche Eilanden en dat van Sumatra, overquam. Daar van ontquamen zeſtien man met de Sloep / en hy met negen in een Boot; want de Zee was zoo hol / dat hy de Sloep niet konde krygen / zoo dat hy met al dat volk tot Pegu aanquam / die Rafaal Pereſtrello, tot Bengale weezende / naderhand door een Moor aldaar handelende / genaamd Alle Aga, in handen wiſt te krygen.

Dat verongelukt, en maar 25 man daar van behouden.

Dezen Jan de Borba liep negen dagen lang met negen perzoonen op Sumatra aan / en quam wonderbaarlyk tot Achem / alzoo hy en d'andere agt in alle dien tyd niet en aten of dronken / maar nuttigde ieder van haar / alleenlyk een korrel Opium, dat zoo groot is als een korrel Peper, die een Moor / den welken derwaards ging / tot het grootſt geluk van de Weereld / by zig had / alzoo dat volk zoo zeer daar aan gewent is / dat zy

Komt na veel ongemak tot Achem.

Hebben hun voedzel van Opium.

dre

zonder het zelve niet komen zyn. 1521.

Jan de Borba tot Achem aangekoomen zynde / alzoo het een man van kennis / en wel ervaren in alle de Talen hem bekend / was door den Koning van 't Land zeer wel ontfangen / voornamentlyk om dat hy met een Schip dat met goederen derwaarts ging / was verongelukt. Zoo haast als Jorge de Brito aanquam / ging hy hem aanstonts met eenige Boden / en ververſſingen waar mede den Koning hem liet verwellekomen / in zyn Schip bezoeken. Hy verhaalde hem zyn wedervaren / en wat de onze bewoogen had vyandſchap tegen den Koning te plegen. Borba tot Achem om zyn taalkunde wel ontfangen.

Redenen van vyantſchap door de Portugeſen tegen den Koning van Achem gepleegt.

Namentlyk: „ Dat aldaar een Heidenze Reek „ was / daar men zeide veel Goud in te weezen / en „ dat den Koning al het Geſchut en goederen uit „ een Schip dat aldaar met Galpar d'Acoſta, Broe„ der van Alfonſo Lopez d'Acoſta, Hoofdman „ van Malacca, aangekoomen en verongelukt was / „ genoomen had. Dat hy mede zig meeſter ge„ maakt had van het goed van een Brigantyn die „ hy Daya, niet verre van daar / was verongelukt / „ waar mede Diego Pacheco de Goud-Eilanden ging „ opzoeken / en daar Kapitein op was Franciſco „ de Sequeira: als ook van een Koopvaardy-Schip „ dat na de Maldiviſche Eilanden, en van daar na „ Malacca ging / het welk met ſtil weder voor-hy „ Achem varende / waren des Konings Sloepen „ daar na toe geroeid / hadden 't zelve genoomen / „ en zeven Portugyzen die daar op waren / gedood / „ alzoo d'andere Malabaren waren.

Jorge de Brito na dit alles / als meede na den toeſtand van des Konings magt / wel vernomen te hebben / wilde door eenen Diego Lopez / die hy met hem van Moluco, alwaar hy met Franciſco Serraon was geweeſt / mede gebragt had / nog nader daar van onderregt zyn. Deezen Serraon met Gaſpar d'Acoſta in het Schip dat aldaar verongelukte / komende / was gevangen genomen / ende nevens hem / door Nina Canapam, gelyk wy gezeid hebben / los gekogt / en kon mede de

1721. Taal van 't Land/ gelyk Jan de Borba. Jorge de Brito dan door deze twee Talken/ die hy voor zyne zonden aantrof/ en waar door hy van syn reis afgeleezert wierd/ aangeport zynde/ liet door den zelven Jan de Borba/ den welken reeds in 't Land en de kundigste in de Taal was/ den Koning aanzeggen: Dat zyn reis na MALACCA ſtrekte, dog dat de LAND-VOOGD van INDIEN verſtaan hebbende dat hy alle de Goederen en het Geſchut dat aldaar uit een Schip en een Brigantyn verlooren was, na zig genomen had, hem belaſt had zig derwaards te begeeven, en alles van den Koning die het zelve in handen had, weder te eiſſchen.

Jorge de Britoos boodſchap aan den Koning van Achem.

Hier op gaf den Koning tot antwoord: Dat hy niemant en wiſt die zulke dingen onder handen had, als de grond van de Zee daar de Brigantyn en het Schip waaren verongelukt, gelyk hy had konnen zeggen, met welke verklaaringe hy verzogt dat hy zig te vreeden wilde houden, en zoo hy iets van noden had dat in zyn Koninkryk te krygen was, dat hy er hem zeer gaerne mede zoude gerieven, gelyk als hy aan andere PORTUGYZEN deede die aldaar quamen; daar by JAN DE BORBA getuigenis van konde geeven, namentlyk in wat ſtaat hy aldaar aangekomen, en hoe hy door hem ontfangen was.

Antwoord des Koning.

Terwyl dit alzoo tuſſchen den Koning en Jorge de Brito voorviel/ quam aldaar Rafael Catagno, den welken door ſtorm van Jorge d'Albuquerque in Zee geſcheiden was/ en met Jorge de Brito aldaar wel zoude hebben willen blyven/ daar dezen egter niet mede te vreeden was. Want ze waaren alle zoo vol van die hoop tot het Goud van die Pagode, dat ze in een gedurige vreeze waaren dat'er te veel zouden komen om het zelve te deelen/ en weinig om het gevaar dagten dat haar over het hoofd hing. Dog het beliefde Godt Rafaël Catagno daar voor te behoeden/ want alzoo hy een Cavalier was/ zoo zoude hy mogelyk aldaar gebleeven zyn/ gelyk andere van die naam de-

Komſt van Rafael Catagno aldaar.

Goud luſt miſprezen.

Rafael Catagno voor het gevaar behoed.

beeden / maar wyl hy zag dat ze met hem niet 1521.
boozien waaren / om dat ze niet zaamen waaren gekomen / zoo liep hy langs de Kuft van Pacem, en tot Pedir vond hy Chriſtoffel de Mendoza / den welken tot het opzoeken van de Goud-Eilanden gelaſtigd was; een zaak al zoo gevaarlyk en onzeker als het Goud van de Pagode, zoo dat ze beide van daar vertrokken / en hy Jorge d'Albuquerque quamen / den welken doende was om de houte Sterkte daar wy van geſproken hebben / te bezorgen.

Goud-Eilanden al zoo onzeker als het Goud van de Pagode.

Jorge de Brito ondertuſſchen ziende hoe weinig werk den Koning van Achem van zyne klagten maakte / beſloot wraak daar van met de Wapenen te nemen. En alzoo zyne Schepen wel een myl van de Stadt lagen / zoo belaſte hy dat men de zelve met kleine Vaartuigen en de Fuſt van Gaſpar Gallo, daar wel twee honderd man in kon / zoude naderen. Hoog wyl deeze laatſte de grootſte van alle was / zoo beval hy dat alle de Boogſchutters en Musquetiers / de welke tot zeſtig toe in't getal waren / met eenig Geſchut in d'andere zouden gaan; ſtaat makende dat die Fuſt alzoo voorzien zynde / hem / als het op een landen quam / tot een Bolwerk zoude konnen dienen om de Rivier te beſchermen / en zyn landing te begunſtigen.

Jorge de Brito wil wraak van den Koning van Achem met de wapenen nemen.

Dit alles alzoo beſteld zynde / vertrok Jorge de Brito eer den dag aangekoomen was / en zynde hy-na half wegen gekoomen / vond hy een woonplaats van eenige huizen onder aan een ſtuk lants / daar het water tegen aan / mits gaders tegen een hooge muur ſpoelde / alwaar een vaſtigheid van hout als een Bolwerk gemaakt was / met eenige Schans-kozven om den doortogt te verhinderen. Jorge de Brito op den ligten dag aldaar gekoomen zynde / bleef aldaar een weinig ſtil / wagtende na de Fuſt van Gaſpar Gallo, die nog niet en konde koomen / om dat ze zoo met volk als Geſchut ſwaarder als d'andere kleine Vaartuigen geladen was / en daar-en-boven dreef de wind het ſtof over al / het welk nog een grooter ongemak voor hem was.

En wagt na de Fuſt van Gallo.

1521. was. Hy zig alzoo ſtil houdende / meenden die van 't Bolwerk dat zulks geſchiede om dat hy daar niet voorby derfde zeilen / als zynde zoo digte by / dat men hem met de ſtukjes die daar op lagen / konde beſchieten; gelyk zy dan ook / om te toonen dat zy'er waren / en de onze te verbazen / eenige ſchoten na hem deden; het volk dit ziende / begon onverduldig te worden / zeggende tegen Jorge de Brito; Waarom dat hy langer wagtede, en waarom zy niet aan land en gingen, eer de vyanden haar alle dood ſchoten, zonder dat zy eenige wederſtand konden doen, te meer, dat zoo zy haar aanſtelden in voorby te zeilen, zy haar met geweld zouden innemen.

Het volk van Jorge de Brito word onverduldig.

Jorge de Brito dan dit gemor en de regtvaardige klagten van 't volk hoorende / en ziende dat Gaſpar Gallo nog niet opdaagde / zond Laurenſo Godigno met eenige Boogſchutters en Musquetiers / de welke in de kleine Vaartuigen gebleven waren / om dat ſtukje lands rontom te bezetten / alzoo daar eenig volk langs-heen konde koomen om haar haar Schip afhandig te maken. Dit alzoo na behooren bezorgd zynde / ging hy zien een ander aan te taſten / daar zulke ſcherpe wagt niet gehouden wierd / dog daar zy meerder gevaar vonden / niet zoo zeer door de gelegentheid van de plaats / als door de roekeloosheid van een der geene die hy by zig had / genaamd Jan Serraon, alzoo hy met weinig moeite in 't Bolwerk geraakt zynde / en de Mooren die daar op waren / daar uit gedreven / en drie of vier ſtukjes van de geene daar zy mede ſchooten / genoomen hebbende / beſloot Jorge de Brito zig aldaar ſterk te maken tot dat Gaſpar Gallo en Laurenſo Godigno gekoomen waren / om haar weg gezamentlyk te vervorderen. En alzoo de Mooren van de woonplaats die aan de voet van het Bolwerk ſtond / mits gaders die geene die daar uit geloopen waren / van onderen ſchooten / zoo is't dat beezen Jan Serraon, die andere Pero de Giaon noemen / of om hem een beter naam te geven / die de Aguiaon van Jorge de Brito in zyn hand

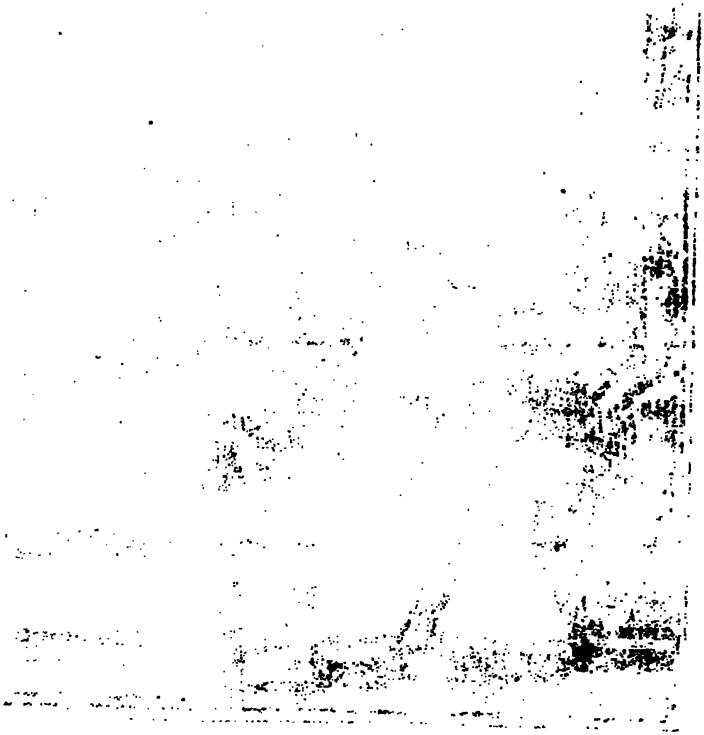

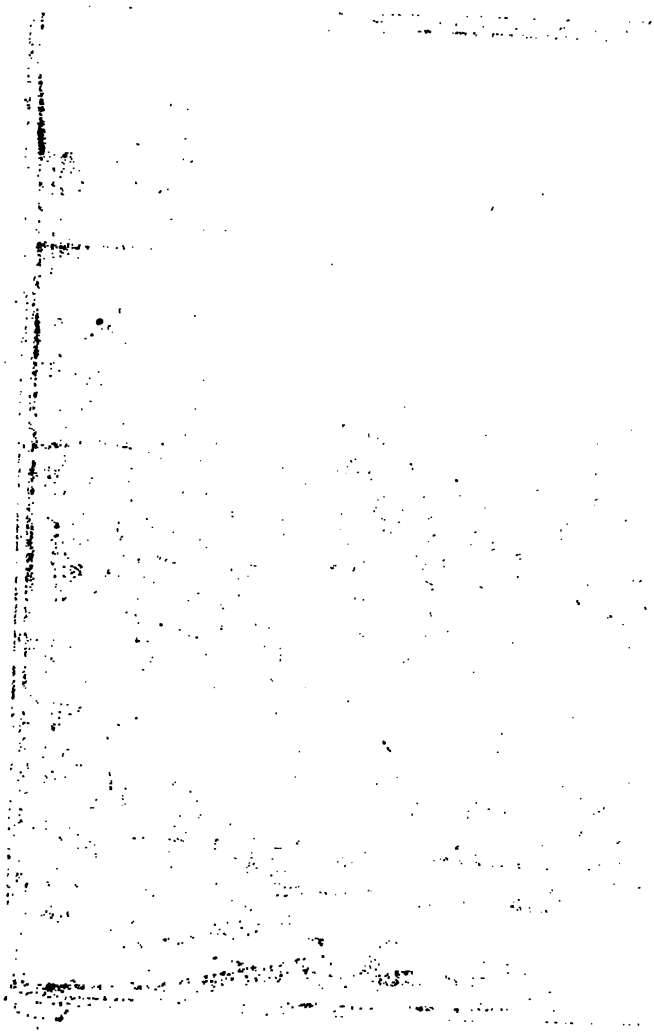

hand had / en in het hoofd de dampen van de Wyn die hy op dien ogtend gedronken had / om zig zelven daar door tot vegten aan te moedigen / al te ligtvaardig langs dat ſtukje lants na beneden begon te loopen / dog hy moeſt het wel haaſt met de dood bezuuren / en dan nog eenen Aires Botello, die hem volgde. Hier op quamen alle d'andere Mooren toegeloopen / en wierd een manier van gevegt begonnen / zoo dat Jorge de Brito genoodzaakt wierd met alle het ander volk weder uit het Bolwerk te gaan. Hier op quam den Koning met ontrent agt-honderd of duizend man / en zes Olifanten op haar manier gewapent. 1521.

Dronkenſchap van Jan Serraon, de oorzaak van zyn dood.

Den Koning met 800 of 1000 te veld.

Het eerſte dat hy tegen de onze in 't werk wilde ſtellen / was eenige wilde Buffels die hy aldaar opgeſlooten hield / op haar los te laten / om haar alzoo in verwarring te brengen / gelyk geſchiede / als mede de Olifanten die daar op volgden / waar van Gaſpar Fernandes een willende quetzen / ſmeet hem den zelven met zyn ſnuit zoo hoog / dat hy / als zeer ſwaar gewapend zynde / in 't wederkeren zoo deerlyk viel / dat niet en konde opſtaan / zoo dat de Mooren hem in 't hoyt van kant maakten.

Ongeluk van Gaſpar Fernandes.

Jorge de Brito ziende het leet dat de zyne van die Beeſten wedervoer / liet Laurenzo Godigno met der haaſt door een van zyne Pagies aanzeggen dat hy met zyne Boog-ſchutters en Musquettiers met der haaſt zoude komen / en hem van de zelve verloſſen / alzoo hy anders met de Mooren wel raat wiſt / waar op hy zig weder na het Bolwerk begaf / alwaar hy hoopte zig ſterk te maken / dog de Mooren quamen met zulk een getal op hem aan / gewapend met Spieſſen / Wurp-pylen en houten met yzer beſlagen / dat 'er geen Schilden of Harnaſſen waaren die dezelve konden tegenſtaan / zoo dat al eenige van de onze aldaar ſneuvelden. Jorge de Brito zelf kreeg een ſwaare ſteek met een Azagay door zyn dy / zoo dat eenige van de Kapiteinen die by hem waaren / daar op toeloopende / hem rieden een weinig aan een kant te gaan / alzoo Laurenzo Godigno en Gaſpar Galla nog niet op ſcho-

Mooren verſlaan eenige Portugyzen.

Jorge de Brito gequetſt.

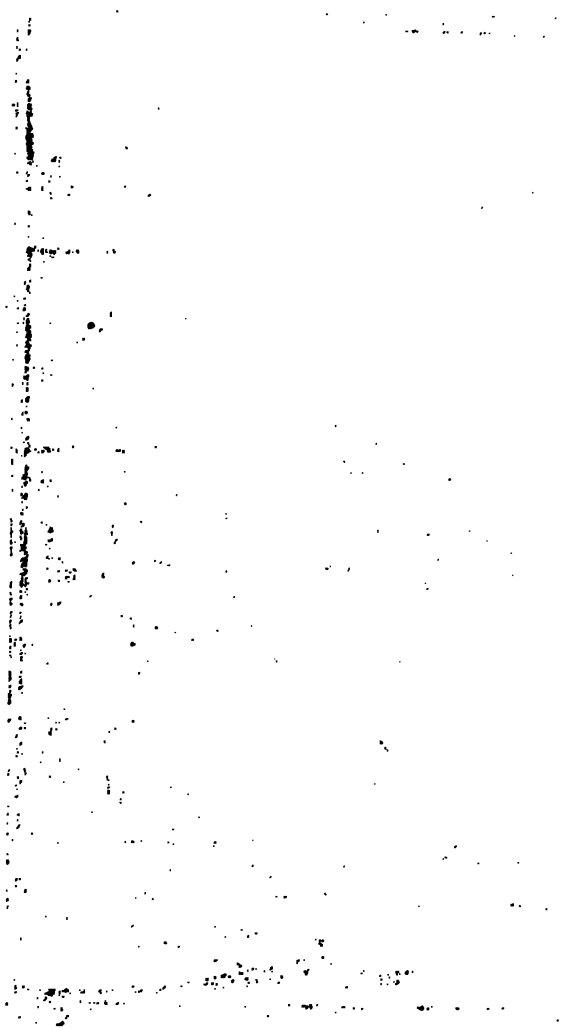

hand had / en in het hoofd de dampen van de Wyn die hy op dien ogtend gedronken had / om zig zelven daar door tot vegten aan te moedigen / al te ligtvaardig langs dat ſtukje lants na beneden begon te loopen / dog hy moeſt het wel haaſt met de dood bezuuren / en dan nog eenen Aires Botello, die hem volgde. Hier op quamen alle d'andere Mooren toegeloopen / en wierd een manier van gevegt begonnen / zoo dat Jorge de Brito genoodzaakt wierd met alle het ander volk weder uit het Bolwerk te gaan. Hier op quam den Koning met ontrent agt-honderd of duizend man / en zeſs Oliſanten op haar manier gewapent. 1521.

Dronkenſchap van Jan Serraon, de oorzaak van zyn dood.

Den Koning met 800 of 1000 te veld.

Het eerſte dat hy tegen de onze in 't werk wilde ſtellen / was eenige wilde Buffels die hy aldaar opgeſlooten hield / op haar los te laten / om haar alzoo in verwarring te brengen / gelyk geſchiede / als mede de Olifanten die daar op volgden / waar van Gaſpar Fernandes een willende quetzen / ſmeet hem den zelven met zyn ſnuit zoo hoog / dat hy / als zeer ſwaar gewapend zynde / in 't wederkeren zoo deerlyk viel / dat niet en konde opſtaan / zoo dat de Mooren hem in 't kort van kant maakten.

Ongeluk van Gaſpar Fernandes.

Jorge de Brito ziende het leet dat de zyne van die Beeſten wedervoer / liet Laurenzo Godigno met der haaſt door een van zyne Pagies aanzeggen dat hy met zyne Boog-ſchutters en Musquettiers met der haaſt zoude komen / en hem van de zelve verloſſen / alzoo hy anders met de Mooren wel raat wiſt / waar op hy zig weder na het Bolwerk begaf / alwaar hy hoopte zig ſterk te maken / dog de Mooren quamen met zulk een getal op hem aan / gewapend met Spieſſen / Worp-pylen en houten met yzer beſlagen / dat'er geen Schilden of Harnaſſen waaren die dezelve konden tegenſtaan / zoo dat al eenige van de onze aldaar ſneuvelden. Jorge de Brito zelf kreeg een ſwaare ſteek met een Azagay door zyn dy / zoo dat eenige van de Kapiteinen die by hem waaren / daar op toeloopende / hem rieden een weinig aan een kant te gaan / alzoo Laurenzo Godigno en Gaſpar Galla nog niet op

Mooren verſlaan eenige Portugyzen.

Jorge de Brito gequetſt.

ſcho-

1521. ſchooten. Waar op hy als een Cavalier, alhoewel met groote moeiten / antwoorde: Wat is het leven zonder eer, myne Vrienden, hier toe werden wy van Godt beroepen. Dog het duurde niet lang / of een van die houten met yzer beſlaagen doorboorde hem beide zyne beenen / waar door hy quam neder te ballen / ende voort afgemaakt wierd. En alzoo het gevegt aldaar het heetſte was / zoo ſneuvelden met hem op de zelve plaats Chriſtoffel Correa; Chriſtoffel Pinto; Jan Pereira; Franciſco Godiz, en andere / daar nog vier of vyf Zangers en Speelders by quamen / die Jorge de Brito / als een Liefhebber van de Zang-en Speel-konſt / mede genomen had. Onder dezelve was eenen Gomes, Zanger van de Kapelle des Konings Don Manuel, welke men niet en weet of lieffelyker zingen kon / of meerder tot ondeugd genegen was.

Voor de tweede maal gequetſt blyft doodt.

Louis Rapozo en Pero Velozo, beide Dienaars des Konings Don Manuel, en door Jorge de Brito opgebragt / ziende dat hy niet weeder van onder de Mooren te voorſchyn quam / begonden te roepen: Op, op, gy Heeren, komt uwe Kapitein te hulp. Dog al haar geroep mogt weinig helpen / als dat zy beide haare levens tot een erkentenis van haar opvoeding gingen opofferen / meenende hem nog levendig te vinden. Eindelyk zy zouden aldaar alle geſneuveld hebben / zoo Laurenzo Godigno en Gaſpar Galla niet voor den dag gekomen waaren / dewelke met haare Boogſchutters en Musquettiers ruimte maakten / waar door het overſchot van ons Volk / zynde omtrent honderd en twintig man / die by Jorge de Brito waaren / weder Scheep konden komen / want de overige / dewelke twee honderd uitmaakten / waar mede hy uit de Schepen quam / waaren by die twee Kapiteinen / zoo dat op die rampzalige plaats over de vyftig man van de deftigſte Edelluiden en Cavaliers die op die Vloot waaren / quamen te blyven / behalven de gequetſte / dewelke naderhand van haare wonden ſtorven.

Het Krygsvolk gered.

Verlies van deftige Edelluiden.

Zoo haaſt als ze weder in de Schepen gekomen waa-

waaren / wiſten ze geen beeter raad als langs de Kuſt te zeilen / op hoop van Jorge d'Albuquerque tot Pacem te vinden / alzoo ze wiſten dat hy daar na toe was met de Prins die hy mede genomen had. Eynde tot Pedir gekomen / vonden zy alhaar Rafael Catagno, en Chriſtoffel de Mendoza, met de drie Schepen die de Goud-Eilanden zouden gaan opzoeken / dewelke die Vloot zoo ellendig geſteld en zonder Opperhoofd ziende / dezelve niet eens wilde kennen / dog alzoo eenige Edelluiden en Menſchen van aanzien daar op waaren / zoo wilden zy zulks niet toeſtaan / hoopende dat Antonio de Brito Broeder van Jorge de Brito, den welken / gelyk wy gezeid hebben / het vooznaamſte Schip van de Vloot toegeruſt had / zoude komen / met welkers komſt dan ook alles quam op te houden. Want hy alle de papieren die zyn Broeder by hem had / na hem genomen hebbende / vond men daar onder een van den Koning Don Manuel / inhoudende: Dat by afſterven van gedagten Broeder, hy ANTONIO in zyn plaats zoude volgen. Dit dan zoo zynde / was het eerſte dat hy beede / de plaatzen der gebleevene Kapiteinen en andere Ampten te vervullen. Want d'Opper-Boogdy van de See die hy zoude bedienen / gaf hy aan Simon d'Abreu, en Pero Botello, broeder dan Laurenzo Godigno, en Franciſco de Brito, maakte hy tot Kapiteinen van twee Schepen. Rui Gago ſtelde hy aan tot Koopman / Gaſpar Rodrigues tot Almoxarife, en andere voorzag hy met andere Ampten dewelke door de dood van de geene die dezelve bedient hadden / open gebleeven waaren. 1511.

Wanſchik houd op met de komſt van Antonio de Brito.

Deeze Kapiteinen vertrokken zynde begaven zig na Pacem, daar ze Jorge d'Albuquerque vonden / den welken andere perzoonen met die zelve Ampten reeds voorzien hadde / hebbende onder anderen Don Sancho tot Kapitein / in plaats van Jorge de Brito gemaakt / alzoo hy magt van den Koning Don Manuel had alle de Ampten die tot Malacca en elders / zoo ver als zyn gezag zoude ſtrek-

Eenige nieuw-aangeſtelde Kapiteinen gaan na Pacem.

1521. ſtrekken / zouden komen open te vallen / te vervullen / tot dat'er een ander in zyn plaatſs quam. En niettegenſtaande daar eenige twiſten over en weder over vielen hoe men die dingen zoude verſtaan / zoo behiel egter Antono de Brito zyn Opper-Hoofdmanſchap. En alzoo'er eenige dingen waaren waar van hy zig binnen Malacca tot het vervoederen van zyn reis moſt voorzien / zoo ginк hy voor Jorge d'Albuquerque, om dat hy nog ietſs in de Sterkte van Pacem moſt bezorgen / dog dezen volgde hem eenige dagen daar na. Want alzoo het nog lang zoude aanloopen eer dat de Sterkte voltoit was / en Rafael Catagno, Rafael Pereſtrello en Chriſtoffel de Mendoza zig aldaar van Peper en andere dingen tot het doen van haare reize moſten voorzien; dat het mede den tyd van het Mouzon tot het vervoederen van iederꝭ reize niet en was / inzonderheid die van Chriſtoffel Mendoza, dewelke reedꝭ voorby was / zoo belaſte hy aan alle dat ze aldaar tot het voortzetten van de gemelde Sterkte zouden blyven / tot dat dezelve in ſtaat van tegenweer gebragt was.

Antonio de Brito gaat vooruit na Malacca en word van Jorge d'Albuquerque gevolgd.

Alle deze dingen laaſtelyk ten einde gebragt zynde / vertrok Jorge d'Albuquerque na Malacca, alwaar hy gelukkig aanquam / en Antonio de Brito en Garcia de Sá vond / die hem het Opper-gebied van die Stadt in handen ſtelde. En waarlyk zoo deeze Kapiteinen het maken van de Sterkte van Pacem niet en hadden helpen voortzetten / zoud dezelve niet lang geſtaan hebben; en zulkꝭ had mogelyk beter in die tyd geweeſt / als dat ze tot een ander bleef ſtaan als wanneer dezelve / tot ons groot nadeel / veel meer gekoſt heeft. Want zoo haaſt als Jorge d'Albuquerque vertrokken was / zoo was 't dat Melique Ladil, een Moor den welken zeide dat dat Koninkryk van Pacem hem toequam / uit oorzaak van een Rivier / dewelke binnen in 't Land vloeid / tot dat ze valt in de greene die door de Stadt loopt / met de Roeiſchuiten dewelke in die Geweſten van Malacca meeſt gebruikelyk zyn / het volk aldaar groote ſcha-

Jorge d'Albuquerque tot Malacca, krygt het gebied in handen.

Melique Ladil eigend zig het Koninkryk van Pacem.

schade veroorzaakte / en / dat nog erger is / de levens middelen dewelke door die Rivier in die Stadt plegen te komen / en waar uit de zelve bestond / niet en wilde laaten door trekken; waar mede nog niet te vreden zynde / had hy de stoutigheid van met dertien van die Roei-schuiten voor onze Sterkte te komen / allerhande baldadigheden aldaar te bedryven / zelf den brand daar in te steken / waar na hy zig na zyne schuil-hoek begaf daar niet wel by te komen was.

.1521.

En quelt de Inwoonders geweldig.

De Kapiteinen dit ziende / maakten bereidschap om hem te gaan op zoeken / dog hy had zoo haast haar geweld niet bemoefd of hy liet haar de Roeischuiten volgen / en speelde haasop / waar door hy t'enemaal kragte-loos wierd / invoegen d'onze de Schuiten na binnen bragten / en tot dienst van de Sterkte gebruikten / dewelke eindelyk in staat van tegenweer gebragt zynde / zoo vertrokken Christoffel de Mendoza en Denis Fernandes na Malacca. Wat aangaat Pero Laurenzo de Mello, den welken mede naderhand aldaar aanquam / die had het ongeluk van in de Eilanden die men Andramum noemt / waar van d'Inwoonders Menschen-eters zyn / met Peper die hy aldaar tot Pacem ingenomen had / na Bengale gaande / Schipbreuk te lyden. Het zelve gebeurde ook mede Rafael Perestrello, insgelyks na Bengale gaande / daar hy aanquam / en verrigte het geen wy naderhand zullen verhaalen.

Word van de Portugyzen geremd.

Pero Laurenzo de Mello lyd Schip-Breuk in 't gaan na Bengale.

Als ook Rafael Perestrello.

Zoo haast als Jorge d'Albuquerque het bezit van de Sterkte van Malacca genomen had / begon hy om den Koning van Bantam te denken / den welken / gelyk men verhaalde / in 't Eiland van Bantam zeer weelderig begon te werden / zyne Vaartuigen tegen die van Malacca uitzond en geen Schip door het Nauw van Cingapura wilde door laaten / zoo dat die Stadt daar door gebrek aan alle dingen leed / het welk Garcia de Sá als te onvoorzien van volk zynde / niet en konde beletten / derven de het weinige dat hy had / daar toe niet waagen / alzoo hy wreesde dat de Mooren hem

Den Koning van Bantam weelderig geworden.

Is oorzaak dat Malacca gebrek lyd.

Garcia de Sa in onmagt om zulks te beletten.

1521. ken van Molucco, wy hier na zullen ſpreken.

Vermits dit aanpreſſen van den Koning Boleiſe, ten einde d'onze aldaar zouden koomen / en de dingen die Antonio de Brito en die van zyn Vloot van deſſelfs rykdom hoorden / mitsgaders van de menigte van Eilanden die in die Geweſten waren / was de luſt in haar zoo groot gewoorden om derwaarts te vertrekken / dat den zelven Antonio de Brito de geene was die het meeſt tot het werk van Bantam aanhield / om deeze zyne reis in 't werk te ſtellen. Oog eer wy verder gaan / zal het noodig zyn dat wy eenige kennis van dit Eiland van Bantam geven / mitsgaders van deſſelfs gelegentheid en de woonplaats die den Koning aldaar geſtigt had / en hoe hoog daar aan gelegen was dat de zelve 't eenmaal uitgeroeid wierd.

Den gewezen Koning van Malacca bekommerd om een goede verblyfplaats.

Den gewezen Koning van Malacca, gelyk wy voor deezen gezegt hebben / zwierf wel-eer van d'een na d'ander Oost om een goede en gezonde Landſtreek tot een vaſte verblyfplaats te zoeken / mitsgaders om den Oorlog die hy doen ter tyd tegen ons had / met meerder kragt voort te zetten; want de geene die hy op Pago gemaakt hadde / door Antonio Correa vermeld zynde / vond hy geen beter als het Eiland Bantam, alhoewel wat verre van Malacca, alzoo het daar wel veertig mylen van daan was. Want / gelyk wy voor deezen gezeid hebben / is de baard door dat gehele Ooſten om tot Malacca te koomen / maar door twee Canalen, die wy Nauten of Engtens noemen / de welke tuſſchen het Land van de Kuſt van Malacca en het Eiland Sumatra gemaakt worden, d'Een loopt langs het Eiland / Sabam genoemd / en d'ander langs de Kuſt van Malacca, genaamd Cingapura, om de Stadt die aldaar wel-eer geſtaan heeft / daar de Koophandel van Malacca gedreven wierd / gelyk wy voor deezen geſchreven hebben. En het geen die twee Nautens of Engtens zoo breed maakt / namentlyk van het vaſte Land tot aan 't Eiland Sumatra, het welk ontrent twintig mylen zal zyn / is om dat 'er in 't midden zoo veel Eilanden / lage

Vaart na Malacca door twee Nauwtens.

Cingapura geweze Koop ſtadt

gron-

gronden en Zant-platen zyn / dat men daar door niet en kan varen / zoo dat langs die twee Ruſten die wy gezegt hebben / twee Canalen zyn / daar het water wat ryhelyker in komt / waar door alle de goederen van dat Ooſten van de Zee van China, en van het Weſten van de Indiſche Zee gevoerd worden. Door het Canaal dat men van Sabam noemd / gaan alle die na Java, Banda, Molucco en alle d'andere naburige Eilanden de welke van de Middel-lyn na het Zuiden af en aan koomen / en door de boven-zyde genaamd van Cingapura, de geene die van de Middel-lyn na het Noorden varen: waar in koomen de Eilanden van Japan, Lequios, Luſſoins, en duizend andere / met alle de Koninkryken van de Ruſt van China, tot aan de Kaap van Ugentana, de welke op zommige plaatzen zoo nauw is / dat de Keen van de Schepen tegen de takken van de Boomen van 't Gebergte koomen te raken. 1521.

Wat voor Schepen door het Nauw van Sabam varen

En welke door dat van Cingapura.

Eindelyk door deeze twee Canalen worden de Oosterlyke gedeeltens voorby Malacca bevaren / en aan den ingang van een van die twee / zynde dat van Cingapura, is den gewezen Koning van die Stadt / om den handel van die Gewesten aan zig te trekken / daar digte by / aan een Eiland genaamd Bantam, gaan leggen / waar van hy doen ter tyd Koning genoemd wierd. Dit Eiland leid wat meer als zes mylen van den ingang van dit Canaal, welkers gedaante is gelyk de Maan, als ze een derde-part vol is. En alzoo de Moozen die gedaante van de Maan in de Maleiſſe Taal / Bintam, of gelyk andere zeggen / Bantam noemen / zoo heeft dit Eiland die naam daar door gekregen.

Waarom den Koning van Malacca zyn verblyfplaats op het Eiland Bantam ging nemen.

Desselfs omtrek zal wat meer als dertig mylen wezen / en door het midden van de Baay die daar in is / gaat een Rivier van zoet water / daar de Zee een goed ſtuk-weegs in loopt / alzoo het Eiland aan de kanten laag en vlak is / en in 't midden Bergagtig / en over-al vol geboomte. En nademaal het gemelde Eiland door deeze Rivier / gelyk Malacca in tween gedeeld word / zoo maakte hy aan

Groote van 't Eiland Bantam.

1521. in de morgenſtond gewaar wierden / namentlijk veel Schuiten van de Mooren / de welke niet diep gingen / en het zelve van alle kanten begonden 't omcingelen. d'Onze dit ziende / en het Schip zoodanig op zijn hellende / dat ze daar in niet en konden ſtaan / maar haar hier en daar moeſten vaſt houden / en zijn in die tijd wel vier handen van nooden hadden / zoo waerender eenige die in de Schuit / die aan de zijde van 't Schip vaſt was / wilden ſpringen; dog alzoo het gevaar gemeen / en het om haar aller leven te doen was / en dat zij het Schip niet en konden verlaten / zonder het Geſchut en haar eer te verliezen / zelfs niet haar leven behouden / vermits zij zoo digt van alle kanten omcingeld waren / zoo vonden ze geen beter raad als op het verderk van 't Schip te klimmen / van waar zij gelijk van een Bolwerk de Mooren den ingang verhinderden / tot dat het wat ligter wierde / d'andere Schepen het gevaar zagen daar ze in ſtaken / en tot haar hulp quamen / het Volk en het Geſchut bergende / zonder dat de Spanden haar derfden aandoen / alzoo Jorge d'Albuquerque doen ter tijd zelfs quam / zoo dat ze doen moeſten wijken.

Een ſchip vaſtgemaakt en door de Mooren omcingeld.

De Portugyzen in groote verlegenheid.

En werden ontzet.

Kapiteinen van de Vloot van d'Albuquerque en verdere manſchap.

In deeze Vloot waren de volgende Kapiteinen / Don Sancho en Don Garcia Henriques zijne Swagers / en Hieronimo d'Albuquerque zijn Zoon; Don Alfonzo de Menez; Garcia de Sá; Don Eſtevan de Caſtro; Manuel Pacheco; Henrique de Figueiredo en Jorge Botello. Van d'ander was Antonio de Brito, en de geene die met hem na Molucco gingen / welker namen wij reeds gemeld hebben; zoo dat'er in alles / met het volk van de drie Schepen dat daar alrede was / bij de zeshonderd man waren / zijnde de meeſte daar van / Edelluiden en Dienaars des Konings / met ander deftig volk.

Jorge d'Albuquerque ondertuſſchen dit werk en de ſchade die d'eerſte Schepen geleden hadden / wat nader ingezien hebbende / mits gaders hoe weinig hij met het uithalen der palen uitgeregt had / beſloot

ſloot met het goed vinden van d'andere kapiteinen/ van voornemen te veranderen / namentlyk met de Schepen boven de Brug te gaan leggen / alzoo de gelegentheid van de plaats en de verdere ſwarigheden / zoo veel hoop tot een goeden uitſlag / als Manuel Pacheco haar gegeven / en om welke oorzaak hy het werk op die manier aangeleid had / niet toe en lieten. Egter alzoo hy Manuel Pacheco zeide dat hy aldaar op een ander tyd geweeſt had / en dat hy de ingangen van die plaats wiſt / zoo was Jorge d'Albuquerque te vreden hem tot Leitſman in deeze nieuwen aanſlag te gebruiken / namentlyk haar door zeeker Geboomte dat in de modder wies / te geleiden / om van daar voor de Sterkte te gaan leggen ; en aan een andere kant zou men beneden / een weinig van het Bolwerk af / met de Schuiten gaan oppaſſen / om het werk van twee kanten aan te taſten ; welkers voorſte / de welke na de Stadt was / Jorge d'Albuquerque aan Antonio de Brito gaf ; en die van de Brug / aan Garcia de Sá, en hy zoude met het ander volk gaan / om te helpen daar de nood zulks het meeſt vereiſte.

1521.

d'Albuquerque veranderd zyn aanſlag en neemt Manuel Pacheco tot Leitsman.

De Generaals hun poſten aangeleezen.

Dit dan alzoo in 't werk geſteld zynde / was den uitſlag daar van zoodanig / inzonderheid in de plaatzen daar Manuel Pacheco haar door leide, als zynde enkel modder daar zy zeer diep in zakten / dat doen ze aan een plaats van de Sterkte quamen daar zy meenden in te ſtappen / de modder die zy aan 't lyf hadden / haar zoo zeer verveelde om aan te vallen / als om zig van 't Geſchut te wagten / want ze waren zoodanig daar van belemmerd / dat ze haar byna niet en konden keren; doch zoo als zy haar egter gelyk als met d'uitterſte wanhoop begonden te bewegen / warender eenige die de beſchanſſing wilden beklimmen / doch wierden haaſt afgewezen / alzoo de Kanon-en Muſket-kogels / mitsgaders Pylen en andere dingen / zoo digt van alle kanten begonden te vliegen / dat de lugt gelyk als daar van bedekt was / zoo dat daar door opſtien man ten eerſten dood bleven / waar

De Portugyzen met kanon en musketten en pylen afgewezen.

1521. in de morgenſtond gewaar wierden / namentlijk veel Schuiten van de Mooren / de welke niet diep en gingen / en het zelve van alle kanten begonden 't omcingelen. d'Onze dit ziende / en het Schip zoodanig op zy hellende / dat ze daar in niet en konden ſtaan / maar haar hier en daar moeſten vaſt houden / en zy in die tyd wel vier handen van noode hadden / zoo warender eenige die in de Schuit / die aan de zyde van 't Schip vaſt was / wilden ſpringen; dog alzoo het gevaar gemeen / en het om haar aller leven te doen was / en dat zy het Schip niet en konden verlaten / zonder het Geſchut en haar eer te verliezen / zelfs niet haar leven behouden / vermits zy zoo digt van alle kanten omcingeld waren / zoo vonden ze geen beter raad als op het verdek van 't Schip te klimmen / van waar zy gelyk van een Bolwerk de Mooren den ingang verhinderden / tot dat het wat ligter wierdende / d'andere Schepen het gevaar zagen daar ze in ſtaken / en tot haar hulp quamen / het Volk en het Geſchut bergende / zonder dat de Vyanden haar derfden aandoen / alzoo Jorge d'Albuquerque doen ter tyd zelfs quam / zoo dat ze doen moeſten wyken.

Een ſchip vaſtgeraakt en door de Mooren omcingeld.

De Portugyzen in groote verlegenheid.

En werden ontzet.

In deeze Vloot waren de volgende Kapiteinen / Don Sancho en Don Garcia Henriques zyne Swagers / en Hieronimo d'Albuquerque zyn Soon; Don Alfonzo de Menez; Garcia de Sá; Don Eſtevan de Caſtro; Manuel Pacheco; Henrique de Figueiredo en Jorge Botello. Van d'ander was Antonio de Brito, en de geene die met hem na Molucco gingen / welker namen wy reeds gemeld hebben; zoo dat'er in alles / met het volk van de drie Schepen dat daar alrede was / by de zeshonderd man waren / zynde de meeſte daar van / Edelluiden en Dienaars des Konings / met ander deftig volk.

Kapiteinen van de Vloot van d'Albuquerque en verdere manſchap.

Jorge d'Albuquerque ondertuſſchen dit werk en de ſchade die d'eerſte Schepen geleden hadden / wat nader ingezien hebbende / mitsgaders hoe weinig hy met het uithalen der palen uitgeregt had / beſloot

ſloot met het goed vinden van d'andere Kapiteinen/ van voornemen te veranderen / namentlyk met de Schepen boven de Brug te gaan leggen / alzoo de gelegentheid van de plaats en de verdere ſwarigheden / zoo veel hoop tot een goeden uitſlag / als Manuel Pacheco haar gegeven / en om welke oorzaak hy het werk op die manier aangeleid had / niet toe en lieten. Egter alzoo hy Manuel Pacheco zeide dat hy aldaar op een ander tyd geweerſt had / en dat hy de ingangen van die plaats wiſt / zoo was Jorge d'Albuquerque te vreden hem tot Leitsman in deeze nieuwen aanſlag te gebruiken / namentlyk haar door zeeker Geboomte dat in de modder wies / te geleiden / om van daar voor de Sterkte te gaan leggen ; en aan een andere kant zou men beneden / een weinig van het Bolwerk af / met de Schuiten gaan oppaſſen / om het werk van twee kanten aan te taſten ; welkers voorſte / de welke na de Stadt was / Jorge d'Albuquerque aan Antonio de Brito gaf ; en die van de Brug / aan Garcia de Sá, en hy zoude met het ander volk gaan / om te helpen daar de nood zulks het meeſt vereiſte. 1524.

d'Albuquerque veranderd zyn aanſlag en neemd Manuel Pacheco tot Leitsman.

De Generaals hun poſten aangeleezen.

Dit dan alzoo in 't werk geſteld zynde / was den uitſlag daar van zoodanig / inzonderheid in de plaatzen daar Manuel Pacheco haar door leide, als zynde enkel modder daar zy zeer diep in zakten / dat doen ze aan een plaats van de Sterkte quamen daar zy meenden in te ſtappen / de modder die zy aan 't lyf hadden / haar zoo zeer verveelde om aan te vallen / als om zig van 't Geſchut te wagten / want ze waren zoodanig daar van belemmerd / dat ze haar byna niet en konden keren; doch zoo als zy haar egter gelyk als met d'uitterſte wanhoop begonden te bewegen / warender eenige die de beſchanſſing wilden beklimmen / doch wierden haaſt afgewezen / alzoo de Kanon-en Muſket-kogels / mitsgaders Pylen en andere dingen / zoo digt van alle kanten begonden te vliegen / dat de lugt gelyk als daar van bedekt was / zoo dat daar door vyftien man ten eerſten dood bleven / waar

De Portugyzen met kanon en muskettten en pylen afgewezen.

1521. waar van de voornaamste waren / Don Estevan de Castro en Fernando de Gama; Jorge de Mello wierd mede zoodanig getroffen / dat hy weinig dagen daar na van zyne wonden quam te overlyden. De gequetste waren Don Rodrigo da Silva; Hendrik Leme; Jorge Botello en verscheide andere. Garcia de Sá, wierd mede aan d'ander zyde van 't Bolwerk op de zelve manier ontfangen / waar op hy tragtende met hulp van twee van de zyne die hem in de zyden hielden / over de palen heen op het Bolwerk te klouteren / kreeg hy twee schoten / namentlyk een kleine in 't aangezigt / en d'ander in zyn eene been / waar door hy nederviel. d'Andere die hem volgden / wierden mede gequetst. Eindelyk d'onze hadden over-al zoo veel te doen / zonder dat zy eenige Ladders / Bylen of andere gereedschappen hadden om zig daar mede te behelpen / dat Jorge d'Albuquerque ziende hoe dat zyn volk gehavend wierd / en hoe weinig hy by gebrek van die dingen konde uitregten / den aftogt met goedvinden van d'andere Kapiteinen liet blazen. Hier op hielden zy in de twee dagen dat ze in de Haven lagen / een algemeeneu raad / waar in eenstemmig beslooten wierd weder na Malacca te keren / alzoo de noodige gereedschappen om te stormen / daar ze gebrek aan hadden / haar aldaar dienstiger waren als alle de moet van de weereld. Want niemand wierd aldaar verschoond / en de beste moesten by die gelegentheid zoo wel als de slegtste sneuvelen / zonder dat ze by de Vyanden konden koomen / om dat d'onze om leeg / en d'andere om hoog waren. En zoo ze aldaar gewagt hadden tot dat die noodige dingen van Malacca gekoomen waren / dat zou de Vyanden moet gegeven hebben om haar nog meer te versterken / en d'onze te bespotten. Ten anderen moest Antonio de Brito zyn reis noodzakelyk vervorderen / alzoo het al laat in de Mouzon wierd / als mede om het nieuws dat hy tot Malacca vond / zoo dat Jorge d'Albuquerque dit alles inziende / weder na Malacca keerde / hoewel met zulk een gelukkigen uitslag niet

Garcia de Sa in 't beklimmen van 't Bolwerk gewond.

Halte van stormen.

En de belegering by gebrek van gereedschappen verlaten.

Wederkering na Malacca.

niet als tot Pacem, alwaar mede na Ladders en 1521
Bylen wagtende / om dat Paalwerk dat aldaar
voor een Muur diende / en haar den ingang ver-
hinderde / af te kappen / Godt heem by de gelegent-
heid door ons gemeld / aldaar riep / om hem die
Overwinning te vergunnen. En wat aangaat zyn
Krygs-moet / die bragt hy overal mede daar hy
quam / alzoo hy een regt Krygsmans hert in 't lyf
had / hoewel hy zig wat te veel op het zeggen van
andere vertrouwende / juist van alle die dingen niet
voorzien was / die hem tot het uitvoeren zyner
aanslagen wel dienstig zouden zyn geweest.

Dit was de oorzaak dat dit werk niet na wens d'Albuq
gelukte / om dat hy zig vertrouwde op het geen que door
Manuel da Gama hem wegens de ligten ingang nuel de G
van de Rivier / mitsgaders van de onweerbaar- ma verle
heid van de Sterkte gezeid had / namentlyk dat
men zonder eenige Ladders of ander tuig / by na
zonder moeite daar over konde koomen. Hoe hoe-
wel het aan ons niet en staat zulke dingen te prey-
zen of te verwerpen / zoo konnen wy egter eenig
gevolg uit de toekoomende dingen daar uit trekken;
om dat dit de vrugt der Geschied boeken is / na-
mentlyk de tegenwoordige geschiedenissen te passen
op de voorledene van dat slag / die de zelve te voo-
ren verhaald hadden.

Jorge d'Albuquerque dan aan de Kaap van Cin- Jorge
gapura gekoomen zynde / om Antonio de Brito van Mello ste
daar af te vaardigen / liep het met de wonden van van zyn w
Jorge de Mello zoo slegt af / dat hy daar van quam den.
te overlyden / en ook ter plaats daar hy die gekre- Zyn B
gen had / begraven wierd. Hier op gaf Antonio der koms
de Brito het Kapiteinschap van zyn Schip aan zyn plaats
Antonio de Mello, zyn Broeder. Ook voorzag
hy enige andere van andere Ampten van luiden de
welke in den aanval op de Sterkte van Bantam
gebleven waren; waar op wy van Jorge d'Albu-
querque, de welken van daar na Malacca vertrok /
alwaar hy behouden aanquam / voor een tyd af-
strydende / Antonio de Brito op zyn reis na Mo-
lucco zullen volgen / mits alvoorens een korte be-
schry-

1521. ſchrijvinge daar van / tot het verſtand van onze geſchiedenisſen / te doen.

Het land aan geen-zy Sumatra aan d'Ouwde Landbeſchrivers onbekend.

Al dat Ooſterze gedeelte dat aan geën-zy het Eiland dat wy Sumatra, en de ouwde Landbeſchrivers Goude Cherſonezus noemen / is leggende / is aan haar niet bekend geweest. Doch niet tegenſtaande zulks de waarheid is / en Ptolomeus het zelve na zyne Tafelen bekend / zoo maakt hy egter van dat geheele Ooſten een aan-een zynde vaſt Land / en komt daar mede tot negen Graden aan de Suid-zyde afzakken. Door welke aan-een voeging dit vaſte Land twee Graden en een half verre / van 't Eiland Sumatra tegen 't Ooſten affcheid / waar in ſluit en eindigd wat meer als het getal der honderd en tagentig Graden van het vierde part der Weereld die in zyn tyd bekend was. En aan de kant daar die breette en lengte ophoud / ſtaat een Stadt genaamd Caltigara, de welke volgens het beſtek van deeze zyne uitrekening / beter na een ingebeelde Hemelze ſtip gelykt / als dat het in der daad zoo zoude wezen. Doch om deeze ſtip noch meerder te bewyzen / meld hy van de gelegentheid van andere Steden met haare Kivieren / de zelve de naam van Kapen en Bayen gevende / als of het ietwes daar van in der daad zoo was; zoo dat het ſchynd dat aan die kant en op veel andere plaatzen / de Weereld in die tyd weinig bevaren / en hy overzulks qualyk onderregt wierd / waar door hy dan tot die miſſlagen vervallen is die men in zyne Tafelen vind / gelyk wy / niettegenſtaande de zelve nu van alle kanten zoo bezogt word / door andere haar monden mede zoo misleid worden.

Ptolomeus ſtelling, en zyne miſſlagen.

Zee en Aarde door veel Eilanden verdeeld.

Doch wat dat aangaat / wy weten zekerlyk door onze Zeevaard / dat de Zee en de Aarde door veele duizenden van Eilanden verdeeld zyn / de welke gezamentlyk een groot gedeelte van de rondigheid van de Aarde de welke door onze tyden bekend is geweest / en in 't midden van dat groot getal van Eilanden / zyn de geene die men die van Molucco, of anders de Molukze noemd / daar wy tot des te beter verſtand van dit ons werk / een korte beſchrijving van zullen maken. En

152.

Het la
aan geen
Sumatra
d'Ouwde
Landbesc
vers onbe
kend.
Stelling
Ptolome
en zyne n
slagen.

Zee en
de door
Eilanden
deeld.

30
40
ST. LAZ
Gammalamme
Maquien nu Miterra
E
ALLE nu
ACKERS
AND.
Tacomma
Hoge Dorp
Talangam
Mariceo
Castello Viejo
Taroula
Malayo nu
St. Ian.
Taluco
DUCO nu
TIDORO
Sabago
INS
OCHINA
Milliaria Ger
Milliaria Hisp
30
40

En daarom de algemene afdeling van dit Oosten, in tween deelen / namentlyk in Noord en Zuiden, uit oorzaak van de Middel-lyn, aan een kant stellende / en alles in Middag-streek die tusschen Kastilien en Portugaal staat / uit oorzaak van de Landen door die twee Volkeren verovert / latende. Wat de Molucze Eilanden aangaat / haar gelegentheid die is onder de Middel-lyn, vermits welke even-wydte de zelve tegen het Oosten van onze Stadt Malacca ten opzigt van de vaard der onze / en niet van de Weet-konstige gelegentheid der Zon-en Maan-verduisteringen, en andere opmerkingen van zamenvoeging en tegenstelling van andere Planeten met de Zon en de Maan, die wy door het waar-bevinden onzer Tafelen geleerd hebben / ontrent drie honderd mylen gelegen zyn. 1521.

Gelegentheid der Molukze Eilanden.

Deeze vyf Eilanden leggen d'een voor d'ander Noord en Zuiden langs een ander groot Eiland / welkers lengte over de zelve streek van zestig Mylen zal wezen / en dat langs de Kust van dat groot Eiland dat aan de West-zy leid / het welk men Batochina do Moro (of anders Gilolo) noemd. En zoo regt als het zelve met deeze West-streek loopt / zoo krom gaat het met de Oost-streek; werpende drie armen uit / d'een na het hoofd tegen het Noorden / die na het Noord Oosten loopt / en twee in 't midden / de welke regt na het Oosten loopen / welke tweede in de Pas-Kaarten uitgebeeld word; en wel na een stuk effen hout aan d'eene zyde / en na drie kromme haken aan d'ander zyde gelykt. De vyf andere genaamt Molucco of Moluques, de welke langs dit laatste leggen / zyn alle in 't gezigt van malkander / ter afgelegentheid van vyf-en twintig Mylen. Hoog wy zeggen niet dat ze vyf in 't getal zyn, om dat'er in dien omtrek van Batochina en tusschen de zelve geen andere zouden wezen. Ook noemen wyze geen Moluccen, om dat ze geen anderen naam zouden hebben / maar wy zeggen dat'er vyf zyn / om dat de Kruis-nagel aldaar natuurlyk wast / en om dat drie van de zelve een eigen Koning hebben. Ze worden mede alle

Beschryving van Batochina do Moro of Gilolo.

Vyf andere zyn in malkanders gezigt gelegen.

ge-

1521. gezamentlyk Moluques genoemd / gelyk wy alhier onder ons zeggen Canarias Terceras, en Cabo-verde, alzoo'er onder die naam veel Eilanden zyn die haar eigen voeren.

Namen der Molukze Eilanden.

Want ieder naam van deeze / beginnende van het Noorden na het Zuiden / daar van is het eerste Ternate, het welk een halve graad van de Middel-lyn afwykt; het tweede is Tidor, en d'andere Moutel, Maquiel en Bacham. Dezelve wierden eertyds door de Inboorlingen Gape, Duco, Moutil, Mara en Soque genoemt. Ze zyn alle zeer klein / want het grootste is boven zes mylen niet in 't rond. Haar gedaante van verre ykt wel na een rond Beeld / en langs de kanten is'er eenig vlak land. De ganschè Zee-kant is egter met veel Klippen bezet / zoo dat de Schepen die aldaar ten anker leggen / door de minste stirpdige Wind grooten aanstoot koomen te lyden / zoo ze niet op eenige plaatzen leggen daar de Zee teegen de Klippen / en niet tegen de Schepen aan slaat.

Veel klippen met gevaar vermengd.

Het Land van deeze Eilanden is in zig zelve niet al te aangenaam aan het gezigt / om dat de Son de zelve altyd zeer nahy zynde / en dan na de Noorder / dan na de Suider zyde sweevende / het zelve vermits de vogtigheid van de aarde / met zoo veel geboomte / planten en gras gedurig bedekt / de gemelde aarde altoos met Dampen overdekt zynde / zulks oorzaak is dat de boomen noit zonder bladen zyn. Want schoon ze aan d'eene zyde vallen / zoo komen der weder andere in de plaats / gelyk het ook met het gras is / en nogtans komen alle dingen alle Jaaren gewis op haar tyd zonder eenige verandering. Nog wat de Nagel-boomen aangaat / die geeven maar alle twee Jaaren vrugten / want in het uitbotten / dryven ze de nieuwe schoten uit / gelyk wy zien dat zulks met de Olyf-boomen geschiet / het welk mede de zelve uitwerking veroorzaakt / om dat die tyd tot het voortbrengen van nieuwe takken om andere Olyven voort te brengen / van noden is.

Boomen nooit zonder bladen aldaar.

Nagel-boomen geven alle twee Jaren vrugten.

Het gemelde Land is langs de geheele Zee-kant / en

en dieper landewaard is / meest heuin / dik / vol / en in zig zelve zoo droog en zoo hoog / dat hoe zeer het ook regend / alle het water aanstonds in gedronken is / en zoo'er enig water van 't Gebergte komt / is het zelve / eer het in de Zee kan vallen / mede aanstonds door gedrongen / zoo dat de Natuur haar zaat zodanig geschikt heeft / dat Batochina groter als alle d'andere vyf te zamen / in een kleine tusschen wydte van zee gronde / in die gronde geen Nagelen, maar wel Levens-middelen te vinden zyn / daar in tegendeel in d'andere vyf niet anders als Nagelen, en geen Levens-middelen te krygen zyn. 1521.

Bol en droog land aldaar.

Overvloed van levens-middelen in Batochina, en Nagelen in d'andere Eilanden.

Eindelyk heeft de Natuur haar byzondere kragt zodanig vertoond / dat tot Zee toe / die men om te kruyssen gebruikt / zy de zelve maar in een voortbrengt / 't welk tusschen Tidor en Mouael leit / genaamd PULLO CABALLE / het welk het Eiland der Hutten te zeggen is. Want by haar is PULLO een Eiland, en CABALLE een Hut.

Wat Pullo Caballe is.

En zyn de gemelde Eilanden niet alleen in de natuurlyke dingen / maar ook in die geene die met de hand gemaakt werden / zodanig tot de genegenheid en gebruik der Menschen / midsgaders tot der zelver onderlinge nooddruft / verscheidentlyk begaaft / dat in 't Eiland Batochina, in een plaats genaamd Geilolo, de zakken werden gemaakt / waar in alle de Nagelen der vyf bovengemelde Eilanden gedaan werden om te verzenden / als zy ze in haare holsters / gelyk ze gemeent zyn / niet en willen zolderen.

Waar de Nagelzakken gemaakt worden.

Eenige van die Eilanden braaken vuur uit haare hooge bergen / gelyk de Batochina do Moro, de Batochina de Muar, en andere nabuurige. Dog het aanmerkelykste voor de onze / is dat van het Eiland Ternate / waar van wy / volgens het geen wy van Antonio de Galvaon gehoort hebben. Den geen die Kapitein op die Eilanden in 't Jaar vyftien honderd agt en dertig was / en zig op 't Eiland Ternate in de Sterkte St. Jan die wy aldaar hebben / ophield / wilde die verborgentheid van

Vuurbrakende Bergen

1521. van de Natuur gaan zien / om dat men het vuur van de gemelde Sterkte op den top van 't Eiland zag rooken / gelyk men een Kalk-oven doet / als hy begint te branden / en dat daags zonder eenige vlam / maar by nagt was het schrikkelyk de verwen en wonderlyke gieren van het vuur te zien / een groot gedeelte van 't Geboomte met witte as bedekkende / gelyk als de sneeuw by ons in de Winter alles doet. Dog dit en duurd het geheel Jaar niet / maar alleen in September en April / als de Zon van d'eene plaats na d'ander over gaat / en de middel-lyn door trekt / doorsnydende een halve graad van dat Eiland / als wanneer zeekere winden wayen / dewelke dat natuurlyk vuur in het stof dat het zelve zoo veele honderden van Jaaren gevoed heeft / aanblazen. Antonio Galvaon op de hoogte daar men dat vuur zag / geklommen zynde / vond den geheelen omtrek van den Berg / en de bolle aarde daar rondom / nog tot geen as gemaakt / maar ligt en aan malkander gebonden. Op dien ganschen omtrek waaren meede eenige ronde kringen / gelyk men ziet dat het water maakt als men'er een steen in werpt / maar die van den Berg waaren diep gelyk een hol daar men door die ronde kringen die de aarde maakte / konde koomen.

En wonderlyke uitwerkingen van dat vuur.

Door aanblazende winden.

Bevinding van dat vuur en desselfs asch.

Nog verhaalde gedagten Galvaon dat van het midden van den Berg af tot beneden toe zoo veel ruw geboomte was / dat hy en die geene die by hem waaren / op veel plaatzen met touwen mosten klimmen / en in die ruwte liepen eenige beeken die de aarde besproeiden / en door dat vuur het welk het middel-punt van dien Berg door drong / al druipende en swetende voortgebragt wierden. En zoo Plinius, doen hy diergelyk een vuur van den Berg Vezuvius in Italien wilde zien / die behendigheid gebruikt had / die Antonio Galvaon gebruikte / zoude hy aldaar niet gesneuveld zyn / gelyk men zeid dat hy deede.

In die vyf Eilanden wast alle de Nagel die de gansche Wereld door vervoerd werd / want de zel-

ve

de woȝd op andere plaatȝen niet veel gevonden / en de Boomen die de ſelve geven / als een ȝaak van weinig nut vooȝ de menſchen / heeft Godt / als den algemeenen Uitdeelder der geſchapene dingen / in deeȝe vyf Eilandjes beſlooten / dog de Foelie en de Noot in een ander genaamd Banda, het welk mede onder de ſelve ſtaat / waar van wy hier na ſullen ſpȝeken. 1521.

De Nagelen hier, en de Foelie en Nooten op Banda gemeen.

Niet tegenſtaande in deeȝe Eilanden eenige Geerſt en Rys vald / eten d'Inwoonders aldaar ȝeekere ſpys die ȝe Sagam noemen / ȝynde het merg van een Boom gelyk een Palm-boom / uitgeȝeid dat het blad wat ȝagter en vaſter is / en de groentigheid wat bruinagtig. Deeȝe Boom is twintig palmen hoog / en booven heeft hy takken en bladen gelyk de Palm-boom / daar een brugt aan komt gelyk de Appelen die men Arts-Prieſter noemd / in de welke enige aders of draden loopen. Als deeȝe tak tenger is / breken ȝy een ſtuk daar van / en leggen het in een Pot met een nauwe hals / als wanneer in een nagt daar ȝoo veel vogt uit loopt / dat de Pot daar vol van is / en is van verw als Karne-melk. Deeȝe vogt noemen ȝy Tuaca, en als ȝe verȝ gedronken woȝd / gelyk d'onȝe ȝeggen die ȝe gebruiken / verȝadigd en verdikt de ſelve geweldig / en de ſmaak is ȝoet en lieffelyk. Als ȝy ȝe kooken / gelyk wy met de druiven doen / maken ȝy daar Wyn en Azyn van / en na dat de Boom wel uitgeput en dik gewoȝden is / kappen ȝy ȝe aan ſtukken / halen het merg daar uit / en maken der een wit en ȝagt deeg van / dat ȝy als pap mengen / op dat ȝe van de ȝenuwagtige deelen wel ſcheide / ȝoo dat als de ſelve onder dik woȝd / en de gemelde ȝenuwagtige deelen booven koomen / alles van malkander ſcheid / en het klare water met de ȝenuwen booven blyft. Deeȝe dikke pap alȝoo opgeſchept ȝynde / woȝd in vierkantige kleine vormen gedaan / en weder opgekookt / waar na de ſelve hout gewoȝden ȝynde / bewaard woȝd / en ȝoo wel ſmaakt / dat ȝommige van de onȝe die de ſelve op een lange reis mede genoomen hadden / ȝeȝgt heb-

Sagum hoedanigen ſpys voor d'inwoonders.

Beſchryving van den Boom en wat men daar uit bereid.

1521. hen dat ze beter als beſchuit ſmaakte. En als ze dat meel willen bewaren / moeten zy het eerſt heel droog laten worden / en daar na in kleine Potten doen / om het broeyen of aanſtieken voor te koomen / en als het tyd gworden is om het zelve te eten / leven zy'er mede ontrent het kooken gelyk als met andere ſpys. En alzoo zy dit voor een goede ſpys houden / ſchoon'er in 't Eiland de Moro, deſſelfs nagebuur / Rys genoeg waſt / en dat de zelve beter koop als deeze Sagum is / zoo hebben zy egter dit laatſte nog lieber / om dat het haar beter ſmaakt.

Meel daar uit gemaakt.

Andere Boomen beſchreven.

Daar-en-booven zynder nog twee andere zoorten van Boomen / waar van d'eene Nipa genoemd is / en 't ander een ander naam voerd ; van welke beide zy Wyn en Azyn, gelyk als van de Sagum maken / en nogtans word deeze laatſte hooger geagt als d'andere.

Nuttigheid van drie zoorten van Boomen.

Eindelyk van deeze drie zoorten van Boomen / gebruiken zy de zelve gelyk wy hier voozen gezegt hebben / om te eten / drinken / kleeden en verſcheide andere zaken tot s'Menſchen noodruft dienſtig.

Vogt voor de ryken.

Nog hebben zy een ander vogt die uit dikke Rieten getrokken word / dog veel lieffelyker als d'andere / en daarom ook maar voor de ryke is. De gemelde vogt is in dikke Rieten te vinden / dewelke van lid tot lid vyf palmen lang zyn. Behalven deeze vrugten en vogten zyn noch veel andere dingen in de gemelde Eilanden te vinden / zoo van Zaat / Lakens en Vrugten die haar tot voedzel dienen ; het welk ons die in Europa woonen / zeer vreemd ſchynd. Dog ſchoon wy de zelve alhier niet en gebruiken / zoo is 't egter dat als wy in die Gewesten koomen / zy de zelve metter tyd lieber nuttigen als de geene die wy gewend zyn. En alhoewel in dat Land veele Dieren zyn / de welke mede tot voedzel dienen / gelyk Varkens / Schapen / Geiten en andere Berg-dieren en tamme en wilde Vogels / zoo eten die Menſchen egter lieber Vis als Vleeſ. Dan dat eerſte hebben ze grooten overvloed / zoo van die geene die op onze Spaanze

Andere vrugten en voedzel.

kuſt

kust gevangen werd / als van andere zoorten die ons zeer vreemd voor koomen. 1521

In de gemelde Eilanden zyn geen Myn-stoffen / alhoewel eenige willen zeggen dat 'er Goud is / dog d'onze hebben het zelve / het welk dat geene is daar de Menschen het meest om ploegen en swoegen / aldaar nooit gezien. De Menschen aldaar zyn bruin van verf en sluik van haair / grof en sterk van leden / zeer bequaam tot den Oorlog en alle andere sware oefeningen; dog den Landbouw en het koopen en verkoopen van allerhande waren / is het werk der Vrouwen. Ze worden haast grys / dog leven egter lang. Ze zyn gauw op het Land / en nog veel meer op de Zee / want in 't swemmen zyn ze Vissen / en in 't vegten Vogels / dog alzints quaadaardig / logenagtig / ondankbaar / en niet bequaam om iets te leeren. Niettegenstaande haar armoede / zyn ze zoo hoovaardig en zoo hoogmoedig / dat ze om geen ramp ter weereld haar moet laten zakken / en liever willen sterven als haar opgeeven.

Goud dat van de Portugyzen niet gevonden.

Inwoonders beschreven.

Quaadaardige Menschen aldaar, en hoogmoedig.

Eindelyk de gemelde Eilanden zyn / gelyk d'onze zeggen / een Queek-school van alle quaad, en hebben niet anders goets als Nagelen; dog alzoo het Landen zyn die Godt geschapen heeft / zoo kan men zeggen dat ze goed zyn / maar als men ze inziet als zaken de welke stof tot d'ongemakken die d'onze aldaar geleden hebben / verschaft hebben / zoo zyn ze altoos een Appel van tweedragt of tweespalt geweest. En daarom kan men ze met meerder regt Plagen noemen als het Goud; en zoo het in de tyd der Griekze of Romeinze Digters was / zoo zouden ze meer als van d'Eilanden Gorgondas daar van te verdigten hebben.

Molukze Eilanden een Queek-school van alle quaad.

Twee dingen geven oorzaak om te denken dat de Inwoonders der zelve van verscheide volkeren gesprooten zyn. De eerste / namentlyk d'ongestadigheid / de haat / het bedrog / en het weinig woord dat zy malkander houden / als een volk dat den anderen gedurig wantrouwd: en de tweede / de groote verscheidentheid van haare uitspraak / want

Hun voortspruiten uit verscheide volkeren.

1521. de Biſcaiſche Taal is by de haare te vergelyken/ nog al heel verſtaanlyk/ zoo dat d'eene plaats d'ander niet en verſtaat/ en gelyk als ze verſcheide in getal zyn/ zoo is haar maniere van ſpreken mede alzoo. Want zommige haalen haare woorden uit de krop/ andere hebben ze op de punt van tong/ andere tuſſchen de tanden/ en andere aan 't verhemelt van de mont. Wat haar zang aangaat/ ſchoon men niet een woort daar van en hoort/ zoo is het genoeg dat men maar een bloot geluid in de oozen vangt; en zoo'er al een Taal mogt weezen waar in zy malkander in 't gemeen zouden verſtaan/ zoo zou het de Maleitze moeten weezen/ die de voornaamſte onder haar hebben begonnen te leeren/ zedert dat de Moozen henluiden haare Nagelen zyn komen afhaalen.

Hun Taal en verſcheidenheid van uitſpraak.

Verſtaan de Maleitze Taal doorgaans.

Hebben geen Tyd-rekening, wigten of maten nog Godsdienſt.

Wat aangaat de tyd-rekening/ de wigten en de maten/ die hebben ze vooz deezen noit gehad. Ook hebben ze altoos zonder eenige kenniſſe Godts of Godtsdienſt geleeft/ maar namen eenige van haar alleenlyk de Zon, de Maan en de Sterren, die zy vooz Goden aanbaden/ want Godt heeft alle menſchen/ hoe blind en hoe onverligt zy ook waren/ zoo veel kenniſſe gegeven dat ze ten minſten om hoog zagen/ en zig zelve alzoo een Godtheid uit die zigtbaare dingen vooz oogen ſtelden. Andere aanbaden het een of het ander dat op de aarde is/ gelyk die geene heeden doen de welke dieper in het Land woonen; want wat de Zee-kant aangaat/ daar hebben zig de Moozen meeſter van gemaakt/ en de titul van Koningen daar van genomen/ gelyk wy hier na zullen zien.

Plompheid der Eilanders.

Weten niet als eenige deuntjes.

Wat de outheid dier Eilanden aangaat/ nademaal het een uittermaten plomp volk/ en zonder eenige de minſte letter-kunde is/ ook dat geen andere kennis van voorledene dingen heeft/ als dat ze zoo wat Deuntjes ter gedagteniſſe van het een of ander dat onder haar voorgevallen is/ op haar manier te maken/ gelyk wy met onze Romances doen/ zoo is zulks oorzaak dat'er onder haar niet zekers is/ en daarom bekennen zy alle dat ze Dreem-

Vreemdelingen / en geen Inboozlingen van het Land zyn / zoo dat eer'er eenige Heer of Koning onder haar was / die haar regeerde / zoo lieten zy haar dooz de outste onder henluiden / de welke in Maagschappen verdeeld waren / bestieren; dog zederd / zeggen zy / hebben eenige Jonken drie verhande Volkeren aldaar gebragt; namentlyk Chinezen, Maleijers en Jaos, maar zy houden meer van de eerste als van d'andere / want de naam van het groot Eiland Batechina do Moro, dat is / Gilola, speelt haar nog in de gedagten. 1521.

Koopen eertyds hare ouwdste Magen tot Regeerders.

Langs de kust van dit Eiland leggen d'andere / want by alle d'Inwoonders der zelve is BATE, Land te zeggen / en als daar dan CHINA by komt / dat is zoo veel als het Land van China; het woozd Moro, als de eige naam van het Land zynde / tot onderscheid van het ander / genaamd Batechina de Muar, daar by voegende.

Wat Batechina Moro en Muar, beduid.

Dooz de komst van deeze drie Volkeren wist men in die Eilanden van de kragt of nuttigheid dier Nagelen niet / om daar eenig voozdeel mee te doen; alleen als ze ziek waaren / bestreeken ze haar hooft en aangezigt daar meede / gelyk de Negers van Guiné van Malaguera doen: dog doen de Chinezen, de welke Heeren van dat geheele Ooften waren / daar quamen / doen begon men eerst kennis van deeze Nagelen te krygen / en doen begonden d'Inwoonders dry meerder werk daar van te maken / alzoo ze zagen dat ze haare andere noodige dingen daar vooz konden krygen; en inzonderheid zekere Kopere munt, zoo groot als onze Ceitis, zonder eenige andere beeltenis of merk / als alleen een gat in 't midden / waar dooz zy het getal van duizend met een draad aan malkander rygen. Die Munt noemen zy Cassen, waar van twaalf honderd op heden een Cruzaat in waarde maken / en is dit de Munt die dooz dat geheele Ooften van Malacca loopt. Dog schoon de Inwoonders van die Eilanden met haar verstand zoo ver niet en reiken / dat ze geheugen van eenige andere verdere Outheid zouden hebben / zoo schynt

Wat de Eilanders te vooren met de Nagelen deden.

Koopen Munt aan malkander geregen, gangbaar door het Ooften van Malacca.

2521. het egter dat de meeſte kleine Eilanden die langs Batochina leggen / ten minſten om leeg / en niet om hoog / onder water gelegen hebben. Want / gelyk de onze zeggen / als men het boovenſte van die bruine en bolle aarde / daar alle de Boomen haare wortels maar gelyks de aarde ſchieten / weg neemt / vind men ten eerſten zand en Zee-ſteentjes / zoo dat het ſchynt dat de tyd die magt aan de Zee benoomen / en aan de aarde / tot het voortbrengen van de vrugt die ze dragen / gegeven heeft.

De meeſte kleine Eilanden langs Batochina onder water gelegen.

Sedert dat deeze Chinezen deeze Eilanden / gelyk wy gezegt hebben / hebben begonnen te bebaten / en deeze haare Nagelen en de Noot en Foeli van Banda te ſmaken / zyn de Jaos op het gerugt van dien handel mede in groot getal toegeloopen; waar op dan de Chinezen haar plaats gemaakt hebben. En / na het ſchynt / is het geweeſt om het verbod dat de Koningen van China voor haar geheele Koninkryk hebben laten uitgaan / dat niemand van haare Onderdanen zig tot het dryven van dien handel derwaarts zoude begeven / alzoo het miſſen van 't volk en goederen die men tot dien einde daar uit voerde / meer bedroeg als de voordeelen die men daar uit trok / gelyk wy voor deezen gezegt hebben / doen wy van de zaken van China en van haare Oorlogen in Indien uit oorzaak van de Speceryen geſproken hebben. Wyl dan dien handel een zeer langen tyd by de Jaos, als Heeren en Meeſters van die vaart / bleef / gelyk wy mede gezeid hebben / doen wy van 't Eiland Sumatra ſpraken / zoo quam de Stadt Cingapura, en naderhand die van Malacca, vermits het voorbaren van haar Nauw, waar door de Maleyers mede de magt kregen om dat groot getal van Eilanden te bezoeken / geſtigt te worden / zoo dat doen wy eindelyk in Indien quamen / deeze twee volkeren / namentlyk de Jaos en de Maleyers den handel van alle de Speceryen en Ooſt-Indize goederen alleen beſaten / en een hoſtelyke Jaar-markt daar van tot Molucco hielden / welke Stadt naderhand in onze handen vervallen zynde / worden wy daar van

De Jaos loopen toe op het gerugt van dien handel, en de Chinezen wyken af.

Speceryhandel geeft aanleiding tot het ſtigten der Stadt Cingapura.

Jaos en Maleyers hebben op de komſt der Portugyzen den handel van alle de Speceryen en Ooſt-Indize waren,

de

de bezitters. Nogtans waren in dien tyd veel Menſchen in de Molukze Eilanden Mahometaans ge- 1521.

woorden / om dat / gelyk door de vaart die de Perſianen en Arabiers in het Eiland Sumatra en Malacca hadden / zy haar Geloof aldaar invoerden / de Jaos en Maleyers, de welke reeds beleerd waren; de volheren die langs de Kuſt woonden / en daar zy mede handelden / door het bevaren van de Molukze Eilanden en van Banda, mede tot dat Geloof quamen te brengen / zoo dat van veertien Koningen die'er in in de Molukze Eilanden waaren / daar wy terſtond van zullen ſpreeken / den eerſten die Mahometaans wierd / die van Ternate was / genaamd Tidore Vongue, Vader van den Koning Bolcife / onzen Vriend / die Franciſco Serraon zoo wel onthaalde. Zy zeggen wel dat doen d'onze die Eilanden ontdekten / het ontrent tagthentig Jaaren geleden was dat die peſt aldaar was ingevoert / maar nogtans doen Antonio de Brito, gelyk wy zien zullen / tot Ternate, als het voornaamſte der gemelde Eilanden / quam / was 'er een Cacir die haar die helſche leer ingaf. Hier op mag men met regt wel zeggen dat de Goddeloosheid die den Koninklyken ſtaat / zig zelven door de ganſche Weereld heeft willen aanmatigen / tot aan die Molukze Eilanden, onder een plomp en dom Volk / zeldzame verdigtzelen van zyn oorſprong en afkomſt heeft weeten te verzieren / om aan d'Onderdaanen daar door te toonen dat ze van zulk een ſlegten ſtam als andere menſchen niet ſprooten: welke verdigtzelen in zulk een geloof by het Volk zyn / dat'er nog heeden plaatzen zyn daar deeze gezintheid van haare eerſte Koningen gevolgd word.

En voeren het Mahometaans Geloof in de Molukze Eilanden.

Tidor neemt het zelve eerſt aan.

De eerſte invoerder van dien.

Koningen tragten zig voor Goden te doen houden.

„ Dit luid dan zoodanig dat in de tyd dat de ge- Voorbeeld
„ melde Eilanden door de nieuwſte geregeerd wier- hier van.
„ den / een van de voornaamſte onder haar / ge-
„ naamd Bicocigará, die in 't Eiland Bacham woon-
„ de / op zekeren dag met een Bark langs den Ge-
„ ver varende / een deel jong Kiet / dat men daar
„ Rotas noemd / tuſſchen de Kluppen zag / daar ze

1521. „ touwen van maken / als ze wat ſyn zyn / en die
„ ze veel gebruiken om wat te vinden. Bicocigará
„ dit ziende / gebood aan zyne Dienaars de zelve
„ te gaan ſnyden / en aan hem in de Bark te bren-
„ gen ; doch zy ter plaatze gekoomen zynde / zeiden
„ dat hy niſs gezien had / alzoo aldaar zoodanigen
„ Riet niet en was. Doch hy met haar zeggen niet
„ te vreden zynde / en wel meenende te zien / gebood
„ haar in grammen moede met hem te gaan / al-
„ zoo hy niet anders dagt als dat ze hem wat wil-
„ den wysmaken / of dat ze daar zoo veel moeite
„ niet eens wilden om doen / zoo dat hy daar by
„ koomende / en ze tot groote verwondering van
„ de Dienaars ziende / haar het afſnyden ander-
„ maal gebood. Het welk dan in 't werk geſteld
„ zynde / begon daar eenig bloed uit te loopen / waar
„ op zy vier Eperen / die wel van Slangen gele-
„ ken / tuſſchen de wortelen van 't gemelde Riet za-
„ gen leggen. Hier op hoorde hy met een ſtem /
Plomp ver- „ die hem zeide dat hy de gemelde Eperen zoude
digtzel. „ opnemen / alzoo de voornaamſte die haar zouden
„ regeeren / daar uit geboozen zouden worden. Hy
„ nam dan deeze Eperen op met groote verwonde-
„ ring en eerbiedigheid / bragtze na huis / en be-
„ waarde ze zeer zorgvuldig ; uit de welke / zoo zy
„ zeggen / vier Perzoonen / namentlyk drie Man-
„ nen en een Vrouw / weinig tyd daar na quamen
„ geboozen te worden. De Mannen wierden door
„ het volk met groote eerbiedigheid voor Koningen
„ gehouden / en een van haar regeerde in 't gemel-
„ de Eiland Bacham, de tweede in dat van Butam,
„ en de derde in d'Eilanden genaamd Papuas, de
„ welke aan 't Oosten van Molucco leggen.

Wat de Vrouw aangaat / die troude met de Heer van Loloda, een plaats in de Batochina do Moro, naast de groote Boconora. Van deeze zeg-
Dat egter by die van Ba- cham geloof vind. gen zy dat haare Koningen geſprooten zyn. En is dit gevoelen onder haar zoo diep ingeworteld / dat zy de Klippen daar die eperen uit gehaalt wier-den / heeden nog voor wat heiligs / en den Bico-CIGARA voor een Heemels mens houden. Doch

voor

vooz zoo veel als de waarheid aangaat / blykt het uit andere dingen die zy van deezen Bicocigara vertellen / dat hy een loos en een dooztrapt man was / en dat hy deeze vond bedagt om vier Zoonen die hy had / in die eer te laten / daar ze naderhand in gehouden wierden / zoo dat doen de onze aldaar quamen / het welk by het leven van Boleife was / al dertien Koningen in dat Eiland Ternate geregeerd hadden ; wezende den eerſten die Mahomets Geloof aannam / Vader van deezen Boleife , die zy Cachil Tidone Vongue noemden / om dat de meeſte onder haar / drie Namen , op onze manier voeren / namentlyk de Voor-naam , de Naam zelfs / en de Toe-naam. En zeggen zy dat de reden waarom hy Mahomets Geloof aannam / was een Edele Vrouw van Java, daar hy mede trouwde / de welke mede van die gezindheid was. Dog doen Antonio de Brito aldaar quam / regeerde een Kind van zeven Jaren / genaamd Cachil Bohaat, Zoon van den Koning Boleife, den welken zig zoo zeer onze Vriend getoond had / dat uit zyn vriendſchap zoodanige dingen ſpzooten / dat den Koning Don Manuel daar dooz beſloot Jorge de Brito af te zenden om aldaar een Sterkte te maken / van alle welke dingen wy gezind zyn nu vervolgens te ſpzeken. 1512.

De waarheid hier van oordeelt.

Dertien geweezene Koningen op het Eiland Ternate.

Na dat Alfonſo d'Albuquerque de Stadt Malacca in't Jaar 1511 / gelyk wy hier vooz gezeid hebben / ingenoomen had / nademaal die Stadt de handel plaats van geheel Ooſten en Weſten was / daar alle de goederen van die Landſchappen en zoo veel duizend Eilanden gebragt wierden / en een ieder zyn Koophandel te dryven / aanquam / zoo is't dat hy wetende dat de gemelde Stadt onder ons geweld gebragt was / en inziende hoe hoog tot deſſelfs welſtand daar aan gelegen was / dat een ieder zonder eenige vreeſ gedurende de groote Jaar-markt aldaar mogt koomen / beſloot in alle die Oolterze Gewesten te laten weten : Dat alle man zig zonder eenige ſchroom aldaar zoude laten vinden, en dat men haar wel en regt zoude doen,

Malacca een groote Koop ſtadt.

Vyve Jaar-markt aldaar.

1521. en in alles wat billyk en redelyk was, begunſtigen.

Om deeze zaak noch zoo veel te meer te bevoorderen / zond hy Antonio de Miranda d'Azevedo na Siam, Rui d'Acugna na Pegu en Java, en Antonio d'Abreu na Molucco, en ſchikte voor uit zekere Moor, geboortig van Malacca, genaamd Nehoda Iſmael, met een Jonk, geladen met de goederen van eenige Mooren, Jaos en Maleyers, de welke in die Gewesten handelden / op dat zoo wanneer gedagten Antonio d'Abreu aldaar zoude aangekoomen zyn / hy aldaar wel ontfangen zoude worden / om dat wy onder alle die Volkeren niet al te welleekom wezende / het geen wonder zoude wezen dat hy aldaar ſlegt bejegend wierd.

Kapiteinen daar heen gezonden.

Ondertuſſchen was het gerugt van dit vertrek van Nehoda, dat hy Nagelen tot Molucco, en Noote Muſcaat tot Banda ging halen / en dat hy gelyk als uit zig zelve zoude verklaren hoe vreedzaam alle dingen tot Malacca waren / en hoe grooten gunſt den Opper-Hoofdman aan alle vreemde Koopluiden beweeſ / zonder dat men omtrent haar die geweldenaryen pleegde die den Koning van Malacca van te vooren gedaan had.

Deezen Antonio d'Abreu dan met de drie Scheepen die wy gezegt hebben vertrokken zynde / nam zyn weg over Java, behalven de Portugyſſe Stuurluiden / enige Maleyers en Jaos, de welke zig op die vaart verſtonden / mede nemende. De eerſte plaats daar hy aanquam / was Agacim, zynde op het Eiland Java, en van daar ging hy na Amboina, ſtaande onder de heerſchappy van Molucco, wezende van daar ontrent zeſtig mylen; alwaar hy / gelyk ook op andere plaatzen daar hy aanquam / zyne gewoonelyke Vrienden ſtelde / gelyk onze Kapiteinen op het eerſte ontdekken der ſelve gedaan hadden.

Komſt van Antonio d'Abreu op Java, van daar na Amboina.

Hier op zynen weg vervolgende / gebeurde het dat het Schip van Franciſco Serraon door onweder ellendig quam te verongelukken / dog het beliefde Godt dat alle het volk gebergd wierd / het welk door Antonio d'Abreu geſchiede / van waar

Serraons Schip verongelukt, dog het volk gebergd.

zy

zy in 't Eiland Banda, hoorende onder 't gebied van Molucco, aanquamen. Gelyk nu onder deeze naam van Molucco de vyf Eilanden begrepen worden / welkers ieder haar eigen naam heeft / zoo is 't dat onder deeze van Banda mede vyf Eilanden vervat staan / hoewel het waar is dat het voornaamste de naam van Banda voerd / daar alle d'andere aan een plaats genaamd Lutatam gelyk als by-een koomen / alzoo alle de Schepen de welke Note Muscaat gaan laden / aldaar / en d'andere tot Rozolanguim, Ay, Rom en Neira vergaderen; zynde alle op de hoogte van vier Graden en een half aan de Zuid-zyde / en na Lutatam gingen alle Jaren de Jaos en Maleyers, veel Nagelen, Note Muscaat en Foelie innemen / om dat nademaal die plaats bequamer als d'andere gelegen was / en de Nagelen die tot Malacca waren / gemeenlyk aldaar met Jonken van het land plegen te koomen / zoo hoefden zy de moeite niet te doen om de zelve aldaar te gaan halen.

1521.

Vyf Eilanden onder Banda begrepen.

Gelegentheid van die Eilanden.

In de gemelde vyf Eilanden vald alle de Note Muscaat en Foelie die de gansche Weereld door gevoerd word / gelyk de Nagelen in de Molukze Eilanden; dog het Eiland Banda is het vermakelykste en het aangenaamste dat men met oogen kan zien; want het gelykt wel na een Bogaard, waar in de Natuur met die byzondere vrugt die zy aan de zelve gegeven heeft / zig in zyn Schildery heeft willen vermaken. En in der daad de geheele Zee-kant is vlak en vol van de Boomen die die welriekende vrugt van zig geven; welke Boomen al vry wel na onze Pere-boomen gelyken.

Daar alle de Note-muscaat en Foelie van daan komt.

Gedaante der Note-muscaat boomen.

Als de gemelde Noot in haar bloeissem staat / het welk geschied in de tyd dat'er veel planten en kruiden zyn / die daar tusschen groeyen / zoo ontstaat'er uit zulk een mengeling van Bloemen zoodanig een lieffelyk gezigt / dat onder ons niet diergelyks kan aangeschout worden.

Als den tyd van de bloeissem voor-by is / als wanneer de Noten al gestremd en groen zyn / (het welk het begin van alle groeizame dingen is /) krygt

het

1521. het allengskens zyn natuurlyke verf / gelyk de Perziken in dit Koninkryk van Portugaal, de welke een weinigje na de Regen-boog gelykt / met vier verscheide hoofd verwen / niet in ronde kringen / maar in strepen zonder maat of regel / het welk de zelve nog schoonder maakt. En alzoo in de tyd dat de zelve ryp beginnen te worden / de Papegayen en Mossen van alle kanten uit het Gebergte als tot een nieuw voedzel koomen toe vliegen / zoo geeft dat weder een andere schildery / als men het maaksel / de gedaante en de verwen ziet daar de Natuur dat Gedierte mede begaaft heeft.

Vermakelyk gezigt van de Vogels die daar op verzamelen.

Als men over die schoone vlakte gekoomen is / vertoond zig in 't midden van 't Eiland een kleinen Berg / waar door eenige Rivieren loopen / die de benedenste deelen bespoelen. En na dat men / gemerkt desselfs steilte / niet zonder moeite daar booven op gekoomen is / zoo vind men weder een vlak land / al zoo moor en met alderhande verwen beschilderd als dat van beneden.

Beschryving van 't Eiland Banda.

De gedaante van dit Eiland is gelyk als van een Hoef-yzer / en zal hebben van punt tot punt / Noord en Zuiden leggende / byna drie mylen in de lengte / en een de breedte / en in de hollighеid die het zelve door haar gedaante maakt / is de woonplaats der Inwoonders en de Note-boomen. In 't Eiland genaamd Gunuape zynder geen Noteboomen, maar andere tot brand-en timmer hout / die de Inwoonders tot haar dienst gebruiken. Op dat Eiland is mede een brandende Berg gelyk als tot Ternate, een van de Molukze Eilanden, waarom men het zelve alzoo noemd / want Guno is dat vuur te zeggen / en Ape is de eige naam van 't Eiland. De ouze gaan dat vuur of Guno, als zynde van weinig beduiden / dikwils bezoeken / en halen daar Swavel uit / daar zy haar voordeel mede doen / alzoo ze goed is. Alle Noten die in d'andere drie Eilandjes zyn / worden tot Banda, als de Hoofd-Stadt gebragt / daar ze door de Koopluiden afgehaald worden.

Een brandende Berg in 't Eiland Gunuape.

Swavel daar uit gehaald.

Het volk daar van is kloek en sterk / en het slegtste bruik-

bruin-verwig en met ſluik haair. Se volgen de Leer van Mahomet, en zyn tot de Koophandel zeer genegen / maar het Vrouw-volk tot de Landbouw. Se hebben Koning noch Heer / maar haare gantſchen Regeringe beſtaat uit den Raad der Ouwdſten / en die geene die haar de meeſte dienſt doen / zyn de geene die de Zee-plaatzen bewoonen waar dooz zy haare noodige dingen krygen / en haare vrugten / zynde de Foelie en de Note Muſcaat, uit het Land voeren / om dat men dat te lande niet en kan doen. 1521. Inwooners en Regering aldaar.

De Note-boomen koomen aldaar van zelfs in meenigte / zonder dat ze iemand hoefd te planten / want de aarde weet ze zonder eenige land-bouw genoeg voozt te brengen. Se ziender uit gelyk onze Peere-boomen, dog de bladen zyn gelyk die der Note-boomen, waar van de Noten als ze groen zyn / de zelve verf hebben als die der gemeene Note-boomen. Dit goed hoozd niemand als eigen toe / maar is vooz ieder in 't gemeen / en als de Maand van Junius komt / tot September toe / wanneer die Noot geplukt werd / zyn de wylen dooz de woon-plaatzen al verdeeld / en dan tyd ieder aan 't plukken / en die het meeſte plukt / doed het meeſte voozdeel. Note boomen van zelfs voortkoomende. Zyn in 't gemeen, en niemand eigen.

Na dat Antonio d'Abreu eenig volk van zyne beſte vertrouwde in 't gemelde Eiland Banda geleid had / om dat aldaar een lading van Noten, Foelie, en Nagelen was die de Jonken van Molucco, gelyk wy gezegt hebben / gewent zyn daar ter plaatze te brengen / zoo kogt hy een Jonk van 't land / op dat Franciſco Serraon daar mede zoude koomen. Dog niet tegenſtaande het weder hem diende om na Malacca te zeilen / zoo vozdeelde hy nogtans dat het des Konings grootſte dienſt zoude zyn / met de tyding van het geen hy ontdekt had / te rug te keeren / als verder na Molucco te trekken / het geen hem niet en diende ; inzonderheid om dat de Schepen van die lange reis zoo ontſtelt waren / dat hy zig daar mede op zulk een ſwaare togt niet en derſde begeven. Antonio d'Abreu legt deeld beter na Malacca als na Molucco te keeren.

Ein-

1521. Eindelyk na dat hy d'Abreu, van die Eilanden van Banda vertrokken was / zeer wel te vreden zynde met het goed onthaal dat hem van het volk van 't land aangedaan was / op dat hy met dat goed genoegen niet tot Malacca zoude weder keeren / wierd Franciſco Serraon dooz een onweder van hem geſcheiden / dog quam egter behouden tot Malacca aan / waar na hy beneffens Fernando Peres na dit Koninkryk keerende / om reikenſchap te geven van het geen hy op die reis ontdekt had / quam hy onderwegen te ſterven. Wat Franciſco Serraon aangaat / na dat hy van hem geſcheiden was / ging hy tegen zekere Eilanden verongelukken / die de Inwoonders Luco Pino, of anders der Schildpadden noemen / uit dozzaak van de groote menigte van dat goed dat aldaar is / zynde van Banda ontrent zeven-en dertig mylen. Waar op hy zig met al zyn volk zonder eenige voorraad om van te leven in dien ellendigen ſtaat bevindende / beliefde het Godt dat ze hulp kregen van die geene daar ze het meeſte quaad van verwagteden / het welk in deezer voegen toeging:

Sterft op weg.

Franciſco Serraon verongelukt aan 't Schildpadden Eiland.

Zee Roovers bezoeken Eilanden om de ſchipbreuken.

„ Nademaal in die Eilanden / als in plaatzen „ daar toe bequaam / leggende / veele Schepen koo„ men te verongelukken / zoo wozden de zelve ge„ meenlyk dooz veele Roovers bezogt / de welke die „ geene berooven die aldaar koomen te blyven / en „ zig tot dien einde met zekere Roei-ſchuiten / ge„ naamd Coracora, na de plaatzen daar de ſchip„ breuk geleden is begeven. Dit wierd Franciſco „ Serraon dooz de Moozze Stuurluiden die hy bin„ nen zyn boozd had / ten eerſten aangediend / zeg„ gende: Dat hy op zyn hoede zoude wezen, al„ zoo ze hem zonder twyffel zouden aandoen, ge„ lyk ook geſchiede; dog ze vielen zelfs in de ſtrik„ ken die ze Franciſco Serraon geleid hadden. Want „ zoo haaſt als deezen haar zag koomen / hield hy „ zig zeer ſtil / en na dat ze / heet op roof zynde / „ aan land gekoomen waren / begaven zig d'onze „ aanſtonds na haar Vaartuig / en namen 't zelve „ in bezit. De Roovers haar voorvallen ziende / „ en

Serraon daar van verwittigd.

Die haar Vaartuig nemen terwyl ze aan land zyn.

„ en wetende dat'er in 't Eiland geen water of an- Haal.
„ andere levensmiddelen en waren / en dat ze over-
„ zulks aldaar blyvende / de dood niet en zouden
„ konnen ontgaan / zoo begonden ze op d'onze te
„ verzoeken dat ze haar met henluiden wilden me-
„ de nemen / en dat ze haar aan een plaats ge-
„ naamd Ruffotello, op 't Eiland Amboina zouden
„ brengen / alwaar zy haar zoo wel onthaalden /
„ dat ze om haren 't will moeite met d'Inwoon-
„ ders van Veranula kregen; zynde het voornaamste
„ van 't Eiland Batochina de Muar, wat meer als
„ twee mylen van malkander gelegen / waar mede
„ zy om de nabuurschap altyd ietwes te beslegten
„ hadden. Welke Vyanden gewapend in haare
„ Coracoras koomende / met verzoek dat zy haar
„ de zelve wilden overgeven / quam het tot een ge- Raken in
„ vegt onder henluiden / en alzoo d'onze die van gevaar.
„ Ruffotello te hulp quamen / wyl het spel eerst om
„ haren 't will was begonnen / zoo kregen ze d'O- En behou-
„ verwinning op die van Veranula. En alzoo het den de zegen.
„ volk van die Landen zeer hoog op zulke dingen
„ roemd / en ten eersten het een of het ander Ge- En regten
„ denk-teeken daar over opregten / zoo maakten die een paal op
„ van Ruffotello een houte paal / gelyk men by ons tot een tee-
„ Myl-palen tot onderrigting der Reizigers opregt. ken daar-in
„ In dat werk / het welk op haar manier zeer met het Wa-
„ wel uitgevoerd was / lieten zy het Wapen van pen van Por-
„ dit Koninkryk en het Kruis Christi van d'Order tugaal en een
„ van desselfs Krygsvolk dat in 't zelve Ryk is / en Kruis.
„ onder wiens Banier de Portugyzen in den Oor-
„ log stryden / uithouwen; welke Paal d'onze zeg-
„ gen dat nog op heden in wezen is.

Deeze Overwinning wierd aanstonds door alle Groot ge-
die Eilanden als vry wat groots uitgeroepen / al- roep hier
zoo die van Ruffotello in magt of in getal van over.
Ruiterp met die van Veranula geenzins te vergely-
ken hadden geweest; doch doen zy quamen te we-
ten dat zulks by de hulp van d'onze toegekoomen
was / bevestigden dat de groote agting / die men
aldaar wegens het innemen van Malacca, het welk
dat geheele Oosten in verwondering stelde / van

1511. haar had / alzoo het de grootſte zaak was die'er onder die Oosterze Mooren was te vinden.

Koningen van Ternate en Tidor zoeken de hulp der Portugeezen.

In die tyd waren der in die Eilanden / (gelyk'er over-al zyn /) eenige Koningen en Heeren de welke met haare Naburen twiſteden / waar onder de Koningen van Ternate en Tidor van de Molukze Eilanden, de welke zoo haaſt als ze verſtonden dat d'onze aldaar gekoomen waren / verlangde ieder van haar aanſtonts henluiden tot haar hulp te hebben / en inzonderheid den Koning van Ternate, om dat hy al door Nehodá Iſmaël den welken / gelyk wy gezegt hebben / Alfonſo d'Albuquerque door-uit gezonden had / van onze zaken onderregt was. Deezen Koning van Ternate vreezende dat die van Tidor haar mede mogt doen opzoeken / zoo is't dat hy tien Oorlog-Schepen met duizend man liet uitruſten / daar Opperhoofd van was eenen Cachil Coliba. Den Koning van Tidor zond mede zeven Schepen op deſ anders Kuſten / doch doen hy quam / had Cachil Coliba de zelve al aan den Koning van Ternate gebragt / met wien Franciſco Serraon geezne ging / alzoo zyn reize na de gemelde Molukze Eilanden ſtrekte.

En ruſten beide Schepen uit.

Den Koning van Ternate in Perſoon beſchreven.

Deezen Koning van Ternate was genaamd Cachil Boleife, een man van hooge Jaren en voorzigtigheid / en by de Mooren als een Waarzegger geagt in de dingen die hy voorzeide / het welk hy meer door zyn hoogen ouderdom en ervarentheid / als door de heiligheid die zy in hem meenden te weezen / konde doen. En alzoo men gemeenlyk op alle plaatzen ziet / dat'er onder 't volk eenige aanſtaande hoop van goed of quaad is, dat aan het land daar een ieder van haar woond / zal overkoomen / zoo was'er ook een gevoelen onder het volk van die Eilanden / Dat daar yzere mannen van zeer verre Landen van de Wereld zouden koomen, de welke haare woon-plaats aldaar zouden nemen, en door welkers kragt en magt het Koninkryk van TERNATE door alle die Eilanden zoude worden uitgebreid; het welk zy zeiden van haaren Koning Boleife te hebben; zoo dat doen hy Franciſco Serraon van

van 't hooft tot de voeten in 't blanke Harnas voor hem zag / verzeld met d'andere Portugyzen, in 't zelve gewaad / zoo ſtak hy zyn handen om hoog / Godt ten alderhoogſten dankende / Dat hy hem die Yzere mannen, in welkers kragt de veiligheid van zyn Ryk beſtond; en door welkers gunſt zyne Nazaten lange Jaren met de waardigheid van KONINGEN van dat Land zouden pronken, nog voor zyn dood vertoond hadde. 1518.

Hier uit ſchynt het dat des Menſchen Geeſt / of de drift die hem tot de dingen die hy vreeſt / of wenſt / uit zig zelven gelyk als verwerd / hem het geen hem in toekoomende tyden zal gebeuren / ten deele doed voorzeggen. Want gelyk de zorgen des daags maken dat de Geeſt veel dingen by nagt in den droom voorneemd / die wy naderhand door de kragt van een natuurlyke overeenkomſt aan wien de Natuur gehoorzaamd / naderhand in 't werk geſteld zien / zoo is't dat die zelve overeenkomſt die na de Hemelſche invloeyingen luiſterd / een gedeelte van het geen hy vreeſt / of daar hy na verlangd / niet door het Geloof, maar door Vrees of Hoop doed uitſpreken. Want wy weten dat de Sterrekundige om op d'een of d'ander vraag die men haar doed / te antwoorden / de woortel van de vraag maken in het zelve uur dat de Vrager het begeeren heeft gekregen van zoodanig een vraag te doen / om de zelve met de kragtige invloeying van de Planeet die als dan d'overhand heeft / uit te rekenen. En gelyk de Reken-konſtenaars een derde getal uit twee bekende trekken / waar door zy van de waarheid van de evenmatige rekening oordeelen / zoo is't ook dat de Sterrekundige uit twee bekende voorſtellen / d'een opperſte / zynde werkende, en d'ander onderſte / zynde lydende, die in het begeerlyk of grammelyk deel van 's Menſchen verſtand ſchuild / de antwoorden die hy geeft / weet te beſluiten. En zoo deeze werkende derde van andere haar zaken op die wyze oordeeld / waar in hy zig dikwils verzind / om dat hy de bekende voorſtellen niet wel uit en rekend / hoe zou het mogelyk kon-

Redeneering van den Schryver hier over.

1521. nen wezen dat men niet zekerder zoude gaan op het gemoed van een verligt Menſch / waar van men met meer vaſtigheid als van een ander zyn gevoelen kan oordeelen?

Dog het zy daar mede zoo het wil / nademaal wy hier in niet anders konnen doen als blindelings toe taſten om de reden daar van uit te vinden / gelyk de Blinde-man doed / die geerne op de regte weg zoude wezen; immers is het zeker dat het geene wy hier in voorvaſt weten / is dat veele dingen eer de zelve haaren uitſlag hadden / langen tyd in de mond der Menſchen geloopen hebben / zonder dat men regt weet te zeggen waar uit het zelve eerſt ontſtaan is. Zoo ging het mede met dat volk van Ternate, het zy zulks uit de inbeelding des Konings Bolcife, of van iets anders dat men niet en weet / voortquam. En ſchoon uit inzigt van die Wapenen waar mede dien Koning Franciſco Serraon en de zyne aangedaan zag / het juiſt niet en volgde dat wy voor die lang verwagte Yzere mannen moeſten worden gehouden / zoo kan men egter dit zeggen; Dat wegens de ſtandvaſtigheid en de geduurige ongemakken en gevaren die wy in zulk een langen reis onvermoeid uitgeſtaan hebben, ons die naam met regt toekomt. Hoe veel te meer dat wy door de hoop die deezen Boleife op de uitbreiding van zyn Koninkryk ſtelde / wy die tot heden toe uit zyn Geſlagt geſprooten zyn / de Wapens / om deeze Erffenis op de onze te doen volgen / meermalen aangetrokken hebben als'er Nagelen op zyn Eiland zyn / tot dat Cachil Tabarya in de regeeringe gevolgd zynde ten tyde als Triſtan d'Ataide Hoofdman van de Sterkte was die wy aldaar in 't Jaar 1534 hadden / om eenig quaad vermoeden dat hy tegens hem opgenoomen had / liet gevangen zetten / en met de Papieren die daar toe dienden / aan Nuno d'Acugna, Gouverneur van Indiën, na Indiën zond; dog alzoo de misdaad niet veel meer ſtraf als de ongemakken van zulk een lange reis verdiende / zoo wierd hy op vrye voeten geſteld / en hy Tabarya nam het Chriſten Geloof ge-

Waarom de naam van Yzere mannen den Portugyzen met regt toekomt.

Cachil Tabarya gevangen na Indiën gezonden, dog losgelaten en Chriſten geworden, word Don Manuel genoemd.

gewillig aan / en wierd genaamd Don Manuel, ter gedagtenis van den Koning Don Manuel, den welken de eerſte aanleiding tot het ontdekken dier Eilanden gegeven had. 1521.

Het ſchynd dat Godt dit gevangen nemen van zyn Perzoon / en deeze zyne lange reis vooznamentlyk om twee redenen toe liet: d'een om zyn Ziel dooz het ontfangen van den Heiligen Doop zalig te maken / waar dooz hy zyn onſchuld te kennen gaf / en d'ander de loffelyke daad die hy op zyn wederkeeren / doen hy op het ſterven lag / dooz zyn dood uitvoerde. Want deezen Koning Don Manuel van Ternate met Jordaan de Freitas wederkeerende; den welken als Hoofdman in de Sterkte die wy aldaar hebben / zoude gebieden / quam den zelven Koning tot Malacca ziek te wozden / by hem hebbende zyn Moeder / eenen Pate Sarangue en andere vooznaame Mooren zyne Onderdanen / die hem verzelden: dog Jordaan de Freitas vertrok van Molucco, om dat hy na hem niet en konde wagten / en hy om de opſtand die aldaar ontſtaan was / noodzakelyk moeſt vertrekken. Hy dan vertrokken zynde / en den Koning op ſterven leggende / queet zig opregtelyk van alle het geen een goed Chriſten ſchuldig is te doen; en wyl hy geen wettige Erfgenaam had / om hem in 't Ryk na te volgen / maakte hy Don Jan den Derden, onzen Heer die heden regeerd / by Uitterſte-will tot zyn algemeene Erfgenaam van het Koninkryk Ternate, met alle de Heerlikheden van d'andere Eilanden die hem onderdanig waren. Welke Uitterſte-will tot Ternate, de Hoofd-ſtadt van dat Koninkryk / gebragt zynde / wierd de zelve dooz de vooznaamſte van 't land en alle het volk met groote plegtelikheid ontfangen / zoo dat zy den gemelden Don Jan, volgens den inhoud van de voorſchreve Uitterſte-will erkenden / en tot meerder beveſtiging alle hy wege van verkiezinge vooz Koning om haar te regeren aannamen: het welk dooz het vertoonen van de Koninklyke Banier van 't Koninkryk, en het uitroepen dooz de geheele Stadt / met het da-

Wat goed op zyn bekeering volgd.

Word tot Malacca ziek.

Jordaan de Freitas vervolgd zyn reis na Molucco.

Den bekeerden Koning maakt den Koning Don Jan tot zyn algemeen Erfgenaam.

1521. delyk in bezit nemen van die Erffenis en alle andere plegtelikheid gelyk de Regten zulks vereisschen/ geschiede/ niet tegenstaande wy het gemelde bezit te voozen al dooz de Wapenen verkregen hadden/ gelyk blykt uit de Geschriften die Jordaan de Freitas, Hoofdman van die Sterkte/ in 't Jaar 1547 daar van liet maken/ zoo als nader op zyn plaats zal worden gemeld.

Op die wyze/ hier boven dooz ons verhaald/ bleef Franciſco Serraon in dat Eiland Ternate met d'andere Portugyzen die hy by hem had/ zynde zeer aangenaam aan den Koning/ den welken zyn Perzoon al zoo hoog als zyn staat agtede/ om dat hy in hem had het geene hem geruſt dooz zyne Erfgenamen ſtelde/ vermits de hoop die de Geeſt hem beloofde om de oozzaak die wy gezegt hebben.

Nehoda Iſmaël vergaat met zyn lading Peper tot Tubam.

Ondertuſſchen was Nehodá Iſmaël, den welken dooz Franciſco Serraon gekoomen was/ in die tyd al met Nagelen afgeladen; dog in 't gaan na Java had hy het ongeluk van in een Haven der Stadt Tubam te blyven; zynde een Stadt die dooz een Heer geregeerd wierd/ die zy Sangue de Pate noemen; een waardigheid onder haar/ gelyk by ons een Hertog. Rui de Brito Patalim, Hoofdman van Malacca, hier op in de Maand Meert des Jaars 1513 verſtaan hebbende dat het goed van dat Schip gebergd was/ zond Jan Lopez Aluim met vier Schepen derwaarts om het zelve na zig te nemen. Hy wierd op die reis in alle de Havens van Java zeer wel ontfangen/ en inzonderheid tot Sindaya, hoorende onder Pato Umez, dien Prins die Fernando Peres tot Malacca verſloeg.

Jan Lopez Aluim gaat om het gebergde goed na zig te nemen.

Antonio de Miranda na Molucco en Banda om Nagelen te laden, en word op Tidor en Ternate zeer begunſtigd.

In dat zelve Jaar/ na de komſt van Jan Lopez Aluim, ging Antonio de Miranda d'Azevedo met een Vloot na d'Eilanden van Molucco en Banda, om Nagelen in te nemen; op welke reis hy een Jonk verlooz. Beide de Koningen van Tidor en Ternate waren te gelyk in de weer wien hem het meeſt ontrent zyn afladíng zoude begunſtigen/ want ze waren zeer nydig op malkander/ gelyk dat onder Naburen zeer zelden miſt/ niet tegenſtaande

de die van Ternate des anders Behoud-zoon was. Antonio de Miranda wende groote moeite aan om henluiden te bevredigen; dog zyluiden vreezende dat die geene de magtigſte zouden worden die ons in zyn Land zoude behouden / zoo ſchreef ieder van haar aan den Koning Don Manuel, hem biddende dat het hem gelieſde een Sterkte in zyn Land te laten maken / een ieder zyne redenen bybrengende van den dienſt die ze hem zouden doen; en in gevalle hy niet en wiſt tot wien hy zoude over helen / of wien hy daar mede zoude begunſtigen / dat zy een Eiland in 't gemeen hadden dat Maquien genaamd wierd / alwaar hy de zelve konde laten maken / op dat ze van haar verzoek niet en wierden verſteken. 1523.

Schryven beide aan den Koning Don Manuel om een Sterkte in haar land te hebben.

Antonio de Miranda zyn lading van Nagelen hier op in gekregen hebbende / en de Brieven van deeze Koningen by zig hebbende / vertrok eindelyk van daar; met hem nemende de Portugyzen die met Franciſco Serraon gekoomen waren; dog deeze wilde op het verzoek van den Koning Boleife niet koomen / want zoo hy zulks gedaan had / dagt hem dat hy de hoop verlooz die hy hadde / gelyk wy gezeid hebben; dog ondertuſſchen als bezig daar booz zynde / hield hy zoo lang op / tot dat de verzogte Sterkte volmaakt zoude wezen. Met deeze komſt van Antonio de Miranda d'Azevedo kreeg den Koning Manuel booz eenen Pero Fernandes, die met hem was vertrokken / en een was van de geene die de reis met Franciſco Serraon gedaan hadden / de Brieven die de Koningen van de Moluckes aan hem ſchreven / en wierd van alle de dingen van die Geweſten omſtandig berigt / als mede booz andere Brieven van den zelven Franciſco Serraon, den welken mede aan zyne Vrienden ſchreef / en inzonderheid aan Fernando de Magellaan, dat hy in Indiën en tot Malacca bysondere vriendſchap met veele gemaakt hadde. Dog om deeze zyne reis zoo veel te meer te verheffen / vergroote hy gewelddig de ongemakken die hy onderweeg uitgeſtaan had; makende d'afgelegentheid van die Eilanden

Waarom Serraon op het verzoek van Boleife niet wil koomen.

Schryft aan Fernandes de Magellaan.

1521. wel eens zoo groot als die van Malacca na de zelve was / ende te verstaan gevende dat hy een Nieuwe Weereld, grooter en verder afgelegen en rijker gevonden had / als die den Zee-voogd Don Vasco de Gama ontdekt hadde.

Zeid een nieuwe Weereld ontdekt te hebben.

Uit die Brieven begon Fernandes de Magellaan nieuwe gedagten in zyne herssenen te smeden / de welke oorzaak van zyn dood waren / en dit Koninkryk ook eenig nadeel aanbragten / gelyk wy aanstonds zullen zien. Op den zelven tyd als Antonio de Miranda na die Gewesten vertrok / en Jorge d'Albuquerque na Malacca, om aldaar voor Hoofdman te dienen / liet Alfonso d'Albuquerque aan Duarte Coelho, den welken van Siam gekoomen was / voor hem weten dat zoo haast als hy tot Malacca zoude gekoomen zyn / hy hem aanstonts met twintig man / behalven het Zee-volk / na het Eiland Banda zoude zenden / om aldaar een Comtoir te maken / om de Noten, Foelie en Nagelen voor de Schepen die ze van Malacca zouden gaan afhalen / aldaar gereed te houden ; doch dit hadde geen voortgang / om de noodzakelikheid die der was van na China te gaan / gelyk geschiede.

Daar Magellaan nieuwe gedagten over in 't hoofd krygt.

Koning Manuel besluit een Sterkte in de Moluques te maken.

De Brieven die Antonio de Miranda medegebragt had / bragten egter zoo veel te weeg / dat den Koning Don Manuel besloot een Sterkte in de Molukze Eilanden te laten maken / om dat den Opperhoofd Antonio de Saldagno aan Lopo Soares, den welken doen ter tyd Landvoogd in die Gewesten was / met de Vloot de welke in 't Jaar 1517 uit dit Koninkryk vertrokken was / geschreven had / dat hy een bequaam Persoon tot dat werk zoude afzenden ; waar op dan Don Aleixo zig tot Malacca bevindende / Don Tristan de Menezes derwaarts schikte / gelyk hier voorzeid is gezeid / den welken zyn weg over Java en Banda nam / en eerst tot Ternate aanquam / daar Francisco Serraon doen ter tyd was. En alzoo deeze twee Koningen / namentlyk Bolcife van Ternate, en Almansor van Tidor, gelyk wy gezeid hebben / elk om 't zeerst streden om ons by haar te hebben / zoo

Daar Don Tristan de Menezes om heen gaat.

is't

is't dat zoo haast als die van Ternate, Don Triſtan in zyn Haven zag / hy hem belaste een sterk houten Huis in een Haven genaamd Talangame, zynde ontrent een myl van Ternate, te gaan maken / als zynde de beste van dat geheele Eiland tot het ankeren der Schepen / in meening om hem aldaar als Hoofdman aan te stellen. 1521.

Koning van Ternate wil een houte huis op Talangame hebben.

Dit werk volbragt zynde / reesd'er weer een ander onluſt tuſſchen die twee Koningen / en dat over het geen zy met Antonio de Miranda geſchreven hadden / namentlyk dat die Sterkte in het Eiland Maquien zoude wezen / het welk hen beide toequam. Cachil Laudim, Koning van het Eiland Bacham, liet mede verzoeken ons in zyn Land te hebben / zoo dat Don Triſtan met alle die verzoeken en aanbiedingen die men hem dede om hem by zig te lokken / grooten overlaſt leed. Dog hy vreezende dat de onluſten de welke tuſſchen die Princen begonden 't ontſtaan / eindelyk wel tot een openbaren Oorlog mogten uitbreken; waar door hy dan ligtelyk zyne gewenſte ladinge van Nagelen niet en zoude krygen / zoo is't dat hy zig tuſſchen beide ſtelde om haar te bevredigen / of ten minſten voor een tyd ſtil te doen houden / zoo dat hy door de moeite die hy daar toe aanwende / en met de Brieven van den Koning Don Manuel, die hy voor die Koningen mede gebragt had / en inzonderheid met het agter houden van de Sterkte die een ieder vreesde dat op zyn Buurmans land zoude worden gemaakt / haar eindelyk te vreden ſtelde / zig daar mede verontſchuldigende; Dat hy alleen gekoomen was om de gemelde Brieven van den Koning DON MANUEL over te leveren, en te zien of het Land van alles genoeg had om zyne Onderdanen die zig aldaar mogten ter neder zetten, te onderhouden, op dat de hoogſtgemelden Koning zyne dingen na het antwoord dat hy hem zoude brengen, mogte ſchikken. Dog met den Koning Boleife ſprak hy op een meer vertrouwde wyze / en zeide tegen hem: Dat om des Konings zyn meesters beſluit ontrent het maken van een Sterkte te doen verhaasten, het

Onluſten tuſſchen die twee Koningen.

Die van Bacham wil de Portugyzen in zyn land trooven.

Dog Triſtan leyd toe haar te bevredigen.

Dat hem gelukt.

En onderlet zyns Konings meening nader aan Boloeife.

1521. van nooden was dat FRANCISCO SERRAON met hem TRISTAN aldaar quam, alzoo hy een man zynde die het Land kende en een volkoomen verhaal, aan den Koning, van het geen hy begeerde te weten, konde doen, ook een goede vriend en Dienaar van hem BOLEIFE was, het overzulx geraden was dat hy toeſtond dat hy met hem quam.

Dit verzoek in dier voegen opgepzonkt/ deed Triſtan aan den Koning Boleife, om dat hy wel dagt dat Franciſco Serraon anders niet komen en zoude/ gelyk hy dan ook in der daat zig deſs weinig haaſtede/ met een man den welken op hoop leefde dat zoo de Sterkte quam gemaakt te werden/ en hy nog aldaar zynde/ den Koning hem daar mede zoude voorzien.

Cachilato als Gezant van Boleife na den Koning van Portugaal.

Eindelyk vertrok Don Triſtan van die Eilanden met vyf zeilen/ zyn Schip en vier Jonken, met Nagelen geladen/ op welkers een was Franciſco Serraon, en met hem een Edelman genaamd Cachilato, die den Koning Boleife voor Gezant aan den Koning Don Manuel met dat verzoek van de Sterkte die hy in dat Eiland wilde hebben/ te gelyk afzond/ dog het duurde niet lang/ of Don Triſtan quam door een onweder dat haar over quam/ in 't begin van April/ deſs Jaars vyftienhonderd twintig/ aan 't Eiland Banda met dzie Jonken minder/ daar Kapiteinen op waaren Franciſco Serraon; Simon Correa en Duarte d'Acoſta, en doen hy zig zonder haar zag/ meenende dat ze in de Molukze Eilanden zouden aangekomen zyn; om dat ze laat vertrokken waren/ keerde hy te rug om haar op te zoeken/ alzoo de wind hem daar meer toe diende als om na Malacca te gaan. Hy vond Franciſco Serraon tot Talangame, in 't Eiland Ternate, alwaar hy aan 't houten huis was dat den Koning had laten maken/ en Simon Correa tot Bacham, dog van Duarte d'Acoſta kreeg hy geen tyding.

Triſtan komt door onweder tot Banda en vermiſt drie Jonken.

Keerd weder na Molucco en vind Serraon en Simon Correa, dog d'Acoſta nergens.

Don Triſtan ziende dat hy/ vermits den tyd van 't Mouzon over was/ genootzaakt was aldaar t'overwinteren/ liet een gedeelte van zyne Na-

ge-

gelen aan lant brengen / om de Schepen te hiel- 1521.
halen / en de zelve tot d'aanſtaande reis in ſtaat
te ſtellen / doch eer hy gedaan had / zoo als de
Winter op het einde liep / liet hem Simon Correa Correa verzoekt hulp van hem.
verzoeken dat hy tot zyn hulp zoude komen / al-
zoo de Mooren hem het leeven wilden neemen.
Don Triſtan dit berigt vernemende / niet tegen-
ſtaande den Koning van Ternate hem verzekerde
dat daar niet aan en was / en dat hy hem veilig-
lyk zou doen uitleiden / zoo is 't dat hy zulks aan
niemant anders als aan zig zelf betrouwende / na
Bacham ging / alwaar hy bevond dat zes of zeven Die zelfs na Bacham gaat.
Portugyzen van hem Correa weggeloopen waren /
want de meeſte andere waaren Maleitze Zeeluiden.
En alzoo door dat vertrek van Don Triſtan eenige
gevangene Mooren die in de Jonken waaren / in
't gebergte waaren gevlugt / en hy den Koning
van de oorzaak dat hy tot hulp van Simon Cor- Word, na Triſtan oordeens.
rea had moeten gaan / beſchuldigde / als mede dat
hy hem de gevlugte Slaven niet weder beſchikte /
zoo dat ze beide over malkander niet wel te vree-
den waaren / zoo is 't dat de Mooren alle de Por- Mooren ſlaan de gevlugte Portugyzen uit het Schip van Correa doodt.
tugyzen die uit de Jonk van Simon Correa gelo-
pen waaren / op een quaat uitgeſtroit gerugt dat
'er liep / op een na doodt ſloegen / die het met ſ voem-
men in de Jonk ontquam. En wyl dit juiſt op de
zelve tyd gebeurde dat de wind goet voor Don Tri-
ſtan begon te waaijen / zoo wierd hy genootzaakt te
vertrekken / doch wat moeite hy naderhand deede
om weeder aan 't Eiland te komen / was hem Triſtan door tegenwind na Amboina, en komt tot Malacca daar hy van droefheid ſterft.
zulks onmogelyk / alzoo de wind zoo lang daar
tegen was / dat hy na 't Eiland Amboina moſt
gaan / alwaar hy zyn Schip voort aflaade / en
daar mede tot Malacca quam / van de droefheid
van welk toeval men zeid dat hy een geſwel kreeg /
waar van hy / gelyk wy gezegt hebben / in 't aan-
komen tot Malacca, quam te ſterven ; zoo dat
vermits zoo veel voorgaande oorzaaken / en ook
om dat men gemeenlyk van Malacca om Specery-
en na die Eilanden van Banda en Maluco ging /
het verzoek van die Koningen om een Sterkte al-

1521. tyd verdubbelende / zoo belaste Don Manuel dat men een Vloot tot dien einde zoude afzenden / zynde die van Jorge de Brito, in wiens plaats Antonio de Brito, zyn broeder quam; gelyk wy voor deezen gezegt hebben / van welkers reis-togt wy thans zullen beginnen te spreeken.

Koning Don Manuel beschikt een Vloot na de Moluques.

Antonio de Brito dan van de Kaap van Cingapura vertrokken zynde / alwaar hy zyn afscheid van Jorge d'Albuquerque nam / vervolgde zyn reis door het Nauw van Sabam met zes Schepen / het zyne daar onder begreepen / daar Kapiteinen op waaren Francisco de Brito; Jorge de Mello; Pero Borello; Laurenzo Godigno, en Gaspar Gallo, in alles over de drie honderd man op hebbende. Het eerste land daar hy aanquam / was de Stadt Tubam / van het Eiland Java, van waar hy na een ander ging; genaamd Agacim, alwaar / nademaal het een aanloop-plaats van die Gewesten was / en dat aldaar veele goederen en levens middelen van alle kanten gebragt wierden / hy zeventien dagen lang vertoefde om zig van eenige dingen te voorzien. En nademaal het Eiland Madura, het welk aldaar van eenig aanzien is / tegen over Agacim leit / en hy gerne na eenige dingen van 't zelve vernomen had / zoo zond hy een Roei-Schip derwaarts met zeventien man / dewelke door een lieffelyke en aangenaame Rivier daar in zeilende / waar langs veele Land-brugten waaren / als Durioins en Jacas, een kost die geweldig aanlokkend zynde voor die gene die dezelve beginnen te smaaken / die van de Schuit zoodanig verleide / dat ze alle aan land getreeden zynde om daar van te proeven / en de Inwooners haar onmagtzaamheid ziende / haar de Schuit afnamen / en met eenen alle gevangen maakten / zoo dat Antonio de Brito niet weinig moeite had om haar weder los te krygen / waar by nog de gunst van den Heer van de Stadt Agacim, als middelaar / most tussen komen.

Aankomst van Antonio de Brito op Java.

Vertoeft 17 dagen tot Agacim.

Zend een Roei-schip na Madura.

Dat slegt wedervaren heeft.

Na dat al dit volk weder by een gekregen was / en hy Antonio de Brito op zyn bestek stond / quam al-

aldaar Garcia Henriques met vier Schepen/ namentlyk dat geene daar hy zelf op was/ en dzie Jonken daar Kapiteinen op waaren Henrique de Figueredo, een Edelman van Conimbra, Duarte d'Acosta, en Francisco de Lamar: welken Don Garcia zyn lading Speceryen in 't Eiland Banda ging innemen/ gelyk de Kapiteinen de Land-Jonken alle Jaaren pleegen uit te zenden. 1521.

Zoo haast als hy aangekomen was/ quam aldaar op de zelve tyd een Jonk van 't geneelde Eiland Java, dewelke meede om Speceryen tot Banda geweest had/ de tyding meede brengende dat hy aldaar blank volk/ gelyk d'onze/ gevonden had/ het welk onlangs in het Land was gekomen/ en dat de Jaos haar een Kaart gegeven hadden om veilig te vaaren/ zoo zy andere van haar gezelschap in Zee quamen te ontmoeten. Antonie de Brito de gemelde Kaart in handen gekregen hebbende/ bevond dat de zelve in 't Kastiliaans en dooz de Kastiliaanen uit den naam van den Koning van Kastilien gegeven was; zoo opgeblaazen en wydlugtig in woozden/ gelyk dat volk wel gewent is/ inzonderheid in diergelyke zaaken/ waar in het zelve alle dingen zeer breet weet uit te meeten. En alzoo op het vertrek van Antonio de Brito uit Indiën de tyding aldaar was dat Ferdinand de Magellaan, waar van wy hier booz gesprooken hebben/ na Kastilien was/ in meening van na die Gewesten te zeilen/ zoo verdroeg hy met Don Garcia dat dat volk met hem zoude gaan/ en dat ze wel zaamen behoozden te reizen/ om zoo veel te beter tegen alle quade voozvallen gewapend te zyn/ en heul aan malkander te hebben. Dog nademaal de Zeezaaken geweldig onzeker zyn/ inzonderheid onder zulk een getal van Eilanden/ het welk wel na een Dool-hof gelykt/ en daar en boven veele tegenstroomen dooz de verandering der Winden onderwozpen is/ zoo is 't dat zy voozby de Stadt Tambaya gezeilt zynde/ daar zy dzie dagen bleven leggen/ en in het Naauw van Anian komende/ haar een Jonk van Duarte d'Acosta tegen quam/ dewelke

Afkerigheid tussen Portugyzen en Spanjaarden.

Verdrag tusschen Antonio de Brito en Don Garcia getroffen.

1521. ke door de ſtroom ſnellyk voortgedreeven werden-de / zonder dat het hem helpen mogt dat hy na het Zuiden geheerd was / het beſte voor hem was / dat hy en de Portugyzen die hy by hem had / in een Vaartuig overſtapten / waar mede zy na Java, en van daar na Malacca over-ſtaken / zonder dat men wiſt waar de Jonk gebleven was.

Brito en Don Garcia geſcheiden.

Na dat zy door deeze ſtroomen waren geraakt / op de hoogte van Amboina gekoomen zynde / wier-den ze door een dwarrel-wind van malkander ge-ſcheiden / zoo dat Antonio de Brito tegen het Ei-land Banda aanliep / alwaar hy maar met Lau-renſo Godigno aan quam / dog d'andere volgden allengskens / en vonden aldaar Don Garcia, den welken haar zekerder tydingen van de Vloot van Kaſtilien gaf / mitsgaders van het geen hy in die Eilanden uitgeregt had / waar van wy hier na zullen ſpreken. Alzoo ondertuſſchen de kleine Sche-pen die Antonio de Brito by zig had / wel eenige toezigt van nooden hadden / wyl ze lang in Zee geweeſt hadden / zoo liet hy de zelve kielhalen; en nadenaal de prys der Speceryen, mitsgaders van het geen wy daar tegen in ruiling gaven / nog niet vaſt geſteld was / zoo verdroeg hy met die van Ban-da, op de wyze van Couchin, namentlyk wegens het geene zy hadden / als het geene wy mede bragten / dat dat altyd op een prys zoude ſtaan; want vermits de vaart van veele Schepen / de welke zig derwaarts begaven zederd dat Malacca in onze magt geweeſt had / hadden de onze veel ſchade in dien handel geleden / en die van het Land daar-en tegen groot voordeel gedaan / om dat de Portugy-zen zoo eenvoudig zyn in het ontdekken van haren nood / dat zy haar dien-aangaande ten eerſten bloot geven / waar tegen de Heidenen en de Mooren van dat Ooſten de ſlimſte en de doortraptſte Menſchen van de Weereld in 't hoopen en verkoopen zyn / en daar-en-booven zoo lankmoedig en zoo koel in het te kennen geven haarer noodruft / dat niemand daar agter kan koomen / zoo dat ze ons daar in het over-treffen / gelyk wy haar in andere zaken doen.

Brito verdraagt met die van Banda over den prys der Speceryen.

Mooren ſtimmer als de Portugyzen.

Maar de Portugyzen in Krygsza-ken ſnooder.

Al-

Alle deeze dingen dan ten einde gebragt / en de lading voor de Jonken die Garcia op hem had / ingenoomen zynde / vertrokken ze beide na Molucco; latende aldaar eenige Schepen die men in zoo korten tyd niet en konde klaar krygen / uit oorzaak van het geen men hem zeide met de komst der Kastiliaanen voorgevallen te zyn. En alzoo in 't Eiland Bacham, daar Laudim Koning van was / de Portugyzen van de Jonk van Simon Correa, geluk op te voozen gezien hebben / om-hals gebragt waren / zoo is't dat Antonio de Brito daar voorby trekkende / zig aldaar zoo lang ophield / tot dat hy Simon d'Abreu met eenig volk na een van haare Dorpen zond om het zelve in den brand te steken / en zoo veel Mooren den hals te breken als hy konde / op dat dien Koning Laudim zoude weten dat men het quaad dat de Portugyzen aangedaan wierd / niet ongestraft en liet / en dat dewyl zyn Eiland het eerste geweest had dat zulks zonder eenige de minste reden daar toe te hebben / begonnen had / het zelve mede op de zelve wyze moest worden gehandeld. 1521.

Brito en Garcia na de Molucco's vertrokken.

Simon d'Abreu wil wraak over het doodslaan van de gevlugte Portugyzen nemen.

Dit dan alzoo volbragt zynde / vertrok Antonio de Brito na het Eiland Tidor, daar Almansor Koning op was / welkers aankomst op die tyd was dat de zaken van die Eilanden / en inzonderheid van 't Koninkryk van Ternate, in staat waren om verloozen te gaan; het welk oorzaak zal zyn dat wy ons met het verhaal dier dingen een weinig zullen ophouden / alzoo dat alles tot het vervolg van deeze geschiedenissen zeer noodig is.

Komst van Antonio de Brito tot Tidor als de zaken van dat Eiland en Ternate zeer slegt staan.

Toen Antonio de Brito aan die Eilanden aan quam / was den Koning Boleife van Ternate overleden / en zeide men dat hy door de Mooren die in den handel der Nagelen bedraapd waren / vergeven was / om dat zy zagen hoe geerne hy gezien had dat wy aldaar een Sterkte gehad hadden / het welk haar / zoo zy meenden / een merkelyk nadeel zoude hebben aangebragt. Franciſco Serraon in die tyd / weinig dagen voor het overlyden des Konings / mede door toedoen der Mooren het leven gelaten heb-

Den Koning van Ternate zoo men zeid door de Mooren vergeven.

En Franciſco Serraon mede door haar van kant gemaakt.

1521. hebbende / en gelyk de onze naderhand verſtonden / hyna op de zelve tyd als ze Fernandes de Magellaan (gelyk wy zullen zien /) om-hals bragten / ſchynd het dat Godt toeliet dat ze beide malkanders aangezigt / of dat van d'onze niet en zouden zien / als oorzaak geweeſt zynde van het geene dit Koninkryk naderhand overgekoomen is ; en in de Papieren die van Franciſco Serraon overgebleven zyn / zyn Brieven van Fernandes de Magellaan gevonden / waar by hy rekenſchap van zig zelven gaf / en van het geen hy van meening was in 't werk te ſtellen / tot antwoord van andere Brieven die hy van hem gekregen had / gelyk hier na zal worden gezeid. „ En op de tyd dat den „ Koning Cachil Boleife voelde dat hy ſterven zou„ de / ſchoon hy de oorzaak daar niet van wiſt / „ maakte hy als een voorzigtig man / en den wel„ken voor d'onluſten van zyn Koninkryk na zyn „ dood bevreeſt was / (alzoo hy twee wettige Zoo„ nen naliet / welker ouderdom / genaam Bohaat, die „ hem moeſt navolgen / zeven Jaren ouder was / „ en d'ander Dayalo, met zeven Natuurlyke Kin„ deren / (meeſt Zoonen /) zyn Uitterſte-wil, waar „ by hy de Koningin zyn Gemalin / zynde de Doch„ ter van den Koning Almanſor van Tidor, tot „ Voogdeſſe zyner minder-jarige Kinderen en Re„ geerſter van het Ryk aanſtelde / alzoo zy door de „ hulp en bystand van haar Vader zoude konnen „ worden ontzien / en de zyne niets tegen haar Zoon „ zouden derven ondernemen / gelyk hy dan ook „ aan haar / mitsgaders aan de Zoon zyn Navol„ ger en alle de voornaamſte van het Ryk hoog „ aanbeval onze vriendſchap op het vlytigſte te zoe„ ken en te onderhouden. Waar mede nog niet te vreden zynde / liet hy / na dat zyn Uitterſte-wil ge„ ſlooten was / de Koningin en zyne Egte en Oneg„ te Kinderen, met de voornaamſte Perzoonen van zyn Ryk nog voor hem koomen / alwaar hy haar een deftige aanſpraak dede / en voor-eerſt tot on„ derlinge vrede en eendragt zeer bewegelyk aanmaan„ de ; Alzoo, ſeide hy / hy haar in den Geeſt alle

Koning Boleife maakt zyn Teſta-ment.

ge-

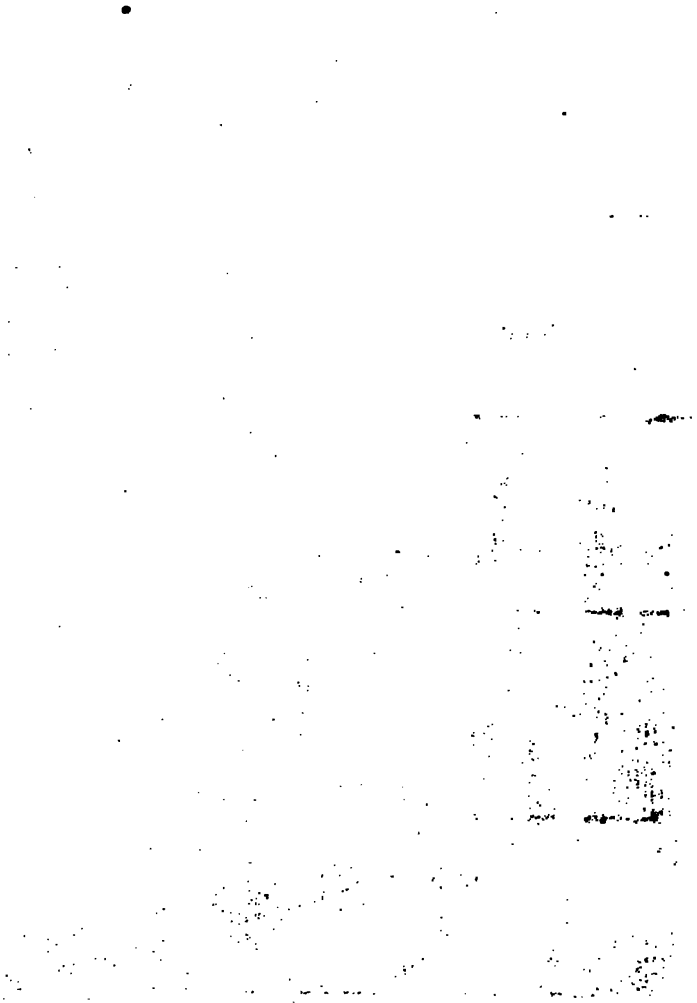

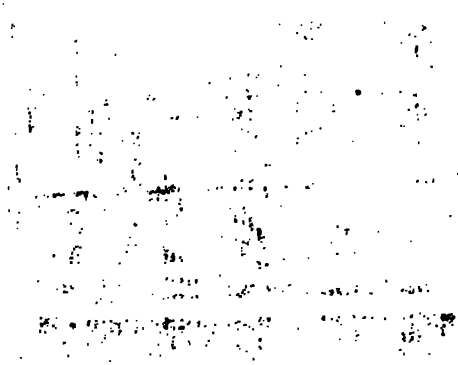

gewapend zag, niet tot bescherming van het Ryk, maar tot desselfs bederf: Dog dat het den geen toestond zulks voor te koomen, die tot de Regeringe geschikt was, zoo lang als zyn Zoon BOHAAT, den wettigen Erfgenaam, de Jaren daar toe niet en zoude hebben, weshalven hy de gemelde Regeringe aan de Koninginne overgaf, alzoo hy zig op haar deugd en voorzigtigheid betrouwde, die het zelve zoo tot welstand van het Ryk, als tot het behagen der vroome wel konde uitvoeren. En in gevalle zy, vermits d'opvoeding harer Kinderen, en andere die op de Vrouwen aankoomen, alles niet en konde waarnemen, zy onder de voornaamste van haar yemand zoude verkiezen die haar de behulpzame hand daar in bood, zynde dit de eerste zaak die hy op haar alle verzogt, en waar op hy gerust zoude sterven.

1521.

Zyn deftige aanspraak aan zyn Vrouw en de Grootste van 't Ryk.

Het tweede daar de behoudenis en vermeerdering van het Ryk / mitsgaders d'algemeene welstand meede ten hoogsten aan gelegen was: „ was dat „ zy de Vriendschap der Portugyzen grootelyks in „ agt zouden neemen / alzoo zy haar tegen haare „ Vyanden zouden beschermen / haare Nagelen af„ haalen / en al wat zy tot haar gebruik van nooden „ hadden / toebrengen / en eindelyk dat ze in haar / „ Vreede / trou / waarheid en andere deugden die „ in die Eilanden niet en waaren / zouden vinden / „ mids dat ze van gelyken met haar deeden / alzoo „ men daar door de liefde en de genegentheid der „ menschen aan zig trok / en schoon ze verscheide „ van geloof met haar waaren / dat men egter groo„ te voordeelen tot 's levens onderhoud van haar „ konde trekken.

Zyn vermaning om vrientschap met de Portugyzen te houden.

Dog niet tegenstaande de Omstanders in de tyd als den Koning haar zulke en diergelyke dingen voorhiel / dewelke alle op de twee voorgaande uitquamen / wel van meening waaren de zelve te volbrengen ende na te komen / zoo is 't egter zulks dat hy naauwelyks de geest gegeven had / of alles keerde 't onderste boven / zoo dat het weinig scheelde of het zoude tot een inlandzen Oorlog tegen mal-

Alles 't onderste boven kort na zyn dood geraakt.

1521. malkander dooꝛ het geheele Koninkrÿk gekomen zÿn. En het geen haar het meeſt ontſtak of opwekte om ieder na de Regeringe van het Koninkrÿk te ſtaan / ende den nieuwen Koning Bohaat onder zÿn magt of gewelt te krÿgen / was de komſt van Cachilato, Bloet-verwant van den Koning Bolcife, die hÿ / gelÿk als hier vooꝛen is gemelt / aan Garcia de Sà, Hoofdman van Malacca, afgezonden had / welken Cachilato deeze dood verſtaande / meede zÿn beſt deede / om aan de Regeeringe van het Rÿk te geraaken. Want alzoo hÿ de tyding bzagt dat onze Vloot eerlang in die Geweſten zoude komen / en dat de meening was een Sterkte aldaar op te werpen / zoo had hÿ geerne in 't bezit daar van geweeſt / om dooꝛ d'onze daar in te werden beveſtigd.

Oorzaak daar van

Staat mede na de Regering.

en hoopt op de hulp der Portugyzen.

Wat de Koningin aangaat / die was in die tyd niet alleen met alle die onluſten gequelt / maar ook met de geene die haar eigen Vader den Koning Almanſor haar heimelÿk verwekte / alzoo hÿ wel eenige gedagten had om zig zelve meeſter van 't Koninkrÿk te maaken / terwÿl d'andere vaſt in de Wapenen waren / en malkander den Oozlog aan deeden / het welk zÿ als een vooꝛzigtige Vrouw / zig niet en geliet te merken / maar hem wÿs maakte dat zÿ den raat die hÿ haar omtrent het opvoeden haarer Kinderen gaf / zoude volgen / hoewel zÿ wel wiſt dat hÿ alleg aanleide om zÿn vooꝛnemen in 't werk te ſtellen / zoo dat zÿ haar dooꝛ de noot gedwongen ziende / alle haare Vrienden en de vooꝛnaamſte van het Rÿk bÿ een riep / en haar vooꝛhiel; Dat ze zoo veel met het opbrengen haarer Kinderen te doen had, en wyl zy mede de zaken van het Ryk om haar ſwakheid niet en konde waarnemen, dat zy haar daarom by malkander had doen komen, om haar te zeggen dat zy daar toe tot haar helper van dien dag af verkoor CACHIL DAROEZ, alzoo behalven dat hy haar mans broeder was en de noodige begaaftheden tot dien einde hadde, hy een man was waar over zy alle wel verꝛnoegt behoorden te weezen; dat zy hem overzulx al-

Koningin door haar eigen Vader in haar regeringe gequelt.

Die zig onder ſchoone woorden onwetende houd.

En geeft haar verkiezing van haer mans broeder in haar plaats, aan de Grooten te kennen.

alles gelyk aan haar eigen zelf en aan haar Zoon zouden gehoorzaamen. Dat zy daarom alle de zaken die den Oorlog aangingen, in gevalle het daar toe mogte komen in zyne handen en in haar aller raad ſtelde, alzoo diergelyke dingen henluiden beter paſten als haar die maar een Vrouw was. 1521.

Na dat dit alzoo beſteld was / quamen de Kaſtiliaanen in die Eilanden / doch eerſt voor Ternate gekomen zynde / wilde de Koninginne of Cachil Daroez haar daar niet in laaten / zoo dat ze na Tidor overſtaken / alwaar ze van den Koning Almanſor zeer wel ontfangen wierden / alzoo hy ziende hoe zeer wy de zaaken van den Koning Boleife toegedaan waaren om de menigvuldige vriendſchap die wy van hem genoten hadden / als ook om den Gezant die hy na Malacca gezonden had / den welken reeds de tyding gebragt had dat onze Vlooten niet lang zouden toeven om zig aan die Eilanden te laaten vinden / en vreezende dat wy den ander daarom / en niet hem / mogten toevallen / en dat wy een Sterkte in dat Koninkryk van Ternate gemaakt hebbende / hy Almanſor daar door zeer benaaud zoude weezen / zoo beſloot hy de Kaſtiliaanen, dewelke aldaar met twee Schepen aangekomen waaren / vriendelyk te bejegenen. Want behalven de reedenen die den Koning Almanſor zig zelven om zyn belang voor oogen ſtelde / zoo voegden zy daar nog veel andere by / van de groote mogentheid van haaren Koning / zoo dat Almanſor zig ten opzigt van de hulp en bystand die hy van haar verwagtede / niet min ſterk als die van Ternate met de onze reekende te weezen.

Spanjaarden te Ternate niet in gelaten.

Maar te Tidor wel ontfangen.

De Koning van Tidor, bevreeſt.

En daar in door de Spanjaarden geſtyft.

Eindelyk hy liet haare twee Schepen met Nagelen afladen / en hiel hy zig eenige van haar om de Koophandel aldaar waar te neemen ; welker een genaamd Jan de Campos, die aldaar voor Koopman bleef / zoo haaſt als hy Antonio de Brito in Zee zag / meenende dat het zyne Schepen waaren / die van daar waaren vertrokken / of van een andere Kaſtiliaanſche Vloot / zig op het koſtelykſte kleede dat hy konde / het welk de onze aan-

Laat haare 2 Shepen met Nagelen afladen, en houd eenige van de haare by zig.

Een Spaard misleid en aangehouden.

1521. ſtonds van verre derde vermoeden dat het een Kaſtiliaan was / zoo dat Antonio de Brito een ſloep na hem toe zond eer hy konde kennen wat voor Schepen d'onze waaren / dewelke hem medenamen. Van hem verſtond hy d'oorzaak van zyn komſt / en dat hy aldaar twee Schepen afgeladen had / waar van een onze ſtreek genomen had om de Kaap van Goede Hoop op te zoeken / en het ander het welk te gelyk vertrokken was / hebbende een groot lek gekreegen / was tot Tidor wedergekeert / en na dat het zelve herſteld was / was het na het vaſte Land van d'Antilles van America gezeilt / om aldaar te loſſen / alzoo het na het Naauw, daar ze door gekomen waaren / niet weder derfde keeren.

Berigt dat deezen Spanjaart doet,

Antonio de Brito hoorende dat dit verhaal met andere dingen die hy van een ander Kaſtiliaan / genaamd Alonzo d'Acoſta verſtaan had / over een quam / welken d'Acoſta hy reeds in zyn Schip medevoerde / na dat hy hem uit een Jonk die hy onderweeg aangetroffen had / geligt hadde / doch die hy niet en begeerde dat te voorſchyn zoude komen zoo lang als hy met die ander doende was / om te hooren of haar zeggen ook van malkander verſcheelde / zoo nam hy deezen Jan de Campos ook meede / en ging tot Tidor landen / daar den Koning Almanſor het gebied had / op welken dag niet anders als bezoeken tuſſchen henluiden voorvielen. Doch de nagt aangekomen zynde / hoorden d'onze een groot geraas van Trommels en van kopere Bekkens gelyk aldaar het gebruik is / doch van Java zyn eerſte oorſprong heeft / om de roeiers al zingende op een pas-maat te verzellen / gelyk de Hoogduitze in haar krygs-gang zig na de dwars Fluit en de Trommel weeten te voegen / het welk reedelyk aangenaam om te hooren is / inzonderheid in de nagt. Doch niettegenſtaande d'onze zulke dingen wel meermaals gehoort hadden / wyl egter het geraas en het getal der Vaartuigen zoo groot was / en zy niet en wiſten met wat voorneemen zulks geſchiede / zoo begonden zy bereidſchap

Brito neemt hem mede na Tidor.

Geraas by nagt van Trommels en kopere Bekkens.

ſchap tot begten te maken / tot dat Antonio de Brito berigt kreeg dat het Cachil Daroez was / den welken hem volgens bevel van de Koninginne van Ternate quam bezoeken / alzoo ze beide zyn komſt aan 't Eiland Bacham reeds verſtaan hadden / zoo dat daar op een groot geſchiet van Geſchut aanſtond / en nog veel meer den volgenden dag daar zy malkander quamen groeten / het welk den Koning Almánſor al geheel niet aan ſtond / alzoo hy wel zag dat de blyk van de Koninginne van Ternate, zyn dogter / en van Cachil Daroez door zodanig een te gemoet trekken van onze Vloot / niet anders als tot zyn ſchade konde ſtrekken / inzonderheid gemerkt het geen hy tot onze ſpyt aan de Kaſtiliaanen / met haar zoo wel te onthaalen en zoo ſpoedig af te laden / gedaan had ; zoo dat hy als een man die het voorgedane wilde verbeteren / eer het langer aanliep / Antonio de Brito aanſtonds in zyn Schip ging bezoeken / zig verontſchuldigende dat hy zulks daags te voozen niet gedaan hadde / dog dat hy hem / op wat tyd het ook mogt weezen / quam bezoeken als een Perzoon die de Portugyzen zeer geerne in zyn Haven zoude hebben / als zynde een zaak daar hy al over lang met brieven die hy aan den Koning van Portugaal en aan zyne Kapiteinen tot Malacca gezonden had / na geſtaan hadde.

1521.

d'Onze bereiden zig tot vegten, dog bevinden dat het vrienden zyn.

Ongenoegen van den Koning van Tidor daar over.

Bezoekt egter Antonio de Brito.

Antonio de Brito antwoozde hem op een manier die daar zeer wel op paſte / „ En dat den Koning „ van Portugaal zynen Heer / uit inzigt van de brieven die hy hem gezonden had / hem met die „ Vloot afgevaardigd had om een Sterkte in zyn „ Haven van Tidor of Ternate daar het hem de „ Brito goet zoude dunken / op te werpen / tot welken „ einde hy na de gelegentheid van de Plaats en de „ gezontheid van de lugt / mitsgaders daar hy de „ meeſte Trouw en Opregtigheid zoude vinden / „ moſt zien / om dat de Portugyzen als ze een huis „ timmerden daar zy hoopten lang in te woonen / „ voornamentlyk na twee dingen zagen / te weeten eerſt de gelegentheid van de plaats / en daar

Brito's Antwoord.

Gedrag der Portugyzen als ze een langduurig huis willen timmeren.

1521. „na de goede en quade Nabuurſchap / om dat in „de eerſte de Lighamelyke gezontheid / en in de „tweede de Vreede en d'opregte trouw / waar in „het geluk van het gantſche leeven beſtaat / ver„zekert wierd. En nademaal hy zag dat zyn Ei„land dooz de nieuwe Gaſten die hy zoo wel ont„haald had / ingenomen was / daar ze nogtans „meer uit haar zelve gekomen waaren / als dat hy „haar geroepen of ontboden had / geſpk hy de „Portugyzen gedaan hadde / zoo dagt hem dat hy „verſchoont behoozde te werden / zoo hy een Ha„ven in zyn Eiland gezogt had / wyl hy Alman„ſor met die nieuwe vrienden zoo wel gedient was / „en dat hy overzulks van meening was na Ter„nate te vertrekken / alwaar hy beſcheid zoude „verwagten van het geen den Koning van Portu„gaal, zynen Heer en Meeſter, hem zoude gebie„den van het geen hy in dat geval zoude doen / „waar over hy de Brito hem met het eerſte Mou„zon zoude ſchryven.

Zeid na Ternate te willen om zyns Konings laſt af te wagten.

Den Koning daar over verzet.

Den Koning Almanſor ſtond zoo verzet over die woozden / dat alle de zyne zeer ſlaauwe ontſchuldigingen waaren / waar op Cachil Daroez tot antwoozd gaf / Dat hy zag dat den Koning alle de beſte reedenen waarom het dienſtiger was de Sterkte in zyn Eyland als op TERNATE te maaken, geſtadig van de hand wees, en dat hy daar zekerlyk niet anders meede voor had, als zyne nieuwe vrienden tegen het gemeene beſt van haar alle te begunſtigen; en hier op reezen de woozden zoo hoog van wederzyden / en ſpzak Cachil Daroez zoo louter uit de hozſt tot voozſtand van de beloften die hy ons / als een moedig Cavalier als hy was / gedaan had / dat Antonio de Brito haar hevigheid wat moſt doen bedaaren / zoo dat na dat men van wederzyden wat bezadigder had beginnen te ſpreeken / hy tegen den Koning zeide: Dat hy van meening was alle de Havens van zyn Eiland te bezigtigen, om na dat hy de zelve en die van TERNATE zoude hebben gezien, de beveelen die den Koning zyn Heer en Meeſter hem aangaande het maaken der Sterk-

En in harde woorden geraakt.

Maar door de Brito geſtilt.

Sterkte zoude gelieven te laaten toekomen, ſlip na te volgen. 1521.

Den Koning Almanſor hier op wat beter te moede geworden zynde / nam zyn afſcheid van Antonio de Brito, en zeide tegen hem: Dat hy na zyn Eiland ging, om hem die Gaſten om welkers wille hy voor hem zoo veel verlooren had, in handen te doen ſtellen, alzoo hy, vermits het ongenoegen van hem de Brito, de zelve by hem niet en wilde houden. Jan de Campos, den Hooftman der Kaſtiliaanen, dit ter ooren gekoomen zynde / verzogt Antonio de Brito zeer beleefdelyk / dat hy de goederen die hy op het Eiland had / op een verzekerde plaatſe wilde doen brengen / ende niet in des Konings handen laten. Waar op Antonio de Brito hem tot antwoord gaf: Dat hy ze zelfs zoude bezorgen; en wyl de geene die daar op paſten / op haar komſt ſtonden / en de gemelde goederen meer zouden gelden daar ze wezen zouden / dat ze door haar wel zouden worden bewaard. Tot dien einde zond hy met hem Lizuarte de Lix, die Schryver van 't Comtooir was / op dat / behalven d'opſchryving die de Kaſtiliaanen daar van zouden maken / hy mede een ander tot des te meerder verzekering van het goed van den Koning van Kaſtilien, die ze zeiden dat hy aldaar had / zoude opnemen.

Die afſcheid neemt met belofte van hem de Spanjaarden in handen te ſtellen.

Verzoek van Jan de Campos hier op.

En antwoord van de Brito.

Alle deeze dingen dan alzoo beſteld zynde / vertrok Antonio de Brito met Cachil Daroez na Ternate, alwaar den nieuwen Koning en zyn Moeder / beneffens alle de voornaamſte van 't Hof / hem met zulk een pragt en toeſtel ontfingen / als of daar een Doorſtander van Haaren arbeid / en een Beſchermer van alle in 't Land gekoomen was. Antonio de Brito ondertuſſchen / niet tegenſtaande hy meer om den Koning Almanſor te vreden te ſtellen / als om een Sterkte in Tidor op te werpen / alle de Havens van dat Eiland had laten bezigtigen / zoo hy egter een ander beter als op Ternate gevonden had / zoude hy die uitgekoozen hebben / om het gemoed van die Moor over de moeite daar de Kaſtiliaanen hem in gebragt hadden / gerust te ſtel-

Vertrekt met Cachil Daroez na Ternate alwaar heerlyk ontfangen werd.

Tragt den Koning van Tidor te vreden te ſtellen.

1521. ſtellen / alzoo hy een zeer groot berouw daar over toonde; dog nademaal die van Ternate, ſchoon het ſteenagtig land was / beter als alle die van Tidor was / zoo had hy een genoegzaam ſchoonſchynende reden / om zig deswegen 't ontſchuldigen / het welk een groote ſmert voor den Koning was.

Kieſt egter Ternate tot de Sterkte.

Deeze plaats dan aldus uitgekoozen zynde / om dat'er geen beter en nader aan de Stadt Ternate was / zoo begon Antonio de Brito de hand aan 't werk te ſlaan / zoo dat hy zelfs de eerſte ſteen daar van op den 24 Juny des Jaars 1522 leide / meſſens alle de onze / zoo Edelluiden / Cavaliers als Soldaten / om dat het op St. Jans dag was / een Kap op zyn hoofd hebbende / en wierd de gemelde Sterkte ter gedagtenisſe van dien / de Sterkte van St. Jan genoemd.

En leid de eerſte ſteen daar van op St Jans dag.

DER PORTUGYZEN

VERHAAL VAN FERDINAND MAGELLAANS SCHEEPS-TOGT,

in dienſt des Konings van KASTILIEN, door deſſelfs aller-eerſt ontdekte

STRAAT,

na de *Specery-Eilanden* ondernoomen.

Brieven van Franciſco Serraon aan Magellaan.

Voor deezen hebben wy gezeid / dat Franciſco Serraon eenige Brieven van de Molukze Eilanden daar hy aangekoomen was / aan Fernando de Magellaan, als zyn Vriend zynde / ten tyde als zy beide na Indiën gingen / inzonderheid in het ſtuuren van Ma-

Malacca geſchreven / en den toeſtand van die Ooſterze Eilanden omſtandig verhaald hadde; het welk hy met zoo veel woorden en omſlag van zaken had gedaan / om zig alzoo aanſtemelijk by den Koning Don Manuel te maken / dat het ſcheen alſ of die Brieven nog veel verder alſ uit het Land zuzer Tegen-voeters of uit een Nieuwe Weereld geſchreven waren / waar door hy zelfs meer dienſt alſ Don Vaſco de Gama met het ontdekken van Indien, aan den Koning gedaan te hebben. 1521.

Welke brieven ſchynen uit d'andere Weereld te komen.

Deeze Brieven wierden in handen van Fernando de Magellaan gezien / alzoo hy veel werk van de Vriendſchap van Franciſco Serraon maakte / en dien grooten dienſt die hy aan den Koning gedaan had / zeer hoog verhief / en ook ten eerſten op de gedagten die hy daar uit quam te krygen / zoo zeer bevreesde / dat hy van geen andere dingen ſpraak. Dit voornemen / of deezen aanſlag zag men naderhand uit zyne Brieven de welke onder eenige Papieren gevonden wierden / die na het overlyden van Franciſco Serraon aldaar tot Molucco overbleven / en door Antonio de Brito in bewaring wierden genoomen / waar mede hy / op die van Serraon antwoorde / gelijk wy nu zullen zien. Daar in dan zeide hy: Dat zoo het Godt believde, hy haaſt by hem zoude weezen, en zoo het door toedoen van PORTUGAAL niet en was, het door KASTILIEN zoude geſchieden, alzoo zyne zaken zoodanig ſtonden, dat hoe weinig hy maar na hem wagtede, wyl zy maltander al over-lang gekend hadden, hy hoopte dat zy beide daar wel zonden by varen. En nademaal den Duivel in de gemoederen der Menſchen altoos eenige dingen verweekt die haar tot het quade brengen / en daar in doen verharden / zoo gebeurde het dat deezen Fernando de Magellaan eenig ongenoegen tegen zyn Koning en het Rijk opgenoomen hebbende / hy daar door zig tot quade aanſlagen begaf / en de zelve ook naderhand in 't werk ſtelde / het welk in deezer voegen toeging.

Magellaan ſpreekt byna nergens anders van.

Zyn voornemen werd na zyn dood uit zyn brieven gezien.

Deezen Fernando de Magellaan zig tot Azamor bevindende / ten tyde alſ Jan Soares daar Gouverneman

1521. man van was / zoo gviel het dat hy Fernando in een stroopery die men tegen de Mooren aangeregt had / met een Lancie aan het voegzel van het been wierd gequetst / waar door hy naderhand wat mank ging. Hier op gebeurde het dat in een uitval die Jan Soares dede / als zynde een aanmerkelyke zaak / agt-honderd 't negentig Menschen gevangen genoomen / en twee duizend stux Vee gekreegen wierden; van welke uitval gedagten Jan Soares uit oorzaak van behoeftigheid / en om hem wat voordeel aan te brengen / den zelven tot Opper-Bevelhebber / en nevens hem / eenen Alvaro Monteiro aanstelde. De welke / vermits de Inwoonders der Stadt naderhand over de ongeregtige verdeeling van den roof klaagden / beide de hand daar op leiden / en inzonderheid op het Vee; zeggende dat zy vier-honderd stux daar van aan de Mooren van Enxouvia verkogt hadden / zynde met henluiden over-een gekoomen dat zy ze by nagt zouden halen / alzoo zy ze langs de Muuren van de Stadt gevoerd hadden / en na dat zulks geschied was / en de Mooren het gemelde Vee in zekerheid gebragt hadden / deden zy haar het zelve weder brengen / zeggende dat zy het Vee stalen; dog daags daar aan volgden zy het zelve op het spoor / wel denkende dat het nog aan deeg-zy van de Rivier was / en gingen na de waad-plaats / daar zy het deden overtrekken.

Verhaal van het geen aanleiding tot zyn aanslag gaf.

Roof op den Vyand gemaakt.

Klagten over de quade verdeelinge.

Magellaan en Monteiro zeggen het Vee verkogt te hebben.

Fernando de Magellaan zig eindelyk hier door hebbende gered / alzoo het een zaak was die veele aanging / en die niemand zig in 't byzonder wilde aantrekken / en inzonderheid om dat Jan Soares van Azamor quam / Don Pedro de Souza, (den welken naderhand Grave van Prado wierd gemaakt /) voor Kapitein herwaarts-aan trok / zoo is't dat hy Magellaan by deeze aanstelling van een nieuwen Kapitein / mede na dit Koninkryk zonder verlof van Don Pedro vertrok. En alzoo hy Magellaan een man van Edelen bloede en van dienst was / ende mede met zyn eene been mank ging / begon hy terstond eenige verzoeken aan den Koning te

Magellaan komt na dit Ryk zonder verlof van den nieuwen Kapitein Don Pedro de Souza.

Begint verzoeken aan den koning te doen.

te doen / waar onder men zeid dat mede een verhooging van zyn loon was ; een zaak die de Edelluiden van dit Ryk veel verdriet veroozaakt heeft / en een zoozt van Martelary onder de Portugyzen, en ontrent de Koningen een ſtuk van laffigheid ſchynd te zyn. Want gelyk het onder de Menſchen een gemeen gevoelen is / dat de gunſten die dooz de Princen tot belooninge van dienſten bewezen wozden / maar een wiſſel-geregtigheid is / de welke ontrent alle / volgens een ieders waardigheid en ſtand moet wozden in agt genoomen / zoo is't dat als men haar hun geregtig deel onthoud / ſchoon zy het met ongenoegen koomen te lyden / hebben zy egter nog geduld : maar als het voozbeeld in zyns gelyken voozvald / en inzonderheid in die geene die zig meer met haare liſten en Vrienden als met haar eigene begaaftheden bedienen / dan ontgaat haar allerhande geduld ; hier uit ontſtaat verbolgenheid / vervolgens haat / en eindelyk allerley wanhoop / tot dat men komt allerhande misdaden te begaan / en zig zelven en een ander veele ſchade toe te brengen. 1521.

Aanmerking daar op.

Dog het geen Fernando de Magellaan het onverdragelykſte voozquam / was / dat om een halve Cruzaat verhooging die hy s'Maants op zyn bewooninge verzogt / daar eenige Menſchen ten tyde als hy tot Azamor was / zig mede bevonden / de welke op het gerugt van zyn dieffſtal van het Vee / begonden te zeggen : Dat zyn mank gaan maar een gemaakte zaak was, om alzoo tot zyn verzoek te geraken. Welke dingen / beneffens nog eenige andere / die hy als een verſtoozd Menſch van zig gaf / ter oozen van den Koning quamen / het welk zyn verzoek geweldig veragterde. Waar by nog quam dat Don Pero de Souza, Hoofdman van Azamor, aan den Koning ſchreef dat hy de Magellaan zonder zyn verlof vertrokken was / beneffens het geen hy in den bewuſten uitval gedaan had / daar de Inwooners over klaagden / verzoekende dat zyn Majeſteit daar na gelieſde te laten vernemen / om hem na zyn verdienſte te ſtraffen.

Het ſpytigſte voor Magellaan om verdaauwen te het verwyt van zyn geveinſt mank gaan.

Zyn verzoek by den Koning veragterd.

Daar by komt nog zyn vertrek zonder verlof en gepleegde trouloosheid ontrent den roof.

1521. was die dit Koninkrijk toequam / de redenen en oorzaken van d'ouwde verdeelinge die'er tusschen deeze Koninkrijken van Portugaal en Kastilien gemaakt was / tot dien einde bybrengende. Dog eer hy dat verzoek in 't werk stelde / had hy met Fernando de Magellaan eerst daar over al gesprooken / en hem ernstig aangemaand dat hy zyn voornemen zoude staken / alzoo hy daar door niet alleen Godt en zyn Koning vertoornde / maar ook zyn eer voor eeuwig besmette / zyne Bloed-vrienden geweldig verkorte / en eindelijk oorzaak van twist en oneenigheid tusschen twee Koningen was / de welke zulke groote Vrienden en zoo nauw aan malkander door bloedverwantschap en het trouwen verbonden waren.

Na dat hy met Magellaan daar van gesprooken had.

Antwoord van Magellaan.

Hier op gaf hy tot zyne ontschuldigingen voor: Dat hy zyn woord aan den Koning van Kastilien reets gegeven had, en dat hy zyn gemoed nog meer zoude beswaren zoo hy het zelve niet en hield, dog minder in zyn gevoelen te toonen over het leet dat hem van zyn Koning wedervaren was.

Den Koning van Kastilien ondertusschen een geweldigen Liefhebber wezende van de Zee-kaarten en gereedschappen die Fernando de Magellaan hem had laten zien / en inzonderheid van den Brief die Franciſco Serraon aan deezen van Molucco geschreven had / waar in hy nog nader van die dingen sprak / mitsgaders van de redenen van Magellaan en van den Sterre-kyker Faleiro, hadden deeze afteekeningen en woorden van misnoegde Menschen meer kragt op hem om hem zyn voornemen te doen voortzetten / als alle de redenen die Alvaro d'Acosta hem in de grootsten iever van de huwelyks-zaak met d'Infanta Donna Leonora, het welk / gelyk wy op zyn eige plaats omstandiger verhaald hebben / in die tyd geslooten wierd / voor oogen stelde. Dog alzoo den aanslag van deeze nieuwe Ontdekkinge juist op de zelve tyd voorviel als dit huwelyk verhandeld wierd / zoo moest de zelve nog wat agter blyven; want de meeste Vreden die tusschen de Princen / na het overgaan van al-

Den aanslag van Magellaan uitgeſtelt.

...TER VANDER AA met Privilegie.

280
290
300
310
320
330
Virginia
Florida
C. Charles
La Bermuda
C. Romano
Mexicanus Sinus
Cuba
Hispaniola
Porto Rico
Barbados
Tabago
Trinidad
Iamaica
Iaca
C. Blanco
P. de Berica
C. de S. Maria
C. de Corrientes
Terra Firma
Guiana
C. d'Orange
Pasto
Cuesta
C. Blanco
Truxillo
Lima
P. de Sangallan
MARE
CIFICUM
Copiano
Val Paraiso
I. Iuan Fernando
Castro
Ingerial
Osorno
Terra Magellanica
C. Noora
AMERICA
MERIDIO
NALIS
Amazonum
Regio
Charcas
Guayra
Paraguay
Uruguay
Cordoba
Mendoza
Iuan
Rio de la Plata
C. de S. Antonio
C. de S. Andres
Costa Desierta
C. Redondo
C. S. Iorge et Blanco
Magellanicum
Milliaria Germ
Milliaria Hispa
300
310
320
330

alle twiſten en Oorlogen / getroffen worden / ballen gemeenlyk / gelyk in de Bly-eindende Spelen, op huwelyken uit. Dit geſchiede mede op dat dit voorſchreve huwelyk met zoo veel meer deftigheid en ſtatie zoude worden gevierd / en de eerbied die zulke hooge ſtants Perzoonen toekomt / na behooren in agt genoomen; regt anders als in de Treurſpelen, de welke gemeenlyk een droevigen uitſlag hebben / als daar uit geſprooten zynde; want het belang is zoo eigen aan zig zelve / dat nademaal het zelve een groote nadruk in iemants gemoed veroorzaakt / zoo is het dat het zelden na andere redenen luiſterd / hoe wigtig en dringende de zelve ook moogen wezen. 1521.

De huwelyken der Grooten met de Bly- en Treurſpelen vergeleken.

Eindelyk den Koning van Kaſtilien dede vyf Schepen tot deeze nieuwe Ontdekkinge die Fernando de Magellaan beloofde / toerusten / waar over hy hem als Opperhoofd ſtelde. d'Andere Hoofdmannen waren genoemd Louis de Mendoza; Gaſpar de Querada; Juan de Cartagena, en Jan Serraon, alle geboore Kaſtilianen, gelyk ook het meeſte volk dat op de Vloot was / zynde ontrent twee honderd-en vyftig Perzoonen / waar onder eenige Portugyzen, van de Vrienden van gedagten Fernando de Magellaan, als Duarte Barboza, zyn Swager / en Alvaro de Meſquita; Eſtevan Gomes, en Jan Rodrigues Carvallo, beide Stuurluiden / en andere die daar toe opgemaakt waren; doch de Sterre-kyker Faleiro ging niet mede / het zy om dat hy berouw kreeg / of dat hy den uitſlag van dat voornemen door zyn konſt meende te zien. Sommige zeggen dat hy zig zinneloos beinsde te wezen / doch Godt gedoogde dat zulks waar wierd / zoo dat hy tot Sivilien in 't Huis der Krankzinnige wierd gezet / maar in zyn plaats ging een ander Sterrekundige, een zeer geleerd man in die Konſt / gelyk wy uit het geen dat hy op die reis uitwerkte / gezien hebben / waar van wy hier na zullen ſpreken / hoewel het ſchynt dat deezen mede het uur van den dag dat de Vloot van St. Lucar de Barrameda vertrok / zynde geweeſt den 21 September

Toeruſting van vyf Schepen voor Magellaan.

Kapiteinen en volk die mede gaan.

deſ

1521. deſ Jaars 1519/ niet wel uitrekende / als mede niet en zag het einde dat hy en Magellaan op het Eiland Subo zouden hebben / gelyk ook het rege dat'er van de Kapiteinen geſchiede / en eindelyk de groote gevaren die de gemelde Vloot uitſtond / gelyklwe in 't volgende verhaal zullen zien.

Sterrekundigers misſlag omtrent dit voornemen.

Wat ſtreek de Vloot neemd.

Deeze Vloot van St. Lucar de Barrameda vertrokken zynde / nam haar ſtreek na de Canariſche Eilanden, alwaar ze haar vier dagen ophield / en Fernando de Magellaan kreeg een Karavel / waar mede men zeid dat hy gewaarſchouwd wierd op zyn hoede te wezen / alzoo de Kapiteinen die hy by zig had / voorgenoomen hadden hem op de reize niet te gehoorzamen: doch wyl zulks zig eerſt naderhand openbaarde / zoo ſchynt het dat het eer van de geledene ongemakken van de reis / en van de wyze waar mede Magellaan met haar omging / ontſtont / als dat zy zulks voor haar vertrek opzettelyk zouden hebben voorgenoomen / om dat zy Rio de Geneiro van ons Landſchap van St. Cruz, dat men gemeenelyk Brazil noemd / voorby zynde / de koude begonden te voelen / inzonderheid aan Rio de la Plata, zynde op vyf-en dertig Graden / begonden de Kapiteinen / alzoo ze zagen dat zig noch geen Kaap of Doortogt daar Magellaan zoo breed van opgegeven had / op dede / hem te vragen: Wat eigentlyk zyn voornemen was. Doch hy gaf haar tot antwoord: Dat ze hem maar zouden laten begaan; dat hy heel wel wiſt wat hy dede, en dat dat werk op hem alleen beruſtede, en niemand anders aanbetrouwd was. Zoo dat hy zyn reis al geſtadig vervolgende / op den 2 April deſ Jaars 1520 aan een Rivier quamen / die zy de naam van St. Juliaan gaven / leggende op vyftig Graden / en dat met zulke ſtormen / houde en onweder / dat het volk de zeilen niet en houde regeren. Want in die Gewesten is de Winter / na die Landſtreek te rekenen / kouder als na de kant van het Noorden / zoo uit oorzaak van het verſchieten van de Zon / gelyk de Sterrekundige willen zeggen / als om dat na de As-punt toe geen beſchutting van vaſt land is.

Waarſchouwing aan Magellaan.

Vraag der Kapiteinen aan Magellaan.

Zyn antwoord.

Komt aan een Rivier die hy St. Juliaan noemd.

Op

Op de gemelde Rivier wierd een Handspleging tuſſchen het Opper- en andere Hoofden aangaande de weg die ze afgeleid hadden/ en de geene die haar nog ſtond te doen/ gehouden/ maar uit beſe onderlinge twiſten onder henluiden ontſtonden. Want Magellaan wilde na geenderhande onheilen luiſteren die ze hem voorhielen/ zoo hy verder ging/ maar wilde liever aldaar overwinteren/ met voorneemen van tegen het voorjaar tot vyf- en zeventig graaden toe voort te zeilen; zeggende dat nademaal de Zee-Kuſten van Noorwegen en Yſland noch hooger laagen/ en egter in 't voorjaar al zoo handzaam om te bevaaren waaren als die van Spanjen, het daar mede ook zoo zoude weezen. En nademaal hy zig onverzettelyk in dat voornemen toonde/ en geenzins na het tegenſpreeken der Hoofd-mannen en Stuurluiden wilde hooren/ zoo ontſtond'er een groote mompeling onder haar alle/ zoo dat de voornaamſte van henluiden zeiden: Dat daar geen voordeel voor de Koninkryken van KASTILIEN aan vaſt was; en dat al was het dat 'er ter plaatze daar zy haar bevonden, namentlyk op de hoogte van vyftig graaden, een KAAP of DOORTOGT was, het egter geen land en was om van zoo verre als zy gekomen waaren, te konnen bereiken: en zoo de NOORDZE of YSLANDZE KUSTEN konden werden bevaaren, gelyk hy MAGELLAAN om de reeden door hem bygebragt, geliefde te zeggen, zoo wierd dat door d'Inboorlingen van die landen gedaan, of door die geene die daar zoo digt by waaren, dat ze in veertien dagen tyds de verſt afgelegene gedeeltens konden bereiken; maar uit KASTILIEN te komen, onder de MIDDEL-LYN deur te trekken, en de geheele Kuſt van BRAZIL voorby te zeilen, waar toe meer als zes of zeven maanden van nooden waaren, en dat door zulke verſcheide land ſtreken, dat met het verwiſſelen der zelve, weder en wind moede veranderden, dat dit alles bevaaren was door die geene die niet anders als het geene d'ondergang der Schepen, Volk, en zoo veel Goederen dreigden,

1521.

Raat honding en twiſt over de afgeleide weg.

Magellan volhard in zyn voornemen.

Groote mompeling daarover.

1521. den, voor hadden, de welke ongelyk veel meer bedroegen als alle de NAGELEN van de MOLUKZE EILANDEN, al was 't dat de weg om door d'andere Zee te koomen, zoo kort was als de geene die zy nog moſten zeilen, enkel om de zelve te ontdekken!

Gezeg van 't Scheeps volk.

Het ander gemeen volk dat zulke redenen niet en voerden / zeiden: Dat hy MAGELLAAN om weder in de gunſt van den Koning van PORTUGAAL te raaken, (die hy met deezen aanſlag ten hoogſten vertoornd had,) haar alle op de Vlecsbank wilde brengen, en daar na na PORTUGAAL wederkeeren. Eindelyk wyl zy haar alle niet langer voor de houde konden beſchutten / en onlydelyke ongemakken moſten uitſtaan / zoo ſpanden deeze drie Hoofd-mannen zaamen aan / namentlyk jan de Cartagena; Gaſpar de Quexada en Louis de Mendoza, om deezen Magellaan gevangen te neemen of te dooden / en weeder na Kaſtilien te keeren / om aldaar reedenen van 't voorlede ne en van deſſelfs hartnekkigheid te geeven.

Samenſpanning van drie Kapiteinen om Magellaan te vangen of te dooden.

Laſt hier op van Magellaan tegen een van haar drien.

Magellaan dit ter Oozen gekomen zynde / gaf eenen Gonzalo Gomes de Eſpinoza, den welken voor Hoovoofl op de Vloot diende / aanſtonds laſt Louis de Mendoza in zyn Schip dat buiten de Rivier lag / onder ſchyn van hem een brief van zynent weegen te brengen / van 't leven te berooven / gelyk geſchiede. Zoo haaſt als deezen met een Hook dood geſteeken was / nam hy de twee andere gevangen / waar van Gaſpar de Quexada levendig gevierendeeld wierd / gelyk ook Louis de Mendoza na zyn dood wierd gedaan. En alzoo 'er op de Vloot geen Scherp-regter was / zoo ſchonk Magellaan het leeven aan een Dienaar van Gaſpar de Quexada, den welken meede aan 't verraad ſchuldig was / om zulks te verrigten / want dat regt geſchiede gelyk als aan Verraders van den dienſt des Konings van Kaſtilien. Wat Jan de Cartagena aangaat / die wierd meede het leeven vergund / doch daar teegen gevonniſt om aan dat woeſt land te werden gezet / beneffens een Klerk die

Straf van een ander.

Scherp-regter op de Vloot aangeſteld.

Straf van de derde.

die meede aan de misdaad handdadig was / met dertig Arrates brood ieder tot haar onderhoud: en schoon'er nog meer schuldige aan dat schelmstuk waren / wierden egter deeze weinige maar geregt / want soo men ze alle gestraft had / soude men weinig volk tot het volbrengen van de reis over gehouden hebben; dog sommige van haar moesten der genoeg voor lyden / vermits den swaren arbeid die hy haar naderhand liet doen. Want nademaal hy voornam aldaar vier Maanden lang / namentlyk May / Junius / Julius en Augustus / als wanneer de Son na ons Noorden overhoomt / t overwinteren / soo gaf hy haar in die tyd niet alleen soo veel werk tot het herstellen der Schepen / dat het te jammerlyk was haar de houde die sy leden / te zien uitstaan / maar daar en-booven sond hy haar nog diep in 't land / om te zien of sy een doortogt na een andere Zee konden ontdekken / beloovende groote dingen aan die geene die dat geluk te beurt soude vallen. 1521. d'Andere schuldige gespaard. Zend volk aan land om doortogt te zoeken, met groote beloften.

Dit volk dan liep wel twintig mylen landewaart in / waar mede sy tien dagen doende waren / en bragten met haar eenige mannen van dat land die over de twaalf palmen hoog waren / aan wien Magellaan eenige giften dede / en hield'er twee by zig tot vertooning van zyn pragt / en om de selve na Kastilien te brengen / dog sy leefden niet lang / alsoo ze gewend waren niet anders als rauw vleesch te eten. Op de selve tyd verloor hy een van zyne Schepen / namentlyk dat van Jan Serraon, die Magellaan voor-uit gezonden had / om te zien of hy een Kaap of een Doortogt konde opspeuren; en schoon het volk dat gevaar ontquam / het welk ontrent twintig mylen van de plaats daar de Vloot ten anker lag / voorgevallen was / soo hadden ze egter in elf dagen tyds dat de gaauwste van haar over land weder by de Vloot keerden / soo veel ongemakken van honger en houde uitgestaan / dat doen ze weder quamen / hy haar byna niet en kende / alsoo ze eer Geraamtens als Menschen geleken / en d'andere de welke agter gebleven waren / liet hy Wat berigt zy medebragen. Rauw vleesch eters gevonden, en een Schip verlooren. Honger en dorst geleden.

1521. met Schuiten van daar afhalen.

Vertrekt van de Rivier St. Juliaan.

Dan daar vertrokken zynde / alwaar hem eenig volk van houde en ſwaren arbeid afgeſtorven was / zeilde hy eenigen tyd langs de Kuſt / alle Bayen en Havens aan doende daar hy aan quam / om te zien of hy eenige doortogt zoude konnen vinden / tot dat ze op den 20 October aan een Kaap quamen / die zy de naam van de Maagden gaven / alzoo het den dag der Elf duizend Maagden van St. Urzel was.

Komd aan de Maagde Kaap.

Deeze Kaap leid op twee-en vyftig Graden / en ontrent twaalf mylen voor de zelve hadden ze den ingang van een Zeewyte of Engte / ontrent een myl breed / op twee-en vyftig Graden en zes Minuten gevonden; en alzoo Magellaan uit de ſtercke ſtroom / uitgegaders door den geboden arbeid die hy door zyn volk liet aanwenden / als ook door eenige Walviſſen die ze op de ſtrand vonden / vaſtelyk voordeelde dat ze aan de mond van een Nauwte waren / waar door men in een andere Zee konde koomen / zoo liet hy groote vreugde teekenen door de geheele Vloot aanregten / als meenende dat hy zyn zoo lang gewenſt oogmerck eindelyk bereikt had. En alzoo'er onder 't volk groote klagten over de ſchaarsheid van mondkoſt waren / om dat ze zagen dat hy van meening was door het Nauw in d'andere Zee over te varen / en zyn voornemen ten einde te brengen / zoo liet hy door alle de Schepen uitroepen: Dat al wie van zoodanige ſchaarsheid maar het minſte zoude reppen, aanſtonds zonder genade met de dood zoude worden geſtraft!

Komt aan de lang gezogte doortogt.

Magellanus ſcherp dreigement tegen de klagers van ſchaarsheid.

Zet het door 't Nauw.

Hier op zette hy het dan / in Gods naam / door het Nauw, het welk op ſommige plaatzen een Muſket / op andere een Kanon-ſchoot / en weder op andere een / en ook ander-half myl breet was / hebbende aan beide zyden hoog land / waar van een groot gedeelte door de Winden verwaarmd was / en het ander met Geboomte / daar onder eenige Appel-boomen. Op den top van de hoogſte Bergen zagen zy de Sneeuw leggen / zoo als die daar het geheele Jaar was / zonder ſmelten. Een deel

Vind'er hooge Bergen met ſneeuw bedekt.

daar

daar van geleek wel Hemels blaauw, of iets dat lang gelegen heeft / of eindelyk iets dat het volk niet en kon onderscheiden / te zyn. Zynde aldus vyftig mylen verre door het Nauw gezeild / en ziende eenige kleine Rivieren die door het land liepen / trokken zy door een nauwer plaats tusschen twee hooge Bergen / en zagen dat het water zig aldaar in twee takken of armen verspreide. Fernando de Magellaan niet wetende welke van die twee in d'andere Zee viel / zond een Schip daar Alvaro de Mesquita Kapitein op was / na het Zuiden / om zulks 't onderstaan / en na d'ander zyde een Schuit / de welke wederkeerde na dat ze twaalf mylen verre geweest hadden. En alzoo hy aan Mesquita belast had binnen drie dagen weder te keeren / om van hem te verstaan hoe hy gevaren was / en het nu al zes dagen geleden was / zoo zond hy een ander Schip om hem op te zoeken / welkers Kapitein drie dagen daar na weder quam / zonder iets gevonden te hebben.

1521.

En twee engten.

Doet zulx gaan doorzoeken.

Vermist een van de uitgezondene Schepen.

Fernandes Magellaan egter ten hoogsten daar aan gelegen zynde om te weten waar zyn Schip gebleven was / en niet langer wetende wat hy daar toe doen zoude / begon eindelyk om zyn Sterre-kyker te denken / die hy daar over onderdraagde. Den welken / na zig een weinig bedagt te hebben / hem tot antwoord gaf: Dat hy volgens zyn kunst bevond dat het Schip weder na Kastilien was gekeerd, dog den Kapitein gevangen genoomen. Dog schoon Magellaan hier niet veel geloof aan sloeg / zoo wierd het egter alzoo waar bevonden / want de Stuurman was met toestemming van alle het volk na Spanjen, en nademaal den Kapitein zig daar tegen stelde / zoo wierd hy gequetst en in de yzers geslagen. Ze zeilden voorby de plaats / daar Jan de Cartagena en de Klerk aan land waren gezet / en quamen in Spanjen, agt Maanden na dat ze Magellaan verlaten hadden.

Sterrekykers besluit daar over.

En hoe verre waar bevonden.

Het vermiste Schip komt weder in Spanjen.

Hy zig hier op zonder dat Schip bevindende / daar Alvaro de Mesquita en eenige Portugyzen op waaren / viel hy niet anders aan als Duarte Bor-

1521. boza en eenige weinige daar hy zig meede hoopte te behelpen / want alle de Kaſtiliaanen waaren ten hoogſten op hem geſtoort / behalven de afkeer die zy van die reis hadden / uit oorzaak van de ſwaaren arbeid die ze daar in hadden uitgeſtaan / en derhalven zoo bevond hy zig in d'uiterſte verlegentheid / niet weetende wat hy aanvangen zoude. Zoo was het dan dat hy om zig voor de geene die hem by gebleeven waaren / van alleg te regtvaardigen / twee Geſchriften van eenen inhoud voor de twee Schepen maakte / alzoo hy uit vreeg van eenig muitnoegen te verwekken / zoo hy haar wil niet en volgde / niet en begeerde dat de voornaamſte by hem quamen. En nademaal een van de gemelde Geſchriften in het Schip van den Kapitein Duarte Barboza, daar de Sterre-kyker zig meede op bevond / gebragt wierd; welken Sterre-kyker, het zelve in een boek overſchreef / en zyn antwoord daar onder ſtelde / om zig ten allen tyden te regtvaardigen / om dat hy in de Molukze Eilanden quam te overlyden. En nademaal wy de gemelde Geſchriften geſteegen / ende alg nog onder ons hebben / gelyk wy hier na breeder zullen zeggen / zoo zal het niet buiten ſchik zyn / zoo wy hier een Afſchrift van beide ſtellen / op dat men niet uit ons / maar uit haar eige woorden den ſtaat daar ze doen ter tyd in waaren / en het voornemen van Magellaan, in gevalle hem het zelve quam te miſſen / mogt zien. En alzoo de zelve in onze Taal zyn / zoo zyn dit zyne eige woorden / zonder daar iet by of af gedaan te hebben / gelyk het door de Sterre-kyker, Andries de San Martin, zoo alg wy gezegt hebben / overgeſchreeven was.

Uiterſte verlegenheid van Magellaan.

Steld twee Geſchriften tot zyn regtvaardiging op.

Dat de Sterrekyker op antwoord.

Inhoud van gemelde ſchrift.

Ik FERNANDO DE MAGELLAAN *Ridder van d'Order van St. Jacob, en Opper-Hoofd van deze Vloot, die zyn Majeſteit tot het ontdekken van de* SPECERYEN *uitzend, enz.* Doe te weeten aan u, DUARTE BARBOZA, Hoofd-man van 't Schip VICTORIA, en aan deſſelfs Stuurluiden, Schippers en Hoogbootsmannen, dat ik verſtaan hebbe dat het u alle een ſwaare zaak dunkt te zyn,

dat

dat ik gezint ben myn voorneemen voort te zetten, om dat gy meent dat het weder tot de reis die wy voor hebben, ons niet en diend. En alzoo ik een man ben die niemands raad en verwerp, maar in tegendeel dat alle myne zaaken al van langer hand met een ieder overleit zyn, zonder dat ik ooit iemant beledigd hebbe, Zoo is 't dat gy luiden uit vreeze nagelaten hebt my over het geen in de Haven van ST. JULIAAN ontrent het regten van LOUIS DE MENDOZA en GASPAR DE QUEXADA, en het aan land zetten van JAN DE CARTAGENA en PERO SANCHES DE REINA, KLERK, voorgevallen is, te raaden het geen u dagt dat den dienst van zyn Majesteit en de welstand van de gemelde Vloot betrof, ende my dien aangaande niets gezegt of geraden hebt, zoo mist gy ontrent den dienst van den Keizer en Koning onzen Heer, en het is tegen den Eed die gy aan my gedaan hebt, en uwe schuldige pligt, derhalven zoo beveel ik u uit den naam ende van wegen den Hoogstgemelden Heer, en verzoeke u vriendelyk uit de myne, dat gy my ieder uw gevoelen ontrent al het geen gy oordeeld raadzaam en oorbaar tot her vervorderen van deeze onze reis, of het te rug keeren van dien, schriftelyk opgeeft, zonder u ergens aan te keeren, om na te laaten de waarheid te zeggen, waar na ik de myne meede zal voortbrengen, om een besluit te neemen aangaande het geen ons te doen staat. Gedaan in 't Kanaal van Allerheilige, tegen over de Rivier van 't Eilandje op Woensdag den een-en twintigsten November des Jaars vyftien honderd twintig, op drie-en vyftig graden. Uit last van den Opper-Hoofd FERDINANDO DE MAGELLAAN, LEON DE ESPELECE. Is bekend gemaakt door Martin Mendes, Schryver van 't voorschreeve Schip/op Donderdag den twee-en twintigsten November vyftien honderd twintig.

1521.

Verhaal van Magellaan aan zyn volk, om haar gevoelen in dien stand van zaken te hebben.

Op welk bevel ik ANDRIES DE SAN MARTIN het volgende antwoord gegeven, ende myn meening en gevoelen op deze wyze uitgedrukt heb,

Antwoord van de Sterrekyker.

1521. SEER EDELE HEER,

Gezien het bevel van uwe Edelheid, het welk my op Donderdag den twee-en twintigſten November vyftien honderd twintig door MARTIN MENDES, Schryver op zyn Majeſteits Schip genaamt VICTORIA, waar by de zelve in der daat beveelt dat ik myn gevoelen aangaande het geen ik oordeel dat tot de tegenwoordige reis, betreffende het voort, of het te rug zetten, zal hebben te ſitten, beneffens de redenen die ons tot het een en tot het ander zouden konnen bewegen, gelyk beeder in het voorſchreeve bevel vervat ſtaat, zoo zeg ik; „Dat alhoewel ik twyffel of door dit Ca„naal van Allerheilige, daar wy ons tegenwoor„dig in bevinden / of door de twee armen die het „zelve na het Ooſten en Ooſt-Noord-Ooſten „maakt / daar een weg is om na Molucco te kon„nen vaaren / zoo doet dat niet met allen tot de „zaak op dat men niet en zoude weeten al wat „men zoude konnen uitregten zoo weer en wind „ons quam te dienen / terwyl wy in 't beſt van „de Somer zyn. En het ſchynt raadzaam te zyn „dat Uw Edelheid de gemelde reis voortzette / nu „wy het puik van de Somer voor ons hebben / „en met het geen Uw Ed: tot half January des „Jaars vyftien honderd twintig zal vinden of ont„dekken de zelve ſtaat maake van weeder na Span„jen te keeren / alzoo de dagen daar na zullen be„ginnen te korten / en de ſtormen of onweer als „dan veel ſwaarder als nu zullen vallen. En „nademaal nu dat wy dagen van zeventien uu„ren hebben / zelf in de morgen-ſtond en na Son„nen ondergang / zulk onſtuimig en veranderlyk „weder hebben gehad / zoo moet men noodzake„lyk giſſing maaken dat het veel erger zal zyn als „de dagen van vyftien tot twaalf uuren zullen zyn „geminderd / en dan nog veel meer in de Winter / „gelyk wy reeds in 't voorleden hebben konnen „zien / en dat Uw Edelheid in de heele maand van „January uit die Nauwtens zal zyn ontworſteld / „en of de zelve in die tyd na het innemen van het „noo-

Gevoelen van de Seerrykſter om de reis voort te zetten.

„ noodig water en brandhout/ regt toe regt aan na 1541.
„ de Baay van Cadix of St. Lucar de Barrameda,
„ daar wy van daan vertrokken zyn/ zal konnen
„ zeilen/ en staat maaken meer aan de hoogte van
„ de Zuider Af-punt als wy tegenwoordig zyn/ te
„ komen/ gelyk Uw Edelheid aan de Hoofd-man-
„ nen op de Rivier van de Cruz ingeboezemt heeft/
„ dunkt my niet dat de zelve/ vermits de groote
„ onstuimigheid van het weer/ zal konnen doen.
„ Want nademaal zulks op de hoogte daar wy ons
„ tegenwoordig bevinden/ zoo quaat valt/ wat
„ zal het dan zyn als wy op dyf en zeventig gra-
„ den gekomen zyn/ en dan nog/ gelyk Uw Ed:
„ zeide/ dat men Molucco Oostwaard en Oost-
„ Noord-Oost-waard op/ met het te boven komen
„ van de Kaap van Goede Hoop, of verre van dien/
„ most aanboen/ dunkt my voor deeze reis niet/
„ want tegen dat wy daar zouden gekomen zyn;
„ zou het al winter weezen/ gelyk Uw Ed: nog
„ beter weer/ als wanneer het volk van zyne krag-
„ ten uitgeput zoude weezen: en schoon het zelve
„ tegenwoordig genoegzaame mont-kost tot haar
„ onderhoud heeft/ zoo zal die nogtans zoodanig
„ en in zulken overvloet niet zyn/ dat het zelve daar
„ door nieuwe kragten zal konnen krygen/ of een
„ al te swaaren arbeid verdraagen/ zonder dat zy
„ groote ongemakken daar door komen te voelen/
„ gelyk ik dan reeds twee daar van zie/ dewelke/
„ na allen schyn/ in lang niet weder zullen beko-
„ men. En schoon Uw Ed: Godt zy gelooft/
„ goede ende sterke Schepen heeft/ zoo begint het
„ touw-werk egter geweldig te gebreeken/ en in-
„ sonderheid aan dit Schip Victoria/ en daar by
„ is het volk zeer swak en afgemat; ook is de
„ mont-kost niet genoegzaam om Molucco op de
„ voorgenomene wyze te bereiken/ en van daar na
„ Spanjen weder te keeren. Waar en boven dunkt
„ my dat Uw Ed: langs deze kust niet by nagt
„ behoorde te zeilen/ zoo om de Schepen voor en-
„ geval te behoeden/ als ook op dat het volk tyd
„ hebbe om een weinig te rusten. Want nademaal

1521. „het zeventien uuren dag is / zoo is het ook billyk „dat ze vier of vyf uuren in de nagt tot haar ge„mak hebben / en niet geduurig met het keeren „en wenden der Schepen haar bewegen en in de „weer zyn. Dog het voornaamst is meede om „ons voor de ongevallen die het ongeluk ons zou„de konnen toeschikken (daar Godt ons voor be„waare) te hoeden. Want als men de noodige „voorzorge op alles gedaan heeft / heeft men zoo „veel reeden niet om te vreezen als men wel an„ders doen zoude. Ik heb myn gevoelen tot qun„ting van het geen ik aan Godt / aan den dienst „van zyne Majesteit, van de Vloot / en van Uwe „Edelheid schuldig ben / hertgrondig geuit. Uwe „Edelheid doe wat hem goet dunkt / en Godt hem „zal willen ingeeven / die het believe desselfs leven „en staat volgens uw wensch voorspoedig te ma„ken.

Fernando de Magellaan dit en andere gevoelens ontfangen hebbende / wyl het egter zyn meening niet en was om eenigerhande inzigten te rug te keeren / maar hy dit alleen gedaan had / om dat hy wist dat het volk op hem niet wel te vreeden / maar in tegendeel om de gepleegde straffen / ten hoogsten verbitterd was / zoo is 't dat hy om reeden van zyn doen te geeven / een wytluftig antwoord uitgaf om zyn doen alzoo goet te maaken: en dat hy by St. Jacobs kleet dat hy aan had, swoer dat hy oordeelde dat zyn meening ten besten van de Vloot strekte, en dat daarom een ieder zig daar na zoude schikken, alzoo hy op de barmhertigheid Gods hoopte dat hy hem eindelyk ter gewenste plaats zoude brengen, en dat hy hem die zoo zeer verlangde Doortogt ontdekt had, het welk hem het bolbrengen van zyn hoop zoude bevorderen.

Magellaans antwoord daar tegen.

Vervolgt de reis.

Dit bevel dan alzoo aan een ieder bekent gemaakt zynde / ligte hy het anker den volgenden dag met een groot geschiet van zyn Geschut / waar op hy de Zeilen opgezet hebbende / vervolgde hy zyn reis / tot dat hy uit dat Canaal in de West-Zee quam; en nademaal het zelve Canaal veel bogten

Gestelcheid van de Naute of doortogt.

en

en heeren heen en weder maakt / zoo is zulks oorzaak dat de uitgang bpna op de zelve hoogte als den ingang is / en dat het zelve op veel plaatzen met hoog water agt en negen vadem diep is / zynde de ſtroom zoo ſnel / dat een Schip groot gevaar loopt / zoo het zelve van geen goet tou-werk voorzien is / alzoo het zelve daar door veel te lyden heeft. 1521.

En deſſelfs ſnelle ſtroom.

Zoo haaſt als Fernando de Magellaan zig in de Weſt-Zee zag / wyl de zelve wegens de koude van dat geweſt / al zoo onſtuimig als de Ooſt-Zee is / zoo belaſte hy dat men het na de Middel-lyn zoude zetten / om in de regte ſtroom te komen; en nademaal hy de Zee wat handzaamer vond / zoo zeilde hy Weſt-Noord-Weſt vier maanden lang / waar op hy / na giſſing / ontrent vyftien-honderd mylen van de mont van het Nauw en op de hoogte van agtien graaden Zuiden gekomen wezende / vonden zy een klein Eiland / zynde het eerſte dat ze zagen zedert dat ze uit het Nauw waaren geraakt / waarom zy het zelve ook het Eerſte noemden. Twee honderd mylen van daar / na het Noord-Weſten / van dit / op de hoogte van dertien graaden / vonden zy een ander / dat ontrent een myl in 't rond was / daar zy eenige viſſen vingen / en om het groot getal van Tarbot die zy aldaar zagen / noemden zy het het Tarbot-Eiland. En alzoo Fernando de Magellaan wiſt dat de Molukze Eilanden beneeden de Middel-lyn lagen (want volgens zyn Kaart / was het over de honderd en tagentig graaden in de lengte) zoo wende hy het na het Noorden / op de hoogte van vyftien graaden en een half / om te zien of hy eenige Eilanden of andere Landen van de geene daar wy op vaaren / zoude vinden / en te verneemen in wat Geweſt van de Weereld hy zig bevond / alzoo de giſſing hem al ontſchooten was. Ondertuſſchen vond hy aldaar een hoop kleine Eilanden / van waar alzoo ze woeſt en onbewoond waaren / zy tot aan de hoogte van een-en twintig graaden opwaards zeilden / dog hy verlangende na 't

Streek by Magellaan in de Weſt-Zee genomen.

Eerſte Eiland dat hy vind.

Tweede Eiland, dat zy Tarbot-Eiland noemen.

Magellaans koers na het Noorden.

Vind veel kleine Eilanden.

1521. Vaste land zoo spraak hy den Sterre-kyker Andries de San Martin, daar over aan/ alzoo hy/ als gezegt/ de gissing verlooren hebbende/ zig tot de Voorzeggery uit de Planeten keerde/ en verliet de regte wetenschap der Sterren.

Spreekt de Sterrekyker daar over aan.

Lyd schade door de Wilden.

Eindelyk zoo als hy van Eiland tot Eiland zeilde/ en de hoogte der graaden minderde/ wierd hem hier en daar somwylen ook zyne Sloepen ontbreemt. Op sommige plaatzen kreegen ze mont-kost/ en op andere wierden ze slegt genoeg onthaalt/ niet zonder groot gevaar van haar leeven/ tot dat hy eindelyk aan een Eiland quam/ genaamd Subo, alwaar hy een einde van alle zyn arbeid/ en met een ook van zyn onrustig leeven vond. Dit Eiland is op de hoogte van tien graaden na het Noorden/ en heeft tien of twaalf mylen in 't rond/ daar ze Goud vonden/ en door den Koning zoo wel onthaald wierden/ dat Magellaan hem Christen wilde maaken/ het welk hy aannam/ en liet zig met zyn Vrouw en Kinderen/ mids gaders meer als agt honderd Persoonen doopen/ dog meer om van hem te trekken het geen hy van nooden had/ als uit Godsdienstigheid of verkiezing van een beter staat/ waar van wy de oorzaak zullen verhaalen.

Komt aan 't Eiland Subo.

Gelegentheid van dat Eiland.

Den Koning daar van neemt het Christen geloof aan.

Nademaal daar nabuurschap is/ daar ook ten eersten twist en oneenigheid ontstaat/ zoo is't dat deezen Koning/ die Magellaan in den Doop/ Fernando, na hem had laten noemen/ een andere Koning tot nabuur had/ waar mede hy in Oorlog was/ tegen wien hy hem hulp verzogt/ na dat hy Christen geworden was. Magellaan dit in zyne gedagten overwegende/ kon hem zyn verzoek met geen genoegzame gevoegelykheid afslaan/ dog schoon hy zyn Vyand tot twee maal toe met de hulp van Magellaan versloeg/ doen men voor de derde maal aan den dans zoude gaan/ had den Vyand twee kloeke Schepen gereed/ zoo dat d'onze geen kans ziende om daar tegen aan te gaan beslooten na haare Sloepen weder te keeren/ dog eer zy zulks konden doen/ liet Magellaan en de Sterre-kyker mits-

Dien Magellaan helpt tegen een ander Koning zyn Vyand.

En sneuvelt met eenige van de zyne.

mitsgaders eenen Chriſtoffel Rabello, een Portugys, beneffens nog zes of zeven andere / het leven op den twintigſten dag der Maand April / des Jaars 1521; welken tyd en plaats van haar afſterven de Sterre-kyker, Andries de San Martin, egter niet en wiſt op te ſpoozen / niet tegenſtaande hy dooz zyn ingebeelde Sterre-konſt, en dooz eenige vragen die Fernando de Magellaan hem gedaan had / hem voorgeſpeld hadde dat hem een groot gevaar uit die reis te verwagten ſtond; zoo dat het ſchynd dat'er eenige mis-rekeningen in de Tafelen van het Jaar-boek daar hy na te werk ging / (gelyk hy zeide / en gelyk wy hier na zullen zien / mitsgaders in eenige uitwerkingen die hy van de tegenſtellingen der Planeten met de Maan maakte / om de tuſſchen-wydte van het Zuidelyke van Sevilien na de plaats daar hy die genoomen had /) moet zyn geweeſt. 1521.

Des Sterre-kykers mis-ſlag in't voorſpellen van Magellaans doód.

Op deeze ſware ramp volgde een ander die haar nog veel grooter ontſteltenis aanbragt: namentlyk dat de Wpandelyke Koningen Vrede met malkander maakten / zoo dat den nieuwen Koning Fernando zederd die tyd nergens anders op uit was / als om haar alle van kant te helpen: dog om dat zulks zoo gaauw niet voozt en wilde als hy wel begeerd had / zoo noodigde hy twintig van de voornaamſte / waar onder de Kapiteinen Duarte Barboza en Jan Serraon, onder ſchyn van haar op een Gaſtmaal te onthaalen / het welk zeer ſlegt uitviel; want daar quam niemand anders levendig af als Jan Serraon, den welken met de handen aan malkander gebonden / in 't gezigt van de Schepen op ſtrand gebragt wierd / dit nieuwis aan zyne Maakers liet weten / en dat men hem aldaar gevoerd / had / om voor twee metale Stukken en eenig Kruid los gekogt te worden. Waar op dan de Kaſtiliaanen met een Sloep niet verre van ſtrand gekoomen zynde / daar de Indiaanen op haar wagteden / aan wien hy de leveringe moeſt doen / zoo begonden zy nog al meer te eiſſchen / de Kaſtiliaanen zoodanig ophoudende / dat zy voor verraad bedugt zyn-

Swaarder ramp hier op gevolgd.

Den Koning verraad de Portugyzen.

Los-geld van Jan Serraon.

Wantrouwen der Kaſtiliaanen op d'Indiaanen.

de /

1521. de / zonder na Jan Serraon meerder om te zien / of haar met zyne woorden te bekreunen / waar mede hy tragtede haar tot medelyden te bewegen / weder na haar Schip voeren. Dog hy ziende dat ze hem in dien ſtaat lieten / om dat Jan Lopes Carvallo, den Portugys, aldaar als een van de voornaamſte bleef / zoo zeide hy tegen hem: Ha! Makker, Godt wil u myn dood vergeven, nademaal gy my van de zelve niet en wild verloſſen. Dog ondertuſſchen verzogt hy op hem / dat men om Gods-wil de plaats niet en zoude beſchieten / op dat men hem niet aanſtonds van 't leven ter dood zoude brengen / zoo zy eenige ſchade met haar Geſchut quamen te doen / alzoo zy wraak daar van op hem zouden nemen.

Die daarom na boort keeren.

Reden van Jan Serraon tegen Lopez Carvallo.

Verzoek van Serraon de plaats daar hy was niet te beſchieten.

De Kaſtiliaanen ondertuſſchen op den eerſten May 1521 / zynde den dag geweeſt dat haar dat ongeluk overviel / quamen aan een Eiland tien mylen van daar gelegen / en na dat zy haar volk overgeteld hadden / alzoo ze vyftig man in 't Eiland / en nog andere onderwegen verloozen hadden / zoo bevonden zy dat ze in alles nog honderd-en taghentig man ſterk waren. Waar op zyluiden raad gehouden hebbende / zoo beſlooten ze; Dat nademaal ze geen drie Schepen konden voeren / zy een daar van zouden verbranden / gelyk ze deden / en verdeelden het volk in d'andere twee; makende tot Hooſdman op het Schip Victoria, Jan Sebaſtiaan, de welken maar Schipper daar op was / en op het ander / Jan Lopez Carvallo / Stuurman / den welken naderhand dat ampt ontnoomen / en zelfs gevangen gezet wierd / om dat hy niet al te pluis zynde / eenige dingen tegen de Kaſtiliaanen haar zin gedaan hadde.

Getal der Kaſtiliaanen na uitgeſtaane rampen.

Haar beſluit daar op.

Dit gevangen zetten geſchiede op het Eiland Burneo, na dat ze Mindanao en andere Eilanden al voorby gezeild waren / daar men haar wilde om 't leven brengen; en in zyn plaats maakten zy tot Hooſdman eenen Jan Baptiſt, die Schipper op het zelve Schip was.

Verandering van Bevelhebbers op de Schepen.

Eindelyk van Eiland tot Eiland quamen ze aan de

de Molukze, daar den Koning van Tidor, misnoegd over ons zynde / om dat wy liever een Sterkte op Ternate, als op zyn land hadden willen maken / haar zeer wel onthaalde / en toestond dat eenige van de haare aldaar zouden blyven om op de Nagelen te passen / zynde de zelve de welke met Jan de Campos aldaar bleven / gelyk wy hier vooren gezeid hebben. En alzoo in die Eilanden zoo veel Nagelen niet en waren om de twee Schepen te konnen afladen / om dat de nieuwe nog niet ryp / en daar nog maar eenige ouwde waren / zoo had den Koning haar wel zoo lang willen ophouden tot dat de nieuwe in staat hadden geweest om haar te gerieven / en haar volle lading in te geven / dog zy wilden daar niet na wagten / alzoo ze vreesden dat onze Schepen aldaar mogten koomen / gelyk ze gewend waren alle Jaren te doen.

1521.

Komen eindelyk aan de Molukse Eilanden.

Daar wel onthaald werden.

Maar willen na de nieuwe Nagelen niet wagten.

Den Koning dit ziende / zoo liet hy in een Maand (zynde alle de tyd dat hy haar aldaar konde ophouden /) niet alleen alle de Nagelen die hy in zyn Land konde hebben / ophalen / maar hy wende ook alle vlyt aan in d'andere Eilanden / en inzonderheid tot Ternate, van waar hy een aanzienelyke meenigte van dat goed kreeg / dat de Portugyzen voor haare Factoors gereed hielden; zoo dat zekeren Portugys, genaamd Jan de Louroza, die zig tot Ternate bevond / als ontrouw aan zyn Vaderland / mede het zyne daar toe deden / en daar by bedong dat hy met de zelve Schepen zoude overgaan / mitsgaders dertig Bahares Nagelen voor hem hebben. Dit wierd door de Kastiliaanen aangenoomen / om dat volgens het berigt dat hy haar van de zaken van Indien gaf / en de beloften die hy haar dede van haar na Banda te brengen om Foelie, en na Timor om Sandel-hout in te nemen / zy haar inbeelden dat die man haar van Godt toegezonden was / zoo dat zy / om zyn vriendschap te behouden / besloten hem tot Hoofdman van 't Schip te maken / daar ze Carvallo van daan genoomen hadden. Dog naderhand veranderden zy van voornemen / en herstelden Carvallo in zyn Hoofd-

Wat den Koning van Tidor daar op doet.

Teenloosheid van een Portugys tegen die van zyn Natie.

1521. Hoofdmanschap / om dat zy oordeelden zulks beter te wezen voor haar / uit oorzaak van de kennis die deezen van 't Stuurmanschap had.

veranderen van voornemen, en herstellen den afgezetten Carvallo.

Zyluiden ondertusschen tot Banda aangekoomen zynde / namen aldaar eenige Foelie in, in de tien dagen dat ze aldaar waren / want langer wilden ze daar niet blyven / om dat Louroza haar wys maakte dat hy tyding uit Indiën had dat aldaar een Vloot Schepen onder Pero de Faria wierd gereed gemaakt / om een Sterkte tot Molucco te koomen opwerpen / en dat zoo hy haar vond / hy haar zekerlyk in de grond zoude schieten.

Lading tot Banda.

Daar ze niet langer willen blyven.

Verontschuldiging van Lourozas trouloosheid.

Hier mede was hy nog niet te vreden / maar hy schreef daar-en-booven nog eenige Brieven aan zyne Vrienden van Indiën, waar mede hy haar te kennen gaf dat hy op de gemelde Kastiliaanze Schepen was / en de verontschuldigingen die hy bybragt / waren dat hy eenige dingen tegen dit Koninkryk melde: welke Brieven Antonio de Brito, doen hy daar quam / in zyne handen kreeg / en hem het hoofd als Verrader deed afslaan / gelyk wy hier na verhalen zullen.

Die hem het leven kost.

Kours van de twee Schepen van Banda vertrokken.

Deeze twee Schepen van Banda vertrokken zynde / zeilden voorby het Eiland Timor, om door het Canaal van Solor uit te koomen / die Golf door te zeilen / en buiten om 't Eiland St. Laurens aan de Kaap van goede Hoop te landen. En alzoo het Schip daar Carvallo Hoofd-en Stuurman op was / ontrent honderd-en taghentig mylen van Banda zulk een lek kreeg / dat het zelve byna te gronde ging / beslooten zy een ander Schip na Kastilien te zenden / en zelfs na Ternate weder te keeren / gelyk zy deden / en dat van Kastilien vervolgde zynen weg / en quam alhier; het welk oorzaak was van het geen wy hier na zullen zeggen / en het ander keerde weder na Ternate, het welk aanstonts hersteld wierd / dog voor zyn vertrek / niet langs de zelve weg als het ander / maar in meening na Panama te gaan / zynde het vaste Land van d'Antilles, quam de Stuurman Jan Carvallo, te overlyden en in zyn plaats wierd gesteld als Schip-

Dood van Carvallo.

Schipper / Baptista Genouees, en als Kapitein Gonzalo Gomes d'Espinoza, die Provoost van de heele Vloot geweest hadde / den welken zyne reize vervolgende / ende reets agt-honderd mylen van Molucco op twee-en veertig Graaden hoogte gekoomen zynde / van streek veranderden / en op de Kust van 't Eiland genaamd Batochina aanquam / in de Haven van een Stadt genaamd Grenboconora, van waar hy zyn komst / mitsgaders de lekheid van zyn Schip / en het geen hem onderweeg gebeurd was / aan Antonio de Brito aanstonts liet weten / en dat zoo hy niet ten eersten geholpen wierd / hy en al het volk gevaar liepen van 't eenemaal verlooren te gaan. 1521.

Het eerste dat deezen op het verzoek dede van eenen Bartolomeo Sanches, Schryver van 't voorschreve Schip / die den Kapitein Gonzalo Gomez mede om hulp uitgezonden had / uit oorzaak van den slegten toestand daar hy zig in bevond / was dat hy een Karavel met veel mond-kost en Ankers na het Schip schikte. Daar na stuurde hy aanstonts Cachil Daroez, Opper-voogd van Ternate, met eenige groote Roei-schepen / en na hem volgde Don Garcia Henriques, met eenige Sloepen / om het Schip binnen de Haven te sleepen / op dat het zelve niet in 't geheel verlooren zoude gaan / gelyk den zelven Gonzalo d'Espinoza hem daarom gebeden had. En alzoo Cachil Daroez met zyne Roei-schepen voor de Karavel van Don Garcia aan 't Schip quam / als een man die zig voor onze dingen getrouw wilde toonen / en die op den Koning Almansor zeer misnoegd was om dat hy de Kastiliaanen in zyn Ryk ontfangen had / zoo was 't dat hy in 't Schip koomende / het weinig scheelde of hy had al het volk door zyne Soldaten aanstonts laten dood-slaan. En waarlyk had het Duarte de Rezende, die Antonio de Brito met eenige Portugyzen uitgezonden had / niet belet / zoude zulks onfeilbaarlyk geschied zyn

Onderzoek den slegten toestand van een van de Schepen der Vloot.

Getrouwheid van Cachil Daroes voor de Portugyzen.

Het Schip eindelyk binnen gesleept zynde / had gemelden de Rezende groot medelyden met het volk /

1521.

volk / want de meeſte van haar waren zoo ſwak / dat ze haar zonder hulp niet en konden bewegen / gelyk of ze beroerd geweeſt hadden. Daar waren reets zeven en dertig van haar geſtorven / en het Schip was van de zieken zoo beſmet / dat d'onze na de komſt van Don Garcia daar niet derfden in gaan / als of het van de Peſt geraakt was geweeſt ; dog het volk en het Schip eindelyk met groote moeite tot Ternate gebragt zynde / met dat het zelve Schip zoo geweldig beſchadigd was / brak het zelve ten eerſten aan ſtukken tegen de klippen die in de Haven zyn / met een onweder dat'er opquam. Wat het volk aangaat / Antonio de Brito liet het al zoo wel bezorgen als of het Inboorlingen van het Ryk geweeſt hadden / en niet als of ze daar waren gekoomen om haaren handel te verſtooren / en doen Don Garcia Henriques in Indiën quam / nam hy alle die geene mede die met hem wilden gaan / gelyk ook Gonzalo Gomes de Eſpinoza, den Kapitein / die in 't Jaar 1526 alhier aanquam / van wien ik eenige Papieren gekregen heb / die hy by hem had / waar onder was een Boek door hem van zyn geheele reis gemaakt. Ook quam ik agter eenige andere Boeken en Papieren die Duarte de Rezende, Factoor van Moluco, van den Sterre-kyker Andries de San Martin ontfangen had / want alzoo hy hem de beſchryving van de Zee en Land-zaken wel verſtont / en daar by een Geleerd man was / zoo leerde hy de geheele gelegentheid van die Geweſten in korten tyd kennen / invoegen hy in dit Koninkryk gekoomen zynde / wy eenige van de zelve in handen bequamen / inzonderheid een Boek dat hy Andries de San Martin met zyn hand geſchreven had / waar in ſtaat De beſchryving van de ſtreeken die hy liep, en van alle haare hoogtens, en in agtneemingen en zamenkomſten der Sterren die hy ontdekte.

Slegten toeſtand van 't volk van 't gezed Schip.

Dat tegen de klippen aan ſtukken ſtoot.

De Kaſtiliaanen egter wel onthaald.

Een Boek van der Kaſtiliaanen reis in des Schryvers handen.

Andere Boeken die groot ligt tot deeze verhaalen geven.

En nademaal eenige Menſchen dingen deezen aangaande geſchreven hebben daar zy geen goede narigt van hadden / en andere veel valſheden opzettelyk verdigt hebben / zoo zal het geen wy alhier

Misſlagen daar door te verbeteren

hier zullen zeggen / uit zyn eige Boek wezen / als zynde onverdagt in het geen onze dingen aangaat. 1521.

In de Maand van Januarius op den zeventienden dag der Maand December / des Jaars 1519 / nam hy de zamenvoeging van Jupiter met de Maan, en den eersten Februarp 1520 nam hy de tegenstelling van de Maan en Venus, en op den drie-en-twintigsten der voorschreve Maand en Tydrekening / een ander van de Zon en de Maan, en op den zeventienden April des zelven Jaars / een verduistering van de Zon, en op den drie-en-twintigsten December / na dat hy al uit het Nauw geraakt was / een tegenstelling van de Zon en de Maan, en alle deeze waarnemingen rekende hy op het Zuid-punt of Meridiaan van Sevilien. Dog nademaal deeze waarnemingen met het geen dat zy voorgenoomen hadden / niet over-een quamen / zoo klaagd hy over de Tafelen van Jan de Monte Regio, zeggende: Dat het niet anders wezen kon, of daar moet een misslag in de getallen wezen, en dat hy meende dat zulks by de Letter-zetters toequam. En in een van die waarnemingen (wy zeggen niet op wat plaats het was / alzoo wy alles voor zyn tyd bewaren /) na dat hy zyne gelykstellingen uitgerekend had / schryft hy deeze eigenste woorden: Zoo dat zoo'er geen misslag in de Tafelen van deezen Almanak is, daar tusschen dit Zuid-punt en dat van SEVILIEN, niet meer als twee-en-veertig minuten van een uur verschil zoude wezen; dog alzoo ik verzekerd ben dat het verschil veel grooter is, zoo besluit ik daar uit dat'er een misslag in de Tafelen moet zyn, en weet egter niet waar ik die zoeken zal. Want zoo ik de schuld op de Letter-zetters wil leggen, is het niet wel te gelooven dat in een zaak die zoo algemeen en zoo bekend is als de Almanakken van JAN DE MONTE REGIO, van de druk van JAN LIERTESTIM, zulke grove misslagen zouden zyn. Te zeggen mede dat JAN DE MONTE REGIO zig ontrent de gelykstelling der beweegingen zoude vergist hebben, dunkt my insgelyks een

Opregt en omstandig verhaal van de zaak.

Sterrekykers klagten over de Tafelen van Jan de Monte Regio.

1521. ſware zaak, te denken dat een man van zulk een agtbaarheid en ervarentheid in de Sterre-kunde, in zyne werken zoude hebben gemiſt.

Ook ben ik verwonderd, en nog veel meer, als ik zie dat myne bevindingen met het geen dat'er geſchreven ſtaat, niet over-een koomen, zoo dat ik beſluite en daar by blyve, zeggende: *Quod audivimus, loquimur: quod vidimus, teſtamur.* Het geen wy gehoord hebben ſpreken wy / en het geen wy gezien hebben getuigen wy. En het rake wie het rake, in de Almanak is misſlag in de beweging der Hemelen begaan, gelyk wy by ervarentheid gezien hebben. „ Men heeft mede eenige Zee-kaarten „ nagezien / en ſchoon wy'er geen en hadden / zoo „ weten wy dat de zelve niet gens anders toe dienden „ als om eenige giſſing na de Landen te maken „ die men hoopte te ontdekken. En alzoo de zel- „ve door de giſſingen van dien Sterre-kyker zoo „ wat opgemaakt zynde / meer tot ons voordeel „ als tot het zyne waren / zoo ſtelden zy de Lan- „den die op haar ſtreek waren / zoo als haar zulks „ dienſtig konde zyn / en niet zoo als Andries de „ San Martin voordeelde dat het weezen moeſt.

Redenen des Schryvers over 't nazien der Kaarten.

Dat deeze en dergelyke dingen met een quaad opzet alzoo geſchied zyn / verklaarde op zyn Doodbed een van haar / genaamd Buſtamento, den welken met onze Schepen van Malacca na Indiën gaande / aan de Maldivize Eilanden aanquam / alwaar hy / als zeer ziek zynde / quam te overlyden: en in zyn Teſtament zeide hy: Dat hy tot ontlaſting van zyn gewiſſe verklaarde, dat hy aangaande zoodanig en zoodanig een zaak, in eenige inſtrumenten die de KASTILIAANEN tot MOLUCCO ontrent dat werk getrokken hadden, tegen de waarheid geſproken, en het zelve tot haar voordeel gedaan had, en als men de dingen op zoo een manier zoude bewyzen, dan hebben ze haar regte Doop-naam.

Ongeveinſde verklaring van Buſtamente op zyn dood-bed daar over.

Ondertuſſchen moeten wy hier nog iets ter eeren van Duarte de Rezende zeggen / ten deele om dat ik het geluk heb van hem in Maagſchap te beſtaan / als

Verhaal raakende Duarte de Rezende.

als ook om dat hy in de konsten en wetenschappen wel onderwezen was. Deezen dan zond hy zeker geschrift raakende deeze Togt der Kastiliaanen, als in handen hebbende eenige opstellingen die den Sterre-kyker Faleiro, voor dat hy in zyn verstand geraakt wierd / op het Papier gebragt had / waar by hy de manier aanwees hoe men de tusschenwydte of afgelegentheid der Zuid-punten / die de Zeevarende luiden gemeenlyk Oost en West noemen / konde vinden. Waar op Fernando de Magellaan, in wiens magt de zelve waren gebleven eer ze het Nauw in de Haven van St. Julian deur raakten / zyne gedagten niet gaan / dog wierd door alle de Stuurluiden tegen gesprooken / en eendragtelyk verklaard dat men door die weg uit geenzins te regt konde raken. Van welke stellingen / de welke in deezig hoofdstukken verhandeld worden / Andries de San Martin, als een man in de Sterre-kunde wel ervaren / het tweede hoofdstuk / het welk van de zaamenvoegingen en tegenstellingen van de Maan met d'andere Planeten handelt / als zynde een vaste en ligte zaak / toestaat. 1521.

Opstellingen des Sterre-kykers Faleiro eer hy in 't verstand geraakt wierd.

Daar Magellaan zyne gedagten over laat gaan.

Van alle de Stuurluiden tegen gesprooken.

Gevoelen van Andries de San Martin daar over.

En alzo Duarte de Rezende onder d'uitdrukkelyke woorden die André de San Martin over dat stuk / uitgaanders over een verduistering van de Zon, die hy aldaar uitgerekent heeft / waar van wy hier voogen gesproken hebben / en hy als een Sterre-kundige spreekt / zig heeft laaten ontvallen / de zelve gestaan te hebben in het geschrift dat hy my toegezonden heeft / en dat ik ontleend heb / of waar van hy van zyn leven geen afschrift aan iemant / wie hy ook weezen mogt / zoude geeven / zoo wilden zy haar daar van in een geschrift van deeze Togt van Magellaan tot haar voordeel bedienen / en als de Maaker van het werk (hoewel ik wel weet dat hy zulks met geen quaad opzet / maar door onagtzaamheid / of om dat hy de konst-woorden niet geweeten heeft) van dit werk komt te spreeken / zoo vergist hy zig merkelyk / als hy zeid / Dat het Zuid-punt van die Haven een en zestig graaden Noord en Zuiden, van Sivilien, daar zy

Bedenking der Schryveren.

Vergissing van Duarte de Rezende omtrent het Zuid-punt van Sevilien.

1521. van daan vertrokken waaren, afgelegen was. En hy Andries de San Martin zeid, „ dat het Zuid-punt „ van die Haven zestig graaden van de Middel-„ lyn van dat van Sivilien af was / om dat de „ graaden van de Middel-lyn / graaden van leng-„ te en die van Noord en Zuiden graaden van bree-„ te zyn / zoo dat als iemant negen-en veertig graa-„ den en agtien Minuten aan geen zy de linie daar „ de Rivier van St. Juliaan op staat / (gelyk als „ Andries de San Martin die hoogte nam) en tot „ Sivilien / zynde zeven en dertig en een half aan „ de Noord-zyde / zig bevond / en men die graa-„ den dan by malkander voegde / zulks zes-en-„ taghentig graaden en agt-en veertig minuten „ Noord en Zuiden zoude uitmaaken / dog het zel-„ ve werd alzoo niet gereekent / ook is dit geenzints „ de meening van Andries de San Martin.

Ander gevoelen van de Sterrekyker.

En besluit des Schryvers daar op.

En te regt geholpen.

Wy hebben deeze mis-slag willen te regt helpen / om dat zulk een geschrift van hem / in handen van geleerde luiden van die kunst kan komen / en ik niet geerne zoude zien dat men de schult daar van aan gedagten de Rezende zoude geeven / maar aan de geen die die konst-woorden niet wel heeft weeten te gebruiken. Of laat ons tot verschooning aan de Maker van 't werk geeven / de geene die Andries de San Martin in zyne gelyk-stellingen nam / zynde getallen die door de Letter-zetter verkeert gezet waaren / het welk een goede Waarborg is voor iemant die iet in 't ligt geeft. En die geen die zig daar meede wel weet te behelpen / heeft voorzigtigheid genoeg / schoon het zediger zoude weezen / dat wy bekenden dat wy Menschen zyn / al zoo die het missen of het vergissen wel gewer zyn.

't Verschil tusschen de Koningen van Kastilien en Portugaal aan goede mannen verbleven.

Het geen ondertusschen van de komst van h Schip dat in Kastilien wederkeerde / sproot / w dat'er eenige verschillen tusschen den Koning D Jan, onzen Heer / en den Keizer Don Carlos vyfde, en Koning van Kastilien, over het bezi eigendom van ieder deezer twee Koninkryken c stonden / tot welker beslissinge men drie zoorten

Perzoonen op een ontbood / namentlyk Regtsgeleerd, Land-meters en Zee-vaarende luiden. Dog alzoo het werk onder henluiden nog in grooter verwarring raakte / zoo verdzoegen die twee Princen met malkander op de manier daar de zaaken tegenwoordig in ſtaan. En dunkt het ons dat den zelven Andries de San Martin het zelve vooz zoo veel alz de eigendom aangaat / dooz zyne Zon- of Maan verduiſteringen zal beſlegten / gelyk wy uit de Land-beſchryving, mitsgaders uit zyne eigene bevindingen / en dooz boeken daar geen druk-fouten in zyn / vooz pders oogen zouden konnen bewyzen / op dat'er geen uitvlugten teegen de waarheid meer mogten weezen. En wat het bezit aangaat / de geene dewelke het geen zullen leezen dat wy hier te voozen ſchryven van het inneemen dier Eilanden dooz de onze / in het Jaar vyftien honderd elf / alz wanneer Alfonzo d'Albuquerque de zelve liet ontdekken / tot aan het Jaar van vyftien honderd twintig / eer de Kaſtiliaanze Vloot zig aldaar vertoonde / zynde tien Jaaren tyd / met alle d'andere handelingen en wiſſelingen van brieven die de Koningen der gemelde Eilanden met ons gehouden hebben / zoo twyffelen wy niet of zy zullen zoodanig een bezit vooz volkomen goet en wettig oozdeelen. 1521.

En nademaal wy ons tegenwoozdig in het verhaal van de Ooſtelykſte deelen die wy ontdekt en ingenomen hebben / namentlyk de Molukze Eilanden / bevinden / zoo zullen wy / eer wy daar van ſcheiden eens gaan ontvouwen het geen Simon d'Andrade in China, het welk meede het Ooſtelykſte deel van Aſia is / uitgevoert heeft; mitsgaders het geen Thomé Perez, onzen Gezant die Fernande Perez d'Andrade, gelyk wy hier voozen gemelt hebben / aan den Koning van die Geweſten gezonden heeft / wedervaaren is. Ook zullen wy verhandelen het geen Diego Lopez de Sequeira verder tot Ormus, en in zyn gantz verblyf in Indien tot aan zyn wederkomſt in Portugaal verrigt heeft.

SCHEEPS-TOGT
VAN
SIMON d'ANDRADE;

op bevel des Konings *Don Manuel* met vier Schepen uit INDIEN gedaan na

CHINA,

in 't Jaar 1518 *en vervolgens.*

1521.

Zaken in China in geruſten ſtaat.

Na dat Fernando Perez d'Andrade van Cantam, in 't Koninkryk van China, vertrokken was/ liet hy de dingen aldaar zoo geruſt en vreedzaam/ dat den handel tuſſchen dat volk en ons onbeſchroomd en zonder eenige vrees gedreeven wierd/ waar by een ieder groot voordeel deed. En terwyl alles in die ſtaat was / en zyn broeder Simon d'Andrade laſt van den Koning Don Manuel gekreegen hebbende een reis na die Geweſten van China te doen / zoo vertrok hy derwaarts in de maand April vyftien honderd agtien/ten tyde van Lopo Soares. Met hem gingen drie Jonken van Malacca, daar Kapiteinen op waaren Jorge Botello; Alvaro Fuzeiro; Jorge Alvares; en Franciſco Rodrigues.

Vertrek van Simon d'Andrade derwaarts.

Met deeze vier zeilen in de Maand van Auguſtus van dat Jaar in China gekomen zynde/ nam hy zyn verblyf in 't Eiland Tamou, daar zyn broeder geweeſt hadde/ om dat/ gelyk wy reeds geſchreeven hebben/ hy / volgens het verbod van de Stadt Cantam, niet verder mogt gaan/ zoo dat zy aldaar haaren handel dreeven. In die tyd vonden zy dat Thomé Pirez, den Gezant die Fernando Perez aldaar gelaaten had om na den Koning van China te gaan / nog niet vertrokken was/ om dat daar toe nog geen verlof van den Koning was gekomen. Want/ gelyk wy voor deezen gemeld heb-

Zyn verblyf na zyn komſt aldaar.

Waarom den Gezant Thomé Pirez nog niet vertrokken was.

hebben / was de Majesteit van de Prins zoo groot / en het inlaaten der Vreemdelingen in het Koninkrijk / wierd / vermits den wantrouwenden inborst van dat volk / voor zulk een tedere zaak aangezien / dat daar langen tijd van nooden was om verlof daar toe te krijgen ; doch egter na het afzenden van drie Boden / zoo aan den Koning als aan de Stadts Hoogden / en na een zeer naauw onderzoek van alle dingen / quam eindelijk dat lang verwagte bescheid / zoo dat deezen Gezant in de Maand van Januarius van het Jaar vijftien honderd twintig / zijnde na de komst van Simon d'Andrade, met drie Roei schepen als Fusten op onze manier met zijde Vlaggen en Wimpels toegemaakt / de reis aannam. Met deeze cieraden verstaan d'Inwooners niet dat wij haar eer aan doen / maar zij aan ons / want daar in moeten niet onze / maar haare Wapens staan / en daar meede moet men zoo door dat zoo verre afgelegen Koninkrijk trekken / dat men het met regt het einde van de Weereld kan noemen / want zij bewonen het Oosten van den Aardbodem / en wij het Westen. Men mag ook niet anders als op die manier in dat Koninkrijk koomen / namentlijk met de Wapens van den Koning / zijnde een leggende Leeuw.

1521.

Der Chinezen groote waantrouw.

Lang wagten na des Konings verlof.

Des Gezants vertrek.

China 't einde van de Weereld.

Thome Pirez dan met die pronk-cieraden te water vertrokken zijnde / quam aan de voet van een Berg / daar de Rivier haar aanvang neemt daar hij langs heen voer. Deezen Berg / genaamt Malenxam, begint in een inham van Cochinchina, en loopt over een groote streek lands na het Oosten / tot in het Land van Foquien, zijnde een Zee-Haven / en van de Oostelijkste van dat groot Koninkrijk van China, latende dit gebergte deeze Landschappen / namentlijk Canti Cantam en Foquien / na het Zuiden / zijnde door de Zee-kant / afgescheiden / gelijk de Pireneen, Spanjen van Vrankryk afscheiden. In al dit Gebergte zijn niet meer als twee Havens / want deeze benedenste Landschappen paalen met de bovenste. Het is een van

Des Gezants komst aan den Berg Malenxam.

1521. deeze Dooztogten / alwaar Thomé Pirez aanquam / daar na de Zuid-zyde aan den ingang van den Berg een Stadt is / en als men daar voorby is / na de Nooyd-zyde een ander / daar de inkomende en uitgaande regten van beide kanten betaald werden.

Beschryving van die Land-streek.

Van deeze Haaven heeft hy Thomé Pirez aan Simon d'Andrade geschreeven dat hy behouden aangekomen was / en dat hy de Stadt Cantam voor een Plaats van weinig belang hiel / ten opzigt van andere die hy gezien had. Gedagten Gezant van daar vertrokken zynde / quam in het Landschap van Nanquin, welkers voornaamste Stadt / daar den Koning zig doenmaals bevond / de zelve naam voerde. Hy was van Cantam tot hier toe / bynа geduurig Nooyd waard aan reizende / vier Maanden onderweegen / waar uit men afneemen kan hoe groot het Land van die Heidenze Zyns weezen moet. Hy liet Thome Pirez aanzeggen dat hy hem tot Pequin zoude gaan verwagten / alwaar hy hem zoude afvaardigen. Dit is een Stadt van een ander Land-schap dat meede zoo genaamd is / en veel Nooydelyker leid / daar den Koning den meesten tyd zyn Hof houd / als grenzende aan de Tarters, die zy / gelyk wy reeds gezegt hebben / Tatas of Tancas noemen / en daar hy geduurig meede in Oorlog is.

Cantam van weinig belang by andere Steden.

Des Gezants komst in het Landschap Nanquin.

Grootheid van China.

Last des Konings aan den Gezant.

Pequin Hofstadt des Konings.

Thome Pirez in de maand Januarius des volgende Jaars vyftien honderd een-en twintig alhaar aangekomen zynde / quam'er den Koning meede: doch eer hy in de Stadt quam / toefde hy in een plaats twee uren van daar / om een zaak van een zyner Maagen af te doen / den welken een Landschap tegen hem tot opstand verwekt had / en ook op de volgende wyze tot sterven gedoemd wierd: Eerst wierd hy als een Dief opgehangen / werdende gezegt dat hy met andere Dieven aangespannen had om het land te bevooven / en naderhand als een Verrader verbrand / om dat die misdaad met het vuur gestraft werd / op dat'er van 't gebeente van den misdadigen niets op de aarde overblyve.

Regt des Konings over een zyner magen, om opstand.

Dit

Dit alzoo volbragt zynde / het welk den Koning niet en begeerde dat binnen Pequin zoude geſchieden / als zynde de Hoofd-Stadt van zyne vpftien Landſchappen / om de zelve niet de ſtraf van zulk een misdaad die onder haar vooz de ſwaarſte gerekend wozd / zoo quam hy binnen de zelve / en wilde Thome Pires aanſtonts vechoozen / om dat 'er Brieven van de Landvoogden van Cantam, mitsgaders van die van Nanquin, daar den Koning zig eenigen tyd opgehouden had / gekoomen waren. Deeze Brieven waren tot ons nadeel / zeggende: Dat alle ons doen nergens anders toe ſtrekte als om het Land, als Koopluiden verkleed, te beſpieden, en dat wy daar na tot de wapens quamen, en het een of het ander Land uitkoozen, daar wy ons dan vaſt maakten, gelyk wy in INDIEN en tot MALACCA gedaan hadden, en dat het overzulks niet geraden was ons ergens in dat Koninkryk te laaten komen. 1521.

Waarom het zelve binnen Pequin niet en geſchied.

Brieven van den Koning tot nadeel der Portugyzen.

De oorzaak van het ſchryven dier Brieven dooz de Land-voogden van Cantam, was om eenige dingen die Simon d'Andrade, terwyl hy zyn handel op het Eiland Tamou dzeef / gedaan hadde / gelyk wy hier na zullen zien; mitsgaders van een Gezant genaamd Tuam Mahamed, die den geweezen Koning van Malacca, ende nu van Bantam, vooz Thome Pirez afgezonden had / klagende tegen den Koning van China dat wy hem zyn Ryk afgenomen hadden / en hem om hulp verzoekende / nademaal hy zyn Onderwozpeling was / en hy zyn zegel tot een teeken van gehoozzaamheid ontfangen had.

Klagten des geweezen Koning van Malacca.

Doen Thome Pirez tot Nanquin quam / wagtede deezen Gezant vaſt van den Koning verhoozt te werden / en doen zyn Majeſteit na Pequin vertrok / liet hy hem weeten dat hy hem derwaarts zoude volgen / alzoo hy hem daar gehooz zoude geeven. Ondertuſſchen gebeurde het dat terwyl deeze Bantamze Gezant tot Nanquin was / hy kennis met de Stads voogd maakte / en met eenige Geſchenken die hy hem vereerde / het zoo verkreeg dat

Handel van zyn Gezant met de Stads Voogd van Nanquin.

1521. dat hy al het geen hy hem van ons gezeid had/ aan den Koning zoude overschryven/ op dat zoo wanneer als hy tot Pequin quam/ hy aldaar zoo wel te eerder gehoor zoude krygen als tot die tyd toe geschied was/ gelyk hy ook deede.

Den Koning wil de Brieven des Portugysse Gezant zien, eer hem gehoor verleend.

Hier uit volgde het dat zoo haast als den Koning binnen de Stadt quam/ hy aanstonds wilde weeten wat Thome Pirez medebragt/ en hem liet weeten dat hy de Brieven die hy hy zig had/ zoude laaten volgen/ en dat hy hem daar na zoude antwoorden op het geen hy hem mondeling zoude voordraagen. Deeze Brieven dan alzoo overgeleverd zynde/ deeden nog meer quaad als d'andere. Want hy had'er drie; namentlyk een van den Koning Don Manuel, den welken schreef op de zelve manier als hy gewent is aan d'andere Heidenze Koningen van die Gewesten te doen/ hoewel egter met een weinig meer opzigt/ uit oorzaak van de groote mogentheid van dien Vorst. D'Ander Brief was van Fernando Perez d'Andrade/ die hy meede volgens den last die hy desweegen van den Koning Don Manuel aangaande de bezending van gedagten Gezant had/ geschreeven hadde/ die hy in de Chineesse Taal liet vertaalen/ om de zelve aanstonds door iemand te laaten leezen.

Ontrouwe Vertaaling der Brieven.

Doch de Vertaalders veranderden byna de geheele zin daar van/ om de wyze waar op men met dien Vorst gewoon is te spreeken/ na te volgen/ zonder dat Fernando Perez daar iet van wist. Want zy hadden daar in gesteld dat hy Opper-Hoofd-man van den Koning der Franguis (dit is de naam die alle die Oosterze Volkeren ons geeven) met een Gezant aldaar tot Cantam aangekomen was/ den welken tot hem Zoone Godts en Heere des Weerelds naderde/ verzoekende zyn Zegel voor den Koning der Franguis/ om dat hy zyn Onderwerpeling wilde weezen/ en goede en hoftelyke Koopmanschappen voor zyn Koninkryk inkoopen.

Dit Zegel dat dien Keizer aan alle de Koningen en Princen Geeft/ die zig tot zyne Onderdanen in-

lingen maaken / voert zyn Zin-spreuk / en daar meede bezegelen zy alle de Brieven en Geschriften tot een teeken dat ze haare Onderdaanen zyn. 1521.

Brief van de Stads Voogden van Cantam.

De derde Brief die Thome Pirez nog by hem had / was van de Stads Voogden van Cantam: en alzoo zy doen ze de zelve schreeven / zeer wel met ons te vreeden waaren / wyl zulks geschiede eer ze narigt van het geen Simon d'Andrade tot Tamon gedaan had / gekreegen hadden / zoo was ze byna van den zelven inhoud als die van Fernando Perez die de Tolken vertaald hadden.

Van wat inhoud.

Wyders behelsde dien Brief dat wy een Huis tot Cantam om een Comptoor aldaar te hebben / verzogten / en dat wy een volk waren daar men omzigtig mede moest omgaan / en dat geweldig stip stond op zaken die de eer betroffen; waar by men nog zeide dat wy Malacca van desselfs Koning afgenoomen hadden.

Vraagen de Tolken over het verschil des Briefs van den Koning van Portugal.

Na dat deeze Brieven in haare verschillentheid in den Raad des Konings gezien waren / wierden de Tolken ontbooden / en na dat men haar ieder byzonder ondervraagd had / hoe het quam dat haar vertaling zoo veel van den Brief van den Koning der Franguis verscheelde; zoo gaven zy tot antwoord: Dat geen Brief van den Koning der FRANGUIS gezien hadden; om dat haaren Gezant die aldaar gekoomen was, tegen haar gezeid had dat de zelve geslooten was, en dat men ze niet en mogt openen, maar dat ze in den staat daar ze in was, in handen van den *Zoone Gods* en *Heere der Weereld* moest worden overgegeven.

Haar antwoord.

Tweede antwoord over die van Fernando Perez d'Andrade.

En wat d'ander aanging die zy vertaald hadden / dat niet tegenstaande daar andere woorden in stonden / zy egter vertaald hadden op de wyze zoo als men met de Zoone Gods spraak / en niet zoo als de Franguis haar meening te kennen gaven. En wat de Stads-voogden van Cantam aanging / dat ze niet en wisten hoe dat ze aan haar geschreeven hadden.

Mitsgaders over die van de Stads Voogden van Cantam.

Eindelyk na dat het onderscheid van die Brieven en de verdere berigten uit de tweede / de welke /

(ge-

1521. (gelyk wy gezegt hebben) eerſt gelezen wierden/ gezien waren/ wierd door den Raad des Konings geoordeeld dat dat Gezantſchap op geen goede grond en lag/ en dat Thome Pires alleen gekoomen was om het Land te verſpieden.

Beſluit van des Konings Raad over die verſchillen.

En wat aanging het verzoeken van het Comptoor tot Cantam, dat zulks maar ſtrekte om haar den Oorlog aan te doen/ gelyk wy in andere gedeelteng van Indiën gedaan hadden. Zoo als men dan het zelve klaarlyk hier uit zien konde/ dat doen den eerſten Kapitein den welken dien Gezant agter gelaten had/ op den zelven tyd als hy zynen handel op Tamou dreef/ hy een Schip uitgezonden had om het Land en de Kuſt van Chincheo te verſpieden.

Na dat dit beſluit door des Konings Raats-Heeren/ aan wien het toequam zulke dingen te onderzoeken/ alzoo in zyn by-zyn genoomen was/ was het eerſte dat aan Thome Pires bevoolen wierd: Dat hy van die tyd af niet meer in 't Paleis zoude verſchynen, om den Koning gehoorzaamheid te bewyzen.

Leit hier op aan den Gezant.

En om de wyze te weten waar op dien Prins gewoon is de Gezanten die aan hem geſchikt worden/ te ontfangen/ zullen wy zeggen hoe hy aan den onzen dede/ en naderhand aan d'andere die na hem quamen.

Een van de Tarters waar mede hy in Oorlog was/ mitsgaders d'andere naburige Koningen die hy tot het dryven van zyn handel van nooden had/ wierden treffelyk ingehaald/ zoo dat eenige van de voornaamſte Heeren hem op den dag van d'intrede op de wyze als onder ons gebruikelyk is/ in 't gemoet trokken; dog andere Gezanten van Koningen en Prinzen die hem gehoorzaamheid toegezeid hadden/ of van zeer verre quamen/ en daar den Koning weinig kennis aan had/ deden ze geen eer ter weereld aan. Maar na dat ze in de Stadt gekoomen waren daar den Koning zig bevond/ en na dat hy uit de Brieven die ze mede bragten/ mitsgaders uit narigt van Perzoonen die hy uitgezon-

Inhaaling van den Tarrerzen Gezant.

den

den had om van haar te vernemen tot wat einde zy gekoomen waren / eer ze voor hem verschenen / verstaan had / dat haar verzoek hem niet onaangenaam was / wierden zy met eenige zoozt van eer na het Paleis gebragt / daar men haar gemeenlyk ontfangd : zynde het geen d'onze aan eenige van deeze zagen doen / dog het welk aan onzen Gezant niet te beurt viel om de reden die wy aanstonts zullen verhalen. 1521.

Zoo haast als ze van huisvesting verzoogd waren / mogten ze zonder verlof niet meer in 't Paleis koomen ; zoo om dat het de gewoonte was dat geen Vreemdeling zonder dat / by die Princen / om de diepe eerbiedigheid die men haar schuldig was / en mogt koomen / als ook om dat zy verstaan dat zulks op een uur geschiede dat volgens de Sterre-kykery daar toe uitverkoozen zy / op dat de zaken en handelingen volgens haar wensch en tot haar grootste voordeel moogen uitvallen / zynde de verdere toegelatene reizen op den vyftienden dag van de Maan. En als zoodanigen Gezant tot zulk een gehoor ging / geschiede zulks te voet / of op een mager Peerd met een stroo-wis / tot een teeken van demoedigheid / tot dat hy op een groote plaats voor het huis des Konings quam / alwaar hy zig stil hield tot dat'er iemand by hem verscheen / gelyk de Meester der plegtelikheden van den Paus tot Roomen is gewend te doen. Deezen dan den Gezant by de hand nemende / deden hem knielen en de handen zamen voegen / gelyk als wy hier Godt bidden. Waar na hy zyn aangezigt op de aarde leide / met de oogen na de muur van 't Paleis daar den Plegt-meester hem zeide dat den Koning was. Na dat den Gezant opgestaan was / en eenige treden voor-uit gedaan had / beweeg hy weder de zelve eerbiedigheid / en na dat'er geen weg meer te gaan was / deed hy van gelyken tot vyf maal toe tegen de muur / waar na hy te rug gaande / het zelve tot vyf maal toe weder dede / tot dat hy ter plaatze quam daar hy zulks de eerste maal gedaan had / alwaar hem gezeid wierd dat hy

Gewoonte aldaar onder de Gezanten gebruikelyk.

Wyze van ter gehoor te gaan.

1521. hy na huys mogt gaan / en dat was hy haar den Koning zien. Dog als hy verlof gekregen had om van de zaak te spreken waarom hy afgezonden was / leide hy op de laatste eer-bewyzing in dierwoegen op zyn knien / tot dat'er iemand als een Geheim-schryver quam / den welken al wat den ander zeide / schriftelyk opnam / tegen hem zeggende: Dat men het zelve aan den Heer der Weereld zoude voor houden.

Wat by de Chinezen is den Koning te zien.

Zotte eerbied der Chinezen ontrent haar Koning.

Dog dit gaan na het Paleis des Konings dat Thome Pires, onzen Gezant / zoude doen / wierd hem niet vergund / uit oorzaak van de Brieven die wy gezegt hebben dat een quaad vermoeden van ons gegeven hadden / en dat hy Thome Pires meer afgezonden was om het Land te verspieden, als om eenige andere oorzaak. Ondertusschen gebeurde het dat terwyl gedagten Pires vast wagtede wat men met hem doen zoude / gelyk de Tolken tegen hem zeiden / den Koning ziek quam te worden / in zulker voegen dat hy drie Maanden daar na stierf / zoo dat den Gezant al mede zoo lang moest wagten. Dog eindelyk dit den nieuwen Koning aangedient synde / niet tegenstaande zyne Amptenaars de welke kennis van de zaak hadden / tegen hem verklaarden dat den Gezant en alle de zyne / als Verspieders moesten sterven; den Koning zeide: Dat het zy zyn Gezantschap waar of vals was, het genoeg was dat hy onder de naam van Gezant in 't Koninkryk gekoomen was om het leven te behouden. „ En vermits het geen in de tweede Brieven van haar „ wierd gezeid / en het geen den Gezant van den „ Koning van Malacca die aldaar was / tegen haar „ verzogt / nademaal hy zyn Onderwerpeling was / „ die hy moest begunstigen / hy verstond dat onzen „ Gezant met het geschenk dat hy mede genoomen had / weder na Cantam zoude keeren / en „ dat de Stads-Voogden hem in bewarender hand „ zouden houden tot dat'er Brieven aan onzen „ Hoofdman tot Malacca, mitsgaders aan die in „ Indiën, en eindelyk ook aan zyn Koning tot het wo-

Den Portugysse Gezant om de bewuste Brieven gehoor geweygerd.

Dood des Konings.

Zyn navolger wil den Gezant niet ter dood brengen.

Maar zend hem weder na Cantam om daar gevangen te blyven.

„ wedergeven van Malacca zouden afgegaan zyn; 1521.
„ en dat zoo lang als zoodanigen bescheid niet en
„ quam / onze zaak ook niet en zoude worden aan-
„ genoomen / en wy in geen Havens van zyn Ko-
„ ninkryk ingelaten worden / alzoo wy zulk een
„ quaadaardig volk waren: dog als'er narigt van
„ het weder geven van Malacca aan desselfs Koning
„ zoude zyn gekoomen / dat men dan onzen Gezant
„ met alle de zyne zoude los laten / zonder haar
„ eenig het minste leet aan te doen; met uitdruk-
„ kelyk bevel nogtans van ons nooit in zyn Ko-
„ ninkryk te vertoonen / en aanzegging dat zoo zig
„ eenig Schip van ons aldaar liet zien / wy als
„ Vyanden zouden worden gehandeld; alzoo hy
„ niet goed en vond dat zulk opvoerig en zoo bege-
„ rig volk in zyn Koninkryk verkeerde: en zoo'er
„ bescheid quam dat wy Malacca niet en wilden
„ weder geven / onzen Gezant als dan volgens de
„ Wetten van zyn Koninkryk zoude worden geoor-
„ deeld / nademaal hy den Koning van Malacca,
„ zynen Onderworpelingen / beledigd hebbende / zy
„ hem het geene ze hem afgenoomen hadden / niet
„ weder wilden inruimen. En wat d'andere din-
„ gen aanging die men van ons zeide / dat het ge-
„ noeg was dat wy Vreemdelingen waren die de
„ gewoontens van het Land niet en wisten / en
„ dat zoodanig een volk dat iets uit onwetentheid
„ dede / niet eer moest worden gestraft als tot dat
„ men haar hun pligt geleerd had.

Waarom de Koning de Portugyzen in zyn Ryk niet en wil dulden

Strengen handel over de Portugyzen.

Dit vonnis dan aldus uitgesprooken zynde / wierd Thome Pires door een Leitsman weder na Cantam gebragt / welke reis vier Maanden en een half duurde. En op dat men moge zien of het Vonnis dat die nieuwen Koning gaf / regtvaardig is / of niet / volgens het geen men van ons zeide / zoo zullen wy een gedeelte van de dingen die hem ter ooren gekoomen waren / en die wy in der daad tot Tamou gepleegd hadden / in 't vervolg wat omstandiger verhalen. En nademaal dien Prins zig laat voorstaan dat hy Heer van de Weereld is, en dat een ieder schuldig is hem te gehoorzamen / en dat

Uitvoering van het gebod des Konings.

Redenen van zyne regtvaardiging.

1521. dat hy mede niet geerne ziet dat'er vreemd volk in zyn Rijk komt / zoo waren die waarheden genoeg om te regtvaardigen het geen hy met Thome Pires gedaan heeft; te meer alzoo hy Brieven van de Stads-Hoogden van Cantam hadde / meldende dat wy de vreemde Schepen dewelke tot Tamou quamen / beroofden / en haar haaren handel niet en wilden laaten drijven / of de regten van d'onze betaalen; en dat zeeker voornaam Amptenaar op zekeren dag daar over aan onzen Hoofdman hebbende geklaagd / hy hem geweldig had doen misshandelen.

Valsche beschuldigingen

Hoe verre geloofd.

Sy zeiden eindelijk dat wy Knegjes en Meisjes, Kinderen van fraije luiden, opkogten en de zelve gebraden aten. Alle welke dingen zy niet beter wisten of waaren in der daad zoo; om dat het niet vreemd en was dat ze zulks van menschen die ze niet regt en kenden / en die de schijn en de vreeg van dat geheele Oosten waaren / zonder moeite geloofden / want wy zouden het zelve van haar / als zoo verre van ons afgelegen / en daar wy zoo weinig kennis van hebben / meede wel zoo doen.

Sterkte door d'Andrade tot Tamou gemaakt.

Zoo haast als Simon d'Andrade aan 't Eiland Tamou quam / was het eerste werk dat hy deede / (als van meening zynde een goede handel aldaar te drijven /) een kleine Sterkte van hout en steen aldaar te maaken / en een deel geschut aan de plaatzen daar men hem konde aantasten / te doen bezengen / alzoo hy wist dat aldaar veel Kooplieden quamen die de zee-vaarende luiden afnamen al wat ze hadden; en zomwylen zoo sterk waaren / dat de Vlooten die den Koning van China afzond om haar te verdrijven / dikwils goede schuilplaatzen moesten zoeken / zonder dat zy haar eenigzints derfden aandoen. Daar en boven liet hy noch een manier van Borstweering tegen over een Eilandje maaken / zeggende dat het tegen d'onze was die in tyden en wylen wat quaads zouden willen ondernemen / op dat de Chinezen zouden zien wat straf men de zoodanige aandede. Aldaar liet hy meede een man die iets misdreven had / met

al

al zoo veel toebereitzelen als of het in dit Koninkrijk geweest had / op-hangen. Want alzoo hy grootdadig en Edel van gemoed was / zoo wist hy ook alles pragtig en met groote statie uit te voeren; ja zoodanig / dat hy de eerste was die de Indiaanen leerde op de Schalmey speelen / en zig daar van te bedienen: welke manier van regt doen die van Cantam als vooz wat vreemts / en vooz een groote kleinagting van haaren Koning aanzagen; gelijk mede het maken van zoodanige Krygs-gebouwen met Geschut / even-eens als of hy het Land / zonder eenig verlof daar toe te hebben / in zyn bezit had willen nemen. 1525.

Grootmoedigheid van d'Andrade.

Chineezen over het regt doen van d'Andrade, en Sterkte gebeigd.

Het gebeurde mede dat terwyl hy daar was / eenige Schepen uit de Koninkrijken van Siam, Camboya, Patane en andere plaatzen om haaren handel na ouwder gewoonte te drijven / aldaar aanquamen / die hy Simon d'Andrade niet en wilde toe laten eer als hy te verkoopen / volgens de gewoonte van dat Land / welke was / dat de Jonk die eerst aldaar aanquam / het gebied over alle d'andere voerde / en het regt had om de eerste van alle te laden / en zoo vervolgens / zoo als een ieder gekoomen was / het welk een groot gemoz binnen de Stadt veroorzaakte. Dog het geen de Inwoonders van Cantam nog meer misnoegde / was / dat zoo haast als hy verrooken / en tot Couchin in Indiën gekoomen was / ten tyde als Diego Lopez de Sequeira de Stadt Dio belegerd had / meer veel minder Knegjes en Meisjes, Kinderen van straye luiden / als van te vooren binnen de Stadt vond / om dat Simon d'Andrade en de zyne de zelve opkogten / niet denkende dat ze daar eenig quaad aan deden. Want ze wisten wel dat in alle die Oosterze Gewesten de Ouwders haare Kinderen verkogten / en in betaling of in pand overgaven / en daarom meenden ze dat die geene die men haar te koop bragt / zulke of diergelyke / en niet dooz Dieven gestoolen waren. En schoon het zelve aldaar alzoo ingevoerd is / zoo moet egter iemand die eenige van zyne Kinderen wil verkoo-

Zyn trots bedryf aldaar te land.

Gewoonte in 't Ooften van Kinderen te verkoopen en in betaalinge of pant te geven.

1521. pen / voor den Regter koomen / en zyn noodt te kennen geven / en zoo ze zoodanig is / dat hy zig zelve anders niet en kan redden / dan maakt de Schryver een Geschrift van verkoopinge in den naam van de Ouwders die haar Kind verkoopen / waar by zy / of / zoo een van beide gestorven is / den overlevende / verklaren : Dat ze met de gemelde verkoopinge te vreden zyn. Hier op onderteekend de Schryver het Geschrift volgens zyn gewoonte / en de Vader van het Kind vuld het binnenste van zyn regter hand met Druikers inkt / die hy op het Papier drukt. Het zelve doen hy mede met de regter voet / en de Moeder van gelyke / waar na ze haar Geld by de levering van het Kind ontfangen. De Schuld-eischer van gelyken / als hy zyn Schuldenaar voor het Regt betrekt / bekend deezen / Dat hy zig zelve aan den ander verkoopt / voor zoo veel als hy hem schuldig is / en zoo het iemand is die niets schuldig is / zoo verkoopt hy zig zelve vrywillig voor zoo veel Geld als hy bedongen heeft / mits ; Dat hy het zelve Geld op een ander tyd wederkeerende, weder vry gelyk van de voren zal zyn.

Verkooping van zig zelve om schuld.

Als ook vrywillig.

Op die wyze geschied die verkoopinge als de zekerste en onfeilbaarste / zoo dat men de zelve nooit kan ontkennen / of van valscheid beschuldigen / alzoo de verkooper het met zyn eigen hand bevestigd heeft / en op die dingen die onder de ouze voorgevallen waren / de welke een groote opschudding door het Land maakten / quam den Koning te sterven / gelyk wy gezegt hebben. In die Haven van Tamou quam mede een Schip het welk van hier vertrokken was / hoorende aan Don Nuno Manuel, Opper Almotaco, aan wien den Koning Don Manuel verlof gegeven had na die Gewesten te komen toerusten / zynde daar op voor Kapitein Diego Calvo, met wien nog andere Schepen van Malacca gingen / de welke / als wat laat vertrekkende / niet klaar konden raken om de reis met Simon d'Andrade aan te nemen / als mede niet de Jonk van Jorge Alvares, om dat de zelve herstelling van nooden had. En alzoo volgens de Wet-

Wetten van China, zoo haast als den Koning overleden is / geen Vreemdeling in 't Land / of in geen Zee-haven op levens-straf mag blyven / zoo is't dat de tyding daar van gekoomen zynde / Diego Calvo en d'andere verzogt wierden van daar te vertrekken / het welk zy niet en wilden doen / maar zig daar tegen stelden. 1521.

Wetten van China als'er een Koning sterft.

De reden van deeze Wet of Instelling was / dat het veeltyds gebeurd was dat de Inwoonders zelfs van 't Land haar eigene Steden met hulp van de Schepen die in de Haven lagen / uitgeplonderd / en naderhand de Vreemdelingen daar van beschuldigd hadden / het welk d'Inwoonders van de Steden niet konnende verhinderen / was zulks oorzaak dat een van haare Koningen die Wet maakte.

Wat Diego Calvo, Jorge Alvares en d'andere aangaat die met haar waren / de oorzaak van haar ongehoorzaamheid of weigering was / om dat zy haare goederen nog niet verhandeld hadden / zoo dat d'Inwoonders Vasco Calvo, Broeder van Diego Calvo, en nog eenige andere met hem / die zig tot Cantam bevonden / gevangen namen. Ook wierden aldaar in verzekering genoomen twee Schepen die daar aangekoomen waren / het eene van Patane, en het ander van Siam, waar in eenige van d'onze waren die haar kost daar mede wonnen / dog in de strik vielen / om dat zy heden het een / en daags daar aan het ander nemende / zy ze alle drie meester wierden. De voornaamste daar op zynde / waren Bartolomé Zoares; Lopo de Goes; Vasco Alvares en een Klerk toegenaamd Mergallaon, den welken zyn leven in 't gevegt liet / dog d'andere wierden gevangen.

Oorzaak van d'ongehoorzaamheid der onze, en wat daar op volgde.

Twee Schepen in verzekering genoomen.

En alzoo de Stads Voogden en Krygs-Hoofden tot Cantam, smaak in deeze roof begonden te krygen / zynde daar toe door de tyd en onze ongehoorzaamheid begunstigd / en inzonderheid door de tyding die ze van het slegt onthaal van Thome Pirez aan het Hof kreegen / zoo stelden zy haar uiterste best in 't werk om dit Schip en zeven

Toeleg van de Regeerders van Cantam op onze Schepen.

1521. of agt van onze Jonken die aldaar lagen / magtig te worden; tot welken einde zy een Vloot van veel Schepen toemaakten / die haar gelyk als bezet hielden / na dat ze haar verscheide reizen in de Haven daar ze lagen / aangetast hadden / zonder haar egter te na te durven komen.

Komst van Duarte Coelho aldaar.

Terwyl de onze in die benaautheid staken / quam aldaar op den zeeven en twintigsten Jung des Jaars vyftien honderd een en twintig / Duarte Coelho met een wel gewapende Jonk, en met hem nog een ander van d'Inwoonders van Malacca. Den welken zoo haast als hy dit verstaan had / en dat den Itao, die het Opperhoofd van de Zee was / haar al verscheide maalen aangetast had / aanstonds weeder wilde te rug keeren / dog ziende dat de onze daar toe nog niet klaar waaren / bleef hy om haar te helpen. En inzonderheid ten opzigt van Jorge Alvares, die zyn beste vriend en zoo ziek was / dat hy elf dagen na zyn aankomst quam te sterven / en aan de voet van een steene Pilaar / daar de Wapens van dit Koninkryk op uitgehouwen stonden / begraaven wierd. Deeze Pilaar had hy Jorge Alvares zelf daar laaten opregten een Jaar eer dat Rafaël Perestrello zig na die Gewesten begaf / en in het Jaar dat hy aldaar was / had hy een van zyne Zoonen die aldaar gestorven was / laaten begraaven. Dog schoon zyn lighaam in dat afgodisch land rust / wyl hy egter deeze Pilaar door hem ontdekt / ter eere van zyn Vaderland aan d'uitterste einden van 't Aardryk opregtede / zoo zal het geheugen van zyn begraaffenis niet vergaan zoo lang als dit ons Verhaal zal geleezen werden.

Een Portugys aldaar gesturven, met het Portugysse Wapen begraven.

Den Itao ondertusschen / zoo haast als hy de weet van de komst deezer twee Schepen gekreegen had en vyftig zeilen sterk gworden was / daar de onze niet meer als vyf uitmaakten / namentlyk drie die'er van te voozen geweest hadden / en twee die Duarte Coelho meede gebragt had / zoo is 't dat hy twee dagen na zyn aankomst haar op het lyf quam vallen. Duarte Coelho het groot gevaar zien-

De Chinesse Zee-Voogd valt onze Schepen aan.

ziende daar ze in ſtonden / zond hem een Boode / met verzoek / Dat hy geen oorzaak van meerder Vreede-breuk wilde weezen, en dat ze Vrienden mogten blyven; beneffens nog meer andere ſchoone woorden / dewelke zoo weinig mogten helpen / dat hy d'onze aanſtonds op het ipf viel. Dog het beliefde Godt dat hy zoodanig dooz ons Geſchut gehavent wierd / dat hy met verlies van veel volk moſt afttekken / invoegen hy naderhand wat voorzigtiger begon te werden / en d'onze maar omcingelde / alzoo de plaats zoo naauw was / dat d'onze haar beter van haar Geſchut konden dienen als zyluiden met haar groot getal van Schepen / inzonderheid om dat ze beeter Geſchut hadden als de Vyanden. 1521.

Vergeefs affland verzogt.

Doet den Chinees afwyken.

Dit alzoo veertig dagen lang geduurd hebbende / quam ondertuſſchen aldaar Ambrozio do Rego met een Schip en een Jonk van de Koopluiden van Malacca; dog de reeden waarom hy dooz de Vloot van den Itao niet gezien wierd / was / om dat deezen op den dag van zyn inkomſt / in een Baay drie mylen van daar was / daar de onze zig bevonden / bezig zynde met eenige dooden te begraven die zy hem over dzie dagen in een gevegt dat ze met hem gehad hadden / hadden dood geſchoten.

Aankomſt van nog een Portugys Schip.

Dat gelukkig door raakt.

Duarte Coelho; Diego Calvo en Ambrozio de Rego haar ondertuſſchen omcingelt ziende / en dat zy haar op d'een of op d'ander manier daar dooz moſten redden: overdenkende meede dat Jorge Alvares overleeden / en dat'er weinig Volk in zyn Jonk was; om dat hy al eenige van de zelve verloozen had / en d'andere hem in 't begin van die Vreede-bzeuk in het inneemen der Jonken, afhandig gemaakt waaren / en dat wy die aldaar lagen / pas ieder agt Portugyzen, en voozts eenige Slaaven tot dienſt van 't Schip aan boozt hadden / zoo beſlooten zy alle dzie den uitgang gelykerhand te onderſtaan / gelyk ze by nagt deeden; dog alzoo den Itao op haar paſte / zoo ginkt hy haar daags daar aan met alle magt aantaſten / welk gevegt

Beſluit van d'onze om uit d'omcingeling der Chinezente raaken.

Werden ſchrikkelyk aangetaſt.

1521. een gelijkenis van de Hel wegens het vuur en den rook gaf. Dog wat d'onze aangaat / die onthielen haar van ſchieten / alzoo zy niet anders zogten als te ontkoomen; ook derſden zy het zelve niet ondernaamen / alzoo ze reeds genoeg van het vuur beſchadigd waaren.

d'Onze houden haar ſtil, op hoop van verloſſing.

Duarte Coelho ondertuſſchen / den welken het beſtier van dit ganſche werk had / behalven dat hy een dapper Krygsman was / zoo was hy ook zeer Godsdienſtig en de Heilige Maget zeer toegedaan. En wyl dit gevegt op den agtſten September / des Jaars vyftien honderd een en twintig / zynde haar Geboorten-dag, voorbiel / zoo vermaande hy alle de onze / Dat ze haar Naam zouden aanroepen, alzoo hy daar door hoopte geholpen te werden En alzoo de zelve die geene die haar in zoodanigen noot aanroepen / gemeenlyk daar uit red / zoo ontſtond op dat pas een dwarrel-wind / die wy van agteren kreegen / dog de Pranden t'eenemaal verſtroide / en eenige van haar in de grond ſloeg / waar door Duarte Coelho en zyne Makkers tyd kreegen om te ontkoomen / en in 't leſt van October des voorgemelden Jaars behouden tot Malacca aanquamen / zoo dat hy een Huis op de hoogte die boven de Sterkte ſtaat / ter Eere van de Heilige Maget liet maaken / het welk teegenwoordig de naam van Onze lieve Vrouw voert / ende dat tot gedagtenis van dit wonder teeken dat ze zoo wel van pas tot haar behoudenis vertoonde.

Portugyſen komt tot Malacca.

Regten een Huis op ter gedagtenis van dat wonder.

Verbitteringe der Chinezen daar door ontſtaan.

Den Gezant gevangen tot Cantam berooven van eenige Jonken en dood ſlaan van 't volk om de wille der Portugyzen.

En nademaal den Itao, behalven het verlies hy hem van te voozen door d'onze geleeden / op dien dag niet alleen nog al grooter door het miſſen van zyn Volk en Schepen door ſtorm veroorzaakt / maar ook door de ſpyt dat de onze hem alzoo ontkoomen waaren / zoo was zulks oorzaak dat hy en de Regeerders van Cantam nog meer op d'onze verbitterd wierden / in voegen Thome Pires kort daar aan volgens het bevel des Konings tot Cantam gekoomen zynde / hy met al zyn volk aanſtondg gevangen wierd gezet. En niet alleen hy maar ook vier of vyf Jonken dewelke kort na het ver-

vertrek van Duarte Coelho van Patane en Siam tot Tamou aanquamen / wierden berooft / en het volk ten deele dood geſlagen en ten deele gevangen genomen / en dat alleen om dat'er eenige Portugyzen op de gemelde Schepen waaren: en volgens twee Brieven die de onze twee of drie Jaaren daar na van Vaſco Calvo, broeder van Diego Calvo, en Chriſtoffel Vieira, de welke gevangen tot Cantam waaren / kreegen / was het een jammerlyke zaak de pynen en quellingen die ze uitgeſtaan hadden / aan te hooren / mitsgaders de roovery en die de Regeerders van de Stadt in de vreemde Schepen lieten aanregten / alleg alleenlyk om dat ze Portugyzen binnen haar hoord hadden: tot dat Martin Alfonſo de Mello, gelyk wy hier na zullen zien / derwaarts ging / als wanneer zy eenige van de onze dewelke overgebleeven waaren / voort dood ſloegen. 1521.

Vendere quellingen en mishandelingen de Portugyzen angedaan.

De reſt dood geſlagen.

Wat Thome Pirez aangaat / die ſtuurf in de ketting / en het geſchenk dat hy mede genomen had / wierd geplonderd / en / volgens de brieven der gevangens / wierden hem daaren boven / nog „ twintig quintalen Rabarber, zeſtien honderd ſtukken „ Damaſt, Satyn, en andere zyde ſtoffen die zy gebruiken / mitsgaders nog vier duizend zyde Lakenen die zy Xopas noemen / en taghentig van „ Goud / afgenomen / van ieder der welke / teegen „ diergelyke van Malacca gerekend / de ons twee „ octaven en een half van de onze geld. Item nog „ drie Arroben Muſcus onopgemaakt / en drie duizend en zoo veel Papoſander, beneffens nog vyftien honderd diergelyke Zilver om te bewerken / „ en eindelyk verſcheide koſtelyke ſtoffen van die „ Geweſten / die aldaar in hooge agting zyn / beneffens veel ander goed dat hy uit Indien mede „ gebragt had om aldaar te verhandelen.

Den Geſant ſterft en zyne Geſchenken geplonderd.

VERVOLG
DER
SCHEEPS-TOGTEN
EN
KRYGS-BEDRYVEN
DOOR
DIEGO LOPEZ
DE SEQUEIRA,
als Gouverneur gedaan in
OOST-INDIEN,

tot aan zyn wederkomst in PORTUGAAL; na dat hy 't Oppergebied over de INDIEN, aan DON DUARTE DE MENEZES aldaar had overgegeven, in 't begin des Jaars 1522.

1522.

Een Bondgenoot van den Koning van Ormus vermeesterd twee Eilanden met hulp van den Koning.

Die daar berouw van krygt en beoorlogt den gemelden Bondgenoot te vergeefs.

TOen wy te voozen van 't Geslagt en de navolging in 't Ryk der Koningen van Ormus spzaken / zeiden wy dat met de hulp die Sargol aan Atjoat op het Eiland Baharem en Catife, in het Land van Arabien gaf / de zelve de zyne gewozden waaren. Sargol nu zig vreedzaame Bezitter van dat Koninkrpk Ormus ziende / (nademaaal deeze twee Landen die hy aan Atjoat gegeeven had / de beste van inkomsten waaren van alle de geene die hy had) zoo kreeg hy daar na berouw daar van. En wyl hy geen reedenen gebzek had om ze aan Atjoat die reeds daar van in 't bezit was / te ontneemen / zoo zond hy Raez Nordim, zyn Opperkrygs-hoofd / om zulks in 't werk te stellen / dog nademaal dezelve voor die tyd wel beschermd wierden /

den / zoo is 't dat den Koning Sargol een ander magtiger Vloot toegerust hebbende / dien aanslag zelf waagde / en ook uitvoerde: dog hier uit ontstond een Oorlog tusschen henluiden / zoo dat dan de een dan den ander de Bezitter daar van was. Nietteminder wyl zy beide dat gestadig Oorlogen eindelyk moede wierden; zoo maakten ze een Verdrag met malkander / dat den Koning van Laza de zelve in eigendom zoude bezitten / mits een zeekere somme Gelds aan den Koning van Ormus uitkeerende. 1522.

Nieuwen Oorlog daar door ontstaan.

En bygeleit.

Deeze betalinge duurde veele Jaren lang / tot dat wy het Koninkryk van Ormus ingenoomen hebbende / den Koning van Laza de zelve langer weigerde op te brengen / zoo dat hy den Koning Ceifadin, den welken doen ter tyd regeerde / zoo verre bragt / dat hy zig in staat stelde om het zelve weder te bemagtigen. Dit geschiede op den tyd dat Diego Fernandes de Beja deeze schatting dooz last van Alfonso d'Albuquerque, gelyk wy vooz deezen gezeid hebben / tot Ormus ging invozderen / dog hy vond hem daar niet / invoegen Raez Nordim, die et Koninkryk bestierde / die schuldigheid vooz hem afleide / terwyl zekeren Koning / genaamd Mocrim, Zoon van Zamel, en Neef van Atjoat, van waar die byvoeging van Baharem, volgens het verdrag dat hy / gelyk wy gezegt hebben / met Sargol aangegaan had / vooztquam / tot Laza regeerde.

Weigering van het verdrag na te komen.

En nieuwen Oorlog daar over.

De Schatting door de Portugyzen ingevorderd, en gekregen.

Mocrim Koning van Laza.

Deezen Mocrim, behalven dat hy de schatting aan den Koning van Ormus niet en wilde betalen / begeerde ook niet dat Raes Xarafo, Guazil van den Koning / en Regeerder van 't Koninkryk Ormus, de inkomsten die hy in 't Eiland Baharem van zyn Ouwders goed had / en die meer als vyf duizend Serafynen bedroegen / zoude ontfangen. Terwyl Mocrim zig al zoo weigerig aanstelde / en Don Garcia Coutigno, Hoofdman van de Sterkte die wy tot Ormus hadden / de schatting van den Koning Torunxa, die doenmaals regeerde / vozderde / zoo verontschuldigde zig die met de weigering

Weigerd de Schatting te betaalen.

Verbied d'Inkomste van den Koning van Ormus tot Baharem t'ontfangen.

Verschoning van den Koning Torunxa over het niet betalen der Schatting.

1522. ring van deezen Mocrim, en met de Vlooten die hy tegen hem gezonden had / tot zelfs in Perzoon derwaarts te gaan / gelyk hy wist / waar door hy groote koſten gedaan had. En nademaal den Koning van Portugaal Heer van dat Koninkryk was / en hy gehouden was het zelve te beſchermen / en niet toe te ſtaan dat zyne ſchattingen en inkomſten door iemand zouden worden beroofd of aangehouden / zoo verzogt hy op hem dat hy hem volk en Schepen wilde byzetten / om met een Vloot van hem na Baharem en Catife te gaan. Want behalven het weigeren door Mocrim van de ſchattingen die hy hem ſchuldig was / zoo brouwde hy een anderen aanſlag / den welken / zoo ze voortgang had / oorzaak van een groote verdrukking van Ormus zoude wezen / gelyk hy reets begon te gevoelen. Het welk was dat Mocrim reets eenige Kroei-ſchuiten met de hulp van eenige Turken die hy daar toe in dienſt had / uitgeruſt hadde / waar mede hy de Schepen die van Baſſora na Ormus gingen en keerden / reets begon te rooven / waar door het wel zoo verre zoude konnen koomen / dat hy die ganſche dooztogt met Schepen zoude bezetten.

Verzoekt hulp om d'afgenomene Eilanden weder te bemagtigen.

Openbaaring van een aanſlag van Mocrim.

Don Garcia reets hier van verwittigd / en ziende dat den Koning van Ormus in gebreke bleef van de ſchattingen die hy gehouden was alle Jaren te betalen en op zyn tyd af te leggen / uit oorzaak dat die en andere inkomſten der vaſte Landen hem niet in en quamen / zoo beſloot hy hem de hulp waar van wy hier na zullen ſpreken / by te zetten / waar door hy egter weinig of niet uitregtede / het welk Mocrim naderhand nog veel ſouter maakte.

Toeſtand der verzogte hulp.

Die weinig uitregt.

Mocrim daar door ſtouter geworden.

Diego Lopez de Sequeira komt tot Ormus.

Diego Lopes de Sequeira ondertuſſchen op den vyftienden May des Jaars 1521 van Dio tot Ormus, gelyk wy gezegt hebben / aangekoomen zynde / en voor hebbende Portugyſſe Bedienders in het Tol-huis te zetten / en andere dingen te beſtellen die den Koning Don Manuel, gelyk wy gemeld hebben / hem aanbevoolen had / de opſtand

van

van deezen Mocrim, een van de voornaamſte oor- 1521.
zaken van d'onmoogelikheid van het betaalen dier ſchattingen / die men hem voorbragt / het welk door hem verſtaan zynde / was hy aanſtonts op middelen bedagt om zulks te regt te helpen. Tot dien einde aanbood hem den Koning twee honderd Terradas, zynde Roei-ſchuiten / en drie duizend Perſianen en Arabiers, van welke Vloot Opperhoofd zoude wezen Raes Xarafo, Regeerder van 't Koninkryk; alzoo behalven dat hem zulks / als een zaak van zulk een aangelegentheid zynde / met regt toequam / hy het zelve daar-en-booven verzogt / om Mocrim tot het geen hy hem in zyn eigene byzondere zaken belettede / met geweld te dwingen.

Aanbod van den Koning van Ormus aan hem om Mocrim te dwingen.

Diego Lopez de Sequeira een Vloot van zeven Schepen hier by toegeruſt hebbende / gaf het Opper-gebied daar van aan Antonio Correa, en d'andere Hoofden waren Rui Vaz Pereira; Gomes de Soutomayor; Jan Pereira; Alvaro de Moura; Fernando Alvares Cemache, en Alcugna Pinto. Op die Vloot zouden vier honderd Portugyzen zyn / waar onder honderd Edelluiden / Cavaliers en Dienaars des Konings waren. d'Andere waren Boogſchutters en Muſkettiers / dog de meeſte die den Degen en de Lancie voerden.

Portugyzen ruſten mede een Vloot toe tot dien einde.

Antonio Correa dan den vyftienden Juny met een goede wind na Baharem vertrokken zynde / wierd de zelve daags daar aan zoo fel en zoo tegen / dat zyn geheele Vloot daar door van malkander verſtrooid wierd / zoo dat hy zig op den een-en-twintigſten met Jan Pereira alleen vond / zynde alle d'andere hier en daar na toe gedreven: en doen hy / gelyk wy hier na zullen zeggen / aan land wilde gaan / het welk op den zeven-en twintigſten July was / was een van de Fuſten tot Ormus aangekoomen / en d'ander quam / gelyk men zeid / om haar geledene ſchade te herſtellen / die voorwaar niet klein en was / maar van de Roei-ſchuiten van Xarafo bleven veele agter. Dog dit was voor haar geen nieuwigheid / want ze waren

Die door de wind verſtroid.

1522. ren wel gewent na goede ſchuil-plaatzen by zoodanige gelegentheden om te zien / niet alleen om de wind / maar ook om het gevegt / en inzonderheid tegen de Moozen / te ontgaan ; waar van veele die Togt tegen haar wil deden / gelyk zy / doen het op een vegten quam / genoegzaam betoonden / zoo als wy hier na zullen zien / en nog veel meer doen zy vooz de eerſte reis uit laſt van Garcia Coutinho derwaarts gingen; welken Coutinho, gelyk wy hier voozen gezegt hebben / Gomes de Soutamayor ten verzoeke van den zelven Koning van Ormus en van Raes Xarafo met de Galey daar hy op was / Fernando Alvares Cemache met een Fuſt, en Rui varella met een ander uitgezonden had / waar mede tot honderd-en twintig man zouden gaan / en met heim / den zelven Raez Xarafo met veertig Koei-ſchuiten / waar op tot twaalf honderd man toe zouden zyn.

Lafhartigheid van des Konings volk die met onwil op dien Togt gaat.

Voorzorg van Coutinho om die Togt een goeden uitſlag te geven.

Waar op na dat ze tot aan de Kaap Vardaſtam, zynde het vaſte Land van Perſien, gekoomen waren / om van daar na Baharem over te ſteeken / kregen zy mede zoodanig een gunſtig weder waar mede de geheele Vloot van Raes Xarafo behouden tot Ormus aanquam; behalven dat een van zyne Koei-ſchuiten met Gomes de Soutomayor tot Baharem verſcheen; welken Soutomayor dertien dagen aldaar bleef / wagtende na de twee andere Kapiteinen / mitsgaders na Raes Xarafo ; dog doen hy zag dat ze niet en quamen / liet hy een Peerd zadelen / en met zeſtig Werkluiden en zes Portugyſſe Muskettiers / quam hy aan 't Eiland by een kleine Kerk / wezende ontrent een goede myl van de Rivier. Want hy zeide tegen de Moozen dat hy het Land eens wilde gaan bezien / zonder eenige oozzaak te hebben om ietz grootz aan te vangen / of zig ook op de Moozen die hy by zig hadde / te miſtrouwen ; zoo vreedzaam was het binnen in 't Land / en het zelve zoo begeerig om zig den Koning van Ormus te onderwerpen.

Soutamayor komt aan een Eiland by een Kerk.

Vreedzaam Land.

De oozzaak van dit voornemen was / dat den Koning Mocrim zyn Schoon-vader / den Xeque van

van dien / Bedevaartsgewyze na Mecha was gaan bezoeken / en het beste volk van 't Eiland om twee oorzaken met hem genoomen had. De eerste om dat hy zig op haar niet te veel en betrouwde / wyl hy zag dat ze tot den Koning van Ormus over heiden / en vreesde dat zoo haast als hy tot Mecha zoude wezen / zy hem zouden laten weten dat hy het bezit van 't Land zoude nemen / en dat als hy weder keerde / zy hem zulks zouden verhinderen: daar hy de zelve met hem medenemende / genoegzaam verzekerd was / alzoo haare Vrouwen en Kinderen in het Land gebleven waren / invoegen zy weder na haar Land zouden verlangen om het haare te beschermen / in gevalle den Koning van Ormus volk in 't Land quam te brengen om Mocrims wederkering te verhinderen. 1522.

Des Konings wantrouwen op zyn eigen volk.

Zyn loosheid om het zelve in pligt te houden.

De tweede oorzaak was / dat op de groote weg die de Persiaanen inslaan / als ze Bedevaartsgewyze na Mecha gaan / mitsgaders de Arabiers die in de naburige Landstreken van Laza woonen / in die Stadt by malkander koomen / om de Woestyn van Yaman door te trekken. Onderwegen worden ze door de Alarven die aldaar woonen / en van een Parochie genaamd Bengebra zyn / dikwils aangetast / zoo dat hy Mocrim zulks te gemoet ziende / wel verzeld wilde wezen / en overzulks om ieder van die oorzaaken / of om alle beide / geen van den Adel in dat Land wilde laten: en zoo Raez Xarafo met zyn Vloot en onze andere Schepen gekoomen was / zouden ze zonder twyffel genoomen gewoorden zyn / dog het schynt dat haar uur nog niet gekoomen was.

Alarvense Roovers tasten de Reizigers aan.

Ondertusschen deed Gomes de Soutomayor by die reis niet anders op / als dat hy in dat Eiland zonder eenig gevaar quam / om aan Garcia de Coutinho berigt van het geen dat in 't gemelde Land was / en van de wyze hoe men aldaar leefde / te konnen doen / en daar door alle swarigheden te konnen voorkoomen / in gevalle hy weder derwaarts wierd gezonden / waar mede hy weder na Ormus keerde.

Wat

1521. Wat den Koning Mocrim aangaat / behalven de zorg die hy had van zig zoodanig in ſtaat te ſtellen dat hy den Koning van Ormus zoude konnen wederſtaan / wende mede zyn uitterſte vlyt aan om zig meeſter van die Dooztogt / dooz het in Zee brengen van veele Schepen / te konnen maken / en op die reis dat hy van Mecha quam / enige Turkze Werklieden om Fuſten te bouwen / en andere om de zelve te beſtieren / mede te nemen / alzoo de Alarben daar hy Heer van was / geen kennis van Zee-zaken hadden. En doen hy van Mecha quam / en de tyding vond van het geen Gomes de Soutomayor uitgeregt had / en dat zoo de Vloot die hy by hem had / by malkander geweeſt was / hy / volgens den ſtaat daar het Land zig doen ter tyd in bevond / haar zonder twyffel meeſter daar van zouden hebben konnen maken / zoo kreeg hy daar dooz een groot ligt tot het geen hem naderhand te doen zoude hebben geſtaan. En niet tegenſtaande hy zig aanſtonts van Wapens / Kruit / Geſchut / en andere dingen tot het uitvoeren van zyn voornemen noodig / begon te voorzien / doen hy verſtond dat Diego Lopez tot Ormus was / zoo verdubbelde hy alle die noodzakelyke voorzorge: alzoo hy by zig zelven dagt / dat zoo Don Garcia, die Hoofdman van Ormus was / veertig Roeiſchuiten en drie Portugyſſe Schepen / met het volk dat daar toe noodig was / quam te zenden / wat de Landvoogd van Indiën dan wel zoude doen. Zoo dat uit alle deeze zyne overdenkingen / en dooz de tyding die hy aanſtonts van Ormus kreeg / zoo haaſt als Antonio Correa gereed wierd / de zaken eerſt klem begonden te krygen; waar op dan hy Correa tot het verſterken van deeze magt / invoegen als wy hier voozen gezegt hebben / aanquam.

Des Koonings verdere voorzigtigheid.

Doed groote voorraad van Oorlogsgereedſchappen verzorgen.

Wat aangaat de magt daar deezen Mocrim hem mede verwagtende was / die beſtond in twaalf duizend man / waar onder drie honderd Arabiers te Peerd / vier honderd Perſiaanze Boog-ſchutters en twintig Rumze Muskettiers waren / beneffens nog eenig ander Land-volk / die zy die manier van

Magt van Mocrim.

Oor-

70
Persicus hod
Golfo di Baslora
Baharem
Mascatat
Caharra
Cachala
Nagaran
Aman Ziriddin
Mariar
Azar
olim
Albinali
Herbante
Fartach
Dofsur
Caxem
C. Fartaque
MARE
C. Guardafu
Socotora I.
75
TER VANDER AA met Privilegie.

80
85
Chiras
Taberon
Iardesir
Chaluk
Dgiaroure
Darabgjerd
Berdasir
Kirman
Salem
Passa
S
I
A
Taram
Gionaia
Barma
Valas
Bem
Mahan
Rasec
M O G O S T A N
Chabir
Kir
Abassi
Minao
Baraco
Darce
Candal
Mogostan
Dajayzo
Belum
Jasques
Chacoa
Tanka
Custach
Kambele
Debil
Almansuna
C. Jasques
Fretum Bassora
Mascate
Teubi
Calayate
Cuera
C. Roscalgate
Cerrique
Lalam
Curiate
Macerra
M A R   D I
I N D I
C. Jaque
Mangua
I C U M
De
SIAANZE ZEE
Eylanden in deselve
sen de Kusten van
ABIE en PERSIE
elegen tot aan den
Indus Vloed
De Voorkusten van
zaratte en Malabaar
t aan Kaap Komoryn.
Ondieptens van
manica Communia 15 in uno Gradu.
50
75
100
anica Communia 17½ in uno Gradu.
50
75
100
125
Cabeza das Ilas
85

Oorlogen geleerd hadden. En in de Haven voor de Stadt Baharem, daar het Eiland de naam van gekregen heeft / en daar men aan land konde gaan / alzoo'er geen andere Haven was / had hy een omtreck tien palmen breed / van stammen van Palmboomen gemaakt / alles zoo hoog en zoo sterk / dat het voor een zeer goede Muur van kalk en steen konde strekken. En op twee of drie plaatzen / wyl de strekking van die Muur zeer groot was / had hy goede Wagt-huizen langs de Rivier gestelt / die Antonio Correa aanstonts op zyn aankomst om-verre liet smyten. 1522.

Sterke verschanzingen door hem gemaakt.

Daer en boven had hy al het geschut dat hy had / op de swakste plaatzen laten brengen / en de strekking van die geheele muur in Kapiteinschappen verdeelt / zynde alles door hem / wyl hy vernuftig en een goede en wel ervaren Krygsman was / zeer wel beschikt en aangestelt / gelyk hy zeer wel liet blyken op den dag als Antonio Correa hem op het lyf viel.

Verdere voorzorg van Mocrim tot tegenweer.

En alzoo het tot des te beter verstant van dit werk / en van het geen daar op gevolgt is / wel noodig is een beschryving van het Eiland Baharem met het geen daar aan hoort / te laten voor af gaan / zoo zullen wy eerst van de Zee-kant die binnen deze Persiaanse Zee leit / spreeken / alzoo wy zulks nog niet gedaan hebben / en doen wy'er zoo maar een ruwe kennis van d'andere Kusten van Indiën gaven / het zelve met opzet voor deze plaats gelaten hebben.

Beschryving van de Persiaanze Zee.

Deze Zee die wy de Persiaanse noemen / leit tusschen twee Landen / het eene na het Westen / genaamt Arabien, en dat naar het Oosten / Persien, hebbende haar naam van dit laatste gekreegen / om dat de Zee-kant van Persien het meest bevolkt is. En schoon het juist geen heel aansienelyke of vermaarde Steden zyn / zoo zyn het egter zoodanige stant-plaatzen / datze wel een bysondere opmerking in zig hatten. Behalven dat eenige vermaarde vloeden hare wateren in de gemelde Zee komen 't ontlasten / daar in het Land van Arabien

Steden van Persien.

niets

1522. niets van alle deſe dingen is. Want dewyl het zelve van de Kaap Moſſandam begint / die Tolomeus, Azaboro noemt / en op drie-en twintig en twee derde graden Noorder hoogte ſtelt / daar wy zulks op zes en twintig tot aan het einde van deze See doen / zynde aan de mond van de vloeden Eufrates en Tigris, zynder op die geheele kuſt niet meer als vier bewoonde plaatzen.

Rivieren die in de Perſiaanſe Zee vallen.

Vier bewoonde plaatzen op d'Arabiſche Kuſt.

Want zoo haaſt als men dien hoek Moſſandam te boven is / leggender drie / namentlijk Camuzar en Gaſſapo, zynde zeer digt by malkander / beide Dorpen van eenige weinige Peerlen die men aldaar viſt; en het ſteetje Julfar, zynde wat meer bevolkt en Peerel-ryker, waarom ook het ſelve wel eens zoo veel als d'andere aan den Koning van Ormus opbrengt.

Dorpen daar men de Peerlen vangt.

De vierde bevolkte plaats is Catifa, leggende tegen over het Eiland Baharem, ontrent tien mylen verre / en na dat Ptolomeus de zelve ſtelt; wezende die gene die hy Ismar noemt / ſtaande tegen over het Eiland by hem Ichara geheeten; het welk alzoo het het grootſte en het naaſte aan het Land van Arabien is / zoo laat ons zeggen dat het dat van Baharem is: niet tegenſtaande hy de plaats en het Eiland op de hoogte van vyf en twintig graden Noorden ſtelt / en wy op zes en twintig en een vierde. De gantſche verdere Zeekant, niettegenſtaande alle de Steden, Dorpen, plaatzen, Havens, en de Vloet Laris die Ptolomeus aldaar ſtelt / is niet anders als de barſte en woeſte Zand-plaats die'er in heel Arabien is / ende werd door d'Arabiers Yaman genoemt. Wegens de barheid van deeze Kuſt hebben zy de See meer Perſiaans als Arabiſch genoemt / om dat na de kant van Perſien de plaatzen zyn die wy hier na zullen zien.

Barre en Woeſte zand-plaats in Arabien.

Als men de Kaap van Jaſque laat leggen / het welk d'aanmerkelykſte zaak is die op die kuſt te zien ſtaat / ſchoon de zelve buiten de mont van dat Nauw leid / dat wy op vier-en twintig graaden na de Noord zy ſtellen / en Ptolomeus op twee-en twin-

twintig en een half/ het zelve Carpella noemende/ en gaande van binnen het Naauw, dan komt men in het Land genaamd Mogaſtam, dat is zoo veel te zeggen als Palm-Boogaard, uit oorzaak van het groot getal van Palm-Boomen die in die geheele Landſtreek te vinden zyn/ alwaar veel kleine plaatzen ſtaan daar den Koning van Ormus inkomſten uit trekt. 1512.

Het Land Mogaſtam, of Palm-boogaard, waar van genoemt.

In dat Land van Mogaſtam, zyn heden d'overblyfzelen van de Stadt Ormus die aldaar eertyds geſtaan heeft/ nog te zien/ die Ptolomeus, ARMUZA noemd; ſtaande het hedendaags Ormus op het Eiland Geru, om de reeden die wy hier voorzen gezegt hebben/ doen wy van dat Koninkryk ſpraken.

Overblyfſelen van Ormus aldaar.

Waar het hedendaags Ormus leid.

En alzoo dit meeſte Land van Mogaſtam langs de kuſt ſiegt en onvrugtbaar is/ zoo zyn aldaar geen plaatzen van eenig belang te vinden/ maar alleen eenige gemeene Dorpen/ waar van de voornaamſte zyn/ Cuxtach, Chacoa, Braemi, dat de Haven van Mogaſtam is/ Ducar en Angom: en daar tegen over is het Eiland Geru, daar de Stadt Ormus op ſtaat/ zynde ontrent vier mylen van 't Vaſte Land/ naaſt welk Eiland nog een ander klein te vinden is/ genaamd Larec; en als men de kuſt om gaat/ loopt langs de zelve het Eiland Queixome, het welk twintig mylen in 't rond is/ doch heeft weinig plaatzen van belang/ als zynde zeer onvrugtbaar. Van het einde van dat Eiland af/ tot aan de Kaap genaamd Nabam, zynde ontrent zes en dertig mylen/ (welke kuſt d'Inboorlingen Doleſtam noemen) leggen deeze Eilanden/ namentlyk Pilot en Caez, welk laatſte het Hooft van 't Koninkryk is geweeſt/ doch door het ſligten van de Stadt Ormus, gelyk wy hier voorzen geſchreeven hebben/ geweldig verminderde/ ende nu Laza genoemd wierd.

Dorpen langs de Kuſt van Mogaſtam.

Eiland Geru hoe ver van 't Vaſte Land.

Eiland Queixome hoe groot.

Doleſtam, Pilot en Caez waar gelegen.

Deze laatſte de Hoofd-Stadt, doch door Ormus ſlegter geworden.

Van deeze Kaap Nabam tot aan het Dorp Rexet/ daar de Vloet Redon in komt/ werd het Land krom/ op de manier van een Baap/ in welke tuſſchen-wydte/ die ontrent veertig mylen bedraagd/

1522. deeze Steedjes te vinden zyn: namentlyk Bedican Chilao en Cabo de Verdeſtan. En van het Steedje Rexet, tot aan de mond van de Vloet Eufrates, zynde ontrent agt-en vyftig mylen / is het Eiland Cargue, aanmerkelyk in deeze Zee / en vyf mylen van 't Vaſte Land / en van 't Steedje Rexet vyftien gelegen; en de Kuſt verder volgende / Mahar, daar een Rivier in loopt / en daar na Dirtao, Ancuza, Turaco, en de Vloet Charom.

Steedjes van de Kaap Nabaam tot aan 't Dorp rexet.

Andere Steden van Rexet vervolgende.

Dog het binnenſte verlaatende / het welk leid aan de armen van de Vloet Eufrates, die de Perſiaanen Frat noemen / en aan den Tigris, waar in Digila komt te vallen; en beginnende aan het Eiland Murzique, het welk twee takken aan de Rivier maakt / door Ptolomeus Teredon genaamd / en door hem op een en dertig graaden / dog door ons op dertig ſchaars geſteld werd / keerd de Kuſt na het Zuiden / met de naam van het Land Arabien.

Werwaarts de Kuſt met de naam van Arabien keerd.

Wyders was de by-naam van Woeſt, genoeg / om te weeten dat het zelve zoo bewoond niet en was als Ptolomeus het maakt / alzoo het Land in zig zoodanig is / dat men beeter zeggen kan dat het beweid als bewoond word. En egter is het op zommige plaatzen zoo zandig / dat de Vogels / in laat ſtaan het Vee / de koſt aldaar niet en konnen krygen: zoo dat van hier tot aan het ſteedje Catife, het welk teegen over het Eiland Baharem ſtaat / en van daar tot aan de Kaap Moſſandam, daar geen meer Woon-plaatzen zyn als die wy gemelt hebben.

Het Land meer beweid als bewoond.

Onvrugtbaarheid op zommige plaatzen.

Nu hebben wy aangaande deeze Perſiaanſe Zee niet anders te zeggen / als dat het Eiland Baharem daar in leid / door welkers verovering wy kennis van deſſelfs Zee-kant gekreegen hebben / en ontrent dertig mylen in de ronte zal zyn / dog in de lengte wat meer als zeeven mylen / en van het Eiland Ormus honderd-en tien zal weezen.

Groote van 't Eiland Baharem.

In het Land dat daar teegen over leid / namentlyk ontrent twintig mylen Landewaard in / is de Stadt Lazar / het welk met haar omleggend Land /

Land/ het vrugtbaarſt en aangenaamſt is dat in dat ganſche gedeelte van Yaman is te vinden/ en daar Mocrini, (den welken Antonio Correa, gelyk wy gezegt hebben/ zoude aantaſten/) Koning van was. 1522.

Dit Eiland is in zig zelf leeg land/ vol Palmboomen/ vogtig en wateragtig. Want over al daar men graaft/ vind men aanſtonts water/ dog brak/ zoo dat veele ziekteng daar dooz ontſtaan/ en inzonderheid in zeekere Maanden van 't Jaar/ namentlyk van het einde van September tot Februarius toe: zynde de lugt in die tyd zoo beſmettelyk/ dat de meeſte Groote in die Maanden/ na het Steetje Catife en de Zee-kant van Arabien gaan. Beſchryving van dat Land.

De grootſte inkomſten die dat Eiland heeft/ zyn van Tamaras, de welke aldaar in zulk een overvloed zyn/ dat men ze na verſcheide plaatzen van de Weereld vervoerd. Waar is een groot onderſcheid in de zelve/ want zommige zyn van d'eene zoozt/ en andere van een ander/ gelyk by ons de Vygen en de Peeren.

Behalven deeze vrugten/ zyn daar nog andere te vinden/ byna gelyk in ons geheel Spanjen; als Romaas, Perzikken, Vygen, en allerhande Tuingoed. De Inwoonders van dien/ zyn alle Arabierze Mooren; zynde haar vooznaamſte woonplaats de Stadt genaamd Baharem, waar van het Eiland de naam gekregen heeft; dog alle d'andere Woonſteden/ de welke meer als drie honderd in 't getal zyn/ hebben een andere zoozt van Regeringe. De huizen die daar op ſtaan/ zyn van goede ſteen en kalk gemaakt; inzonderheid de Paleizen des Konings/ de welke na de wyze van de Perſiaanze gemaakt zyn/ alzoo het Land zeer ryk is. Verſcheide vragen. Inwoonders van 't Land. Rykdom en ſchoone gebouwen.

Want daar in zyn twee dingen de welke vooraak zyn dat het zelve zoo van Arabiers als van Perzen bezogt wozd/ namentlyk de Tamaras, de welke in die Geweſten zyn gelyk de gedroogde Vygen van Algarve, die men na verſcheide Tamaras als gedroogde Vygen.

2522. plaatzen van de Weereld verzend.

Ryke Peerel viſſery.

Het ander dat het gemelde Eiland vermaard maakt / is de Peerel-viſſery die aldaar geſchied / zynde de beſte en de grootſte die men in dat geheele Ooſten vangd. Oog de zelve is zoo overvloedig niet als de geene die in 't Eiland Ceilon, in Indiën, en Ainam in China geoeffend wozd. Welke drie Eilanden de vooznaamſte Peerel-bronnen van dat geheele Ooſten zyn.

Raadhouding om het Fort van Mocrim aan te taſten.

Zoo haaſt als de Schepen van Antonio Correa, daar hy zes dagen lang na gewagt had / aangekoomen waren / hield hy raad met de Kapiteinen op wat wyze men zoude landen / om het Fortje dat den Koning Mocrim opgeregt / en terwyl Antonio Correa na d'andere Schepen die hem ontbraken / vaſt wagtede / nog meer verſterkt had / op de beſte manier aan te taſten. Daar in wierd beſlooten het gemelde Fortje van twee kanten te beſpringen; namentlyk hy aan d'eene met alle de Portugyzen, en Raez Xarafo aan d'andere met zyne Mooren: alzoo ze veel in getal zynde / en niet al te trouw / men vooz het raadzaamſt oozdeelde dat een ieder afzonderlyk zoude aanvallen.

Xarafos halſterrigheid.

Oog men konde nooit op deezen Xarafo verwerven dat hy Correas zin zoude doen / of ook den dag dooz hem tot den aanval beraamd / (zynde St. Jakobs dag, Patroon van Spanjen, wiens naam men gemeenlyk aanroept als men de Moozen ſlag leverd /) op eenigerlep wyze toeſtemmen; zoo dat hy Correa, twee dagen daar na / zynde den 27 July / op alle de Schuiten ſcheep ging / zynde

Wat Correa hier op doed.

met Raes Xarafo over-een gekoomen dat hy van gelyken zoude doen / gelyk hy dede / hoewel hy op de Moozen niet inviel / maar ging zig op een plaats ſtellen daar hy de uitkomſt van den ſlag buiten gevaar konde zien / om daar na te beraadſlagen wat hem te doen zoude ſtaan.

Overleg van Correa.

Wat Antonio Correa aangaat / wyl hy inzag dat de Moozen ter plaatze daar men aan land ſtapte / te gaan aantaſten / het een veel grooter gevaar was / uit oozzaak van het Geſchut dat zy al-

aldaar geſteld hadden / en dat zy hem verder de hertred konden beletten / zoo begeerde hy dat zulks wat hooger op zoude geſchieden / om langs het Fort daar het volk zoo veel gevaar niet zoude loopen / den aanval te beginnen. En niet tegenſtaande hy op de plaats die hy koos / goede agt nam / ſchoon de zelve zoo gevaarlyk niet en was / zoo ſtak'er egter meer arbeid in; want wyl de Zee daar hy aan land ſtapte / geweldig brande / om dat het water daar zeer leeg was / zoo is't / dat het zelve water alle het volk tegen de dyen aan-ſloeg / zoo dat ze in 't ſpringen uit de ſchuiten / meer te doen hadden om het water te ontgaan als haar voorgenomen weg te vervolgen. 1522.

Wat Aires Correa, zyn Broeder / aangaat / die gaf de voortogt aan vyftig man die hy by zig had / en Antonio Correa bleef met alle het ander volk / zynde ontrent honderd-en zeventig man / in de agter-togt: doch eer hy de ſchuiten verliet / liet hy alle het Zee-volk daar in / en voor Kapitein van de zelve / Triſtan de Caſtro, die hy belaſte het ruime water met de ſchuiten te kiezen / en niemand zonder nader laſt uit het water te bergen. Aires Correa een Jongman zynde die na eere ſtond / eenige Edelluiden van zyn ouderdom by hem hebbende / de welke mede met alle magt daar na tragteden / te meer / alzoo hy haar voor-aan ſtelde / viel zoo haaſt als hy de Moorzen in 't gezigt kreeg / zoo heftig op haar aan / dat hy met zyn Boogſchutters en Muskettiers veel van de zelve quetſte en in de vlugt ſloeg. Doch het koſte hem mede zyn beſte bloed / want hy kreeg in 't kort twee Pylen in 't lyf / beneffens eenige van de geene die by hem waren. Order tot den aanval. Moed eeniger jonge Portugyſſe Edelluiden. Die gequetſt worden.

Hier op quam zyn Broeder Antonio met al zyn volk / den welken zoo haaſt als hy Santjago geroepen had / zig tegens dank van de Moorzen / meeſter van eenige van haare werken maakte / en daar op nog verder voortvarende / begonden de Moorzen in aller haaſt na de Stadt te wyken; het welk wel na een gemaakt werk gelykende / alzoo De Moorze werken ingenoomen. Gemaakte vlugt der Moorzen.

1522. ze in groot getal te voet en te Peerd waren / en dat de onze geen een tegen honderd van de haare uitmaakten / zoo maakte dat zulk een ruimte / dat Antonio Correa meende dat hy haar al overwonnen had. De Portugyzen in een wederkeer verjaagd. Dog hier op quam den Koning Mocrim met een groote troep te Peerd / de welke op de onze zoodanig invielen / dat ze haar de plaats deeden verlaaten die ze ingenomen hadden / en uit de werken joegen / zoo dat ze tusschen haar en de Zee waaren ; en alzoo de plaats ruimer was / zoo quam'er zoo veel volk op de onze aan / dat ze al dry wat schade leeden / alzoo haar geweer zoo goet als dat van de Moozen niet en was ; want die hadden Lancien van dertig palmen lang / zoo dat ze een derde grooter waaren als die van de onze / en dus doende honden ze vier steeken doen eer dat g'er een kreegen / invoegen Aires Correa zoo daar booz / als booz de Pylen der Perſiaanen, de welke in 't ſchieten al zoo behendig als de Arabiers met de Lancie zyn / in dat gevegt zeer gequetſt / en zyn volk geweldig misshandeld wierd. Portugyzen lyden groote ſchade.

De tyding hier van aan Antonio Correa, ja zelf van zyn dood gekomen zynde / riep hy: Hou maar moet Vrienden, het mag geen quaad, hy heeft zig als een Man met eeren gequeeten! En waarlyk het ſtond ook doen ter tyd zoodanig geſchapen dat hy het leeven aldaar zoude hebben gelaaten / 't en waar Aleixo de Souza Chichoro, Zoon van Garcia de Souza en Rui Correa, Zoon van Jorge de Pinheiro, en andere die met hem waaren / hem te hulp waaren gekomen / de welke oorzaak waaren dat de Moozen hem niet booz af en maakten / dog zy quamen'er meede zonder ſchaade niet af. Treffelyke woorden van Antonio Correa. Zyn Broeder gelukkig van de dood gered.

Op die tyd hadden beide de ſtrydende Partyen genoeg te doen / want de onze waaren booz het groot getal der Moozen / mitsgaders de groote Lancien die ze gebruikten / en de Pylen der Perſiaanen, de welke als ſwermen vloogen / geweldig gequeld / dog deeze wierden meede zoodanig gaande gehouden / dat den Koning Mocrim den welken niet anders bekent was dan als een van de gee-

geene die het best in de Voortogt vogten / reeds twee Peerden onder 't lyf dood geschooten waaren / zoo dat de vegters genootzaakt waaren een weinig adem van beide zyden te scheppen. Want behalven het ongemak van de stryd / was de hitte zoo groot / dat de Menschen by gebrek van verquikking byna verstikten. 1522.

Hard gevegt en ademtogt.

Deeze korte stilstand was Antonio Correa zeer aangenaam / niet alleen om aan eenige van de zyne het leeven te bergen / maar ook om andere de welke door het verliezen van haar bloed naauwelyks op haar beenen staan konden / met de Schuiten te laaten afhaalen / waar onder Aires Correa, zyn broeder meede was.

Korte stilstand aan de Portugyzen.

Dit volk dan alzoo gebergd zynde / en Antonio Correa een ander troep volks by malkander gekreegen hebbende begon weeder op de Mooren aan te vallen / ende wierd zoodanig door Godt begunstigd / dat ze begonden de vlugt te neemen / dog geduurig al vegtende / en als volk dat zulks voor de oogen van haaren Heer niet en derfden doen / den welken onder d'Alarben voor een goet Krygsman gehouden zynde / en daar van blyken met zig stoutmoedig in de Voortogt te stellen geeven willende / zoo was'er een van onze Muskettiers den welken zonder hem te kennen / hem een schoot in de dye bragt / zoo dat hy met eenige van de voornaamste van de zyne uit het gevegt week. Zyn volk dit te weeten gekomen zynde / begon aanstonds de vlugt te kiezen zoo dat het aanstonds een algemeene verslagentheid in haar Leger gaf / en elk zoo veel als hy loopen konde om een goet heen komen zag.

En hervatting van 't gevegt tot geluk der Portugyzen.

De Koning swaar gequetst.

Antonio Correa dit ziende / wilde haar niet vervolgen / want schoon zyn volk daar toe moets genoeg had / zoo begaven haar de beenen. Want behalven het ongemak van het gevegt / was de hette zoo groot / dat die alleen genoeg was om haar de lust daar toe te beneemen / en het vervorderen van haare overwinning te verhinderen. Raez Xarafo dit meede gewaar wordende / trad uit

Onvermogen des Portugyzen om de Mooren te vervolgen.

1522. zyne Roei-ſchuiten met zyn volk / zig houdende al of hy zulks niet eer hadde konnen doen / om dat zyn volk in groot getal was / en andere verontſchuldigingen van een man die het gevegt niet en zogt / en die eerſt wilde zien hoe het met ons volk afloopen zou / eer hy tot eenig beſluit quam.

Xarafo komt voor den dag als het gevegt gedaan is.

Veinzing van Cortea hier over.

Antonio Correa dit alles wel gemerkt hebbende / hield hem of hy nergens van en wiſt / nam zyne ontſchuldigingen aan / en verzogt hem den Vpand met zyn volk te vervolgen: dog hy had het oog meer op het plonderen der Stadt als om zulks te doen / zoo dat hy begon zyne ſtappen derwaards te wenden / maar Antonio Correa maakte zig eerſt meeſter van het huis van den Koning Mocrim, het welk zeer goet was / alwaar hy tot Ridders begon te maaken die geene die het wilden weezen / en die het ook om haare kloekmoedige daaden wel verdiend hadden / waar by zes of zeeven van d'onze ſturven / waar onder was Jorge Pereira, en veele gequetſte.

Dood des Konings Mocrim, en van den Gouverneur van Baharem en andere Mooren.

Van de Mooren / behalven den Koning Mocrim, den welken dzie dagen na het ontfangen van zyn quetzuur in de Kapel daar Gomes de Soutomayor, gelyk wy hier vooren gezegt hebben / aanquam / den Geeſt gaf / bleef meede de Stadts Voogd van het Eiland Baharem, en vyf of zes vooznaame Mooren / behalven andere te Peerd / in alles ontrent vyf-en twintig / en over de twee honderd van de gemeene Soldaaten / alles in een paar uuren tyds verrigt.

Correa keerd na zyn Schepen

Verbrand 240 Roeiſchuiten des vyands.

Antonio het huis van den Koning aan Raes Xarafo ingeruimd hebbende / keerde weeder na zyne Schepen / en liet eerſt meer als honderd en veertig Roeiſchuiten / zoo van de Peerel-Viſſers als van de geene die de Stadt toehoorden / in de brand ſteken / dog een Galjoot die nog op ſtapel ſtond / en door de Turken gemaakt was / verſchoonde hy / om dat hy het na Ormus wilde meede neemen. Daags daar aan liet hy het niet zonder groote moeite in 't water loopen / en gaf het de naam van Mocrim, ter gedagtenisſe van den Koning die het zel-

zelve had laaten maaken; dog doen hy in 't Galioen quam/ was het een jammer het volk dat daar in was om te verbinden/ te zien leggen; en schoon hy zelf meede van een wonde die hy in den arm gekreegen had/ wel diende verbonden te werden/ zoo hiel hy evenwel niet op vooz dat hy haar alle wel bezorgd hadde. 1522.

Jammerlyken toeſtand van Coreas volk.

Dog de moeite die zy daar meede hadden/ was niet te vergelyken by den brand die zy van die nagt in 't Galioen kreegen/ zoo dat al het volk uit de Kojen moſt/ invoegen zulks een groote ontſteltenis veroorzaakte/ dog den brand wierd egter geblust. Vier of vyf dagen na de bevogte zege liet Raes Xarafo aan Antonio Correa weeten dat hy verſtaan had dat Mocrim op die nagt van zyn wonde overleeden was/ en dat de zyne van meening waaren zyn Ligchaam in de volgende tot Laza of Catif te doen begraaven/ en dat hy over zulks op hem verzogt dat hy Raes Sadradim, zyn Bloet-vriend/ met eenige Roei-ſchuiten wilde afzenden/ om het zelve/ als het van 't Eiland op het vaſte Land zoude gebragt zyn/ te gaan afhalen/ en hem het hoofd in 't openbaar te doen afſlaan/ het welk hem toegeſtaan wierd. En wierd dit zoo geſwind in 't werk geſteld/ dat men regt van pas quam om het gemelde Ligchaam op te nemen/ welkers hoofd van 't zelve geſcheiden/ de herzenen daar uit gehaald/ en het Bekkeneel met kattoen gevuld wierd; alle het welke zeer behendig dooz de Mooren geſchiede/ waar na het hoofd tot een teeken van Overwinning dooz Baltazar Peſſoa, die Antonio Correa met een Fuſt aan Diego Lopez de Sequeira afzond/ aan den Koning van Ormus gebragt wierd/ den welken hier op een Graf op de groote plaatz van de Stadt liet maken/ daar dat hoofd in geleid wierd/ met een opſchrift in 't Portugys, en een in 't Perſiaans; het welk de zaak in 't kozt te kennen gaf.

Brand in 't Galioen.

Verzoek van Xarafo op Correa om den dooden Mocrim het hoofd in 't openbaar te doen afſlaan.

Wat men met het afgeſlagene hoofd verder doed.

Dooz de dood van den Koning Mocrim, en vermits het uitroepen dooz het geheele Eiland van Baharem, meldende dat al wie zig onder de gehoor-

1522. zaamheid van den Koning van Ormus niet en zoude begeven / men tegen haar als tegen Verraders zoude te werk gaan / zond een Neef van den Koning Mocrim, genaamd Xochhamed, onder wiens regeringe al het volk van dat Eiland / mitsgaders van het Stedeken Catif stond / twee Peerden aan Antonio Correa tot een vereeringe / zeggende dat hy en al dat volk van meening waren zig onder de gehoorzaamheid van den Koning van Portugaal te stellen / en dat hy tot dien einde zelfs by hem zoude koomen om met hem daar over te handelen / mits dat hy hem een vry-geleide zoude laten toekoomen.

Wat des Koning Mocrims Neef na zyn nederlaag doed.

Correa zend hem een Vrygeleyde op zyn aanbod.

Dit door Antonio Correa verstaan zynde / zond hy hem het gemelde Vry-geleide / waar op dan den ander by hem quam / en wierd over-een gekoomen dat men hem en alle de Turken en Vreemdelingen / zoo Arabiers, als van hoedanige andere Landaard / de welke aldaar tot hulp van den Koning Mocrim, zynen Neef / waren gekoomen / een vrye door-togt door het vaste Land van Arabien zoude verleenen / en dat hy hem het Eiland en het Stedeken Catif, zonder eenige verdere moeite daarom te doen / in handen zoude stellen ; het welk Antonio Correa hem toestond / mits dat hy geen Wapens of Peerden zoude mede nemen / maar alleen met haare Perzoonen en eenig goed dat ze by haar hadden / zouden weg-trekken : zoo dat na het treffen van dit Verdrag / en na dat het Land in onze magt gestelt was / Raes Xarafo alle die geene die met hem wilden gaan / met zyne stoei-schuiten na d'andere kant van Arabien overvoerde ; waar na hy zelfs het bezit van 't Stedeken Catif ging nemen / alwaar hy eenige dagen vertoefde / tot dat hy na Ormus ging / latende aldaar eenige van zyn volk in bezetting.

Verdrag tusschen hen getroffen.

Raes Xarafo vertrekt.

Een Gouverneur tot Baharem aangestelt.

Ook liet Antonio Correa tot Bestierder van 't Eiland Baharem, een ouwd eerlyk man / genaamd Bucar, een geboozen Arabier, waar mede die van 't Land te vreden waren / om dat ze door de Persiaanen, daar zy een natuurlyken haat op hebben / niet

niet en wilden geregeerd zyn. 1522.

Correa ondertuſſchen tot Ormus aangekoomen zynde / zond Diego Lopez de Sequeira, Jan Boto, een Edelman van des Konings Kamer / voor Koopman, en Antonio Akel voor Aſſiſtent derwaarts / met zes of zeven Portugyzen, de welke naderhand door de Moorzen in d'opſtand van Ormus, gelyk we naderhand zullen zeggen / dood geſlagen wierden / by welke gelegentheid deezen Jan Boto, vermits de dood die hem aangedaan wierd / voor een ware Martelaar Chriſti wierd gehouden.

Eenige Portugyzen in d'Opſtand van Ormus dood geſlagen.

Onderwylen alzoo deezen Correa nog veel dingen zoo aangaande de Peerden als de Wapens die de Arabiers agter gelaten hadden / mitsgaders andere zaken die des Konings en des Lands dienſt betroffen / te bezorgen had / zoo gaf hy al het zelve over aan Raes Xarafo, om dat hy aldaar niet langer konde blyven. Want hy had laſt van Diego Lopes de Sequeira zig met hem tegen het laaſt van July tot Ormus te laten vinden / alzoo hy van meening was tegen die tyd na Indiën te vertrekken / hoewel hy voor den twaalfden Auguſtus niet klaar konde raken / als wanneer hy met zyn Vloot vertrok / en op den vyf-en twintigſten tot Ormus quam / alwaar hy door een ieder / en inzonderheid door den Koning met de grootſte eere van de wee reld ontfangen wierd / alzoo die aan hem / mitsgaders aan de Kapiteinen die met hem gekoomen waren / een deel Peerden en andere dingen / tot erkentenis van het groot gevaar en d'ongemakken die ze om dat Eiland weder onder zyn gehoorzaamheid te brengen / hadden moeten uitſtaan / in 't gemoed zond.

Komſt van Correa met Diego Lopez tot Ormus.

Terwyl deeze dingen op het Eiland Baharem aldus voorvielen / ging'er wat anders in Indiën om / het welk wy wel dienden te verhaalen / om het zelve op zyn regte plaats in te voegen. Het eerſte was dat'er tuſſchen den Koning van Couchin en den Samori van Kalicut een ſwaaren Oorlog was gereezen; en niettegenſtaande den eerſten ontrent zeeven mylen ver in des anders Land met on-

Verhaal van het geen in Indiën te deeſer tyd voorviel.

1522. onze hulp was getrokken / en tegen over zyn Oppaud gelegerd was / zoo was hy egter zeer ongelyk in magt / by den anderen te vergelyken / weshalven hy zig zoo verlegen vond / dat hy by Don Aleixo de Menezes, den welken doen ter tyd als Land-beſtierder tot Couchin overwinterde / om eenige Boogſchutters en Muskettiers zond / alzoo hy de zelve ten hoogſten van nooden had.

Verzoek om hulp tegen den Samori.

Dit wierd dooz Don Aleixo aanſtonds na gekomen / zoo dat hy Don Jorge de Menezes, onegte Zoon van Don Rodrigo de Menezes, met dertig Muskettiers en vyf Trompetters, hem liet toekomen / die den Koning een half uur van zyn Leger-plaats in 't gemoet trok / en hem ten hoogſten vooz die gunſt bedankte / alzoo hy wiſt dat hy de Meeſt van Don Aleixos bzoeder was / tegen hem zeggende; Dat hy de overwinning voor zeker hiel, nademaal hy noit *Portugyzen* tot zyn hulp gekreegen had, of hy had altoos d'overhand verworven, hoe veel te meer met zyn Perzoon die met zulke hooge begaaftheden vervult was.

De byſtand word tegen getrokken.

Hoffelyke dankzegging daar over.

En waarlyk den Koning van Couchin was hier in niet bedzoogen / want Don Jorge was een Dapper Krygsman / in voegen den Koning van Samori in het eerſte gevegt dat'er vooziel / daar zulk een pzoef van kreeg / dat hy dzie mylen van de plaats daar hy geweeſt was met zyn Leger ging leggen / niet tegenſtaande hy over de twee honderd duizend man / en den Koning van Couchin maar veertig duizend ſterk was. Dog daar meede was hy nog niet te vreeden / want hy veranderde nog twee maal van plaats / van dzie tot dzie mylen / zonder dat'er eenige nieuwe gelegentheid tot vegten vooziel. Want nademaal den ganſchen Oozlog van die Princen meeſt in deſſelfs toebereidzelen en het beraamen van den dag van 't gevegt beſtaat; en ook een Sprink-haan die aan des een of des anders zyde vliegt / volgens haare neutelery-en, oozzaak van het uitſtellen van 't gevegt is / zoo was Don Jorge aldaar meer als een geheele maand zonder ietſ uit te regten.

Manier van Oorlogen onder d'Indiaanen.

Haar dwaas bygeloof oorzaak van 't lang toeven van Don Jorge.

Daar-

Daar-en-boven gaven des Konings van Couchins Prieſters aan hem te verſtaan; Dat deezen *Don Jorge* maar tot een laſt in 't Leger ſtrekte, en dat zyne Afgoden daar verdriet in hadden, alzoo ze langer geen antwoord wilden geeven op de dingen die haar afgevraagd wierden, en dat hy wel verzekerd mogt zyn dat zyn Vyand weeder na zyn Land zou keeren, zoo haaſt als hy *Don Jorge* zoude vertrokken zyn. Dog d'onze wierden naderhand gewaar dat de gemelde Prieſters zulk een Taal voerden, om dat ze zagen dat den Koning zig met ons volk zoo zeeker en geruſt hiel, dat hy zederd haar komſt zeer weinig werk van de zelve Prieſters maakte, en zelden met haar te raade ging, het welk dooz haar gezien zynde, en dat haar agtbaarheid daar dooz een groote krak kreeg, invoegen ze by de raadhoudingen zoo dikwils als voozheen niet geroepen wierden, deeze vermaaninge aan hem deeden, op dat hy zig van Don Jorge zoude ontſlaan, gelyk geſchiede; want hy keerde weeder na Couchin, zynde den Koning van de dienſten dooz hem genooten, ongemeen wel voldaan, en dat hy de oozzaak van zyns Vyands aftogt was. Zoo veel vermag het byzonder belang, dat het leeven en de welſtand van een Prins dikwils van een quaaden raad is afhangende, en zoo zoude het met den Koning van Couchin ook gegaan zyn, om het groot geloof dat hy aan zyne Prieſters involgde: de welke ſchoon dat ze van den Duivel waaren, en niet anders als deſſelfs werken konden aanraaden, zoo zynder veel valze Propheeten in de H. Schrift geweeſt dooz welkers raad de Koningen en Princen van het volk Iſraëls haare zaaken zoo in Oozlog als in Vreede aanleiden, en als zy zeiden, deeze dingen heeft Godt bevolen, zoo rieden ze ondertuſſchen andere die met haar byzonder belang over een quamen. Welke manier van doen wy heeden nog zien dat in de Kerke Godts in ſwang gaat, en dat het door hem toegelaaten is. Want gelyk de Chriſtelyke Regeering uit twee ſweerden beſtaat, namentlyk het Geeſte-

1522.

Vertrek van Don Jorge met groote dankzeggingen voor zyne dienſten.

1522. telyke en Weereldlyke, zoo raakt die magt veeltyds in handen van menſchen die daar toe onbequaam zyn / alzoo ze met het Sweerd ploegen, en met de Ploeg vegten. Dit is een zaak die de dwaaling altoos eigen is geweeſt / want Godt heeft noit waarheeden door onbequaame middelen geopenbaard / maar alleen door dat natuurlyk gebruik waar meede hy de Geregtigheid in alle dingen gade ſlaat / uitgezeid in zommige byzondere toevallen de welke eenige verborgentheid in zig behelsden / gelyk de voorzegging van Bileam en zyne Ezelinne, enz.

Zoo ging het ook met deezen Koning van Couchin, den welken Krygs-volk tot zyn hulp van nooden hebbende / het welk het regte middel was dat hem in den toeſtand daar hy zig in bevond / ten hoogſten diende / en met welkers komſt hy terſtond een begin van d'overwinning gewaar wierd / zoo volgde hy den raad die de Valſe Profeeten hem uit inzigt van haar eigen belang ingaven / waar door hy de eer die hy door de komſt van Don Jorge verkreegen had / quam te verliezen. Want Samori zyn Pyand deſſelfs vertrek verſtaan hebbende / viel weeder op den Koning aan / den welken daar door om hulp verlegen zynde / zig tot dien einde binnen Couchin begaf / het verzenden van Don Jorge op het hoogſt beklaagende.

Beſcheid aan Diego Lopez de Sequeira van den Koning van Cambaya over het maken van een Sterkte tot Dio.

Dog om tot Diego Lopez de Sequeira weeder te keeren / zoo zullen wy zeggen dat terwyl hy zig tot Ormus bevond / Diego Fernandes de Beja, die hy op de Rivier van Dio gelaaten had om na het beſcheid van den Koning van Cambaya te wagten / tot welken einde hy / gelyk wy hier voozen gezegt hebben / Rui Fernandes afgezonden had / aldaar by hem quam ; welk beſcheid met alle d'andere waarheeden van Melique Az over een quam. Want alzoo hy niet anders voor had als ons van het maaken van de Sterkte tot Dio te verſtaan / zoo is 't dat doen Rui Fernandes by den Koning tot Champanel quam / Melique Az door zyn Zoon al verwittigd was van het geen met Diego Lopez

Dat belet word door Melique Az.

was

was voorgevallen / en dat hy den gemelden Rui Fernandes tot dien einde / namentlyk tot het behoomen van een Sterkte binnen Dio afgezonden had; doch hy Melique Az was ondertusschen wegens het geen men aan Diego Lopez zoude antwoorden / over-een gekoomen / zoo dat hy aan Rui Fernandes geen tyd en gaf om met iemand van de Heeren van het Hof te spreken / en den Koning tot het geen Diego Lopez van hem verzogt / te bewegen / alzoo de selve hem geenzins genegen waren. Want het antwoord dat den Koning aan Rui Fernandes gaf / was dat hy aanstonts zoude wederkeeren / en tegen Diego Lopez zeggen / dat Melique Az hem tot in het werk stellen van zyn begeeren kozt zoude volgen / dewyl hy niet minder als den Koning van Portugaal zelfs daar toe genegen was / doch dat hy zulks om verscheide bezigheden tot nog-toe niet had konnen by der hand nemen / maar zoo haast als hy de handen wat ruimer zoude hebben / dat hy dan daar van in geen gebreke zoude blyven. 1522.

Diego Fernandes dit bescheid vernemende / beinsde met Melique Saca, zig houdende dat hy na zyn Vaders komst wilde wagten / om Diego Lopez als dan omstandig bericht van alles te doen: doch ondertusschen belaste hy aan Martins Evangelio dat hy het goed dat hy by zig had / allengskens zoude maken weg te krygen / alzoo hy van meening was hem den Oozlog aan te zeggen / gelyk hy daar toe last van Diego Lopez hadde. Fernando Martins mede zeer wel merkende dat volgens de Brieven die Melique Saca van zyn Vader ontfing / daar iets tot nadeel der Portugyzen gebrouwen wierd / in gevalle Diego Fernandes aldaar lang wilde blyven / zond vast weg al wat hy konde / zoo bedektelyk als hem eenigzins mooglyk was / het selve verbergende onder de mondkost die hy aan Diego Fernandes van tyd tot tyd liet toekoomen / op dat men hem het selve niet en zoude verhinderen / gelyk wel-eer geschied was / tot dat hy eindelyk zelfs volgde.

Diego Fernandes veinst zig ontrent Melique Saca.

Belast ondertusschen de Portugysse goederen in verzekering te brengen.

En stilte bedekkelyk uitgevoerd.

Me-

1522. Melique Saca zulks daags daar aan verſtaande/ en dat het huis gelyk als verlaten was / daar in niet anders als eenig koper en ſwaar goed overgebleven zynde / zoo kon hy wel begrypen dat Diego Fernandes dan voornemen veranderd was / zoo dat hy hem voor eerſt een Boode toezond/ alleenlyk om de oorzaak van zoodanig een vertrek te verneemen / dog kort daar aan quam'er nog een ander met klagten van eenige Kooplúiden / dat Fernando Martins haar veel geld ſchuldig was voor Goederen die zy hem op zyn geloof verkogt hadden / en dat hy hem overzulks te rug aan land zoude zenden om met haar af te reekenen / en een einde van alles te maaken / of dat hy anders genootzaakt zoude weezen zyne Fuſten uit te zenden om het zelve op zyne Schepen te verhaalen

Gedagten van Melique Saca daar over.

Zyn bezending aan Diego Fernandes.

Klagten der Moorze Kooplúiden over het wegbrengen van haare Goederen op geloof verkogt.

Dreigement van Melique Saca daar op.

Waar op Diego Fernandes tot antwoord gaf dat hy aan Fernando Martins had laaten weeten dat hy weeder by hem zoude koomen / om dat hy langen tyd in die Stadt gelyk als een Gyzelaar geweeſt had / zonder dat hy of zyn Vader hem oit hadden willen laaten gaan. Dog wat aanging van eens anders goet meede te neemen / dat het daar verre van daan was / alzoo hy Fernando Martins daar en tegen veel van het zyne in zyn huis gelaaten had / het welk hy Diego Fernandes 't zynen tyde hoopte te krygen / om daar van rekenſchap aan die het behoorde te doen. En wat aanging het geen hy van zyne Fuſten zeide / dat hy de zelve wel konde uitzenden / dog dat hy voor zeker mogt weeten dat hy de Vreede voor verbroken hiel / en dat hy hem alle de ſchade als een Pand zoude aandoen die hem mogelyk zoude weezen.

Antwoord van Diego Fernandes.

Vreedebreuk van Melique Saca.

Wyl nu deeze Vreede-breuk het geene was dat Melique Az eigentlyk zogt / zoo is 't dat zyn zoon Melique Saca, op dat / indien de Vreede nog langer duurde / zoo veel logens als hy geſproken had / niet aan den dag zouden komen / zyn Kapitein Aga Mahamud op den volgenden ogtend zonder uitſtel met een groot getal Fuſten op hem afzond. Doch beſchoo-

ſchooten zy onze Schepen met haar Geſchut / het welk Diego Fernandes meer ſchade aanbragt als hy haar konde doen / zoo dat hy na Ormus moeſt wyken / om de tyding hier van aan Diego Lopez te brengen : den welken / niet tegenſtaande hy laſt aan Diego Fernandes gegeven had / dat na dat hy Melique Saca of zyn Vader / tegenwoordig zynde / den Oorlog zoude hebben aangezeid / hy zig niet langer zoude ophouden / maar zynen weg gaan / niet tegenſtaande zyne Fuſten hem quamen aan te taſten / zoo is het egter zulks dat doen hy de zaak en de manier van zyn vertrek vernam / hy zeer onzeker ſtond en keek / alzoo hy zag wat quaad het algemeen gevoelen van zyne Kapiteins / met den raad die zy hem gegeven hadden van Dio gezamentlyk aan te doen / hem verooraakt hadde. En alzoo de Menſchen / als het haar in d'een of d'andere gelegentheid tegen geloopen is / geſtadig op hoop van verhaal leven / zoo trooſte zig Diego Lopez op het geen hy in dat geval nog zoude konnen doen / zoo dat eer hy van Ormus vertrok / een ander aanſlag by der hand nam die geen minder moeite als die van Dio in had ; alzoo den Koning Manuel, die de zelve belaſt had / zig inbeelde dat hy de dingen van dat Koninkryk meer tot nut van deſſelfs Koning als het zyne beſtierde / het welk zig in deezer voegen toedroeg :

1522.

Afrogt van Diego Fernandes.

Onzekerheid van Diego Lopez over den toeſtand der zaken.

Meening van den Koning Don Manuel rakende Diego Lopez.

Doen Alfonſo d'Albuquerque alle de inkomſten en uitgiften van 't gemelde Koninkryk liet opnemen / geſchiede zulks tot geen ander einde / als om net te weten wat den Koning van Ormus over hield / om de ſchatting die hy hem opgeleid had / te konnen betalen. Waar op / in gevolge van het geen wy hier vooren gezegt hebben / bevonden wierd dat hy zulks gemakkelyk konde doen / zoo hy door zyne Bedienders zoo niet beſtoolen gewoorden was als hy dagelyks wierd. En alzoo als men die ſchattingen alle Jaren liet invorderen / zy geſtadig riepen dat de inkoomende regten der goederen / als ook de vaſte Landen en andere Regtigheden en belaſtingen die den Koning opgeleid

Opnemen der inkomſten van 't Koninkryk van Ormus.

Bevinding daar van.

Klagten der Bedienden van den Koning van Ormus.

1522. de / zoo veel niet en bedroegen als de gewoonelyke onkoſten van het ſtyk beliepen / hoe veel te min tot het betalen der ſchattingen / welke alle dog tot nut van den Koning Don Manuel alhier ſtrekten / zoo ſchreef hy daar over aan Diego Lopez de Sequeira, dat zoo haaſt als hy tot Ormus aangekoomen zoude zyn / hy den Koning zoude vooz-houden dat alleꝛ tot het beſt van zyne goederen geſchiede / en dat hy de Amptenaars in het Tol-huis der Stadt daar alle de in-en uitgaande Regten die daar in quamen / als zynde de beſte inkomſten van het Koninkryk / betaald wierden / zoude ſtellen: welke Amptenaars Portugyzen zouden zyn / Luiden hen dies wel verſtaande / en die in goede vriendſchap met de Mooꝛen zouden leven / die den Koning met zyn eigen hand daar in zoude zetten / waar mede men de Boeken der Portugyzen en Mooren tegen malkander zoude bezien / om te weten hoe veel de gemelde inkomſten in 't geheel bedroegen / zonder die van het vaſte Land daar in te begryppen.

Portugyzen in de Comptoren van den Koning van Ormus om de belooſde ſchatting te bekoomen.

Miſnoegen der Groote daar over.

Dog Raes Xarafo, die de Beſtierder van 't Kyk was / mitsgaders de Schat-meeſters en andere Amptenaars dooz wien deꝛ Konings goederen geregeerd / of / om beter te zeggen gedeeld wierden / (want hy kreeg'er het minſte van /) konden die dienſtbaarheid niet verdragen / alzoo het de hardſte zaak was die men haar kon opleggen / zoo dat doen Alfonſo d'Albuquerque een nette rekenſchap van alle de inkomſten wilde hebben / zy zulks met de grootſte afkeerigheid verwierpen / en inzonderheid als zy van het nazien haꝛer Rekeningen dooz de Portugyzen, hooꝛden ſpreken; dog alzoo ze doen ter tyd niet anders en konden / zoo veinsden ze / en lieten haar miſnoegen niet blyken / hoewel dapper gezind zynde zulks 't zyner tyde te laten blyken / gelyk wy hier na zullen zien: zoo dat eindelyk de volgende Amptenaars dooz den Koning Don Manuel in het Tol-huis geſtelt wierden; namentlyk Manuel Velho als Regter en Providoor, Rui Varella, Schat-meeſter, en als Schryver / Miguel

guel do Valle; Rui Gonzalves d'Acoſta; Diego Vaz; Nuno de Craſto en Vincent Dias. 1522.

Dit gedaan zynde / nademaal Diego Lopez nergens anders als na de komſt van Antonio Correa wagtede / zoo haaſt als hy met de tyding van d'Overwinning die hy op het Eiland Baharem bevogten had / by hem quam / vertrok hy aamſtonds na Dio, hebbende Diego Fernandes de Beja al voor uit gezonden / om met de Schepen die uit het Nauw quamen / aan de Punt van Dio te gaan leggen / en aldaar na hem te wagten / waar van wy nu vervolgens zullen ſpreken. Vertrek van Diego Lopes na Dio.

Diego Fernandes de laſt waar van wy hier boven geſprooken hebben / van Diego Lopez gekregen hebbende / nam met hem vier Schepen / namentlyk hy zelfs in een groot Galioen / zynde Nuno Fernandes de Macedo, zyn Broeder / Manuel de Macedo, en Gaſpar Doutel, Kapiteinen der andere Schepen. Zoo haaſt als hy op de kuſt van Patane quam / nam hy twee Mooryze Vaartuigen / dog Nuno Fernandes, den welken trager in 't zeilen was / na dat hem een Schip dat uit het Nauw quam / ontkoomen was / ontmoetede een ander dat veel grooter / ryker geladen / en beter van volk voorzien was / alzoo daar over de honderd-en twintig blanke Mooren en Rumes op waren. Zoo haaſt als hy daar in geſprongen was / wierd hy met een Pyl gequetſt / mitsgaders Antonio d'Aranjo, zynde de eerſte die daar in quam / en met hem Alvaro de Brito en andere. Dog zy wierden haaſt gewroken / want zoo haaſt als het ander volk van 't Galioen mede overgekoomen was / ging het ſpel der Lancien / Pyl-ſchieten / ſteenen werpen / en ander doodelyk Geweer / een geheel uur lang eerſt te degen aan; zoo dat de meeſte Mooren daar het leven lieten / dog de onze quamen der ook niet onbeſchadigd van. Diego Fernandes komt op de kuſt van Patane, en neemd twee Mooryze vaartuigen. Nuno Fernandes en andere in een Moors ſchip gequetſt. Scherp gevegt met ſchade van weer zyden.

Dog alzoo'er veel Vrouw-volk en Kinderen in 't Schip waaren / zoo liet ze Nuno Fernandes alle in zyn Schip overgaan / na dat hy het geheel in zyn magt had / en hebbende een gedeelte van

1522. de bovenſte goederen overgenomen / belaſte hy aan twee Timmerluiden daar twee gaten in te boozen / om het zelve te doen zinken. Dog alzoo'er eenige Moozen in verborgen waaren / ſtopten ze de gaten aanſtondz toe / waar meede het Schip behouden bleef. Nuno Fernandes dit ziende / wilde daar aanſtondz weeder na toe / om daar order in te ſtellen / maar het zelve wierd hem booz het volgende toeval belet.

Nuno Fernandes wil gt ..ten.

Melique Az weetende dat dit de tyd was dat Diego Lopez tot Ormus zoude komen / alzoo het al half September was / en dat het meede het Mouzon der Schepen van Mecha en van die geheele Kuſt van Arabien was om tot Dio te koomen / zoo is 't dat hy om de zelve tegen ons te verzekeren en te geleiden / zyn Vloot van Fuſten, zynde omtrent twintig in 't getal / daar Aga Mahamud Opper-Hooſd op was / het uitloopen belaſte / om digt by Dio te weezen. En wyl hy zyne Wagt-Coozens had / waar van men ver in Zee konde zien / zoo is 't dat zoo haaſt als hy onze Schepen in 't gezigt kreeg / en inzonderheid het Galioen / en het Moozs Schip dat zy genomen hadden / zoo quam hy dateliyk booz den dag / om te zien wat het was. De onze die Kuſt niet kennende / en op zulk een onthaal niet verdagt weezende / ſtonden in 't eerſt wat verſteld: want behalven dat zy niet al te wel tot ſlaan in ſtaat waaren / zoo wierd het heel ſtil / het welk de Fuſten / als met haare riemen heen en weeder konnende gaan / zeer wel diende / daar de Schepen / vermits haare ſwaarte / moſten blyven leggen. Want booz laſt van Diego Fernandes waaren ze alle dzie zoo digt by malkander / dat ze d'een d'ander gemakkelyk konden zien / op dat als'er het een of 't ander na Dio quam / het zelve onder haare handen magt vervallen. Dog die voozzieninq die ze gedaan hadden om een ander te beſchadigen / was haar zelf nadeelig / gelyk zy in deezer voegen gewaar wierden.

Voorzorg van Melique Az tegen Diego Lopez.

Komt voor den dag.

Order in onze Vloot geſteld.

Die voor de zelve ſchadelyk vald.

Aga Mahamud haar alzoo verbeeld ziende / en

dat

dat de Zee voor hem was / was het eerſte dat hy deede / dat hy twee Fuſten na het Moorſ Schip zond / het welk Nuno Fernandes toe liet dat ze na Dio zouden ſleepen; dog Mahamud verdeelde d'andere Fuſten in zulker voegen / dat hy de drie andere Schepen zoo veel met zyn Geſchut te doen gaf / dat hy dat van Gaſpar Doutel in de grond ſchoot / en zy vyf-en twintig van onze gevangene namen / de Schipper daar onder begreepen. Als Mahamud dit alzo verrigt hebbende / viel op d'andere aan / en beſchadigde Diego Fernandes zoodanig / met eenige ſchooten van zyn Geſchut / dat het niet veel ſcheelde of ze ſchooten hem in de grond / want het kreeg daar door zulk een gat / dat hy gebrek van werk / pik en andere noodige zaaken om te ſtoppen / alzoo'er veel water in 't Schip quam / het zelve bynа te grond was gegaan / dog ſtopten eindelyk het gat met een Silver Bekken / zoo goet als ze konden / en met een Hameel en twee Falkonetten op een groote Schuit leggende / die digt by Fernandes was / maakte hy dat de geene die hem het meeſt quelden / hem verlieten. Nuno Fernandes de Macedo was in die tyd ook niet minder in 't naauw; want behalven dat ze hem vyf of zes man dood ſchooten / waar van een de Schryver van 't Galioen was / en meer als twintig met haar Geſchut quetſten / zoo was 't dat ze hem zoodanig benaauden / zonder dat hy haar konde verjaagen / dat alles bynа met Pylen doorboord en doorſchooten was / en voorwaar zoo de Zee nog wat lang ſtil geweeſt had / ze zouden hem zonder twyffel in de grond geſchooten hebben; dog het beliefde Godt dat de wind zoodanig waakterde / dat de onze daar door voordeel kreegen. En nademaal zy water en herſtelling van nooden hadden / zoo liepen ze regt na Chaul, om Diego Lopez aldaar weeder in te wagten. Den Vyand ſchoot haar egter geduurig agter na / zoo lang als ze konden / dog een ſwaare regen-blaag wel van pas voor d'onze opgekomen / dwong haar weeder na Dio te keeren; maar ſchoon d'onze daar door een

1522.

Voordeel der Vyand en tegen de Portugyzen.

Diego Fernandes in gevaar.

En eindelyk gered.

Een ander Portugys mede in 't nauw.

En door 't veranderen van de wind ontzet.

1522. gedeelte van 't water dat ze gebrek hadden / quamen te krygen zoo vervolgden ze egter haaren weg na Chaul, en namen onderweeg nog twee Vaartuigen met Slaaven van de kust gelaaden / die van Afrika na Brava gingen.

Diego Fernandes tot Chaul aangekoomen zynde / wierd door den Hoopman Diego Paes, die aldaar was / aanstonds met water en leveng middelen voorzien / en na dat hy zyne gequetste om te genezen aldaar gelaaten had / liep hy weer uit om Diego Lopez op te zoeken / die hy op zoodanig een tyd vond / dat zulks hem groot voordeel aanbragt. Want deezen tot Ormus zynde / had hem belast dat hy op zyn wederkeeren / een Sterkte op Madrefabá, wyf mylen aan geen zy Dio, na den boezem van Cambaya, daar hy de Haven door Antonio Correa had laaten pellen / doen hy boven Dio lag / zoude maaken. Dog nademaal dit werk voor iederg oogen geschiede / ende met de stilligheid die in zulke zaaken vereist werd / niet en was aangeleid / zoo is 't dat Melique Az door de Portugyzen die in het Schip van Gaspar Doutel genoomen waaren / hier van kondschap kreeg / en door de voorgaande overwinning begunstigd / mitsgaders door meer volk aan land en tot beschermming van de Haven te krygen / hem aanstonds nader quam / om hem te water en te land nog al meer te benaauwen.

Sterkte door de Portugyzen te luidrugtig aangevangen.

En door Melique Az verstoord.

Hier van quam de tyding aanstonds tot Chaul, invoegen Diego Fernandes meede de weet daar van kreeg / het welk Diego Lopez tot groot ontstrekte / om het geen hy voorgenoomen had / niet in de Waag-schaal te stellen. Dog het geen hem wel meest van gedagten deed veranderen / was een ongeval dat hem boven Dio over quam / waar in / schoon het volk en het goet daar by verloozen raakte / het zelve egter mogelyk / volgens het geen hy daar van verwagtede / voor een genade Godts magt werden gereekend.

Verandering van voornemen door Diego Lopez.

Want waarlyk / volgens het geen dat van 't verrigten door de Fuken van Melique Az op Chaul,

gelyk wy zien zullen / quam te gebeuren / zoude zekerlyk een veel grooter ongeluk gebeurd zyn / indien Diego Lopez zig onderſtaan had de vooz gemelde Sterkte tot Madrefabá op te regten / het welk zig in deezer voegen toedzoeg: 1522.

Zoo als hy Diego Lopez met zyn Vloot van Ormus quam / nam hy onderweegen een Mooz Schip dat na Dio ging / welkers Gevangens hy op de Schepen liet verdeelen. Zig hier op tegen over Dio bevindende / zoo was 't dat de Moozen die zig in 't Schip Santa Maria da Serra bevonden / daar Kapitein op was Aires Correa, haar als wanhoopig onder den overloop bevindende / den hzand daar in ſtaken / de welke in 't Kruit komende / het boven-deel aanſtondz in de lugt deed ſpzingen / en het onderſte van 't Schip na de grond zinken. In dit ongeval quam Aires Correa zonder vegten te ſneuvelen / waar dooz hy van de ſwaare wonden die hy / gelyk wy gezegt hebben / tot Baharem gekreegen had / verloſt wierd / gelyk dan ook het meeſte volk quam te blyven. Diego Lopez verovert een ſchip. Daar de Moorze gevangens den brand in fleeken. Dood van Aires Correa.

En nademaal Diego Lopez alle de voozraat die hy tot het maaken van de Sterkte tot Madrefabá van nooden had / niet mede genoomen hadde / zoo is't dat hy zulks ziende / mitsgaders het overlyden van Aires Correa overwegende / en zeer beklagende / zoo om dat hy zynen Neef was / als ook om de goede dienſten die hy van hem verwagtede / van het maken der gemelde Sterkte afſtond. Te meer om dat hy Don Aleixo de Menezes aldaar niet en vond / aan wien hy belaſt had hem de geheele Maand van Auguſtus te koomen verwagten / alzoo hy volk en voozraad tot dien einde zoude mede brengen: mitsgaders om dat hy van Diego Fernandes verſtaan had dat Melique Az dapper op zyn hoede was om die plaats te beſchermen; wesshalven hy regt na Chaul toe ging / om die Sterkte aldaar te maken; want doen hy na Ormus vertrok / had hy / gelyk wy hier vooren gezegt hebben / Fernando Camelo tot dien einde na Nizamaluco gezonden / van welkers aankoomd Maken der Sterkte tot Madrefabá door Diego Lopez afgeſtaan. En daar toe na Chaul gegaan.

1522. wy in 't vervolg zullen ſpreken.

Toeſtemming daar toe van den Nizamaluco.

Doen Diego Lopez tot Chaul quam / was Fernando Camelo met het beſcheid van den Nizamaluco al te rugge gekeerd / den welken voor goed keurde dat men aldaar een Sterkte zoude maken / onder zekere voorwaarden die hy aan zyn Kapitein aldaar wezende / ſchryf / genaamd Letefican Mouro Parſeo Coraſſone, een voornaam man die den Nizamaluco derwaarts gezonden had / om de zaken van de Stadt Chaul te vereffenen / alzoo de zelve door de Fuſten van Dabul, den Hidalcan toebehoorende / waar mede hy doen ter tyd in Oorlog was / onlangs in de brand geſteeken was; het welk den Nizamaluco wel het meeſte bewoog om zyne toeſtemming tot het maken van de meergemelde Sterkte te verleenen.

Wel is waar dat hy al eenigen tyd te voorzen na een Comptooir van ons verlangd had / uit oorzaak van het voordeel dat hy daar in te gemoed zag; tot welken einde onze Kooplieden die zig aldaar bevonden / hyna gelyk als Heeren van 't Land waren.

Jan Fernandes door de Mooren doodgeſlagen.

Den eerſten die aldaar quam / was Jan Fernandes, den welken ten tyde als Fernandes Gomes de Lemos zeer ontramponeerd uit het Nauw van Mecha aldaar quam / daar hy met Lopo Soares na toe was / door de Mooren / gelyk wy voor deezen gezegt hebben / om dat hy al te veel gezag in het Land wilde voeren / dood-geſlagen wierd.

Hem volgde Fernando Camelo, die weinig Maanden diende / en in zyn plaats quam Diego Paes, die in die tyd in dienſt was / de welke de twee duizend Gouwde Pardans, die den Onder-Koning Don Franciſco tot boeting van zyn Zoons dood / Don Laurenſo, gelyk wy hier voorzen gemeld hebben / aan die Stadt opgeleid had / geſtadig ontfangen hadden. Dat den Nizamaluco, den welken naaſt den Hidalcan den grootſten Heer van 't Koninkryk Decan, en alle zyn opgeſlazen dat zy zulke dingen van niemand en bedroegen / in dis ſchatting toeſtemde / was niet om dat hy hun

bang voor onze Vlooten was [illegible]
meester van die Zee waren [illegible]
nig op te zeggen had maar om [illegible]
zullen zeggen.

Gelyk wy voor derzen meer maal [illegible]
ben / was een van de dingen die [illegible]
dom van 't Koninkryk [illegible] maakten [illegible]
den die uit Arabien en Persien [illegible]
men; waar van de meeste [illegible]
landen / alhier tot Chaul [illegible]
gebragt wierden, zoo dat ze door [illegible]
en door den Koning van [illegible]
andere Havens die hy op die Kust [illegible]
de / verdeeld wierden.

Na dat nu Goa ingenoomen was [illegible]
fonso d'Albuquerque dat geen Peerden [illegible]
ders als na die Stadt zouden worden [illegible]
dat om de groote regten die men [illegible]
daar betaalde / zynde gemeenlyk [illegible]
Pardans voor ieder. In welken tyd [illegible]
d'Albuquerque, en zederd groote [illegible]
Mooren / als ook door den Koning [illegible]
over het brengen van die Peerden in [illegible]
wierden gedaan: en dat niet alleen [illegible]
tigheden daar van te genieten / als [illegible]
de zelve aan de hand hadden / en [illegible]
trokken / alzoo het de voornaam[illegible]
nuw van den Oorlog was [illegible]
dat de Mooren dit voor een [illegible]
Zoo'er geen lyden was [illegible]
zyn, en zoo'er geen [illegible]
Oorlog wezen.

Dont dewyl [illegible]
zyn Vyand / [illegible]
tig geworden [illegible]
den na Goa [illegible]
en ieder een [illegible]

Broe-
ren
en
aul.

ndvoog-
ldaar
ters en
rom.

op
ge /
wel
vriend
had met hem

Oneenig-
heid tussen
de twee Broe-
ders om der
Portugyzen
wil.

[illegible] tegenstaande hy de
Letifican hem uit den
[illegible] gaande het bevorderen
[illegible] / en daar over liet bly-
[illegible] om de voordeelen die hy
[illegible] mogt egter het byzonder
[illegible] aan Melique Az verbonden
dat Diego Lopez niet een
hy liet het zelve aan Melique
[illegible] / den welken niet alleen met
hem

1522. hy zeker getal van Peerden door zyne Stadt Chaul, zynde de eenigste Zee-haven die hy had / geliefde te laten trekken / vermits het groot gebrek dat hy daar aan had. En was dit de Oorzaak dat wat aangaat de twee duizend Pardaus die de Stadt Chaul van schatting betaalde / hy zig het zelve weinig aantrok / alzoo zulks niet uit zyn beurs / maar uit die van de Kooplúiden en d'opbrengers van zyne inkomsten ging / en dat om de baat die zy daar by vonden / zoo om dat ze veilig door onze Blooten mogten varen / als door de winst die zy beneffens door het in en uitgaan der goederen deden.

Sterkte tot Chaul, meest om de Peerden totgeslemd.

Het is ook zoodanig dat doen Letefican, Stadts Voogd van Chaul, het Verdrag met Diego Lopez raakende het maaken der Sterkte door den Nizamaluco verwilligd / aanging / het met alle de voorwaarden van dien bynа meest op het inbrengen der Peerden aanquam: het welk hy zoo hoog agtede / dat hy met het getal van drie honderd te breeden was / waar van de Regten door onzen Factoor gelyk als tot Goa zouden werden ontfangen.

Na dat dit alzoo geslooten was / begon Diego Lopez de Sterkte een half uur van de wooning der Mooren / tegen de Baar van de Rivier, na de Noord-zyde te maaken / alwaar men meende dat de beste plaats was / en men best hulp in tyd van noot konde krygen / alzoo onze andere Sterktens zeer ver af lagen / en de Stadt Dio ons naby was / de welke al zeer baldadig over de gelukkige uitslagen die ze gehad had / begon te werden. Want tot die tyd toe had alles maar veinzery en bedrog geweest / waar van Melique Az een groote Konstenaar was; zoo dat uitgezeid het toeval van Don Laurenzo, waar in hy als helper quam / en dan nog vry wat beschroomd / verscheen hy noit zoo openlyk gewapender hand tegen ons / als hy deeze reis gedaan had.

Dio baldadig over haar voorspoed.

Melique Az groote Konstenaar van bedrog.

Hy dan eenigzins moedig op deezen lesten uitslag geworden zynde / zoo haast als hy dit werk van Diego Lopez verstond / en dat het nog met toe-

stemming van den Nizamaluco geschiede / zoo oordeelde hy dat het niet raadzaam voor hem was dat wy zulke Nabuuren zouden werden / alzoo hy vreesde dat Chaul door onze hulp al te weelderig zoude werden / en alle de Schepen die van Mecha quamen / na haar zoude trekken / door dien den uit-en ingang der Goederen aldaar / na het Koninkryk Decan zeer groot was / waar van hy het voordeel zoude moeten missen. Om het welke voor te koomen / zoo belaste hy aanstonds dat men ons in dat werk te water en te land zoude verhinderen / het welk hy in deezer voegen aanving. 1522.

Tot Chaul waaren twee Moorze Gebroeders / eerlyke luiden in dat Land geboorzen / de welke de Stadt by beurten regeerden / ende desselfs inkoomen gepagt hadden: om dat meest alle de Princen van die Gewesten / het zy sy Moorzen of Heidenen zyn / de Land-voogden tot haare Pagters aanstellen / om dat ze zoo doende het volk nog meer afperzen / en haare inkomsten aldus vermeerderen.

Twee Broeders regeren by beurten tot Chaul.

Landvoogden aldaar Pagters en waarom.

Een van deeze Broeders / genaamd Xec Hamed, den welken onze groote Vriend was / had in de voorleede Jaaren geregeerd / dog zyn Broeder / genaamd Xec Mahamud, wierd uit nydigheid of argwaan in zyn plaats gezet. Hy was op het aanvangen deezer Sterkte in de Regeeringe / ende ons ongenegen / ende dien volgende niet wel eens met zyn Broeder om dat hy onze vriend was / behalven dat hy hem beledigd had met hem uit de Regeering te doen zetten.

Oneenigheid tussen de twee Broeders om der Portugyzen wil.

Deezen Xec Mahamud niet tegenstaande hy de beveelen die den Landvoogd Letifican hem uit den naam van Nizamaluco aangaande het bevorderen der Sterkte gehoorzaamde / en daar over liet blyken zeer vernoegt te zyn; om de voordeelen die hy van ons trok / zoo vermogt egter het byzonder belang waar meede hy aan Melique Az verbonden was / zoo veel op hem / dat Diego Lopez niet een steen en roerde / of hy liet het zelve aan Melique Az aanstonds weeten / den welken niet alleen met

hem

1522. hem tegen ons aan was / maar ook met eenen Xec Gil, Kapitein van den Koning van Cambaya, die zyn Hof tot Bassam hiel / en de Kust tegen onze Vlooten bewaarde / allenthalven aanspande. Die had by hem nog een Kapitein Abassi, meerde een man van groot aanzien / daar den Koning van Cambaya zeer veel af hiel / en ze hadden beide ontrent dertig Fusten by malkander.

Den laatsten met een Kapitein van den Koning van Cambaya tegen ons aangespannen.

Wyl nu Melique Az deeze Kapiteinen / de welke door Xec Mahamud van al het geen Diogo Lopez deede / altyd over land verwittigd wierden / op zyn hand had / zoo quam hy met haast over een / dat hy zyn Kapitein Aga Mahamud zoude afzenden / op dat ze te gelyk na Chaul zouden loopen om het maaken van deeze Sterkte met groote dreigementen te verhinderen. Dog eer zulks in 't werk gestelt wierd / was Don Aleixo de Menezes met drie Galeyen daar al aangekomen; een daar hy zelf op was / en daar op als Kapitein gebood / Don Jorge de Menezes zynen Neef; op de tweede André de Souza Chichorro, en op de derde Francisco de Mendoza; den welken om de Havens der Rivieren / de welke door half Augusti niet open zouden raaken / niet eer by Diego Lopez en konde koomen.

Op dat hy 't maken van de Sterkte tot Chaul verhinderde.

Komst van Don Aleixo de Menezes aldaar.

Deezen bragt de tyding dat hy Don Duarte de Menezes, zoon van Don Jan de Menezes, Graave van Tarouca, en Prioor van Crato, hooden Baticala gevonden had / den welken quam om Indien te regeeren. Dit had hy reeds van Simon Sodré verstaan / den welken Diego Lopez uit den naam van Don Aires de Gama Kapitein tot Cananor met twee Fusten met kruit en ander Oorlogs vooraad / daar hy wist dat Diego Lopez, vermits het verbranden van 't Schip Serra, gebrek aan had / was koomen bezoeken. Doen hy Simon Sodré van Cananor vertrok / had hy drie Fusten by hem / op welkers een hy was / Diego Lobo op de tweede / en Duarte Fernandes op de derde / welken laasten van meening zynde een Oft of een Roe van land te haalen / zoo veel langs de strand

Wat tyding hy bragt.

Duarte Fernandes van de Mooren dood gedaan.

Strand zeilde / dat hy eindelyk aan land ſprong / alwaar hy op het weederkeeren zynde / door de Mooren dood-geſlagen wierd. Simon Sodré het gerugt hier van hoorende / keerde te rug / en de Woonplaats der Mooredenaars / zynde niet verre van Bracelor, ontdekt hebbende / begaf zig daar na toe / en ſloeg'er mede een party van dood / waar na hy de plaats uitplonderde. Hier op weeder ſcheep gekoomen zynde / zond hy de Fuſt van Diego Lobo van daar weeder na Cananor, doch hy vervolgde zyn weg tot dat hy by Diego Lopez quam / dien hy de komſt van Don Duarte, gelyk wy gezegt hebben / bekend gemaakt had. Ook gaf hy het leven aan veele weder / door de ververſſingen en mond-koſt die Don Aires met hem gezonden had. 1522.

En zyn dood gewrooken.

De tyding van dit gebrek aan mond-koſt van Diego Lopez, had Don Airez met twee Schepen verſtaan / die Diego Lopez op zyn komſt tot Chaul, met de Kapiteinen Chriſtoffel de Sa en Lopo d'Azevedo afgezonden had / doch hy nu wetende wie zyn Navolger in Indien zoude wezen / haaſte zig zoo veel als hy kon / om de voorgenoome Sterkte in ſtaat van tegenweer te brengen / op dat hy geruſt mogt vertrekken. Doch het ſchynd dat zyne ongemakken en die van d'andere Kapiteinen en Perzoonen de welke met hem na dit Koninkryk zouden koomen / nog niet gedaan en waren. Want volgens het verdrag door Melique Az met Xec Gil, Kapitein van Baſſaim, gelyk wy hier vooren gezegt hebben / aangegaan / zond hy zynen Aga Mahamud met dertig Fuſten na Chaul, makende met de twintig die hy by hem had / in alles vyftig / waar mede zy aldaar quamen juiſt op de tyd dat een van onze Schepen / koomende van Ormus, Kapitein Pero da Silva de Menezes, Zoon van Rui Mendes de Vaſconcellos, Heer van de Steden Figueiro en Pedrogan, daar in zoude loopen. Welken Silva de Menezes, Diego Lopez zulks belaſt had om eenige Geſchenken die den Koning van Ormus aan die van Portugaal wilde zenden (

Diego Lopez haaſt zig met de voorgenoomen Sterkte te volbrekken.

Nieuwen aanſlag van Melique Az tegen de Portugyzen.

Me-

1522. mede te nemen / het welk hy om het berouw van het geen hy gedaan had / gelyk wy hier na zullen zien / tot die tyd toe agter gelaten had.

De Fuſten van Melique Az ſchieten een Portugys ſchip in de grond.

Zoo haaſt als de Fuſten van Melique Az hem gewaar wierden / maakten ze jagt op hem / en alzoo de wind hem niet en diende om in te loopen / ſchooten ze hem in kozten tyd in de grond / zonder dat Aleixo de Menezes, Opperhoofd van de Zee / hem konde helpen / doen hy tot dien einde met zyn Vloot uitliep. Want terwyl hy in de Haven lag / gemerkt hy drie Galioenen had de welke wind van nooden hadden / en de zelve hem tegen was / zoo was al het geen dat hy doen kon / dat hy de drie Galeyen afzond / daar de booven genoemde Kapiteinen op waren / met een Caraveel, Kapitein Manuel de Macedo. Dog de Moozen ziende het voozdeel dat zy met roepen hadden / alzoo ze voozen agterwaarts konden keeren / zoo leefden ze daar mede gelyk de ligte Peerden met de gewapende Ruiters die der opzitten. Ondertuſſchen wierd'er zoo fel van beide zyden geſchooten / dat de geheele Zee zoodanig van de rook overdekt was / dat ze malkander niet en konden zien. Door dat geſchiet wierden d'onze geweldig beſchadigd; want in de Galey van Don Jorge alleen / als zynde de ligſte in 't roepen / velden ze hem drie man met een ſchoot / en maakten eenige van de zelve met de lugt van de koogel geheel bedwelmd.

Portugyzen door de Mooren veel ſchade gedaan.

Deezen dag alzoo geëindigd zynde / bleven zy alle in de nagt zoo digt by malkander / dat een van de onze die de Moozen in 't Schip van Pero de Silva genoomen hadden / in 't water ſprong / aan 't Schip van Don Aleixo ſwom / en hem de tyding bragt dat gedagten Pero de Silva het hoofd met een kanon-koogel afgeſchooten was / zonder dat d'onze tot nog toe geweten hadden dat hy het geweeſt hadde die op het genoomen Schip was. Den dag aangekoomen zynde / ging Don Aleixo weder los op Aga Mahamud, den welken hem ontſing als een man die de wind tot zyn voozdeel had / zig in drien verdeelende; namentlyk hy met zyn

Droevige tyding door een ſwemmer aan de Portugyzen gebragt.

Den ſtryd hervat.

zyn dertig Fuſten aan een zyde / Xec Gil met twinting aan d'ander / en den Kapitein Abexi aan de derde. Doen het weer op een ſchieten gekoomen was / tragten de Mooren onze Vloot van malkander te verdeelen en te verſtroopen / en alſ'er een Schip van de Vloot af raakte, dat men niet te hulp konde koomen / liepen de Mooren daar na toe / en ſchooten der altemaal op / om het in de grond te krygen / doch niet tegenſtaande zy daar dooz zulk een voozdeel op d'onze wonnen / zoo wilde de egter Don Aleixo haar in de Rivier van Baſſaim, dat haar ſchuil-plaats van wegen Xec Gil was / gaan beſluiten / het welk hem nogtans onmoogelyk was / om dat zyne Schepen te diep gingen. 1522.

Kloek vegten der Mooren.

Vergeefs voornemen van Don Aleixo.

De Mooren onderwyl narigt overland van Xec Mahamud gekregen hebbende / gingen Don Aleixo, den welken in de mond van de Rivier na hem wagtede / twee dagen daar na weder aantaſten / als wanneer zy haar weder ſchikten gelyk ze de eerſte reis gedaan hadden; en wyl Franciſco de Mendoza op dien dag op zekere plaats raakte daar hy niet als dooz Don Jorge konde wozden geholpen / zoo is't dat hy meer dooden en gequetſte kreeg als d'andere Schepen. Don Aleixo hier op ziende dat hy zig met de Galioenen niet en konde bedienen / zoo is 't dat hy in de Galey van Don Jorge overging / en beſchikte de groote Schuit van een Galioen met een groſ Geſchut / die hy aan Franciſco de Souza Tavares gaf / en ging daar op Aga Mahamud, den welken booven Chaul tuſſchen eenige Eilandjes lag / met nog een Fuſt, een Karaveel en twee Galeijen opzoeken / den welken hem quam ontfangen als een man die met onze ſwaare Schepen kon omſpringen / en hier op ging het ſchieten weeder aan / zynde de Mooren nog al op d'oude manier verdeeld / en zoo behendig op het draijen van de See / dat ze haar aanſtonds zoodanig wiſten te keeren en wenden / dat d'onze haar geen ſchade konden verooꝛzaaken / want wyl het op die tyd dry wat koel waide / zoo hadden ze altyd eenig voozdeel op haar.

Nieuw gevegt.

Don Jorge krygt het te quaad.

De Mooren weeren haar dapper.

Ein-

1522. Eindelyk na twintig dagen woelens over een weer / wierd'er anders niet zonderlings uitgeregt / invoegen de Mooren van tyd tot tyd in de Haven van Baſſam weeken / om de geleedene ſchade / zoo in Roeijers / als in het ontramponeeren haarer Fuſten te herſtellen. Egter keerden ze aanſtondts na de Baar van de Rivier daar Don Aleixo lag / alles om de onze geſtadig te quellen en op te houden / ten einde het maaken der Sterkte geen voortgang had / of ten minſten lang uitgeſteld wierd. Want deezen Aga Mahamud kreeg alle dagen berigt hoe zeer Diego Lopez arbeide om de zelve te volvoeren / gemerkt de tyding dat'er een nieuwe Landvoogd ſtond te koomen om hem af te loſſen.

Koeren in haare Havens om zig te herſtellen.

Verhinderen het maaken der Sterkte.

Diego Lopez ondertuſſchen vreezende dat die Fuſten gemerkt haare ligtigheid / in de Rivier zouden koomen / en tegen eenige ſteene hoopen aan geen zy de Rivier gaan leggen / ende dat hy van daar vertrekkende / gelyk hy hoopte te doen eer de gemelde Sterkte voltrokken was / om dat hy tot Couchin tot het afladen der Shepen weezen moſt / zoo is 't dat hy een zoort van een houte Bolwerk met aarde voorzien / aan de voet van een hoogte die aan die punt van het land ſtond / liet maaken / waar meede den ingang van die Haven zeer wel beſchermd was / en de Vpanden onze Vloot / de welke aan d'ander zyde van het land lag / daar de Sterkte gemaakt wierd / zeederd zoo veel niet en konden quellen; en zoo zy de zelve al quamen aan te taſten / ſtond het Geſchut aan de zyden daar het zelve heenluiden grootelyks konde beſchadigen.

Diego Lopez maakt een houte Bolwerk.

Dat een zeer goed effect doed.

In dit Bolwerk ſtelde hy vyftien of twintig man / met een Cavalier genaamd Pero Vaz Permaon, een man die in den Oorlog opgevoet was / en die in Italien lange Jaaren gedient hebbende / groote eer verkreegen had: Den welken zoo veel te weeg bragt / dat de Vpanden in haar eerſte aanval / volgens haar gewoonte van de voorgaande dagen / zoodanig gehavend wierden / dat ze na-

der-

derhand niet weeder quamen. 1522.

Zoo haast als Diego Lopez die aanballen der Fuiten geſtild had / beſloot hy na Couchin te vertrekken / om zyn lading Speceryen aldaar in te nemen / en in alle ſpoed weder na dit Ryk te keeren / alzoo het na het leſt van October toe liep. Voog eer hy zulks in 't werk ſtelde / gaf hy het gebied van de Sterkte tot Chaul dooz hem gemaakt / aan Hendrik de Menezes, Zoon van Gonſalo Mendes da Silveira, en zyn Neef of Zuſters Zoon; het Opper-Schoutſchap aan Fernando Camelo, het Opper-Koopmanſchap aan Jan Camigna, en de verdere Ampten aan die geene die de zelve om haare dienſten waardig waren. Het gebied der Sterkte tot Chaul begeven.

Deeze Sterkte had nog maar de Coozen van de eerſte verdieping / met d'andere winkels daar nevens / zonder eenige andere Muur van omcingeling te hebben / als de eerſte / die van hout / en maar zoo vooz eerſt tot den omtrek van het werk geleid was / alzoo van binnen een ander van kalk en ſteen gemaakt wierd. Tot Opperhoofd van de Zee maakte hy Diego Fernandes de Beja, den welken met de drie Galeyen / Karavel / Brigantyn / en nog drie andere kleine Schepen aan de mond van de Rivier zoude blyven tot aan de komſt van Don Louis de Menezes, die / gelyk wy gezegt hebben / vooz opper Zee-voogd, met zyn Broeder Don Duarte de Menezes, die opper Beſtierder in Indiën zoude wezen / en aan welken Don Louis hy Diego Fernandes die geheele Vloot zoude overgeven / zoude koomen. Als mede d'Opper Zeevoogdy, mitsgaders Landvoogdy van Indiën.

Alle deeze dingen aldus beſteld zynde / vertrok Diego Lopez van binnen uit de Rivier / en quam vooz deſſelfs mond leggen / om tegen de nagt met de Land-wind na Couchin te zeilen. En alzoo alle de Schepen die met hem zouden gaan / nog niet uitgeloopen waren / en dat bynа alle de Kapiteinen die met Diego Fernandes waren / zig eers-halven / als ook tot verzekering van zyn Perzoon / hy Diego Lopez wilden voegen / nademaal Aga Mahamud zig daar nog ontrent onthield / het welk Diego Lopez na Couchin vertrokken.

1522. Diego Lopez voor een hoon hem aangedaan / opnam / zoo beval hy aan Andries de Souza Chichorro, dat hy met zyn Galey voor de Baar zoude gaan leggen / om dat de Mooren moogelyk eenige schade in de Rivier zouden konnen gaan doen.

Aanval van Aga Mahamud op Andries de Souza.

Aga Mahamud ondertusschen Andries de Souza ziende op een tyd dat hy niet en kon worden geholpen / ging na hem toe met zyne dertig Fusten, schoon het alreede wat laat was / en d'andere verdeelden zig na d'ouwde gewoonte in twee deelen. De nagt hier op aangekoomen / en de Mooren de Galey van Andries de Souza wel afgezien hebbende / om de zelve met haar Geschut te groeten / bleven daar van in geen gebreken tot aan den morgen / in welken tyd zy hem zeven man dood schooten / en veele quetsten / mitsgaders zyn Broeder Aleixo de Souza, van een arm beroofden. Hier op verder ziende dat hem geen hulp konde toe koomen / alzoo de wind daar tegen was / zoo begonden zy hem met Lancien en Degens te enteren / invoegen hy groot gevaar liep van met al zyn volk dood te blyven / of ten minsten gevangen genoomen te worden.

Die in groot gevaar raakt.

En van Jorge de Menezes geholpen.

Don Jorge de Menezes die een ligte Galey voerde / en nader aan hem was als alle d'andere Schepen van de Vloot / alle dit spel aanziende / ging hem te hulp zoo spoedig als hem eenigzins moogelyk was / en zynde half wegen gekoomen / deed hy een schoot tot een teeken dat hy hem quam ontzetten / waar door de onze weder moet kregen / want ze waren reets zoo afgemat / dat zy haar naauwelyks konden roeren / veel min haare Vyanden die haar van zoo veel kanten aanvielen / wederstaan. Don Jorge dan wat nader gekoomen zynde / en ziende dat den ander van agter door de Vyanden geheel bezet was om in zyn Schip over te springen / liet een van zyn swaardste stukken met schroot geladen op haar aanleggen / het welk met andere Kogel-schooten zulk een werking daar onder dede / dat eenige Fusten daar door in de grond geschooten / en andere 't eenemaal ontakeld wierden

Groote uitwerking van een stuk met schroot geladen.

den; zoo dat ze geen tweede laag derfden afwagten / niet tegenſtaande Aga Mahamud wel genoeg zyn beſt gedaan had om meeſter van de Galey voor de komſt van Don Jorge te wezen. Dog zulks mislukte hem / want Don Jorge ſloeg midden door de Vpanden heen / en ging zig by de Galey voegen / na dat hy een groote ſlagting onder haar gedaan / en haare Fuſten geweldig mishandeld had. 1522.

Groote neerlaag onder de Mooren.

Daar op quam mede Diego Fernandes met de Galey van Franciſco de Mendoza en vier groote Schuiten / waar door de Vpanden 't eenemaal verſtrooid wierden / hoewel egter niet zonder ſchade van zyne zyde. Ondertuſſchen was het een wonder de Galey van Andries de Souza aan te zien / zoo mishandeld was de zelve van de Zee en van de Kanon-ſchooten der Vpanden / invoegen Diego Fernandes de zelve in die ſtaat aan Diego Lopez liet brengen / maar hy ging met d'andere Schepen voor de Rivier leggen / om den ingang van dien aan de Mooren te ſtoppen / en ging uit de Galey van Franciſco de Mendoza in die van Don Jorge de Menezes, alzoo ze beter van Hoeperg voorzien was / zoo dat het met al dat veranderen ſcheen dat ieder dag zyn laatſte zoude wezen.

De Galey van Andries de Souza zeer gehavend.

Ondertuſſchen kreeg Aga Mahamud op die nagt de weet dat Diego Lopez op zyn vertrek na Indiën ſtond / en dat de Galei daar hy meede ſlaags geweeſt had / in zulk een ellendigen ſtaat was / dat de zelve zonder een groote herſtelling niet wel en zoude konnen dienen. Dat meede de tyding onder de Portugyzen was dat de broeder van den nieuwen Gouverneur eerlang aldaar zoude wezen / invoegen hy by zig zelven overdeelende dat het de regte tyd was om met zyn voornemen voort te vaaren / in die nagt beſloot / en ook bereidſchap maakte / om onze Galeyen den volgenden dag aan te taſten: zoo dat hy dan de Galei daags daar aan niet ziende / wel merkte dat al het geen hy gehoord had / de waarheid was / het welk hem zoo moedig maakte / dat hy Diego Fernandes, den welken / gelyk wy gezegt hebben / in de Galei

Aan Aga Mahamud verſtendigd.

Zyn aanſlag daar op.

1522. van Don Jorge over gegaan was / met zyne dertig Fusten ging aantasten. Tot zyn geluk zag hy meede dat d'andere Galei een goet stuk weegs van de Schepen lag / waar meede Diego Lopez na Indiën zoude gaan / en dat nog op een plaats / dat ze malkander / vermits de tegen-wind / niet te hulp konden koomen.

Xec Gil krygt last om den aanslag t'onderstutten.

d'Andere Fusten van Xec Gil kreegen meede last om die van Franciſco de Mendoza te gaan aantasten / maar alzoo ze in een post lagen dat hem zoo van het Bolwerk dat aan den ingang van de Rivier / als van de Schepen van Diego Lopez was / groote schade dooz het Geschut konde werden veroozaakt / zoo lieten zy zulks staan tot dat ze zagen hoe dat de zaaken zouden keeren. Aga Mahamud ondertusschen / den welken dat speelen van 't Geschut nu al gewent begon te werden / en groote weetenschap van 't zelve te krygen / dooz de wind en de ligtigheid van zyne Schepen geweldig begunstigd zynde / en daar dooz groot voozdeel op d'onze hebbende / ging Diego Fernandes met de drie of vier schuiten die hy by zig had / onder een groot geschreeuw aantasten / de welke zoo als de lugt dooz de rook van 't Geschut begon verduisterd te werden / haar alle digt by de Galei slooten. En duurde dat geweldig schieten zoo lang / tot dat de Maſt / de Riee / de Riemen en alle d'andere gereedschappen van de Galei aan stukken geschooten wierden ; ook was de zelve op zeven of agt plaatzen in de zy geschooten. de Stuurman dit ziende / ging na Diego Fernandes ende zeide tegen hem dat ze wel doen zouden / zoo ze op d'andere Galei die agter hem lag / en de schuiten die daar by waaren / over gingen ; het welk hy dooz goet keurde / om malkander alzoo te konnen helpen.

Aga Mahamud taſt Diego Fernandes weder aan.

En beſchadigd zyn Galei geweldig.

Zoo dat hy in een ander overgaat.

Don Jorge, Kapitein van de Galei / (niet tegenſtaande dat Diego Fernandes Opper-Hoofd van de Vloot was) ziende dat hy geen vrienden tot dien einde hadde / en schoon hy ze al gehad had / egter de groote schade dooz hem geleeden dooz de Moo-

ren

ren van Chaul, de welke zulks over al van de hoogtens als een Feest aanzagen / niet konnende verbergen / zeide tegen de Stuurman: Laat niemant een riem in de hand neemen om te wyken, want ik zal hem het Hoofd met deezen Zabel afslaan, maar laat ons ons houden als of wy na haar toe wilden roeijen, het welk aan Diego Fernandes goet dagt. En alzoo onze Schuiten de welke Geschut op hadden / schoon zy het zelve agter de Galei klaar maakten / zoo zogten zy egter niet anders als een schuil-plaats aan de zelve; het welk Diego Fernandes ziende / geweldig tegen haar begon uit te vaaren / en belaste haar met een groote verbolgentheid den Vpand in 't gemoet te trekken: dog op de zelve tyd quam een Kanon-koegel tegen een Falconet / van waar hy tegen een Spies raakte die Diego Fernandes in 't lyf sloeg / waar door hy dood ter aarde viel. Hier op begon een jonge die naast hem stond / een groot gebaar te maaken / dog Don Jorge heete hem kort te swygen / en belaste het doode Lighaam met een Koetjers rok te bedekken. Dog de Koetjers / dat meest Mooren / en gepreste volk waaren / dit vernomen hebbende / begonden tot de Mooren van de Fusten te roepen dat ze de Galei zouden aanvallen; waar op Don Jorge toeschietende / en zeg of zeeven van dat Jan Hagel met den Degen om de ooren geslagen hebbende / haar kort deede swygen. Dog alzoo'er reeds veele dooden waaren / daar onder den Konstapel, en de Galei-Voogd, en andere zoodanig gequetst dat ze geen dienst konden doen / zoo riep hy een Mooryze Galei-boef, die hem dagt dat een man tot het uitvoeren van zyn voorneemen was / hy hem / en zeide tegen hem Dat hy onder belofte van zyn vryheid de Galei zoude aanvaarden, hem met eenen tien of twaalf Christenen tot hulp by zettende, met verspreeking van eenige byzondere gunsten, boven de vrydom die hy haar toezeide.

1522.

Don Jorges manmoedige aanspraak tegen zyn Stuurman.

Diego Fernandes dood geschooten.

En verboden gerugt daar van te maaken.

Straf van eenige muiterze Mooren.

Zyn laft aan een Mooryze Galei-boef

Het volk eindelyk met deeze kleine stut versterkt zynde / beliefde het Godt dat de Vpanden begonden te wyken / en met de schade die haar uit de Ga-

1522. leijen toequam / aan het deinzen raakten. Don Jorge zulks ziende / ſtapte in de Sloep van de Galei / en met d'andere Schuiten verſterkt / volgde haar agter na / om aan de Mooren van Chaul daar door te doen zien dat hy haar als vlugtige na joeg. De Galei hier op wendende / liet hy de zelve haar ankers uit ſmyten / en belaſte daar op alle de Vlaggen op te zetten / om de Overwinning die hy verkreegen had / daar door te kennen te geeven / waar op de zelve tot den avond toe alzoo bleef leggen / doch met het omloopen van de wind / na Diego Lopez toe ging / die al diep in Zee was / en hem met zoo veel eer ontfing / als hy bedroefd over de dood van Diego Fernandes was. Want behalven dat hy een man verloor die door weinige in den Oorlog overtroffen wierd / zoo was hy daar en boven nog zyn groote vriend / om eenige byzondere oorzaaken.

Don Jorge laat alle de vlaggen waijen tot teken van Overwinning.

Hy belaſte aanſtonds dat men hem zoude uit trekken / na dat hy al vier uren dood geweeſt had / en een Goude Kruis uit de borſt gehaald hebbende / begon hem eenig bloed uit de neus te loopen / zynde tot nog toe niet een droppel quyt geworden / en van daar liet hy hem met een Sloep na Chaul voeren / om aldaar te begraaven. Hy begaf ten eerſten zyn Ampt van Opperhoofd van de Vloot aan Antonio Correa, den welken tot aan de komſt van Don Louis de Menezes aldaar zoude blyven / en gaf hem daar en boven een Galioen / als zynde een Schip dat hem tot een Bolwerk konde dienen zoo lang als hy in de Haven zoude leggen / alwaar hy hem belaſte'er een op te regten / alzoo den ingang van de Rivier aan die kant al zoo veilig was / als van het voorſte / daar Pero Vaz Permaon als Kapitein gebood.

Diego Fernandes geeft bloed uit de neus.

Werd na Chaul gevoert om te begraaven.

Antonio Correa in zyn plaats Opperhoofd van de Vloot.

Na dat dese orders tot het beſchermen der Sterkte gegeeven waaren / vertrok Diego Lopez in 't leſt van December na Couchin, en zynde tot Dabol gekoomen / begon men hem in Indiën te ontfaaken op de wyze als men gewoon is de aankomende Land-voogden te onthaalen / namentlyk

Vertrek van Diego Lopez na Couchin.

onthaal der aankomende en vertrekkende Land-voogden in Indiën zeer verſchillig.

gelyk wy gezegd hebben / met een blyde wezen / daar men in tegendeel henluiden vertrekkende met allerhande smadelyke woorden bejegend. Want hy vond aldaar Don Louis de Menezes, den welken met de pragt van veele Schepen / en als Opperhoofd van de Zee quam : aan wien zy Broeder Don Duarte liet weten dat hy na de Sterkte die tot Chaul gemaakt wierd / zoude gaan / alzoo hy de tyding van de schade die d'onze van de Fusten van Melique Az geleden hadden / gekregen had. 1522.

Last van Don Duarte de Menezes aan zyn Broer Don Louis.

Diego Lopez zynde by Don Louis gekoomen / was in die verwagting geweest dat hy hem om zyn Ampt en Jaren het eerste bezoek zoude aan-doen / dog doen hy zag dat hy het niet en deede / trad hy in de schuit van zyn Galioen / om dat hy geen Schepen meer by hem had / als hebbende de zelve aan Antonio Correa overgelaten / en ging Don Louis in het zyne bezoeken ; over welk bezoek zy beide niet al te wel te vreden waren / om dat Don Louis wel gewild had dat hy hem zyn Galioen had bygezet / en in een ander kleinder dat hy hem toeschikte / overgegaan was. Eindelyk van malkander vertrokken zynde / quam Don Louis tot Chaul, even na dat Antonio Correa een dappere daad had uitgevoerd.

Voorkomd Don Louis in heusheid.

Dog met weinig genoegen van beide zyden.

Diego Lopez vertrokken zynde / liet Antonio Correa den ingang van de Haven met zyn geheele Vloot bezetten / en quam zeer digt aan het land / na de kant van Chaul, daar Diego Lopez hem belast had een ander Bolwerk te maken / gelyk dat daar Pero Vaz in was / om het inloopen der Fusten aan die kant te beletten / en het beschieten der Stadt door de zelve / alzoo voor te koomen. Want het voornemen van Antonio Correa om de Moor Aga Mahamud, die de onze met zyne ligte Fusten zoo veel werk beschafte / gelyk hy met Diego Lopez over-een gekoomen was / te keer te gaan / was daar stil te blyven leggen / en in gevalle hy hem mogt koomen bestooken / zyn kruit / vermits het weinige dat hy had / geweldig te sparen / alzoo hy veel te vergeefs daar van verschietende / in 't kort

Voornemen van Antonio Correa.

1522. ten einde van 't zelve zoude hebben geweest.

Xec Mahamud doed een verroog aan Aga Mahamud om Antonio Correa tegen te gaan.

Xec Mahamud ondertusſen / den welken tot Baſſaim was / om de ſchade die hy van de onze geleden had / te herſtellen / liet het vertrek van Diego Lopez aan Aga Mahamud weten / en dat Antonio Correa gebleven was om een Bolwerk na de kant van Chaul te maken / en dat ze met malkander over-een gekoomen waren dat hy van de plaats daar hy was / niet en zoude vertrekken om hem aan te taſten / maar hem alleen den ingang van de Haven beletten / en dat hem overzulks dagt / „Dat hy niet qualyk zoude doen hem Antonio „Correa op d'een of d'ander manier op te houden / „en ondertuſſchen het Bolwerk dat aan d'ander „zyde gemaakt was / en daar niet meer als vyf„tien man in waren / aan te taſten / en dat zoo „hy zig meeſter daar van konde maken / hy Heer „van de Zee en van het Land zoude wezen / alzoo „hy het zyne mede daar toe zoude doen / zoo dat „het zoude kunnen gebeuren dat hy ons 't eene„maal van daar verjoeg / en dat om met malkan„der kondſchap te houden / tot dat hy het Bol„werk quam aan te taſten / zy de man die hem „zyn Brief zoude brengen / over-en-weer zouden „gebruiken.

Wat den Aga daar op doed.

Aga Mahamud dit berigt ontfangen hebbende / en door deeze man die Xec Mahamud hem zond / van alles wel onderrigt wezende / voorzag zyn Vloot met alle doenelyke ſpoed van allerhande voorraad en nieuw volk / waar na hy Antonio Correa liet uitdagen om uit te koomen : en ziende dat al het geen Xec Mahamud hem had laten weten / de waarheid was / zoo ſchikte hy de manier van de voorgenoomene beſtookinge op deeze wyze.

Gelegentheid van 't nieuwe Bolwerk.

Het Bolwerk daar wy gezegt hebben dat Pero Vaz in was / ſtond aan de voet van een Rots / zynde zoodanig gemaakt / dat de aarde na de kant van de Rivier / vlak en bloot was / zoo dat hy alle die geene die door de Rivier in de Haven zoude hebben willen koomen / zeer gemakkelyk kon beſchieten. En van d'ander kant tegen de ſtrand

van

van de Zee/ vertoonde zig de Kotz in zulker voege/ dat als men zig daar agter/ na de kant van een engte van de Zee daar men aan land konde koomen/ gezet had/ men daar mede bedekt was/ zoodanig dat men van de plaatz daar Antonio Correa met zyn Vloot lag/ als ook van het Bolwerk dat aan desselfs voet stond/ niet en kon gezien worden. 1522.

In deeze engte van de Zee besloot Aga Mahamud, Xec Gil en den ander Kapitein Abexi met drie honderd man te zenden/ en dat onder het geleide van de Moor die Xec Mahamud hem gezonden had/ den welken haar aan het Bolwerk van d'onze zoude brengen/ en dat terwyl zy het gemelde Bolwerk zouden aantasten/ hy Aga Mahamud zig na de plaatz zoude begeven daar het Geschut geplant stond/om d'onze ondertusschen op te houden. Beſtelling van Aga Mahamud tot desſelfs aantaſtinge.

Dit alles alzoo besteld zynde/ nam Xec Gil vyftien Fusten by hem/ en om niet gezien te zyn/ quam hy by nagt aan die engte van de Zee/ daar hy met zyn volk/ onder het geleide van den geenen die hem aan het Bolwerk van de onze zoude brengen/ aan land ging. Ondertusschen had Antonio Correa, even-al-eens of hem een Geest ingegeeven had wat 'er gebeuren zoude/ nog eenig volk in 't gemelde Bolwerk gezonden/ zoo dat met de vyftien man die'er van te voozen in lagen/ nu'er over de dertig in waren. Middelerwylen was het al hoog dag gewozden eer de Moozen aan de Sterkte konden koomen/ om dat ze geduric dooz quade wegen hadden moeten gaan/ dog eer ze volkoomen dooz den dag quamen/ gaven ze een verbaarlyk geschreeuw/ het welk d'onze in 't eerst vry wat verstelde/ alzoo ze haar aan die kant niet en verwagteden. Dog alzoo de vreez en de nood het verstand scherpt/ en wyl zy zagen dat ze geen ander toevlugt als haare handen hadden/ als mede dat haar getal zoo ongelyk met dat van de Moozen was/ en eindelyk dat ze maar met een slegte Wal en zoo wat planken met aarde van binnen bezet/ bedekt waren/ zoo ontfingen zy de Vyanden met Aanvang van d'uitvoering. Gelukkige voorzorg van Antonio Correa.

1522. zulk een moed / dat niet tegenſtaande zy maar dertig in 't getal waren / het wel leek of ze mede wel drie honderd / gelyk de Mooren / ſterk hadden geweeſt.

Voorzieninge van Antonio Correa. Antonio Correa ondertuſſchen / den welken op zyn poſt lag / het groot geſchreeuw der Mooren aan d'ander zy gehoord hebbende / en het gevegt ziende / wierd aanſtonts gewaar langs wat weg zy gekoomen waren / zoo dat hy ten eerſten twee groote Schuiten met het Geſchut dat tot het afweren der Mooren geſchikt was / en zeſtig man / door Rui Vaz Pereira aangevoerd / na het Bolwerk zond. Den welken de Rivier aan een zy over gegaan zynde / vonden zy den Kapitein Pero Vaz ; Simon Ferreira , en den Opper-Konſtapel al reede dood / en andere met het meeſte volk / zeer gequetſt.

Slegte uitkomſt in 't eerſt voor de onze.

Onder anderen was'er een man die een Schild daar het Kruis van Chriſtus (zynde het Beeld van de Ridders Militaire van die Order) op geſchilderd was / in de hand had / waar in over de zeſtig pylen ſtaken / dog geen van de zelve had het Kruis geraakt / niet tegenſtaande het zelve de meeſte plaats daar agter beſloeg. De twee andere / zynde Manuel d'Acugna en Pero de Queiros, hadden'er ieder vyf-en-twintig op zyn Schild / van onderen na booven. Eindelyk na dat de Mooren ſterk in getal waren / was het wonder booven wonder / dat de zelve het Bolwerk niet ingekoomen hadden / eer de twee Kapiteinen met haar volk aangekoomen waren / de welke haar zoo treffelyk queten / dat ze de Mooren op de vlugt bragten ; en zoo de heggen en hagen van de Kots daar ze door gekoomen waren / en daar ze haar in verſchuilden / zulks niet belet hadden / zouden ze altemaal geſneuveld zyn / hoewel'er egter nog over de zeſtig bleven.

Die daar na ten beſten keerd.

Aga Mahamud word bloode. Aga Mahamud deeze nederlaag van de zyne verſtaan hebbende / ging zyne Fuſten by malkander haalen / en ſprak van geen aanvallen meer / zoo dat hy veel zagtzinniger als van te voozen wierd. Want behadden dat hy veel volk verloozen had /

waar

waar van de meeſte van d'aanzienelijkſte waaren/ zoo waaren Xec Gil, Kapitein van de Fulten, en den Abexi meede daar onder begreepen / als ook de Leidsman van Xec Mahamud, die haar de weg geweezen had. Deezen Mahamud willende weeten hoe het daar meede gegaan was / alzoo hy het oog daar op hadde / en hem gezeid was dat Antonio Correa zig in 't Bolwerk bevond / zoo zond hy hem een Schuit met ververſſingen gelaaden/en een groetenis aan zyn Perzoon. 1522.

Zyn hoofſchap aan Correa.

Antonio Correa reeds verſtaan hebbende wat hy ontrent onze zaaken verrigt had / liet de Hoofden van de Mooren die d'aanzienelijkſte ſcheenen / afkappen / en zond ze hem toe / zeggende dat hy zulks in erkentenis van de ververſſinge deede / op dat hy zoude weeten hoe zeer hy hem te verblyden had met d'overwinning de welke die van het Bolwerk bevogten hadden : doch de Lighaamen liet hy langs de Strand ophangen/het welk een droevig Schouſpel voor die van Chaul was.

Verrigting van deezen daar op.

Mahamud hier op de Hoofden van de Kapiteinen / van den Leidsman / en van andere van de voornaamſte ziende / was zoo bedroefd daar over / dat hy zig niet en ontzag zyn droefheid in 't openbaar te laaten blyken ; zeggende dat het niet en paſte dat Antonio Correa hem zulken Geſchenk tot vergelding van de beleefdheeden hem betoond / liet toekomen ; en dat hy zig met zyn overwinning had behoozen te vergenoegen / zonder hem Menſchen Hoofden te zenden / en dat nog van Mooren / waar in hy wel eenig belang zoude moogen hebben. En gelyk een man den welken wraak daar van in alle manieren zogt / ſchreef hy aan Aga Mahamud dat hy zig wel zoude wagten van daar te vertrekken / alzoo hy hem liet weeten dat d'onze hyna alle haar kruit verſchooten hadden / en hoe weinig dat hy haar quam te porren / hy haar het weinige dat ze nog over mogten behouden hebben / ongetwyffeld zoude doen vertreeren / waar door hy een merkelyk voordeel zoude konnen behaalen om zyn geleede verlies eenigzins te verzetten.

Droefheid van Mahamud daar over.

Zyn ſchryven aan Aga Mahamud.

Aga

1522. Aga Mahamud deezen raad opvolgende / bleef in geen gebzeeke van Antonio Correa op alle manieren te tergen / dog deeze hiel hem al zoetjes op / alzoo hp nergens anders op bedagt was als toe te zien dat hp het voltrekken van het Bolwerk niet en zoude verhinderen / zoo dat hp daar vpf-en twintig Mushettiers in leide / en tot Kapitein Alvaro de Brito.

Gedrag van Antonio Correa hier op.

Komst van Don Louis de Menezes.

In die tpd quam aldaar Don Louis de Menezes; aan wie Antonio Correa de Schepen die hp had / als Opperhoofd in handen stelde; dog wat hem aangaat / hp ging met een Galioen na Couchin, om met Diego Lopez de Sequeira gezaamentlpk na dit Kpk te vertrekken / alzoo het reeds op het leſt van December was.

Vertrek van Correa na Couchin, om met Diego Lopez na Liſſebon te zeilen.

Deezen Diego Lopez had de Regeeringe van Indiën aan Don Duarte aanſtonds na zpn komſt nog niet overgegeeven / alzoo hp laſt van den Koning Don Manuel had de zelve te behouden tot dat hp Scheep ging / het welk dan zullende geſchieden / deede hp het op den twee-en twintigſten Januarp 1522 / waar op hp Diego Lopez met agt Schepen met Speceryen gelaaden / na dit Kpk vertrok / daar Kapiteinen op waaren Don Aleixo de Menezes; Rui de Mello de Caſtro; Don Aires da Gama; Manuel de la Cerda, André Dias; Sancho de Toar en Pero Quaresma, de welke alle behouden alhier aanquamen. Dog voor hem quam op den agt en twintigſten Meert het Schip Nunciada van Bartholomeus Florentyn, daar zpn Toon Pero Paulo Marchone Kapitein op was. Welke Schepen een goede laading Speceryen meede bragten / waar van eenige van 't Jaar 1520 waaren / alzoo ze doen geen laading kreegen / en was dat de oorzaak dat'er negen Schepen quamen. Dog ſchoon de laading groot was / zoo was de Peper zoodanig / dat'er eenige onder liep daar wel zeventig ten honderd verlies op viel / dan twee Schepen daar van raakten nog aan de man / om dat'er geen ander en was.

De Regeeringe van Indiën aan Don Duarte de Menezes over gegeeven.

Zyn behouden aankomſt tot Liſſebon.

Wp moeten egter zeggen dat Diego Lopez hier

geen

geen ſchult toe had / alzoo hy doen ter tyd tot Ormus en Chaul met het maaken van de Sterkte bezig was / maar wel André Dias, Alcaide tot Liſſebon, den welken voor Kapitein van 't Schip St. Jago gekomen was / en die den Koning Don Manuel in 't Jaar vyftien honderd twintig met een groote magt afgezonden had om de laading van dat Jaar te beſtieren / als zynde een man den welken ten tyde van den Onder-Koning Don Franciſco voor Schryver in 't Comtoir van Couchin gedient had / en die den handel van die Geweſten wel verſtond / dog hy in plaats van Peper te koopen / bragt aarde meede. Want alzoo de Koopluiden der Specerye verſtonden dat hy van meening was een groote laading af te zenden / om quanzuis blyken van zyn neerſtigheid te geeven / zoo was 't dat zy hem ryp en groen gaven / en al wat ze maar krygen konden. Dog hy zullende in 't Jaar vyftien honderd een-en twintig daar meede overkomen / en egter zoo veel niet hebbende konnen krygen als hy wel gewild had / zoo bleef hy in Indiën, maar hy zond eenige Schepen met zoo veel als hy konde bekoomen / en quam zelf in dit Jaar vyftien hondert twee-en twintig. 1522.

Verlies op de Peper buiten ſchuld van Diego Lopez.

André Dias zend zoo veel Schepen als hy kan, maar niet zoo als hy wel gewild had.

En komt eindelyk zelf over.

Wy hebben dit / niet als een zaak tot het vervolg van ons verhaal dienende / maar als het Ampt van Factoor van het Huis bekleedende / den welken ſchuldig is kennis van de Peper en van deſſelfs hoedaanigheid te neemen / alhier geſtelt. Want men moet weeten dat het de Bedienders zyn die zig in Indiën bevinden / die de Peper aldaar inkoopen / en niet de geene de welke men tot haar nadeel derwaards zoude konnen zenden. Dog wat 'er dien aangaande omgaat / zal ik by my houden.

Wie de Peper in Indiën inkoopt.

„ Het is genoeg dat ik agt en dertig Jaaren erbaarheid als Bediende van het Huis hebbe / en „ ik hebbe voorleedene en tegenwoordige dingen in „ deezen koophandel gezien / het welk my doet zeg„ gen dat het veel beeter voor den dienſt van de „ Princen is / dat zy haare getrouwe Dienaars „ goet doen / en de geene die al te begeerig zyn /

Klagten over het quaad beſtier van dien handel.

daar

1722. „daar en tegen ſtraffen / als die geene te wan-
„trouwen daar zy haar noodzakelyk van moeten
„bedienen. Want het wantrouwen baard in die
„geene de welke weinig werk maaken van haare
„Meeſters te bedrieegen / geen ontzag / maar in
„tegendeel een groot misnoegen. Daarom is 't
„ook dat den Koning Don Jan den tweeden van
„Portugaal, een Prins van zeer groote begaafthe-
„den / den welken den ingeboozen aard der Portu-
„gyzen zeer wel kende / namentlyk dat ze de ſtraf
Woorden des Konings Don Jan den tweede, aangaande den aard der Portugyzen. „veel beeter als de hoon of ſmaad konden verdraa-
„gen / van haar plag te zeggen: Men moet een
„PORTUGYS niet hoonen of beleedigen, maar
„hem ſtraffen als hy het verdiend heeft.

Het gebeurde eens dat iemant ietwes tot nadeel van een der Bediendens of Beamptens over zyne Goederen / die voor een zeer eerlyk man gehouden wierd / tegen hem zeide / het welk den Koning niet al te wel van hem op nam / als wel weetende dat zulks meer uit haat of nyd / als uit een waare yver tot zyn dienſt was ſpruitende; dog om hem ook geen reeden tot misnoegen te geeven / zoo hiel hy dat by zig meer als een Jaar lang / zonder yet minſt daar van te laaten blyken: waar na zonder iemant iets te zeggen / bevond hy door zig zelve dat den aanbrenger hem de waarheid gezeid had / dog alle de ſtraf die hy den ſchuldigen aan dee / was anders niet als dat hy hem dat Ampt ontnam / en gaf hem een ander dat niet minder eerlyk was / namentlyk in den dienſt van den Prins Don Alfonſo zyn Zoon / wiens Huis of ſtaat men doen ter tyd bezig was op te maaken / geevende een ieder daar meede te denken dat hy zulks tot zyn verhooging of verbeetering deede: dog hy beſtrafte hem egter in 't heimelyk over het geen hem van zyn Perzoon ter oozen gekomen was / niet by weege van aanbrengen / maar als Koning, die zelf agter zyn misdryf gekoomen was / en wie het toequam na het gedrag zyner Dienaars te beſtemmen / om de goede te beloonen / en d'andere daar en tegen te ſtraffen.

Wysheid en gematigdheid van dien Koning.

En

En alzoo deeze zyn mis-ſlag uit al te groote begeerlikheid geſpruoten was / als zynde een Opziender over des Konings Goederen / waar van de ſchade op hem / en op niemant anders quam / zoo was de ſtraf niet grooter / als dat hy hem de aanleiding tot verder te zondigen benam. Want hy had voor een gewoonte / niet die geene die van zyne Goederen tot haar noodruft beſtonden / maar die geene die nog meer begeerden te ſtraffen. Gelyk hy aan een Opziender van de levens middelen der Pakhuizen van de Stadt Liſſebon op zekeren dag te kennen gaf / den welken eenige verhooginge van loon tot middelen van zyn beſtant verzoekende / vraagde hem den Koning / wat voor zaaken hy onder zyn bewind had? zoo zeide hy / Meel, Beſchuit, Vlees, Vis, Wyn, Olie, Azyn en andere diergelyke zaaken meer, om aan de Vlooten en de Legers uit te deelen. Wel zeide den Koning / zyn dat geen middelen van beſtand? ja, Heer Koning, antwoorde den ander / maar ze hooren uwe Majeſteit toe, en ik moet'er goede rekenſchap van doen. Wel, zeide den Koning / gebruik ze tot middelen van beſtand, want de zoodanige ſtraf ik niet, maar de geene die ze my ter quader trouwe ontvreemden. 1524.

Ander voorbeeld der gemelde wyſheid.

Vraag deswegen aan een ander Bediende gedaan.

Koninklyk antwoord over het vertoog van dit Bediende.

Een van de zaaken die men mede in Keizer Karel de Vyfde ten hoogſten pryſt / is dat hy bezogt hebbende wat nadeel hy geleden had met luiden op het eerſte aanbrengen van haare Ampten te bezorgen; en inzonderheid de zoodanige die hy'er zelfs als haar wel kennende / en niet op het aanraden van andere / in gezet had / zoo veingde hy met haar / zonder haar eenig miſtrouwen of ongenoegen te laten blyken: daar-en-tegen toonde hy een groot vertrouwen op haar te hebben / en begunſtigde haar in haare dingen met alle minnelikheid / om haar op het eindigen van haar tyd zoo veel te meer te beſchamen en te ſtraffen / gelyk hy dede / indien hy haar ſchuldig vond / en daar-en-tegen ryklyk te beloonen en te pryzen / zoo hy zag dat ze ten onregt beſchuldigd waren.

Wys beleid van Keizer Karel de vyfde.

Het

1522. Het gebeurde onder anderen eens dat iemand die hy een hoogwigtig Ampt aanbetrouwd had/ van eenig misdryf betigt zynde/ hy den naam van den aanbrenger verſweeg/ maar den inhoud van de beſchuldiging aan den aangebragten liet weten/ daar nevens voegende veele betuigingen van het groot betrouwen dat hy op hem ſtelde/ om de erbarendheid die hy van zyne gedaane dienſten had.

Voorbeeld hier van.

Voorbeeld van Alexander de Groot en zyn Geneesmeeſter Filippus.

Zyna op die zelve manier leefde Alexander met zyn Geneeſ-meeſter Filippus. Want hy op zekeren tyd een Brief in zyne ziekte ontfangen hebbende/ waar by hy gewaarſchouwd wierd zekere geneeſ-drank die den gemelden Geneeſ-heer hem beſteld had/ niet in te nemen/ alzoo/ gelyk den Beſchuldiger zeide/ de zelve met vergif was vermengd, zoo is't dat doen het op het gemelde innemen aanquam/ hy met d'eene hand den Beker nam daar de dranк in was/ en op de zelve tyd als hy die uit dronк/ langde hy den Brief aan Filippus over om ze te leezen; willende alzoo zyn leven liever in gevaar ſtellen/ als het minſte miſtrouwen op die man te laten blyken.

Fray zeggen van Keizer Karel.

Van gelyken zeide Keizer Karel: Dat hy zig beter bevonden had by het betrouwen dat hy op menſchen die hem zeer wel bekend waren, geſteld hadde, als haar uit de Ampten te zetten waar mede hy haar hadde begunſtigd. Want het was hem menigmaal gebeurd dat hy zyne zaken met dusdanige veranderingen verergerd had.

Herhaling van den aard der Portugyzen.

Wat ons Portugyzen aangaat/ wy houden't voor een grooter eer/ niet beledigd of gehoond te worden/ als dat wy het voor ſchande zouden rekenen verdiende ſtraf te ontfangen. En in der daad/ de Geregtigheid paſt het ſtraffen veel beter als het hoonen; want het laatſte verwekt in ons een groote verbolgentheid, maar het eerſte verooraakt een berouw van de bedreve misdaad, en daar door geeft men te kennen/ dat men de ſtraffe geregtig ontfangd.

RE-

REGISTER.

A.

ABASSIE, of Land van Preſte Jan, hoedanig eertyds van Vrouwen, naderhand van Mannen als Koningen beheerd 102. Waarom van ouds geen bemuurde Steden noch ſteene Huizen bouwden 96. 't Zelve in zyn gelegentheid, Grenzen en Rivieren beſchreeven 97--100. Word vol Ondieptens en Eilandjes op de Kuſt bevonden 126. Ziet Preſte Jans Land, en Ethiopien. Letter E. en P.

Abaſſis, zeer eerzugtig op d'afkomſt haarer Princen en Koningen 109. Houden zoo wel de Wet van Mozes als die der Kriſtenen 110. Hoe en wanneer hunne Knegjes en Meisjes beſnyden 110. Zyn ſlofagtig geweeſt in 't aanteekenen, haarer geſchiedeniſſen, en Regeering 110. Dezelve in haar verdere plegtigheden en levens wys der Geeſtelyken beſchreeven 111. Zyn doorgaans zeer onwetende in geleerdheid en Handwerken 112. Houden de Smits, voor Duivels konſt en Toverye 112. 113. Haare Kleeding beſchreven 113. Worden doorgaans Dieven en Vegters bevonden. 114

Aga Mahamud, van Diego Lopez vertrek na Portugaal verſtendigd, maakt daar een aanſlag op 371. Taſt Diego Fernandes op Zee aan en word leelyk gehavend. 372

Agulha, hoedanigen zoort van Naald-Vis, met een harde Snuit die wonder kragt aan een Schip doed. 4. 5

Alexander de Groot hoe met zyn Geneeſmeeſter Filippus handelde die van vergift-menging verdagt was. 384

Alfonzo d'Albuquerque doed het inbrengen van Peerden uit Arabien en Perſien, na Goa verleggen. 361

Alfonzo Lopez d'Acoſta verdadigt Malacca te water en te land met groote dapperheid tegen den Koning van Bantam 10-17. Beſluit op d'aanklagt van een Jaos Koopman de Veſting van Bantam aan te taſten 16. Na de Overwinning op Sanſotea op Malacca ziek geworden, ſterft na een mannelyk bevel aan zyn volk 21. 22. Hoe hy Antonio Pacheco op Malacca had doen gevangen nemen. 29

Almanſor Koning van Tidor, ſchoonvader des Koninga Boleiſe op Ternate 269. 270. Zoekt zyn eige Dogter na de dood van haar man Boleiſe in 't onderſpit te brengen 272. Door de Portugyzen in zyn opzet tegen 't Ryk van Ternate bekommerd gemaakt 273. Heeft verſcheide handeling met Antonio de Brito. 274-278

Ambagten, of handwerk en Konſtenaars by de Abaſſis weinig geoeffend en veragt. 112

Andries de San Martin, een Sterrekyker met Magellaan in handeling en advys aangaande hun voort reis door de Straat 293. 294. Laat een Boek agter van zyn waarnemingen op Magellaans Togt gedaan 304. Geeft

zyn gedagten over het Zuid punt van Sivilien, en andere hoogten-nemingen te kennen. 308
Antonio de Brito komt na veel Togten op 't Eiland Tidor, daar de zaaken met die van Ternate slegt ſtonden 269. Heeft verſcheide handelingen met den Koning van Tidor 274-278. Vertrekt met Cachil Daroez na Ternate, daar heerlyk ontfangen word 277. Bouwd op Terna. te een Sterkte en leid den eerſten ſteen 278. Ontdekt uit de Brieven na de dood van Serraon, het voornemen van Magellaan 279. Volgd zyn Broeder in 't gebied en herſteld veel wanorder 223. Gaat daar op voor uit met de Vloot na Malacca en word van Jorge d'Albuquerque gevolgd. 224
Antonio Correa van Malacca na Pegu vertrokken, komd aan de Stadt Martaban, en ſtevend na de Hoofd Stadt Pegu 31. Is d'eerſte die uit de Portugyzen Kapiteinen met den Koning van Pegu zoekt Vreede te maaken 32. Hoedanig hy het Ryk van Pegu te zynen tyd geſteld vond 33. Hoedanig zyn Gezanten van den Koning van Pegu met Geſchenken te rug keerden 36. Maakt Vreede met den Koning van Pegu onder plegtelyke eedſweeringe 37. 38. Zyn Schipper en Stuurman op een Maaltyd vergeeven 39. Toomd de Bantammers ſtrooperyen op Malacca in 40. Word afgezonden om met XXX Schepen den Koning van Bantam aan te taſten 40-48. Dien hy op de vlugt dryft 48. Komd in Zegepraal met eenige vergulde Vaartuigen des Konings van Bantam op Malacca 48. Verbrand honderd veertig Vaartuigen van den Koning Mocrim dien hy overwonnen had 144. Beraadſlaagd met Raes Xarafo om den Koning Mocrim aan te taſten, en wat uitſlag zulks had 340-347. Maakt met de Nazaat van Mocrim Verdrag, en ſtellen een Gouverneur op Baharem 346. Komd na zyn Overwinning tegen Mocrim met Diego Logez de Sequeira tot Ormus 347. Word door Aga Mahamud aangetaſt en draagd zig dapper. 377
Antonio Galvaon, neemd ondervinding van den Brandenden Berg op Ternate. 240
Antonio Pacheco, broeder van Diego Pacheco op Malacca gevangen genomen. 29
Antonio Saldagna ontmoet Diego Lopez met zyn Vloot omtrent Goa, en berigt hem van de toeſtand in Indien. 6
ARA of *Zee-Altaar*, dat is een blinde Klip, om 't verongelukken van diego Lopez Schip by 't Nauw der Roode Zee de naam van St. Antoni gegeven. 77
Arabien in zyn Kuſten aan de Perſiaanze Zee, en woeſte Zand plaats beſchreven. 336
Arquico, een Stadt op 't Eiland Maſſua van Diego Lopez bezogt, alwaar hy een Kerk tot het hooren van de Mis een naam geeft. 125
Arrakam en Pegu, twee Ryken dikmaal met elkaar in Oorlog 32. Hoe met Pegu en Siam ge-

gezeid van Zodomiten bevolkt te zyn. 35
Axuma, de oude Hoofd Stadt geagt der Koninginne van Saba 96. 97. En voor de geboorte Stadt der Koninginne Candace gehouden 108. Word de Stadt geagt alwaar David Zoon der Koninginne van Saba gekroond is. 108

B.

BAGOUW, de regte en oude naam van 't Koninkryk PEGU. 32
Bahatem een Eiland in de Perſiaanze Zee gelegen en beſchreeven. 338
Banda een Eiland onder de Molukze dat niet dan Foelie en Note Muſcaat leverd 241. Hoedanige vyf Eilanden onder zig begrypt 251. Leverd alle de Note Muſcaat en Foelie uit 251. 't Zelve in zyn gelegentheid, brandenden Berg en Swavel Myn beſchreven. 252.
Bantam een Eiland en Stadt omtrent Malacca en Sumatra, in zyn groote en gelegentheid beſchreven. 229
Bantammers verzot op Haane vegteryen 14. Plagen Malacca met geduurige Strooperyen. 40
Bantamze Veſting, onder 't beſtel van Alfonzo Lopez door eenige Kapiteinen aangetaſt en vermeeſterd 17. 18. De zelve in de brand geſteken. 20
Barnagax de Vice Roy van Preſte Jan houd geſprek met Diego Lopez en betoond groote eerbied voor het Kruis 119. Komd met Diego Lopez tot beſluit, en beſweeren van Vreede met den Preſte Jan. 120. 121
Barros een Koninkryk aan 't Zuider deel van Sumatra, daar veel Goud en geurige Benjoin vald. 27
Batochina do Moro, of Gilolo, hoedanigen Eiland omtrent de Molukken 237. Hoe op 't zelve in de Plaats Gilolo al de Zakken gemaakt worden om de Nagelen te verzenden 239. Heeft groot overvloed van Levensmiddelen. 239
Beelden van Heiligen op de muuren der Kriſten Kerken in Etiopien gevonden. 105
Bellen aan de ſchaamdeelen by de Siamze en Peguaanze Soldaten gedragen. 34
Benjoin, en Goud, veel op Sumatra in te handelen. 26. 27.
Bergen en Zee-havens van Abaſſie en hoog Etiopien beſchreeven. 98
Beſnydenis hoe by de Abaſſis in Etiopien aan Knegjes en Meisjes bediend. 110
Beſweering van een Monſter Vis aan de Kaap geplegd. 164
Bisnaga of Narſinga, van hoedanigen magtig Koning beheerſt. 130-132
Blinde Klip ARA of *Zee-Antaar*, omtrent het Naauw der Roode Zee, by toeval St. Antoni genoemd. 77
Bloeſſem, groene en type Vrugten, waar door op eenige Boomen in Oostindien op een tyd gevonden. 160
Boeken en Verhaal-Schriften in den Heer Jan de Barros handen ge-

komen, nopens heel Magellaans weedervaaren op zyn Togt. 304
Boleiſe Koning van Ternate verzoekt de Portugyzen een Sterkte op zyn Eiland te willen maaken 226. Ziet Cachil Boleiſe. Letter C.
Boomen op de Maldivize Eilanden die onder water groeijen 58. Hoe en waar door zommige in Indiën op een tyd bloemen, groene en rype Vrugten draagen. 160
Boomen en digte Boſſen op Sumatra, hoe oorzaak van ziekten aldaar. 194
Boomen en Vrugten der Molukze Eilanden die tot Voedzel dienen. 242
Bramanze Prieſters hoedanig den Koning van Bisnaga in zyn Legertogten verzellen en Offerhanden doen. 135
Brazilianen ſlaan den ſchelmzen Louis de Gusman vyftig man van zyn volk dood. 68
Brief van Preſte Jan, over d'aankomſt van Diego Lopez de Sequeira. 81
Brieven aan den Koning van China tot nadeel der Portugyzen gezonden maaken deſſelfs Afgezant veel ſwaarigheeden. 313
Broederen Pachecos hun deftig inborſt en deugden in Indiën ſlegt geloond. 25
Buffels en Olyfanten op de Portugyzen afgezonden doen groote ſchade onder hen. 221
Buſtamente belyd op zyn doodbed trouwloosheid omtrent de Zee-kaarten begaan te hebben. 306

C.

Cachil Boleiſe Koning van Ternate in zyn Perzoon beſchreven 256. Zyn voorzegging aangaande de Yzere Mannen die in zyn Eiland zouden komen 256-258. Maakt zyn Teſtament met een deftige aanſpraak tot zyn Vrouw en Kinderen 270. Vermaand vriendſchap met de Portugyzen te houden. 271
Cachil Tabyra Koning van Ternate in Boleiſes plaats geworden, neemd het Chriſten Geloof aan 258. Steld den Koning van Portugaal tot zyn algemeen Erfgenaam. 259
Cachilato, Edelman des Konings Boleiſe zend een Gezant aan den Koning van Portugaal. 264
Cambyzes veranderd de naam van Sabà in die van Meroë. 107
Candace, hoedanigen Koningin in Etiopie 103. Hoedanigen gemeenen naam der Etiopize Koninginnen, gelyk de Cesars der Roomze Keizers 104. Haaren ontmanden Kamerling van Philippus gedoopt. *Actor.* 8 Pag. 104
Caviaar aan de Maldives veel gemaakt en verzonden. 59
Ceilon, door Lopo de Brito met een Sterkte voorzien, brengt het Landvolk tot argwaan. 151
Chaul door twee Broeders by beurten geregeerd, vallen om der Portugyzen wil met elkander over hoop. 363
China, hoe voor het einde der Weereld gehouden. 311
Chineezen, hoe en wanneer door de Ja-

Jaos van de Molukze Eilanden verjaegd 246. Zyn zeer wantrouwig om Vreemdelingen in hun Ryk te ontfangen 311. Hoe de Gezanten die aan 't Hof komen inhaalen, en hoe de zelve tot gehoor gaan 317. Hun zottelyken eerbied omtrent haren Koning, en wat het is denzelven te zien 318. Hoedanige verkooping van Kinderen, en van zig zelfs toelaaten 322 Wat Wetten zy onderhouden op 't afſterven van hunnen Koning. 323

Chimay een groote Riviere in Pegu beſchreeven. 34

Chriſten Geloof door de Kamerling der Koningin Candace in Etiopie gebragt. 104

Chriſten Kerken in Etiopien gevonden met Beelden der Heiligen op de muuren geſchilderd. 105

Chriſtoffel d'Acoſta van een Olyfant in de lugt geſmeeten. 212

Chriſtoffel de Souza van Diego Lopez na Dabul gezonden, heeft veel aanvallen en wedervaaren 61-64. Vermeind oorzaak van 't verlies van twee Schepen te zyn, en wil'er wraak over op de Mooren neemen 62.63. Word over 't verlies van 2 Schepen door de Mooren van Dabul by den Gouverneur Diego Lopez op-ontboden 64. Te Goa gekomen wort vry gekend. 65

Cingapura of Kuſt en Engte, daar eertyds een Koopſtadt was, hoe ſterk bevaaren. 229

Ciribiche van den Koning van Bantam voor een Roover op Zee tegen Malacca uitgezonden. 13. 14

Cocos-Noten in haar veelerley gebruik en nuttigheid beſchreven. 55. 56

Colombo, op Ceilon, ziet Letter K.

Criſnaran Koning van Biſnaga trekt met een grouzaam groot Leger tegen den Hidalcan op 133. Den zelven in zyn Krygsmagt en Rykdom beſchreven 130-132. Heeft Vree-Verbond met den Hidalcan, dat den laatſten verbreekt. 132

D.

David de naam des Konings van Etiopien of Preſte Jan 86. En hoe zig in zyn Brieven titeleerd. 95

Dalacca, een Eiland aan d'Afrikaanze Kuſt van Abaſſie beſchreven. 125

Decan en Canara hoedanigen Ryk van Mooren. 129-131

Diego Fernandes met Aga Mahamed, en andere Mooren in gevegt, word dood geſchoten. 373

Diego Lopez de Sequeira het Gouverneurſchap van Indiën opgedragen 3. Vertrekt met 9 Schepen van Liſſebon, komt te Mozambique en heeft een raare ontmoeting van een Naald-Vis 4. Van Mozambique vertrokken komd te Goa, en ontmoet de Vloot van Antonio Saldagna 5. Krygd van den zelven berigt van de toeſtant in Indiën en komt te Cochy 6. Doed verſcheide afzendingen van Schepen na Baticale, de Maldives en andere Geweſten 7, 8. Van Cochy na Goa gekeerd, vorderd op weg, voldoening van den Gouverneur

te Baticale en doed eenige Kapiteinen vertrekken na China, Arabie en elders 8. 9. Voor den Koning van Bantams magt bevreeſt, zend Voorraat na Malacca, en zoekt Vreede met den Koning van Pegu te maken 9. Verneemd de tyding te Goa dat de Mooren van Dabul twee Schepen in de grond geſchooten hadden 64. Doet eenige gelukkige bezendingen van Galeiien na Chaul en Dabul, die eenige Vyandelyke Schepen overmeeſteren 65. Vaardigt brieven aan Jorge d'Albuquerque af, om aan de Kaap Guardafu te koomen 72. Doed Duarte Mendes over een quaade aanſlag gevangen neemen, en vertrekt van Couchin na Cananor, Calicut en Baticala om voorziening te doen 74. 75. Zend Antonio Saldagna met vier Schepen voor uit na Socotora, om op de Moorze Schepen te paſſen, die zyn toeleg mogten verklikken 75. Aan de Kaap Guardafu om water verlegen, word zeldzaam van een oude Vrouw te regt geholpen 76. Ontfangt brieven van den Koning uit Portugaal aangaande den Gezant van Preſte Jan 76. Komt na 't verdeelen van zyn gebergd Volk, met de Vloot in 't Naauw der Roode Zee, met Vlaggen en Wimpels en geſchal van Trompetten 77. Verlieſt zyn Schip op een blinde Klip omtrent het Naauw van de Roode Zee 77. Bereid zig om de Rumes in 't Naauw der Roode Zee te bevegten; of met de Vloot na 't Land van Preſte Jan te gaan 78. 79. Krygt een Storm omtrent de Kuſt van Abaſſie op Paaſch-avond, en verneemt een vreemd gezigt aan d'ondergaande Zon 79. Aan 't Eiland Maſſua gekoomen, wort 'er groote vreugd op de gantze Vloot bedreeven, en eenige Moorze Schepen verbrand 80. Ontfangd een brief door een Abaſſis Kapitein van Preſte Jan 81. Beantwoord de minnelyke Brief van Preſte Jan 82. Bezoekt de Stadt van 't Eiland Maſſua, om water uit de Bakken aldaar te bekoomen, dat hem gelukt 83. Doet een Geſchonk van een Vlag aan een Kapitein van den Preſte, die zeer geagt word 83. Leid toe om een Sterkte op 't Eiland Maſſua of Camaran te ſtigten 83. Heeft eenige ontmoeting van Chriſtenen, welkers Beelden hy met veel eerbied groet 84. Heeft veel wedervaringen met den Gezant Matheus, aangaande zynen Heer Preſte Jan 87. Als meede met den Kapitein van Arquico, met wien hy een byeenkomſt heeft, en vereeringen doet 88. Doet een vertooning van Krygs-oeffeningen in tegenwoordigheid van de Gezant en Kapiteinen van Preſte Jan 89. Vernoemd d'oorzaak van 't omwerpen der Kriſten Kerken in Etiopie 105. En doed een bezending aan den Barnagax van Preſte Jan van Abaſſie 117. Heeft eenig geſprek met den Barnagax wegens de vriendſchap met Preſte Jan te maken 119. Komd tot Vredehandeling met den

den Barnagax van Preſte Jan 120, 121. Beſweerd neffens den Barnagax de Vrede met Preſte Jan 123. Vaardigd eenige Bapiteinen met den Gezant van Preſte Jan, derwaarts 124. Krygt door Diego Pacheco berigt van de Goud Eilanden aan 't Zuiden van Sumatra gelegen 24. Geeft de Kerk in de Stadt Arquico op 't Eiland Maſſua, de naam van St. Maria der ontfankenis, en vertrekt na Dalacca 125. Bezoekt het Eiland Dalacca, daar de Stadt van Volk verlaten, eenige huizen in de brand ſteekt 125, 126. Heeft met zyn Schepen veel ramp en onweer, omtrent de Kaap Guardafu aan 't Naauw der Roode Zee 126. Komt van daar tot Calayate, daar eenige orders van den Koning uit Portugaal verneemt, nopens de Goud-Eilanden 128. Zend een verhaal van zyn wedervaren omtrent de Roo Zee, en ontdekken van den Preſte, na Portugaal aan den Koning 128. Vertrekt na Maſcate en overwinterd te Ormus 129. Op zyn Togt na de Roode Zee, kan Lopo de Brito, tot behoud der belegerde Sterkte op Ceilon geen hulp zenden 154. Zyn overwintering tot Ormus, hoe en in wat zaizoen des Jaars geſchied 156. Heeft in 't Naauw der Roode Zee, verſcheide waarnemingen, aangaande Zomer en Winter getyden in Indiën 158. Neemd afſcheid van den Koning van Ormus en komt te Calayate 162. Word van den Koning met groote en ondenelyke orders overladen 165. Tragt een Sterkte tot Dio met conzent des Konings van Cambaya en Melique Az te maken 166. Met Melique Az in onderhandeling; die zig liſtig en ſchrander weet te gedragen 169. Tot vertrek met een Vloot van XLVIII Schepen gereed, komt daar meede op de Rivier Banda niet wyt van Chaul 174. Tot Goa gekomen vertrekt na Couchin, om de lading van Speceryen na Portugaal af te vaardigen 171. Ontdekt zyn voornemen om een Sterkte in de Stadt Dio te maken, met of zonder geweld 174. Doet een bezending van XX Schepen aan Melique Az; die zig 't zoek maakt, en zoo zyn ontrouw laat blyken 175. Over zyn handel met Melique Az, door oorblazers getergt 175. Voor de Stadt Dio gekomen vind de Stadt heel anders geſteld als Melique Az hem had wys gemaakt 176. Word met alle geweld buiten Dio gehouden 177, 178. Komt met zyn Vloot voor Dio ten anker 178. Hy de Haven van Dio zoo wel bezorgd ziende, onderneemt eenige handeling met Melique Saça, die ſlegt afloopt 180. Vind veel hinderpaalen om de Stadt Dio aan te taſten, en krygt oproer in zyn Vloot 181-186. Neemd voor om na Ormus te gaan overwinteren, en Diego Fernandes voor Dio te laten 186. Heeft naderhand veel ſpoorelingen en miſnoegen met zyn Kapiteinen 189. Geeft laſt aan

aan Jorge d'Albuquerque om een Erf-prins van 't Koninkryk Pacem na Sumatra over te brengen 192. Doet veel afvaardigingen van Schepen na China, Bengale, Malacca, en elders 192, 193. Zyn Scheepstogten en Krygsbedryven agtervolgd 328. &c. Komt van Dio te Ormus, en ruft een Vloot uit om Mocrim in te toomen 330. Komt met den Koning van Cambaya in onderhandeling, wegens het maken van een Sterkte tot Dio 350. Zyn afgezonde Bevelhebbers hebben veel ſporrelingen en Gevegten met de Mooren 355-360. In 't maken van de Sterkte by Dio, en Madreſaba van alle kanten verhinderd 358-360. Tragt de Sterkte op Chaul te voltoijen, eer Duarte de Menezes in Indiën komt 365. In 't maken zyner Sterkte verhinderd, ſchaft raad, en vertrekt na Couchin om de Retour-ſchepen af te laden 368. Begind zig te ſpoeden om na Portugaal weder te keeren 369. En daar toe tot Couchin aangekomen, word'er ingehaald 374. Geeft de Regeering van Indiën aan Don Duarte de Menezes over, en keerd weder na Portugaal 380. Word in Portugaal de ſchuld van groot verlies op de Peper gegeven. 381

Diego Mendes in de Belegering van Malacca, 't hooft afgeſchoten, blyft over end ſtaan. 12

Diego Pacheco wil dat elk man in noot, een Kapitein zal zyn 18. Doet fraije handeling van Goud en Benjoin in 't Koninkryk Barros op Sumatra 26,27. Is op Sumatra voor de Mooren van Cambaya bekommerd 27. Van Sumatra vertrekkende, keerd langs de Noord-kuſt weder na Malacca 29. Andermaal na Barros op Sumatra afgezonden, heeft zeer quade bejegeningen aldaar, verlieft zyn beide ſchepen en ſneuveld. 30

Diego Vaz by den Koning van Pacem wel ontfangen, naderhand met veel Portugyzen dood geſtooken. 203

Dio tegen d'aanſlag van Diego Lopez door zorg van Melique wel bezet. 178

Don Triſtan na veel wedervaren en verlies van volk door de Mooren, ſterft van hertzeer op Malacca. 264, 265

Don Louis de Gusman door den Konink van Portugaal aan alle Havens Vogel-vry gegeven om te vangen 68 Vergeet zyn pligt loopt met zyn ſchip van de Vloot, en heeft na veel avontuuren en gevangenis een Jammerlyk einde 67-80. Te Kadix gevangen, breekt in 't ontkoomen zyner gevankenis bey de beenen. 69

Don Aleixo de Menezes met XX Schepen afgezonden, vind dat Melique Az zig te zoeken maakt. 175

Don Duarte de Menezes op weg na Indiën bevonden om Diego Lopez in 't beſtier af te loſſen 364. Ontfangd de Regeering van Indiën, uit handen van Diego Lopez de Sequeira die na Portugaal keerd. 380

Don

Don Jan, Konink van Portugaal, Erfgenaam des Koninx van Ternate gemaakt 259. Den zelven in zyn wyshéid en gematigdheid beſchreven. 382
Don Jorge de Menezes ter hulp van den Koning van Couchin gezonden 348-350.
Doop met vuur op de Neus, hoe by de Abaſſis in gebruik. 110
Dray-winden wat ze zyn en waar van zoo genoemd. 162
Dronkenſchap van Jan Serraon, de oorzaak van zyn rampſpoedige dood. 221
Duarte Coelho maakt Vrede met den Konink van Pacem, om den Peper-handel tot zyn Reis na China te bevlytigen. 53
Duarte Fernandes van de Mooren doodgeſlagen, en zyn doodgewroken. 364, 365
Duarte de Rezende bekomd de Journalen van Magellaans Reis, en zyn volks wedervaren, tot in de Molukkos en te rug 304. Heeft een vergiſſing over het Zuid-punt van Sevilien. 307

E.

Edele gemoederen in hun aard ontrent het aantaſten der Stadt Dio gekend. 188
Eedſweeren hoedanig by de Mooren van Pegu over beſluit van Vreede gedaan. 37
Eedſweering over de Vrede tuſſen Diego Lopez en den Barnagax van Preſte Jan plegtelyk gedaan. 123
Eer en leven, hoe binnen de belegerde Stadt MALACCA een geneesmiddel tegen de koorts. 10
Eer en goed te gelyk te verkrygen zyn twee dingen die maar zelden zamen gaan. 53
Eilandjes ontrent Batochina, hoe meeſt onder water gelegen. 246
Engten tuſſen Malacca en 't Eiland Sumatra, hoe geſteld en te bevaren. 228
Etiopien of Abaſſie in zyn ſteden en gebied onder den Preſte Jan beſchreven 95. Tweederly Etiopie beſchreven 103. Hoe op een tyd zoo wel van mannen als van vrouwen geregeerd. 104 Ziet Abaſſie letter A.
Etiopize Abaſſis, hoedanig half Joods half Chriſtens. 110
Europiaanen over hun bemuurde ſteden en ſteene huizen, door de Heeren van Preſte Jan miſprezen. 96

F.

Fernando Magellaan door aanſchryven van Fr. Serraon kittel-oorig tot het bezoeken der Specery-Eilanden gemaakt 262. Zyn brieven na de dood van Franciſco Serraon aangaande zyn voornemen gevonden 270. Ziet Magellaan letter M.
Foelje en Note-muſchaat meeſt op 't Eiland Banda gevonden. 241
Franciſco Serraon van Zee-roovers beſprongen, red zig mannelyk en neemd haar vaartuig 254, 235. Verongelukt aan 't Schildpadden Eiland met behoud van zyn volk 254. Schryft aan Fernando Magellaan zyn welſtand in de Molukkos 261. Door de Mooren van kant gemaakt 269. Laat eenige brieven na, aan hem door Fer. Magellaan na de Molukkos geſchreven 270. Zyn brief-wiſſeling met Fer. Magellaan

laan andermaal gedagt. 279

G.

Gamiſpola hoedanige Eilanden na by Achem op Sumatra gelegen. 29, 30.
Garcia de Sa op Malacca in plaats van Alfonzo Lopez d'Acoſta tot Kapitein van den ſtervenden Acoſta verkoozen 22. Leid toe om den Konink van Bantam van Malacca af te keeren 226. Word wegens den Koning van TERNATE wel ontfangen, nopens het opwerpen eener Sterkte aldaar. 227
Gaſpar de Quexada over oproer uit laſt van Fer. Magellaan levendig gevierendeeld. 288
Gaſpar Fernandez van een Olifant in de lugt geworpen en by de Mooren gevangen. 221
Gaſtmaal door den Koning van Suba gehouden, daar twintig voorname Portugyzen ſneuvelen. 299
Gaua, hoedanigen landgedeelte in Etiopie door een Koninklyke Vrouw beheerd. 105
Geinal een Erf-Prins van 't Koninkryk Pacem, maakt zig 't zoek als men hem in 't Ryk wil ſtellen 200. Word naderhand nog vyand der Portugyzen verklaard 203. Door Albuquerque en den Koning van Aru in 't nauw gebragt 205-207. Sneuveld eindelyk in den kryg tegen d'Albuquerque. 211
Generaals van Indiën, gemeenelyk met vreugde ingehaald, en met ſmaadheid vertrokken. 375
Geſtoole geld en ontrouw door wonder toeval zeldzaam geſtraft. 148, 149
Gezanten hoe aan 't Hof van China onthaald en tot gehoor worden toegelaten. 317
Gilolo een groot Eiland, ziet Batochina de Moro letter B.
Goa en 't land rond-om aan hoedanige ouwde Geſlagten eertyds eigen, eer de Mooren daar meeſter van wierden 146. Door A. Albuquerque tot een Peerdemarkt van 't Ooſten gemaakt. 361
Goud en Benjoin in 't Koninkryk Barros op Sumatra ingehandeld. 26, 27
Goud-Eilanden van Indiën aan 't Zuiden van Sumatra gelegen, door Diego Pacheco bekend gemaakt 24. Ontrent Barros op Sumatra hoedanig op Malacca vermaard 27, 28. Aan 't Zuiden van Sumatra gevaarlyk om te bevaren 28. Door Diego Pacheco gezogt, oorzaak van zyn ongelukkige dood en verlies zyner ſchepen. 30, 31
Gouden Cherſoneſus of land aan d'ooſt-zyde van Sumatra geleegen, by d'ouwde Landbeſchryvers niet regt bekend. 236
Goud-luſt miſprezen en een voorval daar ontrent. 218, 219
Goud-mynen in Abaſſie of hoog Etiopie beſchreven. 99
Goudſmeden en ſteen-zetters hoedanig de Legertogten des Konings van Biſnaga volgen. 134
Gouverneurs in Indiën komende, hoe gemeenelyk wel ontfangen, de vertrekkende meeſt gelaſterd worden. 375

H.

Handwerken by de Abaſſis in Etiopie wegens s'volx onwetentheid weinig geoeffend. 112
Hanege-gevegten by die van Bantam in groot gebruik. 14
Hane-ſpoor aan de voet van zekere Moor gewaſſen, maakt hem zeer geagt. 14
Heerszugt om Koning te worden, by die van Pacem ongemeen groot, ſchoonze alle vermoord worden als 't volk wil. 199
Heidenze Koningen hoe en waar in doorgaans hoogmoedig. 130
Hidalcan de Moor, hoedanig in geduurigen oorlog met den Koning van Narſinga of Biſnaga 129. Zyn Stadt door den Koning van Narſinga belegerd 130. Breekt de Voorwaarden van Vrede tuſſen hem en den Koning van Narſinga 132. Word door Criſnaran van Vredebreuk betigd en den oorlog aangedaan 133. Na zyn geleden neerlaag met zyn Raatsman Sufo Lary op de vlugt; en verlaat zyn ſtadt Rachol 140, 141. Van zyn verſlagene door den Koning van Biſnaga veel duizend verbrand 140. Door den Koning van Biſnaga overwonnen en zyn Tent genoomen 140. Van dieverye betigt ter tyd dat zyn aanhang de Vrede zoeken 143. Doed zyn Vredebreuk door een Gezant by den Koning van Biſnaga verontſchuldigen 143. Over des Konings van Biſnagas verzoek zeer in 't nauw gebragt, zoekt het verſchil door liſt te ontwyken 144. Raakt met den Koning van Biſnaga in verſcheide gevegten die weder-zyds bloedig afloopen 138-145.
Hond en een Vrouw uit ſchipbreuk behouden, hoe voor de Volkplanters der Siammers en Peguanen gehouden. 35
Honing, Wyn, Olye en Azyn, behalven andere ſpys en touwerk uit Cocos Nooten gemaakt. 57
Hudia de Hoofd-ſtadt van Siam, ook Odia genoemd. 34
Huizen van ſteen te bouwen, waarom by de Abaſſis in Preſte Jans land afgekeurd. 96

I.

Jaargetyden en Zayzoenen van Winter en Zomer hoe in Ooſt-Indiën aan te merken. 157
Jan de Borba na gelede ſchipbreuk leeft negen dagen lang met zyn makkers alleen by Opium. 216
Jan de Cartagena over oproer met andere aan een woeſt land gezet. 288
Jan Gomes de Alcunha d'eerſte die een Sterkte in de Maldivize Eilanden opwerpt 53. Maakt een Sterkte op Maldiva om voorraad van touwerk te konnen bekoomen 60. En by den Koning van Maldiva wel ontfangen, draagd zig te fors met die landaard en komd om den hals. 60, 61
Jan de Lima krygt door een Naaldvis een raare ſtoot in de zyde van zyn Schip. 4
Jan de Louroza handeld trouweloos tegen zyn Natie op Ternate en verlieſt zyn kop. 301, 302

Jan

Jan Serraon verlieſt zyn ſchip onder Magellaans naſpeuring der Straat 289. Voor zeker losgeld het leven behouden en in groote verlegentheid gebragt. 299
Jaos verdryven de Specery-handel der Chinezen uit de Molukze Eilanden en houden ze aan de hand. 246
Jodendom en Kriſtendom hoe gemengd by de Abaſſis in Etiopie gehandhaafd. 110
Joodze vertelling van Salomons bevolking uit Sodomiten na Ofyr of Sumatra gedaan. 35
Jorge d'Albuquerque uit Portugaal met 14 ſchepen na d'Ooſt-Indiën afgezonden 66. Heeft veel rampen van trouwelooze en ongelukkige Kapiteinen op zyn Vloot 67-70. Lyd ſware rampen op d'Arabize kuſt en te Calayate 73. Zoekt hulp by den Koning van Aru tegen den Koning van Pacem 204. Word in den kryg tegen de Mooren gequetſt 213. Steld onder veel plegtigheden den jongen Prins in 't Koninkryk Pacem 214. Krygt het gebied tot Malacca in handen 224. Zend dry ſchepen om 't paalwerk op de Rivier van Bantam uit te halen, die dapper gehavend worden 231. Veranderd zyn aanſlag op Bantam en word andermaal afgewezen en de belegering verlaten 234. Vind zig in zyn aanſlag op Bantam door Manuel de Gama misleid. 235
Jorge de Brito word gelaſt een Sterkte op Malakka te maken 193. Voerd een boodſchap aan den Koning van Achem uit 218. Leid toe om wraak van den Koning van Achem te nemen 219. Heeft veel gemor daar over met zyn volk 220. Met des Konings van Achems volk en Olifanten in gevegt 221. Een en andermaal gewond, ſneuveld onder moedige woorden. 222
Jorge de Mello van zyne wonden voor de Sterkte van Bantam overleden, komd zyn Broeder in zyn plaats. 235
Jorge de Menezes heeft een avontuurlyk gevegt met Aga Mahamud dat zeldzaam afloopt. 370-372
Yzer-houd tot paalwerk en Veſting-bouw harder als ſteen. 42
Yzere Mannen in de voorzegging des Koninx van Ternate op de Portugyzen gepaſt. 258
Yzer ſmeden, by de Abaſſis voor Duivels-konſt en Tooverye gehouden. 112
Judith de eige naam der Koningin *Candace*, in d'Handelingen der Apoſtelen genoemd. 105
Julfar een Steedje aan d'Arabize kuſt daar men Peerlen viſcht. 336.
St. Juliaan, een Rivier door Magellaan na by zyn Straat ontdekt daar zyn volk veel kouwde leed. 286
Juſtitie over Landverraders waarom niet in de Hof-ſtadt Peking geſchied. 313

K.

Kaap van goede Hoop, hoedanige winden aldaar des Zomers en Winters heerſchen. 161
Kabel-touwen uit Cocos-nooten ge-

gedraaid, van hoedanigen aard in 't zout water. 55
Kalk tot metzel-ſtof uit Peerel-oeſter-ſchulpen gebrand. 151
Kamerling der Koningin Candace, ziet Moorman letter M.
Kaſteelen van hout met 4 gewapende Olifanten in 't leger des Koninx van Biſnaga. 136
Keizer Karel de vyfde wegens zyn wys beleid geprezen. 383
Kerken by de Abaſſis in Etiopie ongemeen veel te vinden. 111
KIND VAN INDIEN hoedanigen ſpreekwoord en waar uit op de baan gekoomen. 25
Kinderen in 't Ooſten hoe van d'Ouwders voor geld verkogt of verpand. 321
Kleen geld hoedanig in Bengale en Siam uit hoorentjes of ſchulpen beſtaat die aan de Maldives gevangen worden. 58
Kokos-nooten, ziet letter C.
Kolombo op Ceilon door Lopo de Brito overvallen, dryft'er de Mooren uit, die wyven en kinderen in den brand laten. 152
Koning van Abaſſien waarom geen huizen van ſteen nog bemuurde Steden in zyn land wil hebben 86. Hoedanig uit de Zoon der Koningin van Saba voortgeſproten 102. Hoe aan de naam van Preſte Jan van Indiën geraakt. 93
Koningen van Achem en Pacem hoedanige vyanden der Portugyzen. 48
Koning van Axuma hoe aan den Preſte Jan onderdanig. 108
Koning van Bantam draagd zig trouweloos en komd met groote magt na Malacca dat ſlegt voorzien was 9. Belegerd de Stadt Malacca, die van binnen meeſt ziek volk in had 10. Taſt Malacca aan de water-kand met vaartuigen aan, en ſteekt eenige Schepen in de brand 11. Word genoodzaakt de belegering van Malacca op te breken 12, 13. Beſluit Malacca alle toevoer te water af te ſnyen door zyn Zee-roovers 13. Verlieſt zyn agting by de Mooren over zyn miſlukte aanſlag op Malacca 13. Neemd andermaal voor Malacca te belegeren en loopt voor Antonio Correa weg 23. Door Antonio Correa met xxx Schepen aangetaſt en dapper geſlagen 42-48 Zyn weelde oorzaak dat Malacca in gebrek vald. 225
Koning van Biſnaga, hoe zyn Legers geordineerd en met alle Winkels, Kramers en Juweliers voorzien zyn 134. Hoe zig met zyn Tent binnen een Wagenborg van hagedoorn legerd 135. Beſtormd de Stadt Rachol, en heeft ſware gevegten met den Hidalcan 138-145. Doed zyn Vrouwen de weet dat hy in den kryg met den Hidalcan liver wil ſterven als geen overwinnaar zyn 139. Door den Hidalcan geſlagen, haald van zyn nederlaag revenzie 139, 140. Behaald in deeze overwinninge grooten beuit van Peerden, Olifanten, Geſchut en Vee &c. 140. Laat zeſtien duizend verſlagene van den Hidalcan verbranden, en veel aalmoeſſen aan Kerken en Pagoden uitdeelen 140. Vaard

na het ſlaan van den Hidalcan met de belegering van Rachol voort, en neemd de Stadt in 141. Word hier na van verſcheide Prinzen om vrede aangezogt 142. Laat een deftig antwoord op 't verzoek van den overwonnen Hidalcan gegeven 144

Konink Boleiſe word geloofd door de Mooren vergeven te zyn; als mede Franciſco Serraon 269.

Koning van Ceilon gewillig zynde zyn ſchatting van Kaneel aan Portugaal te betalen, word de Sterkte in een Comptoir veranderd. 154

Koning van China wil de brieven van Thome Pirez zien eer hem gehoor wil geven, dat dien Gezant veel quaad baard 314. Word de Zoone Gods en Heere der Weereld genoemd 315. Weigerd de Portugyzen in zyn Ryk te dulden. 319,320

Konink van Couchin in oorlog met den Samori van Calicut verzoekt hulp by de Portugyzen 348. Laat zig van zyne Prieſters by de neus leiden 349

Konink van 't Eiland Dalaca van Diego Lopez voorgenoomen, wegens de dood van Lourens de Coſme te ſtraffen. 79

Konink van Etiopie, of Preſte Jan, ten tyde van Diego Lopez met de naam van DAVID genoemd. 86

Koningen van Kaſtilien en Portugaal, ſtellen hun geſchillen der Zeevaard aan goede mannen, die 't ſtuk meer verwarren als afdoen. 309

Konink van Malacca in 't onderſpit geraakt, ſwerft al-om om den oorlog tegen de Portugyzen te hervatten 228. Om wat reden zyn verblyf op 't Eiland Bantam ging nemen 229. Beklaagd de Portugyzen by den Konink van China. 313

Konink van Maldiva hoedanigen Heer der Maldives Eilanden, ziet letter M.

Koningen der Molukken uit een plomp verzierzel in hun afkomſt beſchreven. 248

Konink van Narſinga of Biſnaga, hoedanig geduurig met Hidalcan de Moor in oorlog 129. In zyn krygsmagt en rykdom beſchreven 130. Trekt met een grouwzaam groot Leger en veel Olifanten tegen Hidalcan ten oorlog op. 133

Konink van Ormus over 't opbrengen zyner ſchatting aan Portugaal, nageſpoord. 253

Konink van Pacem een harde ſmeet van de Portugyzen geleden hebbende, zoekt Vrede 52. Worden dry op eenen dag vermoord en andere gekoozen. 199

Konink van Pegu, door Antonio Correa om Vrede aangezogt. 32

Konink van Portugaal draagd het Gouvernement van Indiën aan Diego Lopez de Sequeira op. 3

Koningen van Portugaal doen groote vlyt om het land der Abiſſinen of Preſte Jan te ontdekken. 90

Konink van Portugaal Erfgenaam des Koninx van Ternate gemaakt 259. Door die van Tidor en Ternate aangezogt om een Sterkte op haar Eiland te maken 261-263. Belaft Diego Lo-

Lopez de Sequeira groote dingen in Indiën uit te voeren 165. Ruſt een Vloot uit na de Molukkos, die verſcheide wedervaringen heeft 266. Houd Magellaan verdagt. 282
Koningen van Pacem op Sumatra hoe gemeenlyk de dag van haar dood weten. 198
Koningen en Princen op 't Eiland Sumatra, zyn zeer veel. 197
Konink van 't Eiland Subo neeemd op Magellaans aankomſt aldaar 't Kriſten geloof aan 299. Verraad naderhand de Portugyzen. 299
Koning van Tidor onthaald de Schepen en 't volk van Magellaans overſchot zeer wel 301. Ziet Cachil Boleiſe, letter C.
Koningin van Saba, waar eertyds haar Hof en Hoofd-ſtadt in Abyſſinen land had 86. Hoe geagt van Abaſſie afkomſtig te zyn 100. De zelve in haar Reistogt na Jeruzalem tot den Koning Salomon beſchreven 100-102
Koninginne SABA, en die CANDACE genoemd word, wie ze geweeſt zyn. 102
Koningin van Saba is alleen Koningin van een Stadt, en niet van heel Etiopie geweeſt 106. Hoe en waarom haar komſt *van 't Zuiden* genoemd 106. Hoedanig deel des Ryx aan haar Zoon David over gaf. 109
Koninginne Weduwe van Ternate pleegd raad over de toeſtand der regeering. 272
Konſtenaars by d'Abaſſis niet geduld als alleen om haare Kerken te ſtofferen. 112
Koopman van Jao, leid toe om zig aan Sanſotea de Raja te wreken, dat met veel gevaar door Alfonzo Lopez en andere ondernoomen word. 16-18
Koorts binnen Malacca door ſtrik van des Koninx van Bantams magt voor de Stadt, genezen. 16
Kopere munt hoedanig door heel 't Ooſten van Malacca gangbaar is. 245
Krankzinnigheid op het plegen van ontrouw en een groot Dieveſtuk gevolgd. 149
Kriſtenen, ziet letter C.
Kruid-nagel boomen, ziet Nagelboom letter N. 27
Kruisdraging by de Abyſſinen onder de Portugyzen van wat onderſcheide gebruik. 85

L.

Lak overvloedig in 't Ryk van Pegu te vinden. 33
Lakenen van Cambayen, hoedanige goede waar tot de Goudhandeling in Indiën. 25
Legers van groote menigte Ruiters, Olifanten en Voet-knegten, hoe in korten tyd by de Konink van Biſnaga op de been gebragt 131. De zelve zuipen heele Rivieren ledig van water. 135
Lopo de Brito door zyn Majeſteit na Ceilon gezonden om een Sterkte te maken 151. Overvald Kolombo, waar uit de Mooren de vlugt nemen 152. Binnen de Sterkte ontrent Colombo belegerd, is in groote verlegentheid 153. Doet een voordeelige uitval op de Mooren 155. Maakt na een bloe-

dig

dig gevegt Vrede met den Koning van Colombo. 156
Lopo Soares ſtaat de regeering van Indien aan Diego Lopez de Sequeira af, en vertrekt van Cochy en Cananor met Gengber na Portugaal. 7
Louis de Gusman, ziet Don Louis &c. letter D.
Louis de Mendoza uit laſt van Magellaan door Gonzalo Gomes met een pook doorſtoken. 288

M.

Magellaans brief-wiſſeling met Franciſco Serraon andermaal gedagt 278. Zyn voorneemen na zyn dood uit zyne brieven aller beſt ontdekt 279. Word verdagt aan 't Hof van Portugaal gemaakt 280-282. Strooid eenige gerugten uit van het leggen der Molukze Eilanden 282. Zoekt vergeefs na de lengde van Ooſt en Weſt 282. Spand met een Sterrekyker aan, en vertrekt na Sevilien 283. Verklaard zig voor den dienſt des Konings van Kaſtilien tegen 't belang van Portugaal 284. Verkrygt van den Koning 5 Schepen om zyn togt door zyn vermeende Straat na de Molukken te voldoen 285. Komd na eenige ſporrelingen met zyn Kapiteinen aan de Rivier die hy St. Juliaan noemd 286. Houd raad met zyn Hoofdmannen en heeft veel tegenſprekens met haar aan gaande deeze onzekere togt 287. Eenige van zyn Kapiteinen ſpannen zamen om hem van kant te maken 288. Dien hy als Verraders met een harde dood ſtraft 288. Zend onder groote beloften volk aan land om doortogt te vinden, en verlieſt een van zyn ſchepen 289. Vermiſt een zyner uitgezonde ſchepen, dat om miſnoegen weer na Spanjen gezeild was 291. Raadpleegd met een Sterrekyker, en doed in d'uitterſte verlegentheid d'advyzen van zyn Kapiteinen in geſchrift ſtellen 292. Van de Rivier St. Juliaan vertrokken, komd aan de Maagde Kaap en vind zyn gezogte Straat 290. Vervorderd zyn Reis door de Straat en komd in de Weſt-Zee 296. Wat koers hy in de Weſt-Zee houd, en welke Eilanden hy ontdekt 297-299. Komd aan 't Eiland Subo, mengd zig met des Konings oorlogen en ſneuveld 298, 299. Hoe in zyn heet gebakerde gedagten van zommige Stuurluiden tegen geſprooken 307.
Mahometaans Geloof hoe in de Molukze Eilanden geraakt, en eerſt op Tidor aangenoomen. 247
Malacca door den Koning van Bantam bekommerd, word door Diego Lopez ter beſcherming bezorgd 9, 10. Van binnen door Alfonzo Lopez in wyken en wagten tegen d'aanval des Koninx van Bantam verdeeld 10. Van zyn belegering ontzet, en den Koning van Bantam dapper afgewezen 12, 13. Andermaal in gebrek van leeftogt, worden door Antonio Correa geholpen 14. Word de voorname handelplaats van de heele Bengaal-

ze

ze ſtreek gehouden 36. Door Antonio Correa van de Bantamze ſtrooperyen verloſt 40. Hoe het ten aanzien van Sumatra gelegen is 194. Door de Vaartuigen des Konings van Bantam benauwd 225. Hoedanigen vrye Jaar-markt gehouden word 249.

MALDIVA en Maldivize Eilanden de beteekenis van *Duizend Eilanden* gegeven 53. Als de Voor-muur van Indiën aangemerkt. 54.

Maldiva de naam van een Eiland daar de Koning zyn Hof houd en de naam aan al d'andere Eilanden gegeven heeft 54. De zelve Eilanden in haar ſtrekking en gelegentheid beſchreven. 54-60

Maldivize landaard in haar Vee, handwerken en dragten beſchreven. 59

Maleyers en Jaos hadden voor de Portugyzen de Specery-handel in hun magt. 246

Malenxam een gebergte aan den Inham Cochinchina dat tot aan Foquien in China loopt. 311

Manuel Pacheca queld de Moorze Havens van Pacem en Achem ter Zee 49-52. Heeft een ſwaar gevegt met Moorze Sloepen die hy meeſt vernield 51. Dwingd den Konink van Achem de Vrede te zoeken, en word binnen Malacca heerlyk ontfangen. 52.

Manuel de Souza ontrent de Kaap Guardafu met 40 man aan land gegaan, jammerlyk dood geſlagen 70. De reſt van andere rampen agtervolgd. 71

Maqueda, de eige naam der Koningin van Saba die Salomon bezogt. 107

Marcus Paulus Venetus, zyn gevoelen aangaande d'afkomſt der Tarters of Singis. 91

Martaban een Zee-ſtadt van 't Koninkryk Pegu aan een ſchoone Golf gelegen. 31

Mattheus, Gezant van den Preſte doet een beweeglyke aanſpraak voor den Gouverneur Diego Lopez de Sequeira 86. Sterft op zyn wederkomſt te Vizam. 125

Meilech de Zoon der Koningin van Saba by Salomon verwekt, en in der Joden Wet onderwezen. 101

Melique Az, ſpeeld den Veinſaard met Diego Lopez de Sequeira, aangaande 't maken van een Sterkte ontrent Dio 197. Beſpied zeer naauw de beſtelling en toeruſting van Diego Lopez dien hy liſtig zoekt te onderſcheppen 171. Ontdekt zyn Valsheid en Veinzeryen met zig 't zoek te maaken 175. Begeeft zig onder valſch voorgeven in den Koning van Cambaya, om hem het toeſtemmen der Sterkte af te raden 176. Doet de Stadt Dio ſterk bezetten, en de Haven tegen 't inkomen bezorgen 178. Zoekt het maken van een Sterkte tot Dio te dwersboomen 351. Voor een groote Konſtenaar in Veinzeryen gehouden 362. Smeed een nieuwen aanſlag tegen de Portugyzen en heeft er harde Gevegten mede op Zee. 365-368

Melique Ladil, een Moor, eigend zig 't Koninkryk van Pacem, en word van de Portugyzen Diego Lopez. Cc ge-

getemd. 224
Meroë een Eiland door de Nyl gemaakt hoe onder 't gebied der Koninginne Candace gelegen 103. Hoe eertyds Saba genoemd. 107
Mocrim Koning van Laza in 't Eiland Baharem over wanbetaling zyner ſchatting aangezogt 329. Maakt zig ſterk ten Oorlog 334. Word door Correa overwonnen, en zyn Hoofd in Triomf gevoerd 343-345
Mogeſtam een Landſchap in Perſien waar van 200 genoemd. 337
Molukken, of Inwoonders dier Eilanden hoedanige Menſchen van quaden aart 243. De zelve in haar afkomſt, Taal en plompe zeden beſchreeven 244. Hoe aan 't Mahometaans Geloof geraakt 246. Hun plomp verſierzel aangaande d'opkomſt hunner Koningen. 248
Molukze Eilanden in haar getal en gelegentheid beſchreven 237. Haar byzondere namen en vrugtbaarheid der Speceryen beſchreven 238. Hoe van Vuurbraakende Bergen voorzien 239. Leveren al de Kruidnagelen uit die door heel de Weereld vervoerd worden 240. Der Inwoonderen gewoone ſpys en drank beſchreeven 241, 242. Zyn een queek ſchool van alle quaad 243. Hoe door 't overſchot van Magellaans Schepen en volk beſtevend, en op Tidor onthaald. 301
Monnikken gevoelen aangaande Preſte Jans Land. 93
Monnikken en Klerken onder de *Abaſſis* zeer veel en ganſs ongeleerd en onwetende. 112
Mooren op Sumatra wantrouwig in hunner handelingen 27. Zyn groote Vis-Eters en Liefhebbers van Cavejaar. 49
Moors Kapitein over de laſhertigheid van zyn volk, ſpringt over boord om hen neder te hakken. 51
Mooren in Etiopien hebben veel Kriſten Kerken om verre geworpen 105. Na hun vlugt weer binnen Kolombo gekeerd, redden haare Vrouwen, en belegeren de Sterkte der Portugyzen door Lopo de Brito gemaakt 153. Zyn in den Koophandel ſnooder als de Portugyzen, alhoewel het de laatſte in den Kryg winnen 268. Agten de Peerden, oorzaak van de Oorlogen. 361
Moorman door Philippus gedoopt, waar hy thuis hoorde. 104
Mouzon of veilige tyd der Indiaanze Zeevaard hoe en waarom in groote en kleine Mouzon onderſcheiden. 161

N.

Naald-Vis, ziet Agulha, Letter A.
Nagel-boomen hoe maar alle twee Jaaren vrugt draagen. 238
Nagelen waſſen alle op de vyf Molukze Eilanden 240, 241. Te wat tyd nog onbekend, en van gering gebruik in de genezing. 245
Napta, of zekere Olie, uit een Fonteyn op Sumatra voortkoomende. 195
Narſinga, ziet Biſnaga Letter B.
Nehoda Ismaël met zyn lading Re-

Peper in de Haven van Tubam vergaan. neemd Jan Lopez Alum de gebergde Goederen na zig. 260
Nizamaluko ſtemd toe dat Diego Lopez een Sterkte te Chaul zal maaken 360. Word jalours over den Rykdom die den Hidalcan uit de Doortogt der Peerden na Goa en Chaul trok. 361
Nobia hoedanigen Landſchap en VOLK NOBIS, in Ethiopie gelegen. 105
Note Muſchaat en Foelie, meeſt op 't Eiland Banda gevonden. 241
Note Muſſaat-Boom en haar vrugt beſchreven 251. Komen van zig zelfs voort, en zyn niemand dan aan 't gemeen volk eigen. 253

O.

Offer-plegingen van veel duizend Vogelen hoe by den Koning van Biſnaga gedaan. 135, 136.
Oliſanten, en Peerden, zeer veel by den Koning van Narſinga ten Oorlog gebruikt 133. Die des Konings van Biſnaga, met zeiſſens aan de Tanden gewapend 136. Met Kaſteelen en Boogſchutters hoe op Ceilon gewapend en wat ze in de uitval tegen Lopo de Brito vermogten 155. Haar ongemeene uitwerkingen in den Kryg. 212, 221
Opium, in hongersnoot, negen dagen lang tot voedzel gebruikt. 216
Ooſt-Indiën hoe een voor wie, als een *goede*, en een *ſtraffe* moeder aan te merken. 7
Ooſt Indize Jaargetyden, in Zomer en Winter hoe te verſtaan. 157
Oofterze Princen, in hun Oorlogen zeer bygeloovig; en exempel daar van. 348
Ormus in zyn oude Standsplaats en overblyſzelen gedagt. 337-339
Oude Vrouw in een verlaateu Genugt, over aanwyzing van vers water door Diego Lopez begunſtigd. 77

P.

Pacem, deſſelfs inwoonders bekende Koning-moorders. 199
Pachecos, ziet Gebroederen, letter G.
Palm-boomen op de Maldives Eilanden, hoedanige Cocos-noten voortbrengen 55. Zyn twee genoeg om al te verſchaffen wat een menſch noodig heeft om in de Maldives te leven. 57
Papegayen en Moſſen by duizende in de bloei-tyd der Note-muſchaat boomen op Banda. 252
Patane en Bantam vermaard in Hane-vegteryen onder de Groote. 14
Pedir het magtigſte Koninkryk en koophandel op Sumatra. 198
Peerden uit Arabien en Perſien, over Ormus gebragt, de grootſte rykdom in 't Koninkryk van Decan. 361
Peerel-oeſterſchulpen op Ceilon gebragt om kalk te branden tot metzelwerk. 151
Peerel-viſſerye aan 't Eiland Baharem. 340

Pegu de Hoofdſtadt van dat Koninkryk, alwaar groote koophandel in Lak en levens middelen valt 31. Van wien dat Koninkryk allereerſt met dien naam genoemd is. 32

Pegu en Arracam, twee Koninkryken die dikmaal met elkaar in oorlog zyn 32. In zyn gelegentheid, kuſten en grenzen beſchreven. 32, 33

Peguaanſe Taal, hoe veel van die der Siameers verſcheeld. 34

Peking de Hof-ſtadt van China, op de grenzen der Tartaren gelegen. 312

Peper te groen en onryp ingekogt maakt groot verlies te Liſſebon 165. Door wien in Indiën word ingekogt. 381

Pero Laurenzo de Mello en R. Perſtrello lyden ſchipbreuk aan d'Eilanden Andramum gaande na Bengale. 225

Pero Vaz de Vero van Diego Lopez de Sequeira met berigt van d'ontdekking van Preſte Jans land na Portugaal gezonden. 128

Perſien en Arabien in zyn kuſten, landſchappen, ſteden en vruchten bezien. 337-340

Perſiaanſe Zee in haar gelegentheid en kuſten beſchreven. 335

Petronius Roomeins Kapitein, neemd de Koningin Candace de Stadt Napata af. 104

Philippus doopt de Kamerling der Koningin Candace, die 't geloof in Etiopie overbrengd. 104

Pylen die de Hutten der Portugyzen in de Sterkte op Ceilon in de brand ſchieten. 153.

Portugyzen tot de Mooren overgeloopen, ſneuvelen veertig ſtux in 't verdedigen van des Hiddecans Generaal 140. Geven reden van vyandſchap aan den Koning van Pacem 217. Waarom hen de naam van YZERE MANNEN toekomd 258. Zyn al te eenvoudig in 't ontdekken van haar gebrek, waar in hen de Mooren van de loef ſteeken 268. Hunne Waarneming in 't houwen van een nieuw Huis 275. Uit zelver opmerkelyk Verhaal van Ferdinand Magellaans Togt door zyn nieuw ontdekte Straat na de Molukkos 278-309. Hoe het Ryk van China ontzeid en met veel valze beſchuldigingen beklad 320. Hunne Bevelhebbers en Schepen van de Chineezen aangetaſt en zeldzaam gered 325. Met haar zeſſen in d'opſtand binnen Ormus doodgeſlagen 347. Worden op het Tol-huis des Koninks van Ormus aangeſteld, in weerwil van Raes Xarafo 354. Hun aard door de Konink Don Jan de tweede beſchreven. 382, 384

Preſte Jans Brief aan Diego Lopez de Sequeira geſchreven, van wat inhoud 81. Hoe zeer ontrent zyn Berzoon, ſtaat en landgebied van over lang gedwaald 90, 91. Hoe en waar uit van ouwds in die benaming aangenoomen en ook Presbyter genoemd 91. Den zelve voor een Jakobitis Chriſten Prins gehouden 94. Hoe zig zelven tituleerd in zyne brieven 94, 95. Zyn land waar door kleen en van de Mooren meeſt bezeten 114, 115. Wat order in zyn Hof en Hoofd-ſtadt houd 115.

Met

Met welke plegtelykheden hy gediend word 116. Als Keizer van Abaſſie aan den Koning van Portugaal bekend gemaakt. 128
Prieſters der Indiaanze Koningen hoe en waar door de Vorſten na hun belang bedriegen. 349
Ptolomeus miſſlag aangaande de Landſchappen ten Ooſten van Sumatra. 236
Pullo Caballe hoedanigen Eiland tuſſen Tidor en Moutel onder de Molukken. 239

Q.

Queixome een Eiland in de Perſiaanze Zee beſchreven. 337

R.

Raad-huis des Konings van Abaſſie waarom altyd open ſtaat. 97
Rabo de Galli of *Hane-ſteert*, hoedanigen gezigt of vertooning in de Zon. 79
Rachol een voorname Stadt van den Moorzen Hidalcan door de Koning van Biſnaga belegerd 131. Hoedanig tuſſen twee Rivieren gelegen 136, 137. De zelve na de neerlaag van den Hidalcan ingenoomen. 141, 142
Raes Xarafo met Antonio Correa aangeſpannen om den Koning Mocrim te bevegten. 340-347
Raja een naam van *Edelman* of *Graaf* by de Mooren. 19
Raulim en Samibelegam, hoedanige groote Amptenaars in 't Koninkryk Pegu. 36-38
Rauw vlees-eters in 't nauw van de Straat Magellaan gevonden. 289
Regeering van d'Indien waar door gemeenelyk ſwaar wel uit te voeren. 7
Rivieren en wateren van Abaſſien beſchreven. 98, 99
Rivieren door het magtig Leger des Koninx van Biſnaga droog gedronken. 135
Rys in Pegu hoe door overvloeyen der groote Rivier welig groeid. 34
Rui de Mello Kapitein van Goa, leid toe om 't land van den Moorzen Hidalcan in te nemen 129. In onderhandeling met een Kapitein van den Hidalcan wegens den oorlog met den Koning van Biſnaga. 147
Rui Vaz de Pereira, heeft aan de Kaap een zeldzaam voorval van een groote Vis ontrent zyn ſchip. 163
Rumes in 't nauw van de Roode Zee ſtellen zig ſchrap om de Vloot van Diego Lopez te bevegten. 77, 78

S.

Saba een Stadt in Abaſſie van de Koningin gebouwd die Salomon bezogt 100. De zelve Stadt geagt die Mozes van des Konings Dogter nam. 107
Sabam een Eiland en Canaal of naauwte naby Sumatra, van hoedanige Schepen bezogt. 229
Sagam hoedanige voorname ſpys by de Molukken. 241
Salebatecan Generaal van den Hidalcan gevangen genoomen met verlies van 40 overgeloope Portugyzen die hem poogden te redden. 140

Salomon door de Koningin van Saba bezogt verwekt by haar een Zoon die Koning wierd. 101, 102
Sanfotea de Raja een vermaarde en wel afgeregte Moor, waar door groot geworden by den Koning van Bantam 13, 14. Hoe ten laatſten na veel moetwil op Zee, aan zyn dood geraakte. 15
Schoot-vrye kleedingen by de Zoldaten des Konings van Biſnaga in gebruik. 136
Schulpen of kleine Slak-hoorentjes aan de Maldivez Eilanden gevangen, die in Bengale en Siam voor klein Geld dienen, en hoe gevangen worden. 58
Siamze en Peguaanze Zoldaten, dragen bellen aan hunne ſchaamdeelen. 34
Siammers vertelling aangaande hun afkomſt uit een Hond en een Vrouw. 35
Simon d'Andrade door Diego Lopez van Goa na China afgezonden 9. Onderneemd een reis uit Indien na China 310. Verbelgd de Chinezen door zyn Edelmoedigheid. 321
Smits om het ſmeden van 't gloeyend yzer by de Abaſſis in Etiopie voor Duivels-konſtenaren en afſchouwelyke menſchen gehouden. 112, 113
Soult van zekere Vis in de zyde van een ſchip zoo hard gevonden dat m'er yzer mede vylen kon. 4, 5
Somer, ziet letter Z.
Sonne, ziet letter Z.
Spanjaarden d'aankomſt op Ternate ontzeid, en te Tidor wel ontfangen. 273
Specerye, Benjoin en Camfer op Sumatra veel gevonden. 195
Sterkte op Ceilon door de Mooren van Kolombo vyf Maanden heftig belegerd 153. De zelve geſloopt, en in een Comptoir veranderd tot den ontfang der Kaneel als een ſchatting aan Portugaal. 154
Sterrekykers advys by Magellaan ſchriftelyk opgeſteld aangaande hun gelegenheid in 't nauw der nieuw ontdekte Straat 292. Klagte over de Tafelen van Jan de Monte Regio 305. Ziet Andries de San Martin, letter A.
Straat door Magellaan ontdekt, met hoedanige Engtens en Gebergten gevonden. 290
Sufo Lary, getrouw Raadsman van den Hidalcan in verſcheide voorvallen 140. 144. Zoekt de dood van den Salebatecan te bewerken 145. Speeld den Koning van Biſnaga een poets uit wraakluſt. 146
Sumatra hoe van de Landbeſchryvers qualyk beſchreven 193. 't Zelve Eiland in zyn gelegentheid en Zee-engten beſchreven 194. Vrugtbaarheid in Benjoin, Camfel, Peper, Gengber en zyde 195. Der inwoonders Taal, Zeden en Regering 196. Eertyts in 29 Koningryken verdeeld. 197

T.

Tafelen der Joodze Wet hoe door Azaria ten dienſt van de Zoon der Koningin van Saba uit de Tempel genoomen. 102
Tamaris hoedanigen lekkere vrugt in Perſien. 339
Tamerlaan uit zeker Perſiaans verhaal

haal in zyn afkomſt beſchreven. 92
Tarbot Eiland door Magellaan ontdekt en benoemd. 297
Ternate met d'onderdanige Eilanden erflyk aan den Koning van Portugaal gemaakt 259. Na de dood van Boleiſe wegens de regeering van 't Ryxgebied jammerlyk overhoop geſmeten. 272
Thomè Pirez voor Gezant na China gezonden, komd aan den Berg Malenxam welkers gelegentheid beſchreven word 311. Bevind te Peking dat'er brieven aan den Koning gekoomen zyn tot nadeel der Portugyzen 313. En dat zyn brieven aan den Koning van China niet getrouw vertolkt zyn, daar groot ſpel over is 314. Aan 't Hof van China voor een beſpieder des lands gehouden en 't Paleis verboden 316. Word van wegen zyn verdagte brieven gehoor geweigerd en word na des Koninx dood door den nieuwen Koning na Cantam gevangen gezonden 318. Te Cantam met al zyn volk gevangen 326. Daar hy ſterft en zyn geſchenken geplonderd worden. 327
Touwen en touwerk uit de haairige draden der Kocos-noten gemaakt, door gants Indiën gemeen. 55

V.

Valze Profeeten van ouwds altyd aan de Koninx hoven en hoe verre nog zelfs onder de Chriſtenen in ſwang. 549
Voet-angels, ontrent de Veſting van Bantam geſtrooid van wat gevolg in 't naderen van die plaats. 16-18
Vogelen, veel duizenden te gelyk door den Koning van Biſnaga geofferd. 135, 136
Vrouwen en Kinderen der gevlugte Mooren in Kolombo aan de deuren der huizen vaſt gebonden en wat'er op volgde. 152
Vuurbrakende Bergen in de Molukze Eilanden en der zelver zeldzame uitwerking nageſpoord. 239.

W.

Weveryen in kattoen, lynwaten en Zyde lakenen, op de Maldives Eilanden in groot gebruik en agting. 59
Winden hoe verſchillig in Ooſt-Indiën volgens de Jaar-getyden. 157-159
Winter op wat tyd in Ooſt-Indiën vald 156, 157. Hoe te Ormus. 169

X.

Xec Hamed en Xec Mahamud, twee Broeders, die te Chaul by beurten regeeren; en d'eene voor, en d'andere tegen de Portugyzen zyn 363. Doed verzoek aan Aga Mahamud om Antonio Correa op de huid te koomen. 376

Z.

Zand-gronden hoedanig aan 't Zuider deel van Sumatra Jaarlyx verloopen, en de vaard op 't Gouwd-

't Goud-Eiland gevaarlyk maken. 28
Zee-kaarten hoe te mets zoo wat *Fa la* opgemaakt. 306
Zee-vaart in Ooſt-Indiën, heeft zes Zomer en zes Maanden Winter, maar niet op een tyd. 160
Zonne, hoe door haar beweging oorzaak van 't veranderen der winden. 157
Zomertyd in Indiën, hoe verſchillig met die van Europa. 157, 158

EYNDE

Berigt voor den Boekbinder om de Figuren te plaatzen.

Figuur { *Ccc.* 1. / *Ccc.* 2. / *Ccc.* 3. / *Ccc.* 4. / *Ccc.* 5. / *Ccc.* 6. } tegen Pagina { 18. / 37. / 47. / 135. / 221. / 270. }

Pagina 111 derde regel van boven, voor *Glaudaleus*, leeſt *Glandaleus*. Pagina 237 derde regel van onder, voor *Kruis-nagel*, leeſt *Kruid-nagel*.

DE ROEM-WAARDIGE ZEE- EN LAND-TOGTEN

Door den vermaarden

FERDINANDES CORTES,

Als Bevel-hebber met een Scheeps-Vloot gedaan na

NIEUW-SPANJE EN MEXICO.

In de Jaaren 1518. *en vervolgens.*

Verhaalende inſonderheyd, de ongemeene Krijgs-bedrijven van *F. Cortes*, onder de *Tlaskalaanen* en *Mexicaanen*, onder welke avontuuren, de magtige Koning *Motezuma* heel 't *Mexicaanſe* Rijk ontweldigt, en aan de *Caſtiliaanſe* Kroon is eygen gemaakt,

Benevens de Zeeden deeſes Volks, de Hof-houding van Mexico, *en veele wonderen van Pragt en Rijkdom, die alle andere verhaalen te boven ſtreeven.*

Met noodig Regiſter en Konſt-Printen verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper, 1706.

Met Privilegie.

DE ROEM-WAARDIGE ZEE- en LAND-TOGTEN

Door den Vermaarden

FERDINANDES CORTES,

Als Bevel-hebber met een Scheeps-Vloot

gedaan na

NIEUW-SPANJE EN MEXICO.

In het Jaar 1518, *en vervolgens.*

Ondertuſſen dat de Vloot om deſe tijd meeſt gereed lag / om Zee te kieſen / wierden de Koninglijke Amptenaaren / beneffens de Schat-bewaarder Amador de Lares, wel haaſt ontwaar / welken toeleg Velaſquez maakte / om Ferdinand Cortes, het aanbertrouwd bevelhebberſchap te ontſaanen: 't geen ook wel haaſt aan Cortes ſelfs inſlichte / alſoo hy een man van ſoo snoggere geeſt was / dat hy wepnig narigts noodig had / om te vernemen / hoe de volk in de ſteel ſtak / daar hy alleen het aangeſigt van Velaſquez, toe in agt te nemen had / dog ſie eens / wat 'er gebeurde en hoe Cortes dit ſtuk ter hand nam: d' eerſte nacht toen hy dit kundig wierd / en dat een peder ſig om te ſlaapen ten ruſte begeeven hadde / ging hy ſijne voorſaamſte vrienden opwekken / en ſeide hen / dat hy ſig ſpoedigliſk wilde inſchepen, met het meeren-deel van ſijne vertrouwelingen, en ſo veel hy noodig oordeelde ter ſijne verdeedinge te zijn; hy begaf ſig verders naar 't ſlagt-huys / en tegen de wille der ſlagters / vervoerde hy alle het vleeſch / dat 'er gevonden wierd / en deed het naar de ſcheepen brengen / ten

1518.

Toeleg van *Velaſquez.*

Daar *Cortes* de lugt van krijgd.

Sijn voorſorg.

1518. tegenſtaande alle hunne klagten daar tegen / ſeggende / dat, indien de Stad gebrek aan vleeſch leed, hy daar over ſekerlijk ſtraf te draagen hadde.

Cortes begeeft ſig als Bevelhebber des nagts t' ſcheep.

Waar hy nam een goude keten van ſijnen halſe / welke hy gemeenlijk droeg / en gaf ſe hen; ſulks dat men ſonder verder wederſtreevingen te ſcheep quam / al-waar men reeds veel volks ingeſcheept vond / nademaal ſe alle eene groote begeerte hadden / om / als eerſtelingen van deeſe onderneeminge / te dienen. Middelwijl kreeg mi Velaſquez door de ſlagters hier af berigt / als mede door anderen / dat Cortes ſig onder zeyl begaf. Hy ſtond dan eerlang op / en de gantſche Stad wierd ter ſelver tijd in rep en roer gebragt / begeevende ſig veel volks van toen af met het krieken van den dag naar den oever. Soo draa als Cortes dit bemerkte / begaf hy ſig in eene gewapende ſloep met ſchiet-geweer wel voorſien / met hem neemende de vertrouwſten ſijns volks / en naderde de kuſt.

Redenen tuſſen *Velaſquez* en *Cortes* gevoert.

Waar op Diego Velaſquez hem dus toeboegde: hoe, mijnen mede-genoot, wilt gy dus zonder afſcheyd te neemen vertrekken? gy ſijt ſeker al te ſtreng, om in diervoegen van my te ſcheyden. Hier op gaf Ferdinand Cortes weder ten antwoord; mijn Heer, ik verſoeke u daar over vergeevinge; maar weet, dat deeſe en d' andere diergelijke ſaaken, ſoo draa als gedagt moeten te werk geſtelt worden. Gebiedt my dan alleenlijk, wat gy wilt, dat ik ten uwen dienſte doen ſal:

Diego Velaſquez, een ſoo ſtout beſtaan en beſluyt beſpeurende / wiſt niet wat t' antwoorden; en Cortes ſig eerlang vaſt naar de ſcheepen wendende / deed de zeylen op-ſetten en vertrok den 18. November, met meer dan 300 Soldaaten / maar van wepnig leef-togt verſien / nademaal de ſcheepen nog niet wel van alles waren upt-geruſt.

Cortes vertrekt.

En loopt in de haven van *Macaca*, alwaar hy ſig van leef-togt verſorgt.

Hy liep in de haven van Macaca, 15 mijlen van daar ſe vertrokken / alwaar men eenigen leef-togt vond / die den Koning toegehoorig was; en liet in 8 dagen tijds door d' Indiaanen meer dan 300 draagten van Cazabi-brood aan boord bringen / wer-

weegende neder draagt omtrent ten minſten 50 pon- 1518.
den / dat voor peder man / gedurende eene maand / genoeg was. Hy nam 'er ook varkens / gevo-gelte / en alle den leef-tocht in / als 'er gevonden wierd / ſeggende / dat hy 't by wijſe van koop met ſig voerde / en dat hy 't aan den Koning betaalen ſou. Van daar hield hy 't langs de kuſt van Cu-ba, en ontdekte een ſchip van Jamaica koomende / gelaaden met varkens / ſijden-ſpek en Cazabi, om ſulks te Cuba te verkoopen; en alhoewel dit den ſtuurman ſeer tegen de borſt was / ſoo voerde hem Cortes egter naar de Stad Trinidad, aan deeſe kuſt gelegen / en meer dan 200 mijlen van de Stad en haven van St. Jago; al-waar hy berigt kreeg / dat 'er na-by een ander ſchip met leef-togt ge-laaden paſſeeren moeſt / beſchikt zijnde voor den mond-koſt des volks / dat in de Mijnen van 't Landſchap Xagua arbeyde.

Cortes ſond dan de Kapiteyn Diego d' Ordas, met een Karabeel / om ſe naar de Haap St. Antony te voeren / waar mede hy ſig van hem ontſloeg / nademaal hy een gunſteling van Velaſquez was / en hem over ſulks wantrouwde; laſt geevende om 'er hem te verwagten. In de Stad Trinidad zijnde / deed hy ſijnen ſtandaart voor ſijn huys op-regten / waar in hy ſijn verblijf nam / en ver-kondigde ſijne onderneeminge / gelijk hy in de Stad St. Jago gedaan hadde / en gedroeg 'er ſig om wapenen te voeren / ſoo ten deele door ge-weld / als die hem gewillig wierden mede-gedeelt. Hy nam 'er inſgelijks den leef-tocht in en eenige paarden / in genoeg-doeninge den geenen / die ſe ge-hoorden / door beloften / die hy hen deed / ſullende ſe eerlang betaalen door de voordeelen / die hy be-haalen ſou. Hy ſcheepten 'er nog 100 ſoldaaten in / die daar van Gryalva waren / en 'er de vloot verwagteden / zijnde reeds met ongenegen om Cor-tes tot Bevelhebber te hebben; onderwijlen gaf men van alles / wat 'er ſig toedroeg / aan Velaſquez berigt. Ten deeſen plaatſe ſcheepten ſig ook de 5 gebroeders Alvarados in / te weeten / Pieter, Geor-

Cortes ontſlaat ſig van *Diego d' Ordas* eenen gunſteling van *Velaſquez*.

De 5 ge-

1518. ge, Gonçalo, Gomez en Juan, nevens nog anderen van aansien. Cortes schreef naar de Stad St. Spiritus 18 mijlen van daar gelegen / en maakte grooten ophef van sijne onderneeminge / dien hy voor hadde te doen / vertrouwende de volkeren sijne sijde te sullen kiesen / vermids hy veele lieden van gesag onder sig had; en gelijk het gerugt van sodanige groote dingen / als hy sig beloofde te verkrijgen / aller wegen verspreyde / soo quam 'er veel volk by-een / en onder anderen / waren 'er de voornaamsten van Juan Velasquez de Leon, bloedvriend van Diego Velasquez, als mede Alonso Hernandez Puertocarrero, Gonçalo de Sandoval, Rodrigo Rangel, Juan Sedeno, Gonçalo Lopez d' Ximena en Juan Lopez sijnen broeder. Insgelijks deed hy soo veele Indiaanen, als hy konde / tot sijnen dienst inscheepen. Van daar passeerde hy de Stad St. Christoffel, die ten dien tijde ter Zuyder kust gelegen was / en sedert in de Havana is overgebragt / alwaar hy soo veel leef-tocht laade / als hy krijgen en stouwen kon / en betaalde die / gelijk hy op andere plaatsen gedaan hadde.

broeders *Alvarados* scheepen sig met *Cortes* in.

Als mede veele andere van aansien.

Diego Velasquez nu konde d' ongehoorsaamheyd van Cortes niet wel versetten / maar hield hem voor eenen weder-spanneling / en voor eenen man / die tegen sijnen oppermagt opstond / en hadde alsoo eenen grooten weer-sin in deese beleedigingе. Nogtans vertrouwde hy / dat Cortes een eerlijk man was / en dat hy niets doen soude / dat sijn gesag verontwaardigde / nog dat hy eenigen ondankbaarheyd noemen konde. Toen hy nu de bedriegerye van Amador de Lares bemerkte / liet hy niet naa van se te ontveynsen. Maar sijne bloedvrienden Juan Velasquez, andersints El Borrego gesegt / Bernardino de Velasquez, en anderen / maakten 't geval nog straf-waardiger / en vertoorenden hem te meer / als mede nog eenen anderen / Juan de St. Millan genoemt / die sy den Starre-wiggelaar noemden / kortom alle gesamentlijk noodsaakten se hem het vermoogen / dat hy aan Cortes gegeeven hadde / te herroepen / seggende / dat hy

van

van hem geene erkenteniſſe te hoopen / en dat hy ſig erinnerde / dat hy hem gevangen gehouden had; dat hy ſeer behendig en bequaam was; en dat / ſoo hy 'er niet in 't kort in verſag / hy hem te verlieſen hadde. Velaſquez alle deeſe ſaaken in agt neemende / ſond eerlang met allen vlijt 2 boodens / op wien hy ſig grooteliyks vertrouwde / en die ſpoediglijk ſijne orders volvoerden / met bevel en laſt-brieven aan Franciſcus Verdugo, ſijnen ſchoon broeder / die Rechter van de Stad Trinidad was / met laſt / om de vloot aan te houden / nademaal aan Ferdinand Cortes het ampt van Bevel-hebberſchap ontſegt was / en dat men ten dien opſigte / ſijn vermoogens herroepen hadde. Hy ſchreef ook aan Diego d'Ordas, Franciſcus de Morlas en anderen / om daar toe aan Verdugo behulpſaam te weeſen. 1518.

Velaſquez ſend order om de vloot daar aan te houden.

Ferdinand Cortes, aan wien alles / wat 'er omging / niet verburgen was / ſprak geheym met Diego d' Ordas, die reeds van de Kaap St. Antony was wedergekeert / en met alle d' anderen / die hy geloofde de meeninge van Diego Velaſquez te begunſtigen / en bewerkte ſoo veel / dat den ſelven d' Ordas met Franciſcus Verdugo geſprek hield / ſulks hy hem ſepde / dat hy tot dus verre geene weder-ſpannighepd in den perſoon van Cortes bemerkt hadde / maar dat hy in tegen-deel / altoos een goed dienaar van Diego Velaſquez toonde te weeſen; en dat teſkens en ſoo meenig-maal als hy hem van ſijne vloot ontrooven wilde / hy gaa te ſlaan hadde / hoe Cortes in ſijn geſelſchap veele ridders ſijner vrienden had / en ten ſijnen dienſte / nevens veele ſoldaaten aan hem verpligt; en dat dit hem toeſcheen / eene groote verwerringe in de Stadt te ſullen veroorſaaken / als mede eene plunderinge / of ten minſten eenig ander diergelijk quaad; en aldus ſprak men 'er niet meer van.

Cortes weet door Diego d' Ordas, Verdugo in ſijn belang te wikkelen.

D'eenen deeſer boodens / Pieter Laſſo genoemt / woonde in de Stad / en begaf ſig op deeſe vloot; terwyl d' andere vraager van eenen brief was / die Cortes aan Diego Velaſquez ſchreef / door wel-

1518. weiker hy hem deed weeten: Dat hy wegens ſijne beleeftheyd ſig verwonderde, van hem dus gedagtig te zijn, en dat weder ſijn voorneemen was, om den Koning en hem inſgelijks in ſijnen naame te dienen, en dat hy hem bad, aan ſijne bloed-vrienden geen meer gehoor te geeven. Van gelijken ſchreef hy mede aan ſijne vrienden Amador de Lares, Andries de Duero en andere.

De boode vertrokken zijnde / deed hy de vloot verhaaſten / verwaardigde de wapenen / en liet de 2 ſmids / die in de Stad waren / aan harnaſſen / 't ſchiet-geweer / ſpieſſen en pijlen arbeyden. Cortes ſig dan verbeeldende / lang genoeg ſijn verblijf in de haven van Trinidad gehad te hebben / en 'er niet meer te verrigten vindende / ſcheepte hy ſig met het meeren-deel ſijner manſchap in / om naar d' Havana te gaan / volgende de Zuyder-kuſt; en ſond te lande Pieter d' Alvarado met het overige der ſoldaaten / om 'er nog anderen te vergaderen / die ſig langs den weg in verſchepdene gehugten bevonden / nademaal d' Alvarado van eenen ſagten en goeden aart was / en ſeer bequaam om krijgs-knegten te werven. Hy ſond inſgelijks Eſcalante naar een ſchip / als een byſonder vriend van hem zijnde / om langs de Noord-kuſt te zeylen / en deed 'er de paarden te lande ſenden. Eyndelijk ontmoeten ſig d' Alvarado Eſcalante, en de paarden onderling / nevens alle de ſcheepen van de vloot uyt de Havana, behalven 's Admiraals ſchip / waar in Cortes was / die hy nagt afdwaalde; en alſoo 'er 5 dagen verliepen / ſonder dat hy te voorſchijn quam / vreesde men / dat hy in de Los Jardines, naaby 't Eyland Pinos, vergaan was / nademaal 'er ſeer gevaarlijke banken waren: der halven ſonden ſy 3 ſcheepen uyt / om hem op te ſoeken; die / om ſig te verwaardigen / en te betwiſten / wie 'er gaan ſou / nog 2 dagen tijds toebragten / ſonder dat hy te voorſchijn quam. Dit nu gaf oorſaak / dat men in onderhandelinge trad / wien men het beſtier der vloot opdragen ſonde / in verwagtinge / dat Cortes middelerwijl opdagen mogt;

Scheept ſig in de haven van *Trinidad* weder in.

En vertrekt naar de *Havana*.

Alwaar mede d' *Alvarado* en *Eſcalante* aankoomen.

Blijft *Cortes* met ſijn ſchip achter.

mogt; deese/ alsoo sijn schip met het beste der gantse vloot gelaaden was/ geraakte aan de kust van Los Jardines, en verviel 'er eenige tijd op 't droog; dog sijne gewoone naarstigheyd gebruikende/ als mede sijnen onverschrokken moed/ deed hy 't eerlang ontlaaden/ waar toe hy eene bequaame plaats vond/ die na-by gelegen was. Zulks/ dat toen het schip een weynig geligt wierd/ hy sig herstelde/ en 't op een dieper grond liet voeren/ waar naa hy 't eerlang weder deed herlaaden/ en sig zeyl-ree vindende/ quam hy in de Havana aan/ alwaar hy met groote toejuichinge ontfangen wierd/ en nam sijn verblijf ten huyse van Pieter de Barba, Onder-bevel-hebber van Diego Velasquez, alwaar hy sijnen standert opregte/ en sijnen reys-togt liet afkundigen. Toen lieten 'er sig ook Franciscus de Montejo, Diego de Soto, of de Toro, Angulo, Garcicaro, Sebastian Rodriguez, Pacheco, Rojas, Santa Clara, en de 2 gebroeders Martinez en Juan de Nagera, vinden/ dat alle lieden van aansien waren/ die sijne sijde hoosen. 1518.

Komt eyndelijk mede aan te landen.

Ferdinand Cortes, gehoozt hebbende den tweespalt/ die geduurende sijn afweesen/ was voorgevallen/ sond Diego d' Ordas met een schip naar den hoek van Guaniguanico, en sulks in een gehuchte der Indiaanen, om varkens en Cazabi te laaden/ en wat hy 'er vinden mogt/ nademaal hy eene der geenen geweest was/ die den onlust aangeregt hadde/ en om deese reden/ oordeelde hy 't noodig/ hem by d' anderen te houden; doende vervolgens groote blijt/ om alles te vervaardigen. Hy deed het geschut te lande voeren/ bestaande in 12 kleyne metaale stukken/ nevens eenige Valkonetten; geevende last aan Messa dit te verrigten/ en beschikte dat Juan Catalan, Arbenga, en Bartolomeus d' Usagre, op 't suyveren en bereyden van 't buspoeder/ op-sigt hadden. Als mede in 't vervaardigen van allerley schiet-geweer. Aan anderen gelaste hy/ dat/ nademaal 'er in deese landen veel kattoen te bekoomen was/ dat se de

Diego d' Ordas om leeftogt uytgesonden.

Cortes wend allen vlijt ten verrek aan.

1518. borst-wapenen daar mede genoegsaam vulden / om de pijlen te wederstaan / als mede voor steenen / Zagayen en andere diergelijke krijgs-tuygen bestand te zijn / waar van sig d' Indiaanen bedienden. Ter deeser plaatse begon hy sig als eenen bevelhebber te gedraagen / nademaal hy de ampten van Hofmeester, Kamer-dienaar, Scherm-meester en andere ampten vergaf.

Als alle deese saaken dus voorvielen / en vervaardigt waren / en dat men de stallinge der paarden gereed hadde; quam 'er Gaspar de Garnica, dienaar van Diego Velasquez, ondersteunt zijnde van sijnen schoon-broeder Franciscus Verdugo, Diego d' Ordas, en anderen / aan wien men last gegeeven hadde / dat men de vloot te Trinidad aanhouden sou / met order behelsende; dat Pieter Barba sijnen Luytenant in de Havana, sig van den persoon van Cortes verseekeren moest / nevens nog andere brieven mede brengende / voor d' Ordas, Juan Velasquez de Leon en andere sijner magen en vrienden; te eynde sy sijnen Luytenant / by deese gelegentheyd / behulpsaam waren. Behalven dit / was 'er nog eenen geestelijken de la Merced, die sig naar de vloot begeeven moest / en toen in de Stad St. Jago was / deese gaf aan broeder Bartolomeus d' Olmedo berigt van den last / die Gaspar de Garnica hadde / en daar waren 'er / die geloofden / dat Amador de Lares en Andries de Duero hem 'er van verstendigt hadden.

Velasquez gelast de Persoon van Cortes in versekering te nemen.

Als nu Cortes reeds Diego d'Ordas van de hand gesonden had / nademaal hy een man van gesag was / en dat den anderen / wien hy 't meest te dugten stond / Juan Velasquez de Leon was / een man van agtinge en dapperheyd / en die veele vrienden had / soo vond hy middel uyt / om hem in 't geheym te spreeken / en handelde soodaniger wijse met hem / en veele anderen / dat men ter deeser plaatse deed / gelijk men in de Stad Trinidad gedaan hadde; sulks men alles bewimpelde. Soo dat Pieter Barba Luytenant in de Havana door Gaspar de Garnica aan Diego Velasquez schreef / dat sijne beveelen te

Maar bevreedigt sig met Juan Velasquez de Leon, vriend van Velasquez.

te laat gekoomen waren; nademaal Cortes ſig van veele ſoldaten geſterkt ſag / wel gemoedigt ter ſijner verdeedinge te ſtrijden / en die hem boven maaten genegen ſtonden; en dat alduſ te dugten ſtond / dat / ſoo pemand op ſijn perſoon ondernee-men mogt / hy 'er geen goed eynde van ſien ſou-de / en dat daar en tegen gebeuren konde / dat de Stad dooꝛ hen geplunderd wierd / en het meeren-deel van der ſelver inwooneꝛs / dooꝛ hem / met de ſcheepen vervoerd. Wijders had men in 't ge-dzag van Cortes niet geſien / nog bemerkt / dan te-kenen / die waardig waren / hem dienſt te doen / en om ſijne oꝛder te looven / behalven van hem te hinderen in 't vervolgen van ſijn oogmerk / waat dooꝛ hy ſig ten Beveelhebber deſer vloot verkooren ſag. 't Was derhalven / dat Cortes ſelve eenen bzief van verpligtinge aan Diego Velaſquez ſchzeef / en hem verſekerde ſijnen dienaar te weeſen / hem biddende / geen gehooꝛ te geeven aan den geenen / die hem het tegen-deel wilde verwittigen. En dooꝛ ſoo veel alle deſe wederwaardigheden te ſijnen togt niets boꝛderden / en dat dit geen dooꝛdeel aan-bzengen kon / ſoo deed hy egter alle vlijt / om eer-lang van 't Eyland Cuba te vertrekken. Hy liet dan de paarden inſcheepen / en gelaſte aan Pieter d'Alvarado, om een goed ſchip / St. Sebaſtiaan ge-noemd / te neemen / waar mede hy ten Nooꝛden tot aan de Kaap St. Antony te wenden had / en dat hy aan Diego d'Ordas ſepde / hem te verwagten / ſulks hy eerlang ſig by hem voegen ſou. Na hoe veel tijds hy nu hier van daan vertrok / ſullen wy ſtraks / onder de vooꝛvallen van 't jaar 1519. ag-tervolgen. Scheept eenige paarden in, en vervaardigt ſig ten vertrek.

Soo wy dan vooꝛ 't overige deſes jaars / Fer-dinand Cortes in de Stad Havana laaten / willen wy tegenwooꝛdig als een in-las verhaalen / hoe de vaders Hieronymiaanen dagelijks hun oogmerk / in 't beſtieren der Indiaanen, en by-woonen in de gehugten / vervolgden / ten eynde ſy menſchelijker leeven konden / en men hen te ligter in de Chri-ſtelijke gewoontens en onder de Wereldlijke beſtie-

1518.

De Vaders *Hieronymiaanen* doen 30 gehugten voor de *Indiaanen* bouwen.

Kinder pokjens doen veele *Indiaanen* sterven.

ringe / onderwijsen en beteugelen kon; reeds hadden se 30 gehugten / en eenen overvloed van Juca, ten onderhoud en bestaan; en de Kerken waren van cieraaden / en andere benoodigde saaken ter voortbouw des Gods-dienst voorsien. Dog de siekte der kinder-pokken / waar van wy reeds hier vooren gerept hebben / en veele Indiaanen onderheevig geworden waren / verhinderde sulks t' agtervolgen; nademaal / toen dese quaal sijn oorsprong van elders gekreegen had / door de hette des Lands te swaarder wierd / en vermits de quaal selve uyt hette ontstond / en dat d' Indiaanen sig gewoon waren / by-naar t' elkens in de Rivieren te wassen / soo wierd het water van dese vuurige quaal insgelijks besmet / waar door 'er veel in weynig tijds storven.

Reden-voering over deese quaal.

Men seyde / dat dese quaal uyt Castiliën overquam / en datse door 't middel van den handel der Castiliaanen, tot desen Land-aard over-ging. Dog andere van de oudheyd deses Lands ondervraagt zijnde / bevestigden / dat deese quaal uyt Castiliën niet ontstaan was / maar voor natuurlijk onder d' Indiaanen gehouden wierd; dat sy 'er van tijd tot tijd mede besmet waren geweest; en dat het selfde in alle d' andere Eylanden / en 't vaste Land van West-Indiën voor-viel; wantindien deese quaal 'er uyt Castiliën was over gebragt geweest / hadse mogelijk geene / dan de Castiliaanen, besmet; maar toen dit voorviel / en nog sedert / waren 'er geene Castiliaanen van aangedaan geweest. En ten proeve hier van / waren 'er in d' Indiën siektens / die de Castiliaanen onderhevig wierden / en niet d' Indiaanen en andere / waar mede de Castiliaanen besmet waren / in d' Indiën gebooren zijnde / en niet den geenen / die 'er uyt Castiliën over-quamen / nog selfs ook d' Indiaanen onderworpen bevonden wierden. En men sag aan 's Konings Hof / eenen Castiliaan te Las Charcas gebooren zijnde / van die gemeene siekte sterven / die toenmaals in 't Koningrijk Peru over-ging.

De sorge / die de vaders Hieronymiaanen op sig na-

namen / ſtrekte ſig niet alleen over d' Indiaanen upt; maar deeden ook watſe konden / om de Caſtiliaanen ingelijks te noodſaaken / datſe in den akker-bouw behulpſaam waren / nademaal deeſe Landen ſeer vrugtbaar bevonden wierden; en dooꝛ hun aanhouden / begon men Caſſia fiſtula, ten geneeſ-middel dienende / te planten / groeyende in ſoodanig een overvloed / dat het ſcheen dit aardrijk niet / dan dooꝛ deeſe ſooꝛten van boomen / geſchaapen te zijn geweeſt. 1518.

Als 'er in den jaare 1506. een inwooner van la Vega, Aguiloa genoemd / upt Canarie ſuyker-ried over-bꝛagt / en het ſelve plante / wies het 'er in gelijker wijſe / ſulks dat eenen Velloſa geheeten / inwooner van St. Domingo, Heel-meeſter / en van Verlanga gebooꝛtig zijnde / de bereydinge dooꝛ middel eeniger werktuygen aanweeſ / ſulks hy 'er de ſuyker upt trok / en 'er eyndelijk een ſoodanig werk-huys deed opregten. Sulker wijs dan de vaders Hieronymiaanen ſiende / dat de natuure deſ lands ſeer vrugtbaar was / en in agt neemende / dat het ſelve ſeer booꝛdeelig weeſen ſou / ſo warenſe gelaſtende / dat men aan yeder inwooner / om ſuyker-makerpen op te regten / 500 Peſos in goud verſtrekken moeſt; en daar wierden 'er in deeſen aanbang binnen weynig tijds / 40 der ſelver / ſoo dooꝛ water-leydingen / als het gebꝛuyk der paarden / op-gemaakt. Men heeft in agt te neemen / dat men van ouwelings af / geen ſuyker / dan van Valence en in gevolge van Grenada had / van waar ſe in Canarie over-gebꝛagt is / en van daar na d' Indiën, dat dan verooꝛſaakte / om 'er Negers te doen over-voeren / ſulks deeſen Land-aard beſt tegen den arbeyd kon. En dit was 't / dat de Portugyſen aanmoedigde / om de ſelve in Guinea op te ſoeken; dog alſoo de verſendinge daar van groot was / en dat de regten ſig ſeer vermeerderden / ſoo gebꝛuyktenſe de Koning ten aanbouw van een Paleys te Madrid, en vooꝛ een diergelijke te Toledo. De Negers bevond men ook het Eyland Hiſpaniola hen ſeer geſond te weeſen / nademaal 'er noyt een-

Aguiloa de eerſte brenger der ſuyker-rieden in d' *Indiën*.

En hoe de reden dat men 'er *Negers* heeft over gevoerd.

1518. nen door siekte sturf. Alsoo dan de Negers in Hispaniola hun natuurlijk eygen Land vonden/ gelijk ook de oranjes/ die 'er beter dan in Guinea tier hadden. Maar toen men se in de suyker-molens te werk stelde/ quamen 'er egter veele te sterven; sulks datse sig van den arbeyd t' ontheffen/ by troupen/ soo veel se konden/ op de vlugt begaven/ en begonden sedert oproerig te worden/ met aanregtinge van wreedheeden en veele dood-slagingen.

De Castiliaanen sig dan over de vrugt hunner arbeyd verheugende/ en in hoope zijnde/ van hunne begeerte/ die sy 'er uyt vermeenden te trekken/ vervuld te sien/ soo sond God over 't Eyland Hispaniola, en bysonderlijk over 't Eyland St. Juan, eene sware plaage/ die/ indien se van duur was geweest/ geduuriglijk het Eyland soude ontvolkt hebben; het waren de mieren/ die 'er in soodanig een groot getal gevonden wierden/ dat men se nooyt t' onderbrengen kon. Deese van Hispaniola veroorsaakten veel quaad aan de boomen/ maar die van St. Juan staken de menschen/ en der selver steeken waren gevoeliger/ dan die der wespen; en 't was onmoogelijk/ om 'er sig des nagts in 't bedde voor te beschermen/ indien men sig niet onder het selve/ van groote vaten vol waters versorgde. Deese van Hispaniola knaagden de boomen aan de wortel af/ en stonden na boven/ als of se door 't vuur van den Hemel versengt waren/ sulks dat het verlies en de schaade van soo veele schoone boomgaarden jammerlijk te beschouwen was. Ook beknaagden se de oranje-boomen/ welker veelvuldig/ en seer groot en schoon waren/ en men vond 'er geene/ die onbeschadigd bleeven. Aangaande de Cassia, als de soetste/ wierden ook eerlang vernield. De Vaders Franciscaanen hadden een tuyn in la Vega, waar in men veele oranjes had/ die soete/ drooge en suure vrugten droegen/ als mede de schoonste granaaten/ en Cassia, die dikke scheeden voort-bragten/ ter lengte van omtrent 4 spannen/ die meest alle verwoest wierden.

De Eylanden *Hispaniola* en *St. Juan* geweldig door de mieren geplaagt.

den. In de Erfſchappen / die in la Vega gelegen waren / gebeurden al 't ſelfde. De Caſſia-boomen nu / die 'er geplant waren / konden genoeg zijn / om 'er heel Europa en Aſia van te verſien / want men hadde die als brood genuttigd ; nademaal dit Vega ſeer vrugtbaar is / en 80 mijlen van de eene ter andere Zee begrijpt / zijnde van ontallijke beeken bevogtigt / die ſeer vermaakelijk zijn. Eenige een hulp-middel tegens deeſe plaag wiſſelende ſoeken / omgroeven de boomen ten beſten ſy konden / en ſogten dus de mieren met water uyt te roepen ; andermaals door vuur te verteeren / en vonden dus meer / dan 4 ſpannen onder de aarde / der ſelver eyeren en zaad / dat ſoo wit als ſneeuw was / men verbrande 'er een-maal een ſchepel vol / of twee / dog des anderen-daags vond men 'er de mieren weder in grooten getalle. De Geeſtelijken van St. Franciſcus van la Vega, rieden om een ſteen / ter ſwaarte van 3 / of 4 ponden / die vergiftigt was / ter ſelver plaatſe te leggen / en ſulks aan eenen heuvel / van waar de mieren hunne wooning aanbielen / en t' elkens / wanneer deeſe mieren ſtaken / vielen ſe dood ; en gelijk / als of ſe tot voedens geſonden waren / om ſe / die meer dan een halve mijl van daar ſig bevonden / aan te moedigen / om op dit banket te koomen / ſoo waren 'er de wegen als van vervuld; en ſoo draa als ſe op den heuvel gekoomen waren / en dat ſe deeſe ſteen geſteeken hadden / vielen ſe ter neder / ſulks dat t' elkens d' aarde van deeſen heuvel / ſoo ſwart als een kool was. Het ſterven deeſer dieren duurde ſoo lange / als het vergift op den ſteen werkſaam was ; dog alſoo de Geeſtelijken bemerkten / dat dit vergiftigen / wijders ſtank in hunne wooning toebrengen ſoude / ſoo beſlooten ſe hier mede upt te ſchepden / en waren over twee ſaaken ſeer verwonderd ; als eene / de aantrekkelijkheyd die de natuur en kragt aan gevoelijke en ongevoelijke ſchepſels geeft / gelijk men ſag aan deeſe kleyne dieren / die ſy dus van verre gewaar wierden / als of ſe beredent waren / of

1518.

Middel daar tegen met weynig nut te werk geſteld.

dat

1518. tingen en diensten der Dominicaaner en Franciscaaner Geestelijken die sy allerweegen langs de kust van Cumana, en in de vlakte van Chiribichi, deeden beteugelende de ongebondenheyd / die de krygs-lieden aan de Indiaanen begingen / door de vreese die sy hadden van gevangen te sullen worden en naar het verbod in straffe te vervallen / dat ten dien eynde gegeeven was / van waar ontrent sy van de Geestelijken konden aangebragt worden. Dog hier uyt ontstond wederom een ander quaad: want alsoo de Indiaanen bemerkten / dat de Castiliaanen seer gaarne slaaven kogten / soo deeden se strooperyen door 't Land / en namen andere Indiaanen gevangen; en als de Geestelijken door hunne naarstigheyd insgelijks deesen handel verhinderden / verkogten se die aan de Karibaanen, die hen alle kogten om se te slagten / gelijk men de schaapen doed.

Strooperyen om slaaven te krijgen.

Gelijk nu ook te deser tijd / Lope de Sosa, die een voorsigtig man van goede zeeden / en van Cordua geboortig was / met het destier van Castille del Oro versien was geworden / en gegaan was / om rekeninge van Pedrarias te vorderen / quam hy in den beginne van 't volgende jaar te Dariën, of voor 't sekerste / ten eynde van dit tegenwoordige. Hy hadde ten algemeene Stedehouder eenen Alarconcillo genoemd; hy voerde 4 scheepen nevens 300 man met sig. Dog naauwelijks was hy in de Haven aangeland / of hy offerde Gode sijne ziele / nademaal hy reeds voor sijnen aankomst siek geworden was. De tijdinge van sijne komst ter ooren van Pedrarias gekoomen zijnde / die sig toen in Dariën bevond / begaf hy sig / om hem te gaan ontfangen; dog hy vernam veel liever sijn dood / dan sijn komst. Egter begaf sig de gantse Stad derwaards / om 't lijk te vervoeren / en naa dat men het de laatste eere had aangedaan / deed men 't ter graave bestellen. Met hem hadde hy sijnen soon / Juan Alonso de Sosa gevoerd / wien Pedrarias naar verdienste ontfing / en wierd sedert Schat-bewaarder des Konings in

Aankomst van *Lope de Sosa* in *Dariën*, en dood.

Nieuw-

Nieuw-Spanje, en onderhield ſijne bedienden / ſoo lange hy in Darién wilde vertoeven. Ondertuſſen was de grootſte begeerte / die Pedrarias had / een reeckeninge van ſijne doeninge te geeven / om ſig deeſe onruſt te onttrekken / en deeſe die ſe geregtelijcker geeven kon. Ten dien eynde bragt hy te weeg / door middel van Eſpinoſa, om Alarconcillo te verpligten / van ſe te willen ontfangen / nademaal ſijn vermoogen wegens de dood van Lope de Soſa niet ge-eyndigd was; en dat / ingevalle de Koning hem niet wilde ſulks bewilligen / hy deſ niet dan inkt en papier ſou verlooren hebben. Eyndelijk bewilligde hy 't door deeſe dwang-reeden / ſonder dat pemand hem noodſaakte / noch eenige ſaak deed verwijten / en wierd alduſ van ſijne onruſt ontheeven. Niets was 'er nu hinderlijk / dan alleen te weeten / dat Pedrarias de verdeelinge der Indiaanen veranderen kon / en ſulks van nieuwes verrigten. 1518.

Alarconcillo ontfangt reckeninge van Pedrarias.

Eenige tijd te vooren was Gil Gonzales d'Avila met 3 ſcheepen aangekoomen / voerende 200 man / waar onder Andries Nino voor Opper-ſtuurman ſig bevond. Deeſen Gil Gonzales deed geene reekeninge voor Pedrarias, ſig verbeeldende / dat Lope de Soſa reeds in beſittinge van ſijn beſtier was; nademaal ſy ſedert het vertrek upt Caſtiliën goede vrienden waren. Hy liep dan in de Haven van Acla, die 50 / of 60 mijlen ten Weſten van Darién geleegen is / nademaal het toen de naaſte plaats ter handelinge met de Zuyd-Zee was / hebbende de kortſte weg om te Acla t' ontſcheepen. Maar alſoo Lope de Soſa nog niet aangeland was / vond ſig Pedrarias ſeer beleedigt / weegens het weynige ontfag / dat hy voor ſijn perſoon hadde; ſulks dat hy wilde het noodig te weeſen / dat Gil Gonzales ſig verootmoedigde / en aan hem ſchreef. Hy deed hem dan ſijnen aankomſt weeten / en verontſchuldigde ſig / van ſijnen pligt niet afgelegt te hebben / ſeggende / dat den blijk / die hy had moeten aanwenden / om te Acla in te loopen / reeden was / dat deeſe plaats nader en bequaamer / dan

Verſchillen tuſſen Gil Gonzales d'Avila en Pedrarias.

1518. die van Dariën was. Pedrarias ſonder eenig ongenoegen te doen blijken / deed hem dus antwoorden: Dat hy ſig verwonderde, als geweeten hebbende, dat hy Bevel-hebber deeſes Koningrijks was, hy'er ſig met ſoo veel volks, ſonder ſijn verlof te verſoeken, in ontſcheept hadde; of dat hy ten minſten kenniſſe gegeeven had, met welker voorneemen, hy 'er gekoomen was. Gil Gonzales vond dit antwoord wat hard / om te verduuwen; en om te weeten / wat ontmoeting Lope de Soſa gehad hadde / ſond hy Andries Nino met ſijne laſt-brieven naar Dariën. Nino aldaar aan-gekoomen / toonde de laſt-brieven aan Pedrarias, en verſogt hem te begunſtigen / in 't geeven der ſcheepen / die Vaſco Nunez de Balboa aan de Zuyd-Zee vervaardigd hadde. Waar op Pedrarias antwoorde: Dat deeſe ſcheepen hem niet gehoorig waren, en dat *Vaſco Nunes* inſgelijks 'er geen meer deel aan had, als alleen als Kapiteyn, en dat ſe aan 300 mannen toe-gehoorden, als helpers van den aanbouw geweeſt, door hunnen arbeyd en vlijt daar aan te koſt gelegt, wiens ſe nu bewaarden ten dienſte des Konings, in de ontdekkinge der Landen, en ter onderwerpinge der volkeren, tot groot-makinge van ſijnen Staat; dat hy de Koning van de waarheyd berigt geeven kon, en dat hy ſulks weetende, ſoo hy hem dan gebood het te doen, hy ſijnen wille voldoen ſoude. Andries Nino verſogt hem nogmaals / betuygende / dat hy / weegens ſijn verlies en aan-belang / verantwoordinge te doen hadde. Dog Pedrarias herhaalde ander-maal: dat hy eens anders goederen niet weg geeven kon, en dat hy derhalven niets hadde te doen, dan weder te keeren. Gil Gonzales eyndelijk ſijne beſendinge verlooren ſiende / beſloot in eygener perſoon Pedrarias te koomen verſoeken / op dat hem deeſe ſcheepen gegeeven wierden / na dat hem de Koning gelaſt hadde / en dat hy hem niet af-weegs weegens 't oogmerk / dat hy 'er mee voor had / in verwagtinge / dat 'er groote dienſten voor God en den Koning upt ontſtaan ſouden.

Die eyndelijk beſluyt *Pedrarias* te beſoeken.

De

De tegenwoordigheyd van Gil Gonzales hoor Pedrarias, verderfde voor hem niet veel / nademaal Pedrarias, ſig door de dood van Lope de Sotsi eeniger-maaten in ſijn beſtiet ſag verſterkende / en veranderde dus te ligter van gedagten / houdende die gemeenelijk voor hem / die ten eynde van hunne bepaalde tijd ſtrekt / als hunnen laſt mede brengd. En alhoewel hy hem veele beleeftheeden betoonde / ſoo weygerde hy hem nogtans de ſcheepen / even gelijk hy aan Andries Nino gedaan had / en ſeyde hem / dat hy 'er geene van in 't minſte deel voor ſijne gantſche vloot hem ſchenken kon. Na deeſe weygeringe keerde Gil Gonzales wederr naar Acla, alwaar hy eene der ſwaarſte werken ondernam / beſtaande in 't maaken van andere ſcheepen / in naavolginge der geenen van den landvoogd Vaſco Nunes gebouwt. Hoog alſoo 't niet voegen ſou / wegens den laſt / die Gonzales hadde / en het voornemen van ſijne Togt pets verder op te haalen; ſoo moet men alleen weeten / dat gelijk men eene deftige begeerte had / om den weg der Specery-Eylanden te vinden / en dat men reeds eene waare kenniſſe ervaaren hadde / dat die onder de land-ſchepdinge van de Caſtiliaanſche kroon vielen / ſonder die van Portugal te benadeelen / ſoo wende men alle moogelijke middelen daar toe aan / en alſoo men de hoope van dat verlooren had / wegens 't geene Vaſco Nunes aan de Zuyd-Zee dies aangaande hadde ontdekt / van derwaarts / waar hy de ſcheepen verbaardigde / hy den weg der Specery-Eylanden ſoude ontdekt hebben / door hoope inſgelijks / die Andries Nino gaf / nevens de medeſteminninge der geenen / die met hem vermeenden deeſe ontdekkinge te doen / nademaal Vaſco Nunes geſturven was: alſoo wierd dan beſlooten / dat hy ontdekkende ten Weſten 1000 mijlen ter Zee, of te Lande, af-leggen ſou, ſig ſtellende, en waagende meenigmaal 200 mijlen ten Zuyden, en eyndelijk ſoo verre het de ſcheepen brengen konden, en dat de gemelde Eylanden gevonden hebbende, hy naar ſijn beſte weeten ſig te richten had,

1518.

Maar weynig by hem op-doet.

Wat laſt *Gil Gonzales* hadde.

1518. ontdekkende die ſoo veele hy konde, vallende onder de landſcheyding van *Caſtilien*, en dat de koſten ſoo gedaan wierden, voor reekeninge van den Koning en *Andries Nino*, evenmaatig ſouden vallen; dat ten dien eynde hy hem, uyt d' inkomſten des Konings van 't vaſte-land, 3000 *Caſtellanos* ſchenken ſou, en dat uyt het voordeel, dat uyt deeſen togt ontſtaan mogt, het twintigſte gedeelte, ter verloſſinge der gevangenen, en andere goede werken, gebruykt ſou worden; dat men de beveelingen van *Pedrarias* in agt nam, voor ſoo veel die het goed onthaal der ingeboornen des lands betreffen; dat alles, wat gewonnen wierd, dienen ſou ter betaalinge van de koſten der uytruſtinge, en dat het twintigſte gedeelte daar van genoomen zijnde, het vijfde des Konings, nevens de koſten inſgelijks, al 't overige tuſſen den Koning, en *Andries Nino*, door evenmaatige verdeelinge gedeelt wierde, naar d' onkoſten, die d' een, of andere min, of meer gedaan hadde; dat de ſcheepen, die *Vaſco Nunes* gebouwt hadde, hem ſouden geleevert worden; en dat men hem 12 ſtukken geſchut, van die in *Darién* waren, nevens der ſelver behoefte verſchaffen ſou. Men maakte nog andere verdraags-punten / en men deed ſullks onder beloften van vergeldinge / indien ſijne onderneeminge wel geluk-te. Voor ſoo veel het nu noodig was / dat de Koning een algemeen Bevel-hebber der vloot benoemde / ſoo deed hy de verkieſinge op Gil Gonzales d' Avila, Schat-bewaarder van Hiſpaniola, dat toen eene der hoog-wigtigſte ampten was; en hy ſig ook toenmaals aan 't Hof bevond. Boven dat begiftigde de Koning hem met d' order van St. Jago, en beſchikte eyndelijk alles / wat ter deeſen onderneeminge verepſcht wierd / gelaſtende Lope de Soſa hem te begunſtigen / en onderſtand te doen; ſullks hy dan met ſijne 3 ſcheepen vertrok / en koers naar Acla ſtelde.

1519. Gil Gonzales dan in den aanvang van den jaare 1519. te Acla weder-gekeert / onder-nam de bouwinge der ſcheepen / tot ſijnen Togt noodig / ge-

gelijkerwijs Vasco Nunes gedaan hadde / om de Zuyd-Zee te bevaaren / en al-hoe-wel de Kapitein Gabriël de Rojas Stedehouder van Acla, die, door Pedrarias was aangestelt / nevens alle d' inwoonders / hem aan-sepden / dat hy sulks hier ter plaatse niet moest onderneemen / nademaal het gewurmte sig in 't hout sou inworteien / behalven nog andere weder-waardigheeden / die hem souden konnen ontmoeten / soo geloofde hy / dat sulks alleen gesegt wierd / om hem sijn arbeyd te doen staaken / en daar van af te wenden: des begost hy egter wat reeds gehakt was / met 8 paarden / door het hooge / en spitse gebergte / met de moepelijkste arbeyd / af te voeren / ter aan-bouwinge deeser scheepen; waar by nog quam het wepnige / en slegte onderhoud / dat se voor sig hadden / want sy waren genoodsaakt by Oncen te nuttigen / wat de paarden / die sy upt Castiliën hadden mede gevoert / op wagenen aanvoerden. Eyndelijk 't sy hierom / of dat dit volk dus nieuwelijks aangekoomen / in 't midden der enge bosschen / die hy-gevolge seer donker en verdrietig waren / en daar by ook niet gewoon waren alle deese ongemakken upt te staan / soo waren 'er van de 200 aangekoomene / niet dan 80 meer in leven overig. Insgelijks sturf 'er den Schat-bewaarder Juan Belandia, in wiens plaats Andries de Cereceda overging; dog niet tegenstaande alle deese wederwaardigheeden / liet Gonzales het werk der scheepen niet staaken / maar aldaar sig wat upt-gerust hebbende / vertrok met alles wat hy hadde ter andere kust; hy passeerde naar d' Eylanden de las Perlas, waar hy sig verder ter ontdekkinge verwaardigde. Hy was gantsch verwondert / dat de scheepen ten eynde van 40 dagen / als mede de Brigantijns vervult waren / als eene seldsaame en noyt gehoorde saake / nademaal deese scheepen soo veel arbeyds / hongers-nood / siekteng en dooden gekost hadden / eerse tot volmaakinge gebragt waren / siende die dus in wepnig tijds verdurven / en t' onbrupke gebragt. Gonzales nu was een

1519.

Gil Gonzales bouwd scheepen te *Acla* om de Zuyd-Zee te bevaaren.

welke scheepen in 40 dagen onbruykbaar worden.

1519. voorsigtig man; want al-hoe-wel dit verlies hem eene groote smette veroorsaakte / soo verloor hy egter den moed niet. Maar besloot in navolginge van Vasco Nunez weder te keeren / op dat hy andere scheepen bouwde / en al-hoe-wel sijn volkseer vermindert was / en dat hy sig niet genoegsaam sag die te bearbeyden / dewijl d' overige sig in eene quaade gesteltheyd bevonden / soo schreef hy aan Pedrarias, en versogt hem om onderstand. Alsoo hem nu Pedrarias ten antwoord gaf / dat met sijne meeninge niet overeenstemde / ging hy hem in Dariën vinden / en verkondigde hem eenen last-brief des Konings / waar door hy aan alle Bevel-hebbers gebood / 't zy wie die waren / onder swaare straffe / dat se hem sodanige hulpe / als hy begeerde / te verleenen hadden. Pedrarias dan versorgde hem een seeker getal Indiaanen van Acla, en Nombre de Dios, om den leef-togt te draagen / nevens eenige Castiliaanen ter hulpe / en dus keerde hy weder naar d' Eylanden de las Perlas, om den arbeyd der scheep-bouw te hervatten / waar van hy tijds genoeg door-bragt / gelijk wy hier naa verhaalen sullen. Men hield nu voor al verseekert / dat wat Pedrarias bewoogen had / van hem in den beginne soo qualijk te handelen / was / dat hy met sig een geselschap gevoert had / dat tot sijne versterkinge in deesen Togt diende sonder sijne bewilliginge.

Pedrarias neemt voor *Panama* uyt te breyden.

Hier vooren is gesegt / hoe Pedrarias aan den Koning geschreeven hadde / dat het noodig was / om Dariën t' ontvolken / en de hoofd-kerk naar Panama te verplaatsen / nademaal het land van Dariën t' ongesond was / en dat deese Stad sig niet konde doen bestand zijn. 't Geene Pedrarias niet deed / dan met voorneemen van Panama uyt te breyden / wegens dat hy oordeelde / dat voor den handel der Zuyd-Zee de Stad Nombre de Dios 'er gemakkelijker soude zijn / om dat se nader was. En alsoo de gelegentheyd van Panama sodanig ongesond niet was / dan Dariën, had hy 'er geene onbillijke redenen toe gehad / maar d' in-

inwoonders van Dariën wederstonden dit / soo veel sy konden / oversulks 'er hunne huysen reeds waren opgebouwt. Dog eyndelijk naa veele tegenstribbelingen / en woorden-wisseling ter eene / als andere zijde / beval de Koning aan Pedrarias, dat indien hy geduurig in sijne meeninge was volhardende / en dat het noodig was / deese Stad naar Panama te verplaatsen / dat 'er dan de hoofd-kerk kon gestigt worden / of ter eeniger andere plaatse / daar hy 't best oordeelen sou; en dat nu / na dat Lope de Sosa gesturven was / hy in sijn bestier tot nader order volherden konde. Toen deese brief aanlande / was Pedrarias in Panama, en soo draa als hy deesen last ontfangen had / schreef hy aan Gonzalo Fernandez d' Oviedo, die hy ten sijnen Stedehouder in Dariën gelaaten had / dat / wanneer hy de tegenwoordige ontfing / de Stad ontvolken sou / en dat hy te water en te lande / deed over-voeren alles / wat 'er in Dariën was; sulks dat yeder inwoonder sijne goederen pakte / en se tot aan Nombre de Dios over-voerde; en van daar met groote moeyten / en sukkelingen / eyndelijk in Panama bragt. Al 't geen wy verder onder de verscheyde Zee- en Land-Togten / van Alonzo Ojeda, Gonzale d' Ocampo, Pamphilio de Norvaes, en andere na de vaste kust van Chiribichi en Nieuw-Spanje, op 't Jaar 1520. verhalen en agtervolgen sullen.

1519.

Geeft last de bevolkinge van *Dariën* naar *Panama* over te voeren.

Ziet de Zee-Togten van 't Jaar 1520.

Om dan nu weder tot de Vader de las Casas te keeren / die van 't werven der bouw-lieden / met weynig opgedaan te hebben / gelijk wy hier vooren gesegt hebben / was weder-gekeert / nademaal Berrio sig sijne hulpe ontrokken had / liet hy egter niet naa / met nog sterker drift en besluyt / als hy te vooren te Barcelona hadde / de saak voort te setten; seggende / dat de kinder-pokken d' Indiaanen niet meer deed sterven / en dat het derhalven hoog noodig voor 't belang des Konings was / en het doen vervolgen van sijne inkomsten / om 'er bouwlieden te senden / en dat men hem de woonlingen en erfgoederen gaf / even als de Koning in Hispa-

De las Casas bevlijtigt om boeren naar d' *Indiën* te senden.

1519. niola om te beſtaan voor ſig hield / in verwagtinge / dat ſe pets van hun gewin en arbeyd opgelegt hadden. Maar voor ſoo veel ſe de vaders Hieronymiaanen verhogt hadden / geloovende dat de Koning van deeſen inkomſt geen groot voordeel trok / en dat de voorſtanders daar van veel meer namen / dan 't waardig was ; hy verſogt dan / dat men hem eenen laſt-brief gaf / die behelſde / dat d' amptenaaren des Konings een jaar geduurende de ahkerlieden t' onderhouden hadden / gelijk de Koning reeds van ſynen 't weegen belooft hadde aan die geenen / die ſig aan te bieden quamen / om naar d' Indiën te vertrekken. Maar alſoo 't aan den Biſſchop van Burgos ſcheen / dat het den Koning te koſtelijk vallen ſou / ſoo wederſprak hy 't / ſulks dat de vader de las Caſas deeſe onderneeminge agter-liet / en eene andere te verde vragt / die beſtond / om aan de vaſte kuſt 100 mijlen lands te verſoeken / alwaar ſig nog ſoldaat / nog matroos vervoegen mogt / op dat de Dominicaaner geeſtelijken / d' in-voorlingen des lands genoegſaam konden prediken en onderwijſen / bupten den onluſt en de weder-waardigheeden / die hen deeſe ſoldaaten en ſcheeps-lieden toebragten. En voor ſoo veel hy 't er nog een tegen-ſeggen in vond / ſoo ſtelde hy 't aan de Nederlandſche gunſtelingen van 's Konings raad voor / en aan den Doktor Mercurino Gatinara, Milaneez, en Groot-kancelier / die 't er nieuwelijks aangekoomen was / ſulks ſy een middel vonden / waar door de Koning in deeſe landen de in-komſten ontfing / ſonder dat het hem pets koſte ; mits 't er geene quamen / dan die geenen / die vader de las Caſas benoemde ; hy verſogt alleen 50 mannen / die hy verkieſen ſou / en in 't wit laken gekleed wierden / met roode krupſſen op de ſelfde wijſe / als die van d' order der Calatraven, en van ſekere takken op peder arm aangehegt waren / op dat ſe aan d' Indiaanen, verſchillende van die geenen / voorquamen / als ſy reeds geſien hadden / en die hem beter handelden / als ſe te voren geweeſt waren ; en ingevolge dit doende /

Mercurino Gatinara Groot-Kancelier.

de / in ſodaniger wijſe met ter tijd / dat dan ſijne hepligheyd en de Koning / onder dit kleed / eene geeſtelijke broederſchap inſtelde. Eyndelijk ſie hier d' uytvinding / waar door de vader de las Caſas vermeende / alle d' Indiaanen aan de kuſt van Cumana tot ſig te trekken / waar door hy in 't overeenkoomen eenen vreede en vriendſchap met dien landaard wilde aangaan / en bleef 'er ſteeds by / 't geen wel noodig was / weegens de ſcheepen / die allerwegen langs deeſe kuſt heentupten / en 'er het volk oproerig maakten. 1519.

Om nu de Nederlandſche Staats-lieden te meer te verpligten / om hem al wat hy verſogt in te willigen / bood hy hen volgende voorwaardens aan: als eerſtelijk; dat hy alle d' *Indiaanen* der land-ſcheydingen, die hy binnen 2 jaaren beſogt (die meer dan in 't getal van 1000 ſouden zijn); dat ſe met de *Caſtiliaanen* weder vereenigden, en in vriendſchap leefden; dat in den omtrek van 1000 mijlen, die hy bepaalde, van 100 mijlen boven *Panama*, van de vloed, die men *Rio Dulce* noemde, en tegenwoordig de vloeden 't land van *Los Arvacas*, langs de kuſt ſtrekkende, tot op de 1000 mijlen quamen in den tijd van 3 jaaren, en dat vervolgens gekoomen zijnde in 't eerſte land, hy in ſodaniger wijſe de Koning daar af doen trekken ſou, 15000 dukaaten tot rente, die d' *Indiaanen* hem ten ſchattinge der 3 eerſte jaaren betaalen ſouden, en in 't vierde 30000 dukaaten, vermeerderende aldus in 15000 dukaaten, het vijfde en ſeſde jaar; alſoo dat deeſe vermeerderinge moeſt loopen tot op 60000 dukaaten in inkomſten, op het tiende jaar. Hy bood nog aan om 3 gehugten te ſtigten en te bevolken, in welker yeder hy 50 *Caſtiliaanſche* inwoonders plaatſen ſou, nevens by yeder eene ſterkte te bouwen; dat hy tragten ſou de vloeden, Rivieren en landen, waar men goud vond, kundig te worden, en des eerlang berigt geeven, op dat de Koning van de waarheyd wierde verſtendigt; hy verſogt 1000 mijlen in uytgeſtrektheyd, met voorneemen om *Pedrarias* van 't

Aanbiedingen van de las Caſas gedaan.

1719. genoeg deeden; dat hunne ampten beter en hoogdravender waren, dan der geenen van 's Konings Raad, en dat ſe derhalven hier gekoomen waren, om hen te noodſaaken, het voor-gevallene onregt te verbeteren, als ſig in d' *Indiën* toegedraagen had, en dat, ſoo ſy 't niet deeden, ſy tegens hen prediken ſouden, als tegen die geenen, die Godts wet niet in agt namen, nog die niet deeden, wat ſe ten dienſte van hunnen Koning ſchuldig waren te doen, en dat ſy ſulks doende, eerſt als-dan voldoen ſouden aan 't Prediken des *Euangeliums*. Don Garcias de Padilla, die een ervaaren man was / en eene der Raaden / nam het woord op / en ſeyde; deeſen Raad heeft gedaan, wat ſe te doen ſchuldig was, en heeft in veele goede ſaaken voorſien, voor 't wel-zijn der *Indiaanen* aangaande, dat men u doen beſchouwen ſal, al-hoewel uwen agterdogt ſulks niet verdient heeft, op dat gy dan ſiet, waar ſig uwe ligtvaardigheyd en uwen hoogmoed al toe ſtrekt. Wederom herhaalde den Dokter *de la Fuentë*: gy vertoont ons; Heeren / de laſtgeevingen, die u ingewilligt zijn; en indien ſe geregtigd zijn, ſullen wy ſe looven, en ſoo niet, ſullen wy 'er tegen onſe Predikinge rigten, en vervloeken den geenen, die ſe ſullen gemaakt hebben; dog wy gelooven niet, dat uwe heerlijkheeden van die geenen zijn ſullen.

Het woord word op door *Garcias de Padilla* uyt naam van den Raad.

De Predikanten weder voor den Raad geroepen.

Den volgenden dag deed den Raad wederom de 8 Predikanten ter gehoor roepen / voor wien veel oude en nieuwe wetten en ordeningen geleeſen wierden / raakende het goed onthaal der Indiaanen, waar mede toen den tijd ten eynde liep. Eenige dagen daar naa / quamen de 8 Predikanten weder voor den Raad / met seer groote geſchriften / die hunne redenen inhielden / betreffende de verbetering, van 't geene ſy misſlagen noemden / dat dan door den Raad ſeer waardiglijk ontfangen wierd / en hen ſeyden / dat ſy 't onderſoeken ſouden / en order ſtellen op 't geene noodig diende verrigt te zijn / en ſig / ſoo veel als ſe konden / van deeſe berigt-geevinge te ſullen dienen / ingevolge

dan

dan de Predikanten weder vertrokken. Als onder- 1719.
tussen de Groot-kancelier en den Heer de Gevers
van de grensen van Vrankrijk was weder-gekeert/
liet de vader de las Casas van sijne aanfoekinge
niet af; maar als hy sag/ dat alle sijne agtervol-
gingen niet en vorderden/ (sig vertrouwende in de
gunst deeser Nederlandsche gunstelingen/ of mis-
schien door den raad van eene van hen/) soo be-
sloot hy/ den gantschen Raad van Indiën ter sijde
te setten/ en boven al den Bisschop van Burgos,
nademaal nu de Nederlanders seer genoegt wa-
ren/ dat 'er sig onder de Castiliaansche Staats-lie-
den eenige afweesig bevonden/ waar mede sy be-
ter by den Koning stonden/ en bysonderlijker in
het bestier/ soo bewerkten sy dusdanig met sijne
Majesteyt/ dat hy andere persoonen tot eenen an-
deren Raad noemen sou/ die onsijdig in deese party
waren om deese verschillen kundig te worden. Die
nu genoemt wierden/ waren Don Juan Manuel,
die van Koning Philips de I, eenen gunsteling
was geweest/ en Don Alonso Tellez, broeder
van den Mark-graaf de Villenas, oudste Soon
van Don Juan Pacheco, die ten tijde van den Ko-
ning Don Henrik de IV, in groote agtinge was/
dit waren de Raaden van Staat en Oorlog/ en
de voorsigtigste Heeren van dien tijd. De derde
was de Mark-graaf d'Aguilar, die insgelijks eenen
Raad van Staat verstrekte/ en 's Konings Op-
per-Jagermeester was. Ook wierd eenen seeke-
ren Vargas benoemt/ die ten tijde van den Catho-
lijken Koning Algemeen-Schat-bewaarder was ge-
worden/ een voorsigtig man; en alle de Nederlan-
ders van den Raad/ nevens den Kardinaal A-
driaan, waren algemeene Inquisiteurs; die dan
vergaderden dagelijks tegen den avond/ om van
deese saake te handelen/ nademaal de hoog-noo-
digste saaken en die van langen nasleep waren/ al-
soo de Koning nog jong was/ deed daags geen
minder werk verschaffen. Eyndelijk wierd 'er ten
deslupt gebragt/ dat het verdrag/ met den vader
de las Casas gemaakt/ werkstellig gemaakt sou
wor-

Vergaderinge van veele Raaden over de saaken van *de las Casas* belegt.

1519. vaſte land te verdrijven, dog men ſtond hem 'er maar 3000 van toe, te weeten van *Paria*, tot aan *St. Marta*; maar wat het veld lande-waards in belangd, men gaf 'er hem geene maate van, konnende hy ſoo veel neemen, als hy wilde. Hy verſogt ook, dat men hem 12. *Dominicaaner*. en *Franciſcaaner* geeſtlijken beſchikte, die te prediken wiſten, en ſo *Indiaanen* van *Hiſpaniola*, die ſig gewilliglijk inſtelden; dat men hem in beſittinge ſtelde alle d' *Indiaanen*, die men van 't vaſte land naar *Hiſpaniola* hadde vervoert, als mede aan andere Eylanden, op dat ſy ſig van daar weder naar hun land begaven; dat men aan ſo mannen het twaalfde gedeelte der Koninglijke inkomſten verſchafte, die men uyt huſine plaatſe trekken ſou, op dat ſy daar van genooten, en een gedeelte in 4 erffſchappen naa-lieten; dat ſe als Ridders gewapent wierden, en ſulks met goude ſpooren, en dat men hen wapens gaf, op dat ſe door deeſe uytſonderinge, hunne nakoomelingen gebruyken konden, ſoo wanneer ſe lieden van een wel-leeven en ſonder opſpraake waren, en dat ſe voor altoos vry van ſchattinge geagt wierden; dat, koomende eenigen der 50 te ſterven, de vader *de las Caſas*, wederom anderen in des ſelfs plaatſe benoemen kon, dat d' *Indiaanen* deeſe geweſten, onder gehoorſaamheyd zijnde, ſig niet onder eyſſinge van den Bevel-hebber ter wagt begeeven ſouden, nog niemand behoefden te dienen. Hy hadde nog veele andere dergelijke verzoags-punten / ſulks de vader de las Caſas, die niet voorſtellen wilde / om de wijd-loopigheyd te vermijden. Deeſe verzoags-leeden dan gemeen gemaakt hebbende onder de Nederlandſche gunſtelingen te Barcelona, (al-hoe-wel dat ſe niet geteekent waren / dan in 't volgende jaar /) deed hy ſe egter beveſtigen en gemeen maaken / en bragt te weeg / dat ſe mede in den raad van Indiën wierden ingelijft / dog niet toegen-ſtaande de las Caſas onaflaatelijk aanhield / om 'er den laſt van verlagtig te worden / ſoo ſcheen 't hem alnoos / dat 't de uytvoering wel van vertraagde.

Verdere verſoeken over ſijne voorneemens.

Ter

1519.

Ter selver tijd geviel het / dat den Groot-kancelier / en den Heere de Gevers sig naar de grensen van Vrankrijk begaven / om over een te koomen met die geenen / die 'er de Koning van Vrankrijk sond / daar van vreede gehandelt wierd / alwaar sy bynaar twee maanden toebragten; weshalven de las Casas sig verbeelde / dat de begunstiging hem ontbrak / en dat den Raad van Indiën sijn voorneemen niet regt behartigde; en alsoo de 8 Predicanten / die de Koning hield / den Eed waren nagekoomen / betuygden openbaarlijk / dat sy 't verbeteren wilden / sulks sy seyden / en dat indien den Heere de Gevers en d' anderen van den Raad niet genoeg deeden / om de handeling te doen werkstellig maaken / sy hooge bedreygingen deeden / van voor den Koning beklag te doen. Eyndelijk quamen alle deese 8 / (die Dominicaaner geestelijken waren) op seekeren dag in den Raad; d' eerste / die sprak / was broeder Michel de Salamanca, Dominicaan, die alles seyde / wat hem naar sijne meening geluste. De Bisschop van Burgos antwoorde hem / dat hy te vrymoedig gesprooken had; dat sulks om de versoeken van de las Casas te doen was / en dat des Konings Predikanten / sig niet te mengen hadden in saaken van staat voor den Raad hangende / nadien dat de Koning hen daar toe niet gesteld hadde / maar alleen om het Euangelium te prediken. Dokter de la Fuente, die eene der 8 Predikanten was / vervolgde daar op; dat sy hen niet in moeyten voor *de las Casas* steeken wilden, dog alleen voor den huyse Godts, dat sy dagten hun ampt mede te brengen, en voor des selfs verdeediginge, als sy verpligt waren, en daar op alle bereyd om hun leven op te offeren; en dat men ook niet voor vermetelheyd moest opneemen, dat 8 Doktoren in de Godheyd, die magtig waren te veroordeelen als een algemeene vergaderinge der selver, raakende de saaken van 't geloof en 't bestier der gemeene Kerke, als mede om te veroordeelen des Konings Raaden, nademaal de voorstanders niet ge-

Agt van 's Konings Predikanten onderneemen de Raaden van *Indiën* te berispen.

Wat hun voordragen was.

1519. gaf/ als hy had moeten doen; waar op hy veele saaken bybragt/ ingevolge van de tegen-werpingen/die men tegens hem gesmeed hadde/raakende nu het deel wegens de wepnige sorge/ die de amptenaaren der Indische saaken over de Koningklijke inkomsten hadden/ welken inkoomen hy in soo wepnig tijds een groote somme aanbood; over dit antwoorde hy seer uytvoerigklijk/ en gaf redenen/door welken hy liet sien/dat hy konde genoeg doen/ aan 't geene hy beloofde/ en sepde/ dat Pedrarias sedert 6 jaaren/ dat hy in Castilla del Oro hadde geweest met dat/toen hy upt 't Koningrijk vertrok/ de Koning reeds 54000 duikaaten tot onkosten gemaakt had; dat hy 'er een Millioen goulds van hadde agter-gehouden/ soo wel voor hem/ als voor sijne Bevel-hebbers; behalven dat hy in den Oorlog een onepndig getal menschen gevangen/ en doen snenbelen hadde/en dat alles/ wat hy 'er de Koning van sond/ 3000 Pesos waren geweest/ die Juan Quevedo Bisschop van Dariën over-gevoert hadde; nademaal de Koninglijke amptenaaren door list en genoegsaam voorbedagtelijk onder hen/ 's Konings vijfde trokken/ houdende dus by-naar alles voor hunne wedde in/ en weegens 't overige/bewaarden sy 't voor hunne toekoomende ding-loonen/ sulks 'er niets van 't vijfde over-schoot.

De Bisschop van *Dariën* te *Barcelona* aangeland.

Men verstond nu/ dat geduurende deese tegenstribbelingen/ de Bisschop van Dariën te Barcelona aangeland was/en als het gerugte reeds daar van door 't gantsche Hof liep/ dat hy by de Nederlandsche Staaden seer welkom was/ en dat men hem dikmaals seer gemeensaam met hen sag handelen/ en in hunne hupsingen wel ontfangen wierd/ soo vernam men wel haast sijn voor-hebben/en men wist ook/dat hy den Koning een uytvoerig verhaal/ van de saaken der Indiën gedaan had; want alsoo de Vorst nog jong was/ waren ook de beraadingen veelvuldig. Oog de pest/die toen te Barcelona was/ veroorsaakte veele onlusten/ meer dan men gewenscht hadde/ wegshalben

den de Koning ſig in Molina del Rey ontkleed / en alle de Staats-lieden in de gehugten en kaſteelen daar omtrent geleegen. Onder hen / die vader de las Caſas begunſtigde / was den Biſſchop van Badajoz, Doktor Mota genoemt en geboortig van Burgos, die 's Konings Raad was / en alſoo men wiſt / dat de Biſſchop van Dariën ten ſijnen hupſe was gegaan / om het middag-maal te houden / ging 'er de las Caſas hem beſoeken; hy ontmoeten 'er ook Don Juan de Zuniga, broeder van den Graave van Miranda, die ſedert Bevelhebber van den Koning Philips de II, geweeſt had / een ſeer eerlijk Edelman / en met een groot verſtand begaaft / neevens Don Diego Columbus Admiraal der Indiën, die inſgelijks by den Biſſchop van Badajoz maaltijd hielden. Na dat de maaltijd gehouden was / begon de las Caſas, de punten van ſijne voorſtellingen ter beſcherminge / en ten gunſte van de Indiaanen voor te draagen / en verweet den Biſſchop van Dariën, dat hy niet door kerkelijke tugt tegens Pedrarias, ſijne Bevelhebbers en Koninglijke Amptenaaren / over de tyrannige daaden / die ſy begaan hadden / geding gehouden had; waar over men een lange / en breed-voerige twiſt-reden voerde / die nog langer ſou geduurd hebben / ſoo niet de Biſſchop van Badajoz het verhindert hadde. 1519.

De Biſſchop van *Badajoz* cenen begunſtiger van *de las Caſas*, legt onderhandelingen wegens hem aan.

D'uure gekoomen zijnde / dat hy naar 't Paleys gaan wilde / naamen alle / die by den Biſſchop van Badajoz gegeeten hadden / hun afſchejd van hem / en de Biſſchop ſpraak met den Koning / verhaalende hem wat 'er ten ſijnen hupſe / tuſſen de las Caſas, en den Biſſchop van Dariën was voorgevallen; en alſoo de Koning reeds van de verſchillen van de las Caſas was onderrigt / (nademaal de Nederlandſche Staats-lieden hem berigt gaaven van alles / wat 'er voorviel;) ſoo gelaſte hy / dat men den Biſſchop van Dariën, en de las Caſas verſtendigde / en dagvaarde van ſig ten derden dage in ſijne tegenwoordigheyd te laaten vinden / en dat hy hen beyde wilde hooren / en gelijk

1519. de ſaak / en die men verhandelen moeſt / de Indiën raakten / en dat dit den Admiraal Diego Columbus mede aanging / beval de Koning / dat hy 'er ſig inſgelijks liet vinden. Ter ſelver tijd quam te Barcelona eenen Franciſcaaner geeſtelijke / die in Hiſpaniola was geweeſt / onderrigt zijnde / dat de Nederlandſche Staats-raaden gaarne de klagten aanhoorden / die men tegens de Caſtiliaanen deed / die ſig in dit Eyland bevonden / en dat hy verſogt / om 'er met eenige waardigheyd weder te keeren / des predikte hy openbaarlijk tegens hen / en meer dan het beſtaan hem geoorlooft was / en tegens alle die geenen / die in Caſtilje waren / en het beſtier daar in hadden; ſulks dat de Staats-lieden niet en ſupinden van ſijne Predikinge by te woonen / om 'er hun voordeel by te doen. Deeſe Predikant quam met de las Caſas over een; en den tijd der gehoor-geevinge / die de Koning aan beyde de partyen beſtemd had / quamen eerſtelijk de Biſſchop van Dariën, en in gevolge de vader de las Caſas / met de geeſtelijken / die hem verſelden / in eene zaal / alwaar de Koning / om naar die van den Raad te gaan / moeſte door-paſſeeren. Als hy 'er gekoomen was / en in ſijne regter-ſtoel geſeeten / namen de Staats-raaden hunne plaatſe op / of nevens den Troon / wat laager; te weeten den Heere de Gevers, d'eerſte ter regter-ſijde van den Koning; en agter hem / den Admiraal; ingevolge de Biſſchop van Dariën, en den Licentiaat Aguirre. Ter ſlinker-ſijde plaatſte ſig den Groot-kanceliер / en agter hem den Biſſchop van Badajoz, en anderen in gevolg. De vader de las Caſas, en de geeſtelijke / waren tegens eene muur / of Baluſtrade leunende / beyde voor den Koning.

De Koning beveelt de Biſſchop van *Dariën* nevens *de las Caſas* voor hem te verſchijnen.

Den Koning hoord den Biſſchop van *Dariën* en *de las Caſas* in 't by-zijn van den Raad.

Terſtond daar op / als het ſtilſwijgen in agt genoomen was / ſtonden te gelijk aan weder-ſijde den Heere de Gevers, en den Groot-kanceliер op / en klimmende op de trappen der Troon / alwaar de Koning met eene groote ſtaatigheyd en deftigheyd ſat / boogen ſe de knyen ter neder / en ſpra-

ken

ken eenige tijd ſagtelijk met den Koning; waar na ſe van daar weder naar hunne plaats geheerd zijnde / derde de Groot-kanceliet (wiens ampt was het woord te voeren / en voor te ſtellen / waar van men beſlooten had in den Raad te handelen / 't zy de Koning aan- of af-weesig was / ofte het hooft en den voorſitter van de Raaden te zijn) dusdanigen aanſpraake: Eerwaardige Biſſchop, ſijne Majeſteyt beveelt u te ſpreeken, indien gy yets, raakende d' *Indien*, te ſeggen hebt? hy gebruikte het woord van Majeſteyt, nademaal het Raads-beſlupt van ſijne verkieſinge tot Keyſer, reeds aangekoomen was / en van toen af noemden alle de Caſtiliaanen, de Koning ons. De Biſſchop van Darien ſtond dan eerlang op / en gebruikte eene aangenaame en eerlijke voorreden / en ſeyde: Dat hy veele dagen driftiglijk gewenſcht hadde, deeſe Konſnglijke tegenwoordigheyd te ſien, en ſulks om redenen, die 'er hem hooglijk toe verpligten, en dat God hem nu de genaade deed, van ſijne begeerte vervult te ſien, hy herdagt, dat *Priams* aanſien het Konigrijke waardig was; Daar by voegende: Dat gelijk hy uyt d' *Indien* quam; en dat hy eenige geheymen, en ſaaken van groote aangeleegentheyd hadde, aangaande den dienſt des Konings, om ſe hem t' openbaaren, het alſoo ook niet geraaden was, dan ſe aan den Koning ſelve te uytten, en aan ſijnen Raad; en dat hy derhalven hem bad, van te gelaſten, dat alle, die niet van den Raad waren, vertrekken mogten. Na dat hy dit geſegt hadde / gaf de Groot-kanceliet hem een teken; en hy keerde ſig weder naar ſijne plaats; als het ſtilſwijgen in agt genoomen was; wende den Heere de Gevers, en den Groot-kanceliet ſig ter tweede repſe weder voor den Koning / naar d' oorde / die ſy reeds beraamt hadden; vervolgens hebbende beraadſlagt wat te doen was / en weder in hunne plaats gekoomen zijnde / ſeyde de Groot-kanceliet: Eerwaarde Biſſchop, ſijne Majeſteyt gelaſt u te ſpreeken, ſoo gy yets te ſeggen hebt. Hoog den Biſ-

1519.

Reden by den Biſſchop van *Darien* voorgebragt.

1519. schop ontschuldigde sig nogmaals / en seyde: dat de saaken, waar van hy te handelen had, geheymen waren, en dat hy se niet dan aan sijne Majesteyt, en aan sijnen Raad verklaaren mogt. Waar op den Heere de Gevers, en den Grootkancelier sig voor de derde-maal als vooren in order voorstelden / en weder ter hunner plaatse keerden; waar na de Kancelier seyde: Eerwaarde Bisschop, sijne Majesteyt gebied u te spreeken, indien gy eenige saaken voor te stellen hebt, nademaal alle die geene, die hier tegenwoordig zijn, geroepen zijn geworden, om deesen Raad by te woonen.

De Bisschop eyndelijk weder opgestaan zijnde / seyde dan: Groot Magtigste Heer, de *Catholijken* Koning uwen groot-vader, die God ontbonden heeft, deed eene Vloot uytrusten, om in d' *Indiën*, het vaste land te bevolken, en het geliefde onse aller Heyligste vader, my ten Bisschop deeser eerste bevolkinge te verkiesen, en sonder de dagen op te tellen, die ik 'er in 't gaan, en weder-koomen heb toegebragt, zijn 't vijf jaaren, dat ik 'er my onthouden hebbe; en gelijk wy veele waren, en dat wy niet hadden, waar van te bestaan, meer dan op d' uyt-reyse noodig was, alle het overige des volks, als 'er waren, sturven van den honger, en wy, die over-gebleeven zijn, en het van de dood ontkoomen, hadden geduurende den geheelen tijd niets anders te bewerken, dan wooningen te maaken, en voor den mond-kost te sorgen. Gelijk ik dan gesien hebbe, dat dit land verlooren ging, sulks den eersten bestierder des selven een lasterlijk mensche was, en den tweeden nog erger bevonden wierd, en dat uwe Majesteyt ter goeder uure in deese Koningrijken gekoomen waart, soo hebbe ik beslooten, om hem te koomen rekeninge doen, van alles wat 'er voorgevallen is, als aan mijnen Koning, en Heere verschuldigt zijnde, en van wien men hoope heeft, om 'er in alles voorsienige in te sullen doen. En voor soo veel d' *Indiaanen* aangaat,

Sijn aanbelang voor den Koning ge-uyt.

na

na de kenniſſe der geenen, die in dat land geweeſt zijn, en die mijne eygene ervaarenheyd daar van kundig geworden is, en die van d' andere landen, die ik in 't afleggen van deeſen weg beſchouwt hebbe; deeſe volkeren zijn ſlaaven van de natuure, nademaal ſy groote agtinge voor 't goud hebben, ſoo dat men, om het hen uyt hunne handen te trekken, veel verſtands moet oeffenen. **De Biſſchop nog eenige andere redenen geſegt hebbende / die dit onderwerp raaken / ſtaakte te ſijn geſeg. Waar op den Heere de Gevers, en den Groot-kanceliet ſig weder begaven om met den Koning geſpreek te houden / waar na ſy ſig weder in hunne ſetels ſtelden / en de Groot-kanceliet ſende tot de las Caſas.** Mijn Heer *Bartholomeus*, ſijne Majeſteyt beveelt u te ſpreeken.

1519.

Waar op *de las Caſas* ſijne reden voortbrengt.

Na dat dan de Biſſchop van Darien geſegt hadde / wat hy noodig agte / ſpraak de baden de las Caſas **in deeſer voegen:** Allerhoogſte en Magtigſte Koning en Heer; ik, die eene der oudſte hender geenen, die naar d' *Indien* vertrokken, en 'er veel tijds hebbe toegebragt, hebbe met mijne eygene oogen geſien alles, wat 'er ſig toedroeg; nevens eene der geenen, die 'er uyt deeſen leeven ſcheyde, en mijnen eygenen vader was. Dit ſtondt, was ik bewoogen, niet, om dat ik beter *Chriſten* dan een ander wilde zijn, maar door eenen natuurlijk en gunſtig mededoogen, my naar deeſe Koningrijken weder te begeeven, om aan ſijne *Catholijke* Majeſteyt te doen verſtaan, wat 'er al in d' *Indien* voorgevallen was; ik bevond my in *Placencia*, men hoorde my met veel toegenegentheyd, en men beloofde my 'er in te voorſien, wanneer ſijne Majeſteyt te *Sevilje* ſoude zijn; dog het ongeluk wilde, dat hy onder weege zijnde ſturf; aldus was 't, dat nog mijne verſoeken, nog ſijn beſluyt, dat in der daad Koninglijk was, geen voortgang beoogen kon. Na dat hy nu overleeden was, deed ik mijne berigten aan de Bevelhebbers des Koningrijks, die de Kardinaalen van *Spanje*, *Ximenes* en *Tortoſa* waren, en in alles

1519. wat noodig was voorſorge droegen. Ingevolge uwe Majeſteyt overgekoomen zijnde, heb ik hem doen verſtaan den ſtaat der ſaaken, waar in men voorſien hadde, indien de Groot-kancelier niet te *Saragoza* geſtorven was. 't Is derhalven, waarom ik nu als van nieuws, om de ſelvige ſaake arbeyde, en daar ontbreeken geene vyanden der waare deugd, die in ſorge leeven, dat men 'er in voorſien ſal. Dog het aanbelang van uwe Majeſteyt, om hier naar te hooren, is te groot, verzeyſchende niet dan beveelen, dat men 'er in voorſie, laatende ter ſijde geſtelt, wat uw gewiſſe daar omtrent betreft, geene der Koningrijken, die gy beſit, noch die alle te gelijk, konnen niet evenaaren aan 't minſte gedeelte van de Staaten en Rijkdommen deeſer nieuwe wereld. Geevende dan nu des aan uwe Majeſteyt bericht, weete ik voorſeker, dat ik hem alſodanig eenen grooten dienſt bewijſe, als ooyt onderdaan aan eenig Vorſt, of Heere der wereld beweeſen heeft; niet om dat ik daar in eenig genot, of gewin ſoeke; nademaal ik niet booge, dan alleenlijk wat ten dienſte van uwe Majeſteyt zy, want het ſeeker is (behalven de agtinge, en d' eerbied, die men aan eenen ſoo magtigen Koning en Heere verſchuldigt ſtaat;) dat ik niet van deeſe plaats vertrekken ſou, om weder naar *Caſtilje* te keeren, dan voor den dienſt alleen van uwe Majeſteyt, behoudens de getrouwigheyd, en gehoorſaamheyd, die ik u als onderdaan ſchuldig ben, ſoo wy niet geloofden, daadelijk aan Gode eenen grooten dienſt te bewijſen. Dog God is ſodanig gevoelig, en yverende in ſijne eere, dat ik niets in deeſe ſaake ſou weeten te doen, dan ten aanſien alleen voor 't ſijne, waar in ik my verpligt agte, om ſoo veel ik magtig ben, te weeg te brengen, van in dusdaaniger wijſe te doen, dat 'er uwe Majeſteyts wel-zijn, en onſchatbaare dienſten uyt ontſprooten. En ik ſegge, en verſeekere ter betuyginge van 't geene ik koome voor te ſtellen; dat ik, van eenige gunſt-bewijſinge, of tijdelijke vergeldinge, die gy my ſoud willen,

of

of konnen doen, afstaa; en soo t' eeniger tijd 't zy nu, of te vooren, ik des ontfing, of yemand voor my, dat ik dan voor eenen bedrieger gehouden zy, en voor eenen mensche, die sijnen Koning en Heere bedroogen heeft. Na dit alles soo weet, Magtigste Vorst, dat de volkeren deeser nieuwe wereld, veele en bloeyende, en magtig zijn het *Christelijke* geloove t' omhelsen, en in alle deugdelijke oeffeningen, en goede gewoontens onderweesen wordende, aan te neemen, wanneer sy 'er door reedelijkheyd en niet door geweld toe gebragt worden; want sy zijn van natuure vrye lieden, en hebben hunne Koningen en Heeren, die hen naar hunne gewoontens bestieren. Wat aanbelangt dat den eerwaardige Bisschop heeft gelieven te seggen, dat se slaaven der natuur zijn, volgende wat de Wijsgeer segt, in den aanvang van sijne staat-kunde, waar op hy sig grond; het is 'er soo verre van verschillende, als den Hemel van d' Aarde af staat; en wanneer dat het alsoo ware; als d' eerwaarde Bisschop wil bevestigen, soo weete, dat die Wijsgeer eenen *Heyden* was, en ter Zaligheyd uytgeset; oversulks moet men sig van sijne geleerdheyd niet bedienen, dan voor soo veel ons Geloove, en de gewoontens der *Christelijke* Gods-dienst het gedoogen konnen. Onse *Christelijke* Gods-dienst is *Catholijk*, en algemeen, en sig mededeelende aan alle de volkeren der wereld, sy ontfangt een yeder sonder uytsonderinge, en beneemt geenen sijne vryheyd, nog sijne Heeren, nog stelt niemand in dienstbaarheyd, onder voorwendsel van slaaven der natuure te zijn, gelijk het schijnt, dat d' eerwaardige Bisschop wil te verstaan geeven; en derhalven is 't van uwe Koninglijke Majesteyts aanbelang, om 'er in den aanvang van sijne Regeeringe, regtschapen order in te stellen.

1519.

Na dat de las Casas sijne reeden voleynd hadde; naderden de Heer de Gevers, en de Groot-Kancelier wederom tot den Koning / om sig te beraaden / waar na sy weder in hunne plaats gekoomen.

Reedenen van een *Dominicaaner* voor den Koning.

1519. men zijnde; ſoo ſepde de Groot-kancelier tot den Geeſtelijke van St. Franciſcus; Vader, de Koning gelaſt u te ſpreeken, ſoo gy eenige ſaaken te ſeggen hebt: die dan aldus ſijne reeden aanhief: Heere! ik was bevoolen, om naar *Hiſpaniola* te vertrekken, alwaar ik eenige jaaren my onthouden hebbe, en daar zijnde, ter pligt van gehoorſaamheyd gelaſte men my de *Indiaanen* te tellen, en eenige tijd vervolgens beval men my het ſelve, en ik bevond, dat men 'er toen veele duyſenden hadde. Maar ſoo het bloed door een eenige onregtvaardige moord geweldaadig vergooten, eens wraake van de Goddelijke Majeſteyt vorderde? wat ſoude dan dit van ſoo veel volks, als men on-aflaatelijk verplengt hadde, niet wel doen? ik ſmeeke dan uwe Majeſteyt, om het bloed van *Jeſus Chriſtus*, en de wonden van *St. Franciſcus*, in wiens navolginge ik dit kleed draage, om te gelaſten, dat 'er ſpoedig in voorſien worde, uyt vreeſe, dat God over ons alle ſijne regtvaardige ongenaade, door ſtrenge ſtraf-pleegingen, niet uyt en ſtorte. De Geeſtelijken upt-geſprooken hebbende / beraade ſig weder-om den Heere de Gevers, en den Groot-kancelier voor den Koning / en ſig weder op hunne plaatſen herſteld hebbende / ſepde de Groot-kancelier tot den Admiraal dat hy ſpreeken hon / alſoo ſijne Majeſteyt hem ſulks gelaſte; die dan ſepde: de groote mis-ſtaltigheeden, waar af de Vaders verhaal gedaan hebben, zijn niet dan t' openbaar, en de Prieſters en Geeſtelijken, die ſe beſtraft hebben, en met woorden, en met opentlijke uytroep op de Predik-plaatſen, daar van zijn ſe waaragtige getuygen; dog alſoo dit geen ſtand grijpen wilde, hebben ſe 't noodigſte geoordeeld, om voor uwe Majeſteyt hunne klagten af te leggen. En veroordeeld zijnde, dat uwe Majeſteyt des een merk-waardig nadeel lijd, ſoo ontfange ik inſgelijks niet minder, nademaal, wanneer alles in dit Land verlooren wierd, uwe Majeſteyt niet aflaat van egter altoos Koning en Heere te blijven; maar voor my, dit verlooren zijnde, is 'er geene plaatſe ter Wereld,

Admiraal ſteld inſgelijks ſijn belangen voor.

reld, waar ik my onthouden kan; 't is dan deese, die oorsaake is geweest van mijne komst, om den *Catholijken* Koning, die God bewaare, deesen aangaande te onderrigten, en derhalven ook dat ik in uwe Majesteyt hoope, en hem smeeke, om agt in mijn aan-belang te neemen, dat seer groot zy, op dat na te hebben mijne regtvaardige klagten verstaan, het u behaagen mogt om 'er in te voorsien; nademaal uwe Majesteyt dit te vooren koomende, hy het merkelijke voordeel mogte erkennen, en welker dienste voor 't wel-zijn van sijne kroone daar uyt te trekken zijn. Na dat den Admiraal gesprooken hadde / stond de Bisschop van Dariën wederom op / en versogt nog andermaal verlof om te spreeken; maar den Heere de Gevers, en den Groot-kanceliet sig wederom met den Koning beraad hebbende; antwoorde de Kanceliet / Eerwaarde Bisschop, sijne Majesteyt beveeld u, dat soo gy yets meer te seggen hebt, dat gy 't door geschritte over-geest, en hy sig daar na beraade en gedraage; soo dzaa nu de Koning opstond / begaf hy sig in sijne vertreh-kamer.

De Bisschop stelde dan 2 ding-schriften op / het eene tegens Pedrarias, en 't andere hield het verbeteren der saaken in / soo als hy oordeelde noodig te zijn / om aan 't vaste Land werk-stellig te doen maken / waar mede de al te groote toe-geevenheyd / die Pedrarias aan sijne soldaaten gedoogde / geschorst wierd; en dat de Indiaanen wel gehandelt wierden / door eene seekere order / die hy voorstelde / met aanbieding van pemand / die sig verpligte / om het upt te voeren / en dat hy 'er 15000 dukaaten upt sijne goederen toe verstrekken soude / die / soo men geloofde / den Land-voogd Velasquez was. De Bisschop deese 2 ding-schriften verwaardigd hebbende / ging hy den Groot-kanceliet maaltijd houden / om se hem over te geven; wien daar van aan den Heere de Laxao, die Groot-schenker en Raad van Staat was / berigt gaf / als de voornaamste voorstander van Pader de las Casas, om hem ingelijks 'er op dee-

De Bisschop van *Dariën* steld 2 geding-schriften op.

1519.

1519. ſe maaltijd te doen koomen / nademaal / gelijk 'er den Biſſchop genoodigt waſ / men 'er onfeylbaar van de las Caſas handelen moeſt. Ter wijl ſy aten / liet de Biſſchop de ding-ſchriften ſien / en na dat ſe geleeſen waren / woeg men de Biſſchop / wat hem van de eyſſingen van de las Caſas dagt ? waar op hy antwoorde / die niet te wederſpreeken vond ; alſoo ſy dus voldaan en ſeer genoegd bleeven / betragtende dat ſe door dit middel hun verſoek konden doen begunſtigen / en ſig tegen den Biſſchop van Burgos, en alle de Raaden van Indiën ſtellen / die hen niet veel goeds gunden. Middertwijl wierd de Biſſchop van Dariën door eene quaad-aardige koorts aangetaſt / die hem om de 3 dagen aanvaſte. Eyndelijk wierd 'er van al de ſaaken / waar af wy tot hier geſproken hebben / niets beſlooten / dan om van Barcelona te vertrekken ; nademaal de Koning / (al-hoe-wel noch jong) begon te bemerken / dat de Nederlandſche Gunſtelingen niet bupten daiften waren / en dat het anderſins voor de ſaaken van Indiën noodig waſ / om 'er eene nieuwe order te doen ſtellen ; waar by quam de beraadinge / die hy genoomen hadd / om ſig in ſtilte naar de Coruna in te ſcheepen / om er verder ſijne reyſe voort te ſetten / en beſittinge van de Keyſerlijke kroon te neemen / ſulks hy hem geenen tijd gaf / om deeſe ſaaken ten eynde te brengen / noch oock op anders dingen dan groot gewigte te denken. En al-hoe-wel de ding-taalen volgens de naam-rol ten eynde deeſes jaars eyndigen moeſten / ſoo vertrok hy egter van Barcelona. Door ſoo veel wy nu onder heel dit verhaal / onſen Ferdinand Cortes in de Stad St. Chriſtoffel op Cuba gelaaten hebben / willen wy thans wieder tot hem keeren.

Die de eyſſingen van *de las Caſas* toevallen.

Wederkeering tot *Ferdinand Cortes.*

Ferdinand Cortes dan alles tot ſijn voorgenomene Togt in goede order verwaardigd hebbende / oordeelde / dat hy niet meer vertraagen moeſt / om ſijne vloot te doen zeylen / nademaal hy gehoord hadde / dat Diego Velaſquez hem wilde komen beſoeken. Hy vertrok dan met 9 ſcheepen uyt de Ha-

Havana, en nam de koers Zuyden naar de Kaap St. Antony, alwaar alle de 12 scheepen sig gesamentlijk by-een voegden. Hy liet toen sijn volk tellen / en bevond dat sijne magt bestond uyt 508 Soldaaten / 110 soo Kapiteynen / Scheeps-bedienden / als Matroosen / 16 paarden / 45 schutters / 10 stukken metaal geschut / 4 valkonetten / neevens eenen goeden voorraad van bus-poeder en koegels. Hy benoemde voor Bevel-hebber over 't geschut Franciscus d'Orosco, die in 't Leeger van Italiën gediend hadde / en een dapper krijgsman was. Hy gaf het ampt van Stuur-man Major aan Antony d'Alaminos; en deelde sijne manschap in 11 benden / over wien hy tot Kapiteyns aanstelde / Alonso Hernandez Puerto Carrero, Alonso d'Aguila, Diego d'Ordas, Franciscus de Montejo, Franciscus de Morla, Franciscus de Sanzedo, Juan d'Escalante, Juan Velasquez de Leon, Christoffel d'Olid en Pieter d'Alvarado; en nam 'er een van voor sig selven. Yeder Kapiteyn scheepte sig in een bysonder schip in / om alsoo wel te Water als te Lande het gebied te voeren. En wat hier in aanmerkelijk was / is / dat Cortes, niet tegenstaande het wan-trouwen / dat hy op Diego Velasquez had / hy sig egter van niemand / die op deese vloot waren / mistrouwde / al-hoe-wel hy 'er veele op hadde / die sijne vrienden waren / en selfs onder die van sijn maagschap. Sijne vloot was dan van leef-togt seer wel voorsien / als mede van Castiliaanse kramery en snuystery / zijnde dat de munt / waar van men sig bediende / om met de Indiaanen te handelen / nademaal men sig nooyt onder hen van eenig silver / nog metaal bediende. Het Admiraals schip van deese vloot was van 100 tonnen / dat Diego Velasquez, die 2000 dukaaten aan deese vloot gespild had / voor sig hadde verkooren. Andere waren [illegible] van 60 / dog [illegible] andere seer kleyn. Sijne vlag bestond van swarte zyde / hebbende in 't midden een rood kruys / met [illegible] van [illegible] blauwe [illegible] [illegible] de [illegible] der [illegible] / dit

1519.

Die uyt de Haven van de *Havana* naar de Kaap *St. Antony* vertrekt.

En stelt ordre op het bestier van sijn vloot en manschap.

1519. dit om-ſchrift / Sigamos la Cruz, y en eſta ſenal venceremos.

Aanſpraak van *Cortes* tegens ſijne vlooteſingen.

Na dat Cortes op alles orde geſteld had / deed hy de Kapiteyns en de voornaamſte van ſijne vloot tot ſig roepen / tot wien hy ſepde: Dat het eene der ſeekerſte ſaken was, dat alle moedige mannen toeleg hadden, om ſig altoos met de dapperſte van ſijnen tijd te evenaaren, en ſelfs de geenen, die hen waren voor-gegaan, en dat ſe hebbende deeſe begeerte en doelwit van hun voorneemen, ſijn gemoed hem betuygde, dat hy grooter Koningrijken, dan die ſijnen Koning beſat, bemagtigen ſou. En wanneer hy ſig ingewikkeld had, om wegens de beteugelinge volmagt te bekoomen, dat hy, als hy des beſat, ſoo veel te meer eere ontfing. Nademaal het eygen aan een eerlijk en voorſigtig man is, geen ſtaat op diergelijke ſaaken te maaken, ſoodanig als hy de tijdelijke goederen agt, wanneer hy ſe ſig voor de oogen ſchilderde. Dog dit alles ter ſijden ſettende, moet men in agt neemen, dat deeſen Togt Gode aangenaam was, voor den dienſt van welker hy betuygde, dat hy byſonderlijk ſijn perſoon wilde bloot ſtellen, en hoopte, dat het voor ſijnen Koning en volk, de grootſte en merk-waardigſte ſaak ſoude zijn, als hy ooyt van alle voorgaande overwinnaars genooten had. Overſulks verſogt hy, dat ſe alle in ſijn geloove en meeninge over-gingen, om meerder naar eere dan voordeel te tragten, nademaal het, als 't oogmerk aller ſaken was, waar uyt yets goeds te verhoopen ſtond. Dat, (na dat ſy eenen regtvaardigen Oorlog onderſtonden, die ſeer gewigtig ſonde zijn, voor Gods eere en ſijn volk,) hy alle ſijn vertrouwen in hen ſtelde, die niet ter hunner hulpe mangelen ſou. Dog dat het eerſtelijk noodig was, dat ſe begreepen, dat men ſig in ſoodaniger wijſe gedraagen moeſt, gants anders dan men onder *Franciſcus Hernandez de Cordova* gedaan had, als mede aan *Juan de Grijalva* was wedervaaren. Midlerwijl, alſoo 't bequame tijd was om den togt te ondergaan, wilde hy nu geenen

nen tijd verſpillen om breed-voeriglijker van deeſe 1519.
ſaak te handelen; maar bad hen egter alleenlijk, dat ſe ſig verbeelden moeſten, om eenen grooten arbeyd te onderwerpen, en dat die eerſtelijk't onverdragelijkſte ſoude zijn, nademaal de deugd ſig altoos in de aller-gewigtigſte ſaken oeffend. Dat indien ſy de deugd voor hoope wilden neemen, en niet verlaaten, minder dan hy hen verlaaten ſou, ſoo beloofde hy hen dan rijker te doen worden, als alle, die ooyt de *Indiën* bevaaren hadden; dat wanneer ſe gedagten, dat ſe ſeer weynig in getal beſtonden, hy egter ſig ſoodanig in hunne dapperheyd betrouwde, dat hy hen meer dan beſtand agte, om alle der *Indianen* kragten af te weeren. En dat eyndelijk, na dat ſy geſien hadden, en ſulks door ervareniſſe hoedanig God de *Caſtiliaanen* in de *Indiën* begunſtigde, dat ſe des in hoope leeven moeſten, dat den uytſlag niet minder, dan in den aanvang geſchied was, daar mede ſoude evenaaren.

Deeſe reeden-voeringe door Ferdinand Cortes aan ſijne mede-genooten gedaan / deed groote kragt op hunne gemoederen; preeſen ſijn voornemen en beveſtigden ſig in ſijne gedagten / als die ſijne dapperheyd ſoo veel betrouwden; dat ſe ſig reeds de overwinningen verſeekerd hielden; hy aan de andere zijde / was ook ſeer voldaan in hen dus vernoegt te ſien / en beſtelde voorts alles / wat'er konde by-gebragt worden; ſulks dat hy van toen af / met eene genoegſaame deftigheyd het gebied ſoodanig begon te voeren / als het ampt van Algemeene Bevel-hebber vereyſte.

Ondertuſſen / dat dit alles dus beſchikt wierd / vergat Cortes niet ſijnen Togt aan God te beveelen / alſoo men reeds ter helfte van February was / en dat het bequaame tijd wierd om te vertrekken / derhalven deed hy dan al ſijn manſchap inſcheepen. Na dat hy op alle Scheepen d'order beraamt hadde / gelaſte hy / dat ſe alle het oog op 't Admiraals-ſchip te houden hadden / en nam ſijnen kours ten Weſten van de Kaap St. Antony, om

Hy vertrekt van de Kaap *St. Antony*, en ſteld kours naar *Cozoche*.

1519. om naar Cotoche te loopen / dat den eerſten hoek van Yucatan was / om dus tuſſen Noord en Weſten de kuſt te volgen. D'eerſte nagt / dat men de Golf van Cuba naar Yucatan doorkruyſte / (een Golf van omtrent 70 mijlen /) verhief ſig eene Noord-ooſte wind / met een ſoo heevigen ſtorm / dat de Scheepen van een verſtroopden / en in groot gevaar van te vergaan geraakten; maakende het peder voor ſig ten beſten ſy konden. Dog eyndelijk door de goede erbaarenheyd der ſtuurlieden / vergaderden ſe wederom aan 't Eyland Cozumel, dat Juan de Gryalva, St. Cruz noemde / uytgeſondert eene der ſelven / die men 'er niet vond. Het Schip / dat het meeſt geleeden had / was dat van Franciſcus de Morla, nademaal het ſijn roer verloor / ſulks dat ſe genoodſaakt wierden een groot nood-buur om bystand te maaken. Cortes ging ſig 'er met 't Admiraals Schip vervoegen / en verwagte den dag / om het te doen hermaaken. Midlerwijl / als de Zee-wind / wat Zoen bood / en ſig ſtilde / en dat men het roer gewaar wierd / ſoo ſprong de Kapiteyn ſelve in Zee / ſig aan een touw vaſt gemaakt hebbende / ſwemmende met ſoo veel manne moed / dat hy 't magtig wierd / en 't weder in ſijn pennen deed arbeyde. Van daar verbolgden ſy hunne kours naar Cozumel, alwaar Pieter d'Alvarado reeds aangekoomen was / en al eenigen tijd toegebragt hadde / vermits men had beſlooten / dat 'er de Scheepen / ingevalle van eenig ongeval / aanloopen ſouden / en elkander inwagten. d'Alvarado te Cozumel aangekoomen / ankerde aldaar / en ſtapte met eenige Soldaaten te lande / dog vond 'er geene Indiaanen in het gehugte. Van daar begaven ſe ſig naar een ander / een mijl verder geleegen / dat ſe inſgelijks leedig van inwooners bonden: maar men vond 'er nog eenig gevogelte / pakhaadje en ſeekere hoffers van hout gewrogt / in welke afgoden / kroonen / grepnen en kleyne ſchakels van ſlegt goud gevonden wierden. Twee mannen en een vrouw namen ſe gevangen / en

Pieter d'Alvarado d'eerſte die te Cozumel aanland.

qua-

quamen weder aan het gebugte / van waar ſe vertrokken waren. Eerlang daar na quam 'er Ferdinand Cortes, met alle d' andere Scheepen aan te landen / behalven eene / dat men geloofde in den ſtorm gebleeven te zijn. Als hy dit gebugte aldus bevolkt ſag / en dat hy vernam / dat d' Alvarado verder lande-waards was geweeſt / en wat hy 'er genoomen hadde / ſoo beſtrafte hy hem daar over ſeggende / dat men niet in vreede aan eenig land voet hon ſetten / alwaar men de goederen der geenen / die het bewoonde / ontroofde; waar na hy door middel van Melchior, tot de twee Indiaanen, die Alvarado gevangen hadde / als mede tot de vrouw ſeyde / dat ſy hunne Heeren ſouden gaan roepen / en deed hen alles / wat men ſe ontnoomen had / weder-geeven / en ſchonk hen daar en boven 50 bellen / en peder een hembde. Volgens het berigt dat deeſe Indiaanen bragten / quam den Heere deſ gebugte weder met alle ſijn volk / en vertrouwde ſig in alle feekerheyd onder de Caſtiliaanen, en ſoo gemeenſaam als of ſe van eenen Land-aard waren geweeſt / nademaal Cortes ſeer byſonderlijke zorge droeg / om te verhinderen / dat men hen geene reeden van miſnoegen gaf. 1519. Alwaar inſgelijks Cortes met de reſt der vloot aanland.

Cortes ſprak nog met eenen anderen Cacique, die men ſeyde de Heere deſ Eylands te weeſen / en deed hem ſijn voorneemen verſtaan / door welker middel hy de genegenthepd van alle het volk deſ Eylands gewon; zulks dat ſijne gantſe vloot van genoegſaame levens-middelen voorſien wierd. Hy deed inſgelijks de paarden ontſcheepen / om ſe wegens het ongemak ter Zee geleeden wat te verfriſſen / dewijl men 'er overvloed van Maiz vond. Door deeſen gemeenſamen ommegang / die d' Indiaanen met de Caſtiliaanen hadden / vernamenſe van eenigen / dat 'er aan 't vaſte land / niet verre van Cozumel geleegen / gebaarde mannen waren / dat vreemdelingen waren. Gelijk nu Cortes de noodſaakelijkheyd ſag / om eenige Indiaanen te hebben / die verklaarden / wat hy van hen begeerig was te ver-

En met de Caciques geſprek had.

Krijgt van Hieronymus d' Aguilar berigt.

1519. verſtaan / vermidſ Melchior overleeden was / en de Caſtiliaanen ſig op Juliaan niet vertrouwen konden / alſoo hy de taal der Caſtiliaanen ſoo kundig niet was / om uyt hem te weeten / wat'er al aan 't vaſte land gewonden wierd ; en oozdeelende / dat deeſe gebaarden reeds in die taale ervaaren ſouden zijn / ſoo noodſaakte hy ſeekere Indiaanen, om hen eene bzief te behandigen / dooz welke Cortes hen te verſtaan gaf / dat hy wel gewenſt hadde hen in vryheyd te komen ſtellen ; dog dat hy 'er eene groote verhinderinge in vond / wegens de kuſt / die 'er ſeer gevaarlijk was / ſulks hy 'er ſig met de geheele vloot niet vervoegen konde. Hy gelaſte hen dan / dat / ſoo dzaa ſy de tegenwoozdige ontfingen / ſy ſig op den weg begaven naar Cozumel, en dat ten dien eynde hy hen een wel gewapent ſchip ſond / nevens eenige beuſelingen om te handelen / en om eenige geſchenken te doen aan de Heeren deſ lands / alwaar ſy ſig bevonden / en dat hen het ſchip 8 dagen opwagten ſou / geduurende welke tijd ſy ſig ter inſcheepinge vervaardigen konden. Hy deed hen nog weeten / wanneer / en hoe / de vloot te Cozumel aangekoomen was / hoe gewapend / en werwaards men 't wenden wilde. Maar alſoo d' Indiaanen in het doen van deeſen Togt eenen weer-ſin hadde / ſeggende / datſe gevaar van hun leven liepen / handelde hen Cortes egter gemeenſaam / en deed hen geſchenken / om ſe tot ſulks te doen te verpligten. En op dat de bzief niet mogte ontdekt wozden / vermits 'er d' Indiaanen gantſch naakt gingen / ſoo verburg men ſe in 't hayr van eene van hen / die het ſeer lang hadde / en gebonden boven ſijn hoofd. Hy ſond de twee kleynſte Scheepen / welker eene een wepnig grooter dan een Bzigantijn was / nevens 20 Schutters ; en ten Kapitepn Diego d' Ordas, hem gelaſtende naar de kuſt / om den hoek van Cotoche te loopen ; dat ſy 'er 8 dagen vertoeven ſouden / met het grootſte Schip / en dat het kleynſte weder-keeren ſou / om kundſchap te bzengen wat ſy 'er gedaan hadden / nademaal den hoek van Cotoche

Send eenige *Indiaanen* om hen op te ſoeken.

toche niet verder dan 4 mijlen van Cozumel geleegen was. 1519.

De Scheepen quamen dan aan de kust van Yucatan aan te landen / en voerden d' Indiaanen te lande / sulks sy in 2 dagen de brief aan eenen Castiliaan, Hieronymus d' Aguilar genoemt / ter hand stelden / die seer verheugt was / deese goede tijdinge te verneemen / en de kramerijen / die men hem gebragt hadde. Eenigen hebben willen staande houden / dat deese Indiaanen, vreesende ontdekt te zijn / de brief van Cortes aan den Heer en Meester van d' Aguilar gaven / en dat hy die in sijne tegenwoordigheyd las / en sig verwonderde / dat men door sodanig middel tijdinge van d' afweesigen had; en dat eyndelijk d' Aguilar sig in sijns Meesters wille overgaf / nademaal hy wel wist / dat hy hem ten sijnen dienste noodig hadde / en dat hy des wegen besorgt was / dat hy hem geen verlof vergunnen sou / soo hy hem dat versogt; en anderssins / dat indien hy sig van daar begaf sonder het hem te versoeken / dat hy hem dan niet naar sijne gewoonte wreedelijk deed sterven. Eyndelijk besloot hy hem door onderdaanigheyd te gewinnen / dat het waare middel was / waar door hy sig tot dus verre onder deese Barbaaren behouden sag. Sijn Meester gaf hem dan verlof / doende hem van eenige Indiaanen verselen / en bad hem aan die van sijnen Land-aard / wegens hem sijne vriendschap te bewijsen / vermits hy die aan sodanige dappere mannen verschuldigt agte; hy aanbood sig niet te min om weder in sijnen dienst te keeren. Aan de kust gekoomen zijnde / beschouwde hy dat men hem daar verwagte / want hy vond 'er veele krupssen / die de Castiliaanen van rieten gemaakt hadden / sig aldus in bekommernisse siende / om geen middel te vinden van verder voort te geraaken / hy dan nam sijnen weg langs de kust / en vernam eene half gesonken Canoe, die hy met hulpe van sijne mede-gesondenen / ontleegde van water en sand / dat 'er in was / en alsoo ten gebruyk herstelde / hy sig dan nebens 3 Indiaanen, die hem verselden /

Die eenen brief van *Cortes* aan d' *Aguilar* behandigen.

En sig op reys begeeft om *Cortes* te soeken.

1519. daar in begeevende / ſtelden ſy 't op een roepen / met eenige duygen van een vat / daar by geval gevonden. Hy voer dus langs de kuſt afwaarts / krupſſende dooz de engſte ſtraat / om naar 't Eyland over te ſteeken / die min / of meer 4 mijlen in de bzeete had / en dooz een groot geluk bzeef hen de ſtroom ſeer na-by de Vloot.

*Cortes gedraagt ſig als een ſtraf Bevel-hebber.

Diego d'Ordas nu twee dagen langer / dan hy hem voozgeſchzeeven hadde / vertoeft hebbende / en egter niemand opgedaan / wende het weder naar Cozumel. Cortes ontfing hem bzy hard / en ſeyde hem / dat / indien hy dit van hem vertrouwt hadde / hy 'er pemand anders ſou geſonden hebben / die verſtandiger ſou geweeſt zijn. Ter ſelver tijd gebeurden 't / dat eenige Scheeps-lieden / inboozlingen van Gribaleon, die van eenen ſoldaat / Berrio genoemt / ſeekere ſtukken ſpek / of hammen ontrooft hadden / en wilden ſe hem niet weder geeven. Hy dan klaagde des wegen aan Cortes, wien hen den Eed afvozderde / nademaal ſy 't loochenden; maar toen men na-vozſchinge van de ſaak genoomen had / en dat ſoo waar bevonden wierd / ſoo dat het ſpek onder de 7 Schzeeps-lieden / die den roof gedaan hadden / verdeelt was geweeſt / deed hy hen geeſſelen / niet tegenſtaande alle de voozbeeden / die men vooz hen konde doen / om vergeevinge te erlangen. Hy was deeſe ſtrenghepd verpligt gaa te ſlaan / nademaal het in dit begin noodig was / dat peder wiſt / dat hy eenen vzient des geregts was / en ſig als een ſtreng Bevel-hebber dzoeg / die de miſdaaden vooz had te ſtraffen / en eyndelijk alles te doen / wat van ſijn ampt en geſag afhing.

Gelijk nu dit Eyland Cozumel, deeſen Landaard tot een heylige plaats verſtrekte / alwaar men van allerwegen van 't vaſte land ter beevaart aanquam / ſoo had men 'er ook veele en ſeer groote Tempels. Onder deeſe waren 'er eenigen grooter dan d' anderen / tot welker eene Cortes op eenen mozgen de nieuws-gierighepd hadde / van 'er in te gaan. Nevens deeſe Tempel had men een groot vooz-vertreh / al-waar ſig veel volks ontbield / die

die reuk-werk hielden / om met aandagt aan te bieden / onder wien eenen ouden Indiaan, die hun Opper-prieſter was / hen voor-predikte. Na de gedaane predikinge ſeyde Cortes tot den Prieſter / en de Heeren / die daar waren: Dat, ſoo ſy wilden ſijne broeders zijn, hy begeerde, dat ſe deeſe Afgoden af-ſtonden, dat ſe niet dan ſoo veele *Demons* waren, die hen bedroogen; dat ſe het menſchen bloed te plengen af-laaten moeſten, als eene ſaake, waar aan den waaragtigen God eenen gruwel hadde, en dat, ſoo ſe ſig tot hem bekeeren wilden, ſy ſig van de eeuwig-duurende ſtraffe der Helle bevrijd ſouden ſien, en verſeekerd weeſen van eene oneyndigheyd der geeſtelijke goederen, van goede gezaayen, en alle tijdelijke ſchatten. Sy antwoorden hem: Dat hunne Voor-ſaaten, deeſe Goden geëerd hadden, nademaal ſe hen alles goeds deeden, en dat ſe hunnen 't weegen niet dorſten onderſtaan van anders te doen, en dat, ſoo ſy hen verlieten, ſy wel eerlang gevoelen ſouden, wat quaad hen des wegen overquam, nademaal ſy dan in de Zee ſouden verlooren gaan. Cortes hen van hunne dwaalinge ontwarren willende / deed hunne Afgoden aan ſtukken breeken / en een Autaar en Krups van hout ſeer hoog opregten / in 't bp-zijn der Prieſters en Heeren; en liet 'er de Miſ ſeggen / met groote oplettenheyd en verwonderinge der Indiaanen. 1519.

Aanſpraak van Cortes aan d' Indiaanen.

De Miſ ten eynde zijnde / was Cortes gantſch kleyn-moedig / van Hieronymus d' Aguilar niet te konnen weder-vinden; en daar bp geloovende tijd genoeg te Cozumel verlooren te hebben / gelaſte aan d' Indiaanen, om een groote eerbied voor het Autaar en het Krups te betoonen / en dat ſe beſorgt waren / van ſe ſupverlijk te houden. Hp gaf dan order voor het gedrag der Scheepen / en in alles wat een peder te doen had / als mede wat vuur-teekens men bp nagt gebruyken ſou; verbolgens van de Caciques geſchepden zijnde / Scheepte hp ſig bp goed weder in. Na dat hp zepl gemaakt had / maakte veel volks van eene

Vertreke van Cozumel.

1519. der Scheepen gerugt / werpende hunne hoeden om hoog / om te weiken / en ſchooten een ſtuk geſchut af; en alſoo hy vernam / dat het Schip van Juan d' Elcalante, waar in de Cazabi was / te gronde ging / gaf hy bevel / dat alle de Scheepen naar Cozumel weder-keerden / dat nog dien ſelfden dag geſchiede. Sy deeden het Schip ontlaaden / en hernaakt zijnde / ſeyde men aan Cortes, dat men eene Canoe ontdekte / koomende van Yucatan, die koers naar 't Eyland nam. Hy ging om ſulks te ſien / en 't ſcheen hem / dat die ſig eeniger maaten verwijderde / hy beval dan aan Andries de Tapia, dat hy ſig met allen vlijt in eene wel gewapende ſloep begaf; dat hy ſig onder 't land bedekte; en dat hy tragten ſou / om ſig van de Canoe te verſeekeren / naderende agter eene Raap / alwaar ſe te lande ſtapten / 't waren 4 mannen / alle naakt / behalven hunne ſchaamte / die ſe bedekt hadden; ſy hadden de hayren geblogten / en rondom hun hoofd gewonden / en waren met boog en pylen gewapent / die ſe in hunne handen hielden. Andries de Tapia, was eerlang met ſijne ſloep ter plaatſe / waar het ſcheen / dat de Canoe moeſt aan-landen; ſulks dat toen d' Indiaanen aangeland waren / ſy hem met den degen in de wapſt aanvielen. De 3 Indiaanen ſig dusdanig overvallen ſiende / wierden verbaaſt / en wilden weder naar hunne Canoe keeren; maar hunnen mede-genoot ſeyde hen / dat ſe niets te vreesen hadden / en ſprak tot de Caſtiliaanen, ſeggende: Heeren, ik ben een *Chriſten*; en vroeg hem al weenende / of het Woensdag was / nademaal hy dagelijks uuren hadde / om God te bidden / ſoo wilde hy weeten / of hy 'er nu in miſte. Hy bad hen Gode dank te ſeggen / boog de knyen ter aarde / verpolgens oogen en handen ten hemel heffende / dankte hy voor de genaade aan hem beweeſen / dat hy ſig wederom onder de Chriſtenen ſag. Andries de Tapia om-armde hem / gelyk mede alle d' anderen. Als ſy onderweege waren / om ſig naar Cortes te begeeven / quam An-

Alwaar hy eerlang weder ten anker komt.

Andries de Tapia, d' Aguilar te gemoet gevonden.

gel Tintorero voor af / om hem de tijding te bren- 1519.
gen ; weshalven hy seer genoegt was / van pe-
mand nu gevonden te hebben / waar aan hy ee-
nen getrouwen Taals-man hebben kon. Eynde- Die met
lijk quam Hieronymus d' Aguilar, nevens de drie hem in de
Indiaanen, al-waar de gantse Vloot hem met de Vloot van
grootste vreugde verwagte ; en alsoo se hem niet Cortes komt.
en kenden / versogten se alle van Tapia te wee-
ten / wien van de 4 den Castilliaan was ; want
drupn-verwig zijnde / hadde hy mede het hayr ge-
vlogten / en rond-om het hoofd gewonden / even
als eenen Indiaansen slaaf. Hy droeg de tonne-
dupg op sijn schouder / waar van hy sig in 't roep-
en bediend had / en was gants naakt / uytgeson-
derd sijne schaamte / die hy met een seeker krupd /
als vijge-bladeren / bedekte / gevlogten naar de
gedaante der Indiaanen. Hy had eene boog in de
hand / en een schild nevens pijlen / die hy op sij-
nen rug droeg neevens eene soorte van een net /
op de wijse van een knap-sak / waar in sijnen leef-
togt was / en Getijde-boek / dat hy al door be-
waard hadde / om sijne gebeeden te doen.

Als hy ter plaats gekoomen was / daar Cortes Word voor
hem verwagte / en van sijn volk om-ringt was / Cortes ge-
die begeerig waren te verstaan / wat hy sepde / soo bragt.
groete hy hem op sijn aan-komst. d'Aguilar maak-
te eene beleefde groetinge / insgelijks de 3 Indiaa-
nen / die sig neder-hurkende boogen / en lepden
ter regter-sijde van hen / hunne boogen en pijlen /
en bevogtigden de regter-hand van hun speeksel /
als ook de aarde / waar naar sy sig met het self-
de ter sijde van 't hart besmeerden / dewijl dit hun-
ne diepste eer-bewijsinge is / waar van sy sig om-
trent hunne Vorsten en Heeren bedienen ; doende
door deese plegtigheyd te kennen geeven / dat sy
sig voor hen vernederen / gelijk de aarde / waar
op sy wandelen. Cortes vernoomen hebbende / dat
dit hunne wijse van groeten was / sepde tot d' A- Die hem
guilar, dat hy hem seer welkom was / en dat hy blymoedig
sig verheugde van hem dus in sijn geselschap te ontfangt.
genieten / vervolgens ontkleede hy sig van eene

1519. lange rok / dien hy droeg / wellierg ſtoffe geel was / en met zijde geboert / waar mede hy hem ſelve kleede / en verſogt hem van d' aarde op te ſtaan / en neder te ſitten. Hy droeg eerſtelijk / hoe men hem noemde? en ſepde Hieronymus d' Aguilar, en dat hy van Ezya geboortig was. Verders droeg hy / of hy ſig van Marcus d' Aguilars maagſchap rekende / wien Cortes ſepde te hebben gekent / en met hem in 't Eyland Hiſpaniola omgang gehad te hebben; hy antwoorde Jaa. Nog droeg hy hem / of hy leeſen en ſchryven kon? antwoorde mede Jaa; en of hy wiſt in welker tijd des jaars hy was / en welker dag hy beleefde? waar op hy ſepde / hoe het 'er alleg mede ſtond / ſelfs tot aan den Zondags-letter der Jaar-getijden. Na dat hy hem wegens veele andere ſaaken gevraagt had / deed hy hem te eeten voorſetten. Hy at en dronk ſeer wepnig; en als men hem gevraagt had / waarom hy ſoo matig in eeten en drinken was? antwoorde hy / dat hy dus allerlijk naar de gewoonte der Indiaanen te leeven ſig gewent hadde / en ſoo men wilde / dat hy gelijk de Caſtiliaanen at / dat hem ſulks de maag verkroppen ſou / en dat hy wepnig eetende / ſchoon 't vergift mogte zijn hem geene ſchaade deed.

Ondervraagingen door *Cortes* aan *d' Aguilar* gedaan;

Hy hadde eenige orders ontfangen om tot het Prieſterſchap te koomen / en ſepde op dit onderwerp / al-hoe-wel hy telkens door d' Indiaanen, om te trouwen / heevig was aangeſogt / hy 't nogtans nooyt hadde willen doen. Midlerwijl wiſt Cortes niet / wat onthaal hem aan te doen / wegens de benoodiginge / die hy in ſijn perſoon had / om hem voor Taals-man te konnen dienen en om met de Indiaanen om te gaan. Maar alſoo het op een-maal te veel was / om den ſtaat van ſijn leeven na te vraagen / en hoe hy in de magt der Indiaanen gevallen was / ſepde Cortes, dat hy ſig wegens hem verheugde / en dat men ſijn verhaal / tot op eenen anderen dag verſchuyven ſou. Hy gelaſte aan ſijn Hof-meeſter / om hem te kleeden; dog hy was dit toen voor geene groote gunſt agtende / nademaal hy reeds

ſoo

soo lange gewoon was geweest / naakt te gaan / soo dat hem de rok door Cortes selve omgehangen / al reeds hinderlijk was / en se niet verdraagen kon. 1519.

Den volgenden dag / als 'er soo veel volks / gelijk den voorigen dag / om d' Aguilar niet en stond / vroeg hem Cortes in 't by-zijn der geenen / die daar waren / hoe hy in de handen der Indiaanen vervallen was? Hy antwoorde: dat hy in den Oorlog van Dariën zijnde / geduurende den twee-spalt van Diëgo de Nicuesa en Vasco Nunez de Balboa, Valdivia verselde / die naar St. Domingo ging / om verslag van 't voor-gevallene aan den Admiraal en de Koninglijke Amptenaaren van Hispaniola te doen / soo wel weegens de Soldaaten / als van den leef-togt / als mede om 20000 dukaaten / die den Koning gehoorden / over te brengen; dat se na-by Jamaica gekoomen zijnde / de Karaveel / die hen voerde / op de Banken verviel / die men las Rivoras, of los Alacranes, of Caymanes noemde / en dat 20 mannen in groot gevaar met de sloep geraakten / sonder brood / waater / nog zeylen by sig hebbende / en met de qualijk-gestelste uytrusting van riemen; 7 der selver sturven eerlang / naademaal se / door de grootste nood geperst / hun eygen waater dronken; dat d' anderen te lande quamen in een Landschap Maya genoemt / en onder de magt van eenen wreeden Cacique vervielen / wie Valdivia neevens 4 anderen offerde / en hen sijne Afgoden aan-bood / die vervolgens gegeeten wierden / maakende dus een Feest naar den gebruyke des Lands; en d' overigen / waar onder ik geteld wierd / wierden afgesonderd om gemest te worden / tot dat men een ander Feest aanstelde. Maar wy beslooten om ons te redden / of het leeven op eene andere wijse te verliesen. Wy braaken uyt onse gevankenisse / waar in men ons geslooten hield / en wy namen / sonder van yemand ondekt te worden / de vlugt door de Bosschen; God gehengde / dat wy naa veele arbeyds en afmattingen / eenen anderen Cacique aan-troffen / die een vyand van deesen was / wien wy ont-

Verhaal van d' Aguilar hoe hy onder d' Indiaanen vervallen was.

En hoe Valdivia neevens 4 anderen geoffert waren.

1519. ontvlugt waren / deese was menschelijker / en onthaalde ons wel. Deese Cacique noemde sig Aquincuz, en was Land-voogd van Xamancona ; wie ons het leeven beloofde / onder voorwaarde / dat wy hem dienen souden / waar in hy ons begeerde te gebruyken ; toen deesen Cacique eer-lang daar naa overleed / diende ik Taxmar, die hem in sijne staat volgde ; want mijne andere mede-genooten sturven mede eer-lang / van weegens het armelijk leeven / dat sy moesten voeren. Ik bleef 'er dan alleen overig / neevens eenen seelieren Gonçalo Guerrero, matroos / die hy den Cacique van Chetemal was / welke met eenen der voornaamste Juffers des Lands trouwde / by wien hy kinderen teelde ; hy was Kapiteyn onder eenen Cacique, Nachaneam genoemd ; en alsoo hy veele Veld-slaagen teegen de vyanden van sijne Heeren gewonnen hadde / soo was hy seer geagt en bemind. Deese seyde hy de Brief van Cortes gesonden te hebben / en hadde hem gebeeden om by hem te koomen / nademaal nu eene soo schoone geleegenheyd sig aanbood / en dat hy hem lange in-gewagt hadde / doch niet koomen wilde ; maar geloofde / dat sulks niet dorste onderstaan / uyt schaamte voor sijne ont-aardinge ; want hy sijne neus / lippen en ooren door-boord had / het gesigte beschilderd / en de handen insgelijks / sulks niemand dan de dappere mannen in dit Gewest dus toe-gesteld waren.

Hoe *Gonçalo Guerrero*, eenen *Indiaansche* vrouwe van *Chetemal* huuwelijkte.

Verhaal van *d' Aguilars* verder ontmoetinge onder d' *Indiaanen*.

Mog verhaalde d' Aguilar, dat geduurende den tijd / als hy onder deesen Cacique was gevangen geweest / de 3 eerste jaaren hy hem met de grootste af-slooviinge liet dienen. Hy deed hem hout / water en vis op sijnen rug draagen / waar in hy geen verdriet vond / om sig van 't leeven te verseekeren / en stelde sig soodaanig daar toe onderwerpelijk / dat hy alles sonder teegenheyd deed / wat hem van d' Indiaanen bevoolen wierd / 't sy wie sy waren / en hy onderwierp hem soodaanig / dat / wanneer hy sijn rust nam / indien sy hem pets bevoolen / hy selfs eeten en drinken agter liet / om hen

hen ten dienſt te zijn; ſulks dat hy door deeſe ver- 1519.
neederinge / het hart van ſijnen Heer won / en al-
len die van ſijnen hupſe. Gelijk nu deeſe Cacique
voorſigtig en verſtandig was / en dat hy hem in
grooter ſaaken begeerig was te gebruiken / ſiende
dat hy ſoo kuys leefde / dat hy ſelfs geene oogen op
de vrouwen wierp / beſloot hy hem t' onderſoeken /
gelijk dikmaals geſchiede / en voornamentlijk als
hy hem op eene nagt / om te viſſchen / naar Zee
ſond / en hem ten geſelſchap eene ſeer ſchoone In-
diaanſche vrouwe gaf / van ouderdom omtrent
14 jaaren / welke voor het vertrek des onderigt
was geweeſt / om d' Aguilar tot haar aan te moe-
digen; hy verſogte haar dan van eene deeken / die
ſy Hamaca noemen / om ten ruſt-bedde te dienen / en
om 'er geſamentlijk op te ſlaapen. Aan de ſtrand
gekoomen zijnde / verwagte hy de bequaame tijd /
om te viſſchen / dat geſchieden moeſt / eer den dag
aanbrak / ſy bonden dan de deeken aan twee boo-
men / na de gewoonte der Indiaanen, waar in
nu dit Indiaans vrouw-menſch / d' eerſte leggen
ging / en riep d' Aguilar, om by haar te ſlaapen /
doch hy was ſoo ſtand-vaſtig en gemaatigd / dat
hy eenig vuur na-by het water maakte / en ſig
op 't ſand neder te ſlaapen lepde / deeſe Indiaan-
ſche by-ſlaapſter hadde wel gewilt / dat hy ſoo
agter-houdende niet geweeſt was / riep hem tel-
kens; en als ſe ſag / dat hy niet quam / ſepde ſe
hem ter verwijtinge / dat hy geen menſch was /
nademaal hy liever beminde de houde te verduu-
ren / dan by haar gekoeſtert te zijn; en al-hoe-
wel hy dikmaals / om haar te vergenoegen / met
luſten aangeſogt wierd / egter beſloot hy eynde-
lijk van t' overwinnen / en van te voldoeren / wat
hy Godt belooft hadde / zijnde van ſig met geene
ongetrouwde vrouwe te vermengen / ſulks hy ſig
verloſte uyt de gedankeniſſe / waar in hy ſig be-
vond. De viſſcherij verrigt hebbende / des ande-
ren dags 's morgens / keerde hy weder tot ſijnen
Heer; wie in 't by-zijn van andere voornaame
Heeren van ſijnen ſtaat / deeſe vrouwe vroeg / of

1519. d'Aguilar met haar te doen gehad hadde / en als ſe het voorgevallene verhaalt had / agte de Cacique van toen af d'Aguilar ſeer / en hy vertrouwde hem ſijne vrouwe / en ſijn huys; waar uyt men ligtelijk kan oordeelen / dat de deugd onder de Barbaaren ſelve den menſche veredelt. Ingevolge dan deed ſig d'Aguilar beminnen en vreesen; nademaal de ſaaken / die hem waren aanvertrouwt / hy altoos met oprechtigheyd behandelde. Voor dat ſijn geluk ſig dusdanig verandert hadde / verhaalde hy dat d'Indiaanen op eenen dag tot hunner Feeſten opgeciert zijnde / en boog en pijlen hebbende op een kleyne hoop / die ſy ſeer hoog gebonden hadden / ſchooten / en dat eene Indiaan van aanſien / die ſulks agter eene heyninge van riet beſchouwde / hem 't met de hand weerd / en geſegt had: wat dunkt u, *Aguilar*, van deeſe pijl-ſchieters, ſy zijn ſodanig net in 't treffen, dat die hen op het oog aanlegt, het ooge treft, en dat deeſen op den mond gemikt, ook de mond te raaken weet; ſoo men u dan aldaar plaaſte, meent gy dat ſe u ook miſſen ſouden? d'Aguilar ſeyde / dat hy hem met diepe onderdaanigheyd antwoorde; Heere, ik ben uwe ſlaaf, gy kont met my doen, wat u behaagt; dog gy zijt ſoo goed, en ſult ſodanig eene ſlaaf, als ik, niet ombrengen, als die u in alles, wat gy gelieft hem te beveelen, dienen ſal. Verders ſeyde deeſen Indiaan, dat de Cacique hem geſonden had / dit tot ſijn vermaak te ſeggen / om t' ervaaren / of hy ook neer-ſlagtig van harte was.

Nog verhaalde hy / dat hy in den gunſt van ſijnen Heere ſeer gevorderd zijnde / en ſeekere Veldſlaagen in eenen bloedigen Oorlog by-gewoond hadde / die hy teegens eenen anderen Heere van dat Landſchap voerde / en dat egter nog d'een / nog andere / geen overwinnaars waren. Ondertuſſen had deeſe wandſchap lang gedaurd / en was onder deeſen Land-aard ſoo groot / dat ſe ſig niet ontſaagen ſelfs van d'een des anderen bloed te drinken; als hy ſig dan weder in den Oorlog be-

begeeven wilde / ſeyde d' Aguilar tot den Cacique ſijnen meeſter: Heere, ik weet dat den Oorlog, die gy teegens uwen vyand voeren ſult, regtvaardig is, en dat de reeden ter uwer ſijde plaatſe heeft. Gy weet ook, dat voor my in 't byſonder, ik u altoos dienſt beweeſen heb in alles, waar in het u heeft behaagt, my te gebruyken; des bidde ik u, my waapenen te verſchaffen, ſoo als tot deeſen Oorlog noodig zijn, naademaal ik luſt hebbe mijn leeven ten uwen dienſt blood te ſtellen, en ik hoope van God eene overwinnende uyt-ſlag t' erlangen. De Cacique wierd deß ſeer verheugt / en liet aan d' Aguilar een ſchild / werp-ſpieß / boog en pijlen geeven / waar mede hy ſig in den Slag begaf; en al-hoe-wel hy in deeſe ſoorten van waapenen niet onderweeſen was / deed hy egter wonderen in teegen-woordigheyd van ſijnen Heer / en verkreeg hem d' overwinninge ſeer gelukkiglijk. In-gevolge hier van wierd hy ſeer van ſijne vyanden gevreeſt / die in hunne gemeene dapperheyd ſeer verſlaauwden. In eenen anderen Veld-ſlag / die ſeeverd gehouden wierd / waar in hy het voornaamſte deel der overwinninge voor ſijnen Heer behaald hadde / waar door hy ſijne vyanden t' onder-bragt; over welke daad van Aguilar ſijnen Heer / van d' andere Naa-gebuure Indianen, ſoo ſeer gehaat wierd / dat eenen ſeer magtigen Cacique tot ſijnen Heer liet ſeggen / dat men hem ſpoedigliik offeren moeſt / van weegen dat deeſen Vreemdeling / door wiens by-ſtand hy overwonnen hadde / van eenen anderen Gods-dienſt was. Waar op de Cacique ten antwoord gaf: Dat het niet reedelijk was, duſdanig eenen man ſoo te vergelden, die hem dus wel gedient had, en dat hy ervoer, dat de God van *d' Aguilar* goed was, nademaal hy hem ſoo wel geholpen hadde, om ſijne ſaake te verdeedigen. Deeſen antwoord vergramde ſoodanig deeſen Heer / dat hy met veel volks af quam / om d' Aguilar verraaderlijk te dooden / indien hy geen ander middel vond; maakende vervolgens dan ſijnen Heere tot ſlaaf. Dus dan

1519.

Sijnen aanbieding om ſijn Heere in den Oorlog te verſellen.

Een *Cacique* tragt *d' Aguilar* te dooden.

1519. dan van andere Heeren deeſes Geweſts ſig verſtekt ſiende / quam hy met een groot getal volks op hem af / ſig verbeeldende hem d'overwinninge nu niet te ſullen ontgaan. Den Heer van d'Aguilar hier af berigt hebbende / ſeyde voor uptſlag. Hy vergaderde dan alle de voornaamſten van ſijnen Staat / om met hem raad te pleegen / en begeerde ook het oordeel van d'Aguilar te weeten. Eenigen miſtrouwden d'Aguilar, en ſeyden / dat hy hen liever dooden ſoude / dan onder de handen van eenen ſoo magtigen vyand te vervallen. Maar de Cacique beſtraftese / die deeſe raad gaven; en d'Aguilar, die niet onkundig was / wat men weegens hem quam te ſeggen / ſeyde openlijk tot ſijnen Heer: Dat hy niets vreeſde, en in ſijnen God hoopte, dat, vermids de billijkheyd aan ſijne ſijde was, hy d'overwinninge bekoomen ſoude; en dat hy ten dien eynde ſig met eenige anderen wilde in eene hinderlaag leggen, en dat wanneer den ſtrijd beginnen ſou, dat ſy ſig dan ſou veynſen te vlugten, en weeder-koomende op hunne ſtand-plaats, dat hy den vyand dan in de ſtaart ſou vallen. De Cacique was deeſen raad ſeer aangenaam / als mede allen die by hem waren / en trokken uyt / om den vyand te beſtrijden. Gelijk hy nu in aanſien was / ſeyde d'Aguilar met eene ſoo lupde ſtemme / dat het van hen allen hon gehoord worden: Heeren, de vyanden zijn reeds na-by, zijt gy gedagtig, waar om men eens geworden is, en dat men deeſen dag bemerke, om geene ſlaaven te worden, maar Heeren des gantſchen Lands? Maauwlijks hadde hy uptgeſproken / of de beyde Leegers troffen elkanderen / naar hun gemeene gewoonte / met eene ſeer groote gebaar-maakinge / aan. Middlerwijl begaf ſig d'Aguilar met de ſijnen in de geſtelde hinderlaage / en het leger van ſijnen Heer begon te wijken / en dat der vyanden hen te vervolgen. Wanneer nu d'Aguilar ſag / dat het tijd was / te voorſchijn te koomen / rukte hy uyt ſijne ſchuyl-plaatſe / en viel op de vyanden aan / ſulker-wijs men eer-

Aanmoedinge van d' Aguilar om d' Indianen dapperheyd in te boeſemen.

lang

lang ſag / dat d' overwinninge aan ſijne ſijde keerde / nademaal die voor upt waren / en ſig bepnsden de vlugt te neemen / nu wederom keerden / ſulks dat 'er veele der vpanden ſneuvelden / en d' overige in wan-orde gebragt wierden / veele der voornaamſten kreegen ſe gevangen / die ſy offerden. Eyndelijk verſeekerde den Heer van d' Aguilar, voor deeſe overwinninge / ſijne Staaten en Land / ſodaniger wijſe / dat voortaan niemand luſt hadde / hem aan te taſten. Sulks dat deeſe daad en anderen / die d' Aguilar gedaan hadde / hem in ſeer grooten aanſien by ſijnen Heer bragten / en by alle ſijne onderdaanen. Sedert deeſen tijd paſſeerden de Scheepen van Franciſcus Hernandez de Cordoua, voor-by deeſe kuſt / en die van Gryalva; en alſoo d' Indiaanen, eenige handeling met hem deeden / hielden ſe d' Aguilar nog meer in agting / nademaal het door ſijn toedoen was / dat ſe eenige handeling maakten; en boven al namen ſe hem naaukeurig waar / upt vreeſe dat hy hen verlaaten mogt. Deeſen d' Aguilar, was een ſtudent / toen hy naar d' Indiën vertrok / en gedroeg ſig ſeer beſchepden; weshalven men wel geloven kan / dat alles / wat men van hem geſegt heeft / waaragtig zy. Nu ſullen wy tuſſen beyden pets aangaande de toeleg van Portugal inlaſſen; en ſtraks daar na de bedrijven van Ferdinand Cortes agter-volgen. 1519.

Dat hem by ſijnen Heere in grooter agtinge bragt.

Midlerwijl dat dan Ferdinand Cortes vertrokken was / om ſijne onderneeminge upt te voeren / en dat men in den Raad / de voorſtellingen van Ferdinand de Magellanes en Ruy Falero gehoort hadde; vermits de Koning hen gehoor gaf / in 't by-zijn van den Raad te Saragoza, daar men hunne ſaaken in agt nam. De Koning ſchonk hen ook d' order van St. Jago, nevens den tijtel van Kapiteyn. Als nu ter ſelver tijd den Afgeſant van Portugal, Alvaro d' Acoſta ſag / dat men van hen veel werks maakte / en dat men met hen in onderhandelinge was / deed hy alles wat hy konde / op dat men hen het Hof ontſeyde / als

D'afgeſant van Portugal tragt te bewerken dat Magellanes en Ruy man-

1519. mannen / die in ongenaade van hunnen natuurlijken Hoofd waren / en anderſins verſogt hy / van hen weder naar Portugal te doen keeren; nademaal in den Portugaalſen Raad verſchillende gedagten waren; ſeggende eenigen / dat men hen weder in-roepen moeſt / en dat men ſe eenige geſchenken gaf; anderen wederſpraken dit / op dat dit aan geene anderen een onderwerp gaf / om 't ſelfde uyt te werken; en wederom anderen dreeven / dat men hen van kant helpen moeſt / nademaal de berigten / door hen gegeeven / door 't Koningrijke van Portugal nadeelig waren. Eyndelijk den inhoud des verdraags / ſoo te Saragoza gemaakt wierd / behelſde: dat deeſe Ridders ſig verpligten ſouden, om onder de grens-ſcheydingen van de Kroon van *Caſtilje* in den *Oceaan*, d' Eylanden en 't vaſte land, die rijk in *Speceryen*, en andere dingen waren, t' ontdekken; en dat de Koning hen dan beloofde, geduurende 10 jaaren, hy aan niemand toeſtaan ſoude, om de kours, die ſy genoomen hadden, te bevaaren, dan met hunne bewilliginge. Onder beding egter, dat ſoo ſijne Majeſteyt yemand anders, door deeſe kours ten Ooſten wilde ſenden, om de Straat van deeſe Zeën te ſoeken, hy ſulks doen konde, als mede ten Zuyden; dat alle de inkomſten en voordeelen, die ſy trokken in 't geene ſy ontdekten, ſy 'er het twintigſte gedeelte van hebben ſouden, d' onkoſten eerſtelijk afgetrokken zijnde; en dat hy hen het beſtier der gemelde Eylanden ſchonk, nevens de tijtels van *Land-voogden*; ſoo wel voor hen, als hunne kinderen en erfgenaamen, wanneer ſy inboorlingen van deeſe Koningrijken waren, om altoos hun geloove te doen veſtigen, en huldinge aan de Kroon van *Caſtilje* af te leggen; dat ſe in de Scheepen, die ſijne Majeſteyt ſond, jaarlijks de waarde van 1000 dukaaten, in verſcheyde Koopmanſchappen konden doen overvoeren, en ſe door de ſelven weder overvoeren, vermangelt, of anderſins verhandelt zijnde, mids betaalende de Koninglijke regten; dat ſoo de Eylanden, die ſy

Falero het Hof onrſegt worden.

Verdrag met *Magellanes* aan het *Caſtiliaanſche* Hof gemaakt.

ontdekten, het getal van 6 te boven gingen, van 2 der ſelver ſy het vijftiende deel ten voordeel leveren ſouden, de koſten eerſtelijk afgekort; dat voor dit maal ſy het vijfde van alles neemen mogten, wat de Scheepen de reyſe gedaan hebbende, ter weder-komſt overvoerden; dat ſijne Majeſteyt hen 5 Scheepen ſou verſchaffen, te weeten, 2 van 130 vat, 2 anderen van 80, en d' overige van 60, voor 2 jaaren van alles uytgeruſt, nevens 234 man voor het beſtieren en 't bewaaken der Scheepen; dat de Koning, de Kapiteyns en Amptenaaren, wegens het invorderen der Koninglijke regten noemen ſoude; dat ingevalle gebeurde, dat *Ferdinand Magellanes*, of *Ruy Falèro*, quam t' overlijden, deeſe, die van beyde overbleef, de ſelve regten genieten ſoude, als ſe beyde te ſaamen genooten hadden, volgens het verdrag. Door ſoo veel nu deeſe Ridders wilden volvoeren / wat ſe belooft hadden; leverde men hen hunne afgevaerdigdens voor d' Amptenaaren van het huys van Sevilje, op dat ſy Vloot vervaardigden. Egter deeden ſy niet alle naarſtigheyd / als men wel wenſchte; doch eyndelijk verſorgden ſe het geſchut / de wapenen / en andere benoodigheeden / om te handelen op deeſen Togt. Alſoo dan deeſe onderneeminge nieuw was / en waar van men nog geene kundſchap hadde / ſoo weygerden de Stuurlieden / om 'er ſig mede op reys te begeeven / derhalven wierd gelaſt / dat ſy 'er toe genoodſaakt wierden. 1519.

Men benoemde dan voor Stuurman Major Juan Rodriguez Serrano; voor Schat-bewaarder / Louis de Mendoças; voor Reken-meeſter Antony de Coça; voor Factoor / Juan de Carthagena; en voor den Schat-bewaarder Alonzo Gutierrez en Chriſtoffel Aro, van Burgos waren beſorgt om de Vloot dus ſpoedig af te vaardigen; maar alſoo het geld mangelde / ſoo verſtrekten ſy dan uyt het haare pets / en in aanſien van den Biſſchop van Burgos, ſoo verſchaften eenige Seviliaanſe kooplieden het overige. Eyndelijk wende men allen

d' Amptenaaren die met *Magellanes* den Togt ondergaan.

vlijt

1519. vlijd aan / om alles te verwaardigen; en als men een ſchip / in 't hy-zijn van den Dokter Sancho de Matienço, Schat-bewaarder van 't huys des Voorraads / te land wilde ſleepen / had men om 2 Koninglijke vlaggens geſonden / doch / alſoo ſe nog niet vol-ſchilderd waren / wierden ſe niet geleverd; men nam 'er dan 4 anderen / die de Wapens van Magellanes voerden / die op 4 ſtengen geſteld wierden / waar men gemeenlijk die der Kapiteyns plaaſt. Als nu deeſe vreemde gebaarde / ongevoegt aan ſeeheren Boode van den Onder-Admiraal van Caſtilje ſcheenen / ſoo deed hy ſe afneemen / ſeggende / dat de Wapens van Portugal aldaar niet en voegden: Magellanes, die voorſigtig en wel-bedagt was / ſeyde hem / deeſe Wapens niet van Portugal te weeſen / maar dat ſe de ſijnen waren / dat hy Kapiteyn van den Koning van Caſtilje was / en ſijnen Onderdaan. Doch dit mogt niet helpen / want de Boode volhardde in ſijne hard-nekkighepd / maakte gerugt / als over eene begaane ſchen-daad / willende / dat de vlaggens af-genoomen wierden / en Sancho de Matienço, op dat doch deeſen twiſt heeviger wierd / liet Magellanes verſoeken / om ſe af te neemen / weegens de wan-orde / die 'er uyt ontſtaan konde. Hy deed dan ſulks / al hoe-wel dit hem te beleedigingе verſtrekte / nademaal 'er ſig toen-maals pemand bevond / die heymelijk van den Koning van Portugal geſonden was / om hem weder in ſijnen dienſt te trekken / alſoo 't hem ſmerte / dat Magellanes deeſen Togt voor den Koning van Caſtilje deed. Ondertuſſen ſag de Dokter Matienço (die de gunſte van het Onder-geregte in deeſe ſaak verkreegen had /) dat men ſig niet geruſt hield / vond een middel / om de vlaggen met bewilligинge af te neemen / en gaf te gelijk aan den Koning berigt van den onluſt / die hier over gaande was / en Magellanes klaagde inſgelijks. De Koning ſchreef dan aan Magellanes, en liet hem het ongenoegen weeten / dat hy daar over hadde / en billijkte dat Sancho de Matienço hem begun-

Verſchillen tuſſen *Magellanes* en eenen Admiraals bode, over 't opſetten, van onregte Vlaggen.

stigt had. Ook bestrafte hy t' effens door eenen Brief onder 't Zeegel den Voor-zitter / en 't volk van 't Geregte / van sig niet teegens des Admiraals Boode gesteld te hebben; en beval aan de Amptenaaren van het huys van Sevilje, sig van de daad te verstendigen / sulks die strengelijk gestraft wierde. 1519.

De Vloot was reeds in staat van te konnen vertrekken; dog een verschil tussen Magellanes en Falero ontstaan / aangaande wie van hen beyde de Koninglijke vlag voeren / en 't vuur-teeken geeven sou / soo vertraagde sulks. De Koning gaf dan last / dat vermits Falero sig niet wel gedroeg / hy afstand deed tot op eenen anderen Togt; en dat den Schat-bewaarder Louis de Mendoza, die sig reeds eeniger-maaten met Magellanes verdraagen hadde / hem te gehoorsaamen; dat ook Magellanes, Martin de Mezquita, nog Pieter d' Abreo, niet met sig voerde / nademaal hy sig niet op hen vertrouwde; maar dat hy / om hem te versellen / 10 Portugeesen voeren kon / mids dat se in de Vloot aangenaam waren. De Koning beval ook aan Sancho Martinez de Leyva, die Voor-zitter van Sevilje was / om in de kerke van St. Maria de la Victoria van Triana, de Koninglijke vlag in handen van Magellanes te leeveren / en dat hy hem den Eed af-nam / het Geloove / en Huldiginge / naar de gewoonte van Castilje; dat hy deesen Togt in alle getrouwigheyd / als een goed Onderdaan van sijne Majesteyt / verrigten sou; dat de selfde Eed / insgelijks wegens het Geloove en Huldiginge / door de Kapiteyns en Amptenaaren der Vloot / voor Ferdinand de Magellanes af-gelegt wierd / en dat se hem in sijnen Togt volgen en versellen souden / en hem gehoorsaamen in alles / wat hy hen te beveelen quam; dat men aan Dona Beatrix Barbosa, vrouwe van Magellanes, seekere besoldinge geeven sou / als mede aan Franciscus, en Ruy Falero, die sig toen op-deeden / om eene andere Vloot te versoeken / die men eer-lang / naa deese van Magellanes, door de selfde kours

Aanbeveelingen door den Koning aan *Magellanes* gedaan.

1519. ſenden moeſt. Na dat nu alles door veele gebeeden Gode bevoolen zijnde / gelijk men te Sevilje deed / begon de Vloot t' zeyl te maaken.

Bevel-hebbers en Amptenaaren, die ſig met *Magellanes* inſcheepen.

Ferdinand de Magellanes bevond ſig in 't Admiraals ſchip / de Trinidad genoemt ; welkers Schipper Juan Baptiſta de Poncavera geheeten was / een Genouees van geboorte ; de Stuur-man was Franciſcus Calvo. Op 't ſchip St. Anthony had het gebied / Kapiteyn Juan de Carthagena, Monſter-heer / die eenen Laſt-brief had van 't Bevelhebberſchap der eerſte ſterkte / die men vond ; of die men op-wierp in Landen / die men ontdekte : en voor Schipper / Juan d' Elornaga, Biſcayer, en Stuur-man Pieter Hernandez, van Sevilje geboortig. Op dat / de la Victoria geheeten / waren voor Kapiteyn / Louis de Mendoza, welkers agtinge altoos in geheugen zijn ſal / deeſe was Schat-bewaarder der Vloot ; en voor Schipper / Antony Salomon, van Palermo geboortig / nevens den Stuur-man Michel de Rodas, inwoonders van Sevilje. Het ſchip Conception voerde voor Kapiteyn / Gaſpar de Queſada ; voor Schipper / Juan Sebaſtiaan del Cano, inwoonder van Sevilje, en geboortig van Quetaria, in 't Landſchap Guipuſcoa, welkers agtinge noopt verſtetven ſal ; en voor Stuur-man / Juan d' Acurio de Bermeo. Op 't ſchip St. Jago, waren voor Kapiteyn / Juan Rodriguez Serrano, en voor Stuur-man Major en Schipper / Baltazar, Genouees, en Stuurman Barthlolomeus Prior. d' Andere Stuur-lieden waren Stevan Gomés, Portugees, Andries de St. Martin, Juan Rodriguez Mafra, Vaſco Gallego en Carvallo, aan wien / als ſig goed-willig in-ſtellende / en ſonder eenigen dwang / men afgeſonderd verblijf in hunne Hupſen gaf / al-hoe-wel het Hof in Sevilje over-gebragt wierd / nevens eijtelg van Edelen ter hunner weder-komſt / met een jaar beſoldinge voor uptſchot. De opper Regts-bediende was Hieronymus Gomes d' Eſpinoſa ; en de Stampt-ſchrijvers waren / Leon Dezpeleta, Hieronymus Guerra, Sancho de Heredia, Antony d' Acoſta

coſta en Martin Mendez. En de Koning beſtrafte de Amptenaaren van het Huys van Sevilje, wegens dat ſe ſcheeps-lieden / van buyten koomende / aangeſteld hadden / gemerkt men 'er geene uyt de ſtad ontbzak. 1519.

Deeſe Vloot vertrok doe laat genoeg / nademaal den Koning van Portugal hard aandzong / dat de Koning in Barcelona zynde / het af-ſenden der ſelve ſtaaken mogt; dog hy beloofde en verſeekerde / dat ſijne meeninge was / dat men naauw-keurig het verdzag / dat met den Catholijken Koning gemaakt was / voldoen ſou / en dat hy in geenerlep wijſe de Regten van de Kroon Portugal benadeelen wilde; en dat hy in tegen-deel veel-eer van die van Caſtilje pets toe-geeven ſoude. Sulks dat dan het eerſte Bevel / dat hy aan de Kapitepns gaf / als ſe ter ontdekkinge vertrokken / was / om die in geenerlep wijſe te doen onder de Landen / die van den Koning van Portugal af-hangen / en dat hy niet in twijfel mogt gebzagt wozden / dat de Beveelen niet in agt genoomen waren. De Portugeeſen dzoegen booz / dat de Koning van Caſtilje de koſten / die hy gedaan had en nog deed / verſpillen ſou / nademaal Magellanes ſlegs een Praat-vaar en Snapper was; dat ſijne boozneemens ongegrond waren; en dat hy noopt ten epnde ſou koomen / van 't geen hy beloofde.

Epndelijk ſtelde de Vloot kours naar de Kanariën, na dat Magellanes en Falero, volgens het Verdzag / over-een gekoomen waren / om eerſtelijk / de kours in lengte Ooſtelijk en Weſtelijk / in alle de kourſſen en hoogtens te houden; dooz welker over-een-komſte men den laſt rigte / die d'Amptenaaren van het Huys den Stuur-lieden over-leeverden / zijnde met hunne naamen getekend / beveelende aan de Kapitepns / in geenerlep wijſe de Ozens-ſchepdingen van den Koning van Portugal te benadeelen / nog aan te doen.

Het vertrek deeſer Vloot was dan den 10. van Auguſtus deeſes jaars 1519. 't eerſte Land / dat ſe aandeeden / was 't Epland Teneriffe, eene der Kanariën, Hy ſteekt met de Vloot in Zee.

1519. nariën, alwaar ſe eenige dagen verblijf namen / om ſig van vleeſ / water / hout / en van alles / wat'er noodig was / te verſorgen. Van daar liep men in eene andere Haven des Eylands / Montana Roxa genoemd / waar men nog 3 dagen verblijf nam / om eene Karaveel in te wagten / die Pek voor de Vloot voerde; ſulks dat ſe den 2. van Octobr van daar vertrokken / terwijl 't reeds nagt was / en zeilden met de Fokken / tot dat ſe buyten gevaar van de Kuſt waren; waar naa de ſcheepen by een zijnde / zeilden ſe dus gedurig tot het dag wierd / en namen de koers Zuyd-ooſt / met volle zeilen tot des middags / af-leggende 12 mijlen / en de hoogte genoomen hebbende / bevond men ſig op 27 graaden van den Even-nagts-kim.

Deeſen dag zeilden ſe na het Admiraals ſchip / ſomtijds Zuyden / en ſomtijds Zuyd-zuyd-ooſt / en na dat ſy hem gegroet hadden / hield het niet meer met d' andere ſcheepen raad / maar volgden haaren koers / en den volgenden dag / aanbreekende wagten ſy het / en voegen aan den Stuur-man / welker koers hy hield; die antwoorde / Zuyd-zuyd-ooſt te houden / en den laatſten Sondag verſcheenen zijnde / geduurende de nagt / dat ſe Zuyd-ooſt loopen moeſten / tot de hoogte van 24 graaden / gelijk de koers / hen te Sevilje gegeeven / in-hield / door den al-gemeenen Bevelhebber Ferdinand de Magellanes geteekend; Juan de Cartagena voeg hem / waarom men dan deeſe Order veranderde? Waar op Magellanes liet antwoorden / dat ſy hem alleen te volgen hadden / en d'overigen geen moeplijkheyd aandeeden. Cartagena vervolgde / dat het noodig was vooraf het berigt der Schippers en Stuur-lieden in te haalen / ſonder aldus zijn hoofd te volgen / en dat vermids hy een Verdrag was in-gegaan / hy dan in ſoo korten niet het teegen-deel beſtaan moeſt / voor dat ſig met de Kapiteyns / Amptenaaren / Schippers en Stuur-lieden daar in verdragen had / om van geenen anderen koers / dan deeſe / die ſy hielden / te veranderen / en dan op de tweede koers

En heeft met *Juan de Cartagena* eenige tegenſtribbelinge.

houts veranderd hebbende / als hy te St. Lucar 1519.
gegeeven had ; om eene vergelijkinge in d' eerste te neemen / wegens / seyde hy / dat het eene misstel in de penne was ; en dat hy hen gesegt had van 't Eyland Teneriffe vertrekkende / dat se ten Zuyden zeylen moesten / tot dat se aldus voor en ter hoogte van de groote Rivier waren ; dat voor deese kours sy naar de kust van Guinea liepen / in 't gesigt van Cabo Blanco, en dat het door deese reden hem toe-scheen / dat se van den weg afdwaalden / als men dus verder op de kust verviel. Magellanes antwoorde / dat / waar in hy den kours veranderd had / hy het noodig oordeelde aldus te doen / upt sorge / dat geene scheepen van de Vloot verstroopden / en geen ander oogmerk hebbende ; dat sy hem dan te volgen hadden / gelijk hunnen pligt was / en sulks des daags door het teeken van de vlag / en by nagt door 't vuuren ; dus zeylden se dan den selfden Maandag / van des middags af tot Dingsdag, met den aankomst van den dag / en de streek van Zuyd-zuyd-oost op volgende / voorderdense 30 mijlen.

De Vloot vervalt aan de *Guineesche* kust in eene kalmte.

De Vloot had 15 dagen lang eene gewenste wind / tot aan de kust van Guinea, alwaar sy eene groote kalmte vonden / die hen meer dan 20 dagen by-bleef / in welke tijd sy niet meer dan 3 mijlen gevorderd waren. In-gevolge nu kregen se wederom eene Maand lang / de sterkste tegen-winden / met soo heevige stormen / dat se dikmaals beslooten de masten te kerven / nademaal de scheepen sig niet konden beseilen / de winden meenigmaal de mars-zeylen in Zee deeden hangen. In 't midden van deese storm-winden / sagen de scheeps-lieden op de mars St. Elmo sy hen genoemt / verschijnen / vertoonende als eene brandende kaars / en somtijds 2 / waar over het volk sig seer verheugde. Magellanes alle deese weder-waardigheeden / in 't veragteren van sijnen Togt gedagtig zijnde / deed de leef-togt smal-deelen / en gelaste / dat men peder man voor sijn aan-

1519. deel / eene maat wijn verſchafte / omtrent eene Media Acumbre 's daags / 3 Quantellos water / en anderhalf pond brood. Hunnen kourts vervolgende / quamen ſe den 13. van December, in eene groote Baay / die de Portugeeſen van de Braſiliſche kuſt / de Baay van Genero noemen / en waar aan de Caſtilianen de naam van St. Lucia gaven / nademaal ſy 'er op dien dag in liepen. d' Indiaanen van dat geweſt / begaven ſig eerlang in hunne Canoes, bragten gevogelte / Maiz, Papegaayen / en andere ſoorten van vogelen en brugten. Voor een kaart-ſpel gaven ſe 7 / of 8 hoenders / en voor een houw-bijl bragten ſe een ſlaaf. Maar de Bevel-hebber verbood / op levens ſtraffe / geene ſlaaven te koopen / dog niet dan leef-togt / nademaal hy met hen deeſen handel niet ondergaan wilde / om aan de Portugeeſen geene reden van klagten te geeven; nog dat men ſlaaven te Scheep bragt / om den leef-togt te ſpaaren.

Magellanes doet den leeftogt ſmaldeelen.

Komt voor de Baay van Genero.

Waarneeminge over de Maan in *Conjunctie* met *Jupiter.*

In deeſe Rivier de Genero zijnde / op eenen Saturdag den 17. deeſer maand / omtrent 4 uuren en 30 minuten 's morgens / dat 7 uuren en ſoo veel minuten voor middag was / ſoo verſcheen den Maan boven den Ooſter-ſigt-cyndet / ter hoogte van 28 graaden 30 minuten / en Jupiter ſtond boven de ſelve ter hoogte van 33 graaden 15 minuten; aftrekkende nu de hoogte der Maan van deeſe van Jupiter, bevond men ſe 4 graaden 45 minuten te verſchillen; en dat ſe naar agterwaarts keerende / met de beweeginge der Maan / ſig in Conjunctie met Jupiter ſtelde / ten 9 uuren en 15 minuten / in welke tijd de Maan 4 graaden 45 minuten gevorderd had; ſulks dat de 16 uren en 30 minuten van het teeken af trekkende / het ſcheen Vrydag den 16. van December, ten 7 uuren 15 minuten na-middag te zijn. De Tafels van Zacuto toonen ons / dat ten 1 uur 20 minuten na-middag in den Ebenaar van Salamanca, deeſen dag Saturdag zy; en in den Ebenaar van Sevilje, ten 1 uur 12 minuten na-middag. En En door den Almanak, van Juan de Monteregio

bevonden ſe / dat dit voorviel op den ſelſden dag / den 17. van December, in den Evenaar van Sevilje, ten 1 uur 10 minuten na-middag; en naar deeſe Conjunctie, die ſcheen voor te vallen onder den Evenaar / op den 16. van December, 7 uuren en 15 minuten na-middag / ſcheen het dat deeſen Evenaar / aan die van Sevilje, 17 graaden en 55 minuten verſchilde. Waar uyt men beſlupt / dat hy Zacuto in d' Æquatie der beweegingen / in ſyne Tafels gedwaalt heeft / nademaal het onmoogelyk was / dat hy 'er een ſoo groote lengte hadde. En den Wereld-kundigen Stuurman / Andries de St. Martin, ſeyde; dat hy op eenen anderen tijd in Sevilje, de Conjunctie van de Maan met Jupiter aangemerkt had / en vond hem meer dan 10 uuren 33 minuten te miſſen / en daar en boven nog 1 uur / en 50 minuten te verſchillen van den Evenaar van Sevilje, aan deeſe van Ulma. Den 18. van December, zijnde deſ Sondags, als ſy in de ſelve Rivier de Genero, de hoogte der Son waarnaamen / bevonden ſe die op 90 graaden 40 minuten / en de Son van den Even-nagts-lijn ten Top-punt by den wereld-kunder St. Martin; d' aftrekkinge van d' afneeminge der hoogte gedaan / dat 23 graaden 25 minuten waren / die hy van de Zuyder afwijkinge hadde / waren 'er 66 graaden 15 minuten overig / deeſe ter verbullinge tot 90 geſtelt / zijn dan 23 graaden 45 minuten; en dit was 't / waar ſy ſig bevonden van den Even-nagts-lijn / ten Zuyden geſtrekt.

Sy vertoefden in deeſe Rivier / tot op Kerſdag deſ namiddags / in de mond der ſelver op anker leggende / en den 27. van December maakten ſy ſig zeyl-vaardig. Uyt-zeylende liepen ſe langs de kuſt / tot Saturdag den 30. der ſelver maand / en bevonden deeſen dag de Son aldaar ter hoogte van 86 graaden 45 minuten / van 't Noorden / en ter verbullinge tot 90 / zijn 3 graaden 15 minuten / aan welker by-voegende 22 graaden 8 minuten van d' afwijkinge / zijn die 25 minuten / dus vonden ſe ſig nog meerder van den Even-

1519.

Magellanes vertrekt weder van deeſe Riviere.

1519. nagts-tijn / ten Zuyden afgewijdert. Hoe nu Magellanes, ſijn Togt verder agtervolgt / en eyndelijng met veel weder-baringen de Straat ontdekt / ſullen wy onder de Zee- en Land-Togten van Alonzo d' Ojeda, Gonzalo d' Ocampo, Pamphilio de Narvaas, en Lucas d' Aylon, op 't Jaar 1520. vernemen; en als nu het ſpoor van Ferdinand Cortes ongehoorde bedrijven weder inſlaan.

Ferdinand Cortes Reys-Togten voortgeſet.

Middertijd dat dan Ferdinand Magellanes ſijnen koers vervolgde / om het vaſte land / en andere plaatſen t' ontdekken / was Ferdinand Cortes als nog in 't Eylandt Cozumel, en verheugt dat Hieronymus d' Aguilar in ſijn geſelſchap gevonden te hebben / ſig verbeeldende als door hem de taal van Yucatan kundig te zijn / en by nu met d' Indiaanen gemeenſchap houden kon. Hy vertrok dan van Cozumel, om tijdinge van het verlooren Schip te vernemen. Hy wende het naar 't vaſte land / en gaf bevel / dat de kleyne Scheepen het Land ten beſten ſy konden naderen / om te ſien / of ſe het niet by geval op-derden.

Cortes ontdekt het Schip, dat men agte verlooren te zijn.

Eyndelijk ſagen ſe het in eene Zee-boeſem / die eenige Eylandjes maakte / welke Gryalva, Puerto de Terminos genoemt hadde. Sy vonden het Schip wel geſteld / en die daar op waren geſond / die ſig dan ook over het ſien der Vloot ſeer verheugden / nademaal ſy gelooſden / dat ſe vergaan waren. Sy hadden 'er veele haaſen / en konijnen ingeſouten / door eenen wind-hond opgejaagt / die ſy 'er gevonden hadden / en aldaar agter gebleeven was / toen 'er de Vloot van Gryalva aan-quam / die dan het Schip ſiende / aan den Oever quam / en de Caſtiliaanen aangeland zijnde / tot hen geloopen. Cortes noemde deeſe Haven / Puerto Eſcondido; ſy paſſeerden de vloed van Gryalva, en quamen in het Landſchap / of gebugte van Tabaſco, alwaar den Cacique, Gryalva van 't hoofd tot de voeten in 't gout gekleed had. Sy liepen in de mond deeſer vloed / vermits der ſelver ingang ſeer laag was / en dat 't

Paſſeert de Rivier *Gryalva*, en komt te *Tabaſco*.

het

het Zee-water ſeer ongeſtuymig tegen dat der vloed aanſtoot / en gevaarlijk maakt. Cortes, om ſeekerder te zijn / gelaſte / dat de groote Scheepen bleeven leggen / en dat alle d' anderen / met het meeren-deel der manſchap wel gewapent / nevens eenige kleyne ſtukken geſchut / die door eenen man gevoert / en beſtiert konden worden / als ſchiet-geweer / de Rivier opwaarts ſouden voeren. 1519.

Als d' Indiaanen ſoo veel volks en de Scheepen ſagen / en dat ſe ſig te Lande begaven / quamen ſe uyt een groot na-by geleegen gehugte / gewapent met Boogen / Pylen en Schilden / als mede ſeer beveedert en beſchildert / dat onder hen een afſchuwelijkheyd / en te gelijk dapperheyd vertoond; en ſogten te weeten / wat volk ſy waren / en wat ſe begeerden? als nu de Caſtiliaanen verder de Rivier opwaarts voeren / en dat ſe regt voor 't gehugte der Indiaanen gekoomen waren / ſagen ſe / dat ſy ſig met afgehouwene boomen verſchanſt hadden / en bereyd / om ſig met hunne pylen te beſchermen. Sy ondertuſſen de Caſtiliaanen ſiende ſoo na-by koomen / veel van hen vielen in Canoes, om ſe het aan-landen te verhinderen. Cortes gaf een teeken van vreede / en gelaſte Hieronymus d' Aguilar hen aan te ſpreeken. Maar d' Indiaanen beeden wederom een ander teeken / waar door ſe te verſtaan gaven / dat ſe hun gehugte niet naderden / nog ſig ſelfs te lande te begeeven hadden. Cortes vroeg hen wederom / om leef-togt en water / en d' Indiaanen weeſen hem na de Rivier / die ſy daar toe een weynig hooger konden op-vaaren / en die als dan ſoet ſouden vinden. Middelwijl keerden d' Indiaanen weder in hun gehugte / en bragten aan Cortes eerlang met hunne Canoes, Maiz, brood / brugten / gevogelte en andere dingen / die ſy in overvloed hadden. Cortes toonde hen dan / dat hy veel volks hadde / en dat wat ſe gebragt hadden niet genoegſaam was. Waar op d' Indiaanen antwoord gaven / dat hy tot den anderen dag te vertoeven had / want het nu te laat was / en dat ſe dan

d' Indiaanen tragten hem het aanlanden te hinderen.

Brengen egter eenigen leeftogt aan.

1519. weder-koomen / en meer ſouden toe-brengen.

Indiaanen vaardigen ſig om de Caſtiliaanen te weder-ſtaan.

In deeſen nagt beſloot Cortes, in een Eplandje te wijken / dat door de bloed gemaakt was / als wanneer d' Indiaanen, die de kragt der Caſtiliaanen vreeſden / inſgelijks aan hunne ſijde bedugt waren / dat ſe door hen by nagt in hun gehugte niet mogten overvallen worden / en gevaar van hun leeven liepen; ſulks dat peder der partyen niet anders dagt / dan om den anderen te miſ-lepden. Sodanig dan / dat d' Indiaanen de nagt doorbragten / om hunne goederen / vrouwen en kinderen in vepligheyd te ſtellen / en om ſig te verbaardigen / om de Caſtiliaanen te keer te gaan. Cortes ter andere ſijde ſliep mede deeſe nagt niet. Hy liet onderſoeken / waar men de Rivier kon doorwaaden / dat na-by over-al gevonden wierd / vermits het in den ſomer was / al-hoe-wel de Rivier anders groot is. Hy ſond inſgelijks naar het gehugte op kundſchap upt / en. men vond het van agteren open geleegen / niet dan een kleyne beek voor ſig hebbende / waar ligtelijk door te koomen was. Hy beval eerlang aan den Kapitepn Alonſo d' Avila, om met 150 Soldaaten ſig na-by het gehugte in hinder-laage te leggen / ter ſijde / waar men de beek ontdekt had; met laſt / dat wanneer hy het teeken hoorde van een ſtuk geſchut / dat men upt de ſloepen loſſen ſou / het gehugte beſpringen moeſt; terwijl Cortes ſig onder deſe met d' overige manſchap in de ſloepen begaf / en gelaſte aan Alonſo de Meſa, het geſchut in goede ordre te houden. Den volgenden dag / voor het dag wierd / waren d' Indiaanen reeds aan den oever der bloed met eenigen leef-togt / biddende de Caſtilianen hen t' ontſchuldigen / dat ſe niet meer aanbragten; dat hunnen Land-aard van hen alleen te ſien geweeken waren / en dat ſy ſig wederom upt hun Land begeeven wilden ter gelpde van huinnen Godt / of met wien het hen goed dagt. Cortes ontfing hen gunſtelijk / en deed hen veele betuygingen van vreede / nademaal hy alle tegenheyd vermijden wilde / en met hen in vriend-

ſchap

ſchap handelen / niet tegenſtaande het Land on- 1519.
bekend was; dog dat het hem toeſcheen / dat ſe
ſeer ſterk van manſchap waren / en hy overſulks
beſwaarlijk voet aan Land ſetten kon / indien ſy
ſig tegens hem verklaaren wilden. d' Indiaanen
eyndelijk ſiende / dat de Caſtiliaanen geen bereyd-
ſchap maakten / om te vertrekken / begonden ſy
eene digte hagel-buy van pylen te loſſen. Cortes
verſogt egter / dat ſe gedult neemen wilden / en
ſeyde / dat hy niet dan in vreede begeerde in hun
gebugte te koomen; waar op d' Indiaanen we-
derom vervolgden / dat ſe ſulks niet gedoogen
ſouden / en derhalven vertrekken moeſten. Als Die *Cortes*
nu Cortes onder deeſen tuſſen-handel ſag / dat het door een
tyd was den aanval te doen / deed het ſtuk ge- gegeeven
ſchut loſſen / om het beſtemde teeken te geeven / en teeken aan-
ter ſelver tyd beſtookte Alonſo d' Avila het gebug- valt.
te. Ingevolge van deeſe ſchoot het hy nog een
ander geſchut los vranden / en d' Indiaanen noopt
ſodanig gerugt gehoort hebbende / geloofden 't
van den Hemel te koomen / des waren ſe ver-
baaſt / en ſeer bevreeſt / maar lieten egter niet af
dapperlijk te ſtryden. Na dit alles wierd het ge-
bugte ingenoomen / en veele Indiaanen gedood.
De Caſtiliaanen beroofden het eerlang / en von- Hun gebug-
den de buyſen vol van Maiz, gevogelte en ande- te geplun-
re benoodigdheeden ten leven; maar goud wierd 'er dert.
niet gevonden. Als ſy ſig nu beſitters van het
gebugte ſagen / en d' Indiaanen gevlugt / en ſig in
de Boſſchaadjes verburgen hadden / gingen ſe in
den Tempel / die heel groot en hegt gebouwt was /
en namen 'er dien nagt hun verblyf in / maar
hielden goede wagt. Den volgenden dag ſond
Cortes eenige Indiaanen, van die men gevangen
had / om aan hunnen Heere te doen weeten / dat
hy weder in ſyn gebugte ſou keeren / en niets te
vreeſen hadde / en dat hy voortaan begeerde ſyn-
nen vriend te zyn; dat men hem geen onregt ſou-
de doen; maar in tegen-deel allen goeds onthaal /
en dat hy hem veele dingen ten ſynen voordeel te
ſeggen hadde. Middelwyl gaf men order tot het

ver-

1519. verbinden der gewonde Caſtiliaanen, die wel 40 in getal waren; welke Cortes liet na de Schee-pen voeren. Hier ontliep het den Indiaan Filip-pillo genoemt/ en liet de Caſtiliaanſche kleederen/ waar mede hy gekleed was/ aan eene boom han-gen/ weshalven Cortes wel genoegt was/ want hy dugte/ dat hy niets aan d' Indiaanen over-bragt/ dan dat hem benadeelde.

Den Heere des Lands geloofde niet/ dat Cortes hem deeſe Boodens geſonden had/ en wilde ſig nog minder op ſijne woorden betrouwen; maar in tegen-deel ontbood hy alle d' aangrenſende In-diaanen, met gedagten van deeſe weynige hem-delingen te verdrijven/ of te dooden/ waar van ſe dageliks beleedigt wierden. Middlerwijl als ſijn manſchap ſig vergaderde/ ſond hy 22 Indiaanen, op hunne wijſe ſeer wel uytgeruſt/ die men voor de voornaamſte des Lands aanſag/ en ſeyden tot Cortes, dat hun Heer hem verſogt/ het gehugte niet in hand te ſetten/ en dat hy hem eenigen leef-togt ſenden ſou. Cortes deed hem een vrien-delijk antwoord geeven/ ſeggende: Dat nademaal hy alle de gevangenen in vryheyd geſtelt hadde, hy daar uyt wel oordeelen konde, wat ſijne mee-ning was, als begeerende met hem in vreede te leeven. Sy keerden den volgenden dag weder mede-brengende eenige leef-togt/ en ſeyden/ dat hunnen Heer hen toe-ſtond vrylijk ſijn Land te paſſeeren/ ſulks ſy den leef-togt honden in-mangelen. Cortes oordeelde hier uyt/ dat/ nademaal ſe geſlagen waren/ ſy geenen Oorlog meer wil-den aan-gaan/ beſchonk hen met eenige kraam-erpen/ en ſond 3 Venden ſoldaaten/ nevens ſo veel Kapiteyns/ om Lande-waards in te trekken/ die dan Alonſo d' Avila, Pieter d' Alvarado, en Gonſalez de Sandoval waren/ om met den Caci-que te handelen/ en leef-togt te verſchaffen. Eene deeſer Kapiteyns bevond ſig in een Land met Maiz beplant/ na-by een gehugte/ alwaar hy veel gewapende Indiaanen aan-trof/ die naar al-len aanſien waren uytgeſchikt/ om 'er alle d' ove-

Cortes ſend manſchap naar land om leef-togt.

rige te verwagten. De Caſtiliaanen verſogten d'Indiaanen hen van deeſe Maiz te verſchaffen / mids dat ſy die betaalen wilden. Dog d' Indiaanen ſulks geweygerd hebbende / kreegen ſe eenige woorden / en van woorden geraakten ſe tot de Wapenen / vallende d' Indiaanen hen ſoo heevig aan / dat de Caſtiliaanen bevonden / dat ſe mannen vooz hadden / nademaal ſy eene meenigte pijlen loſten / en dapperlijk met hunne ſpieſſen ſtreeden / gewapend met graaten en vis-beenen / die ſeer ſcherp en vinnig waren. Eyndelijk dzongen ſe de Caſtiliaanen ſoo naa / dat ſe genoodſaakt wierden / ſig in een huys te begeeven / alwaar ſy ſig verſchanſten / en ſtreeden 'er een goed gedeelte van den dag. Gelijk nu het geſchreeuw / dat d' Indiaanen doen / wanneer ſy veele by-een zijn / ſeer verbaarlijk is / dooz het Gebergte weder-galmde / begaven ſig d' andere Benden den Caſtiliaanen ter plaatſe / van waar ſy dit gerugt vernamen / en quamen ſoodanig tijdig / dat die in 't huys omſet zijnde / reeds wanhoopende van hun leeven waren. d' Indiaanen egter / om deeſe Hulp-benden / die meer dan upt 200 mannen beſtonden / verſlaantooden niets in hunnen moed; maar in tegen-deel ſtooten ſe hen nog enger in / en vogten met veel meer hardnekkigheyd.

De Caſtiliaanen aldus in dit huys beſeegerd zijnde / vooz dat hun eenige hulpe toe-quam / was 'er ſeekeren Indiaan van Cuba, die aan Cortes berigt bzagt / wat 'er vooz-gevallen was / en alſoo hy ſeer zorgvuldig was / nam hy van ſtonden aan / dat hy deeſe tijding ontfing / eenige Caſtiliaanen met ſchiet-geweer by ſig / en ſpoede ſig derwaarts / waar d' anderen in gevegt waren. Hy vond hen / toen ſe al aan 't af wijken waren / en d' Indiaanen hen op de hielen volgden. Cortes, die bedugt was van bloed te verſpillen / beminde liever dooz ſagtigheyd dan anderſins t' overwinnen / en de ſijnen in gevaar ſiende / en hen dus ten beſten beſchermen wilde / liet het ſchiet-geweer loſſen / ſoo dat d' Indiaanen hunne hielen ligten / en ſig op de vlugt

Egypte

Gevegt tuſſen hen en d' *Indiaanen*.

Die door *Cortes* ontſet worden.

1519. nagts-lijn / ten Zuyden afgewijdert. Hoe nu Magellanes, ſijn Togt verder agtervolgt / en eyndelijng met veel weder-varingen de Straat ontdekte / ſullen wy onder de Zee- en Land-Togten van Alonzo d' Ojeda, Gonzalo d' Ocampo, Pamphilio de Narvaas, en Lucas d' Aylon, op 't Jaar 1520. verneemen; en als nu het ſpoor van Ferdinand Cortes ongehoorde bedrijven weder inſlaan.

Ferdinand Cortes Reys-Togten voortgeſet.

Midlerwijl dat dan Ferdinand Magellanes ſijnen koers vervolgde / om het vaſte land / en andere plaatſen t' ontdekken / was Ferdinand Cortes als nog in 't Eyland Cozumel, en verheugt van Hieronymus d' Aguilar in ſijn geſelſchap gevonden te hebben / ſig verbeeldende als door hem de taal van Yucatan kundig te zijn / en by nu met d' Indiaanen gemeenſchap houden kon. Hy vertrok dan van Cozumel, om tijdinge van het verlooren Schip te verneemen. Hy wende het naar 't vaſte land / en gaf bevel / dat de kleyne Scheepen het Land ten beſten ſy konden naderden / om te ſien / of ſe het niet by geval op-derden.

Cortes ontdekt het Schip, dat men agte verlooren te zijn.

Eyndelijk ſagen ſe het in eene Zee-boeſem / die eenige Eylandjes maakte / welke Gryalva, Puerto de Terminos genoemt hadde. Sy vonden het Schip wel geſtelt / en die daar op waren geſond / die ſig dan ook over het ſien der Vloot ſeer verheugden / nademaal ſy geloofden / dat ſe vergaan waren. Sy hadden 'er veele haaſen / en konijnen ingeſouten / door eenen wind-hond opgejaagt / die ſy 'er gevonden hadden / en alhaar agter gebleeven was / toen 'er de Vloot van Gryalva aan-quam / die dan het Schip ſiende / aan den Oever quam / en de Caſtiliaanen aangeland zijnde / tot hen geloopen.

Paſſeert de Rivier *Gryalva*, en komt te *Tabaſco*.

Cortes noemde deeſe Haven / Puerto Eſcondido; ſy paſſeerden de vloed van Gryalva, en quamen in het Landſchap / of gehugte van Tabaſco, alwaar den Cacique, Gryalva van 't hoofd tot de voeten in 't goud gekleed had. Sy liepen in de mond deeſer vloed / vermits der ſelver ingang ſeer laag was / en dat 't

het

overwinnen souden / vermidts sy self in groot getal bestonden / en dat se sig geduurig door vers volk af-wisselden / en elkander verpoosden / sulks sy niet gevoelden / nog bemerkten het verlies / dat se aan hunne sijde leeden. De Castiliaanen sig dus qualijk gehandeld siende / en seer verswakt / sogten een ruymer en vryer plaats te gewinnen / waar sy sig beeter met hunne Wapenen verdeedigen konden / en voornamentlijk met hun schietgeweer / en alwaar men minder door de beeken, en moerassen belemmerd was / agter welke seekere boomen stonden / waar sig d'Indiaanen dekten soo dra sy geschooten hadden / en sig bewaarden van overvallen te worden. 1519.

Midlerwijl waren de Castiliaanen grootelijks af-gemat / behalven dat 'er ook veele sig deerlijk gewond bevonden; en al-hoe-wel het schieten aan hunne sijde / een oneyndig getal deede sneuvelen / dewijl d'Indiaanen seer sterk waren / en hard-nekkig vogten / omringden se hen egter seer eng / en schooten van alle sijden met hunne pijlen / en 't werpen met slinger-steenen / 't geen de Castiliaanen soodanig benaauwde / dat se genoodsaakt wierden / elkander den rug toe te keeren / om sig te beschermen / en in dusdaniger wijse te vegten. Niet tegen-staande dit / wierden egter niet min door de vpanden geperst / en in dus eene benaauwtheyd gebragt / dat se het t' ontkoomen waanhoopten / nademaal reeds het schiet-geweer geenen dienst meer doen konde / nog sy sig langer van hunne Wapenen bedienen. Als sy dus ten uytterste gekoomen waren / quam 'er Cortes vermoept en af-gemat aan / hebbende veel beeken en moerassen moeten passeeren / en sijn volk in gevaar siende / wierp hy sig dwars op d'Indiaanen met sijne ruyterey in / en deed eene soodanige slagting met spiessen en degens / dat het eene groote verbaasing onder de vpanden veroorsaakte / want alsoo se noyt paarden gesien hadden / geloofden se dat het paard / man en spiesse / niet dan een en 't selvig ding waren; maar lieten egter

Castiliaanen en Indiaanen vegten rugelinks.

1519. weder-koomen / en meer ſouden toe-brengen.

Indiaanen vaardigen ſig om de Caſtiliaanen te weder-ſtaan.

In deeſen nagt beſloot Cortes, in een Eylandje te wijken / dat door de bloed gemaakt was / als wanneer d' Indiaanen, die de kragt der Caſtiliaanen vreeſden / inſgelijks aan hunne ſijde bedugt waren / dat ſe door hen by nagt in hun gehugte niet mogten overvallen worden / en gevaar van hun leeven liepen; ſulks dat yeder der partyen niet anders dagt / dan om den anderen te mis-lepden. Sodanig dan / dat d' Indiaanen de nagt doorwagten / om hunne goederen / vrouwen en kinderen in veyligheyd te ſtellen / en om ſig te vervaardigen / om de Caſtiliaanen te keer te gaan. Cortes ter andere ſijde ſliep mede deeſe nagt niet. Hy liet onderſoeken / waar men de Rivier kon doorwaaden / dat na-by over-al gevonden wierd / vermits het in den ſomer was / al-hoe-wel de Rivier anders groot is. Hy ſond inſgelijks naar het gehugte op kundſchap uyt / en, men vond het van agteren open geleegen / niet dan een kleyne beek voor ſig hebbende / waar ligtelijk door te koomen was. Hy beval eerlang aan den Kapiteyn Alonſo d' Avila, om met 150 Soldaaten ſig na-by het gehugte in hinder-laage te leggen / ter ſijde / waar men de beek ontdekt had; met laſt / dat wanneer hy het teeken hoorde van een ſtuk geſchut / dat men uyt de ſloepen loſſen ſou / het gehugte beſwyngen moeſt; terwijl Cortes ſig onder des met d' overige manſchap in de ſloepen begaf / en gelaſte aan Alonſo de Meſa, het geſchut in goede ordre te houden. Den volgenden dag / voor het dag wierd / waren d' Indiaanen reeds aan den over der bloed met eenigen leef-togt / biddende de Caſtilianen hen t' ontſchuldigen / dat ſe niet meer aanbragten; dat hunnen Land-aard van hen alleen te ſien geweeken waren / en dat ſy ſig wederom upt hun Land begeeven wilden ter gelepde van huinnen Godt / of met wien het hen goed dagt. Cortes ontfing hen gunſtelijk / en deed hen veele betuygingen van vreede / nademaal hy alle tegenheyd vermijden wilde / en met hen in vriendſchap

ſchap handelen / niet tegenſtaande het Land on- 1519.
bekend was; dog dat het hem toeſcheen / dat ſe
ſeer ſterk van manſchap waren / en hy overſulks
beſ waarlijk voet aan Land ſetten kon / indien ſy
ſig tegens hem verklaaren wilden. d' Indiaanen
eyndelijk ſiende / dat de Caſtiliaanen geen bereyd-
ſchap maakten / om te vertrekken / begonden ſy
eene digte hagel-buy van pijlen te loſſen. Cortes
verſogt egter / dat ſe geduld neemen wilden / en
ſeyde / dat hy niet dan in vreede begeerde in hun
gehugte te koomen; waar op d' Indiaanen we-
derom verbolgden / dat ſe ſulks niet gedoogen
ſouden / en derhalven vertrekken moeſten. Als Die *Cortes*
nu Cortes onder deeſen tuſſen-handel ſag / dat het door een
tijd was den aanval te doen / deed het ſtuk ge- gegeeven
ſchut loſſen / om het beſtemde teeken te geeven / en teeken aan-
ter ſelver tijd beſtookte Alonſo d' Avila het gehug- valt.
te. Ingevolge van deeſe ſchoot ſiet hy nog een
ander geſchut los vranden / en d' Indiaanen noopt
ſodanig gerugt gehoort hebbende / geloofden 't
van den Hemel te koomen / des waren ſe ver-
baaſt / en ſeer bevreeſt / maar lieten egter niet af
dapperlijk te ſtrijden. Na dit alles wierd het ge-
hugte ingenoomen / en veele Indiaanen gedood.
De Caſtiliaanen beroofden het eerlang / en von- Hun gehug-
den de huyſen vol van Maiz, gevogelte en ande- te geplun-
re benoodigdheeden ten leven; maar gouds wierd 'er dert.
niet gevonden. Als ſy ſig nu beſitters van het
gehugte ſagen / en d' Indiaanen gevlugt / en ſig in
de Boſſchaadjes verburgen hadden / gingen ſe in
den Tempel / die heel groot en hegt gebouwt was /
en namen 'er dien nagt hun verblijf in / maar
hielden goede wagt. Den volgenden dag ſond
Cortes eenige Indiaanen, van die men gevangen
had / om aan hunnen Heere te doen weeten / dat
hy weder in ſijn gehugte ſou keeren / en niets te
vreeſen hadde / en dat hy vooraan begeerde ſij-
nen vrient te zijn; dat men hem geen onregt ſou-
de doen; maar in tegen-deel allen goed onthaal /
en dat hy hem veele dingen ten ſijnen voordeel te
ſeggen hadde. Middelwijl gaf men order tot het

ver-

1519. groote en nederige groetinge voor Cortes hebbende gedaan / sprak tot den Indiaan, en seyde hem alles / wat hy voorgenoomen had / om te seggen / dat hy 't aan d'Aguilaar te berigten had; nademaal het eene gewoonte onder hen is / dat wanneer den Heer / met wien hy te spreeken heeft / de taale onkundig is / sy eenen dienaar stellen / die met den vertolker reden-voert: gemerkt sy dus hun gesag verdeedigen.

Aanbiedingen aan Cortes gedaan.

D'Indiaan seyde dan / uyt de naam van sijnen Cacique tot Cortes: dat hy, en deese Heeren sig onderdaaniglijk ten sijnen dienaars aanbooden; dat se een groot leet-wesen hadden van 't geene 'er voorgevallen was; dat se voortaan hem alle soorten van diensten bewijsen wilden, en dat se ter betuyginge hier van, dit geschenk hem bragten; dat het gantsche Land ten sijnen dienst was; en dat heel het volk hem soude gehoorsaam zijn. Cortes over deese onderwerpinge seer voldaan / om-armde hem andermaal / en betoonde hem groote eer-bewijsinge; vervolgens schonk hy hem eenige Castiliaansche kramerye / waar van den Cacique, en sijnen volke seer voldaan waren. Na dat men alle deese plegtigheeden had afgelegt; de Heeren het briesschen der paarden hoorende / die niet verre van daar stonden / vroegen / wat de Tequanes deeden / dat in hunne taale / groot-moedige saaken beteekent / waar op Cortes antwoorde; dat se daar in verdrietig waren, dat men hen niet swaarder gestraft hadde, als geschied was aan die, die den Oorlog tegens de *Castiliaanen* dorsten onderstaan. Eerlang nu deeden se dekens tot deksel der paarden aanbrengen / en gevogelte / om se te eeten te geeven / op dat se mogten bevreedigt worden / seggende tot de selven / dat sy 't hen vergeeven wilden / dat sy sig vergenoegen souden / en dat se altoos vrienden der Castiliaanen meenden te sullen zijn. Cortes vroeg hen verder: wat reden sy hadden gehad, hem dusdanig den Oorlog aan te doen, gemerkt sy d'anderen aldaar geweest zijnde, soo edelmoedig gehandelt hadden:

Cortes vraagt de reden waarom se tegens hem de wapenen

Sy

Sy gaven ten antwoord: dat d' anderen in soo groot een getal niet waren, en dat sy sig vergenoegt hadden, wat men hen wilde geeven, en waren daar op weder vertrokken. Dog nu sy soo veele Scheepen, en volks gesien hadden, waren se bedugt geworden, of se ook voor hadden, sig meester van hun Land te maaken, als mede van hunne goederen; dat wijders, alsoo sijn volk voor de dapperste van alle d' aangrensende Landen geagt wierd, en dat se geen magtiger Heer dan hem kenden, het hen als eene verlaagtheyd soude toeschijnen, dat se in soo grooten getalle zijnde, soo weynig *Castiliaanen* niet t' onderbragten. Sy seyden ook, dat het schieten met hun schiet-geweer, en de vervaarlijke wonden door hunne degens gemaakt, hen seer verschrikkelijk was geweest, en dat de paarden sodanig fier, en snel in 't loopen waren, dat het scheen, dat se hen yeder oogenblik verslinden souden, en dat se vloogen, vermits se in aanmerkinge namen, hoe snel se in 't rennen waren: Cortes vroeg hen: of men veel van dit goud in hun Land vond. Waar op se neen ten antwoord gaven / maar dat het van eene andere plaats gebragt wierd / wijsende met de hand / dat het verre van daar was. Cortes, door middel van den taals-man d' Aguilar, deed hen hunne verblindheyd / waar in sy leefden / weeten / dewijl sy d' Afgoden eerden / en verklaarde hen eenige grond-regels des Catholijken geloofs / en der Christenen Gods-dienst / en deed hen verstaan / dat hy een Bevel-hebber van eene der magtigste Koningen der wereld was / aan wien het billijk stond te gehoorsaamen / en verhaalde hen eyndelijk alles / waar aan hy wegens den Catholijken Koning gelast was / om aan d' Indiaanen voor te draagen. Waar op de Cacique, en allen die by hem waren naauw agt gaven. Na dat deese reden geeyndigt was / betuygden se allen met luyder stemme het groot genoegen / dat se hadden / van sodanige goede saaken te hooren verhaalen / en van de grootheyd van eenen soo magtigen

1519.

hebben opgevat.

Stelt hen hunne verblindheyd voor.

1519. Voort / wien sy gehoorsaamen wilden / en waren seer begeerig / meerder onderweesen te worden in de regelen des geloofs / die de Christenen in agt namen. Ingevolge namen sy afscheyd van Cortes, en sonden den Castiliaanen leef-togt / en 20 slavinnen / om hun brood te bereyden / nevens steenen om Maiz te maalen / gelijk sy onder hen gewoon waren te doen; deese nu wierden door Cortes onder de voornaamste Kapiteyns en Amptenaaren verdeelt / waar van eene Marina geheeten was / van wie hier na gewag gemaakt sal worden / en aan Alonso Hernandez de Porto-Carrero te deel viel.

Cortes te Tabasco houd het Palm-Feest met een plegtelijke ommegang.

Na dat Cortes het Landschap Tabasco bevreedigt had / gedagt hy sijne onderneeminge t' agtervolgen / alsoo nu de Palm-Sondag inviel / besloot hy eerst dit Feest door eenen plegtigen omgang te vyeren; en ten dien eynde versogt hy 'er de voornaamste Indiaanen, die 'er te vinden waren; gelijk dan deese volkeren de nieuwigheyd toegedaan zijn / soo voegden sy 'er sig mede by / wel opgeciert / nevens veele van het volk met hen / soo mannen / vrouwen als kinderen. Alle droegen se Palm-takken in de hand / en sulks met de grootste deftigheyd als sy konden. d' Indiaanen preesen deese plegtigheyd en hadden 'er eene groote opmerkinge voor; eenigen seyden de Godt der Christenen de magtigste te weesen / als van sodanige dappere mannen gedient wierd / en hem soo veel eere aandeeden / want men vond 'er redelijke stemmen / die op de sang-maaten genoeg antwoorden. Wat hen nog meer verwonderinge baarde / waren de Trompetten / Trommels en yeder soorte van Speel-tuygen / klinkende naat de maat / en op elkander antwoordende / naar gestelden tijd. Deese plegtigheyd geeyndigt zijnde / en Cortes nog sijn Palmtak in de hand houdende / seyde tot deese Heeren:

Gesprek met d' Indiaanen gehouden.

dat, nademaal sy hem dus geschikt en vaardig sagen, en dat sy bereyd waren, om het *Catholijke* geloof t' ontfangen, dat se om daar uyt voordeel te trekken, die ter Saligheyd van hunne ziele strek-

ken

ken kon, ſy 'er dan in volharden moeſten, en beſtendig zijn in een ſoo heylig beſluyt, en dat hy dan in korte hen volkeren ſenden wilde, die hen verklaarden en onderweeſen in alle de byſonderheeden des ſelfs. Dat ondertuſſen wat de gehoorſaamheyd aan den Koning aanbelangde, aan wien ſy ſig waren onderwerpende, (nademaal hy de magtigſte Koning der wereld was,) dat ſy dan een beſluyt namen, om hem ook te verdedigen tegens allen, weshalven ſy een groot voorregt, wat het tijdelijke aanging, genieten ſouden; nademaal hy hen geduurig by de vreede, en geregtigheyd ſou handhaven. Na dat hy ſe alle om-armt hadde / nam hy afſcheyd / en ſcheepte ſig wederom aan booyd; en alle het geſchut hebbende doen loſſen / nevens het gelupt der Trompetten / en verdere vreugde-tekenen / die gemaakt wierden / begaf hy ſig onder zeyl; te weeten na dat eerſtelijk verſtaan hadde / dat Filipillo d' Indiaanen geraden had / om de Caſtiliaanen den Oorlog aan te doen / en dat hy hen verſogt hadde / hem in ſijne handen te leveren; maar dat ſe hem daar op geantwoord hadden; dat, alſoo ſijnen raad hen dus nadeelig was geweeſt, ſy hem hadden willen gevangen neemen, en dat hy ſig egter met de vlugt ontweeken had; maar dat ſe ſedert verſtonden, dat hy van anderen was geoffert geworden. Dog hier van ſtraks nader / als wy pets tuſſen beyden ſullen hebben ingelaſt / dat onder dit tijd-verloop / op Hiſpaniola voorviel. 1519.

Cortes neemt afſcheyd van hen en vertrekt.

Soo wy dan midlerwijl / dat Ferdinand Cortes ſijn Togt vervolgde / met ons verhaal eens naar Hiſpaniola weder-keeren / om niet agter te laten / van 't geen 'er in dit tegenwoordige jaar is voorgevallen. Soo gebeurde het dan / dat een jongman Valenzuela genoemt / erfgenaam van ſijnen vader in eene verdeelinge der Indiaanen wierd / geleegen in een gebuurſchap der Stad St. Juan de la Maguana, welkers Cacique, Henrique geheeten was / en van ſijne jonghejd af in 't Kloofter der Franciſcaanen, binnen de Stadt de la Vera Paz,

1519. in 't Landschap Xaragua, opgevoed. alwaar het Koningrijk van Bohechio, eene der 5 Koningen van Hispaniola, sig uytstrekte; deesen hadden de geestelijken leesen en schrijven geleert / en hem in de wetten van wel te leeven onderweesen / gelijk hy ook in alle sijne doeningen liet sien / een waaragtig navolger van hunne deugd te zijn. Het Land / of Landschap / dat hem gehoorig was / wierd door d' Indiaanen Baoruco genoemt / geleegen in het gebergte / dat sig aan de Zuyd-sijde strekte 30 / 40 / 50 / en 70 mijlen van de Haven van St. Domingo, sulks dat se sig langs de kust / die sig naar 't Zuyden wend / uytbreyden. Deese Cacique uyt het Klooster gegaan zijnde / had reeds den mannelijken ouderdom bereykt / en trouwde met eene Indiaansche vrouwe van eerlijken afkomst / Dona Mencia geheeten; hy was van eene hooge gestalte / en van lighaam ge-evenmatigt naar d' uytgestrektheyd van sijne lengte. Sijn aangesigt was niet schoon nog wanstaltig / maar vertoonde deftigheyd en ernsthaftigheyd / en hy en sijne Indiaanen waren onder de bestieringe van Valenzuela.

De *Cacique Henrique* door *Valenzuela* mishandelt.

Onder andere goederen / die hy besat / hadde hy eene Merrie / die Valenzuela hem geweld-daadig ontnam; en niet genoegt hier mede / deed hy dusdanig sijne vrouw misleyden / dat se haar vervoeren liet. Als nu de Cacique over hem klagtig wierd / wegens het onregt hem dus aangedaan zijnde / hield men dat hy hem met woorden qualijk onthaalde / en vervolgens stok-slagen gaf. De Cacique ging dan klaagen aan den Regter der Stad / waar onder sy woonden / Pieter Badillo geheeten; wie hem nog meer bedreygingen deed / seggende / dat indien hy verder over Valenzuela klaagde / hy hem straffen sou / en selfs agte men / dat hy deesen Cacique gevangen deed weg leyden; sulks dan geenen troost van deese sijde vindende / besloot hy / om ter geregts-saale van St. Domingo te gaan klaagen. Deese Regters / niet beter dan den voorigen / maakten geen groot werk van sijne klagten / nademaal sy meer over hun belang / dan

Klaagt des wegen aan den geregte van *St. Domingo*, daar weynig gehoor krijgt.

dan over het Regt besorgt waren; sy gaven dan alleenlijk eene gunst-brief / aan Badillo afgevaardigd / sonder pees tot herstellinge van sijne verliesgenthepd toe te brengen. Hy vertoonde deese brief; en alle redenen / die hy upt Badillo trekken kon / waren / om door woorden nog qualijker / dan te vooren gehandelt te worden. Valenzuela alle deese aansoekingen / die hy gemaakt had / vermoomen hebbende / handelde hem nog erger dan te vooren. 1519.

Henrique leed alle deese verongelijkingen met geduld; maar niet sonder ontsteptnisse; doch de tijd van sijnen dienst verstreeken zijnde / die jaarlijks seekere maanden duurde / in welke men de gebuurschappen der Indiaanen verwisselde / soo geheurde het / dat als hy weder in sijn huys gekeert was / hy sig op de geregtigheyd sijner saake vertrouwende / en in een bergagtig Land zijnde / alwaar de paarden niet konnen gebruykt worden; als mede op sijne kragten / met de weynige Indiaanen, die hy hadde / soo besloot hy het Juk van sijnen vpand af te werpen; om hem geene sijner Indiaanen te senden / en hem gedurigtlijk te wederstaan. Als hy dan geene Indiaanen aan Valenzuela ten tijde / als hy verpligt was / sond / en Valenzuela wel wordeelde / dat hy wegens het quaad onthaal / dat hem aangedaan was / gebelgt was / begaf hy sig des op weg met 12 mannen / in meening hem geweld-daadig upt sijn Land t'ontvoeren / en dan hem nog erger te handelen. Doch hy vond hem in eenen anderen stand / dan hy sig verbeeld hadde / want hy was in staat / van sig wel te verdedigen / gewapent met spiessen / welkers scherpte van vis-beenen waren / op de wijse van spijkers / die seer geschérpt waren / insgelijks boogen / pijlen / steenen en eyndelijk met alles / waar mede hy sijne Indiaanen wapenen konde. Sy trokken dus Valenzuela te gemoet / de Cacique voor aan / die tot de Castiliaanen seyde / dat se wel weder-keeren mogten / dat hy niet gesint was te komen / nog yemand van sijne Indiaanen

Henrique besluyt den opstand t'onderneemen.

Valenzuela in optogt tegens Henrique.

1519. nen te ſenden; als Valenzuela hem nu veragtelijk toeſprak / en hem een hond noemde / en nog andere beledigingen toevoegde / die hard om te verkroppen vielen / ſoo wierp hy ſig met de ſijnen op de Caſtiliaanen. Valenzuela en die hem verſelden weerden ſig dapperlijk / doch lieten 'er twee op de plaats van 't gevegt / en d' anderen ſeer gewond / wierden genoodſaakt ſig met de vlugt te redden. De Cacique wilde hen niet naſetten / maar genoegde ſig alleenlijk / deeſe neep aan Valenzuela te geeven: my hebt gy te danken, dat ik u niet en doode. Gaa gy van hier, en wilt nooyt weder-koomen, of dat gy wel voordagt zijt. Valenzuela keerde dan weder ſeer gewond naar St. Juan de la Maguana, maar niet vergenoegt wegens ſijne vermetelheyd. Eerlang daar na verſpreyde ſig het gerugt door 't gantſche Eyland / dat den Cacique Henrique in opſtand was; en die van den geregte bemerkten wel / doch te laat / dat / toen deeſen Cacique geklaagt hadde / ſy hem van de hand weeſen / in plaatſe van regt te doen / waar uyt ſeedert de ongemakken ontſprooten / die vervolgens voorvielen. De Caſtiliaanen dan niet willende de beleediginge hen aangedaan opkroppen / vergaderden ſig tot 70 / of 80 by-een / om den Cacique op te ſoeken; maar na ſig door 't ſpitſe gebergte / en den honger / afgemat te hebben / vonden ſe eyndelijk / na veele dagen ſoekens / hem in een Bosch. Hy trok met ſijne Indiaanen tegen hen uyt / doodde eenigen / en anderen wierden gewond; eyndelijk wierden ſe genoodſaakt ter hunner beſpottinge / en groote veragtinge der Caſtiliaanſchen Land-aard weder te keeren.

Die door den *Cacique* geſlagen word.

Veele *Indiaanen* voegen ſig by *Henrique*.

Ondertuſſen wedergalmde reeds het gantſche Eyland / wegens d' overwinningen van deeſen Cacique; dat nu een onderwerp wierd / dat veele Indiaanen ſig by hem voegden / en van ſijne partye wierden; ſulks dat hy in weynig tijds een Leger van 300 mannen voerde / hebbende in den beginne niet dan 100 ſterk geweeſt. Hy oeffende hen in den wapen-handel / en leerde hen / hoe ſe tegens

gens de Caſtiliaanen te ſtrijden hadden. Hy wil- 1519.
de niet gedoogen / dat eenige van hen / die hem verſelden / ſig onderwonden hy partyen upt te gaan / om eenige Caſtiliaanen te dooden; al ſijne beſluytingen waren alleen ſig wel te verdeedigen / en niet aan te vallen. Dog niet tegenſtaande dit verbod / lieten ſijne Indiaanen niet na / 2 / of 3 Caſtiliaanen van hant te helpen / die van 't baſte land quamen / en 15 / of 20000 Peſos in goud mede bzagten; en na dat ſommig geloofden / waren 't eenige Indiaanen, die dit verrigt hadden / booz dat ſy ſig by den Cacique voegden / die als verſpieders booz 't Land liepen / om 't ontdekken / of 'er geene toeberepdſelen gemaakt wierden / om hen aan te taſten. Egter wierd 'er booz deeſen Land-aard ſomtyds tegen ſijnen wille eenig quaad geſmeed; dog hy vond goed hen niet te ſtraffen / upt vreeſe / dat ſe hem verlaaten mogten. Hy gebood hen alleenlijk de Caſtiliaanen te ontwapenen / ſonder hen eenig ongelijk te doen / nademaal hy niet tragte / dan hunne wapenen magtig te wozden; waar booz ſig dan deeſe Indiaanen ſeer bequaam in de wapen-handeling maakten / en in weynig tijds gevreeſt wierden. Aldus vergaderde hy telkens meeſt al 't geweer der Legers / die tegens hem upt-geſonden wierden; boven dat quamen veele ontvlugte Indiaanen ſig by hem voegen / en wierd alſoo ook eenige wapenen magtig / die ſe van hunne Meeſters gerooft hadden. Eyndelijk de Cacique Henrique deed allen mogelijken vlijt / om ſig te verdeedigen. Hy ſtelde wagten aan Havens en plaatſen upt / waar booz hy wiſt / dat men hem ſou konnen overvallen; en ſoo draa als hy verſtond / dat 'er Caſtiliaanen in ſijn Land waren / nam hy alle de vrouwen / kinderen / grijſaards / ſieken / en die onbequaam / om te vegten waren; waar na hy met 50 krijgs-lieden hen 10 / of 12 mijlen van daar verboerde / in verborgene plaatſen / die ſy in 't gebergte hadden / alwaar ſe hunne akkers bouwden / en hun leeftogt by-een ſamelden. Middertwijl liet hy booz

Henrique gebied de Caſtiliaanen geen leet te doen, maar t' ontwapenen.

1519. Kapiteyn in sijne plaatse / eene sijner Neeven / die een dwerg geleek / dog seer moedig en dapper was / om het Leger te bestieren en tegens de Castiliaanen te strijden / dat ook gebeurde; want sy gekoomen zijnde / om d' Indiaanen aan te tasten / verdedigden sy sig als Leeuwen; na dat nu de Cacique met sijne 50 Soldaaten moediglijk was weder-gekeert / wierp hy sig op de Castiliaanen van ter sijden / daar hy 't noodig oordeelde. Alsoo dat de Cacique Henrique telkens / als hy door de Castiliaanen aangegreepen wierd / Zegen-praalde.

't Gebeurde eens op seekeren dag / dat 'er na eene nederlaag der Castiliaanen, 70 der selver door d' Indiaanen vervolgt zijnde / sig in steen-hoolen verburgen / om het geweld t' ontwijken / geloovende aldaar niet betrapt te sullen worden / dog sy konden 't soo behendig niet doen / of wierden ontdekt. d' Indiaanen hadden reeds hout vervaardigt / om hen daar binnen te verbranden; dog den Cacique verhinderde sulks / en vergenoegde sig met hen alleen t' ontwapenen. Aldus waren d' Indiaanen van spiessen / deegens / en schiet-geweer versien / van welker sy sig egter nooyt te regt konden bedienen. Ondertussen verbood de Cacique aan alle sijne Indiaanen, geene Castiliaanen te dooden / ten zy dat sulks in heeter gevegt geschiede. Hy was soodanig vaardig / dat indien hy niet besig was geweest / om de vrouwen en andere dingen / met sijne 50 Soldaaten in seekerheyd te brengen / de Castiliaanen hem soo ligtelijk niet souden genadert zijn / nadien hy altoos d' eerste was / die d' aanval deed. Hy sliep niet dan eene korte poos in d' eerste nagt-waake / waar na opstaande / nam hy met sig 2 jongelingen / die hem voor Pagien dienden / en yeder eene spies en deegen voerden; als mede gemeenelijk eene hoofd-peuluwe / waar op hy sliep. Hem aangaande hy hield sijne Roosekrans in de hand / en seyde sijn Pater-Noster, als hy de ronde rondom sijn Leger deed; sulks dat hy door dit middel d' eerste was / die sijnen

Ook niet te dooden.

vyand

land ontdekte / en dikmaal lang eer sijn volk 1519.
t'waakte. Wegens de grootste verseekeringe van
nen staat vond hy een goed middel; dat was /
n bouw-landen aan veele plaatsen in 't gebergte
doen bearbeyden / en in 30 / of 40 mylen / dat se
g uytstrekten / veele stroope hutten; op dat sijn
olk soo draa na d'eene zyde / als na d'andere
ssonderlijk kon ontwyken / en niet alleen in een
lvige plaats. En alsoo hy veele honden had /
m in de Bosschaadjes op de varkens te jaagen /
ademaal 'er een onmydig getal van waren (want
pt d'Indiaanen hun bestaan trokken /) soo deed hy
lok gevogelte aanqueeken. Gelijk nu de honden
et baffen / en de haanen het kraayen niet konde
elet worden / waar door dikmaals het verblijf
nner meesters ontdekt wierd / soo hadde hy dan
ene sekere plaats in 't midden van een bosch ge-
ouwd / seer verborgen van d'anderen afgelegen /
waar in hy niet meer dan 2 / of 3 Indiaanen ne-
ens 2 vrouwen hield / om sorge voor deese beesten
te draagen; op dat het volk van den Cacique, en
hy selve / sig 'er wepnig verwoegden.

Sijn goede orders op alles.

De Cacique Henrique hield sig altoos soodanig op sijn hoede / dat wanneer hy eenige Indiaanen om te vissen / jaagen / of ter vogel-vangst uyt-sond / hy 'er noyt meer dan 4 tevens op uyt stuurde / die hem dan wedetoon koomende / niet vonden ter selver plaatse / waar sy hem gelaaten hadden / en selfs niet wisten / waar hy sig onthield; op dat / soo se door de Castiliaanen gevangen genoomen wierden / sy noyt konden seggen / waar hy was. Maar dus sorgvuldig was hy niet / wanneer hy veele te gelijk uyt-sond / nademaal het den Castiliaanen beswaarlijk vallen moest / hen juyst alle te vangen / en dat ingevalle dit al gebeurde / souden 'er altoos eenigen zijn / die het ontsnapten / om hem tijdelijk de tijding te komen brengen. Middertijd het gerugt van d'overwinningen van Henrique en sijn volk vermeerderde dagelijks door 't gantse Eyland / want telkens / als de Castiliaanen hem gingen bestrijden / moesten se altoos qualijk geslelt weder-

Sijn voorsigtigheyd.

1519. heeren / het geen verwonderinge en oneenigheeden in alle de Eplanders baarde. Wanneer 'er verepſt wierd tegens hen krijgs-volk upt te ſenden / gingen ſy 'er noopt gewilliglijk op af / maar als door het Opper-geſag gedwongen. Ondertuſſen dat deeſen Oorlog nu veele jaaren duurde / wierden upt 'ſ Konings regten meer dan 40 dupſend duikaaten verſpild; en boven dat veroorſaakte het de verwoeſtinge van eenige gehugten / die de Indiaanen verlieten / om de zijde der weder-ſtreevers te volgen. Om nu in alle deeſe wan-orders te voorſien / was 'er broeder Remigio, die deeſen was / die de Franciſcaaner Geeſtelijken upt Picardiën naar Hiſpaniola gevoerd / en eene der geenen / die den Cacique Henrique, in 't Kloofter de la Vera Paz, opgevoed hadde; deeſen bood ſig aan om hem te gaan ſpreeken / en hem door ſagtigheyd weder ter gehoorſaamheyd te brengen / na dat men door geweld niets had komen op hem gewinnen. Hy begaf ſig te ſcheep / en liet ſig te lande ſetten / ter plaatſe / waar hy ten naaſten by dagt / dat den Cacique ſig onthouden moeſt. Soo dra d'Indiaanen dit ſchip ontdekten / ſammelden ſy niet naar hunne gewoonte / ſig ten ſtrijd te verwaardigen / ſig verbeeldende / dat het Caſtiliaanen waren / die hen quamen opſoeken / ſulks dat ſe eene troup ſoldaaten naar den Oever ſonden / om de reden van hunne ontſcheepinge te weeten. Deeſe manſchap gekoomen zijnde / waar de Geeſtelijke ſig hadden ontſcheept / vroegen ſe hem: Of hy gekoomen was door laſt der *Caſtiliaanen*, om hen te verſpieden. Waar op de vader Remigio antwoordde: dat hy 'er niet ten dien eynde gekoomen was; maar wel om met den *Cacique Henrique* te ſpreeken, en hem tot vreede en vriendſchap te verſoeken, om dus niet te gaan dwaalen, gelijk hy deede, en ſulks met veele ongemakken van d'eene ter andere plaats; en dat alſoo hy van yeder zeer bemind was, hy des vry-willig quam om hem te ſoeken, waar mede hy hem uyt alle deeſe ongelegentheeden en ongemakken redden mogte.

Broeder Remigio bied ſig aan, om *Henrique* te bevreedigen.

Ontmoet eenige *Indiaanen* van deeſen *Cacique*.

Na dat de Indiaanen de vader Remigio dus verre gehoord hadden / ſenden ſe hem: dat al wat hy oorwende onwaaragtig was, nademaal de *Caſtiliaanen* bedriegers waren, en dat ſe hen hun woord gebrooken hadden; dat ſe ontrouw waren, en daelijks het tegen-deel deeden, als ſy hen belooft hadden; dat ſy geloofden, dat hy als alle d'anderen quam, om hem te bedriegen, en dat ſe derhalven gereed waren, om hem de kop in te ſlaan. Den goeden Geeſtelijke ſig aldus gedrengd ſiende / wierd seer bekommerd. Dog alſoo de Cacique hen gelaſt had geen Caſtiliaan te dooden / dan in de hevigheyd van een veldſlag en vegtender hand / deeden ſe hem geen quaad; behalven dat ſe hem uytplunderden / en niets meer lieten / dan hy noodig had om ſijn naaktheyd te bekken / waar na ſe hem verlieten. Sy verdeelden ſijne kleederen onder hen / na die in ſtukken geſneeden te hebben. Hy bad hen egter / dat ſe tot den Cacique ſeggen wilden: dat hy eene der *Franciſcaaner* Broeders was, en dat hy ſeer genoegt ſoude zijn van hem te ſien, of tenminſten, dat ſe hem bragten, waar hy was. D'Indiaanen hem agter laatende / gingen aan den Cacique berigt van ſijne komſt geeven / die hem ook eerlang quam beſoeken; en hem door tekenen en woorden betuygde / dat het hem moeyde / dat ſijne Indiaanen hem deeſe ſmaad hadden aangedaan. Hy verſogt dan derhalven vergeevinge / nadien ſulks tegen ſijnen wille geſchied was / en tegen ſijne ordres / biddende hem deſ niet moeyelijk te weeſen. De vader bad hem inſtandigſijk: dat hy der *Caſtiliaanen* vriend wilde zijn, dat hy beter dan te vooren ſoude gehandeld worden, en in meerder agtinge als voormaals zijn. De Cacique vervolgde ten antwoord: dat hy niets meer als dat wenſte; dog dat hy reeds met hen genoeg omgang gehad hadde, om te weeten, wie ſy waren; alſoo ſy ſijnen vader, groot-vader, en alle Heeren des Koningrijks *Xaragua* van kant geholpen hadden: en vervolgens de quaade ontmoetingen verhalende / die hy van Valenzuela geleeden had; ſeyde hy verder.

1519.

War hem wedervaart.

Sijn geſprek met de Cacique.

Scherp antwoord daar op.

1519. der tot den vader: dat de vreese van als sijne voorvaders gedood te worden, hem genoodsaakt hadde, om naar sijn land te wijken, alwaar hy in rust kon leeven, en dat hy nog sijn volk aan niemand ongelijk deeden, ten ware datse sig tegens hen, die om hen te vangen, of te dooden toeleg maakten, verdeedigden; en dat, omaldus, als sy gedaan hadden, in slaverny te leeven, waar in hy wel wist, dat alle d'*Indiaanen*, als sijne voorsaten, moesten omkoomen, hy des niet meer als voor deesen, begeerig was geen *Castiliaan* te sien, om met hem te handelen. De vader bad hem nogmaal soo minnelijk, dat hem doch sijne kinderen weder-gegeeven wierden; doch hy toonde hem, dat d'Indiaanen se in stukken gesneeden en de selve onder hen verdeelt hadden, waar over hy niet wel te vreeden was. Nademaal nu het schip, dat hem derwaards gevoert had, daar omtrent in 't gesigt der Indiaanen kruyste, gaben se een teken, om 't selve te doen naderen, dat se met de sloep deeden. De Cacique kuste de handen van den vader, en nam met tranen in d'oogen affscheyd van hem; en de vader sig in de sloep begeeven hebbende, deeden de scheeps-lieden hem met eene mantel, of Zee-kap, en voerden hem weder naar St. Domingo in 't Klooster, waar hy sig weder van andere kleederen versag.

Figuera stelt d'*Indiaanen* van *Hispaniola* in vryheyt.

Als sig ter selver tijd, Figuera hem van de verdorgde Hieronymiaanen wel onderrigt had, als mede door veele anderen, wat 'er te doen viel voor de verheyd der Indiaanen, begon hy werk-stellig te maaken, wat de Koning des aangaande geordineerd hadde. Hy liet eenige Caciques tot sig ontbieden, handelde met hen, stelde se in vryheyd, om t'ervaaren, of het beter was, dan hen in slavernye te houden. Doch den Schat-bewaarder Passamonte, die 'er het grootste belang in had, laasterde heymelijk deese onderneeminge; nademaal, gelijk hy meester der staat-kunde te St. Domingo was, soo wederspraak hy 't als aanbelang daar in hebbende. Hy schreef brieven, dien hy door d'en-

der

t de Indiaanen de vader Remigio dus ver- 1519.
zd hadden / ſeyden ſe hem: dat al wat hy
ide onwaaragtig was, nademaal de *Caſti-* War hem wedervaart.
edriegers waren, en dat ſe hen hun woord
en hadden; dat ſe ontrouw waren, en da-
t tegen-deel deeden, als ſy hem belooft had-
it ſy geloofden, dat hy als alle d'anderen
om hem te bedriegen, en dat ſe derhalven
waren, om hem de kop in te ſlaan. Den
Beeſtelijke ſig aldus gedreygd ſiende / wierd
nmerd. Dog alſoo de Cacique hem gelaſt
n Caſtiliaan te dooden / dan in de hevig-
n een veldſlag en vegtender hand / deeden
geen quaad; behalven dat ſe hem uytplun-
en niets meer lieten / dan hy noodig had om
kthepd te dekken / waar na ſe hem verlie-
p verdeelden ſijne kleederen onder hen / na
ukken geſneeden te hebben. Hy bad hen eg-
t ſe tot den Cacique ſeggen wilden: dat hy
r *Franciſcaaner* Broeders was, en dat hy
ioegt ſoude zijn van hem te ſien, of ten
, dat ſe hem bragten, waar hy was. D'In-
hem agter laatende / gingen aan den Ca-
erigt van ſijne komſt geeven / die hem ook
quam beſoeken; en hem door teekenen en
n betupgde / dat het hem moepde / dat ſij-
aanen hem deeſe ſmaad hadden aangedaan.
ſogt dan derhalven vergeevinge / nadien
egen ſijnen wille geſchied was / en tegen
dzes / biddende hem deg niet moepelijk te
. De vader bad hem inſtandiglijk: dat hy Sijn geſpreek met de Cacique.
ſiliaanen vriend wilde zijn, dat hy beter dan
ren ſoude gehandeld worden, en in meerder
: als voormaals zijn. De Cacique verwolg- Scherp aantwoord daar op.
antwoord: dat hy niets meer als dat wenſte;
it hy reeds met hen genoeg omgang gehad
, om te weeten, wie ſy waren; alſoo ſy ſij-
ider, groot-vader, en alle Heeren des Ko-
jks *Xaragua* van kant geholpen hadden: en
gens de quaade ontmoetingen verhalende /
van Valenzuela geleeden had; ſeyde hy ver-

der

1519. teer van 't ſchip niet onderhevig te weeſen, gingen de *Bacallaos* op-doen, alwaar ſy 50 ſcheepen, ſoo *Caſtiliaanſe*, *Franſe*, als *Portugyſe* vonden, die daar viſten; dat ſe ſig hadden willen te lande begeeven, om der *Indianen* taal te verneemen; dog dat ſe 'er hunnen ſtuurman verlooren, die een *Piemontees* was, dat ſe vervolgens tot aan de Rivier *Chicora* gezeyld hadden, en dat ſe van deeſe Rivier tot aan 't Eyland *St. Juan* vervallen waren. Men vroeg hen / wat ſe aan deeſe Eplanden ſogten; en gaven ten antwoord: Dat ſe die alleenlijk quamen beſien, om'er berigt van aan den Koning van *Engeland* te doen, en om hun ſchip met verf-hout te laaden. Sy haden de ſchipper van de Karaveel / Gines Navarro genoemd / om in hun ſchip te koomen / ſulks hy hen de kours naar St. Domingo weeg. Hy aldaar zijnde / vond het gelaaden met veel meel / wijn / en andere leef-togt; inſgelijks lakens / lywaaten en veele andere Koopmanſchappen / om te vermangelen. Ook hadden ſe veel geſchut in / en waren van ſmeeden en timmer-lieden om ſcheepen te bouwen voorſien / als ook ovens om brood te bakken; uitmaakende in alles omtrent 60 man. Navarro ſeyde / dat de Kapitepn van dit ſchip hem mede de oorlogs / dien hy van den Koning van Engeland had / vertoonen wilde / indien hy ſe had konnen leeſen; dat ſe aan 't Eyland la Mona waren te lande geweeſt / en dat ſe aan 't Eyland St. Juan een weynig tin vermangelt hadden. Dit ſchip quam dan voor de Haven van St. Domingo, en ſond de ſloep te lande / voorgevende te willen handelen / ſulks ſy 'er 2 dagen hun verblijf namen. De Bevel-hebber van 't Kaſteel deed middlerwijl / dat de ſloep ſig in de Haven op-hield / den Geſag-hebbers weeten / wat 'er ſig toe-droeg / en dat ſe oorlogs gaven wat te doen / en als het lang aanliep eer hy antwoord ontfing / liet hy een ſtuk geſchut op het ſchip los branden; weshalven die daar binnen waren / eerlang hunne ſloep te rug riepen / en ſig verder in Zee begaven. Ver-

Komt mede voor de Haven van *St. Domingo*.

wal-

volgens namen ſe de koers naar 't Eyland St. 1519.
Juan; alwaar ſe een weynig elks met de inwoon-
ders van de ſtad St. German handel dreeven / en
vertrokken zynde / quam het ſchip niet weder te
voorſchyn. Middlerwyl klaagden de Geſag-heb-
bers ſeer / vermits den Bevel-hebber van 't Kaſ-
teel hun antwoord niet afgewagt had / ſulks ſe
hem beeden gevangen ſtellen / om verders de Ko-
ning bericht van ſaaken te geeven; en te gelijk
van den ſlegten ſtaat der ſterkte; op dat men or-
der beraamde / om ſe beter te verſterken / en dat
men 'er genoegſaame manſchap / geſchut en krijgs-
behoeften toe verſtrekte.

De Koninglijke opſienders gaven / by deeſe ge-
legentheyd / aan den Koning / van 't geene het
voornaamſte ten ſijnen dienſt was / bericht / en by-
ſonderlijk om dit Eyland in geene vergeetenheyd
te ſtellen / als het eerſte / dat in deeſe Geweſten
was bevolkt geworden / en van waar de andere
Eylanden hun voornaamſte genot trokken; weg-
halven ſy voorſtelden; Dat de ſtad *St. Domingo*
door het middel van den koophandel ſeer toenam,
en van den aankomſt der ſcheepen, die aldaar huy-
den, caſſie, ſuyker, ſmeer en andere waaren,
quamen laaden, als mede leef-togt, paarden, en
varkens, om de andere nieuwe Landen mede te
voorſien; dat in de ſteeden *Bonaventura* en *Mejorada*,
alhoewel men 'er goede Mijnen ontdekte, egter
geen goud gevonden wierd, maar alleenlijk een
weynig caſſie; en dat de ſtad *Bonao* veel *Maiz*
verſchafte, als mede *Cazabi*, en andere benoodigt-
heeden ten leeven; dat men in de ſtad *Azua* veel
ſuyker bewerkte, en dat 'er ſelfs de rieten, reeds
8 jaaren geplant geweeſt, niet min verſch en ſap-
pig waren, dan die van anderhalf jaar; waar uyt
men de overvloedige vrugtbaarheyd des Lands
kon afneemen; dat men 'er veel goud bekoomen
kon, en dat 'er mede ſuyker-riet-velden by de ſtad
St. Juan de Maguana waren, die de witſte van 't
gantſe Eyland uytleverden, en het een Mijn-ſtof-
fig Aardrijk was, alwaar men ook ſeer veel *Ca-*

Toeſtand der ſteeden van *Hiſpaniola* voorgeſteld.

1519. *zabi*, *Maiz* en andere gewassen won; dat 'er in dit Land Palm-boomen waren, die de *Castiliaanen* 'er sedert eenige jaaren hadden geplant, die reeds Dadels droegen. Sy seyden ook dat de stad *Taguana*, eene Zee-haven was, waar insgelijks groote gedagten van Mijnen waren, en dat men 'er mede cassië had, boven dat was 't 'er seer bequaam om suyker-molens op te regten, dat men te *Puerto Real* geduurig van goud by een te schraapen sprak, en dat de stad *Puerto de Plata* allenks meer en meer opnam, wegens de scheepen, die 'er geduurig uyt *Castiliën*, om suyker te laaden, aanquamen; dat dewijl de stad *Salvaleon d'Iguey* ter plaatse lag, waar men geen goud vond, had men 'er begonnen suyker-molens te maaken, als mede meerder vee aangequeekt, dan men nog in 't gantse Eyland gedaan hadde.

Als mede de bysonderheeden van *Cuba* en *Jamaica*.

Wat *Fernandina*, of *Cuba* aan-belangt, men seyde, dat 'er den Land-voogd *Diego Velasques* 8 gehugten bevolkt hadde, in welker 6 men leefde van het goud, dat 'er uyt de Mijnen getrokken wierd, en dat in de *Havana* akker-velden en vee waren, en nergens anders, nademaal het gantse Eyland seer bergagtig was. In 't Eyland *Jamaica* seyden se, 2 gehugten, *Sevillën* en *Oristan* te weesen, en al-hoe-wel men in deese 2 plaatsen seer weynig goud vond, waren 'er egter suyker-molens, en de *Castliaanen*, die se bewoonden, waren 'er besig met wijngaarden te planten, waar van se reeds eenige vaten met goede wijn gewonnen hadden.

In aanmerkinge van alle deese saaken / seyden se: Dat men ter welvaard deeser Eylanden, geen beter middel vinden kon, dan 'er een groot getal *Negers* in te voeren, en dat in gevalle het noodig was, dat sulks in korte geschieden kon, dat men dan des wegen eenig verdrag met den Koning van *Portugal* sluyten konde, en sy gaven berigt en stelden de wijse voor, hoe men sig 'er gedragen moest, om sig van de *Negers* te verseekeren, op dat men niet te vreesen had, schoon se oproerig wierden, en hoe se moesten verdeeld worden, en seyden

ook

ook op wellker wijſe ſy moeſten te werk geſtelt worden, en ter beſluytinge verſeekerden ſe, dat indien in 't korte, men dit berigt niet werkſtellig maakte, deeſe Eylanden wel haaſt ſouden weer gelaaten worden. 1519.

Midlerwijl dit Engels ſchip aan de Caſtiliaanen onluſt verwekte / (nademaal men tot dus verre / geen volk van deeſen Land-aard / in deeſe Weſten vernomen had) en baarde veel na-bedenken in 't Eyland. Inſgelijks had de Koning wel gewilt / dat men ſig anders te St. Domingo deg aangaande gedraagen hadde / en dat men / of door geweld / of door liſt ſig van het ſchip verſeekert had / nademaal men 't reeds voor eene quaade voorbeduidinge hield / van wegens dat de Franſen veel onluſt in Caſtiliën verorſaakten / en dat men de koms haar de Indiën had aangevangen op te ſnuffelen. Weshalven hy in deeſe wederwaardigheeden / die te dugten ſtonden / wilde voorſien / als hy den aankomſt van deeſen Land-aard in de Indiën voorvallen kon. En wat aanbelangt de gevangenisſe van den Bevel-hebber / gelaſte den Koning aan de Geſag-hebbers / hem in vryheyd te ſtellen / en hem weder in de ſterkte te herſtellen / op dat hy ſe beſchermde / en dat wegens ſijne ſaake / men deg door middel van regten verwiſten ſou / en dat men hem berigt gaf / wat men 'er in overwoogen hadde. Maar dat hy voor het te-genwoordige wilde / dat 'er anderſints in voorſien wierd / dan men tot hier toe gedaan had / en dat men ten minſten het volk / of een gedeelte deg ſelfs gevangen nam / op dat het hen in vreeſe bragt om 'er weder aan te loopen. Door ſoo veel 'er nu voor deele Franſe Kapers in Zee waren / die 't langs de kuſt van Andalouſien hielden / daar hy goede wagt op te houden had / gelaſte men aan den Graave d' Oſſorne, voorſitter van Sevilien, dat hy eene Vloot van 5 / of 6 ſcheepen verbaardigde / en dat hy 'er het hups deg voorraads / eeniger maaten de koſten van liet draagen / nademaal ſulks voor hunne bevepligtinge gedaan wierd /

Het aan-gelande Engelſch ſchip baard den Caſtiliaanen veel onruſt.

Waar op de Koning verders order ſteld.

1519. bedroogen te hebben. Als sy nu hunne mangeling verrigt hadden / keerden se weder naar hunne gehugten / waar se aan d'anderen vertelden / hoe se seekere volkeren gesien hadden / gelijk die geenen / als 'er reeds gepasseert waren geweest / met wien sy voor soodanig een geringe waarde / als het goud onder hen was / soo veele kostelijkheeden vermangelt hadden. Sulks dat d' andere Indiaanen, het verhaal van hunnen Land aard opspeurende / quamen 'er in groot getal toe-geschooten; nademaal 'er van 4 en 5 mijlen tot 10 der selve / langs de Zee-kust / veele gehugten waren. Nog de tijding van 't geene te Tabasco was voor-gevallen / had men in deese gewesten nog niet vernoomen; nademaal soo sy 't geweeten hadden / souden se agterdogtiger zijn geweest / dan se nu waren. Deese Indiaanen, die Pitalpitoe gesonden had / verwaardigden de hutte van Cortes, en die geenen als het naaste aan-staande / en bedekten se met groote dek-kleeden / om voor de Son bevrijd te zijn / die 'er seer hinderlijk viel.

Eenen Bevel-hebber van *Motezuma* komt *Cortes* besoeken.

Den volgenden dag / zijnde Paasschen, quam in 't Leger den voornaamsten Bevel-hebber / die Motezuma in deese gewesten had / en Teuthlille genoemt was / en door Pitalpitoe verselt wierd / zijnde eene der voornaamste Heeren des Lands / en na hen veele Indiaanen, met geschenken van goud / gevogelte / en andere dingen / die tot leeftogt dienden. De Bevel-hebber 3 groetingen met groot-agtinge voor Cortes gedaan hebbende / gelijkerwijs sy omtrent groote Heeren gewoon zijn te doen / ontfing hem Cortes met veele beleefdheeden; en na gehoort te hebben / wat hy seggen wilde / al-hoe-wel men 't niet wel verstond / soo deed hy een Autaar / ten beste men konde / verwaardigen. Broeder Bartholomeus d' Olmedo, van eene seer goede stem voorsien zijnde / song 'er de Mis / Juan Diaz, een Priester / nam het ampt van Diaken waar / en eenige Soldaaten dienden 'er mede in 't singen. Ondertussen waren d' Indiaanen seer oplettend / om deese plegtigheid te be-

makkelijkheyd geeven ſou / om met deeſe volkeren te konnen ſpraake voeren. De Mexicaanſe taal nu was dooz alle de Landſchappen van Nieuw-Spanje ſoo algemeen / gelijk de Caſtiliaanſe in Spanje is; en Marina, ſoo wel ſepde / had men uyt haare geboorte-plaats vervoerd / by Xaliſco ten Weſten van Mexico geleegen / en te Tabaſco verkogt; men agte / dat ſe uyt een Edel Huys afkomſtig was / en in der daad / ſoo betuygde ſe ſulks dooz haare bequaamen aard en neyginge. Marina en d'Aguilar verſtonden elkander in den beginne niet volkoomen / nademaal d' Indiaanen van Nieuw-Spanje, meer dan andere volkeren / dooz teekenen en gebaarden hunne gedagten uytdzukten / dan anderſins / en ſulks wegens de leventigheyd van hunnen ſin / in uyt- en in-dzukſelen / want hunne verbeeldingen zijn verwonderlijk. Dog na weynig tijds verſtonden ſe ſig ſeer wel / en maakten de getrouwſte en ſeekerſte vertolkingen / dat dooz Cortes eene der aller-gewigtigſte ſaaken was. 1519.

De Bevel-hebber Teuthlille, na dat men ſedert dernam / was met de Schilders en hunne afbeeldingen naar Mexico geweeſt / om aan den Koning Motezuma berigt te geeven / wegens wat 'er tuſſen hem en Cortes dooz-gevallen was. Soo dzaa hy deeſe af-beelding geſien had / verbaaſde hy / wegens de wapenen / paarden / 't gedonder des geſchuts / de menſchen en hunne gehaarden; dugtende dat deeſe ſoo woeſte volkeren / en die ſoodanig uytgeruſt waren / hem nog groote onluſten in ſijne Staaten veroozſaaken mogten. Egter / alſoo hy vernoomen had / dat ſe het gout in hooge agtinge hadden / deed hy alle ſijne ſchatten / die ſoo groot waren / dat men agtenoopt ſoodanige geſien / nog van hooren ſpreeken te hebben / by-een bzengen; van deeſe rijkdommen nam hy een geſchenk van de aller-konſtigſte dingen / en die ſoo uytneemende bewerkt waren / dat ſe veel-eer te boven-natuurlijk ſcheenen / dan dooz den vlijt der menſchen gewrogt te zijn. d' Af-beeldinge van de aan-gelande vloot naar Motezuma geſonden.

1519. Hy gaf dan dit geſchenk aan Teuthlille, om aan Cortes te leveren / vergeſelt van eenen anderen Heer van Mexico, die men hield geweeſt te zijn deeſe / die hy met het ſelfde geſchenk geſonden had / om aan Juan de Gryalva te bzengen / toen hy langs deeſe geweſten paſſeerde / en bevond / naar allen vlijt / als men konde te weeg bzengen / dat hy reeds vertrokken was.

Uyt-weyding over de Toverſe Lot-ſpelling over *Motezumaas* ondergang.

Om dat nu in 't vervolg ſal blijken / dat deeſe Mexicaanſe Koning al tijdig / voor d' aankomſt der Caſtiliaanen, beangſt was / ſoo dat hy een en andermaal / ja veel-maal groote geſchenken deed / om ſe uyt ſijn Land te houden / ſal 't niet onnut zijn / eenige vertellingen daar toe voor af te doen. Want gelijk al de verhalingen van Motezuma niet anders getuygen / of hy is een der magtigſte Koningen geweeſt / die het Mexicaanſe Rijk ooyt in handen hadden; alſoo ſeggen ſommige (in weerwil van anderen / die veel tot lof van ſijn deftige inboyſt vertellen / gelijk wy op ſijn plaats ſullen ſien /) dat hy ongemeen trots / hoog-moedig en laat-dunkende zy geweeſt / die ſonder weerga / pzagtig en koſtelijk huys en hof hield; en daar by een magt van volk tot ſijn onderdaanen en dienſt had / van welk hy als een God wilde ge-eerd zijn. En dewijl wy in 't vervolg der Indiaanſe bemagtigingen ſullen ſien / dat hy op de aankomſt der Caſtiliaanen, (onder 't beleyd van Ferdinandes Cortes in de Jaren 1518 / en 1519. &c.) niet alleen ſeer bedzeemneld en verleegen voor ſijn rijks-gebied was / als wy ſtraks ſeyden / maar ſig ſelf ook in ſijn perſoon en hof / benevens de hoofd-ſtadt Mexico, ſoo geheel en al liet overmeeſteren / en niet beter als gevangen nemen / dat ſijn eygen Crauwanten hem over laf-hertigheyd beſchuldigende / ſoodaanig met ſteenen wierpen / dat hy eerlang van die quetſuren / hart-ſeer en wanhoop in de dood ſtorte / dus ſal 't moogelijk niet buyten ſpoor loopen / te verhaalen / door hoedanige wonder-teekenen / en wighelaarſe voorſpellingen men ſeyd / dat den ondergang van 't Mexicaanſe Ko-

ning-

ngrijk / om deesen Motezuma, is afgebaakend 1519.
worden; al-hoe-wel se eenigen wat ongehoord /
andere wat fabelagtig voorkoomen; onsen Lee-
mag naderhand uyt deeses Konings wederva-
n / en besit-neeming der Castiliaanen oordeelen /
t hoe verre deese Lot-spellingen in hen beyde
aat geworden; of liever uyt de gevolgen der Hi-
rpen / alsoo sijn opgeschept / en verpoetst? 't geen
n opmerkenden niet swaar sal vallen.

De waarseggers en afgodise weighelaars dan /
e Motezuma seer veele aan sijn Hof had / gaa-
n hem / uyt sommige teekenen aan den Hemel /
kennen / datter een vreemd volk op weg was,
t sijn Rijk inneemen en besitten sou! de Ko-
ing / hier over in swaare bedenkingen vallende /
rbeelde sig eerlang / dat hem de duymen aan
anden en voeten ontbraken / en soo de klem aan
yde quijt was; 't geen hem soo seer vergram-
e / dat hy heel dien waarseggersen hoop / met
ijf en kinderen deed ombrengen / en hunne huy-
n te gronde werpen / dog sig nader beradende /
ilde hy sijnen God over die roekeloose daad
ersoenen / en op seekeren grooten Blok-steen Of-
erhande doen / dien hy daar toe deed aanwente-
n: maar als sulks door een Hemelse stemme
erbooden wierd / viel de steen ontrent Mexico in
water / daar se bleef tot een Jaar daar na. Mid-
erwijl sag men des nagts een vyer-blam aan
en Hemel / die een pyramidise gedaante vertoon-
e; de Tempel in Mexico, sonder yemands toe-
doen / aan brand / en viel tegen alle hulp in de as-
e. Men sag ook een Komeet, of staart-sterre /
met drie hayrge steerten / die vuur-spranken uyt-
wierpen / waar door de Zee rondom de Stadt /
aan 't branden en opsieden raakte; ook waren 'er
aard-beevingen / die de gebouwen deeden instorten:
n eene klagende stemme riep menigmaal; ô
mijne kinderen, uwen ondergang staat voor de
deure! daar lieten sig ook monsters met 3 hoof-
den sien / die voor den Koning gebragt / straks
verswonden; insgelijks verscheen 'er een vreemde

1519. vogel in de geſtalte van een Kraan, door een ſchipper op Zee gevangen. Motezuma over al deeſe droef-zalige voortekenen bekommerd / begaf ſig in een Paleys / dat al-om ſwart beſchilderd en behangen was / om daar over te treuren: men bragt hem gemelde Kraan-vogel / op wiens hooft een ſpiegel was / waar in hy een groot Bevelhebber ſag / die over een veld-ſlag triomfeerde / waar van hem de Wighel-papen geen uyt-leg van de God-ſpraaken wiſten aan te brengen / boven al deeſe voortekenen was 'er een boer en land-man / die begeerte kreeg / om Motezuma te moogen ſpreeken: als hy 'er dan toe quam / vertelde hy den Koning; dat hy / op den akker in 't werk zynde / van een grooten Adelaar opgenoomen / en naar ſeeker hol gevoerd wierd / alwaar de vogel tegen nemand ſprak / dien hy niet ſien konde / ſeggende; Groot-magtige Heer, ik breng u hier deeſen, die gy my bevoolen hebt te halen! een onſigtbare ſtemme vroeg den boer; of hy dien man kende, die daar op de aarde lag uytgeſtrekt? hy om-ſiende / ſag een ſlapende man in Koninglijke kleeding / met een brandende lont in de hand: hy kende ſtraks dat dit de Koning Motezuma was; en de ſtemme ſeyde; ſiet gy wel, hoe ſlaperig hy daar leyd, en geen kommer heeft over 't gevaar, dat hem ſtaat op den hals te koomen! het is nu de tijd, dat hy betaald, al wat hy Godt door ſijn Tyrannye en hoogmoed ontvoegt heeft; maar hy voeld ſijn elende niet: beproeft dit eens, en houd de brandende lont aan ſijn voorhooft, en gy ſult ſien, dat hy 't niet eens ſal ontwaar worden? als den akkerman nu weygerde ſulks aan den Koning te doen; ſeyde de ſtemme / taſt toe, ik ben meerder dan *Motezuma*, en kan hem verderven, en u voor hem beſchermen; daarom doet vast ik u beveele! hy dan nam de lont uyt 's Konings hand / hielde aan ſijn hooft / maar hy roerde ſig niet / de ſtemme boer hoogt en ſeyde; nadien gy ſiet, dat de Koning dus ſlaperig blijft leggen, ſoo reek hem op; en verteld hem, hoe het ſig tot hier

aan

heeft toegedragen. Fluks pakte d' Ade- 1519.
r den boer op en bragt hem weder / daar hy
n gehaald had. Dog Motezuma het brand-
ek aan sijn voorhooft gevoelende / scheen bijster
schrikt en bleek bestorden. Dus luyd de ver-
lage: laat ons nu eens uyt heel der Castiliaa-
n bedrijf / onder den onvermoeyden Bevel-heb-
r Ferdinandes Cortes, gaan besien / in wat voe-
n / desen Motezuma het Mexicaanse Koningrijk
n langer-hand ontfutseld / en bemagtigd is ge-
worden / en hoe veel waarschijnelijkheyd / men
n sulke voorspooken heeft op te steeken.

De gedagten van Motezuma waren / dat het Geschenk van Motezuma aan Cortes.
nden van dit geschenk aan Cortes, de Castiliaa-
nen sig vergenoegen / en daar mede eerlang ver-
trekken souden. 't Was derhalven / dat hy aan
Teuthlille gelaste / dat hy 't met hem niet lang
maakken soude / tot dat se het geschenk geleevert
hadden / en dat se dan weder naar hun Land
keerden / en uyt het sijne vertrokken; nademaal
hy sig voor al verseekert hield / naar de voorseg-
gingen van sijne waarseggers / dat sijnen staat
en sijne gantsche mogendheyd verdelgt worden
sou; weshalven hy in eene gedurige droeffenisse
en swaar-moedigheyd leefde. In 7 dagen / die Teu-
thlille, om naar Mexico te gaan / toebragt / en
om weder ter plaatse te koomen / waar de Casti-
liaanen waren / quam 'er een seer groot getal van
Indiaanen, uyt d' aangrensende gehugten / begee-
rig zijnde / de soo buyten gewoone saaken te sien;
en bragten goud / gevogelte / Maiz en anderen on-
derhoud / waar uyt de Soldaaten hun bestaan
trokken; nademaal het meeren-deel onder hen ee-
nige kramery mede gebragt hadden / dien sy ver-
mangelden.

Eyndelijk quam Teuthlille weder van Mexico;
hebbende Pitalpitoe by sig / verselt van meer dan
300 belaaden Indiaanen. Na dat se d' eer-bewij-
singen / naar hunne wijse / weder verrigt hadden;
voor hen draagende vuur-bekkens / waar in se
reuk-werk smeeten / om de Castiliaanen te bewie-
roo-

1519.

Hoe men dit geschenk aan *Cortes* overbragt, en waar in het bestond.

rooken; den Mexicaan sprak tot Cortes, en seyde hem seer welkom te wesen; vervolgens spreyde men eene groote mat van Spaansche bies, seer fijn gewrogt, die de Spanjaarden Estera noemen; en op de selve katoene Tapijten, waar op se leyden wolle heeld-rokken van verscheydene maaksels; katoene Lywaaten seer fijn, doorweeven met vogels-veederen, buyten gewoon schoon en van verscheydene verwen; schilden met kleyne seer dunne blanke stokjens doorwrogt; doorweeven van veederen met goude en silvere gedenk-penningen, en anderen, die met kleyne paarlen waren verciert, (waar van de konst verre de natuur als overtrof) eenen kleyne sporen-bord seer aardig van hout, en bedekt door ongesuyvert goud; een helm van goude plaaten, rond-om met bellen versien, en boven op de selve seekere steenen als Esmerauden, neevens veeder-bossen van verscheydene pluymen, aan welkers eynde goude maliën hingen; eenige Mug-verdrijvers, of waayers van de rykste pluymmandjes, met duysenderley goude en silvere rariteyten, door eene verwonderlijke konst gewrogt; eenige wapening van goud en silver, waar van se sig in den Oorlog dienen, soodanig met pluymen verciert, als groene, geele, en gemengde, in herts-huyden seer wel bereyd, van roode verwe, dat men niet wel de schoonte en aardigheyd des werks konde uytdrukken; eenige schoenen en klompen van harte-leer, met goud-draad genaayt, waar van de soolen eene soort van steen waren, van verwe blaauw en wit, die seer geagt waren, en welkers binnen-soolen uyt katoene laken bestonden; eenige spiegels uyt een seeker seer schoon metaal gegooten, die als van silver blonken; noemende dit metal Margachita, ter groote van een vuyst, rond als een kloot en in goud omvat; welkers wyse van maaksel en schoonheyd seer te agten was; veele dek-kleeden en behangsels, om voor beddens te dienen, seer fijn, en alle van katoen, die kostelijker dan van zijde scheenen, en van verscheydene verwen waren;

in; veele stukken goud en silver; een goude hals- 1519.
band/ welke rondom meer dan met 100 Esmerauden
omvat was/ neevens nog veele Robijnen/ die seer
schoon scheenen/ tussen welker kleyne goude bel-
len waren hangende; nog andere hals-banden
met Esmerauden beset/ en seekere seer rijke paar-
len/ waar van den arbeyd seer wonderlijk was;
kleyne raare stukken/ als van kik-vorsschen en
andere dieren/ van goud; veele fraayigheeden/
als groote en kleyne gedenk-penningen/ welkers
arbeyd alleen/ en de fraayigheyd/ veel meer dan 't
goud en 't silver/ waar van se gemaakt waren/ in
waarde bedroeg; eenige brokken goud om te smel-
len/ gelijkse uyt de Mijnen getrokken waren/ soo
groot by-naar als hasel-nooten. Behalven alle dee-
se dingen/ schonk men nog 2 raderen/ als d'eene
van goud/ in welker de Son met haare straalen
en eenig loof-werk verbeeld was/ nevens seekere
merk-waardige dieren/ meer dan 100 mark wee-
gende; 't andere die van silver was/ vertoonde de
Maan/ met het selfde werk als dat van de Son/
weegende meer dan 50 mark/ het hadde de dikte
van eene Reaal, en waren beyde ter groote van een
voorste wagen-rad. Alle/ die dit aanschouwden/
waren seer verbaast over een soo groote rijkdom/
en men oordeelde/ dat het goud en silver/ soo 'er aan
verbesigt was/ meer dan 25000 Castellanos waar-
dig moeste zijn. Dog het maaksel en de konst dee-
ser dingen bedroeg niet min/ dan de stoffe/ waar
van se gewrogt waren.

't Goud en Silver op 25000 *Castellanos* gewaardeert.

Cortes deese geschenken van Motezuma ontfan-
gen hebbende/ soo als Teuthlille en den Mexi-
caansen Heer hem hadden mede gebragt/ dat se we-
derom hunne eer-bewijsingen afgelegt hadden/ ge-
lijk men in soodanigen gewoon is te doen/ boo-
dense hem nog den leef-togt aan voor sijne Reyse
noodig/ soo wanneer hy weder naar sijn land wil-
de keeren/ in verwagtinge/ dat hy voldaan moest
zijn/ en dat hem niets meer ontbreeken sou. Cor-
tes, die sijne voorneemens veel verder uytstrekte/
en sulks volgens de waar-teekenen/ als hy nu sag/
vol-

1519. volharde geduurig om de Koning te willen sien/ en hem de saaken van groote aangelegendheyd mede te deelen. Hy schonk aan den Bevel-hebber en den Mexicaansen Heer/ eenige seer sijne hemden/ en een zijde onder-rok/ een bonnet/ koussen/ glase kraal-snoeren van verscheyde verwe/ en andere der raarste dingen/ dien hy had/ op dat sy die naar Motezuma sonden. Sy ontfingen dit/ gelijk men segt/ pas half in hun schik zijnde; nademaal se wel bevroeden konden/ dat dit de weg niet was/ dat Cortes weder-keerde/ gelijk se wel gewenst hadden; dog egter bragten se alle deese dingen naar Mexico. Midlerwijl Cortes het veel-vuldige volk siende/ als 'er van allerwegen aanquam/ beloofde dit hem nog grooter schatten/ als 'er ook in der daad waren; hy wierd mede in weynig tijds de goede gesteltheyd des lands/ door de behendigheyd van sijnen geest/ kundig/ sulks hem dit tot geen kleyne onderneeminge bragt/ en besloot 'er sijn verblijf te neemen. En voor soo veel het hem de meeste sorge baarde/ was 't/ dat hy 'er nog geene bequaame haven had/ des sond hy 2 der kleynste scheepen van de Vloot 'er op uyt/ om langs de kust te zeylen; het eene door Franciscus de Montejo, en 't andere door Rodrigo Alvarez Chico bestiert. Hy gelaste hen 10 dagen van kust tot kust te zeylen/ en altoos de kours van Panuco te houden/ vermits hy vernoomen had/ dat men die omtrent deese gewesten op-doen moest. Sy liepen dan dus/ geduurig die ontdekkende/ tot aan den Oever van de groote Rivier van Panuco; dog konden niet hooger stevenen/ wegens de swaare stroomen/ die hen ontmoeten/ en wierden genoodsaakt weder te keeren. In 't weder-keeren beliep hen eenen hevigen storm/ sulks se dagten te sullen schip-breuk lijden/ dog naauwelijks was die gemindert/ of hen quam het drink-water t'ontbreeken/ en wierden sodanig door den dorst gepijnigt/ dat se dagten te sterven/ en by een ongeval/ als se dagten in deese benoodigdheyd te voorsien/ vertrok dan de konstapel met eene sijner maats te lande/ die verdronk/

Cortes doet weder een geschenk aan *Motezuma*.

En naar bequaame Havens ter verblijf omsoeken.

Montejo en *Alvares* verduuren een hevige storm.

dronk / en d'andere die hem ter hulp koomen wilde / en sig bevlijtigende al swemmende in groot gevaar / kon hy sig niet redden wegens de groote stortinge des waters / en der baaren / die sig verhieven en hem tegens eenen dijk aansloegen: alhoewel hy nog in 't leven bleef / nog besogt een ander / of hy 'er in konde wederstaan; maar hy wierd genoodsaakt met veel moeyten en geen minder gevaar wieder te keeren. Den volgenden dag tragte men deese / die te land gekoomen was / weder magtig te worden; men wierp hem een touw en een lupk / of seer kleede tafel / die sy hadden / toe / sulks hy 'er op konde aan boord koomen / en houdende het eynde van het touw / soo kon men hem tot sig trekken / sulks dat hy met groote beswaarnisse het eynde van het touw magtig wierd / en wederkeerde. Ondertussen gaven Montejo en Alvarez Chico last / dat men alle de wapenen van eene der scheepen op berders bond / sulks de Zee de selve te Lande wierp; want de stoorm begon sig weder te hervatten / met besluyt / om 'er met de scheepen mede aan te loopen / nademaal se seer veel door den dorst leeden. Dog als se sulks wilden uytvoeren / liep de wind Noorden met eene swaare reegen / dat hen veel verquikte / vermits se het valkende water in stukken Lijnwaats en in eenige bekkens vergaderden. Anderen dronken 't soo als 't van de zeplen af droop. Sy vingen een Conijn / want behalven het brood hadden se alle hunnen leef-togt in Zee gewurpen / die hen nu wel te passe quam; dus nu quamen se met deese Noorde wind dien dag na-by St. Juan de Ulua, ten eynde van 12 dagen / die sy in deesen gevaarlijken togt hadden toegebragt. Sy begaven sig met de hoed in de hand / en bloods voets te Lande / en maakten 'er eenen omgang tot aan een Bosschaadje / waar het Autaar was; aldaar dankten se Godt / die hen upt dit gevaar verlost had. Sy gaven berigt / dat se 8 / of 10 mijlen van daar / een gebugte op de wijse als eene sterkte gebouwt gesien hadden / dat men Chianhuitzlan 1519.

1519. woende / en dat 'er na-by dit gehugte een haven was / die naar de gedagten der Stuur-lieden beeter scheepen / veplig tegen de Noorde winden konde zijn.

Motezuma doet andermaal aan *Cortes* geschenken en begeert dat hy vertrekken sal.

Ten eynde van 6 dagen Teuthlille naar Mexico vertrokken was / om 'er het geschenk te brengen / keerde hy weder met een ander geschenk / bestaande in veele seer kostelijke deh-kleeden / katoenen / pluymaadjes / en goude en silvere juweelen / om dit aan Cortes te leeveren / nademaal hy een beminnaar van deese metallen was; en met last / om hem van wegen Motezuma te seggen / dat hy sig ten vertrek bevlijtigen moest / en dat hy van alle de goede onthaalingen / als men hem gedaan had / behoorde voldaan te weesen; dat / indien hy niet weder-keeren wilde / men hem niets meer verschaffen; maar daar laaten sou soo hy was. Na dat den Teuthlille hem het geschenk geleevert hadde / verklaarde hy naauw-keurigljk / wat hem de Koning te seggen bevoolen had. Maar Cortes maakte weynig staat op deese beveelen / gevende hem nogmaals te verstaan / dat hy voorgenoomen hadde / hem te koomen besoeken. Teuthlille seyde hem sulks niet te doen / vermits sijnen Heer het verbood; en met deese verschil-reeden scheyden sy van een. De Bevelhebber dus weder-keerende / liet oorze geeven / dat / wanneer het nagt gworden was / alle de Indiaanen, die men den Castiliaanen ten dienst gesonden had / hem en die van sijn Leger verlaaten souden / en dat 'er niemand van uptgesonderd wierd. Den volgenden dag waren de Castiliaanen niet weynig verwondert van hunne hutten leedig te sien. Cortes dit beschouwende / begon op andere middelen bedagt te zijn; en eerstelijk bedugt zijnde / dat Motezuma hem geen hinder toe-bragt / met een Leger van Indiaanen te senden; liet hy den leef-togt en 't voornaamste dat hy hadde / en dat noodig te besorgen was / neevens andere dingen / die in eenen overval konden verlooren worden / te scheep voeren; om alsoo het minste belemmert te weesen /

d' *Indiaanen* verlaaten *Cortes* en onthouden de leeftogt.

en

en te wyer het gebruyk van wapenen te hebben. 1519.
Als ſy dus op hun hoede waren / ſagen Barnaldiaz del Caſtillo, die neevens een ander Soldaat ter ſchild-wagt ſtond / 5 Indiaanen langs den oever der Zee tot hen koomen. Sy lieten ſe nader en / en deeſen niet een bly gelaat / na hunne eerbewyſingen afgelegt te hebben / deeden ſe door teekenen verſtaan / dat men hen in hun Leger voerde. Bernaldiaz gelepde hen dan voor Cortes. Sy quamen hem in eene taale / die niet verſtaan wierd / begroeten / en ſeyden / dat den Heer van Zempoala hen geſonden hadde / om te weeten / wie ſy waren; nademaal hy uyt het hooren verhaalen / wat 'er te Tabaſco voorgevallen was / hen voor dappere mannen hield / en dat ſy nu geloomen waren / uyt vreeſe / die men voor die van Culua had. Hier uyt nam Cortes geleegentheyd / om te weeten / wat reeden ſy hadden die van Culua te vreeſen / en waarom ſy hen quaad-gunſtig waren. Na hen eenige geſchenken gegeeven te hebben / verſond hy ſe weder / en ſeyde hen / dat hy in 't koyte hunnen Heer beſoeken ſoude. *5 Indiaanen van Zempoala naar Cortes afgeſonden.*

Midlerwyl begon den leef-togt hen t' ontbreeken / minderende de Cazabi ſeer / die mede beſchimmelde; en het verblyf op 't zand / alwaar ſy ſig ontbielden / was ſeer ongemakkelyk en branderde; waar by quam / dat de muggen en voornamentlyk noch andere ondieren / en die erger waren / de Soldaaten ſeer plaagden. Eyndelyk deeden alle deeſe overweegingen Cortes beſlupten / om van daar te vertrekken / en naar het gebergte te gaan / dat Montejo en anderen ſeyden aan de kuſt geſien te hebben / en aan eene Rotſe geleegen was / dat hen toegeſcheenen had / eene ſoort van een ſterkte te weeſen. Maar de vrienden en het maagſchap / als mede die Diego Velaſquez geneegen waren / voegen hem: waarom hy deeſen togt noch vervolgen wilde, gemerkt den leef-togt hem ontbrak, en ſulks met 35 ſeer afgematte Soldaaten en eenige gewonde uyt den ſlag te *Tabaſco* belemmerd, die noch niet geneeſen waren; dat het *Cortes* beſluyt van Legerplaatſe te veranderen. Daar uyt miſnoegen ontſtaat.

1519. Land ſoo groot en bevolkt zijnde, 't zy vroeg, of ſpaade, d' *Indiaanen* de wapenen tegens hen opvatten ſouden, des het nu ter bequaamer geleegentheyd was, om naar *Cuba* te keeren, om 'er met meerder manſchap en kragten weder te koomen. Ferdinand Cortes **deeſe voorſtelling niet wel konnende dulden / antwoorde**: dat deeſen raad niet goed was, nademaal ſe tot dus verre geene reeden van klaagen hadden. Maar wel in tegen-deel van God te danken, als hen dus begeleyd te hebben in den ſtaat, waar in ſe ſig bevonden; en dat hy voortaan noodig vond, om het Land verder kundig te worden, ſijnen togt te vervolgen, tot daar men eenen overvloed van leef-togt en andre benoodigtheeden vinden ſou, en dat hy 'er eene ſoo goede order in ſtellen ſou, dat ſe geene reeden van klagen ſouden hebben. **Dit nu bevreedigde wel eeniger-maaten den onluſt / al-hoe-wel men niet af liet van te morren. Maar** Cortes, **die geen ander voorneemen hadde / dan ſijn gefag over deeſe Vloot te veſten / miſte niet / dagelijks ſeedert ſijn vertrek van** Cuba, **om door ſijne behendigheyd veele vrienden aan te winnen / en niet tegenſtaande dat hy dus op alles lette / ſoo vermeerderde ook de hoope van ſijnen toeleg meer en meer; en ſulks boven al / vermits hy reeds eene volmaakte kenniſſe van de rijkdommen des Lands had. Op dat hy dan nu het doel-wit van ſijnen toeleg bereyken mogt / ſoo handelde hy met die / in wien hy het meeſte vertrouwen vond / door behendige konſtenaarye / die wel meeſt hier in beſtond / om aan de gantſche Vloot het ampt / dat hy als Bevel-hebber der ſelve van** Diego Velaſquez **had / weder af te leggen; en dat hy dus doende bevrijt bleef / en uytgeſondert van hem te gehoorſaamen / of eenige orders ſijnent weegen t' ontfangen / in verſeekeringe van geene herroepinge onderheevig te zijn.**

Om nu in deeſe ſijne toeleggingе te voorkoomen / bediende hy ſig van deeſe voorwendſels: dat, indien men weder naar *Cuba* keerde, men ſig be-

der-

derven ſou, nademaal *Diego Velaſquez* niet nalaaten ſoude van hen alles te berooven, wat ſe hadden; en dat ſe nog daar en boven verlooren de groote rijkdommen, die dit Land waarſchijnlijk aan hen vertoonde. En alſoo hy ervoer / dat hy geen beter hulp-middel vond / dan om 'er ſig ter neer te ſlaan / en 'er een bevolkinge te doen / ſoo overreede hy hen van ſijne party / ſeggende aan d' anderen des geen genot te willen geeven. Hy ſtelde dan als Bevel-hebber voor / om eenen Raad by wijſe van Beſtieringe te verkieſen / en om andere amptenaaren te benoemen / gelijk in eene wel-geſchikte Staats-beſtiering / op dat ſe hem geſaamentlijk upt 's Konings naam verkooren. Hoog alſoo dit eene algemeene ſaake was / die peder aanging / kon het ſoo behendiglijk niet beſchikt worden / of de deel-genooten van Velaſquez, (die in groot getal waren /) hoorden 'er van mompelen. 't Was derhalven / dat ſe hem ſeyden / dat hy geene ſaaken ſoo gehey̆n te verhandelen had / maar dat hy moeſt tragten / om eerlang het Leeger te doen inſcheepen / nademaal hy geenen leeftogt hadde / om te konnen verrigten / wat ſijn voorneemen was. Cortes antwoorde hem met veel ſagtmoedigheyd: dat dit was, wat hy verſogt, en dat hy ſig niet tegens d' aanbeveelingen en d' orders van den Heere *Diego Velaſquez* wilde aankanten. Sulks hy den volgenden dag bevel gaf / dat de Soldaaten ſig ſouden ſcheepen peder in hun ſchip / waar mede ſe gekoomen waren. Die nu van ſijne party waren / en die reeds des wegen verdraagen waren / ſeyden luydruftig upt / dat het hen niet wel gevallig was / hen dus verre mede geboert te hebben / om aldus met hen te ſpotten; nademaal hy in *Cuba* voorgegeeven had / dat men om te bevolken en te handelen uptgaan ſoude; en hem derhalven verſogten ſijn woord naar te koomen / nadien dat onder d' ongeloovigen eene bevolkinge te doen / Gode en den Koning eenen dienſt ſou geſchieden. Op deeſe reeden verſelt met andere aanmerkingen; latende de hype wil aan die weder naar *Cuba* willen keeren / ſtond

1519.

Liſt van *Cortes* in de verkieſinge.

1519. hen *Cortes* toe / wat ſe verſogten; na dat ſe hem egter meenigmaal daarom gebeeden hadden; onder voorwaarde / dat ſe hem voor algemeene Bevel-hebber en opperſten Regter benoemden / en dat ſe een ander vyfde deel gaven van alle het goud / dat ſe magtig wierden / na dat 'er dat van den Koning afgetrokken was. Hy benoemde dan tot Amptenaaren ſijne beſte vrienden / aan wien hy ſig het meeſt vertrouwde; voor Regters / Alonſo Hernandez Puerto-Carrero, geboortig van Medellin, en Franciſcus de Montejo, inboorling van Salamanca; voor Raaden / Alonſo d'Avila, Alonſo en Pieter d'Alvarado, nevens Gonzale de Sandoval; voor algemeene Plept-beſorger / Franciſcus Alvarez Chico en Juan d'Eſcalante voor ſijnen Behulps-man; voor onder-Bevel-hebber en Beampt-ſchryver der Vloot / eenen Godoy genoemt. Hy gaf mede ter ſelver tyd de ſlaven aan de Raads-dienaars / en ſtelde ſe in beſittinge / met alle de verepſchte plegtigheeden. Hy noemde deeſe nieuwe bevolkinge Villa Rica en Vera Cruz, vermits men 'er op eenen goeden Vrydag aangeland was / en Rica, wegens de tyſtdommen / die men 'er reeds ontmoet hadde. Hy benoemde inſgelyks voor Maarſchalk / Chriſtoffel d'Olid; voor Bevel-hebber der Tollen en Verpondingen Pieter d'Avarado; voor Baandryk / Corral; voor Schatbewaarder / Gonzale Mexia; voor Reekenmeeſter Alonſo d'Avila; en voor Booden Ochoa en Romero.

Stigt ter bevolkinge *Villa Rica.*

Na dat men dit alles beſchikt had / vervolgende wat reeds begonnen was / en alle vergadert zynde / quam Cortes, en ſijne hoed afneemende / ſeyde hy hen; dat hen wel kundig was, hoe hy voormaals door *Diego Velaſquez*, Bevel-hebber van 't Eyland *Cuba*, was benoemt geworden tot Bevel-hebber deeſer Vloot, om in dit Land te gaan handel drijven, dat *Juan de Gryalva* hadde ontdekt. Maar voor ſoo veel hy geloofde, dat hy geene volſtrekte magt genoeg hadde, om te benoemen; ſoo ontſloeg hy ſig van nu af aan, en voor altoos van het ampt van algemeen Bevel-hebber, en ley-

Cortes ſtaat ſijn ampt van Bevel-hebber af.

de

de het in handen deeſer Heeren Regters en Raaden, ſoo tegenwoordig waren, af; ſulks ſy in den naam van den Koning dit ampt aanbevoolen, wien ſy oordeelen ſouden het waardigſte te zijn, om uyt te voeren, tot dat'er anders door den Koning in voorſien wierd; dieshalven hy een afſchrift van den Beampt-ſchrijver verſogt. De Regters gaven ten antwoord: dat ſy hem gehoort hadden, en dat hy wilde buyten ſtaan, ſulks ſy met meerder vryheyd beſlooten, wat noodig voor den dienſt des Konings was, en voor 't wel-weeſen van dit Staats-beſtier ſtrekken ſou. Cortes vertrokken zijnde, raad-pleegden ſe geſaamentlijk, niet wegens eene verkieſinge, nademaal ſe die reeds beſlooten hadden, maar wegens d'order, die men waar te neemen had. Daar wierd dan beſlooten, dat den volke by-een geroepen wierde, aan wien eene der Regters verklaaren ſoude den afſtand, die Ferdinand Cortes gedaan hadde, en de redenen, die hem verpligt hadden ſulks te doen, maar dat de gantſche vergaderinge van meeninge was, om niet van Bevel-hebber te veranderen, noch hem de hoedanigheyd van Opper-regter t' ontneemen, volgens d'ervaarenisſe, die men wegens ſijne voorſigtigheyd, by-geevigheyd, vriendelijkheyd en goede beſtieringe over hen allen, ervaaren had. En oordeelende, dat het gevaarlijk was, om deeſe te ontſlaan, die men agte alle deeſe ſoo goede hoedanigheeden te beſitten, om eenen anderen te verkieſen, waar van men van ſoodanig een goed beſtier niet oordeelen kon, en die moogelijk met deeſe verepſchte hoedanigheeden niet begaaft ſou zijn, en nogtans noodig tot ſoodanig een ampt waren. Om nu deeſe verkieſinge aanſtonds te doen, was 't noodig, dat die geenen, die geroepen waren, hunne toeſtemming gaven, om de weder-waardigheeden, die'er upt konden ontſpruyten, te vermijden. Ter ſelver tijd riepen ſe dan allen met luyder ſtemme: Cortes, Cortes, het ſal niemand dan Cortes zijn: en daar by voende, dat hy dit ampt wel waardig was, verſogten ſe, dat de verkieſinge op hem val-

1519.

Dat hem eerlang weder word opgedraagen.

1519. vallen mogt / en niet op eenen anderen. Den volgenden dag 's morgens ging men Cortes beſoeken / die / bepnſende niet te weeten / wat men beſlooten had / vroeg / wat hun begeeren was. Eene der Regters dan verklaarde hem het beſluit van de vergadering / nevens de toeſtemminge des gantſchen volks / en dat ingevolge hier van / ſy gekoomen waren / om hem te ſmeeken / en ſoo 't noodig was hem te beveelen / om het ampt van Algemeen Bevel-hebber en Opper-regter t' aanvaarden / tot dat de Koning des orders voorſien had / en dat het aldus gedoordeelt wierd noodig voor ſijne dienſt / en 't wel-weeſen des volks. Ferdinand Cortes bedankte hen / aanvaarde het ampt / en beloofde ſig waardiglijk te quijten / vermits ſy 't aldus verordent hadden / als voor 't wel-zijn van den Staat en des volks te weeſen. Sy wilden hem in deeſe geſag-hebbinge de handen kuſſen / als eene eere / die ſe hem verpligt waren. En eyndelijk alles aldus beſchikt zijnde / begon men van de ſaak te handelen.

En aanvaard nevens het ſelve 't volſtrekte Regters ampt.

De Aanhangers van Velaſquez zijn over de verkieſinge te onvreede.

De verkieſinge dus gedaan zijnde / veroorſaakte veele verwarringe onder die van de party van Diego Velaſquez waren / als voornamentlijk de Kapiteyns Juan Velaſquez de Leon, Diego d'Ordas, Franciſcus d'Orla, Eſcobar, de Vader Juan Diaz en anderen der voornaamſten / en ſeyden openbaarlijk / dat het eene verraderp was / die ſig regt-draads tegen de orders en de aan-beveelingen van Diego Velaſquez aankante. Cortes ſiende de onluſten vermeerderen / deed Juan Velaſquez de Leon, Diego d'Ordas, en 5 anderen naar het Admiraals ſchip ſenden / onder eene goede en ſeekere wagt / alhoewel ſe wel gehandelt wierden / en deed hen een en ander-maal door hunne vrienden ſpreeken / en groote aanbiedingen doen. Middelerwijl dat ſulks voor-viel / ſoo vermeerderde mede de benoodigthepd van den leef-togt; Cortes nu beval aan Pieter d'Alvarado ſijnen vertrouweling / om 100 ſoldaaten met ſig te neemen / en landewaarts ſig te bevlijtigen en naar ſeekere gehugten

te

te gaan / die naar het berigt / dat men hem gegeven hadde / na-by geleegen waren / om t' ervaaren / wat volk se waren / en te tragten den leeftogt magtig te worden. Het meeren-deel deeser soldaaten / die by Alvarado waren / bestonden uyt de aanhangers van Diego Velasquez, en voor wien sy den onlust aangeregt hadden / die nog niet gestilt was / en men oordeelde in deese gestelthepd noodig / om hem met de anderen te verdeelen / waar mede se eeniger-maaten vergenoegt wierden / hen sendende om goede maaltyd te houden / en sig te onthaalen. Alvarado begaf sig dan in seekere gehugten / onder de beheersinge van eenen Cacique, Cotasta genoemt / alwaar men de Mexicaanse taale / of die van Culua spraak. Hy overviel deesen Land-aard op 't onvoorsienste / als mede de Tempels / alwaar se mannen en jongens offerden; eerstelijk hadden se die met messen gedood / vervolgens hadden se hen armen en beenen afgehapt / die sy om te eeten weg droegen. Dit schouw-spel gaf eenen afschuw / en was eenen gruuwel voor de Castiliaanen; nademaal dit de eerste reyse was / dat se volkomen van de waarheyd deeser daad verseekert wierden / en dat se de wreede en onmenschelijke beestagtigheyd deeser Barbaaren beschouwden / om alduys hun 's gelyken te eeten; want wat sy 'er te vooren van vernoomen hadden / was niet met alle de omstandigheeden / nog soo naauw-keurig / als sy toen sagen / nog wisten dat het gebruyk hier van soo algemeen onder d' Indiaanen was; nog selfs dat se deese plegtigheyd / als eene heylige saake / onder hen in agt namen. De soldaaten belaaden sig dan met Maiz / en boonen / die als een soort van peul-vrugten waren / en gevogelte / sonder hen eenig ander leet aan te doen / nademaal Cortes aan Alvarado berigt had / om niets te doen / dan men te Cozumel gedaan hadde. Vervolgens in 't weder-koomen wierden se in een veld seer wel ontfangen / wegens dat men sig reeds in den noodsuft van leef-togt gevoelde.

1519.

Cortes send onder d' *Alvarado* de misnoegelingen op eenen Togt.

Deese *Castiliaanen* door beschouwen van menschen-offer verbaast.

1519. Ondertuſſen gelijk Cortes voorſigtig was / en te gelijk liſtig / ſoo verſpilde hy geenen tijd / om de mede-ſtanders van Diego Velaſquez tot ſig te trekken; de eene door ſchoone woorden / en de anderen door geſchenken / door het middel van ſeekere perſoonen / die ſijne vrienden waren / en die hem in dit geval / als bemiddelaars dienden. Hy ſtelde de gevangene in vryheyd / uytgeſonderd Juan Velaſquez en Diego d'Ordas, die anderſins ſiende / dat 'er wegens hunne klagten geene beterſchap te hoopen was / nademaal Cortes dagelijks meer en meer ſijn gezag uytbreyde / en door de waakſaamheyd / dien hy omtrent hen allen oefende / ſoo lieten ſe ſig eyndelijk over-treden / en wierden namaals beter vrienden dan Cortes hadde. De oneenigheyd dan toenmaals geſtilt zijnde / (nademaal Cortes openlijk hadde geſeyt / dat hy geen verlof weggerde aan een peder / die weder naar Cuba ſoude willen keeren;) beſloot hy nu naar het gebugte van Chioanhuitzlan ſig te begeven / dat eene ſterkte ſcheen te weeſen / en dat midlertwijl de ſcheepen naar de ſtads voeren / die voor de haven lag / zijnde voor dat gebugte / en omtrent een mijl van daar / en dat de ſoldaaten den weg langs de kuſt namen. Sy vonden 'er eene kivier / waar tegenwoordig de ſtad Vera Cruz geleegen is. Sy paſſeerden die met eenige hy-naar gebrooke Canoës, en op de vlotten / die ſy ten beſten als konden verwaardigen / nademaal ſe diep genoeg was. Na dat ſy ter andere zijde van de kivier gekoomen waren / ſagen ſe eenige gebugten / die onder Zempoala ſtonden / van wien de 5 Indiaanen geſonden waren / die met Cortes ſpraaken / toen hy ter voriger plaatſe aan den oever gelegert lag. Sy vonden 'er ſeekere Gebede-hunſen / waar in eenige Af-goden waren; de plaatſen om het doen van hunne Offerhande / en 't geplengde Bloed / de gloepende Kooien om 'er op te wierooken / nevens veele Boeken / van Papier naar hunne wijſe / die ſy gevouwen en verdubbelt hadden als Laken; dog d' Indiaanen, die men 'er vond /

Cortes beſluyt verder een optogt te doen.

ond / namen op 't ſien der Caſtiliaanen de vlugt. 1519.
op ſliepen dan deeſe nagt over in deeſe Gebede-
upſen / en den volgenden dag verlieten ſy het
ſtrand / en begaven ſig Lande-waarts Weſte-
ſh aan gelegen / ſondet te weeten welker weg ſy
ielden. Sy quamen in eene ſchoone ſtreeke
Lands / door dien Land-aard Zabanas genoemt /
daar ſe veel wild ſagen. Pieter Alvarado op een
hel paard geſeeten / tende op een deſer beeſten toe;
og al-hoe-wel hy 't met ſijne ſpies gewond had /
nt vlugte het nog in een na-by gelegen bos / ſulks
y 't niet hon agterhaalen. D' Indiaanen reeds
an ſoodanige nieuwighepd verwonderd en te ge-
ſhk ſorgvuldig / ſupmden niet lange / om 'er den
Cacique van Zempoala berigt van te geeven / en
hem aan te dienen / dat 'er Caſtiliaanen in ſijne
Landen gekoomen waren. De Cacique ſond eer-
lang 12 mannen der geenen / die na-by deeſe Ge-
bede-hupſen woonden / waar ſy gepaſſeert waren /
verſoekende Cortes, om hem in ſijn gehugte te
koomen beſoeken / eene dag-repſens van daar ge-
leegen. Deeſe mannen booden hem brood van
Maiz, en gevogelte aan; na hem bedankt te heb-
ben / trokken ſe verder voort / en quamen in een
dorpje / waar ſe hunnen nagt-ruſt namen / na dat
de inwoonders hen ſpyſe verſtrekt hadden. Sy
beſchouwden / dat in dit dorpje / hoe kleyn het was /
als in alle de anderen / de volkeren Offerden.
Ook verſtonden ſe ter deeſer plaatſe / dat ſe om
naar Chioanhuitzlan te gaan / naar de kourts / die
ſy hielden / Zempoala paſſeeren moeſten; weg-
halven Cortes het geraaden vond / om ſulks aan
den Cacique door 6 ſijner Indiaanen te doen weet-
ten / houdende de andere 6 / om hem tot gelepdets
te dienen / by ſig. De manſchap trok dan in goede
order voort / en men bevond het geſchut in goeden
ſtaat / wordende door d' Indiaanen van Cuba ge-
voerd / nevens de Negers, die ſy by ſig hadden /
ſomtyds door de ſoldaaten ondersteund; daar wa-
ren ook loopers / die den voor-togt hadden / om de
hinderniſſen uyt den weg te ruymen / die 'er kon-
den voorkoomen.

En het naar Zempoala te wenden.

Op

1519. Op eene mijl na te Zempoala gekoomen zijnde/ vertrokken 'er 20 der voornaamste Indiaanen, om Cortes wegens hunnen Heer t' ontfangen. Sy droegen Rose-takken/ dien se hem met groote toegeneegenthepd aanbooden; en aan hen / die te paarde saten/ seggende/ dat hunnen Heer hen in sijne kamer verwagte/ hen biddende van hem te verontschuldigen / sulks hy selve niet in persoon gekoomen was / hen t' ontfangen / en dit wegens sijne dikte en swaar-lijvigheyd. Soo dra als de Castiliaanen den intogt in dit gehugte namen/ en eene soo grooten overvloed van volk sagen en soo wel gezonden / neevens hupsen van steen en kalk gebouwt/ en de straaten soo vervult van menschen / die toeliepen om hen te sien / verseekerden sy sig van 't seggen van Gryalva, en noemden dit geweest Nieuw-Spanje, gelijk hy reeds hadde gedaan/ en sepde Gode dank van een soo deftig Land te hebben ontdekt.

20 Dier Land-aard door den Heere van *Zempoala* te gemoet gesonden.

Zempoala beschreeven.

Zempoala was eene der grootste gehugten/ en men vond 'er groote gebouwen van goede timmeringe; men had 'er by peder hups eene tuyn neevens kleyne water-gragten/ dat kleyne aardsche lusthooven scheenen te zijn/want se van veele soorten van vrugten/die overvloedig en goed waren/ vervult waren/ en dat soo wel voor den somer als winter. Het genot deeser water-gragten ontstond uyt 2 Rivieren/ in welkers midden deese bevolkte plaats gelegen was. Het omgeleegene Land was 'er seer vrugtbaar; veele blaktens waren 'er en goede akker-velden/ neevens eene jagt van veele soorten van wild; en ter andere sijde had men 't gebergte. Men hield 'er dagelijks markt van alles/ wat in dit Land voort-teelde/ alwaar sig persoonen vinden lieten / om het geregte te hand-haven. Sy leefden 'er Staat-kundig / en hadden eenen grooten eerbied voor hunnen Heer. Het volk was 'er niet naakt/ gelijk d' andere Indiaanen der Eylanden/ en Zempoala was niet meer dan anderhalf mijl van Zee geleegen.

Als dan de voorlooperS/ die te paard saten/ in dee-

ese groote plaats gekoomen waren / en in de 1519.
ioven / welker kamers uptterlijk / eenige dagen te
ioren met kalk beſtreeken waren / dat ſe ſeer
ed glinſteren / vermits d' Indiaanen dit ſeer vol-
aakt te verrigten wiſten / en ſchijnende ſulks
in eene deeſer Caſtiliaanen, dat ſe van ſilver wa-
n / ſoo rende hy met vollen toom / om aan d'
ideren te ſeggen / dat hy ſilvere muuren geſien
adde; doch ſy wierden eerlang kundig wat het
ias; en dieshalven wierd deeſen aanbrenger van
eelen uptgelaghen. d' Inboorlingen deeſes Lands Hoe 'er de
iaren gantz verbaaſt de paarden der Caſtiliaanen Caſtiliaanen
: ſien / als mede het geſchut / en de menſchen voor onthaalt
en ſoo vreemd te beſchouwen. Onder hen waren 'er worden.
eele Juffers verſelt van haare dienaareſſen / aan
oten men vertelde de wonderheeden deeſer nieuwig-
eeden / voor hen noopt diergelijke geſten. Naauwe-
jks waren de Caſtiliaanen in dit gehugte gekoo-
nen / of d' Indiaanen voegden ſig ſonder eenige vreeſe
nder hen / en gaven hen tanken vervult met bloe-
nen. Sy ſchonken aan Cortes eene ſeer konſtig
gewrogte rupker / en hingen om ſijnen hals eene
Rooſe-krans / en van andere bloemen / die ſeer aan-
genaam waren / en eene diergelijke om ſijnen
helm. Aan 't Paleys gekoomen zijnde / vonden
y 't door eene groote muur geſterkt / beplepſterd
zijnde / en glinſterende als een ſpiegel / geevende
door middel der Son / een ſterk weer-ſchijnſel / en
dit was 't / dat aan den Rupter ſilver geſcheenen
hadde. De Cacique vertrok bupten ſijn Paleys Cortes van
verſeld met eenige der oudſten; hy wierd door 2 den Caciqué
Heeren op d' armen gedraagen / nademaal dit de ontfangen.
gewoonte onder hen was / dus te verſchijnen /
wanneer den eenen Heer eenen anderen ontfing.
Deeſe inhaalinge geſchiede met groot vergenoegen
en beweeſene beleefdheeden; en alſoo het reeds
laat was / had men orde op het hups-veſten
der Caſtiliaanen geſteld / en om hen den leef-togt
te verſchaffen. Na dat nu deeſen Heer dan Cor-
tes geſchepden was / gaf men hen het voorhof
van den grootſten Tempel tot verblijf / waar ſy
ſig

1519. ſig alle onthielden / nademaal 'er groote Zaalen en even-gelijke kamers waren. Cortes verbood / dat niemand ſonder verlof uytging / waar mede hy ſig te beter van hen verſeekerde / vreesende anders de Soldaaten eenige onluſt verwekken mogten. Men ſchikte de wagten en ſchild-wagten; het geſchut wierd in staat gebragt / en de paarden gereed gehouden; d' Indiaanen verſchaften hen den leef-togt / het gras en Maiz voor de selve. Als ſe dus op-ſigt op de groote deeſer plaats namen / en op de ſchoonheyd der gebouwen / ſoo noemden ſe d' eene Sevilje, en d' anderen / wegens der selver friſheyd en den overvloed van vrugten / Villa Vicioſa.

Die hem geſchenken doet.

Den volgenden dag ging de Cacique aan Cortes beſoek geeven / hem aanbiedende eenige goude juweelen / veele katoene dek-kleeden / ſtukken gouds / neevens geweevene plumaadje / konnende geſamentlijk 2000 dukaaten in waarde haalen / en ſeyde hem / dat hy ſig met ſijn volk / ſoo lange hy by hem vertoefde / verfriſſen en vergenoegen kon. Cortes antwoorde hem met groote minnelijkheyd en vriendelijkheyd / want hy met eenen byſonderen geeſt begaaft was / en alles wat hy deed / geſchiede met ſeer goede bevalligheyd. Hy aanbood hem inſgelijks eenige Caſtiliaanſe kraytgheeden / als hy toemaals by ſig hadde / want alles was in de ſcheepen; deeſe wierden met groote vergenoeginge ontfangen. Na dit beſoek keerde hy weder naar ſijn Paleys / en ſeyde tot eenen Kuyter / die hem verſelde / dat men vrylijk epſſchen ſoude van alles / wat men noodig hadde / alſoo hy wilde / dat hen niets ontbeeren ſoude. Cortes vertoefde eenige dagen te Zempoala, ontfangende geſchenken en geevende wederom anderen / veel meer om ſijne Soldaaten te verwarſſen / dan anderſints / geduurende welker tijd hy egter ſoo veel deed / om door middel van Marina te weeten / wat de 5 Zempoalaanſe Indiaanen bewoogen hadden / die hem / aan den Oever geleegert zijnde / ſpraken / en ſeyden / dat ſe geene vergenoeginge van Motezuma trekken ſouden.

On-

Ondertussen / dat den Bevel-hebber Teuthlille 1519.
n den Mexicaansche Heer / Cortes verlaaten hadden / versuymden se geenen tijd / om sijnen togt door verspieders na te speuren / die van yder oogenblik hen de tijdinge bragten / en aan Motezuma berigt gaven. Maar waren buyten gemeen verwondert / wanneer se verstonden / dat Cortes te Zempoala was / en dat men hem 'er wel ontfangen had. Cortes wijders eene volmaakter kennisse begeerende te hebben / van 't geene hy wenste te weeten / liet aan den Heere van Zempoala weeten / dat hy wel begeerig was / hem in sijne wooning te besoeken / wanneer 't hem aangenaam weesen sou. Deesen Heer liet hem antwoorden / dat hem eere wedervaaren / en dat hy 'er seer welkom weesen soude. Cortes begaf 'er sig met 5 Soldaaten; en in eene Zaal gekoomen zijnde / saten se op 2 banken / gelijk d' Indiaanen gewoon zijn. Na dat se hun volk / om hen staande / hadden doen vertrekken / versleeten se eenigen tijd met vraagen en antwoorden / door middel der taalsmannen overgebragt / die reets beter in de taal onregt waren / als se in den beginne waren geweest. Cortes deed dan een verhaal wegens de reeden van sijn komst / dat hy eenen grooten Koning onderhoorig was / die hem had gesonden / en dat het voornaamste onderwerp van sijne reyse was / om soo veele volkeren uyt de dwaalinge / waar in se leefden / te redden / vermits se den Demon eerden / en dat men nog aan Hemel / nog aan Aarde eere en danksegginge schuldig was / dan alleen aan eenen eenigen Godt / die alles geschapen hadde.

Cortes door verspieders nagespeurt.

De Cacique van Zempoala hoorde alles / wat Cortes seyde / met groote oplettenheyd aan / en antwoorde: dat de Goden, die sy hadden, goed waren, en als soodanigen, die sijne voorsaaten hadden geeert; en dat wat aanbelangt den grooten Koning, die hem gesonden had, *Motezuma* was niet min magtig, en dat voor eenige jaaren, alle deese landen en deesen grooten streek der Kusten, *Totonacap* genoemt, die zig by-naar tot aan *Panuco* uytstrekt,

Verhaal wegens de Mogendheyd van Motezuma gedaan.

1519. ſtrekt, hem onderdaanig was. Dat eenigen deeſer volkeren, zig hebbende willen tegens de wapenen der *Mexicaanſe* Koningen aankanten, ſy in veel grooter dienſtbaarheyd vervielen, dan ſe nog niet geweeſt hadden; dat de *Mexicaanen* ſoo wreed in 't oorlogen waren, datſe niet alleenlijk den overwonnen tot ſlaaven maakten, maar dat ſy hen aan hunne Goden ter overwinninge offerden; vervolgens hen op hunne Feeſt-dagen aten, ſulks doende ter veragtinge der verwonnenen. Weshalven ſy ſoodaanig tyrannig waren, dat d'elende bynaar ondraagelijk was, wegens d'onduldelijke afperſſingen, waar mede deeſe belaſt wierden, door de ſwaare ſchattingen, die men betaalde, en door de geweldenaaryen, die de *Mexicaanſe* Staats-dienaaren hen aan-deeden, waar uyt men konde oordeelen, of dit niet noodſaakte, om te gehoorſaamen eenen ſoo grooten Koning, als deeſen was. Boven dat door de verbonden, die de Koningen van *Mexico* met de Heeren van *Tezcuco* en *Tlacopan* hadden, die de magtigſte waren; nog hadden ſe de ſtad *Mexico*, die niet min ſterk was, door haare wel-gelegentheyd, dan door het groote getal haarer inwoonders, die gedurige oorlogen tegens die geenen van *Tlaſcala*, *Guaxocingo* en *Cholula* voerden.

Deeſe hebben gelooft, dat deeſe redeneringe niet uyt de vinding van den Heer van Zempoala was, maar dat Cortes, eenen man van groote gedagten zynde, en ſeer bequaam, voorſien hebbende de ongenegenheyd, die deeſen Heer, en allen den geenen deeſes lands hadden uyt de dienſtbaarheyd, waar in de Koning van Mexico hen hield, en de beſwaarniſſen, die ſyne Staat-dienaaren hen oplepden, hy hen voorſtelde, om ſig deeſe onderwerpinge t'ontrekken, en ſig aan-bood hen ter hulp te koomen. Sulks dat, alſoo de begeerte der vryheyd aan alle menſchen natuurlijk zy, en dat de gedagten, die deeſe volkeren van de Caſtiliaanen hadden, groot waren, wat de dapperheyd voornamentlijk betreffende was, alſoo ſy reeds vernoomen hadden, wat 'er te Tabaſco gebeurt was, door hunne

Cortes bied ſig aan, om *Zempoala* uyt de ſlaverny van *Motezuma* te verloſſen.

ne verſchrikkelijke daaden / als mede door hunne paarden en wapenen verrigt; deeſen Heer nu bewilligde ſijne aanbiedinge aan te neemen / en om ſig van hem te dienen / waar door Cortes ſeer voldaan wierd / als ſiende dit het waare middel om ſijn oogmerk te bereyken. Hy trooſte den Heer van Zempoala, en moedigde hem aan / belooven-de hem in korten in ſijne voorige vryheyd te herſtellen / en hem te wreeken over het onregt / dat hem aangedaan wierd. Als hy toen beſorgt was om ſijne Vloot weder te ſien / en begeerte hadde om ſig derwaards te begeeven / verſchoof hy hun verder verdrag ter eerſter t' ſamen-komſt / om als dan breed-voeriglijker van deeſe ſaak te handelen. Hy nam dan van den Heer van Zempoala afſcheyd / met beloften / om in korten weder te koomen. De Cacique aanbood hem 20 jonge dogters / die allen van Edelen af-komſt waren / en ſeyde onder deeſen eene ſijner kinds-kinderen te weeſen / die de ſchoonſte van allen was / en eene meeſtereſſe van veele onderdaanen, en dat hy haar aan hem / ter betuyginge van een volkoomene vriendſchap en vertrouwelijkheyd / gaf. Cortes ontfing dit geſchenk met groote genegenthepd / en om hem nog meerder dank ter aangenaamheyd te bewijſen / voerde hy haar met ſig naar de ſcheepen / nevens veele vrouwen ten haaren dienſt / die haar verſelden / hebbende eerſtelijk mannen / om den laſt te draagen / verſogt / die ſy Yamemes noemen; nademaal d'Aguilar en Marina ſeyden / dat het de gewoonte des lands was / dat men de mannen / om de pakkaadje te draagen / hen verſchafte; ſulks dan door dit middel de Caſtiliaanen 'er van ontlaſt wierden; geevende hen dit meerder ruymte / om leef-togt mede te voeren. Alſoo ſy 't dus voortaan in agt namen / om altoos mannen tot laſt-draagers te verſoeken. 1519.

En begeeft ſig weder naar de Scheepen.

Dus wierd Ferdinand Cortes meer en meer den rijkdom en groothepd deeſes lands kundig / gelijk hy ſig belooft en altoos ingebeelt hadde; ſulks dat gelijk alles / waar hy de hand aanſloeg / hem naar

1519. ſtrekt, hem onderdaanig was. Dat eenigen deeſer volkeren, zig hebbende willen tegens de wapenen der *Mexicaanſe* Koningen aankanten, ſy in veel grooter dienſtbaarheyd vervielen, dan ſe nog niet geweeſt hadden; dat de *Mexicaanen* ſoo wreed in 't oorlogen waren, datſe niet alleenlijk den overwonnen tot ſlaaven maakten, maar dat ſy hen aan hunne Goden ter overwinninge offerden; vervolgens hen op hunne Feeſt-dagen aten, ſulks doende ter veragtinge der verwonnenen. Weshalven ſy ſoodaanig tyrannig waren, dat d'elende bynaar ondraagelijk was, wegens d'onduldelijke afperſſingen, waar mede deeſe belaſt wierden, door de ſwaare ſchattingen, die men betaalde, en door de geweldenaaryen, die de *Mexicaanſe* Staats-dienaaren hen aan-deden, waar uyt men konde oordeelen, of dit niet noodſaakte, om te gehoorſaamen eenen ſoo grooten Koning, als deeſen was. Boven dat door de verbonden, die de Koningen van *Mexico* met de Heeren van *Tezcuco* en *Tlacopan* hadden, die de magtigſte waren; nog hadden ſe de ſtad *Mexico*, die niet min ſterk was, door haare wel-gelegentheyd, dan door het groote getal haarer inwoonders, die geduurige oorlogen tegens die geenen van *Tlaſcala*, *Guaxocingo* en *Cholula* voerden.

Deeſe hebben gelooft / dat deeſe redeneringe niet uyt de vindingh van den Heer van Zempoala was / maar dat Cortes, eenen man van groote gedagten zijnde en ſeer bequaam / voorſien hebbende de ongenegtenheden / die deeſen Heer / en allen den geenen deeſes lands hadden uyt de dienſtbaarheyd / waar in de Koning van Mexico hen hield / en de beſwaarniſſen / die ſijne Staat-dienaaren hen oplepden / hy hen voorſtelde / om ſig deeſe onderwerpinge t'onttrekken / en ſig aan-bood hen ter hulp te koomen. Sulks dat / alſoo de begeerte der vryheyd aan alle menſchen natuurlijk zy / en dat de gedagten / die deeſe volkeren van de Caſtiliaanen hadden / groot waren / wat de dapperheyd voornamentlijk betreffende was / alſoo ſy reeds vernoomen hadden / wat 'er te Tabaſco gebeurt was / door hun-

Cortes bied ſig aan, om *Zempoala* uyt de ſlaverny van *Motezuma* te verloſſen.

ne

ſpraak / begrijpende omtrent 30 gehugten / en dat ſe in eene ſoo groote elende leefden / en in eene ſoodanige dienſtbaarheyd / dat wat ſe ook deeden / hoe geringe het was / ſy ſulks in vryheyd niet verrigten konden. Cortes vertrooſte hen ten beſte hy konde / en beloofde hen van deeſen overlaſt en onderdrukkinge te verloſſen / waar over ſy ſeer verheugt en vergenoegt waren; al-hoe-wel ſy niet na-lieten / om hem hunne vreeſe te doen verſtaan / voor den afgunſt / die Motezuma hebben ſou / wanneer hy verſtond / dat ſy de Caſtiliaanen by hen ontfangen en gehuyſvest hadden. 1519.

Als ſy dus in deeſe onderhandelinge beſig waren / quamen ſeekere Indiaanen van 't ſelve gehugte / ſpoediglijk aan-geloopen / en gaven berigt van den aankomſt eeniger afgeſondenen van Motezuma, die quamen om hunnen gemeenelijken opleg te doen; dat deeſe beyde Caciquez ſoodanig verbaaſden / dat ſe Cortes verlieten / en al beevende gingen om hen te ontfangen. Deeſe afgeſondenen / verſelt van veele Edel-lieden / deeden ſig allerwegen oprupmen / en quamen met grooten pragt en hoogmoed ter plaatſe / waar Cortes gelaaten was. De afgeſondenen van *Motezuma* koomen om ſchatting te heffen.

Vijf van hen droegen ſwaare ſtokken in de hand / dog kort / en gelijkerwijs de boodens van Arragon voeren / nevens waapers om de vliegen te verdrijven / die niet geoorloft zijn / dan aan lieden van aanſien / te draagen. Sy wierden gehuysvest en met het aller-lekkerſte vleeſch onthaald / en van alles / wat hen noodig was / ſeer pragtig voor-gediſt. Sy beſchrabben beyde de Caciquez ſeer / om dat ſe de vreemdelingen by hen hadden gehuysvest / ſonder daar toe verlof van den Koning verſogt te hebben. Sy epſten dan 20 Indiaanen en Indiaaninnen om ter Offeringe te dienen / op dat door deeſe Offerhande de Goden konden bevreedigt worden / wegens eene ſoo grooten misdaad / als ſy begaan hadden. Na dat Cortes het geduld gehad hadde / van den onluſt en de behommeringe / waar in deeſe volkeren ſtaaken / En beſtraffen de *Caciquen*, die vreemdelingen gehuyſvest hadden.

1519. ſijne begeerte ſlaagde / ſoo dagt hy niet dan ſig in ſijne voorneemens te ſtyven. Hy vertrok dan van Zempoala, en nam den weg naar Chianhuitzlan; en het leger trok in ſoodanig eene goede order / dat eenen ſoldaat / Ferdinand Alonſo de Villanueva genoemt / upt ſijne rang geweeken zijnde / de Kapiteyn Alonſo d'Avila hem met ſijne ſpies in den arm quetſte / waar van hy verminkt bleef. Reeds waren ſe in het gebugte gekoomen / ſonder pemand op de ſtraaten ontmoet te hebben / en op de markt geraakt / vonden zy 'er 15 mannen / die tot Cortes ſig vervoegden; en na dat ſe hem gegroet hadden / verkoften ſe hem met hunne wierook-baten / zijnde eene ſeekere gomme Anime geheeten. Sy ſeyden hem welkom te zijn / en verontſchuldigden ſig / dat ſe hem niet te gemoet gegaan waren / om hem t'ontfangen / en dat de inwooners gevlugt waren / niet weetende / wat ſe te doen hadden. Cortes ontfing hen gunſtiglijk / ſpraak met hen ſeer vriendelijk / en ſchonk hen eenige kramerpen / en tegens den avond quamen d'inwooners weder in 't gebugte / en dragten aan Cortes geſchenken van gevogelte en brood.

Word van *Chianhuitzlan* wel ontfangen.

Ter ſelver tijd gaf men aan Cortes berigt / dat den Heer van Zempoala, door veele Indianen in eene draag-ſetel gedraagen / verſelt met den Heer van Chianhuitzlan, hem quam beſoeken. Hy bevaardigde eerlang om hen te hooren / en was ſeer verwondert hen met de traanen in d'oogen te beſchouwen / doende hunne klagten / wegens de quaade handelinge / als Motezuma hen aandeed. Sy klaagden hem wegens de groote ſchattingen / die hy hen afperſte / en dat hy hen hunne ſoonen ontvoerde / om hem in ſijn Paleys te dienen / en om ſe vervolgens te offeren; dat ſijne Staats-dienaaren hen hunne vrouwen en dogters ontroofden / en deeſe van hunne onderdaanen / en ſe onteerden / en eyndelijk klaagden ſe hoogelijk wegens alle de geweldenarpen / die ſe van allerwegen duiden moeſten / en door alle de plaatſen derſes lands / waar men de taxie van Totonaque

De *Caciques* van *Zempoala* en *Chianhuitzlan* koomen *Cortes* wegens *Motezuma* klagtig vallen.

ſpraak /

ſwaak / begrijpende omtrent 30 gehugten / en dat ſe in eene ſoo groote elende leefden / en in eene ſoodanige dienſtbaarheyd / dat wat ſe ook deeden / hoe geringe het was / ſy ſulks in vryheyd niet verrigten konden. Cortes vertrooſte hen ten beſte hy konde / en beloofde hen van deeſen overlaſt en onderdrukkinge te verloſſen / waar over ſy ſeer verheugt en vergenoegt waren; al-hoe-wel ſy niet na-lieten / om hem hunne vreeſe te doen verſtaan / voor den afgunſt / die Motezuma hebben ſou / wanneer hy verſtond / dat ſy de Caſtiliaanen by hen ontfangen en gehuyſveſt hadden. 1519.

Als ſy dus in deeſe onderhandelinge beſig waren / quamen ſeekere Indiaanen van 't ſelve gehugte / ſpoedigliyk aan-geloopen / en gaven berigt van den aankomſt eeniger afgeſondenen van Motezuma, die quamen om hunnen gemeenelijken opleg te doen; dat deeſe beyde Caciquez ſoodanig verbaaſden / dat ſe Cortes verlieten / en al beevende gingen om hen te ontfangen. Deeſe afgeſondenen / verſelt van veele Edel-lieden / deeden ſig allerwegen oprupmen / en quamen met grooten pragt en hoogmoed ter plaatſe / waar Cortes gelaaten was. De afgeſondenen van *Motezuma* koomen om ſchatting te heffen.

Vyf van hen droegen ſwaare ſtokken in de hand / dog kort / en gelijkerwijs de boodens van Arragon voeren / nevens waapers om de vliegen te verdryven / die niet geoorloft zyn / dan aan lieden van aanſien / te draagen. Sy wierden gehuysveſt en met het aller-lekkerſte vleeſch onthaald / en van alles / wat hen noodig was / ſeer pragtig voor-geſtelt. Sy beſchrobben beyde de Caciquez ſeer / om dat ſe de vreemdelingen by hen hadden gehuysveſt / ſonder daar toe verlof van den Koning verſogt te hebben. Sy epſten dan 20 Indiaanen en Indiaaninnen om ter Offeringe te dienen / op dat door deeſe Offerhande de Goden konden bevreedigt worden / wegens eene ſoo grooten misdaad / als ſy begaan hadden. Na dat Cortes het geduld gehad hadde / van den onluſt en de beloonuneringe / waar in deeſe volkeren ſtaaken / En beſtraffen de *Caciquen*, die vreemdelingen gehuyſveſt hadden.

1519. aan te hooren / wilde hy door Marina te regt weeten / wat 'er gaande was / en het vernoomen hebbende / riep hy den Heer van Zempoala tot sig / en vroeg hem: Wie zijn deese mannen, die dus veel beschiks hebben? De Cacique antwoordde: Het zijn de Staats-bedienden van *Motezuma*, die koomen om te weeten, waarom men de *Castiliaanen* sonder verlof van den Koning ontfangen en gehuysvest had, en dat se eenige persoonen begeerden, om te offeren, op dat de Goden hen de overwinninge tegens de vreemdelingen gaven. Cortes hier op vervolgde: Dat de Koning sijnen Heere hem bevoolen had, gelijk hy hen reeds gesegt hadde, dat hy gaan soude om hunne onderdrukkinge te doen ophouden, en de Offeringen en vergietinge van 't menschelijk Bloed te verhinderen, en dat over sulks deese Staats-bedienden niet, dan met deesen opset gekoomen waren, dat sy sig nu van hunne persoonen verseekeren wilden.

Over wien *Cortes* navraag doet.

De Caciquez over deese reedenen verwonderd / wisten niet wat te beslupten; want hunne gevangenisse dagt hem eene te groote onderneeminge te zijn / en eene ligtvaardigheyd / die vermetel was / en ongehoord eene soodanigen saak te ondergaan / en andersins hadden se ook wel gewild deesen raad te volgen; dog de agtinge / die sy voor hunnen Koning hadden / deed wel haast Cortes oordeelen / dat se dit niet dorsten onderneemen; sulks dat Cortes dit onregt niet konnende dulden / hy hen gevangen liet neemen / en met touwen om den hals aan lange paalen binden; en gelijk 'er eene was / sig niet willende laaten binden / deed hy dien stokslagen geeven. Cortes verbood den Caciquen van geene betaalinge meer van schattinge aan Motezuma te doen / nog van hem te gehoorsaamen; en dat sy dit verbod door hun gantse Land / als hen onderhoorig was / soude doen kundig worden / en in die van hunne vrienden en bond-genooten / en hen bevel gaven / dat soo 'er soodanige Staats-bedienden quamen / om schattinge te ontfangen / sy sulks hem deeden weeten / op dat hy

Neemt de Af-gesondenen gevangen.

hy ſe inſgelijks gevangen nam. Deeſe daad maakte Cortes dooz alle de omleggende landen berugt / wegens deeſe groote nieuwigheyd. En de 2 Caciquez gedagten / (vermits Cortes hen altoos geraaden had de dienſtbaarheyd te ontvlieden /) nu deeſe gevangens te offeren / dog Cortes gedoogde dit niet ; maar gelaſte alleenlijk / dat men ſe afgeſondert in eene ſaal ſoude opſluyten / onder de bewaaringe der Caſtiliaanen. 1519.

Ter midder-nagt gelaſte Cortes, dat men 2 deeſer gevangens in ſtilligheyd tot hem voerde / dat 'er d' Indiaanen niets van bewuſt wierden. Gekoomen zijnde vzoeg hy hen dooz ſijne vertolkers: Wie ſy waren, van wat Land, en waarom ſy gevangenen waren. Sy gaven ten antwoozd: dat de *Caciquez* van *Zempoala* en *Chianhuitzlan* hen ten ſijnen gevalle en door ſijn volk hadden laaten gevangen neemen. Cortes ſeyde: des niet te weeten, dat het hem leet was ; en deede hen eeten geeven / en met vziendelijke woozden bejeegenen ; ſeggende hen verbolgens: dat ſe ſpoediglijk vertrokken, en tot hunnen Heer *Motezuma* ſeggen ſouden, dat hy en alle ſijne manſchap ſijne dienaars en goede vrienden waren, en dat hy hen verloſt had, en de *Caciquez* qualijk gehandeld, die hen hadden doen gevangen ſetten, dat hy mede de 3 andere gevangenen, die overig waren, ſoude doen uytgaan; dog onder voorwaarde, dat ſe aanſtonds vertrekken ſouden, uyt vreeſe, dat ſe mogten ontdekt worden. Sy gaven ten antwoozd: dat ſy niet konden vermijden, om door de Landen der *Totonaques* te paſſeeren, en dat ſy hen dooden ſouden, om hun de weder-komſt te *Mexico* te hinderen. Cortes om deeſe ontmoetinge te vermijden / deed deeſe 2 Mexicaanen in eene ſloep gaan / en hen over Zee voeren / tot bupten de Gzens-ſchepdingen van Zempoala toe. Des anderen daags / d' Indiaanen niet meer dan de 3 andere Mexicaanen vindende / wilden ſe hen offeren / ſoo Cortes hen ſulks niet geweert hadde / ſig verpnſende verſtoozt te weeſen / dat het de 2 andere ontvlugt

Dien hy ondervraagd.

Send ſe vervolgens naar *Motezuma*.

1519. vlugt waren / en ſeyde / dat vermits men ſoo weynig agt op deeſe 2 geſlagen hadde / dat hy deshalven de 3 anderen in ſijne bewaaringe begeerde / en deed hunne voeten in yſers ſlupten / waar na hy ſe te ſcheep ſond / alwaar hen eerlang de boeyens weder afgedaan wierden / en wel hoopen deed van wel haaſt in vryheyd te ſullen ſtellen. Dog ſy ſeyden tot die geenen / als hen bewaakten / dat Cortes ſig op die geenen van Zempoala niet vertrouwen moeſt; dat ſe ſtruyk-roovers / Barbaaren, wraakgierigen en wederſpannelingen waren / die veele bekommeringe aan hunnen Heer baarden / gelijk ſe voor deeſen dus geleeft hadden. Cortes liet deeſe 3 Mexicaanen in ſijn ſchip overkoomen / en ſeyde hen / dat hy ſeer gevoelig was / over de beleedinge / die hunnen Heer in hunne perſoonen was aangedaan geweeſt / waar van hy verſogt de vriendſchap / ſoo veele doenelijk was / en dat ſoo draa hunne mede-genooten ſouden weder gekoomen zijn / hy hen in vryheyd herſtellen wilde. Ondertuſſen d'Indiaanen van Totonaque, de daad in aanmerkinge neemende / vonden / het geene ter beleedinge van Motezuma gedaan was / niet voor goed / en beſtraften deſe de daaders / en berigt zijnde / dat men vergeevinge verſogt / en ſulks met ootmoed en onderwerpinge / verſchuyvende alle de ſchuld op de Caſtiliaanen, als niets te wanhoopen in ſijne goed-daadigheyd. Anderen ſeyden liever te willen ſterven / en hunne vryheyd verdeedigen / en ſig van ſoo veele onheylen uytſonderen / dan hen de dienſtbaarheyd te onderwerpen; dat men geene barmhartigheyd hoopen kon van eenen Koning / die hen on-ophoudelijk bedroefde / en hen erger dan ſlaaven handelde; en dat het noodiger was / om met de gunſte der Goden daar in te boven koomen / en met behulp der Caſtiliaanen een eynde te maaken / in 't geene men begonnen hadde / om ſig in vryheyd te ſtellen. Eyndelijk / na dat ſe de groote tyrannye / als Motezuma onder hen oeffende / in agt namen / ſoo namen ſe deeſe laatſte beſluytinge / en baden Cortes

tes hen te willen onderſtand doen / en dat ſy ten ſij- 1519.
nen dienſte wilden ſterven.

Ferdinand Cortes ſiende / dat ſijne voorneemens wortel ſchooten / was ſeer genoegt; egter antwoorde hy aan den Heer van Zempoala, en aan de anderen met ſeer veel in-getogenthepd: dat ſy wel gaade ſloegen, wat ſe deeden, dat *Motezuma* een ſeer magtig Vorſt was, en dat in gevalle ſoo ſy voorneemens waren, om te doen, wat ſe voor-geſteld hadden, hy ſig dan aanbood hunnen Kapiteyn te zijn, dat het redelijk was ſijne vrienden te beſchermen, en te beminnen die geenen, die hem beminden. Hy ſepde hen verders: Dat het noodig was, om regt te weeten, wat volk ſy hadden, en van welke vrienden ſy ſig bedienen ſouden. Sy antwoorden: Dat wanneer den Oorlog ſoude verklaard zijn, en dat men weeten ſoude, dat de Goden hen waren geleydende, dat dan maar 100000 mannen de wapenen ſouden opneemen. Cortes deed hen dan weder antwoorden: Dat ſchoon hy hunnen byſtand niet noodig had, moeſt men egter niet nalaaten van alles gereed te houden; nademaal ſoo de Koning ſijne krijgsmagt affond, men tegens overrompelinge geſtand moeſt zijn, op dat, indienſe noodig ter byſtand waren, men des van tijd en plaatſe berigt hadde. Deeſe reeden noodigde hen ſoodanig aan / dat / ſchoon ſy Motezuma ſeer vreesden / ſy / die reeds van nature hoogmoedig waren / nog des te trotſer wierden. Sy gaven dan allerwegen berigt / dat indien de Mexicaanen eenigen Oorlog ondernamen / dat ſe hen des de weet deeden / op dat men hen onderſteunde. Aanſtonts / als men deeſe tijdinge ontfangen had / wierden ſe door 't gantſe Land ſeer verheugt / agtende het / als eene ſaake van den Hemel gekoomen / van ſig door volkeren onderſteunt te ſien / die naar de teekenen en wonder-daaden / waar van ſy bedrepgt waren / nu bedugt weeſen ſouden van die te ſien volvoeren. Dit verdrag en deeſe verbintenisſe verkondigt zijnde / beloofden ſe aan den Koning van Caſtilje en

Verſeekerdſig van het Bond-genootſchap der *Totonaques*.

1519. Leon hunne gehoorſaamheyd / waar van een afſchrift voor den Beampt-ſchrijver Diego de Godoy voltrokken wierd; alduſ voorderde Cortes altoos meer en meer / om ten eynde / waar hy op doelde / te koomen. En om alle reeden van ergwaan aan Motezuma te beneemen / dat de weederſpannigheyd der Totonaques uyt de vonden van Cortes niet voort-ſprooten / ſoo bewerkte hy by den Heer van Chianhuitzlan, dat de 3 gevangene Mexicaanen ontſlagen wierden. Waar na hy hen ſprak / en gelaſte aan den Koning te ſeggen / dat ſchoon Teuthlille ſijnen Bevel-hebber hem den leef-togt ontnoomen had / en dat hy ſig ten vyand der Caſtiliaanen verklaart hadde / hy egter niet verlooren had den wille / van hem te dienen / en van hem mede te deelen ſaaken / die ſeer noodig tot ſijnen dienſt waren. Midlerwijl de tijding van den aankomſt der ſoo vreemde volkeren / als de Caſtiliaanen waren / verſprejde ſig door 't gantſe Land / en gelijk het in d' Indiën gemakkelijker dan in andere plaatſen ontſtond / wegens de behendigheyd der Geeſten / ſoo en toefden 't niet lange / om het kundig te worden. Dit veroorſaakte dan eene groote ontroereniſſe en onluſt onder het volk / die niet alleen ontſtond uyt eene vreeſe van hun Land te verlieſen / maar dat 'er geloofd wierd / dat het eynde der wereld gekoomen was / dat alle de geſlagten vergaan moeſten / en dat de dapperſte mannen gedagten maakten / om ſeekere plaatſen in de gebergtens / en die het verſte afgeleegen waren te ſoeken / ter behoudeniſſe hunner vrouwen en kinderen / tot dat de toorn der Goden geſtilt was. Sy ſeyden / dat deeſe teekenen en deeſe wonder-daaden verſcheenen waren / tot aankundigingen verſtrekten / die ſy voor-af ſonden / ſulks men boete deed / nademaal de verklaaringe niets anders / dan het eynde der wereld / beteekenen kon; ſoo dat de droefheyd onder deeſen volke ſeer groot was. Het Koningrijk van Mexico beraade ſig inſgelijks met de Afgoden / om te weeten / of de Caſtiliaanen Goden waren / en door den

Laat *Motezuma* ſijne vriendſchap aanbieden.

Aankomſt der *Caſtiliaanen* in *Nieuw-Spanje* veroorſaakt onder dien Land-aard groote oproer.

den raad des Konings ſonden ſe voornamentlijk / om te weeten / wie ſe waren / nademaal ſe door het middel van hunne beſweeringen / wel wiſten niet dan menſchen te zijn / en dat ſe des alle doeningen hadden / gelijk andere menſchen ; maar toen Cortes een vuur-roer en eenen deegen aan Motezuma geſonden had / verbaaſde hen dit nog te meer / en om te weeten welker vrouwe als eene Godinne ſy met hen voerden / dat Marina was / door welk middel ſy alles verſtonden. En voor ſoo veel als ſe de Af-goden in ſeekere gehugten verbrooken hadden / ſeyden ſe : Dat ſe Broeders der Goden waren, ſoo ſe hen niet aldus qualijk gehandeld hadden, en dat wanneer ſe quaad-doenders waren, de ſelfde Goden hen toen geſtraft ſouden hebben. Sie welker reedenen ſy als onſinnige menſchen voerden / en in waarheyd de wonderdaaden / die ſy bevroeden / beſtonden hunne ontſettinge te bewerken. Anderſins ſeyden ſe / dat ſe wel konden Goden zijn / nademaal ſy met ſoodanige vreemde dieren gekoomen waren / ſulks men noopt diergelijke geſien had. Sy verwonderden ſig ook / dat ſe geene vrouwen hadden / behalven deeſe Melinche, zijnde dit de naam / dien ſy aan Marina gaven / en dat het eene konſt der Goden was / dat ſe de Mexicaanſe taale ſpreeken kon / die als hen vreemd zijnde / ſy anderſins niet verſtaan ſoude. Vervolgens van het ſchiet-geweer en den deegen ſpreekende / ſoo verwonderden ſy ſig hoe menſchelijke kragten deeſe behandelen konden / om 'er ſig van te dienen / en ſeyden verwonderlijk / dat het kleyne getal der Caſtiliaanen hen niet verbaaſde ; maar alleenlijk de ſtoutmoedigheyd / die ſe hadden / om te willen naar Mexico gaan / en van andere dingen / dien ſy ſig inbeeldende / en verwonderinge baarde. Ondertuſſen maakte ſig Cortes on-ophoudelijk van de byſonderheeden des Lands kundig / en van alles wat men des verneemen kon. 1519.

Sy agten de *Caſtiliaanen* Goden te zijn.

Na dat Cortes de vreede en vriendſchap met de Totonaques geſlooten hadde / als geſegt is / be-

1519. ſloot hy met toeſtemminge der Kapitepns en den manſchap / om 'er de Stad Vera Cruz te bouwen / en ſulks in ſeekere vlakteng / die een halve mijl van het gehugte / als een ſterkte ſig vertoonde / en Chianhuitzlan geheeten was. Eerſtelijk wierd de kerke ten bouw aangelegt / vervolgens het tuyghuys van wapenen en Oorlogs-behoefte; vervolgens wierden de erven uytgedeelt / om 'er huyſen op te bouwen / nademaal der ſelver ſtrekkinge na-by ſeer goede Rivieren lag / en mede aan goede akker-landen grensde. Men gaf oordzen om 'er mede eene ſterkte / of Kaſteel te bouwen / 't zy van moortel-aarde / of ſteen / wegens 't geene ſig konde ten dienſt ſtrekken / naar d' ontmoetinge van den Oorlog / en om ſig te verdeedigen tegens eenige onderneminge van beleegering / of andere geweld-plegingе ; en om midlerwijl onderſtand t' ontfangen. Inwoegen alles ſig ten arbeyd begon te ſchikken / en dat met den grootſten yver / ſoo wel van grooten als kleynen / ſonder yemand uyt te ſonderen / nademaal 'er het wel-weeſen van de ſaak van af-hing.

De ſtad *Vera Cruz* aangevangen te bouwen.

Soo draa als Motezuma van de gevangen-neeminge ſijner Staats-bedienden verſtendigt was / als mede van de muyterp der Totonaques, en houdende dit voor eene groote beleedinge in ſijne Majeſteyt aangedaan / deed hy des een magtig Leger / om deeſe Muyters te ſtraffen / verſamelen. Maar de 2 gevangenen aangekoomen zijnde / die aan den Koning verhaal deeden / hoe Cortes hen hadde in vryheyd geſtelt / nevens de verpligtingen / die hy hen bevoolen te ſeggen hadde / ſoo bevreedigde dit hem eeniger-maaten. Hy ſond dan 2 jongelingen ſijne Heeren / verſelt van 4 bejaarde Edel-lieden / met een groot geſchenk van katoene Lijnwaaten / en gonde Juweelen / om aan Cortes te geeven ; met laſt van hem weegens Motezuma te bedanken / vermits hy ſijn volk in vryheyd had geſtelt / en hem hadde doen ſien den weerdin / die hy wegens d' ongehoorſaamheyd ſijns volks / als ſe daar ter plaatſe oefferden / gewoonen had ; ſig nu

Motezuma ſend wederom Afgeſanten naar *Cortes* met geſchenken.

her-

derg op de gunſte der Caſtiliaanen vertrouwen- 1519.
't Was derhalven / als geloovende dat het dat
en was / die ſijne vooz-ſaaten vooꝛſegt had-
n ſijne Landen te ſullen over-koomen / en om
t ſe van ſijnen maagſchap waren / ſoo wilde hy
niet doen verdelgen / nademaal ſe ſig in hunne
ipſen hielden ; dog egter hadden ſe affenkig gee-
reden van ſig te wzeeken over deeſe mupterp.
ortes ontfing dit geſchenk / ter waarde van rupm
oo Caſtellanos, en ſepde tot hen / die't hem bzag-
n : Dat hy en alle ſijne Broeders Dienaars van Aan wie
n Koning waren, al-hoe-wel ſy ſeer gevoelig Cortes ant-
aren geweeſt over de daad, als ſijn Staats-be- woord.
enden begaan hadden, hen verlaatende, en hen
nder reden den leef-togt onttrekkende, en ſon-
er op eene eerlijke wijſe van hen geſcheyden te
ijn, na dat hy eene ſoo groote vriendſchap voor
adde gehad om op te regten. Dog dat hy niet ge-
oofde egter, dat dit door laſt van ſoo grooten
Vorſt verrigt was ; en dat niet te min de benood-
otheyd van leef-togt, hen genoodſaakt hadde, naar
leeſe gehugten te gaan, alwaar ſe ſeer wel ontfan-
en waren. Dat hy derhalven verſogt hen het te
willen vergeeven, en ſe voortaan door ſoo veele
chattinge niet te bedroeven, als men wel gewoon
was te doen, in betragtinge dat ſe geen 2 Heeren
dienen konden. En dat in weynig tijds hy en ſij-
ne Broeders hem ſouden koomen de handen kuſ-
ſen, dat hy als-dan verder ſijn begeeren ſoude te
verſtaan geeven. Na dat Cortes deeſe reeden aan
de jongelingen ge-uyt had / ſchonk hy hen eenige
der raarſte dingen / die hy by ſig hadde / als mede
aan de Edelliedeu / die hem verſelden / en beval aan
de Mupters eene looſe ſchermutſeling te doen / waar
over de Mexicaanen ſeer vergenoegt waren ; en de
Totonaques waren niet min in hun ſchik / om te
beſchouwen / hoe ſe in den Oozlog Motezuma be-
ſtrijden ſouden ; men ſond deeſe geſchenken en Af-
geſanten aan Cortes, om hem in goede gedagten
over hunne handelinge te doen houden. Als nu het
paard van Cortes ſtierf / kogt hy weder een ander /
dat

1519. dat Ortiz den ſang-meeſter en Bartholomeus Garcia toe-behoorde / vermidts de paarden toen ſoo duur waren / dat 'er eenige Soldaaten niet meer dan de helft te koopen magtig waren.

Cortes krijgt van het t' ſamen trekken der Krijgs-benden te *Cinpancingo* berigt.

Eerlang daar na / als de Mexicaanſe Heeren vertrokken waren / quamen deeſen van Zempoala met d'anderen Cortes beſoeken / om hem berigt te geeven / dat 'er ſig in eene ſeer ſterke plaats / Cinpancingo geheeten (waar in eene beſettinge van Culua lag /) veel krijgs-volk vergaderde / met voorneemen om hun gezaap te verwoeſten / en hen qualijk te handelen. Cortes ſig belaſt ſiende / en agtende dit dienſtig te weeſen / hen ſijn hulpe en bpſtand aan te bieden / keerde ſig tot de ſijnen / die bp hem waren / en ſepde: dat, vermits men reeds in dit land hen voor Goden hield, hy beſlooten had, *Heredia* den eerſt-geboorne te ſenden, die een zeer vervaarlijk geſigt, breede baard, geſpleeten aangeſigt en maar een oog hadde. Hp gelaſte hem dan den weg naar Cinpancingo in te ſlaan / tot aan de Rivier die daar na-bp geleegen was / dat hp geduurig met ſijn ſchiet-geweer ſchieten ſoude / en ſulks tot hp hem ſoude laaten roepen. Dat hp deed / en d'Indiaanen waren van verwonderinge opgetoogen / ſig verbeeldende / dat deeſen menſche alleen magtig was / tegens alle hunne vpanden te beſtaan. Na dat hp vertrokken was / om naar deeſe Rivier te gaan / liet Cortes deeſe Heeren tot ſig roepen / en ſepde hen; dat hy met alle ſijne broeders geſint was in perſoon tegens die van *Culua* uyt te trekken, om hen ſijnen goede wille te doen ſien, die hy voor hen hebben ſoude. Hp deed het geſchut verwaardigen / als mede den manſchap; en als men ſeekere ſoldaaten van den aanhang van Diego Velaſquez daar toe bevel gaf / ſulks ſp ſig in order ſtelden / gaven ſe dus trotſelijk antwoord: dat ſe ſig niet meer in een gevegt begeeven wilden; dat het verlies hen overgekomen meer dan genoeg was, na dat *Cortes* hen uyt hunne huyſen getroont hadde; en dat hy hen vervolgens belooft had, verlof te geeven, ſoo men 't verſoe-

En beſluyt derwaards den optogt te doen.

ken mogt. 7 Waren 'er / die Cortes ontbieden / en vroeg hen: waarom sy hem dus verlaaten lden? sy gaven met genoegsame vrymoedig- d ten antwoord: dat sy sig verwonderden, hoe met soo weynig manschap een land wilde be- lken; waar soo veele inboorlingen sig onthiel- n; dat sy der maten kragteloos waren, om al- s gints en herwaarts te gaan dwaalen; en dat hy rhalven hen verlof gaf, om weder naar huys te eren, gelijk hy belooft hadde. Cortes vervolg- : dat het wel waar was, dat hy 't hen beloofd d; maar dat sy 'er geene reden toe hadden; dat seer qualijk deeden, sijnen standaart te verlaaten; aar nademaal sy sulks met soo veel drifts begeer- n, dat sy dan vertrekken konden. Hy deed hen n schip versorgen / als mede van Cazabi, eene ruyk vol olye / en van peul-vrugten voorsien. Eene deeser soldaaten / Moron genoemt / verkogt jn paard aan Joan Rouano. Als sy sig ingescheept adden / en seyl-ree lagen / quamen eenige Bevel- ebbers en andere Amptenaaren by Cortes, (eeni- ge meenden sulks ten sijnen versoeke geschiede) en ersogten van wegen den dienst des Konings: van aan niemand meer verlof te geeven, nog selfs hen te laaten vertrekken, die sig reeds ingescheept hadden; nademaal, alsoo sy sig in een land be- vonden, waar men een krijgs-magt vond, sulks het seer nadeelig was yemand van hen te laaten vertrekken. En veel meer, dat het eene daad de dood waardig was, dus vertsaagt te zijn, van in soodaanig eene benoodigde tijd het vendel te wil- len verlaaten. En schoon sy Cortes smeekten en sey- den / dat hy 't volgens sijn woord hen toe-gestaan hadde / soo weder-riep hy 't eyndelijk / en aldus wierden de 7 soldaaten eeniger-maaten bespot / en Moron bleef sonder paard / nademaal Joan Ruano het hem niet weder-geeven wilde / om dat hy 't hem deugdelijk verkogt hadde.

1519.

De aanhangers van *Velasquez* zijn onwillig daar toe.

Het gerugt dus / van die naar Cuba vertrekken willende / nu verydelt zijnde / vertrok Cortes met sijn Leger / om de Totonaques onderstand te doen.

Hy

1519. Hy paſſeerde door Zempoala, waar hy 2000 Indiaanen ten oorlog baardig vond / en gedeeld in 4 benden / om tegen de Caſtiliaanen op te trekken. Den ſelfden dag van hun vertrek quamen ſe / na 5 mijlen af-gelegt te hebben / in ſeekere na-by geleegene plaatſen van Cinpancingo. Hy beſloot eerlang dit gehugte aan te vallen: en toen ſy in ſtaat waren van ſulks te doen / en in de ſterkte / en in de hupſen koomende / die in de holen / en inwendige holligheeden der rotſen gebouwt waren / quamen tot hen 8 Prieſters nebens eenige der vooznaamſte inwoonders dier plaats; en de vreede met de traanen in de oogen verſoekende / vroegen ſy aan Cortes: waarom hy hen verdelgen en verwoeſten wilde, nademaal ſe hem geene reden gegeeven hadden? en nademaal hy berugt was, van onderſtand te doen den geenen, die overvallen waren; ſoo ſmeekten ſe hem dan, hen niet qualijk te willen handelen, dat ſy wel in waarheyd eenige wederwaardigheeden met die geenen van *Zempoala* om ſekere Landſcheydingen hadden, maar dat ſe voor het tegenwoordige geen volk van die van *Culua* hadden; dat ſe, wat hen aanging, hem begeerden dienſt te doen; en derhalven verſogtenſe, dat hen geen onregt geſchieden mogte. Cortes beval dan aan den Veld-Marſchalk Chriſtoffel d'Olid te verhinderen / dat de Zempoalaanen niets ondernamen; doch niet tegenſtaande dit verbod / en eenigen blijk / als daar toe aangewend wierd / lieten ſe niet na de eerſte bewoonders te berooven / weshalven Cortes ſeer moeyelijk wierd: hy liet dan de Kapiteyns ontbieden / en beval hen terſtond / alles weder te doen verſchaffen / wat hun volk geroofd hadde / en beſchrobde hen ſeer / ſeggende: dat ſe hem door bedrog alhier getroond hadden, op dat ſe door ſijne hulpe, deeſe volkeren konden magtig worden om te offeren, dat dus eenen miſdaad, de dood waardig was; dat den grooten Koning van *Caſtilje* hem niet geſonden had, om ſoodanige geweldenaaryen te pleegen; en dat ſy in het toekoomende hem ſoodanig een quaden trek niet ſpeelen

Cortes in opregt om de *Totonaques* onderſtand te doen.

De *Cinpancingers* ſmeeken *Cortes*, hen niet qualijk te handelen.

Beſtraft de *Zempoalaanen* over menſchenofferinge.

1519.

n moesten, nog op diergelijker wijse handelen, dat sy 't andersints met hun leven betaalt souden tten. Na dat men alles / wat gerooft was / weder-bragt had / en de gevangens weder vry gegee-n / deed Cortes de Zempoalaanen boven al aan-veelen sig gerust te houden / en seyde tot die van t gehugte: dat dit de wijse was, waar van sig nen Koning in 't bestieren sijner onderdaanen be-ende, en dat, indien sy begeerte hadden, om on-r dat getal sig gereekent te sien, sy voor al van ese quaade gewoonte, van menschen te offeren, oesten afstand doen, als mede van de Sodomitery, eeten van menschen-vleesch, en andere gruuwe-n, die sy begingen. En dat sy moesten geloo-en in den Allermagtigsten God, den Schepper an Hemel en Aarde, en insgelijks hunne Afgo-en verwoesten en verbreeken; dat die niet dan be-riegerye en versieringe der *Demons* waren, die en soodanig mis-leyden; dat God medelijden met en hebbende, thans sijne gewoone barmhertig-eyd oeffende, en gehengen soude, dat se in deese erblindheyd hunne oogen openden, waar in se lus verre door sijne geheyme oordeelen waren nis-leyd geworden.

Deese Indiaanen in agt neemende de wijse / waar van Cortes sig bediende / om hen in hun pligt te doen overgaan / waren t' eenemaal voldaan. Sy riepen hunne na-gebuurige volkeren by-een / om hen te berigten / wat 'er sig toedroeg / en vervolgens beloofden se / alle onderdaanen van den Koning van *Castilje* te willen zijn. Cortes liet de Bevel-hebbers van Zempoala tot hem koomen / by sijne manschap in 't Leger / en seyde hen: dat vermits sy reeds alle sig voor Onderdaanen van den *Casti-liaanschen* Koning verklaart hadden, soo was 't billijk, dat se vrinden waren, op dat se voortaan in alle eenigheyd en verdraagsaamheyd leefden; dat beloofd wierd. Sulks dan seer voldaan en ver-genoegt zijnde / van sig buyten den overlast van Motezuma te sien / waar over sy ten hoogsten klaagden / en sulks niet min / dan die van Zempoa-

Maaken vriendschap met de *Zempoalaa-nen* en naa-buuren.

la,

1519. la, keerende nu weder door eenen anderen weg naar hun Land. Het Leger naar Zempoala weder af-trekkende / paſſeerde door 2 gebuurſchappen van nieuwe verbondene / alwaar eenen ſoldaat wat ruſtende / om ſig te ververſſen / 2 hoenders ſtal; dog ſijne dievery bleef ſoo geheym niet / of Cortes het verneemende / liet hem by de kop vatten; over ſulks dit in ſijn by-weeſen verrigt was / vond hy 't ſoodanig een quaad voorbeeld te zijn / dat hy voortaan begeerde / en boven al ſijne ſoldaaten gelaſte in beter krijgs-tugt te leeven / en gaf order dat deeſen hoender-dief ſtraks gehangen wierd. Dog Pieter d'Alvarado mede-lijden met den overtreder hebbende / ſnee ter regter tijd / toen hy reeds half gewurgt was / de ſtrop af / en viel aldus den gehangenen ter aarde / die ſedert nog eenigen tijd leefde / tot hy in den ſlag te Guatemala gedood wierd. Als Cortes, Zempoala met ſijn Leger naderde / verwagte hem de Cacique in ſeekere hutten met den leef-togt / in bedugthepd van eenige quaade uytſlag in ſijnen togt gehad te hebben / als men hem door valſe berigten dietz gemaakt hadde. Dog deeſe Indiaanen waren egter ſoo Barbaars niet / dat ſe niet wel wiſten / dat het voorneemen / als ſy verſonnen hadden / om te doen verſpreyden / niet was / dan om de geregtighepd te doen in agt neemen / gelijkerwijs hy in der daad deed / dat hem nog grooter agting onder hen bewerkte / en door ſoo veel ſe altoos in vreeſe waren / dat Motezuma hen niet in ruſt laaten ſou / en hen geene vergeevinge verſtrekken mogt / ſoo hadden ſe wel gewenſcht / dat Cortes ſig met hen niet bemoept had / om ſeekerder geweeſt te zijn. Sy ſtelden hem voor / dat nademaal ſe allen vereenigt en onderdaanen van een ſelvigen Koning waren / om hunne vriendſchap vaſter te maaken / dat ſe dan van hunne dogters namen / ſoo ten huuwelijk / of anderſints / om te vermenigvuldigen. Sy aanbooden hem 8 jonge ſeer ſchoone Edele Juffers wel gekleed / nevens goude hals-banden / en paarlen aan d'ooren / verſelt met eenige vrouwen / om haar te dienen.

De

De Cacique ſepde tot Cortes, dat eene deeſer / dat ſijn kinds-kind was / voor hem was / en de anderen voor de Bevel-hebbers. Cortes met ſijne gemeene ſtaatigheyd / antwoorde hem ſeer bequaam; dat / om d'eenigheyd en Broederſchap onder hen beſtand te doen zijn / hy voor alles / hunne misſlagen wilde geſupvert hebben; des begeerde hy: dat ſe afſtand deeden van de Duyvelſche afſchuuwelijkheeden, waar in ſy leefden, vergenoegende den *Demon* in het leven der onnoſelen op te offeren, en dat ſe van des ſelfs vleeſch aten, eene verſchrikkelijke ſaake voor Godt en voor de menſchen; dat hy begeerde, dat ſe hunne oogen openden, om dien valsheyd te leeren kennen, en d'Afgoderye, waar in ſe dus verre altoos geleeft hadden; en ſulks doende, ſoo ontfingen ſe goedhartiglijk deeſe Juffers, nademaal ſe dan *Chriſtenen* wierden; vermits ſe anderſints het niet doen konden, gemerkt Godts Kerke hen tot der ſelver kinderen maakte, en dus dan niet te doogen ſtond, dat ſe met de dogters der Afgodiſten gemeenſchap hadden. De Prieſters en Heeren / die 'er tegenwoordig waren / gaven ten antwoord: dat deeſe Goden, dien ſy eerden, hen geſondheyd gaven, inſgelijks een goed gewas, en alles wat ſe noodig hadden, en dat ſe derhalven die niet konden verlaaten, alhoe-wel d'hervorminge deeſer hen redelijk ſcheen. De Caſtiliaanſche Soldaaten / door eenen waren Chriſtelijken pver aangedaan / riepen met lupder ſtemme: dat ſe de wreedheeden, als deeſe Barbaaren, vyanden van Godt en verſtokten in hunne Afgoderye, dagelijks in hunne tegenwoordigheyd oeffenden, niet dulden konden; en dat ingevalle ſy hunne afſchuuwelijkheeden niet wilden nalaaten, dat hy ſig dan om Godts eere, en om den dienſt, van welker voor alles hy hen daar gevoert had, en voor wien ſy gereed waren, hun leven op te offeren, weder van daar maakte. 1519.

Noodſaake ſe hun ergerlijk leven af te ſtaan.

Cortes preeg hunnen Hepligen pver / en eenige voorbeelden der H. Schrift verhalende / om hun

1519. voorneemen 't onderſchraagen / ſeyde hy: dat het noodig was, eerſtelijk onderſoek te doen, ſoo door ſagtigheyd en door Heylige vermaaningen, of men met deeſen Land-aard ſijn oogmerk bereyken kon, en dat, ſoo ſe hen niet wilden gehoor geeven, hy als Bevel-hebber van ſoo veele getrouwe *Chriſtenen*, met hen d'eerſte ſterven wilde in deeſe gelegentheyd aangemerkt; dog dat hy eerſt dit middel van ſagtigheyd voor alle ſaaken wilde ter hand neemen, om hen in hun pligt te ſtellen, ſoo 't doenlijk was. D' Indiaanen den toeleg der Caſtiliaanen betragtende begonden te morren: en den Cacique van Zempoala, nevens andere Heeren en Prieſters / quamen by Cortes, om hem te berigten: dat, indien men dit ongelijk aan hunne Goden deed, ſy elkanders verderf te gemoet ſagen. Maar Cortes, die begon te lagchen / ſeyde hen: dat hy, om hen te beter hunne dwalinge te doen kennen, ſig wilde in dit gevaar bloot ſtellen, en hen ſelve, door hunne eygene handen, hunne Afgoden doen nederwerpen, ſulks ſy in korte uyt hunne dwalinge getrokken wierden; en dat ſe voor al ſig te wagten hadden, van de wapenen op te neemen, om weder-ſtand te doen, gelijk hy gehoort hadde, dat 'er onder hen van geſprooken wierd; nadien, ſoo ſulks gebeurde, hunne Afgoden egter ſouden verwoeſt, en ſy boven dat ſwaarlijk geſtraft worden. Dit beſlupt genoomen zijnde / ſoo antwoorde Marina, die in dit voorval het ampt van eene verwonderlijke vertolkſter waar-nam: dat ſe wegens hen niet bevoegt waren, hunne Goden aan te raaken; dog indien *Cortes* volharde, om ſe te willen verwoeſten, ſy betuygden, dat het niet met hunne toeſtemminge geſchieden ſou. Ter ſelver tijd quamen 50 Soldaaten te voorſchijn ſpringen / en Bode d' eere geevende / wierpen ſe de Afgoden ter neder / die in gedrogtelijke Gaaken / Tygers en Beeren op de wijſe van menſchelijke geſtalte vertoond wierden. D' Indiaanen dit ſiende / ſtelden 't op een ſchreyen / en hunne oogen bedekkende / ſeyden ſe; dat

Waar tegen ſig d'*Indiaanen* aankanten.

dat se niet meer in hun magt waren, en dat se geenen schuld hadden, wegens het onregt, dat men hen deed. Midlerwijl begon men in dit gehugte niet min te morren; en veele der selver inwoonders liepen tot hunne wapenen; dog Cortes liet aan den Cacique van Zempoala, de Priesters en de voornaamsten der plaats weeten: dat, soo se eenige beweeginge maakten, sy alle sterven souden; en ten dien eynde waren de Castiliaanen alle gereed / om d'ordres van hunnen Bevel-hebber spoediglijk uyt te voeren. Dog den Cacique gelaste aan sijne Indiaanen, sig gerust te houden.

1519.

En sig in de Wapenen begeeven, dat den *Cacique* wederstaat.

Na deese uytvoering / gelaste Cortes d'Afgoden des Tempels weg te ruymen. De Priesters / die sy in hunne taale Papas noemden / waren met lange swarte rokken gekleed / hebbende kappen / op de wijse van koor-gewaaden / d'eene lang / d'andere kort / boven hunne rokken / naar die der Dominicaaner Geestelijken gelijkende; deese namen se weg en vervoerden se. d'Indiaanen dragen aan hen eene groote agtinge toe wegens hunne waardigheyd / en om dat se Edel zijn. Cortes seyde in-gevolge tot de Priesters en Heeren / door middel van sijne vertolkers: Dat hy hen nu voor sijne Broeders hield, en dat hy, om sulks te bevestigen, hen eer-lang tegens *Motezuma* en tegens alle sijne Onderdaanen, beloofde te begunstigen; en verbood hen van nieuws, geene Schattinge aan hem te betaalen. En op dat se geene Afgoden meer in hunne Tempels dienen moesten; dat het dan ook noodig was, dat se het *Christelijke* Geloove om-armden, en van de ware saligheyd hunner zielen besorgt waren: Hy gelaste / dat men de Indiaanse metselaars deed koomen / om de bespattinge des geofferde menschen-bloeds af te schrappen / waar mede de muuren bemorst waren / nevens ander vuyligheeden / die eenen af-schrik baarden / sulks sy de Tempels suyverden / voornamentlijk deese / waar in dit alles verrigt wierd / en de grootste der plaatse was. Den volgenden dag dit alles verrigt en

Cortes gelast d'Afgoden uyt de Tempels weg te ruymen.

1519. met kalk gewit zijnde / en dat men 'er een Autaar verbaardigt hadde / met koſtelijke cieraaden verciert / en gants met bloemen / roſen en loof om-wonden / gelaſte men de Prieſters hunne hayren te ſnijden / en ſig te ſuyveren / nademaal ſy die ſeer lang droegen / en het ſeer afſchuuwelijk bloed af te wiſſen / door d' offeringen geplengt / en ſig te repnigen van 't geene men upt de ooren trok; en dat ſe ſig met witte rokken kleeden ſouden; vervolgens aldus zedigljjk gekleed zijnde / ſepde Cortes hen: dat ſy in agt te neemen hadden, hoe de *Chriſtelijke* Godvrugtigheyd aangenaamer was, en in eene beter, redelijker en natuurelijker Orde dan deeſe, die ſy tot dus verre hadden geoeffent, nademaal God eenen afſchrik van de Sodomiterye en andere gruuwelheeden had, die hen ſelven reeds tegen waren, om ſe af te ſchaffen; als mede van de wreedheyd in 't plengen van 't onſchuldig menſchen-bloed, waar uyt deeſe vuyligheyd en ſtank ontſtaan was, die men nu geſuyvert hadde. Waar toe door dit middel gebeuren moeſt, dat hunne perſoonen, deeſe van hunne kinderen, en deeſe van hunne vrienden ſeckerlijk den dood onderheevig wierden; dog anderſints, dat God niet begeerde, dat 'er eenen verlooren ging; maar dat ſe allen leefden om hem te eeren; nademaal hy alleen het leven, de geſondheyd, d'overwinninge hunner vyanden, het goede gezaay en alle andere tijdelijke en geeſtelijke goederen gaf. En dat ſy weeten moeſten, dat hy eenen ſoodanigen beminnaar des menſchelijken geſlagts was, dat hy om hunner ſaligheyd ter wereld gekoomen was, en het vleeſch door de geboorte van eene maagd aangenoomen had; aan welke de gantſe Kerke, haare eerbied en eer-bewijſinge betoonde; die hy nu op dit Autaar ſtellen wilde, dat ſy haar, in geene vergelijkinge by hunne Afgoden, veel meerder eerbied, dan ſe hen gedaan hadden, toe-draagen moeſten, en dat ſe ſig altoos aan haar, door Gods vreeſe en ootmoedigheyd, aan-bevee-len moeſten, verſoekende haaren by-ſtand in nooden;

En doet eene vermaaninge aan d' Indiaanen.

den; en dat ſe als-dan erkennen ſouden, dat de gunſt, die ſy van haar ontfingen, veel verſcheelde, en hen veel minder ſou koomen te koſten, dan hunne Afgoden na d'oude wijſe te dienen. 1519.

Na dat nu 't Autaar baardig / en alleſ 'er toe bereyd was / en dat men mede een krups doen ſtellen had / dat de Caſtiliaanen gemaakt hadden / beval men de beſorginge aan eenen Pelgrim, dat een oud Soldaat was van Cordoua geboortig / Juan de Torres genoemt / om alleſ / wat 'er noodig ten dienſte van God en ſijne Kerke vereyſt wierd / te doen / en d' Indiaanen t' onderwijſen in 't geene van hunnen pligt was / nadien men 'er tot dus verre geene anderen had / om hen te laaten onderwijſen: vervolgens leerde men hen ook het gebruyk van was-kaarſſen / vermids het hen onbekend was. Den volgenden dag 's morgens / deed men eenen Omgang / om Gode dank te ſeggen / dat men deeſen Landaard de kerke had ingelijft / hem geevende behoorlijken dienſt voor d'uytbreydinge des Geloofs / met verwoeſtinge deeſer Afgoden / hem biddende hunne oogen te openen / op dat ſe erkennen konden en verheerlijken ſijne Godlijke Majeſteyt / met groote God-vreeſendheyd; d'eene huylende / d'andere ſingende met was-kaarſſen in de hand / geduurende deeſen Omgang. Vervolgens rigte men door eene Gods-dienſtigheyd / als van ware Chriſtenen, het krups op / en ſtelde het beeld van de maagd Maria op 't Autaar; en daar na begon de Vader Bartholomeus d'Olmedo de Mis op te heffen / waar in de Soldaaten / als Kooy-ſangers dienden / nademaal 'er onder waren / die ſeer wel ſingen konden. De Mis ten eynde zijnde / Doopte men de 8 Indiaanſe Juffers / en Cortes bediende ſig / in 't heffen van het kinds-kind van den Cacique van Zempoala, die Catharina genoemd wierd; d' andere 7 wierden aan 7 Edel-lieden gegeeven / die haar met ſig voerden / waar over d'Indiaanen ſeer wel te vreeden waren / en wierden dagelijks met de Caſtiliaanen groote vrienden. Na

Laat een Autaar nevens het kruys vervaardigen.

1519. alle deeſe plegtigheeden / en dat Cortes veele aanbiedingen ten dienſte van Zempoala gedaan hadde / en geloofde genoeg voldaan te hebben / ſoo vertrok hy / om naar Villa Rica te keeren / ſiende dat alleſ / wat 'er tot hier aan toe geſchied waſ / door den dienſt hunner gevreeſde wapenen verrigt waſ.

Dien ſelfden dag / dat Cortes te Villa Rica weder aan-quam / quam 'er inſgelijkſ een ſchip van Cuba aan te landen / waar van de Kapitein Franciſcus de Salcedo waſ / anders El Polido geheeten; geboortig van Medina de Rio Seco. De Kapitein Louis Marin, begaf ſig naar dit ſchip te paarde geſeeten / en van 10 Soldaaten verſeld; gelijk mede Salcedo te lande gekoomen zijnde / ſig op een goed paard geſet hadde. Door deeſe komſt verſtond men / dat Diego Velaſquez den tijtel van Land-voogd ontfangen had / nevens ſijne afgevaardigdenſ / om de nieuwelijkſ ontdekte Landen te bevolken / en om 'er te handelen / alſ hem toegeſtaan wierd. 't Waren nu reedſ 3 maanden geleeden / dat Cortes in Nieuw-Spanje geweeſt hadde / en dat de ſterkte / die hy deede maaken / hy-na in ſtaat van ſig te verdeedigen waſ. Men handelde dan wat 'er verderſ te doen ſtoud / en daar wierd beſlooten / verder Lande-waardſ in te trekken / om het geval van de Fortuyn te beproeven. Dog Cortes wilde voor-af eenigen naar den Koning af-ſenden / om reekeninge te doen / wat men ten ſijnen dienſt reedſ verrigt had / mede-ſendende het vijfde in goud / en van alleſ / wat men dus verre waſ magtig geworden. Men baardigde ten dien eynde Alonſo Hernandez Porto Carrero, en Franciſcus Montejo af. Dog alſoo Cortes bevoegt waſ de verdeelinge te doen / en aan peder Kapitein / Amptenaar en Soldaat te geeven / wat hen in de verdeelinge vallen kon / die hen thans wy ſmal ſou dienen te vallen; om dat / nademaal het nu d' eerſte repſe waſ / dat men Afgevaardigden naar den Koning ſond / en dat het vijfde / alſ men hem over-

En beſluyt verder intogt des Lands te doen.

Eenigen naar den Koning afgeſonden, om berigt van d' ontdekkinge te geeven.

over-boeren ſou / ſanders niet ſeer aanſienlijk was / dat wel eenige veragtinge / weegens de groothepd en de rijkdommen deeſer Landen / veroorſaaken kon ; ſoo gelaſte hy aan Montejo en Diego d'Ordas, dat lieden van aanſien waren / om aan de Soldaaten / den een na den anderen voor te draagen / dat men 't niet qualijk vond / om gewilligſijk van het aandeel / ſoo hen gehooren mogte / af te ſtaan / ſulks men een te ſchoonder geſchenk aan den Koning ſenden kon / en dat reeds veele van de Edelen der Vloot daar in bewilligt hadden. Sy bewilligden 'er ſeer gewilligljjk in ; en alſoo alle den winſt in dit geſchenk verwiſſeld wierd / nademaal 'er Cortes ſijn vijfde inſgelijks niet aftrok / nog wegens d' onkoſten / als hy gedaan hadde / om 'er de hoe-groothepd niet door te verminderen / ſoo genoot hy 'er alleen maar van / wat ter onkoſten noodig was / aan deeſe Afgeſondenen naar Caſtilje te doen / als mede tot hunnen over-komſt ſtrekken mogte. Hy ſond 'er ook een gedeelte van aan ſijnen Vader Martin Cortes. 1519.

Ferdinand Cortes, deeſe afgeſondene verlof-brieven verleend hebbende / nevens de order van hoe ſe ſig aan 't Hof te gedraagen hadden / gaf hen inſgelijks een verhaal en afſchrift van 't geene men te Cuba verrigt hadde. Ook ſchreef hy aan den Koning eenen genoeg uytwepdende Brief / en vergat niet in de ſelve te laaten vloepen: De driften van *Diego Velaſquez*, en de byſonderheeden, die ſig in de Vloot hadden toe-gedraagen ; de ongemakken, die ſy geleeden hadden, en den wille van 'er in te volharden ; de grootheyd en rijkdom der Landen, waar ſy ſig bevonden ; de hoope ſoo men had, om ſe onder ſijne gehoorſaamheyd te ſtellen, en rekeninge van ſijne ſorge geevende, ſoo ſmeekte hy ſijne Majeſteyt niet ſuynig te willen zijn, volmagts-brieven wegens de Ampten deeſer Landen te verſchaffen. De ſoldaaten van *Vera Crux* ſchreeven inſgelijks, loovende ſeer den dienſt, die deeſe bevolkinge hem doen ſoude ; de reden dien ſy hadden om 'er

Schrijven dat *Cortes* aan den Koning doet.

Gelijk mede de Manſchap berigt geeft.

1519. 'er bevolkinge te doen, en wat ongemakken en arbeyd ſy des geleden hadden. De Kapiteyns ſchreeven eenen anderen, de ſelfde ſaak behelſende. En de voornaamſte ſoldaaten inſgelijks, waar door ſy aanbooden deeſe ſtad voor de Kroon van *Caſtilje* ter dood toe te verdeedigen, of tot ſoo verre het de Koning behaagen ſou, hen anders te beveelen. En alle verſogten ſe ſeer onderdaaniglijk, dat het gebied deeſer Landen, en van anderen, die ſig onderwierpen, onder de Kroon van *Caſtilje*, aan *Cortes* gegeeven wierd, als die ſy reeds voor hunnen Bevel-hebber verkooren hadden, nademaal hy alleen bequaam ten deeſen dienſt geoordeelt wierde, en ſulks om alle miſvallen te vermijden, en dat ingevalle yemand anders daar toe mogt aangeſteld zijn, dat deeſen laſt dan weder-roepen worden mogt. Dat het ſijne Majeſteyt behaagde, een antwoord te willen verleenen, en de afgeſondenen in korte te willen afvaardigen. Cortes verſorgde hen het beſte ſchip / en gaf hen Antony d'Alaminos voor Stuur-man mede / nademaal het oogmerk was / om Cuba te vermijden / en door de Straat van Bahama te paſſeeren / in welker Zee deeſen Stuurman ſeer ervaaren was; hy hem hebbende nog een ander bequaam Zee-man / die hem verſelde.

Sy vertrokken den 26. July, deeſes jaars 1519. met 15 boots-geſellen / laatende Cuba ter zijde leggen / en paſſeerden de Havana, en quamen in de Straat van Bahama, en eyndelijk met eene ſeer gunſtige wind in Spanje aan te landen. Deeſe waren de eerſten / die deeſe Straat door-ſtevenden / dat door hen geſchiede / om niet in handen van Diego Velaſquez te vervallen / waar van Antony d'Alaminos de uytvinder was / nademaal hy volmaaktelijk de hourſſen van de Lucayos, en van de kuſt van Florida verſtond / dat hem dus deed oordeelen / dat'er ſig de ſtroomen eeniger-maaten eyndigen moeſten / en met dit beſluyt ſteevende hy ten Noorden / vindende de voortgang / ſoo als hy verhoopt hadde / en deeſe Straat gelukkiglijk paſſeerende / quam hy

Antony d' Alaminos d' eerſte die de *Straat* van *Bahama* beſeyld.

n den Oceaan, en vervolgens in October te St. Lucar aan te landen. Ter ſelver tijd onthield 'er ſig te Sevilje de Vzieſter Benito Martin genoemt / die upt Cuba over-gekoomen was / en aan den Koning van Diego Velaſquez afgevaardigt was / wien nu aan d'Amptenaaren van het Hups van Sevilje verklaarde / dat deeſen nieuw-aangekoomenen de Vloot ontweeken / en weder-ſpannelingen van Diego Velaſquez waren. De Amptenaaren ſloegen alles / wat'er in 't ſchip was / aan / nevens 3000 Caſtellanos, die mede-gebzagt waren / om'er de onkoſten upt te doen / en het geld dat Cortes aan ſijnen Vader ſond. Sy ſonden de geſchenken naar Valladolid aan den Koning / ſulks hy ſe ſag / nadennaal reeds het gerugt ging / dat hy van Barcelona vertrok / om naar de Corunna te vertrekken / en 'er ſig inſcheepende naar Vlaanderen over te ſteeken. Sy gaven hier van aan Juan Rodriguez de Fonſeca Biſſchop van Burgos berigt / die alles ter deeſen inſcheepinge verbaardigde / en niet ſupmde van hem aan te dienen den opſtand van Cortes, tegens Velaſquez verrigt / die over deeſe daad ſeer klagtig viel / en ſepde dat ſijne Majeſteyt deeſe afgevaardigde behoozde te ſtraffen / en hen geen gehooz te verleenen. Ondertuſſen verſupmde dit volk met den Stuurman Alaminos mede niet / om aan 't Hof te verſchijnen / en reekeninge weegens hunnen Scheeps-togt te doen / en bpſonderlijk den Stuurman / die in deeſe konſt ſeer ervaaren was / en die reeds 3 ontdekkingen hadde by-gewoont. Sy trokken dooz Medellin, en Martin Cortes de Vader van Ferdinand Cortes met ſig neemende / namen ſe hunnen weg op Barcelona; maar verſtaan hebbende / dat den Koning vertrokken was / gingen ſe hem te Tordeſillas inwagten. 1519.

Komt in *Caſtilje* te landen.

Na dat de af-geſondenen van Vera Cruz vertrokken waren / al-hoewel ſe geene oozze hadden / om de greng-ſcheyding van Franciſcus de Montejo te paſſeeren / die na-by de Havana was / op dat Diego Velaſquez van deeſe verſending

1519. niets kundig wierd / namen ſe ſulks egter niet in agt; weshalven het wepnig ſoude geſcheelt hebben / of een ſchip / dat Diego Velaſquez door Gonçalo de Guzman op hen afgeſonden had / ſoude betrapt hebben / wegens dat het ſig om leeftogt in te neemen / in de grens-ſchepding van Montejo opgehouden had. En gelijk 'er in alle Maatſchappyen altoos verſchillende gedagten zijn / (nademaal alle / die ſe voorſtellen / niet alle vergenoegt konnen zijn;) alſoo waren ook Diego Eſcudero, Juan Cermeno, Gonçalo d'Umbria, Bernardin de Coria, en de Penates, inboorlingen van Gibraleon, de Vader Juan Diaz, Prieſter / en anderen / ſoo wel dienaaren als vrienden van Diego Velaſquez, om veele redenen niet wel vergenoegt / des beraadſlaagden ſe geſamentlijk / om een ſchip van wepnig omſlags te neemen / en 'er mede naar Cuba te loopen / ſulks ſe Diego Velaſquez berigt gaven / wat 'er omging. Dit ſchip van leef-togt voorſien zijnde / en als ſe gereed waren / om ſig by nagt in te ſcheepen / Bernardin de Coria een voegend gewiſſe hebbende / gaf 'er Cortes berigt van; die eerlang het ſchip van ſeplen beroofde / en de vlugtigen gevangen nam. Hy beleeden de waarheyd / en verſchooven den misſlag op eenigen der voornaamſten / ſulks Cortes ſig genoodſaakt toen t'ontwepnſen was. Hy deed / alhoewel met wraak-luſt aangedaan / Diego Eſcudero hangen / als die geene / die Cortes volgens laſt in Cuba gevangen nam / gelijk reeds hier vooren geſegt is / nevens Diego Cermeno, die een man ſoo geſwind was / dat hy met eene ſpies in de hand / over eenen anderen / de grootſte man der vloot heen ſprong / de ſelve in ſijne handen opgeheeven houdende; en was daar hy van ſoodanig een ſterke reuk / dat hy op Zee zijnde / het land 15 / en meer mijlen verre rieken kon. Eene deed hy den voet af-houwen / en 2 anderen met roeden geeſſelen. Hy hadde wel meer anderen doen ſtraffen / als mede de Vader Juan Diaz; dog alſoo hy een Prieſter was / verſchoon-

de

hp hem; wel weetende / dat deese waarlijk ſtreng 1519.
i te gelijk vooꝛſigtig is / die met weynig ſtraf-
epd en geregts-oeffeninge d'agtinge van verſchyn-
elijk te zijn verkrijgt. Alduꝰ was Cortes nu te
elijk gevꝛeeſt en geagt / nademaal hp het vonnis
ekende upt vꝛeeſe / dat dooꝛ vooꝛbeeden het ſelve
nogt verſchooven woꝛden / hp ſig naar Zempoa-
a begaf. Aldaar gelaſte hp aan Pieter d'Alvarado,
ie hp met 200 mannen naar de berg-gehugten
m leef-togt gefonden hadde / over ſulkꝰ men 't
oodig had / om tot hem te koomen / op dat men
jandelde wegens d'onderneeminge van Mexi-
:o, zijnde dit wat de ſoldaaten in hoop / alꝰ
Cortes hen dagelijkꝰ gaf / verwagtende waren /
van ſig 'er te konnen verrijken / en hield hen dooꝛ
dit middel in ruſt / en in genegenthepd en gehooꝛ-
ſaamhepd 't ſijn-waardꝰ.

Alꝰ Cortes dan te Zempoala aangekoomen was / behandelde men van de onderneeminge op de ſtad Mexico. Maar vooꝛ-al ooꝛdeelde hp 't van aangelegenthepd te weeſen / om de ſcheepen in de gronde te booren / op dat daar mede de aanhangers van Diego Velaſquez, en aan ſijne vꝛienden en maagſchap de gelegenthepd ontnoomen wierd / van weder naar Cuba te keeren; nademaal ſp veele waren / en indien ſulkꝰ geſchiede / men ſig te veel verſwakken ſou / dat veel ongemaks verooꝛſaaken kon. Dog dat in tegen-deel dit hen den moed vermeerderen konde / ſig in ſoodanige groote uptgeſtrekte Landen ſiende / en die met ontallijke volkeren bewoond waren / en ſe hem genoodſaakt waren te volgen / en te gehooꝛſaamen / en om de onderneeminge met te meerder dapperhepd upt te voeren / alꝰ geenen anderen uptweg ſiende. Maar in bedugthepd / dat een ſoodanig beſluyt geenen ouluſt onder de ſoldaaten verwekken mogt / vond Cortes deeſe vinding / dat die geenen / die hem het meeſte geneegen waren / hem dit verſoek deeden; na hen eerſtelijk de aangelegenthepd der ſaake dooꝛ veele redenen vertoond te hebben / en

Cortes beſluyt de ſcheepen in de grond te booren, om d' aanhangers van *Velaſquez* her vertrek te beneemen.

on-

1519. onder anderen / dat het ſcheeps-volk te voet 100 mannen uytleverende / hen veel ter onderneemingen ſoude konnen dienen / en de ſoldaaten ter hulp verſtrekken / in hen met het waaken / ter ſchildwagt ſtaan / en anderſints onderſtand te doen. De Soldaaten dan voldeeden dit. Hy nam deſ een afſchrift van den Beampt-ſchryver der Vloot / al-hoe-wel men mede ſag / dat dit eenen anderen liſt was / die dit behelſde / van ſig niet alleen aan de voldoeninge der ſcheepen ſchuldig te maaken / maar dat 'er de gantſe Vloot in bewilligt hadde / en ſulks dooz hen verſogt. Hy beval eerlang mede aan Juan d'Eſcalante, om naar Villa Rica te gaan / en dat hy 'er de ankers / en de zeplen van de ſcheepen deed af-ligten / neevens alles / wat tot ander gebruyk dienen kon / en dat hy ſe dan in de grond booren ſou / behalven de ſloepen ; en dat het ſcheeps-volk / oud en ongemakkelyk zynde / en de ongemakken van den Oozlog niet ſoude konnen verduuren / in de ſtad bleef. d'Eſcalante, die een ſeer verſtandig man was / voerde ſyn bevel in kozten upt / en quam met de bequaamſte ſcheeps-lieden weder te Zempoala aan / van welker veele ſeer goede ſoldaaten wierden.

Na dat men wegens de onderneeminge op de ſtad Mexico gehandelt hadde / en dat men ſig daar in verdraagen had / als mede dat Cortes beſchikt hadde / dat de ſcheepen te onbruykbaar gemaakt wierden / dooz Juan d'Eſcalante uptgevoerd / begonnen de ſoldaaten aan 't mozren / ſeggende : dat *Cortes* hen op den vleeſch-bank voerde, hen ontroovende van de hulpe, ſoo hen van buyten konde toe-gevoerd worden, of ten minſten van ſig ter af-togt te konnen bedienen, ingevalle hen in deeſe Landen eenige beſwaarniſſe over-quam, en dat dit eenen vermetelen raad was. Weshalven beſloot Ferdinand Cortes hen alle in deeſer voegen aan te ſpreeken : dat hy niet wiſt, wat voorneemen die geene hadden, die begeerden weder naar *Cuba* te keeren, gemerkt men nog

De ſoldaaten aan 't mozren geraakt.

Aan wien *Cortes* eene aanſpraak doet.

; ſoo onlangs geleeden ſoo veele rijkdommen 1519.
chouwd had; dat, indien ſe bedagt waren we-
te keeren, hy niet nalaatig weeſen ſou, om
eepen te verſchaffen, en dat hy van nu af be-
d was, hen verlof te geeven. Dog dat hy eg-
niet wilde nalaatig zijn, van hen nogmaals te
ſeekeren, dat ſijn voorneemen niet was yets te
derneemen, waar toe het vermoogen van hen
ſwak ſoude zijn. Behalven dat was ſijne mee-
ig meer door liſt, dan door kragt uyt te wer-
n; en dat hy ſig altoos ſoodanig beſtieren ſou-
, dat men verlieſende, of winnende, nooyt
gen ſou, dat ſe de nederlaag door ſijne na-
tigheyd hadden, en dat dus de gelegentheyd der
erwinninge verſuymd was. En voor-onder-
ld zijnde, dat men wel geen magtig Leger had-
, nog in vergelijkinge naar het ſcheen, wegens
ne ſoo groote onderneeminge, als hy onder-
an wilde, genoegſaam te zijn, ſoo bad hy hen
ter van te gelooven, dat ſe eyndelijk ſeer ver-
noegt en voldaan ſouden weeſen, van hem ge-
olgt te hebben.

Na dat hy hen deeſe reden hadde toe-gevoerd/ waren 'er geene / van wat belang die zijn mogen / die een wooꝛd ſpꝛaaken / 't zy uyt vꝛeeſe / of haamte veꝛooꝛſaakt; behalven eenige Scheepsheden / en die van een gering aanſien waren / die aar toe dooꝛ eenigen der vooꝛnaamſten wierden an-geſet; midlerwijl datte Cortes hier ſeer groot ngenoegen in / dog hy was ſoodanig beſchepden / at hy ſe egter / 't zy dooꝛ geloften / of anderſints iſt te gewinnen / en naar ſijnen wille te doen hikken / ſulks men van toen af vꝛeeſijk van den Logt naar Mexico quam te ſpꝛeeken / en 'er ſig e verbaardigde. Hy deed mede den Heer van empoala tot ſig roepen / en ſeyde hem: Dat hy ltoos byſondere ſorge droeg, ſulks de Kerke in roote eere gehouden wierd, en dat men ſe met gtinge ondersteunde; dat hy hem dies aangaande eed weeten, dat hy en ſijne Broeders ſig naar *Mexico*

Die hen bevreedigt, en men van den optogt naar *Mexico* ſpreekt.

1519. aldaar geſaamentlijker in vryheyd ſpreeken konden, en te beter hunne gedagten uytdrukken, en dat, indien hy yets noodig had, hy hem ondersteunen ſoude. De Beampt-ſchryver antwoorde hem; dat 'er niemand ſig te Land begeeven ſou. Dus ſchynd het / dat Franciſcus Lopez de Gomara wilde te verſtaan geeven / dat Franciſcus de Garay in het ſchip was / en dat 'er meer ſcheepen moeſten zyn; maar Bernard Diaz del Caſtillo, alg oog-getuyge zynde / en anderen / die 'er ſig vonden / ontkenden dit; dog dat 'er Alonſo Alvarez Pineda ſynent-wegen gekoomen was.

Neemd eenen Beampt-ſchryver nevens ſyne getuygen gevangen.

Ferdinand Cortes, dit beſluyt van den Beampt-ſchryver en de twee getuygen ſiende / liet hen gevangen neemen / en ſig daar op / agter eenen zand-heuvel / die 'er veele aan den Oever waren / in hinderlaage gelegt hebbende / bragt men 'er de nagt en een groot gedeelte van den morgen over / om te ſien / of 'er niemand ſig uyt het ſchip te lande begeeven ſou. Als men nu ſag / dat 'er ſig niemand op-deed / gelaſte hy aan 3 ſynen Soldaaten / hunne kleederen met die van Garay te verwiſſelen / en dat ſe teekenen aan die van het ſchip geeven ſouden / om hen wederom af te haalen / die dan eer-lang de ſloep met 12 gewapende mannen ſonden. De 3 dus verkleede Soldaaten / om niet bekend te worden / weeken naar ſeekere boomen / om ſig onder der ſelver ſchaduwe te begeeven. Deeſe van de ſloep ſonden dan 4 van hunne met ſchiet-geweer gewapende manſchap / neevens eenen Indiaan, die den weg naar dit geboomte in-ſloegen / denkende aldaar hun geſelſchap te vinden. Hier quam Cortes met de ſynen eer-lang te voorſchyn / en verſeekerde ſig van de ſelven / voor dat ſe wederom naar hunne ſloep konden keeren / al-hoe-wel ſe ſig ten tegen-weer ſtellen wilden; en ſelfs was 'er eenen / die met ſyn roer op Kapitepn Juan d' Eſcalante toe-lepde / dog het vatte geen vuur. Midlerwyl d'anderen van de

Leyd ſig in hinderlaag.

Om nog eenige der aangelande manſchap te vangen.

ſloep

1519.

ny sig dus bedroogen saagen / begaaven se sig
eder naar 't schip / en gingen t' zeyl. Aldus
noot Cortes weder door sijnen vlijt eene vol-
omene gerustheyd / nademaal hy sijne vyan-
n de geleegendheyd dus weder ontnam / dat
ie der bysonderste krijgs-listen was / om dit
daar te boven te koomen / en 'er in te voor-
n. Cortes vernam van deese 7 gevangenen van
aray, hoe sy veele Landen omstevend hadden /
n Florida te vinden / en dat se aan eene Ri-
er gekoomen waren / welker Heere sig Panuco
etnde / waar se goud vonden / dog seer wey-
g / en dat se / sonder uyt hun schip te koomen /
ne mangeling van 3000 Pesos gedaan hadden /
vens veelen leef-togt; maar dat se van alle de
anden / die sy gepasseerd waren / geene gevon-
n hadden / die hen behaagden. Sulks sy inge-
lge weder naar Zempoala keerden.

Cortes sig nu weder uyt den onrust / waar in
i sig vond / gered siende / wilde dan geenen tijd
rliesen / om sijnen togt t'agtervolgen. De last-
aagers met allen de pakkaadje belaaden zijnde /
sgelijks het geschut in goeden staat / en de Zem-
alaanse Edel-lieden / waar van de voornaamsten /
lamexi, Teuch en Tamelli waren / nevens de
rg-lieden / dien / alhoewel se onder voorgeeven /
m hem te versellen / hem in de plaats van gij-
laars verstrekten / soo liet hy by den Cacique van
empoala eene sijner lijf-knegten / 12 jaaren oud
nde / om de taal te leeren. En den 16 van Au-
ustus vertrok hy van Zempoala, verselt van den
acique en eenige Edellieden / welke door een groot
voelen van geneegentheyd / en bewijsinge van
aare goed-gunstigheyd / van elkanderen afscheyd
amen. D'Indiaanen weenden / in aanmerkinge
an het gevaar / waar in sy sig begaven / alhoewel
een groot vertrouwen hadden op de dapperheyd
r Castiliaanen. Sy waren omtrent sterk 400 man-
en te voet / nevens 15 / of 16 te paarde / met 6
ukken geschut voorsien / nevens der selver be-

Cortes vertrekt ten optogt naar Mexico.

1519. hoefde. Het Leger trok dus in goede ordre voort. D'eerste dag quamen se te Xalapa, en van daar aan een ander gehugte / alwaar se seer wel ontfangen wierden / dewijl het van de Bond-genooten van de Zempoalaanen waren. Cortes seyde tot hen: dat hy gekoomen was, om de beveelen van den *Castiliaanschen* Koning uyt te voeren, en om hen te vermaanen, van de [illegible] gewoonte der menschen-offeringen af te staan, en van andere misdaaden, die sy bedreeven, om in vrede en geregtigheyd te leeven, en om de Tyrannen te straffen. In yeder deeser gehugten, deed hy een kruys opregten / en hen aanbeveelen het selve in groote waarde te houden / hen beloovende / dat door middel van dit teeken hen allerley goed wedervaaren sou. Van daar vertrokken se naar Texuila, insgelijks in der voorige bond-genootschap zijnde / alwaar Cortes nogmaals de selfde vermaaninge aan de voornaamsten der plaats deed / die het Leger seer wel onthaalden. Cortes, om sig daar van t' ontslaan / liet hen een [illegible] ter hand / dat de paarden gevolgt was / welk een eynde van ander-half jaar eenen goeden hengst wierd / na dat het sig in eene troep wilde beesten onthouden had / maar van het sig noyt afscheyden wilde / volgens het verhaal / dat 'er d'Indiaanen af deeden. Vervolgens quamen se in eene woeste plaats / waar se groote koude leeden; den geheele nagt hadden se hagel en regen-vlaagen / nevens eene seer koude wind / die van Sierra Nevada quam; het gantsche Leger leed daar veel / waar by quam / dat hen den leef-togt begon t' ontbreeken. Sy passeerden door een andere plaats / alwaar se hutten en afgods-huysen vonden / en na-by de selve eenen grooten hoop gehakt hout / dat voor den dienst der Tempels strekte. Midlerwijl verminderde de koude niet / gelijk ook den leef-togt af-nam / en egter leeden dit de soldaaten seer geduldelijk; behalven dat se qualijk daar tegen gekleed waren / dat hen de koude nog gevoeliger maakte / nademaal se in de gematigde lugt

Spreekt met de Bondgenooten.

De manschap van *Cortes* moet veel ongemak verduuren.

van

n Cuba, Zempoala en de Zee-kuſt gewoon wa- 1519.
i te leeven.

Eyndelijk / na dus veel geleeden te hebben / quan ſe in een gehugte / Zocotlan genoemt / dat derdaanen van den Koning van Mexico wa. Cortes ſond eerſtelijk 2 Zempoalaanen voor / om aan de inwoonders ſijnent wegen te laa ſeggen / dat het hen behaagen mogt / om ſijn ger te willen verblijf-plaatſe verſtrekken; want op deeſe volkeren toe-leyde / om hen op ſijne e te trekken / ſulks ſig van hen in-gevalle van od te dienen / nademaal hy reeds door verepdene Landen trekken moeſt. Sy ontdekten gehugte / waar van het volk beſig was / om wanden nieuw te witten / als mede de Palepſen n den Heer / en de muuren der Tempels. En or ſoo veel dit een ſchoon geſigt maakte / en dat ien Portugeeſen ſoldaat ſeyde / deeſe plaats naar ſtad van Caſtelblanco in Portugal te gelijken / gaf men 'er deeſe naam aan. Deeſen Heer / intetle genoemt / wierd van de Caſtiliaanen ever, of Waggelaar geheeten / wegens dat hy pten gemeen dik en vet was. Hy liet ſig door onge Heeren upt ſijn Hof draagen. Hy deed n de ſoldaaten met eene genoegſaame ſeedigpd te eeten geeven / en gelijk als gedwongen ude. Cortes, door middel van ſijne vertaalders / de hem veele dingen / gelijkerwijs hy aan andeı gewoon was te ſeggen / die hem het genoen van hen te hooren gaven; en ſiende met welt agtbaarheyd hy ſig dienen liet / voeg hy hem: hy eenen bond-genoot, of onderdaan van den oning van *Mexico* was. D' Indiaan antwoorde m: wie is dog geenen ſlaaf van *Motezuma*? Cortes volgde: dat ter andere zijde van den Oceaan eenen deren Heer was, die Koning van *Caſtilje* was, die ele Vorſten ter onderdaanen had, en dat hy eene ner minſte dienaaren was; en dat hy begeerde, dat inſgelijks ſijnen onderdaan wierd, en dat hy 'er s preuve van geeven ſou. D' Indiaan antwoor-

Cortes komt in een Landſchap, wiens bewoonders *Motezuma* onderwurpen zijn.

Redenen van *Cortes* met den *Cacique Olintetle*.

1519. de wederom: dat hy niets deede, dan wat *Motezuma* hem beveelen ſoude. Cortes dit verſtaande / wilde des wegen niet meer reden voeren / nademaal het hem dagt / dat hy en de ſijnen dappere mannen waren; maar verſogt hem alleenlijk / de grootheyd en 't vermoogen van Motezuma te verhaalen. Waar op den Indiaan ſeyde: dat hy Heere van veele Koningen was, en dat ſe geenen anderen, met hem te vergelijken, in de wereld kenden, dat hy ſig in ſijn Paleys door veele Heeren bloots voets, en met neder-geſlagene oogen liet dienen, dat hy in ſijn Keyſerrijk 30 Leen-heeren hadde, die gemeenelijk yeder 100000 krijgs-knegten onderhielden; dat hy jaarlijks in ſijnen ſtaat 20000 menſchen offerde, en meenigmaal 50000; dat hy ſijn gemeen verblijf in de ſchoonſte, grootſte en ſterkſte van alle ſijne ſteeden hield, nademaal ſe in 't midden van een water geleegen was, en dat men 'er, om van d' eene ter andere plaatſe te koomen, meer dan 50000 *Acales* had, (dus noemden de *Mexicanen* hunne *Cunoes*;) dat hy een ſeer groot en edelmoedig Hof hield; dat 'er dagelijks veele Vorſten des gantſchen Lands aan-quamen, en verpligt waren hem gedurige dienſten te doen, dat ſijne inkomſten en rijkdommen ongelooflijk waren; nademaal 'er niemand was, 't zy welker grooten Heer die weeſen mogt, die hem geene ſchattinge betaalde; en geenen, hoe arm die zijn mogt, ſchoon hy niets betaalde, moeſt egter ſulks met het bloed ſijner armen voldoen; en dat ſijne koſten mede ſeer groot waren, nademaal behalven die van ſijne Hof-houdinge, hy gedurige Oorlogen voerde, en ſeer groote Heyr-legers in 't veld hield.

Die hem de Mogendheyd van *Motezuma* verhaalt.

Als dit verhaal van de grootheyd van Motezuma, het meeren-deel der ſoldaaten van Cortes af-ſchrikte wegens de weynige kragten / die ſy hadden / in vergelijkinge van eene ſoo groote meenigte / verwekte dit in hem ſoo veel te meerder moed; want hy ſig ſeer wel van ſijne gedagten wiſt te bedienen / inſonderheyd

d in gelegentheeden / die sig selfs aanbooden / om 1519.
sijn voordeel by te doen. Hy seyde dan tot sijne
e-genooten: dat hy, om sig rijk te maaken, niet
: dan de grootheyd, en geene ingetoogentheyd,
lat men Gode te looven hadde, wegens sijnen
:, als zijnde de bysonderheeden van *Mexico* dus
dig geworden, en wat men nu van der selven
lommen hoopen kon, sulks sijne beloften dus
e niet ydel nog valsch bevonden wierden.

Waar op *Cortes* met sijne soldaaten aanspreekt.

Toen quamen 'er 2 Heeren van dit Landschap /
Cortes yeder 4 gevangenen aanbooden / en die om
nen hals yeder een goude hals-band van groo-
waarde droegen. Cortes was dit geschenk aan-
aam / en bedankte hen seer beleefdelijk; waar
deese 2 Heeren weder-keerden. Olintetle nu
s Heer van 20000 onderdaanen; hy hadde 30
uwen in sijn Hof / en meer dan 100 anderen /
haar dienden / nevens 2000 dienaaren. Het
ugte was seer groot / 13 Tempels / of Gebee-
uysen waren 'er / met veele steene Af-goden
verscheydene gedaantens / voor welke deesen
nd-aard sig in verscheydene nooden en saaken
beval. Voor deese Af-goden offerden se man-
/ vrouwen / kinderen / duyven / quartels en
ere dingen / met wierookinge / en hielden se in
oter eere. Motezuma onderhield gemeenelijk in
Landschap / en in deese plaats / 5000 sijner
aaten / en 2 aan 2 in seer weynig ruymte tot
Mexico geplaatst zijnde / om in weynig tijds
peeten / wat 'er sig toe-droeg. Dus wierd Cor-
te meer wegens de grootheyd van Motezuma
eekert; en alhoewel eenige van sijn volk hem
uurig de swaarigheyd van sijne onderneeminge /
et gevaar / waar in hy sig stelde / voorstelde: soo
hy nooyt eenig teeken van berouw nog ver-
gentheyd blijken; maar in tegen-deel eenen on-
schrokken en deftigen moed; hy moedigde hen
n aan / genoeg doende aldus aan hunne swaa-
heyd / hen beloovende d'overwinninge / en groo-
voorspoed; en sulks met soodanig een vertrou-

't Gedrag van *Olintetle* beschreeven.

 wen;

1519. wen; als of hy reeds voorwinaar was/ nademaal hy door middel van sijnen blijk en voorsigtigheyd/ hy-na alles voorsag. Door den omgang soo Cortes met Olintetle had/ scheen het/ dat hy hem hadde eeniger-maaten sijn gunst doen gewinnen; want hy verschafte mildelijker den leef-togt/ dan hy te vooren gedaan had/ alhoewel hy seyde niet te weeten/ of Motezuma dit onthaal sonder sijn verlof aangenaam sou weesen. Cortes scheen met hem gemeensaamer te worden/ sprak hem wegens eenige saaken des geloofs/ en wilde dat men 'er een kruys-beeld oprechten/ gelijkerwijs men by anderen gedaan hadde; doch de Pater d'Olmedo was van een ander gevoelen/ uyt vreese dat sulks eenige onlust verwekken mogte/ en daarom uytstellen wilde / tot dat se tot meerder kennisse van den Gods-dienst gebragt waren.

Verwonderinge der *Indiaanen*, over het geschut, paarden en honden.

Franciscus de Lugo, een man van gesag/ en van Medina del Campo geboortig / had eenen grooten hond / die geduurende de nagt blafte. Deese van dit gehugte vroegen aan d'Indiaanen van Zempoala, of 't eenen Tyger, of Leeuw, of enig ander dier was, dat quam om de menschen te dooden. Sy gaven ten antwoord: dat dit dier soodanig gehoorsaam was, dat het moorde en doode alle die geenen, dien sijn meester hem gebood. En seyden nog: dat se in de stukken geschut, als sy sagen, steenen staken, die insgelijks van 't leven berooften, wien se wilden; dat hunne Paarden als jagt-dieren renden, en yeder, wien se wilden, agter-haalden en aan-vielen, sonder dat 'er geene hen ontkoomen kon; dat se deese selfde mannen waren, die die van *Tabasco* overwonnen hadden, dewijl hunne Af-goden ontnamen, en 't vrienden van hunne nagebuuren hadden gemaakt; dat *Motezuma* hen voor Goden hield, en hen geschenken gesonden hadde; en dat se sig verwonderden, dat *Olintetle* hen nog niets aangeboden had. Die nu gaf terstond om verlang van Cortes 4 beelden/ 3 hals-banden/ en sekere hangeselen

llen van goud gewrogt / te senden / nevens ee- 1519.
nen last van pakkaadje / en 4 gevangenen / die
hen om hun brood te bereyden dienen souden. Ter
deeser plaatse was een Kerk-hof / waar men veel
e geraamtens vond / en gebeentens der geenen /
dien se geoffert hadden; en men sag in alle ande-
re plaatsen diergelijken / gelijk sulks in Mexico
beschouwt wierd / als breeder ter sijner plaatse ge-
legt sal worden.

Ferdinand Cortes hield sig by Olintetle 5 da-
gen op / om aan sijn volk tijd van sig te verver-
schen te geeven; vervolgens hem van de Casti-
liaansche kramery gegeeven hebbende / waar over
hy seer genoegt was / handelde doe van sijn ver-
trek / en welker weg men / om naar Mexico te
gaan / moest in slaan. Olintetle seyde / dat de
schoonste en gemakkelijkste weg was / door een
gehugte Cholula genoemt. Dog die van Zem-
poala wederspraken dit / seggende der selver in-
woonders verraders te weesen / en dat se altoos
manschap van Motezuma by sig hadden; maar
dat hy door Tlaskala den weg neemen moest /
die hunne vyanden en goede lieden waren / en dat
dit de seekerste weg was. Cortes versogt van
deesen Heer 20 soldaaten / om het Leger te gelei-
den / als kundig zijnde van den kours / dien hy
neemen moest / die hem gewilliglijk gegeeven wier-
den / aldus trok dan Cortes met deese geleyders
naar Tlaskala. Aan een gehugte Xacacin ge-
noemt gekoomen zijnde / sond Cortes 4 Zempoalaa-
nen naar die van Tlaskala met eenen brief / en
eenen ruygen / rooden Vlaamschen hoed. Alhoe-
wel hy nu wel wist / dat se deesen brief niet ver-
stonden / egter oordeelde hy / dat se wel bemerken
souden / dat se voor eenen boode verstrekte / want
men reeds vernoomen had / dat de Tlaskalaanen
onderrigt waren / dat de Castiliaanen den weg door
hun Land in-sloegen / en dat se in hun geselschap
d'Indiaanen schat-baar onder Motezuma staande
met sig voerden / als die van Zempoala en Olin-

Cortés besluyt den weg door *Tlaskala* te neemen.

En send eenen brief naar de *Tlaskalaanen* af.

1519. tetle waren / deſe namen ſe de wapenen op. Cortes nu gelaſte deeſe boodens aan de Heeren van Tlaskala te ſeggen: dat hy van de Heeren van *Zempoala* en anderen deeſer geweſten verſtaan had, als ſijne vrienden en bond-genooten, wat al vyandſchappen en Oorlogen ſy tegens *Motezuma* voerden, en ſulks wegens het groot ongenoegen, als ſe hen aan-deeden; en dat hy hen beſoeken quam, om hen kenniſſe van alle ſaaken te geeven, en van den waaragtigen God, van weegen eenen grooten Vorſt; en om telkens hen van den overlaſt der *Mexicaanſche Caſtas* te verloſſen; en dat hy hen ten dien eynde eenen hoed, degen en een vuur-roer geſonden had, om hen de kragt hunner wapenen te doen ſien, waar mede hy hen beſchermen wilde. En het geene, dat hem dus verpligte, was de verwonderinge, dien ſe in *Mexico* hadden, toen ſe deeſe *Caſtilaanſche* wapenen ſagen.

Cortes ſond deeſe Afgeſanten volgens den raad der Heeren van Zempoala, dien de Tlaskalaanen ſeyden de magtigſte der wereld te zijn / dat ſe Oorlog-ſugtig waren / en groote vpanden van Motezuma, en dat ſe het bond-genoodſchap der Totonaquez verſtaan hebbende / ſp 'er ligtelijk toe te brengen waren; ſulks dat hp goed vond deeſen raad niet te veragten / en niets meer te ſullen waagen / nadien hp tot dus verre / bevonden had / dat de Zempoalaners alreeds de waarheyd geſeyt hadden.

Welke te *Tlaskala* ontfangen worden.

D' Afgeſondenen quamen dan te Tlaskala, met de teekenen / waar van ſp ſig dienden / om te doen weeten / dat ſe afgeſanten waren. Ter poorte van deeſe ſtad gekoomen zijnde / trok men hen om ſe t'ontfangen te gemoet / en wierden in een Gemeen-lands huys gevoerd; men gaf hen te eeten / middelwijl ſig den Raad vergaderde. Na dat deeſe Zempoalaanen in den Raad gekoomen waren / en dat ſe die van de vergaderinge gegroet hadden / gelaſte men hen te ſpreeken; en hunne gewoone beleefdheeden en verepſte plegtigheyd in

dier-

der Sonne koomen ſouden, in gedaante en gewoontens ſeer verſchillende, en uyt ſeer verre geleegene Landen, in ſeekere groote *Vaalos*, gelijk ſe de ſcheepen noemden, die grooter dan huyſen weeſen ſouden, en welker Land-aard ſoo dapper was, dat een eenigen van hen meer dan 1000 overtrof, voerende nieuwe wetten en gewoontens; dat ſy geſonden waren van weegen een magtig Heer, die door eenen ſeer vermogenden God begunſtigt wierd; en dat het hem toe-ſcheende tijd gekoomen te zijn, en ter preuve van 't geene hy ſeyde, hadden ſulks hen de voor-teekenen genoegſaam doen ſien; des was 't nu naar ſijn oordeel raadſaam in deeſen raad te beſluyten, om de *Teules* goed-hartig t' ontfangen; of dat anderſints deeſe Landen een groot verlies beſchooren ſtond; ſijn gemoed betuygde hem, dat, ſoo wanneer men met hen hand-gemeen wierd, ſy in aller weer-wil en kragten ſig niet beſtand tegens hen vinden ſouden.

1519.

Deeſen raad van Maxiſcatcin wierd door yeder goed gekeurt / en ſulks wegens de groote agtinge / dien hy hadde: maar Xicotencatl, eenen der 4 Heeren deeſes Landſchaps / die het opper-geſag had / en boven dat algemeen Bevel-hebber in den Oorlog was / nam het woord op / en ſeyde: dat wat het inhaalen der vreemdelingen aanbelangde, ſoo was 't een gebod der Goden, wanneer ſe niet quamen met voordagt, om hen quaad te doen; dat de voorſeggingen voor het meerendeel onſeeker waren, en dat men 'er geen gelooye aan geeven moeſt; dat, wat de dapperheyd deeſer volkeren betrof, men inſgelijks wiſt, wat andere volkeren voor groote gedagten van de *Tlaskalaanen* hadden; dat nu, wanneer ſy verſtonden, dat men ſig voor ſoo weynig vreemdelingen vreeſagtig gedraagen had, veel ſeggens in hebben ſoude, by aldien men ſe ſoo bereyd-willig quam te huys-veſten. Nademaal ſoo ſy hen voor ſterflijken erkenden te weeſen, ſy hen dan niet

waar op *Xicotencatl* ſijne meening ſegt.

1519. volks/ van alle-wegen toe-geschooten / om de reden van hun gesantschap te verstaan ; sy vertelden hen de daaden / dien se de Castiliaanen hadden sien doen / als mede hunne gewoontens en wapenen ; en beschreeven hen de gedaante hunner paarden / en alle andere dingen / dien se dus breed uyt-maten ; dat het hen allen in verwonderinge bragt / en boven alles wat de voorsegginge betreft / nademaal se deeser dagen eenige voorteekens beschouwt hadden / namelijk aardbeevingen / en komeeten / die sig gints en herwaards aan den Hemel vertoont hadden / en dat selfs eenige Af-goden neder-gestort waren / dat hen alles veel bekommeringe en verbaastheyd veroorsaakte ; weshalven veele van hen naar de Tempels liepen / om offerhanden te doen.

Castiliaanen verhaalen.

Raadpleeginge der Tlaskalaanen.

De Heeren deeses Landschaps dan alleen in den Raad gebleeven zijnde / na dat se tegens elkanderen hunne gewoone wijsen van beleefdheden hadden afgelegt ; Maxiscatcin, een verstandig / voorsigtig en edelmoedig man zijnde / en van het volk seer bemint / seyde : dat se door deese Afgesanten gesien hadden, hoe de vyanden van hunnen vyand hen rieden, om deese vreemdelingen te ontfangen, die volgens hunne dapperheyd en kragt hunner wapenen, meer Goden dan menschen scheenen ; en dat se sig ter hulpe tegens *Motezuma* aanbooden ; dat hy derhalven oordeelde, dat men hen ten antwoord gaf, dat se ter goeder uure in de Stad koomen mogten, en dat sy 'er met veele vergenoeginge souden ontfangen worden. Nademaal soo sy dus magtig, en onsterflijk, soo men seyde, waren, alhoewel sy 'er niet in bewilligen wilden, dat dan het quaade over hen koomen mogte, en dat se dan doen konden, wat hen goed dagt, waar over *Motezuma* soude genoegt moogen zijn; dat se sig weder te binnen bragten, wat hunne voorsaaten hen gesegt hadden ; dat 'er seekere kinderen der

Maxiscatcin is van gedagten om de Castiliaanen t' ontfangen.

der Sonne koomen souden, in gebaarde en gewoontens seer verschillende, en uyt seer verre geleegene Landen, in seekere groote *Acales*, gelijk se de scheepen noemden, die grooter dan huysen weesen souden, en welker Land-aard soo dapper was, dat een eenigen van hen meer dan 1000 overtrof, voerende nieuwe wetten en gewoontens; dat sy gesonden waren van weegen een magtig Heer, die door eenen seer vermogenden God begunstigt wierd; en dat het hem toe-scheende tijd gekoomen te zijn, en ter preuve van 't geene hy seyde, hadden sulks hen de voor-teekenen genoegsaam doen sien; des was 't nu naar sijn oordeel raadsaam in deesen raad te besluyten, om de *Teules* goed-hartig t' ontfangen; of dat andersints deese Landen een groot verlies beschooren stond; sijn gemoed betuygde hem, dat, soo wanneer men met hen hand-gemeen wierd, sy in aller weer-wil en kragten sig niet bestand tegens hen vinden souden.

1519.

Deesen Raad van Maxiscatcin wierd door yeder goed geheurt / en sulks wegens de groote agtinge / dien hy hadde: maar Xicoteneatl, eenen der 4 Heeren deeses Landschaps / die het opper-gesag had / en boven dat algemeen Bevel-hebber in den Oorlog was / nam het woord op / en seyde: dat wat het inhaalen der vreemdelingen aanbelangde, soo was 't een gebod der Goden, wanneer se niet quamen met voordagt, om hen quaad te doen; dat de voorseggingen voor het meerendeel onseeker waren, en dat men 'er geen geloove aan geeven moest; dat, wat de dapperheyd deeser volkeren betrof, men insgelijks wist, wat andere volkeren voor groote gedagten van de *Tlaskalaanen* hadden; dat nu, wanneer sy verstonden, dat men sig voor soo weynig vreemdelingen vreesagtig gedraagen had, veel seggens in hebben soude, by aldien men se soo bereyd-willig quam te huys-vesten. Nademaal soo sy hen voor sterflijken erkenden te weesen, sy hen dan niet

Waar op *Xicotencatl* sijne meening segt.

1519. niet bedroogen vinden ſouden; en indienſe al onſterffelijk waren, en magtiger bevonden wierden, was 't nog tijds genoeg, om ſig met hen te vereenigen. Want volgens het berigt, dat men van hen deed; hielden ſy ſe niet voor menſchen, maar voor gedrogtens, uyt Zee-ſchuym voort-gekoomen, en die benoodigder dan ſy waren, volgens wat men 'er van ſeyde, dwaalden ſe als beeſten, eetende aard-vrugten, begeerende goud, ſlaapende in kleederen, en ſmaakende de ſoetigheeden des levens. En dat hy ſeekerlijk geloofde, de Zee hen niet meer duiden willende, hen uyt haaren boeſem op-gewurpen had; dat indien het waar was, als men voor ſeeker hield, wat grooter quaad konde dan in hun Vaderland voorvallen, als om 'er ſoodanige wan-gedrogten voor vrienden t' ontfangen, en dat in een ſoo onvrugtbaar Land, waar men ſelfs geen zout had, en waar men niet dan in eene buyten-gemeene armoede leefde, om hunne vryheyd te verdeedigen, om nu te willen gedoogen, en volkeren by hen t' ontfangen, die hen voor onderdaanen hielden, en alles wat ſe hadden verſlonden? dat hy dat ried, dat men deeſe onverwinnelijke volkeren ſulks ontſeyde, en dat hy ſig aanbood d' eerſte te willen zijn, om hen te wederſtaan, en ſulks voor de beſcherminge hunner Gods-dienſt, voor de verdeediginge van hun Vaderland, voor d' eere, en voor de roem der *Tlaskalaanen*, die ſoo roem-rugtig door alle Landen waren.

Men beſluyt door veynſinge de *Caſtiliaanen* den intogt van *Tlaskala* te hinderen.

Deeſe verſchillende gedagten verooꝛſaakten een groot misnoegen / nademaal de hoop-lieden en het volk ſoo in ruſt leefde / van het oordeel van Maxiſcatcin waren / en de ſoldaaten de zijde van Xicotencatl hoofen. Dog Temilotecatl, de derde der 4 Heeren van den Raad / ſeyde: dat ſijn oordeel was, dat men d' Afgeſanten weder naar

den

den nieuwe aangekoomen Kapiteyn ſenden ſou, om hem een eerlijk antwoord te doen erlangen, en hem te ſeggen, dat hy in hunne Stad wel ontfangen ſoude worden, en dat men ondertuſſen na dat het voet-volk in ſtaat van te ſtrijden geſteld was, *Xicotencatl* hen deed met d' *Otomies* te gemoet trekken, om 't erwaaren, wien deeſe volkeren waren, die men voor Goden hield; dat, indien men hen overwon, de *Tlaskalaanen* te hoogmoediger geagt wierden, en ſoo het tegendeel uyt-viel, men de ſchuld op de *Otomies* leggen kon, dat *Barbaaren* en ſtout-moedige menſchen waren. 1519.

Deeſen raad van hen allen aangenoomen zijnde / gelaſte men die eerlang in 't werk te ſtellen / ſy lieten dan de Afgeſanten van Zempoala tot ſig roepen / en ſeyden hen / dat ſe van beſluyt waren / deeſe Teules wel t' ontfangen; en onder voorwendſel van eenige offerhande te doen / deeden ſe hen vertoeven / tot ſoo lange den algemeenen Bevel-hebber ſig in ſtaat geſtelt hadde / om tegens de Caſtiliaanen upt te trekken / en om ſig ſoodaniger wijſe te beſtieren / dat den uptſlag evenmaatig met der daad / dien ſy agter-volgen wilden / geſtelt kon worden; dit dan dus onderſchillig geſtelt / in verwagtinge / dat volgens de berigten / dien ſe ontfingen / deeſe vyeendelingen alle vaardig ten ſtrijd waren. En nademaal d' aanhoudinge der Geſanten onder deeſen Land-aard ſeer ſchandelijk was / ſal 't niet onpas zijn hier te verhaalen / hoedaniger wijſe ſy ontfangen en gehandelt wierden.

Wat eere en agtinge de Afgeſanten door d' *Indiaanen* in *Nieuw-Spanje* genieten.

d' Afgeſanten / die in Nieuw-Spanje in ſoodanigen agtinge gehouden wierden / en ſulks naar het regt der volkeren / ſoo handelde men ſe met ſoo veele eere en aanſien / dat het ſcheen eene heylige ſaak te weeſen / wordende tot eene ſoodanige trap van agtinge gehouden / dat ſchoon deeſen

1519. sen Land-aard van natuure Barbaars was / en wraak-gieriger / dan alle andere volkeren der Wereld / soo beweesen se egter niet min aan de Afgesanten hunner doodelijke vyanden / soo veel eerbied / als aan Goden. En se souden veel min hun gegeeven woord aan de Afgesanten verbrooken hebben / dan yets tegens hunnen Gods-dienst aan te gaan / al-hoe-wel sulks van minder belang mogte zijn ; weshalven / schoon den misslag niet groot was / souden se egter niet strengelijk ongestraft gelaaten hebben / en gaven tot reedenen / dat de Afgesanten sig vertrouwen moesten op het woord der geener / by wien sy waren / en dat se derhalven niet moesten bedroogen worden.

Hoe se sig geduurende hun Gesantschap kleeden.

De wijse / van soodanige Afgesanten sig onder hen om te gaan / was / (sulks se in de Landen hunner vyanden bekent wierden /) om een seer dun kleed te draagen / van 't eene ter andere eynde omgewonden / en langs het lighaam met 2 knoopen op de schouders by-een gevoegd zijnde / dusdanig dat het stof 6 palmen door de knoopen heen schoot. Dog wanneer se hun besendinge afleyden / wilde men / dat se met dit kleed bedekt waren ; en dat se over het selve nog een ander droegen / van swaarder stoffe / en soodaniger-wijse gevoerd / dat het een kleyn om-wonde rouw-kleed scheen. Dit kleed was met koorden om de schouders / en langs de borst gebonden. Sy hielden in de Regter-hand eene pijl by des selfs scherpte / met de veders om hoog / en in de Slinker een kleyn schild / neevens eene knap-sak / waar in se hunne spijse / genoegsaam tot hunne reyse zijnde / droegen / en sulks ter plaatse / waar se hun Gesantschap af te leggen hadden. In 't inkoomen van 's vyands Landen / moesten se den regten weg in-slaan / sonder daar van af te wijken / op verbeurte van hunne

vry-

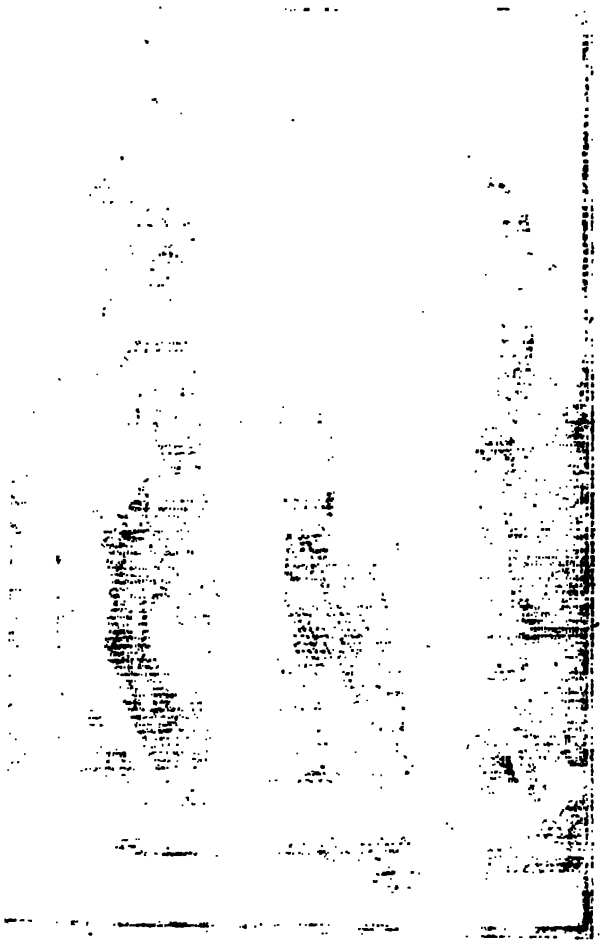

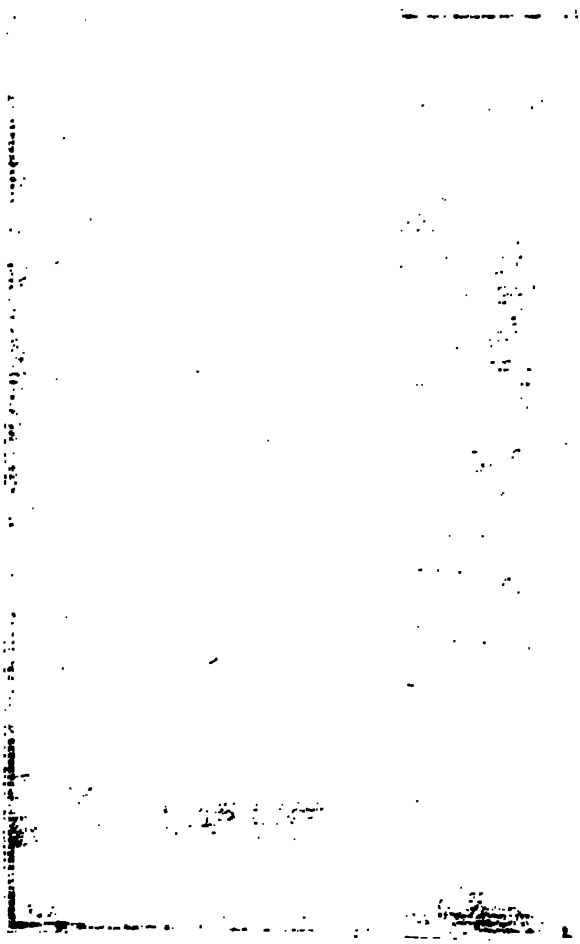

1519.

pheyd te verliesen / en het voorregt van Afge-
nt / op verwijsinge van de Dood. Als se ter
aatse gekoomen waren / waar se hun Gesant-
hap verrigten moesten / verbleeven sy 'er niet
nge; naa dat de Amptenaaren van den Heer /
an wien se sulks te doen hadden / des berigt
reeg / trokken se hen te gemoet / om se te ont-
ngen / en men gelaste hen eerlang sig in de Cal-
isca uyt te rusten / zijnde dit een gemeen Huys
n de Stad / of het gebuurschap; alwaar se naar
en staat van hunnen Heer / als hen gefonden had /
nthaald wierden. Vervolgens berigte men den
Heer / dat 'er eenen Afgesant gekoomen was /
aatende hy hem eerlang seggen / dat hy om hem
e spreeken sou koomen / en de reeden van sijn
Gesantschap af te leggen. Den Afgesant quam
van in sijn beste vermoogen / als konde / seer ag-
erdogtig zijnde / en denkende met wien hy te
spreeken hadde / vergeseld van 2 der voornaam-
sten van sijn gevolg / houdende roosen in hun-
ne handen / gelijk hem gegeeven wierden. Aan
het Paleys gekoomen zijnde / gaande tree voor
tree / de oogen ter aarde neder geslagen houden-
de / tot hy gekoomen was / alwaar de Koning /
of Heer sig onthield / geseeten in den deftigsten
Staat / als hy konde / die hem dan een groot
onthaal aan-deed. Vervolgens stelde hy sig in
't midden der Zaal / geseeten met de voeten al
hurkende by-een getrokken / en schertende sijn
kleed / waar mede hy sig geduurig bedekt hield.
Ter selver tijd nu gaf den Heer het teeken / dat
hy spreeken kon / en eene wijse van danksegginge
gedaan hebbende / stelde hy sijn Gesantschap
met eene sagte stem / neder-geslagene oogen / en
groote eer-bewijsingen voor / verciert met schoo-
ne woorden / nademaal sy sig roemen seer wel-
spreekende te zijn. Ondertussen dat hy sprak /
was den Heer met de voornaamsten van sijn Hof

Op wat wijse sy ontfangen worden.

In wat order men ... verstrekt ... staat.

1519. geseeten / op kleyne en seer laage banken / naar hun gebruyk / gantsch uyt een stuk / die sy Yopales noemen / die dan seer oplettende / met geboogen hoofden / en de mond op de knyen / toehoorden. Het Gesantschap afgelegt hebbende / indien den Afgesant niet van weegen eenen grooten Vorst quam / deed men hem geen antwoord / voor den volgenden dag geeven / en midlerwijl geleyden hem de Amptenaaren weder naar de Calpisca, waar men hem versorgde van 't geene noodig was; en ondertussen beraade sig den Heer met sijne Raaden / wat antwoord men te doen hadde / dat dan door eene van hen gegeeven wierd / maar niet door hem. Den Afgesant / sijn antwoord hebbende / versorgde sijne knapsak / als hy droeg / met leef-togt voor sijne reyse. Insgelijks hadden se de gewoonte van hem eenig geschenk te geeven / dat hy niet weygerde / ten minsten / wanneer hem sijnen Heer sulks niet verbooden had / en indien het van eenen vyand geschiede / konde hy 't niet sonder verlof van sijnen Heer aanvaarden. Hy vertrok dan uyt de Calpisca, met die geenen / die 'er hem verselt hadden / wordende door hen tot buyten de bewoonde plaats begeleyd; vervolgens groote eer-bewijsingen hem gedaan hebbende / naamen se afscheyd van hem. Maar de Afgesanten / die van weegen eenige Heerlijkheeden / of Prinsdommen quaamen / lieten se nooyt alleen gaan / waren altoos 4 in getal / bestaande in persoonen van Gesag / Voorsigtigheyd en Welspreekentheyd / op dat se hen de tijdinge van Uytdaaginge / of van eene Vreede bragten / waar omtrent hunne reedenen seer deftig waren / en sulks in gevolge men hen bewilligde / wat se begeerden.

Als mede hoe hen geantwoord word.

En wat order men ten vertrek gaa slaat.

Om dan weder tot de Afgesanten van Zempoala te koomen / dien Ferdinand Cortes naar Tlaskala ge-

eſonden had / ſoo waren'er nu 7 / of 8 dagen 1519
erloopen / ſonder dat hy'er eenige tijding van
ernam / en bzaagende aan de Heeren / die by hem
aren / de reden van dit vertoeven / gaven ſy ten
ntwoozd / dat ſulks geſchiede / om hun geſag en
oothepd upt te meeten / en dat ſy / na hunne ge-
oonte / d'Afgeſanten niet ſpoediger afſonden.
Deſhalven / en van wegen de verſeekeringe ſoo ſe
em gaven / wegens de bziendſchap der Tlaſkalaa- Cortes be-
en , beſloot hy met ſijn Leger verder voozt te ſluyt met
ekken. Na het vertrek upt de Valey / waar in ſijn Leger
i waren / vonden ſe een gzoote ſteene muur / ter weder voort
oogte van 12 voeten / en 20 dik / en rond-om de te rukken.
lve een leunug ter hoogte van 2 elboogen / om
r op te konnen ſtrijden. Deeſe muur ſtrekte ſig
werſch dooz een vlakte van 't eene ter andere ge-
ergte / en had niet / dan een ingang van 10 ſchzee-
en bzeed / en aan weder-ſijde van deeſen ingang /
aas de muur verdubbelt / ſulks dat weder-ſijds Komt aan
nden by-na elkander raakten / op de wijſe van een ſeldſaa-
n Ravelijn, en deeſe verdubbeling der muur be- me muur
zeep wel 40 ſchzeeden. Eyndelijk deeſe ingang door d' In-
aas ſoodanig ſterk / dat / indien ſe wel verdeedigt diaanen ter
aas gewozden / de Caſtiliaanen die niet ſouden verdeedinge hunner
epaſſeert hebben. Cortes vertoef de hier een myl / Grens-
m agt te geeben en t'ontdekken / of'er ook eeni- ſcheydinge
e hinder-laag mogte gelegt zijn. Hy bzoeg aan geſtigt.
e Zempoalaanen, die by hem waren / waar toe
eeſe muur gemaakt was / en wie ſe gebouwt
adde? Sy gaven ter antwoozd; dat Uzzacmich-
itlan de ſelve had doen maaken / om de Landen
uſſchen hem en de Tlaſkalaanen te verdeelen / en
m hen te verhinderen / van geene ſtrooperpen in't
ijne te doen / alhoewel ſe nu bzienden waren.
Dog Cortes wierd nu eerlang in den meening ge-
erkt / dat de Tlaſkalaanen dappere mannen moe-
en zijn / na dat men ſoodanig een gzoot gebaar-
e gemaakt had / om ſig tegens hen te beſcher-
nen. Hy pzees deeſen arbeyd wegens deſſelfs ge-
ouw / gemerkt men'er geen kalk tuſſen gevoegt

1519 had / nog aarde om de ſteenen aan een te voegen. En voor ſoo veel den Heer / aan wien deeſe muur gehoorig was / ſig daar bevond / en 'er vertoefde / ſig verbeeldende / dat het Leger beſorgelijk verder paſſeeren kon ; ſoo bad hy Cortes om niet verder voort te trekken / en dat hy ſig op een ſeekerder weg begaf / bevolkt door onderdaanen van Motezuma ; daar nevens voegende / dat hy ſorgde / dat ſe door de Tlaſkalaanen qualijk ſouden gehandelt worden. Maar de Zempoalaanen dreven het tegen-deel / ſeggende / dat hy deeſe raad niet volgen moeſt ; dat ſe ſchadelijk was / en dat ſe niets inhield / dan ſoodanige dappere mannen van den weg af te lepden / nadien men aan de ſijde van Motezuma niet te vreesen had. Cortes deeſe verſchillende meening overdenkende wiſt niet / wat te beſluyten ; doch eyndelijk volgde hy die van de Zempoalaanen, welkers inborſt hy ſeer oprechtelijk / en ſonder eenige bewijſinge van laf-hartigheyd kende.

Cortes dit beſluyt op-volgende / verſiet hy Uzzacmichtitlan, na dat hem 300 mannen tot ſig genomen te hebben / en koomende door den ingang van deeſe muur / ſloeg hy den weg na Tlaſkala in / ſtellende ſijn manſchap in goede order / nevens het Geſchut in ſtaat / om dienſt te koomen doen / trekkende altoos eenige voor-uyt / om niet overvallen te worden. Na dat ſe 1 mijl hadden afgelegt / vonden ſe 'er ſeer dikke Pyn-boomen / verbult van draaden en papier / die aan deeſe boomen gebonden waren / en die het paſſeeren van den weg hinderden. Deeſe Caſtiliaanen dit ſiende / begonden te laghen / en hadden 'er veel vermaaks mede / toen ſy verſtonden / dat de Taveraars dit aan de Tlaſkalaanen bevoolen hadden / ſullks door het middel deeſer draaden en papieren / ſy de Caſtiliaanen moeſten ophouden / en hen hunne wapenen doen verlaaten. Toen ſe 3 mijlen van deeſe muur hadden afgelegt / gelaſte Cortes de Soldaaten in rijen voort te trekken / nademaal het

Vinden ter ſeekere plaatſe een belaghelijke hinderniſſe door d' Indiaanen bedagt.

1519

et reeds laat was; en met de Ruyters tot aan
e voet van een gebergte voor-uyt trekkende / ont-
moeteden 2 der voor-loopers 15 / of 16 Indiaanen,
met Deegens en Schilden gewapent / hebbende
groote Veder-bossen op het hoofd / en andere / die
t op hunne Schouders af hingen / die aldaar de
wagt hielden / om berigt te geeven / wat 'er voor-
iel; dog soo dra als se de Castiliaanen gewaar
wierden / stelden sy 't op de vlugt / sonder te wil-
n weder-keeren / alhoewel veele hen riepen.
Maar toen se sig door de Ruyters agterhaalt sa-
en / wenden sy 't / en sig tot tegen-weer stellen-
e / streeden se soodanig / dat 'er 2 Paarden ge-
ont wierden / die eerlang op de plaats het leeven
erlooren; want de Deegens / waar van se sig be-
enden / waren niet / dan van Key-steenen in
out ingevat / en soodanig toebereyd / dat se als
scheermessen sneeden; sulks de Paarden / die 'er
an getroffen wierden / by-na het hoofd daar door
gesneeden wierd. Ingevolge weeken d' Indiaa-
en een weynig af / speelende met hunne Deegens /
nder te doen blijken / dat se eenigsints bevreest
aren. Dog Cortes gemerkt hebbende / dat 'er
n troup van meer / dan 5000 Indiaanen ter hul-
e van deese afquamen / gebood sijn volk sig van
unne Spiessen te dienen / dat hy tot dus verre
og niet gelast hadde / en beval het voet-volk te
aderen. Ondertussen / dat deese naderden / had-
e de troup der Indiaanen de Ruyters omringt /
e met het lossen van hunne boogen dapperlijk
gten. De Ruyters door-staken 'er veele met
unne Spiessen / en wel voornamentlijk / die te na
amen. Maar toen d' Indiaanen het voet-volk
n Castiliaanen gewaar wierden / keerden se eer-
ng hen de rug toe / verbaast wegens de Paar-
n / seggende / dat deese Jaagers grooter / dan
haren waren / dat se vlugger liepen / en dat de
astiliaanen haat door het middel van eenige be-
overingen se dus wisten te bestieren.

Ontmoeten een troup Tlaskalaanen, die hen bestrijden; dog geslagen worden.

Na dat deese troup Indiaanen sig ontweeken

1519 had / quamen 2 der afgeſondene Zempoalaanen, die Cortes na Tlaſkala geſonden hadde / verſelt van anderen wegens hun Landſchap / die ſig verontſchuldigden / over de koenheyd deeſer Barbaaren, van hen aan te vallen / ſeggende: dat men desweegen ſeer t'onvreede ſoude zijn; dat het ſeekere Land-aard, *Otomies* genoemt, was, die ſonder een gereegelde ordre liepen; dat men verheugt was, dat eenige voor hunne vermetelheyd waren betaalt geſet; dat de heerlijkheeden in hunne Stad wenſchten te ſien, om hen te kennen en te moogen dienen; en dat, indien ſe wilden betaalt zijn, voor de Paarden; die deeſe *Otomies* van hen gedood hadden, ſy Goud en Juweelen, om hen te vergenoegen, ſouden ſenden. Alhoewel nu Cortes wel wiſt / dat al wat ſy ſeyden niet dan voorwendſels waren / en om te doen ſchijnen / dat hun Geſantſchap hem aangenaam was / ſoo bedankte hy ſe wegens hunne goede genegenthepd / en beloofde hen in kozte by deeſe Heeren te koomen / en dat dit ſijn grootſte verlangen ſoude zijn; ontdeynſende het leet-weſen / dat hy gevoelde / ſulks d' Indiaanen te weeten gekoomen waren / dat de Paarden ſterffelijk waren / deſ ſeyde hy hen: dat hy geene betaalinge voor de ſelve begeerde, nademaal hy in weynig tijds wederom van andere ſoude voorſien zijn, waar uyt ſe hunne geboorte hadden. Deeſe Otomies waren onderdaanen van de heerſchappy van Tlaſkala, en hielden hun verblijf in de hoolen der Bergen / en andere onder-aarſche plaatſen; en als 'er troupen van vreemdelingen quamen / maakten ſe buuren op 't eerſte gebergte / en d' andere volgden 'er eerlang op / waer door ter ſelver tijd deeſe Land-aard ſig vergaderde / om hun land te beſchermen.

En desweegen verontſchuldinge gedaan.

Landſchap Cotaſta beſchreeven.

Na dat de Afgeſanten met Cortes geſprooken hadden / keerden ſe wedet / en beeden omtrent 60 Indiaanen weg voeren / die in het gevegt met de Caſtiliaanen door hunne ſpiesſen gequetſt waren / om ſe te doen oppaſſen: en gelijk Cortes ſulks mede

mede de Paarden liet doen/ om te verhinderen/ dat 1519
d' Indiaanen niet quamen hen dagelijks te beſien/ in aanmerkinge/ dat ſe dus mede d' andere dooden konden. Het Leger was nu reeds binnen de Land-paalen van Tlaſkala genadert/ en gelijk als vooz de poozten der Stad; dit Landſchap/ van Villa Rica af/ was Cotaſta genoemt/ dat/ alhoewel gzoot/ niet ſeer bevolkt was/ nademaal Motezuma het te vooren om hunne ongehoozſaamheyd verwoeſt had. Het land is gelijk met Andalouſien, vet/ warm en vzugtbaar/ vervult van ſoet en goet water/ verſchaffende veel Vis/ en is mede dooz een gzoot getal Boſſchaadjes/ van wilde Boomen/ Popelieren/ en andere Loof voozſien. Het begzijpt 30 mijlen in bzeedte tot aan de ſtreek/ of ingang der Bergen/ die ſeer ſpits en koud zijn/ hebbende altoos op eenige plaatſen ſneeuw. Ingelijks zijn 'er ſeer ſterke Pijn- en veele Eplenboomen/ van vooznaame hoogte/ met bzeeder bladeren/ dan die van Caſtilien, maar de vzugen zijn niet ſoo gzoot. Ter Zonnen-ondergang/ legerde ſig Cortes met ſijn volk na-by een Beek/ in een bequame en ſterke plaats/ en verdeelde de wanſchap in honderden/ en ſulks in afdeelingen als hy hen gelaſte/ alwaar men wel op ſijn hoede was; dog ſe vernamen deeſe nagt geen onraad. Den volgenden dag quamen ſe aan ſeekere Hupſen der Otomies, waar in ſe eenige dooden vonden/ die van de wonden/ ſoo ſe in den voorigen dag ontfangen hadden/ geſtozven waren. De Caſtiliaanen verbzanden toen deeſe Hupſen; en alzoo ſe honger hadden/ aten ſe van een ſoozt van vzugten/ by die van 't Land Tunas genoemt/ alzoo ſe die/ dooz d' Indiaanen in 't Leger zijnde/ dagen eeten. Den dag daar aan volgende/ als ſy hunnen weg vervolgden/ quamen ſe aan een diepen afgzond/ dooz bergen omringt/ makende een ſeer moeyelijken dooz-togt. Vooz dat men deeſe afgzond paſſeerde/ begon een der honden te laffen; en daar wierden ook 2 Indiaanen dooz

1519 Lares gedood / die hem ontmoeteden / midlerwijl andere / die hen verselden / sig door de vlugt redden. Ter selver tijd quamen mede de 2 andere Afgesanten van Zempoala, swoegende / weenende en soo qualijk gestelt / dat se qualijk konden hunne adem haalen / wegens de angst en vreese / waar in sy waren. Sy wierpen sig ter aarde / en omarmden de voeten van Cortes, seggende / dat de boos-aardige *Tlaskalaanen* het regt der Afgesanten geschonden, en hen gebonden ter offeringe voor hunnen God der overwinninge gebragt hadden; dog dat se elkander deese nagt ontbonden hebbende, sy dus 't ontvlugt waren, en dat se hen hooren seggen hadden; dat se insgelijks begeerig waren, alle de *Castiliaanen* te offeren.

d' Afgesondenen van Cortes koomen vlugtende tot hem.

Terstond / als deese afgesondene waren aan-gekoomen / en het Leger een weynig voort getrokken / beschouwde men agter eenen kleynen Berg meer / dan 1000 wel gewapende Indiaanen; en eerlang quamen se met hun gewoon geschrey de Castiliaanen aanvallen. Cortes liet hen door sijnen Verkondiger aan-seggen / dat hy hen versogt vreedsaam te willen weesen / nademaal hy niet dan Vreede begeerde; dog siende d' Indiaanen met hen te bestrijden niet aflieten / besloot hy insgelijks te doen; dat sy niet wilden afwagten / maar eerlang behendiglijk afdeynsoen / om de Castiliaanen in eene hinderlaag van meer dan 30000 Mannen te lokken / die langs een hooge Beek lagen / tussen andere Rotsen / welker doortogt befwaarlijk / en seer moeyelijk te passeeren was. De Castiliaanen wierden hier / door de groote meenigte der Vyanden / seer qualijk gehandelt / want sy sig in eene plaats bevonden / van waar se sig / waar se sig heenen wenden / bestreeden vonden. Dog de Dapperheyd van Cortes herstelde dit / door sijn Voorbeeld / en door de sijnen / sijn Volk goede moet in te boezemen / seggende: Dat hy sig niet min te doen gaf, om sig tegens hen te verdedigen, die hen aldus sonder eenige reden aanvielen. Teuch, een der Edelen

1000 Indiaanen in hinderlaage overvallen de Castiliaanen.

Soeken hen in een grooter magt daar te overvallen.

van

Zempoala, seyde tot Marina: dat hy nu de 1519
d van het gantsche Leger der *Castiliaanen* voor
n sag, en dat het onmoogelijk was dat'er ye-
d het Leeven afbragt. Oog Marina ant-
de hem: dat men niets te sorgen hadde, na-
al de God der *Christenen*, die hen seer lief-
hen eerlang uyt dit gevaar zou redden. Wey-
ijds daar na/ als dit gesegt was/ streeden de
iliaanen en d'Indiaanen, hunnen Vrienden
perlijk/ uyt vreese van anders geoffert te sul-
worden/ dat se door een hevigen aanval/ als
an wierd/ uyt deese engte geraakten/ waar
: Indiaanen hen als beset hielden/ en alwaar
nders allen hadden moeten omkoomen. Eer-
; daar na/ geraakten se sodanig met de Vy-
n hand-gemeen/ (die insgelijks seer moedig
den) dat veele sig van hunne handen voor
Wapenen dienden; en anderen greepen de
essen der Ruyters/ die voor aan trokken/ om
doortogt van 't Voet-volk te openen. d'In-
nen hunne Vrienden/ begaven sig in 't water/
aar se onvermoeyt vogten. Geduurende al-
eese ongelegentheeden/ begaf sig Cortes dik-
als voor het Voet-volk/ seggende: dat se wel
gaven in hunne behoudenisse ter deeser plaat-
en dat hier van d'opregtinge des *Christelijken*
oofs, was afhangende, waar voor sy nu veel
ligt waren; en waar uyt men veel goeds te
oopen had; behalven dat se *Castiliaanen* wa-
, en den moed niet verliesen moesten, nog ag-
vaarts deynsen, dat nooyt hunnen Land-aard
lervaaren was. Eyndelijk geraakten se uyt
e gevaarlijke plaats/ en met veel arbeyds in
open veld/ alwaar de Paarden vry in 't ren-
waren/ en het Geschut in staat/ om dienst te
n/ gestelt wierd/ zulks dit d'Indiaanen in ver-
stheyd bragt. Veele wierden'er van gedood/
; hun overig Heyr week in goede orde/ en her-
de sig in eenen Inham van 't Gebergte/ om
. Voor-togt der Castiliaanen in agt te slaan.

De Castiliaanen door den vyand seer geperst.

Redden sig egter.

1519 Lares gedood / die hem ontmoeteden / middelwijl andere / die hen verſelden / ſig door de vlugt redden. Ter ſelver tijd quamen mede de 2 andere Afgeſanten van Zempoala, ſwoegende / weenende en ſoo qualijk geſtelt / dat ſe qualijk konden hunne adem haalen / wegens de angſt en vreeſe / waar in ſy waren. Sy wierpen ſig ter aarde / en omarmden de voeten van Cortes, ſeggende / dat de boos-aardige *Tlaſkalaanen* het regt der Afgeſanten geſchonden, en hen gebonden ter offeringe voor hunnen God der overwinninge gebragt hadden; dog dat ſe elkander deeſe nagt ontbonden hebbende, ſy dus 't ontvlugt waren, en dat ſe hen hooren ſeggen hadden; dat ſe inſgelijks begeerig waren, alle de *Caſtiliaanen* te offeren.

d' Afgeſondenen van Cortes koomen vlugtende tot hem.

3000 Indiaanen in hinderlaage overvallen de Caſtiliaanen.

Terſtond / als deeſe afgeſondene waren aan-gekoomen / en het Leger een weynig voort getrokken / beſchouwde men agter eenen kleynen Berg meer / dan 1000 wel gewapende Indiaanen; en eerlang quamen ſe met hun gewoon geſchrey de Caſtiliaanen aanvallen. Cortes liet hen door ſijnen Verkondiger aan-ſeggen / dat hy hen verſogt vreedſaam te willen weeſen / nademaal hy niet dan Vreede begeerde; dog ſiende d' Indiaanen met hen te beſtrijden niet aflieten / beſloot hy inſgelijks te doen; dat ſy niet wilden afwagten / maar eerlang behendiglijk afdeynſoen / om de Caſtiliaanen in eene hinderlaag van meer dan 30000 Mannen te lokken / die langs een hooge Beek lagen / tuſſen andere Kotſen / welker doortogt bevaarlijk / en ſeer moeyelijk te paſſeeren was. De Caſtiliaanen wierden hier / door de groote meenigte der Vyanden / ſeer qualijk gehandelt / want ſy ſig in eene plaats bevonden / van waar ſe ſig / waar ſe ſig heenen wenden / beſtreeden vonden. Dog de Dapperheyd van Cortes herſtelde dit / door ſijn Voorbeeld / en door de ſijnen / ſijn Volk goede moet in te boezemen / ſeggende: Dat hy ſig niet min te doen gaf, om ſig tegens hen te verdedigen, die hen aldus ſonder eenige reden aanvielen. Teuch, een der Edelen

Soeken hen in een groote mag: daar te overvallen.

van

in Zempoala, ſende tot Marina: dat hy nu de 1519
hood van het gantſche Leger der *Caſtiliaanen* voor
ogen ſag, en dat het onmoogelijk was dat'er ye-
and het Leeven afbragt. Oog Marina ant-
woorde hem: dat men niets te ſorgen hadde, na-
emaal de God der *Chriſtenen*, die hen ſeer lief-
e, hen eerlang uyt dit gevaar zou redden. Weu-
g tijds daar na/ als dit geſegt was/ ſtreeden de
aſtiliaanen en d'Indiaanen, hunnen Vyanden
apperlijk/ upt weerſe van anders geoffert te ſul-
n worden/ dat ſe door een hevigen aanval/ als
edaan wierd/ upt deeſe engte geraakten/ waar
i de Indiaanen hen als beſet hielden/ en alwaar
: anders allen hadden moeten omkoomen. Eer-
ng daar na/ geraakten ſe ſodanig met de Vy-
nden hand-gemeen/ (die inſgelijks ſeer moedig
reeden) dat veele ſig van hunne handen door De Caſtili-
lle Wapenen dienden; en anderen greepen de aanen door
pieſſen der Vyanden/ die voor aan trokken/ om den vyand
en doortogt van 't Voet-volk te openen. d'In- ſeer geperſt.
liaanen hunne Vyanden/ begaven ſig in 't water/
alwaar ſe onbermoept togten. Gedurende al-
e deeſe ongelegentheeden/ begaf ſig Cortes dik-
maals voor het Voet-volk/ ſeggende: dat ſe wel
igt gaven in hunne behoudeniſſe ter deeſer plaat-
e, en dat hier van d'opregtinge des *Chriſtelijken*
Geloofs, was afhangende, waar voor ſy nu veel
verpligt waren; en waar uyt men veel goeds te
verhoopen had; behalven dat ſe *Caſtiliaanen* wa-
ren, en den moed niet verlieſen moeſten, nog ag-
terwaarts deynſen, dat nooyt hunnen Land-aard
wedervaaren was. Eyndelijk geraakten ſe upt Redden ſig
deeſe gevaarlijke plaats/ en met veel arbeyds in egter.
een open veld/ alwaar de Paarden bzy in 't ren-
nen waren/ en het Geſchut in ſtaat/ om dienſt te
doen/ geſtelt wierd/ zulks dit d'Indiaanen in ver-
baaſtheyd bzagt. Veele wierden'er van gedood/
doch hun overig Heyr week in goede ozde/ en her-
ſtelde ſig in eenen Inham van 't Gebergte/ om
den Hooz-togt der Caſtiliaanen in agt te ſlaan.

1519 Eenige Castiliaanen wierden 'er deesen dag gewond / dog geene sneuvelden. Maar van d'Indiaanen waren'er veele dooden en gequetsten gevonden. Toen liet sig de vreugde der Castiliaanen blijken / die met luyder stemme God dankten / van hen dus uyt een soo groot gevaar te hebben verlost / en de vreugde der Indiaanen hunne Vrienden was niet min / om-armende de Castiliaanen van blijdschap / zulks se den Dood / als sy niet t'ontkoomen sig verseekert hielden / dus ontweldigt sagen. En den Edelman van Zempoala, prijsende het besluyt van Marina, verhaalde haare voor-segginge / die bevestigde / dat se geene sorge gehad hadde / als vertrouwende altoos de God der Christenen hen begunstigen sou. Om deese vreugde te versellen / stak men de Trompetten / blies op de Speeltuygen / en roerde de Trommen. d'Indiaanen hunne Vrienden / hier door opgetoogen / dansten na hunne wijse / en songen met luyder stemme d'overwinninge / op deese Baarbarise Vyanden behaalt; siende alle deese plegtigheeden aan / sonder sig te beweegen.

En bedrijven vreugde over hunne overwinninge.

Alles nu in deesen staat gebragt zijnde / gaf een Indiaan, Kapiteyn van een seeker gedeelte van 's Vyands Leger / het teeken van Vreede / en naderende tot Cortes, verselt van de voornaamste der sijnen / seyde hy hem: dat, vermits d' Ervarentheyd hem hadde doen sien, hy daar uyt begreep, dat hy en sijn Volk onverwinnelijk waren, en dat se onsterffelijke Goden zijnde, hy hem smeekte, dat den Oorlog niet verder vervolgt wierd, en dat men handelde met de Bevelhebbers t' sijner sijde, om vrienden te worden, en dus te bewerken, dat se in *Tlaskala* ontfangen wierden. Cortes antwoorde hem bly-moediglijk: dat hy hen reeds sijne Vriendschap aangebooden hadde; en alhoewel hy reden had / soo wilde hy egter aan sijne sijde / geen quaad met quaad vergelden / maar sig veel eer aan het bevel van God gedraagen / sulks hy sig aanbood sijnen Vriend te zijn. Deese Kapiteyn weder

Door een Kapiteyn der Vyanden voorslagen van vreede gedaan.

der tot de Tlaſkalaanen geketert / gaven ſe hem 1519
o veel ſtok-ſlagen / dat hy op veele plaatſen ge-
ond wierd. Aldus qualijk gehandelt / begaf
ı ſig weder by Cortes, hem vertoonende de ſleg-
ontmoetinge / als hy geleden had. Cortes dit in
denken neemende / en berigt / dat hy niet ſijnen
Landſchap wederom ten ſtrijd gedaagt wierd /
ıf hy een ſeeker teeken / om niet beleedigt te woz-
n / ſulks hy ſig weg moeſt maaken. Onder-
iſſen / dat dit alles voorviel / liet men niet na we-
r-ſijds Schermutſeling te houden / waar in d'In-
iaanen geduurig te kort ſchooten. Onder een
Bevegt nu / dat 'er voorviel / eene der 4 Zempoa-
ıanſche Indiaanen, die Cortes in Geſantſchap
a Tlaſkala geſonden had / bediende ſig van dit
oorval; als hebbende een Kapiteyn der Indiaa-
en in 't oog / dien hem in de Stad aangehouden
ad / en qualijk gehandelt; houdende ſig ſeer be-
eedigt / nademaal de Afgeſanten onder deeſen
Land-aard / alhoewel Barbaaren zijnde / in eere
ehouden wierden / gelijk wy hier voozen geſegt
ebben; deeſe nu verſogt van Cortes verlof / om
jem te doen uytdaagen. Cortes pzeeg ſijn Edel-
noedig voozneemen / om-armde en moedigde hem
aan / en bewilligde tot deeſe Uytdaaginge; be-
oeelende midlerwijl aan eenen Caſtiliaan, dat / wan-
neer hy ſtreed / hy ſig ſonder pets t' ondeeneemen
tot hem naderen ſou / en ſoo hy ſag in gevaar te
weeſen / dat hy hem dan ter hulp koomen ſoude.
Dit twee-gevegt geſchiede nu in 't aanſien van
beyde de Legers / en ſulks met Wegen en Schild /
en na eeenige ſlagen, die ſe elkander toe-bzagten /
trof eyndelijk de Zempoalaan dusdanig den Tlaſ-
kalaan, dat hy hem het Hoofd af-ſloeg. De
Zempoalaanſche Indiaanen maakten over deeſe
overwinninge een gzoot bzeugden-gejuyg / laaten-
de hunne Hoozens en Klaroenen luſtig hoozen; en
de Caſtiliaanen jupgten inſgelijks aan hunne ſij-
de / en namen deeſe overwinninge vooz een goed
vooz-teeken hunner onderneeminge / ſulks ſe mede

Die des-weegen van ſijn Lands-genooten qualijk gehandelt word.

Een Zempoalaan ondergaat een twee-gevegt met een Tlaſkalaan.

1519 hunne Trompetten en Trommels lieten hooren.

Tuſſen de beyde Legers nu was'er een ſeer enge en gevaarlyken doortogt / dien de Tlaſkalaanen beſchermden / waar door het noodig was / dat de Caſtiliaanen paſſeeren moeſten. Deeſe bood Diego d'Ordas aan met 60 Caſtiliaanen te gewinnen. Hy trok 'er dan op aan / en bevogt de Hpanden dapperlyk / om ſig van de felve meeſter te maaken / en alhoewel ſy eenen digten hagel van Pylen op hem en d'anderen loſten / ſoo liet hy egter niet na / voet voor voet te vorderen; en quet ſig ſodanig / dat hy ſig eyndelyk van deeſen doortogt meeſter ſag. Dit was eene ſeer merkwaardige daad / waar in deeſen Bevelhebber een oberman van ſyne Dapperheyd liet blyken / nademaal d'Indiaanen in grooten getalle waren / en de menigte der Pylen / dien ſy ſchooten / was ſoo groot / dat hy des genoot ſaakt wierd een gantſch duyten-getvoon beſlupt te neemen / om dit met 60 opgeleeſene Mannen t'onderſtaan / welker doelwit verwonderlyk was; nademaal ſe tegens elkanderen ſeer geperſt zynde / en hunne Schilden opgeheven hebbende / gelyktelyk die boven hunne Hoofden hielden / om ſig voor de Pylen bedekt te houden / ſonder dat ſe in d'aan-naderinge hunne orde braken; dus quamen ſe al vegtende en oberpleende op de Hpanden aan / tot dat ſe eyndelyk van d'overwinninge zegen-paalden.

Diego d' Ordas maakt ſig van een gevaarlyke doortogt meeſter.

Als de Tlaſkalaanen ſagen / dat deeſe engte / die de laatſte was / die ſy verdeedigen wilden / dus verloozen ging / en dat ſe nu niets meer te verrigten hadden / als te doen ſien / hoe ſy het veld verlieten / ſoo verſtroopten ſe / waar over de Caſtiliaanen ſig ſeer verheugden / als die nu plaatſe hadden / om ſig wyder uyt te ſtrekken. Hy gingen ſig dan in een kleyn gehugte neder ſlaan / op een hoogte gelegen / Tecozizinco genoemt / alwaar men een Tempel en kleynen Tooren vond / die juyſt ter ſnee de la Victoria geheeten wierd. Hy verſchan-

1519

usten sig eerlang met eenige takken van boo-
en stroo/ waar in de Zempoalaanen, om sulks
sorgen/ niet de laatste waren; weshalven hen
tes seer liefde/ en hen reden gaf van verge-
gt en voldaan te zijn/ vermits se groote dien-
deeden in alles/ wat men hen te doen beval.
s bragten se dan alles by/ om sig te verdee-
n/ en om te beletten/ dat se niet in 's Vyands
den vervielen. Sy waren dus deesen nagt
g/ en voor dat den dag aanbrak/ (waar voor
t meest bedugt waren/) hield Cortes met het
de gedeelte van 't Leger de wagt; dog de Vy-
en vertoonden sig niet/ nademaal se selden by
gt ten strijd quamen. Den volgenden dag be-
ot Cortes Booden af te senden/ om de Tlas-
aanen te versoeken; dat se hem ongemoeyt lie-
trekken, om hooger op te passeeren; gemerkt
geene gedagten hadde, om hen eenig quaad
doen, nog dat hy ten hunnen nadeele met *Mo-
uma* geene Vrienschap te sluyten voor had;
ar alleenlijk om uyt te voeren, wat de Koning
n *Castilien* sijnen Heer hem gelast hadde. Mid-
wijl Pieter d'Alvarado met de helfte van 't Le-
r agter laatende/ trok hy met d'overigen in
Veld/ en voerde de Ruyters met sig. Hy liet'er
of 6 Gehugten in brand steeken/ en met 400
Mannen weder te rug trekkende/ hadden se dus
en wederstand gevonden/ alhoewel de Vyanden
n geduurig vervolgden. Weder-gekeert zijnde/
rnam hy/ dat de Tlaskalaanen hadden doen ant-
oorden: dat sy hem op eenen anderen tijd sou-
koomen besoeken, en dat se besluyten souden,
at hy'er te doen hebben sou. Dit vermetel ant-
oord/ met het geene Cortes vernam/ namelijk/
at se omtrent 150000 Man by-een gerukt had-
en/ deed soo veel bewerken/ dat hy sijn Leger
danig schikte/ dat se op 't onvoorsienste niet over-
allen wierden.

Verschanssinge door de Castiliaanen gemaakt.

Booden door Cortes aan de Tlaskalaanen gesonden.

Antwoord van hen gebragt.

Uyt de Gevangenen/ dien hy mede gevoert had/
am hy/ dien hy het bequaamste oordeelde/ om
uyt

1519 upt hen 't zy gewillig/ of door pijninge te weeten: of dit groote Heyr uyt *Otomies* of *Tlaſkalaanen* beſtond; om welker reden ſy dus hard-nekkig waren, van hem den doortogt door hun Land te weygeren; wat voor Krijgs-lieden ſy konden in 't Veld brengen, en wat kragten ſy konden te werk ſtellen. Ook wilde hy van hen onderrigt weeſen: wat voor Krijgs-liſten ſy oeffenden, hunne wijſe van ſtrijden, die ſe altoos gewoon waren te voeren; en wat het meeſt den *Caſtiliaanen* ſchaaden konde, om'er de verbaaſtheyd en vreeſe van t'ontgaan; en eyndelijk alles, wat hy noodig oordeelde, en wat hem te weeten vorderlijk ſcheen, om de dingen van den Oorlog in goede orde daar na te ſchikken. Men antwoorde hem: dat nademaal ſy reeds ſijne Gevangenen waren, en dat ſe hoopten, hem te ſullen vergenoegen, om niet qualijk gehandelt te worden, des wilden ſy de waarheyd belijden. Zy ſeyden dan: dat dit Heyr uyt *Otomies* en *Tlaſkalaanen* beſtond, en dat ſe beyde Onderdaanen van de Heerſchappy van *Tlaſkala* waren; dog dat men 't bedekt hield, dat den Oorlog door die van *Tlaſkala* gevoert wierd; overmids ſy ſig voor ſodanig dapper hielden, dat indien het gebeurde ſy overwonnen wierden, dat men 't niet weeten mogt, dat ſy die geenen waren, die deeſen Oorlog aangevangen hadden. Dat ſy den *Caſtiliaanen* veel quaads toe-dagten, nademaal ſy ſig diets maakten, dat ſe quamen, om met *Motezuma*, hunnen doodelijken Vyand, een Vriendſchap op te regten; en dat ſe ten dien eynde dan onder hen beſlooten hadden, van eer geen Wapenen af te leggen, dan, als ſy hen overwonnen en hunne Goden geoffert hadden, en van hunne Lighaamen te maaken, een volkoomen Feeſtmaal, gelijk ſy 't een *Hemels-maal* noemden; dat deeſen Oorlog byſonderlijk, door aandrang van den algemeenen Bevelhebber deeſer Heerſchappy gevoert wierd, en die men *Xicotencatl* noemde, die des Landſchaps Standaart droeg, zijnde een Ade-

Cortes word door gevangenen berigt, hoe de Tlaſkalaanen den Oorlog ontveynſen willen.

delaar van Goud met uytgeſpreyde vleugelen, verkt met vercierſels en ſilvere cieraden, en dat den lgenden dag, hy dit agter het Heyr voeren ſou, demaal men deeſen dag ſtrijden moeſt, want tijd van Vreede wierd ſe voor gedraagen; dat wel 150000 Soldaten ſterk ſouden zijn, het eeren-deel met Boog en Pijlen gewapent, en in ſelve te voeren, ſeer veel waren afgerigt. aar boven al vreeſden ſe het donderen der *Caliaanen*, den ſnellen loop van hunne woeſte Been, en waaren ook ſeer verbaaſt over de groo- en doodelijke wonden, dien ſy met hunne dens maakten. 1519

Eyndelijk quam dan dit magtig Heyr der Tlaſlaanen te voorſchijn / en men beſchouwde mede Veld-teekens van den Opper Bevelhebber; het antſche Veld was door deeſen Manſchap bekt / het ſcheemerde wegens de beſchilderinge / aar mede ſy ſig beſmeert hadden / nevens hune Weder-boſſen / Wapenen na hunne wijſe / als Boogen / Pylen / Slingers en Werp-ſpeeſſen / die met ſeeliere riemen / en met ſoo veel kragt en eſwindheyd wierpen / dat ſe door meer dan een oordzongen / 't geen de Caſtiliaanen den meeſten inder deed. Inſgelijks bedienden ſe ſig mede van er lange Spieſſen / en houte Degens / of Slagwaarden met ſcherpe Key-ſteenen ingelegt / die lſ Scheer-meſſen ſneden; als mede van Schilen en ſtokken / aan weder-ſijde bzandende / Helen / Arm- en Been-ſchilden van hout gewrogt; ok waren eenige met wilde Beeſte-huyden bekt / en verguld / hadden katoene Boyſt-wapen / ter dikte van een duym / dien ſy Eſcaupiles oemden / waar van ſig de Caſtiliaanen ſedert bedienden; nadmaal ſe die ſeer bequaam vonden / nn door de Pylen beſchut te zijn / overmids deeſe aan Yſer en Staal / hen te moeyelijk vielen / ulks ſe die niet konden deelen. Inſgelijks bedienden ſy ſig mede van der Indiaanen Schilden / nademaal de ſwaarde / om'er mede te ſtrijden / hen

Een magtig Heyr van Tlaſkalaanen afkomende, en met wel ker wapenen ſy ſig bedienen.

1519 hen buyten gebruyk was; daar d'anderen ligter en tederder te handelen waren; deese waren van tussen gevlogtene stokjes gemaakt / en niet leer overtrokken / zijnde met Pluymaadje verciert. Nog waren anderen / van riet gevlogten met katoen gevult; en deese nu waren de besten / vermits se niet open-spleeten. Het Heyr-leger was mede seer wel geschikt en in goede orde gestelt; de Benden wel geschaart / niet door geleder en geordent / maar in ronden / of kringen geschikt / welker yeder men door het geluyt van den Klaroen en den Trom / na hunne wijse gewrogt / deed swenken; dat seldsaam om te beschouwen was / en van de Castiliaanen nooyt diergelijk gesien was / sedert sy d'Indiën ontdekt hadden. De Vyanden naderden dan de Castiliaanen in eene kleyne ruymte / die hen van elkander scheyde. Cortes verheugde sig hen dus te sien / en seyde tot sijnen Manschap: dat God hen deese gelegentheyd ter sijner grooter eere aanbood, en voor de agringe van den *Castiliaanschen* Volke, waar door *Motezuma* niet alleen verstelt soude staan, maar selfs de gantsche uytgestrektheyd sijnes Keyserrijks.

Als mede welker ordre onder hen in den Op-togt gehouden word.

De Flaskalaanen snorkten op d'eere / van een soo magtig Heyr by-een gerukt te hebben / veragtende het kleyne getal der Castiliaanen, en sulks na hunnen gewoonen hoogmoed / wanneer se d'overwinninge op hunne Vyanden behaalen / en seyden met seer veele vermetelheyd en trotsheyd: wie zijn die geenen, die hen soo veel vermoeten, en die met sodanig een gering getal onderneemen willen, om tegen onsen wille door onse Landen te trekken? dat sy sig niet verbeelden konnen, dat wy liever hen souden voor den honger ter ontbijt op-neemen, dan door de Wapenen geweld aan te doen; laaten wy hen eenige spijse toe-voeren, voor dat se verswakt en afgemat, in onse handen vervallen; op dat wy, hen offerende, haar te smaakelijker mogen vinden, sy souden hen dan 300 Indi-

Senden tot versmaadinge der Castiliaanen leef-togt.

anſche hoenders / 200 hozen met kleyne bzoo- 1519
n van Zenthi, die ſy anders Tamales noemen/
geſamentlijk 5000 ponden ſwaarte hadde / en
hen wel te ſtaade quamen / in de benoodigt-
pd/ waar in ſy ſig vonden: want de Tlaſkalaa-
n oozdeelden / dat de Caſtiliaanen dit thang
e noodig hadden;

Xicotencatl dooz eene gzoote fierheyd gelaſte / 2000 Tlaſ-
t 2000 Indiaanen ingetreckhen ſouden / om de kalaanen op
aſtiliaanen aan te taſten / ſeggende: Ga en over- het Leger
lt deeſe Mannen, die de Zee dus opgewurpen van Cortes
eft, en ſoo ſy ſig willen verdeedigen, dood hen, afgeſonden.
neem wel agt, dat gy u als dappere Mannen
ijt, nademaal gy uyt ons Heyr verkooren zijt;
ant het voor de Goden en voor het Vaderland
, dat gy u ten ſtrijd begeeft. Deeſe 2000 Man-
n quamen vol moeds in 't Slag-veld te vooz-
ſchijn / en naderden ſtout-moedigljk / alwaar de
aſtiliaanen gelegert waren. Eerlang trokken
ſlupters hen tegen / die dooz het Voet-volk ge-
digt wierden; maar de Tlaſkalaanen erhoeren in
n eerſten aanval wel / wat vermoogen de Ca-
liaanen hadden. De Tlaſkalaanen begonſten een
eynig af te deynſen / maar vielen met te meer-
r hevigheyd wederom aan / waar in ſe wel
aſt erhoeren / dat men hen ſodanig met te ver-
ygten had / als ſe wel eer deeſe geringe Manſchap
daan hadden. Geene van deeſe 2000 Mannen Die geſlaa-
ntquamen 't / dan die geenen / die ſig na-by den gen worden.
oztogt van 't Slag-veld vonden / en alle d'ande- Waar na het
: lieten'er 't leven. De Tlaſkalaanſche Kamp- geheele Heyr
yns ſiende / hoe dit ſig toedzoeg / vielen met alle op hen
ſagten op de Caſtiliaanen aan / en ſulks met afkomt.
n verbaaſend Veld-geſchzey / en met ſodanigen
etsheyd / dat veele Indiaanen, ten ſpijt der we-
erſtreevers / die ſig verdeedigden / tot in hun Le-
er dzongen / en geraakten dus met de Vegers
and-gemeen. De meenigte der Vyanden was
o gzoot / dat hen deeſen dag ſeer gevaarlijk viel;
ant men meer dan 4 uuren gedurende / van
alle

1519 alle kanten beſtormt wierd / ſchietende van weder ſijde onophoudelijk hunne wapenen los / tot dat de Pranden veele van hen ter aarde ſagen vallen; zijnde egter gantſch verwondert / van te ſien / dat ſe geenen Caſtiliaan konden doen ſnieuvelen / houdende dit voor een ſeldſaame en verbaaſende ſaake / en gelijk als verdrietig tegens ſig ſelven worpende / lieten ſe niet af / om als wanhoopelingen te ſtrijden. Dog alſoo het reeds laat wierd / depnſden ſe alle. De Caſtiliaanen ſliepen derſe nagt geruſtet / dan ſe de voorige gedaan hadden / wel bewuſt zijnde / dat d' Indiaanen in geene dupſterniſſe van de nagt / den ſtrijd herbatten ſouden / indien ſe niet gezegen-praalt hadden; dog men hield egter goede wagt. Niet tegenſtaande dit alles / hielden ſig d'Indiaanen nog niet overwonnen te zijn / alhoewel ſe het getal hunner dooden niet en wiſten / nademaal ſe ter ſelver tijd / als ſe dood ter aarde vielen / de ſelve Lijken met alle vlijt opnamen / en ſe verburgen / upt vreeſe / dat dit d'anderen afſchrikken mogt / en meerder moed aan de Caſtiliaanen verſchaffen.

Dat weder afdeynſen moet.

Cortes ontvoert veele gevangenen.

Soo dra als den dag aanbrak / deed Cortes eenen upttogt / verbrandende eenige Gehugten / en ontvoerde meer dan 3000 Inwoonders / ſulks men'er wepnig krijgs-lieden vond / nademaal het meeren-deel in het Leger ſig onthield / en egter die geene / die ſy 'er vonden / verweerden ſig / om hunne Kupſen en Goederen te beſchermen / alhoewel het hen wepnig baaten kon / nademaal 'er veele van gedood wierden. Men ſtak dan het vuur in dit Gehugte / men voerden 'er veele Gevangen / en men begaf ſig dus weder na de Leger-plaats / wanneer 'er eene Hulp-bende van veele Indiaanen wederom aangevoert wierd; maar de vreeſe / die ſy voor de Wapenen en 't Vuur hadden / en de ſeer groote hitte / dien het maanit / deed hen eerlang wederkeeren / van waar ſe gekoomen waren. Den volgenden dag de Tlaſkalaanen ſig verbeeldende / op de Caſtiliaanen meerder

: voozdeel in enge plaatſen te hebben / en vol- 1519
ns hunne gewoone ſnozkerpen / ſonden ſe hen
derom eenigen leef-togt / in meening / om hen
pten hunne af-ſnijdinge te lolken ; dog hun
ozneemen / als ſe gedagt hadden / gelukte niet /
omringden de Caſtiliaanen , en beſtreeden ſe
pperlijk. Het gevegt duurde 5 uuren ſonder af-
uten / en ſonder dat d'Indiaanen geenen Caſti-
an dooden / nog gevangen konden bekoomen /
zeen ſy nogtans het meeſt wenſchten ; maar aan
nne ſijde wierd'er een on-eyndig getal ge-
od ; overmids het Geſchut en 't verdere Schiet-
weer eene geweldige Slagtinge verooꝛſaakte:
yndelijk na dat de Vyanden ſig als afgemat
nden / ſonder oopt hunne vyft / om ſig van
Caſtiliaanen te wreeken / te volvoeren / ſoo
eeken ſe dan in wan-ozde / ſeggende / dat ſe be-
overt waren / vermits hunne Wapenen geens
agt op hen hadden.

Word andermaal door de Tlaſkalaanen leeftogt gegeven.

Den volgenden dag ſonden de Tlaſkalaanen hun- Als nieuwe
Geſanten aan Cortes , die hem dus aanſpra- Geſanten ,
n: Heere! ſoo gy een zegen-praalenden God zijt, die aan
lijk gy ons toeſchijnt te weeſen, ſie hier deeſe 5 Cortes een
aaven , die wy u toevoeren , neemt ſe, en eet doen.
; ſoo gy eenen Vreedſaamen God zijt, wy of-
:en u Wierook en Pluymaadjes ; en ſo gy eenen
enſche zijt, neemt dit Gevogelte, het Brood,
deeſe Vrugten, en eet ſe met de uwen. Hun-
: meening nu was / om te wecten / of de Caſti-
aanen Menſchen waren / gelijk ſy ; want alſo
geenen van hen hadden konnen dooden / nog
erwinnen / geloofden ſe onſterffelijk te weeſen ;
aar wederom ſiende / dat ſe aten / en de ſelfde
eninge als ſy hadden / bzagt dit hen in verwar-
gedagten. Cortes , die altoos een weſentlijke
erkſaamheyd in ſijnen Geeſt voede / ſeyde hen Waar op hy
ar op: dat de *Caſtiliaanen* alle ſterffelijke Men- antwoord.
hen waren , en van een ſelvige t' ſamenſtelſel dan
; en dat over ſulks ſy geloofden in eenen , ee-
gen , en waren God , wien ſy dienden , en dat

Kap. 19

hen deese geduurige hulpe verstrekte; daar en tegen, dat sy sig niet, dan in verrieringen en bedriegeryen vergenoegden, waar door hen dus alle ongeval over-quam, en dat se, soo se hen geen onregt wilden doen, maar hunne Vrienden souden zijn, dat se dan af-lieten van hen meer te vervolgen. Na dat hy hen dusdanig met allen moogelijken beleefdheyd hadde geantwoord / bedankte hy hen voor hun geschenk / en liet se vertrekken. Den volgenden dag / quamen wederom andere 30000 Tlaskalaanen, in gedagten van se op eenen andere wijse te begroeten. En in der daad / sy streeden soo kloek-moedig / dat het gevegt veel meer / dan voormaals / seer wankelbaar stond; doch eyndelijk wierden se genoodsaakt / ter hunner verschaadinge weder de vlugt te neemen. 't Is nu in agt te neemen / dat geduurende de 10 dagen / dat sig de Castiliaanen in deese verschansinge onthielden / het meeren-deel der Soldaaten van Cortes, door d' Indiaanen, die hen besogten / van Leef-togt versien wierden / en sulks alleenlijk om d'orde van hunne Legeringe te sien / en de gelegenheyd des Slagvelds aan te merken / of veel eer om te ontdekken / of'er geene van hunne Soldaaten gesneuvelt zijnde / begraaven wierden / of der selver wonden geneesen / en of se meer / of minder in kragten waren / en in wellker gestalte sy hen vonden. Dog de Castiliaanen bemerkten soo dra hunne meening niet / of sy in tegen-deel / preesen d' Indiaanen ten hoogsten / sullks sy dus met hunne enkele Wapening wisten te strijden; en wanneer men den leef-togt vraagt / seyden se / dat het de Ottomies en niet de Tlaskalaanen waren / die hen bevogten.

Weder een gevegt met de Tlaskalaanen aangegaan.

In een deeser Veld-slagen / was'er een Indiaan wel-gewapent en uptgerust / die sig dapperlijk tegens 2 Castiliaanen verweerde / en hen dusdanig / dat hy sig wel wist te verdedigen / die hen moogelijk een quaden part soude gespeelt hebben / soo Lares de Marschalk niet gel

koomen was / en seyde: Castiliaanen, schaamt 1519
u niet? en ter selver tijd den Indiaan naderen-
/ die / (alhoewel hy sig met sijn Degen en
child dagt te verdeedigen / met een Spies in de
oyst getroffen wierd / dat hy den geest gaf. Dog
t tegenstaande dit alles / was de Dapperheyd
: Tlaskalaanen seer groot / en hunne meenigte
ider getal / sulks se alle wel bevroeden kon-
n / dat hen de Goddelijke gunste geneegen was /
niet de Menschelijke Dapperheyd / die dit ver-
sten kon.

De Leger-plaatse der Castiliaanen was 6 mijl
van de Stad geleegen / en dagelyks wist men
hunne heerlijkheyd / wat 'er sig toe-gedraagen
d. En nademaal de grootste begeerte der Tlas-
laanen bestond / om sig van de Castiliaanen te
beeken / maar dewijl alle hunne kragten nogtans
enen goeden uytslag namen / so dagten se sig van
listen te bedienen. Sy nu om aan de Castiliaa-
n verseheringe te geeven / en te betuygen een
nbiedinge van Vreede te willen doen / soo son-
n se hen eenige der voornaamsten hunner Stad /
et een Geschenk van Goud en Pluymaadjes / soo
s die in Tlaskala voor pets raars geagt wierd.
eese Afgesanten bedreeven groote vleyerijen te- De Tlaska-
ns Cortes, welker oudste van hen seyde: dat laanen die-
nne Heerschappyen hem de handen kusten, en nen sig om
t gering geschenk sonden; dat men sig ontschul- den Man-
gde, soo niet het selve met de genegentheyd over schap van
n quam, dog dat sulks met d'armoede van Cortes te
n Land konde te baate gebragt worden; dat, in- verspieden.
en men yets anders noodig hadde, men des be-
elen kon, en dat se hem daar van met genegent-
yd dienen souden. Cortes, geloovende dit een
aar Gesantschap te weesen / verheugde sig over
danig een groot geluk / en antwoorde hen: dat,
hoewel hy het Geschenk hoog agte, soo wilde
/ nog te meer op hunne goede genegentheyd staat
aaken, en dat dus sijne grootste begeerte was,
n hen voor Vrienden te agten. Hy gaf hen

1519 eenige Caſtiliaanſche kraamerye / waar van ſe groot werk maakten. De Tlaſkalaanen ſonden dan 50 Indiaanen, dat alle lieden van agting ſcheenen te weeſen / en veelen Leef-togt aanbragten. Op vroegen de Caſtiliaanen; hoe ſy al voeren, en wat ſe dogten te doen. Waar op Cortes hen deed antwoorden: dat ſy alle wel voeren; en bedankte hen voor hun Geſchenk. Als deeſe nu gemeenſaam genoeg geweeſt waren / keerden ſe weder / wel agt nemende op de geſtelthepd des Legers / de Wapenen / de geſtalte der Soldaaten / de Paarden / en al 't overige / wat ſy 'er ſagen; vervolgens vernſden ſy ſig verbaaſt over dit alles te weeſen; alhoewel ſe na waarhepd reden genoeg hadden / om ſig te verwonderen / ſiende een ſoo groote vreemdighepd in hun Land. Ondertuſſen / dat ſe dus op alles lettende waren / ſepde een Zempoalaan, Tuch genoemt / die hen hadde gade geſlagen / tot Cortes: dat deeſe Mannen verſpieders waren, nademaal ſe heymelijk met d'*Indiaanen* van *Yztactluchitlan* ſpraken. Cortes beval / dat men ſig van den eerſten verſeekerde / en dat men hem / ſonder aanſtoot te geeven / aanhouden ſou; dat gedaan zijnde / vroeg hem Cortes door ſijnen Taals-man: om wat reden ſy gekoomen waren, nevens nog andere ſaaken; en als hy ſig bedrepgt ſag / beleed hy: dat ſy gekoomen waren, om op den toegang, van hunne Legerplaatſe agt te geeven, en om te ſien, waar door men hunne verſchanſinge in Vuur kon ſetten; en dat ſe ten dien eynde van voorneemen waren, om deeſe nagt met een magtig Heyr te koomen, ſig verbeeldende van te minder door het Geſchut afgeſchrikt te ſullen worden, als mede door de Paarden, en Wapenen, die de *Caſtiliaanen* voerden. Na dat dus de waarhepd nog breeder door Cortes by d'anderen was uytgevorſcht / liet hy 7 van hen / in 't geſigte des gantſchen Legers / de handen afhouwen / en eenige andere de duymen / dog egter tegen ſyne begeerte / maar wilde dat dit ten voorbeeld in 't toe-

Van wien ſig Cortes verſeekert en hen doet ſtraffen.

toekoomende verſtrekte; en ſond hen dus na 1519
icotencatl hunnen algemeenen Bevelhebber/
1 hem te ſeggen: dat hy het ſelfde aan alle ſo-
nige verſpieders doen kon, dien hy agterhaalde.
og ſo hy met ſijn geheele Heyr afkoomen ſou-
, ſoo ſoude hy hem doen ſien, dat de *Caſtiliaa-*
1 alſo wel onverwinnelijk by nagt, dan by den
g waren.

Deeſe wijſe van Straf-oeffeninge over deeſe
diaanen, gaf een verbaaſthepd aan de Volkе-
1 van Xicotencatl; want ſy ſig verbeelden/dat
Caſtiliaanen eenen gemeenſaamen Geeſt had-
1/die hen verhaalde/wat ſe onder hen in den ſin
dden; ſulks dat ſe geene Verſpieders meer ſon-
1/ nog inſgelijks geen leef-togt verſchaften.
ortes nu hun beſlupt vernoomen hebbende/ deed Cortes
affnijdingen verſterken/en verſorgde alles/ ſoo vervaardigt
el hy konde/ geduurig in onruſt zijnde/ en ge- ſig weder-
d om te ſtrijden/ tot dat de Son onderging na om ten
aaten/ dat den dag afnam; toen ſag men het ſtrijd.
yr der Vyanden afkoomen/ om hun voornee-
n werk-ſtellig te maaken/dat ſy beſlooten had-
1. Cortes oordeelende het beſt te weeſen/ om
niet tot ſijn verſchanſing te laten naderen/ we-
ig dat het vuur veel ongevals verooraaken mogt/
gevalle ſy het konden aanſteeken/deg trok hy hen
gemoet/ met een goed belepd om hen te beveg-
1/ in betragtinge/ dat de veranderinge van dit
laan/de vyanden te meer verbaaſen ſoude/ alg
dagten/ dat hunnen toeleg geheym gebleeven
ig. Hy liet aan de Boogſt-riemen der Paar-
1 Bellen hegten/ ſulks ſe te moediger door dit
upd wierden/ en gelaſte/ dat men dus in het
lag-veld quam/ dat men in 't geſigt der vyan-
1 met de Spieſſen ſtak/ en dat men wel verdagt
ig/ dat ſe hen niet upt de handen geruk wier-
1/ alg voor-maals aan eenige gebeurt was.
1 op dat hy ſijne Soldaten te meer aanmoedig-
/ ſepde hy/ dat hy deeſe meenigte der Indiaa-
1 dagt t' overwinnen; ſoo haaſt ſy upt de ver-

1519 ſpieders / wiens handen waren afgekapt / vernoomen hadden / wat hen wedervaaren was. Als welk verhaal dan ook den algemeenen Bevel-hebber / en alle de geene / die ſulks hoorden / ſeer verſette / en hen een groote onluſt verooraakte. Ondertuſſen wierden ſe nog veel meer ontroert / wanneer ſe boven hun gedagten op 't onvoorſienſte overvallen wierden / en aan hen ſagen geſchieden / wat ſe ſelfs dagten uyt te voeren; want ſy begonnen eerlang in wan-ordre alle de vlugt te neemen / door de bezaapde Landen / die vol Maiz ſtonden / agter-latende veele dooden. Cortes vergaderde ſijn volk weder met alle blijt / dugtende / dat ſe door hoope van d' overwinninge t' agtervolgen te ſeer afgetrokken wierden / ſulks ſy ſig niet in eenige plaatſen mogten ingewikkelt ſien / waar uyt ſy ſig niet wel te redden wiſten / en alwaar hen eenig ongeval weder-vaaren mogt. En 't was een verwonderlijke ſaak te ſien / met welk een vernederinge en aandagt ſy alle weder-keerden / God loovende / over de wonder-daadige overwinninge / als hen verleent was / in de Landen / die hen dus onbekent / en ſoo bevolkt waren / waar in men als klaar-blijkelijk ſag / dat ſe door ſijne Goddelijke hulpe begunſtigt wierden / en waar van ſe alle voldaan waren / alhoewel door de arbeyd / en ontfangene wonden afgemat. Hier by quam / dat hen de olyn ontbrak / om hunne wonden te doen verſagten / ſulks by meeren-deel geen ander Geneeſ-middel vond dan eenig ſmout / dat ſe uyt d' Indiaanſe Lijn trokken / die ſy agterhaalen konden / dat al met groote moeyte geſchiede / nademaal / als lijk wy geſegt hebben / de Vyanden ſeer behen waren / om hunne dooden t' ontvoeren / ſoo als ſe ter aarde vielen.

De Vyanden gevallen neemen de vlugt.

Cortes doet ſijn gewonden geneeſen, met menſchenvet.

Den volgenden dag / Cortes ſijn volk nog gar verheugt ſiende / wegens dat hunne tegenwoordigheyd alleen de Vyanden deed vlugten / ſeyde na dat God hen tot dus verre, voor ſoo v

enſchen konden; onderſteunt hadde, ſouden ſe 1519
n eeuwige ſchande waardig zijn, indien ſe niet
rvolgden, wat ſy begonnen hadden, en dat in- Beſluyt ſijn op-togt te
valle hier van men den moed verdubbelen moeſt; agtervolgen.
t hy ten dien opſigte de *Tlaſkalaanen* belegeren
ilde, ſulks ſe meeſter van deeſe heerlijkheyd wier-
n, ſy hen vervolgens tot vrienden kreegen, en dat
n geen grooter geluk ontmoeten kon, en in gantſch
ieuw-Spanje te vooren koomen, dan deeſe heer-
kheeden tot Bond-genooten te hebben; dat nu on-
rijffelbaar gebeuren ſoude, als alles ten eynde ge-
agt was, dat men begonnen had. Hier op booden
y alle de Bevel-hebbers en de boornaamſte Solda-
n aan / om te gaan / waar hy hen gelepden wilde.
Xicotencatl tooznig over deeſen quaden uytſlag / De Tlaſ-
e hy tegens de Caſtiliaanen gehad hadde / be- kalaanen
af ſig weder na Tlaſkala. Maxiſcatzin en de neemen in
ndere Heeren ſepden tot hem: dat het veel be- overwee-
r geweeſt had, dat men den eerſten raad hadde ginge om ſig
pgevolgt, en dat men de dood van ſoo veel volks der Caſti-
eſpaart ſoude hebben, die dus door de hand dee- liaanen
r dappere mannen geſneuvelt waren, die ſoo door vrienden te
unnen God begunſtigt wierden; en hy ook niets maaken.
ieer van ſijn ſijde te wagen had, behalven dat het
'agtinge deeſer Land-aard door dusdanige verlie-
n dapper gekreukt ſoude zijn. Als dan Cortes
ag / dat hy geen pand meer in 't Veld hadde /
lom hy op de Tooren des Tempels / waar by hy
ijn verblyf had / en van daar veele Gehugten en
Vlekken hebbende ontdekt / en byſonderlijk by ſeeker
ebergte / waar upt dan veele plaatſen een ſterken
ook opging / quam hy weder beneden / en ſepde
ot de Bevel-hebbers: dat hy een ſeer groote bevol-
tinge beſchouwt had, en dat de Vyanden niet meer
e voorſchijn quamen; des oordeelde hy 't noodig,
geen tijt te verlieſen, maar dat hy nu dagt in het
werk te ſtellen, wat hy hen hadde voorgeſteld:
Cortes, die ſeer wel de geleegenthepd der plaats na- Cortes on-
geſpeurt hadde / nam / de nagt ingevallen zijnde / derneemt
de helfte van de Ruyterp en 't Voet-volk / en beſloot by nagt een
Togt te
doen.

1519 met de ſelve ſijn voꝛtupn te ſoeken. Hy quam aan een gꝛooten weg / die / na hy aangemerkt hadde / ter plaatſe gelepde / waar hy deeſe rook geſien hadde. Alhoewel nu dit een vermetelheyd was van ſulks te onderneemen / gemerkt de dupſterheyd der nagt ſeer gꝛoot was; de wepnige kennisſe / die hy dus vooꝛt te trekken / in deeſe uuren / en in onbeliende landen / had / en d' onſeekerheyd / om te weeten / in welker ſtaat de vpanden t' overvallen / liet hy egter niet na / moediglijk ſijnen weg te vervolgen. Naauwelijks had men 1 mijl gevoꝛdert / of een der Paarden viel. Cortes beval aan den Ruyter / die 'er op ſat / om met het ſelve weder na de Leger-plaats te keeren. Eerlang daar na vielen weder 2 andere / d' eene na den andere tot 5 agter een. De Soldaaten dit ſiende / namen 't vooꝛ een quaad vooꝛ-teeken / en baden Cortes: dat hy in Gods naam wilde weder-keeren, en dat hy ſijn voornoemen by dag volvoerde. Hy antwooꝛde hen ſcherpelijk / en met eenen gantſch held-haftigen moed: dat ſe om de liefde van God, wie hen beſchermen ſoude, op geene voor-teekens agt gaven; dat ſe hunnen weg vervolgen wilden, nademaal hy de eerſte ſoude zijn, en dat men de Paarden weder te rugge ſond, vermits ſijn gemoed hem betuygde, dat ſe deeſe nagt grooter ſlag te doen hadden, als nog door hen geſchied was. Dit ſeggende / viel inſgelyks ſijn Paard / weſhalven hy ſeer verbaaſt wierd / ſulks dat ſe alle ſepden / dat dit een beſoekinge van God was; en ſelfs waren 'er / die ſig gantſch hoꝛt omwenden en ſig dwerſch in den weg ſtelden; doch Cortes, die niet tragte / dan na verrigtinge van een onverwinnelijken Geeſt / als de ſijnen was / ſepde verders: dat ſy begrijpen moeſten, dat de groote daaden, niet ſonder groote ſwaarigheeden verrigt wierden, en dat ſy beſoeken ſouden, om te voet te gaan, mennende de Paarden by den toom, om te ſien, waar uyt dit vreemd toeval ontſtont. Na dat ſe dan dus een gerupmen tijd in deeſen ſtaat

1519

at voort-getrokken waren / struykelden de Paar-
i niet meer / sonder dat men oopt heeft kon-
i te weeten koomen / waar van dit veroor-
ikt was; en alhoewel sy vermoeden / dat sulks
or een betoovering der Indiaanen voortquam /
iar in sy seer ervaaren waren; waren egter de
este van gedagten / dat sulks door de koelte der
gt ontstont / die hen als verstijft hadde / en dat
hen daar uyt veroorsaakt wierd. Sy trokken
: soo verre sig het gebergte strekte / en quamen
n den ingang van sommige gevaarlijke plaatsen /
iar se veel moeyten hadden / om te passeeren; sy
erden toen een ligt gewaar / waar op sy aan-
igen / en vonden 'er een huys / waar in 2 man-
n en 2 vrouwen waren / die hen geleyden tot by
t gebergte / waar Cortes de rook ontdekt hadde;
i voor dat het dag wierd / quamen se in de dor-
n / digt by elkander geleegen / welker inwoon-
rs verbaast wierden / dog geen quaad weder-
ier; en als sy verstonden / dat Cinpancingo,
it een groot Gehugte was / na-by geleegen
as / gingen sy derwaarts / en quamen 'er ter
oote verwonderinge der Inwoonders. Dit
roorsaakte in den beginne eenige wan-ordre;
iaar als men de verbaastheyd des volks sag / de
n vlugtende gantsch naakt / d' andere sonder wa-
nen / maakten de vrouwen een groot geschrey en
immer-klaagen / siende sy haar dus alle soodanig
verballen en ontrust / dat het de mannen ont-
lugteden / sonder hunne vrouwen af te wagten / als
iede de Moeders hare Kinderen; sulks dat Cor-
:s geen weder-stand vindende / aan sijn Volk ver-
ood / niemant te dooden / nog yets te rooven;
n 't zy door teekenen / als andersints / soo deed
nen deese Land-aard / ten beste men konde / we-
ens hunne verbaastheyd bedaaren / en weder na
unne huysen keeren. Cortes klom op een hoogte /
an waar hy soo veele Gehugten en Gebuurschap-
en ontdekte / dat hy 'er over verbaast stond.
Sy vroeg dan / welke die waren; en men gaf

Komt met eenige Castiliaanen te Cinpancingo.

Ontdekt van een hoogte de Stad en 't Landschap Tlaskala.

1519 hem ten antwoort / dit de groote Stad Tlaſkala te weeſen / met alle des ſelfs By-gehugten. Hy riep toen alle ſijn volk / en ſeyde: dat het niet quaad ſoude geweeſt zijn, dat men de volkeren van *Cinpancingo* gedood hadde, nademaal 'er nog ſoo veel overig waren; en ſig wendende tot Alonſo de Grado, die Schout was / voeg hy / ſijne gedagten aangaande / de meenigte van volkeren als ſy ontdekten / en wat hy oordeelde noodig te doen. Hy antwoorde: dat de kortſte weg was, om weder na Zee te keeren, en *Diego Velaſquez* te verſoeken, dat hy meerder hulpe ſond, vermits, ſoo hen eenige weder-waardigheyd, door ſiekte, of anderſints overquam, men niet te twijffelen hadde, of ſouden alle door d' *Indianen* gegeeten worden. Cortes was door dit antwoort ſeer geraakt / voornamentlijk over 't geene hy van Diego Velaſquez geſegt hadde: doch hy antwoorde hem: dat hy ſig wagten moeſt, om van eenigen aftogt te ſpreecken, nadien hen dan de ſteenen konden tegen zijn, en dat ſoo men 'er al ſterven moeſt, hy liever ſijne dagen in d' uytvoeringe van ſijn voorneemen eyndigen wilde, dan een ſchandelijken aftogt doen.

Cortes begaf ſig toen met ſijn volk na by een Fonteyn / buyten het gehugte geleegen / en d' Inwoonders merkende / dat hen geen ongelijk wederboer / quamen de voornaamſte der plaats / verſelt van veel ongewapent volk / met ſig voeren eenige leef-togt / Cortes bedanken / voor dat ſy hen geen quaad hadde aangebragt / gelijk hy magtig was geweeſt te konnen doen. Sy baden hem nog daar in te willen volharden / en booden hem hunne onderwerpinge aan / en by de Tlaſkalanen te willen bewerken / dat ſe vriendſchap met hem aangingen. Cortes onthaalde hen mildelijk, en beloofde hen inſgelijks ſijne vriendſchap / gelijk hy eyſchte / dat ſy hem van hare ſijde te inwijſen hadden; en keerde dus weder na ſijne La-

ger

t-plaats / vergenoegt en verheugt zijnde over 1519
1 soo gelukkigen uytslag / seggende tot sijne
oldaaten: dat men geen quaden uytslag op
:esen dag moest denken te wedervaaren, voor
ten eynde gekoomen was, en dat hy nu ver-
oopte deesen Oorlog der *Tlaskalaanen* ten eynde
:bragt te sien, gelijk het sig nu toescheen; en
o dit aldus beschikt wierde, God hen veel heyls
:rvaardigen sou.

Ondertussen waren die geenen / die in de Le-
er-plaats gelaaten waren / seer bekommert
oer het ongeval der Paarden / dat hen eenige
oaarigheyd overkoomen mogte / en om veel an-
:re redenen / dien sy sig verbeelden / die Cortes
onden overgekoomen zijn. Dog toen se hem seer
oel gemoed sagen weder-koomen / sijnen Man-
chap in goeden staat / en eenige Indiaanen van
en Land-aard / dien sy gevonden hadden / me-
e-voerden / quamen se alle seer verheugt toe-ge-
:hooten / om hem over sijne gelukkige onderhee-
ninge te begroeten. Hy verhaalde hen in order
lles / wat hen weder-vaaren was / en sy luyster-
en met groote opmerkinge en verwonderinge.
Maar toen hy hen vertelde van de groote uyt-
estrekthepd van Tlaskala, en van de groote mee-
igte des volks / dat seer hardnekkig en oorlog-zug-
ig was; en bedenkinge maakende over de we-
er-waardigheeden / die hen konden overkoomen;
e wepnig hoope van hulpe als sy hadden / en
oe sy sig blindelings gingen tot de saaken van
eese onbekende landen inwikkelen / en dat / se-
ert sy van Cuba vertrokken / hen 55 Casti-
tiliaanen waren afgestorven / soo door sieknte /
als in den slag gesneuvelt. Men begon toen
it alles t'overweegen / en hunne besluptinge
quam eyndelijk daar op uyt / om Cortes te ver-
pligten en selfs te smeeken: dat hy ter behou-
denisse van 't gemeen wilde bedagt weesen, en
hen in geen saak soo gewigtig in te wikkelen,
sonder te konnen voorsien, dat se sig 'er gemak-

De Castiliaanen over de grootheyd en magt van Tlaskala verbaast.

ke-

1519 kelijk en eerlijk door redden konden; gemerkt het gevaar groot was. En dat ſy ſig dan ook aanbooden, hem in de grootſte onderneemingen te volgen; by aldien ſulks met gelijke kragten geſchieden kon; maar dat deeſe, dien hy hadde, ſeer verſwakt waren, om in ſoodaanig een Land, dus van de dapperſte *Indiaanen* vervult, beſtand te zijn. De grootſte Vrienden van Cortes rieden hem heymelijk: dat hy op alles ter onderneeminge ordre gaf, en dat hy voor geen Muyterye der Soldaaten bedugt ſoude weeſen. Waar op hy hen antwoorde: dat de vreeſe ſoo groot niet moeſte zijn, als ſe ſig vertoonen liet; en dat die geene, die ſe blijken lieten, niet; dan eenige waren, die wenſchten weder naar *Cuba* te keeren, om 'er het gemak te genieten, dat ſy 'er meenden gelaaten te hebben. Hy bad hen dan, om hier geen gerugt te maaken, nademaal hy ſig niet verbeelden konde, dat de *Caſtiliaanen* ſoo lafhertig ſouden zijn, na ſoo veele voorvallen, als ſe tot dus verre gehad hadden, waar in ſe overwonnen hadden. Eenmaals des nagts / Cortes gegaan zijnde om ronde te doen / en om eenige Schild-wagten te beſoeken / hoorde hy / wat ſeekere Soldaaten / luſt genoeg ſpreekende / ſeyden; waar onder pemand ſig duſ hooren liet: Indien den Bevel-hebber ſoo Gek is, zijn wy onder ons over-een gekoomen, om hem vrymoedig te ſeggen, dat hy wel agt te neemen heeft, wat hy doe, en ſoo niet, dat wy hem verlaaten ſullen. Cortes dit verſtaan hebbende / ſeyde tot eenige ſijner Vrienden / die hem verſelden: dat deeſe, die de ſtoutheyd hadden van dus te ſpreeken, ook ſulks wel ſouden konnen uytvoeren. 't Zelf de hoorde hy mede op een andere plaats / waar over hy ſig ſeer bekommerde. Hy hadde deeſe vermetelheyd wel willen ſtraffen; maar oordeelde het noodiger t' ontveynſen; en als hy ſag / dat den onluſt vermeerderde / liet hy den volgen dag het Leger vergaderen / waar aan hy deeſe aanſpraak deed:

Waar op Cortes hen antwoord.

Doet aan ſijn manſchap een aanſpraak.

Heeren,

eeren en Spitsbroeders! ik hebbe vernoomen, 1519
gy van meenig zijt, om weder na *Cuba* te kee-
dog niet uyt bevreesdheyd, want ik wel be-
; ben, dat se by u niet gehuysvest is; maar door
waarigheyd, dien gy in deese onderneeminge
kt, en dat gy des begeert, dat wy ons weder
Lee begeeven souden. Waarlijk, indien men
e gedagten volge, ik agte niet, dan dat se ons
lerf na sig sal sleepen, en wat meer is, wy
:n ons met een schand-vlek belasten; ik begrij-
eer wel uw innig voorneemen; nademaal ik al-
'el, als gy allen, besorgt ben, wegens den hon-
, de gevaaren en de moeyelijkheeden, die ons
nen overkoomen, Gy mannen! hebt my voor
:n Bevelhebber benoemt, en ik hebbe altoos in
'voegen getragt, u allen als Vrienden te hande-
, en als mijne mede-genooten, verlaatende nie-
nd in de grootste haghelijkheeden en gevaaren.
ien gy my dit dan niet betwisten kond, is 't bil-
, dat gy, wat ik begeere, my bewilligt, op dat
an 't goede, of quade, dat ons overkoomen mogt,
:r niet de minste schuld af draage. Wy zijn
: *Castiliaanen* en Onderdaanen van eenen Ko-
g. Wy hebben Landen ontdekt, als geenen
isten, nog Ongeloovige ooyt ontdekt hadde.
/ hebben eenen aanvang ter agtinge van den
liliaansche Land-aard gemaakt, en om het
yserrijk van onsen Koning, te doen blijken, en
: door ons selven, in veragtinge der ongemak-
1, rijk te doen worden. En 't geene men nog
er te agten heeft, is om deese ellendige Afgoden-
naars eerder uyt hunne verblindheyd te ruk-
1, waar in sy steeken, en om hunne gruuwelen
beteugelen; zijnde dit eenen dienst, die seer aan-
naam voor God is, en met een misdrijf ver-
:ngt, soo men niet fijne schouders, met eenen
verwinnelijken moed, daar toe leend, om sulks
1 eynde te brengen. Soo dan deese redenen be-
nd zijn, om onse onderneeminge t' agtervol-
n, dat sig dan niemand vergaape in betragtin-

ge

1919 ge van den arbeyd, nademaal ſonder dat het ſeekerſte is, dat men geene middelen verkrijgen kan. En overmits wy tot dus verre reden van ons te beklaagen hebben, na dat God ons ſoo veele en groote overwinningen gegeeven heeft, in hoope, dat hy ſe vermeerdere, ſoo wy hem, door onſe kleynhartigheyd, niet ondankbaar zijn; maar agtervolgende om onſen Koning te verheerlijken, in opwijſelinge der agtinge van den *Caſtiliaanſchen* naam, door eenen onſterffelijken roem, en in vergrootinge ſijner Staaten, met veele voorſpoeden; nademaal men het tegen-deel deede, het niets dan eenen ſchandvlek ſoude na ſig ſleepen, en eene veragtinge, als onſe lafhartigheyd over ons laaden ſou, en ingevolge de dood, dat het verderf en 't verlies van alles met ſig bragt. Vervolgens; deeſe *Barbaarſche* en wreede Volkeren, dien wy wel gewapent en in grooten getalle ſien, gelijk gy ſegt, en ik u ſulks belijde, ſullen als-dan koomen, wanneer wy onſen rug wenden ſullen, en niet ſuynig zijn, om ons te vervolgen, en t'eenemaal te verdelgen; en 't ſtaat te dugten, dat ſe agter ons ſullen aanhouden, om ons door hunne Wapenen geduurig te beſtormen. Koomen wy dan weder tot ons ſelven, en verpletteren wy deeſe ſoo ſchandelijke gedagten liever met voeten; en ſoo wy dan al ſterven moeten, dat het ten minſten geſchiede ter vereeuwiginge onſer gedagtenisſe, en niet in beſwalkinge onſer eere. Boven dat hoope ik, en verſeekere u, dat men met de hulpe van God, die ons niet ontbeeren ſal; u veele goederen, die uyt deeſe onderneeminge ontſpruyten ſullen, verſchaffen ſal, ter vervullinge van welker daad, de ſtand-vaſtigheyd ſeer noodig in tegen-ſtrijdige ſaaken zy, nademaal ſe eene grootheyd in moed en kragten betuygt; en de gemaatigheyd in voorſpoed ſtrijd tegens de vermetelheyd, dien ſig boven de Fortuyn verheft.

Det-

Deese aanspraak van Ferdinand Cortes / vol Geest / en met eene begaafdheyd voort-ge- gt / verseekerde den moed der Soldaaten so- ig vast / en bevreedigde hen / nademaal sijn ydeel en sijn Gesag reeds veel vermoogen op hadde / voor soo veel het noodig was / dat n Bevelhebber over de Soldaaten voerde. schoon de voornaamste reden van hun mis- gen was / over het groote gevaar / daar sy sig wikkelt sagen / wilde God egter daar in voor- / want eerlang daar na / wanneer sy'er het ist om dagten / sagen se 6 der voornaamste ren van Mexico tot hen naderen / verselt van Mannen / om hunne Pakkaadje te draa- / dog met eene pragt / die veel van d'an- en verschilde. Voor Cortes gekoomen / dee- se eene diepe eer-bewysinge na hunne gewoon- en na men sedert vernam / hadden se reeds Mexico de tijdinge der overwinningen / die te- s de Tlaskalaanen behaalt waren. Voor se met hem spraken / gaven se hem van we- den Koning een Geschenk / bestaande in o Katoene Rokken / veele kostelijke Plup- adjes / en 1000 Castellanos in greynen Ouds / sijn / gelijk het uyt de Mynen getrokken s. Den Oudsten sende hem: dat *Motezuma* en Heer, hem deed groeten, en hem door , dit Geschenk sond, hem wenschende allen rspoed, en aanwas na sijne verdienste; dat hem bad; om hem te doen weeten, hoe hy deese Landen al voer, als mede sijne Onder- nen, en dat indien hy yets uyt sijn Koning- noodig hadde, dat alles ten sijnen dienst zijn; dat hy seer genoegt was over d'over- minge, dien hy op de *Tlaskalaanen* behaalt had; hy voor sijn wel-zijn hem wenschte, en versogt, niet na *Mexico* te gaan, wegens den moeye- en weg, en die seer gevaarlijk was; nade- al het hem smerten sou, dat hem eenig onge- val

1519

Welker aanspraak weder eenen nieuwen moed geeft.

Andermaal geschenken door Mote- zuma aan Cortes ge- sonden.

En een aanspraak aan Cortes gedaan.

1519 val overkoomen mogt, nog ſelfs aan de ſijnen, voor ſoo veel hy hem beminde, en betuygde ſijnen Vriend te zijn, en de Koning van *Caſtilje* voor Heer erkende; en dat hy eyndelijk hem ten dienſt was in alles, wat hy hem beveelen ſoude. En om te bewijſen / dat ſe niets meer te ſeggen hadden / bleeven ſe eenigen tijd met geboogen hooſde / d'armen na om hoog uptgeſtrekt / en by-een-gevoegde handen / ſtaan: als wanneer Cortes hen dus door ſijne vertolliers deed antwoorden: dat ſy welkom waren, en het Geſchenk van *Motezuma*, ſijne Liefde en den Raad, dien hy hem gaf, hem aangenaam was; als mede d'aanbiedinge, dien hy deed, om eenen ſoo grooten Monarch, als de Koning van *Caſtilje* was, voor ſijnen Heere t' erkennen; en dat nademaal ſy van eenen ſoo wijden weg, als ſe afgelegt hadden, vermoeyt waren, verſogt hy hen van ſig wat uyt te ruſten; en dat men middlerwijl ſig over de Reyſe na *Mexico* beraaden ſou.

Die Cortes beantwoord.

Het oogmerk van Cortes was / dat deeſe Af-geſanten oog-getuygen ſouden zijn / hoe hy ſig met de Tlaſkalaanen, ingevalle den Oorlog vervolgde / gedroeg; en indien de Vreede getroffen wierd / hoe hy hen / om ſe begonnen te hebben / overhaalen ſoude; en deed hen middlerwijl wel onthaalen. Cortes was toen wegens een Koortſe niet geſond / weshalven hy ſig reeds eenige dagen buyten 't Slag-veld gehouden had / en ſig niet alleen / dan met goede wagt te verſorgen beeſig hield / middlerwijl hield men t' elkens eenige ſchermutſelingen / tegens eenige trouppen van Tlaſkalaanen, ſomtijds een Veld-geſchrey maakende. Deeſen dag nu had hy eenige pillen / als hy van Cuba mede-gebragt hadde / ingenoomen / en door dat ſe begonden te werken / blies men alarm / wegens 3 groote krijgs-benden der vyanden / die te voorſchijn quamen / en reeds op 3 verſchepde plaatſen met kragt de Leger-plaats aanbielen;

De Caſtilianen door de Tlaſkalaanen in hunne Leger-plaats aangevallen.

ſig

r verbeeldende / dat de Caſtiliaanen, weegens dat 1519.
niet opdaagden / en ſig dien dag ſtil hielden / ſig
eenen ſlegten ſtaat bevonden. Cortes begaf ſig
paarde / niet tegenſtaande het geneeſ-middel /
t hy ingenoomen had / hy ſtreed dan eenen ge-
pmen tijd in eygener perſoon ſeer dapperlijk /
emende te gelijk het ampt van Bevel-hebber en
oldaat waar / en verſuymde in geenen deelen in
leſs / wat 'er moeſt waar-genoomen worden / tot
t de vyanden geſlaagen wierden / en de vlugt De vyanden
noomen hadden / waar van de Mexicaanſe Af- ſelf geſlaa-
ſanten / en alle hun gevolg / aanſchouwers was- gen.
n / en namen op alles / wat 'er om-ging / naauw-
uriglijk agt. Den volgenden dag kreeg Cortes
oor de werkinge / der in-genoomene pillen / af-
ing / ſeggende de Geneeſ-heer daar op / dat ſij-
natuur ſig / door deeſe nieuwe ontruſtinge / ter
erkinge vertraagt hadde. Eyndelijk / de Tlas-
laanen konden ſig niet genoeg verwonderen /
t hunne gantſche magt niet beſtand was / om
n eynde van hun oogmerk te koomen; deg wier-
n ſe genoodſaakt / ten minſten voor 't meeren-
el / te belijden / dat de Caſtiliaanen door eenige
odheyd onderſteunt wierden / die hen on-over-
innelijk maakte. En van elders vernoomen
bbende / dat 'er Geſanten van Mexico in 't Le-
r der Caſtiliaanen gekoomen waren / ſoo berga-
rden ſy dan hunnen raad / om te ſien / wat 'er
g aangaande noodig te doen was; ſulks naar
ele tegen-ſtribbelingen / en verſchillende gedag-
n / beſlooten wierd: Dat men met de *Caſtiliaa-* De *Tlaska-*
n de vreede ſluyten moeſt; en ſulks in dier voe- *laanen* be-
n, dat ſoo ſe eenig verdrag met de *Mexicaanen* ſluyten een-
ngingen, en hen buyten ſlooten; ſoo ſorgden nen vreede met *Cortes*
, dat hen nog een grooter ongeval over-koomen aan te gaan.
ogt. Sy benoemden dan tot dit Geſantſchap
n jongen Xicotencatl, al-hoe-wel hy ſijn beſte
ed / om 'er ſig van te ontſlaan; doch niet tegen-
ande alle ſijne weygeringe / na dat men hem
g bevoolen had / ſchikte hy 'er ſig naa. Hy
ferd van 50 van de voornaamſte Edel-lieden der

1519. ſtad begeleyd / neevens eenige jongelingen / om voor gijſelaars te laaten. Men verſorgde hem een geſchenk van kleederen / pluymaadje / neevens een weynig goud / naar de geſteltheyd des Lands / en 't geene ſy veel agten. Cortes berigt van dit Geſantſchap hebbende / ſoo upt den naam van de Tlaskalaanen geſchiede / en dat het Xicotencatl was / die ſulks vertoonde / trok hy / om hem te ontfangen te gemoet / en hem veele vleyingen en eer-bewyſingen aangedaan hebbende / gelepde hy hem in ſijne Leger-plaats. Sy beyde geſeeten zijnde / en de anderen / ſoo wel de Tlaskalaanen, als Caſtiliaanen, die ſtaan bleeven; deed men het geſchenk aan-bieden / en de gijſelaars leeveren / waar na den Afgeſant / met eenige groote gebaarden / in deeſer voegen ſprak:

Aanſpraak door *Xicotencatl* aan *Cortes* gedaan.

Gy moet weeten, Heer! dat *Xicotencatl* algemeen Bevel-hebber van 't Landſchap *Tlaskala* is, in welkers naame ik u koome begroeten, om met u wegens eene waare vreede en vriendſchap te handelen, en om u te ſmeeken van hem de verleedene mis-ſlaagen te vergeeven, en ſijne vriendſchap aan te neemen. Hy beloofd u getrouwigheyd, en u te dienen, als eenen waren vriend, en bid u te gelooven, dat men tot dus verre u den Oorlog aangedaan heeft, niet geſchied zy, dan dat men vermeende, dat gy eenen grooten vriend van *Motezuma* onſen Hoofd-vyand waart, en dat men dit niet ſonder reeden vermoede, na dat men ſedert het vertrek van *Zempoala*; heeft berigt gehad, dat hy geduurig van ſijne dienaars en onderdaanen by u hadde. Sulks dan, dat om de oude vryheyd der *Tlaskalaanen* te verdeedigen, die hen ſoo duur ſtond, en die ſy ſeer hoog agten, dit hen goed gedagt hadde, de wapenen aan te vaarden, en ten dien eynde, leefden ſe in dit gebergte, ſonder zout, kleederen, goud en andere dingen, zijnde meenigmaal ſelfs genoodſaakt hen een weynig katoen te verkoopen: dog dat nu de ervarentheyd hen uwe dapperheyd hadde doen kennen, en de Fortuyn niet meer willende tergen, ſoo onder-

wier-

wierpen ſe ſig onder uwe handen; en ſmeekten 't, van hun vryheyd in agt te neemen, en om hen te verdeedigen tegens de onverſadelijke vrekheyd van *Motezuma*, en van de *Culuas*, dat menſchen waren, die ſcheenen geboren te zijn, om ſig nooyt geruſt te houden, nog te dulden, dat 'er geene ſuyten hen waren. En ter grootſte preuve hier van, lieten ſe deeſe jonge Edellieden voor gijſelaars, hem verſeekerende, dat het Landſchap *Tlaskala* nooyt hadde gedoogt, wien dat het ook was, ſoo ſe niet waren geroepen, of 'er toe verſogt geweeſt; en overmits ſy ſig met hunne vrouwen en kinderen ſijne beſcherminge onderwierpen, ſoo ſmeekte hy hem met veele traanen, om hen als voor de ſijnen aan te neemen, en als ſoodanigen te handelen. 1519.

Na dat Cortes deeſe reeden van Xicotencatl gehoord / en wel overwoogen hadde / en dat hem ſulks tot aan het harte ging / antwoorde hy hem aldus: Dat men geene ſaak in twijfel trekken moeſt, en dat hy vervolgens ſig neevens de ſijnen ſoo gedraagen ſou, dat men hen meerder vriendſchap toedroeg, dan ſe onder hen ſelve deeden. Nademaal de *Caſtiliaanen* van eene ſoodanige natuur waren, dat ſe niet alleen goed met goed vergolden; maar ook den geenen beſtraften, die hen quaad doen mogten; dat dit eene byſondere wijſe van te overwinnen was, om vyanden tot vrienden te maaken, en dat hy reeds een ongenoegen in ſig ſelven ſchepte, dat hy deeſe heerlijkheyd geene betuyginge doen konde, die daadelijk was, en tot hunnen dienſt gereed hadde. Dat hy egter voor allen verſogt, wel agt te geeven, dat gelijk men dan deeſe vriendſchap veſtigde, men die dan ook in ſoodaniger wijſe hand-haafde, dat 'er niets op te ſeggen viel, nademaal ſijnen God, in welkers vermoogen hy altijd overwinnaar was, geene bedriegerye leed, en dat wanneer het hem behaagde, dat hy door hunne Landen trok, dat geſchieden ſoude, na de *Mexicaanſe* Geſanten te hebben afgevaardigt; men erkennen ſou, dat ſijne

Waar op *Cortes* ſijn antwoord geeft.

1519. vriendſchap waardig was, om aangenoomen, en geagt te worden. Cortes ſijne reeden ge-eyndigt hebbende / was Xicotencatl ſeer vernoegt / en wierd van Cortes om-armt / en verſelt tot buyten ſijne tent / waar na hem de Kapiteyns tot buyten de Leger-plaats geleyden / blijvende wederſijds ſeer voldaan / en dus in ruſt; hoopende nu / dewijl deeſen Oorlog ge-eyndigt was / dat men door het Bond-genootſchap met de Tlaskalaanen, groote ſchatten en voordeelen be-oogen ſou. En waarlijk / ſy hadden veele reedenen van ſig te verheugen / nademaal ſe reeds ſeer qualijk geſtelt waren / zijnde by-na allen gewond / en door den arbeyd en ongemakken afgemat; ook was hun getal ſoo wepnig / en ontbrak hen ſoo veel / dat ſoo deeſen Oorlog nog langer geduurt hadde / hun verlies on-herſtelbaar had geweeſt. Als ſy nu voordeelden / dat hen deeſe vreede door God verſchaft wierd; liet Cortes, ter betuyginge van waarheyd / eene Mis doen / en beval / voor de ontfangene weldaaden dankſeggingen te doen. Na dat ſulks ge-eyndigt was / gaf de Vader Juan Diaz aan de Cooren des Tempels / de naam van la Victoria, ter gedagteniſſe van de overwinningen / die de Caſtiliaanen over hunne vyanden behaalt hadden / geduurende 40 dagen / dat 'er dit Leger ſijn verblijf genoomen had.

Xicotencatl weder naar Tlaskala keerende / trokken der ſelver inwoonders hem te gemoet / om hem als eenen Afgeſant te ontfangen / die van eene ſoo wigtige verrigtinge weder quam. Hy gaf dan aan de Heerlijkheyd verſlag van ſijne doeninge / en het wierd beſlooten / dat / nademaal Cortes ſoo begeerig was / om Motezuma te beſoeken / men hem eerlang in hunne ſtad verſogt / om hem van dit ſijn voorneemen af te leyden / en met hem wegens den vriendſchap te handelen. Eyndelijk verkondigde men de Vreede door de Stad / en 't gantſche Landſchap / met groot gejuyg. Sy maakten eenen ſeekeren dans / die ſy Mitote noemen / beſtaande upt meer dan 20000 mannen / alle

Gejuyg by de *Tlaskalaanen* over de Vreede.

lle lieden van aanſien / en rijkelijk uptgedoſt. Sp 1519.
ngen der Caſtiliaanen Helden-daaden / en de verge-
oeginge / die ſy upt hun Bond-genootſchap ont-
ingen / om ſig van hunne vpanden te beeter te
onnen wzeeken. Sy deeden booz hunne Goden
roote offerhanden / en rookten veel wierook / en /
m te meer hunne groote vzeugde te betupgen /
ercierden ſe hunne deuren met takken en bloe-
ien.

Ondertuſſen dat ſig dit alles dus toedzoeg / de *Mexicaanen zijn des wegen ſeer ongenoegt.*
lexicaanſe Afgeſanten / die over deeſe Vzeede
er Tlaskalaanen met de Caſtiliaanen niet wel
enoegt waren / ſeyden tot Cortes, dat hy wel in
gt neemen ſou / wat hy deed; dat hy ſig wegens
eeſen Land-aard mis-trouwen moeſt / en dat ſe
odanig bedziegelijk waren / dat / wat ſe dus booz
e wapenen niet hadden konnen verkrijgen / ſy / ten
eſten ſy konden / booz bedziegerye en booz liſt ſou-
en ſoeken te bewerken / en dat ſoo hy te Tlaskala
uam / hy ſig booz-al verſeekert houden moeſt /
at ſe hen allen verraaderlijk dooden ſouden. En
l-hoe-wel Cortes, als een man / die niets afſchzik-
/ en die tot dus verre altoos ſig van de Tlas-
alaanen mis-trouwt had / aan de Mexicaanen ten
ntwoozd gaf: dat hy wel wiſt, met welker mee-
inge ſy dit ſeyden; dat het laſteringen waren,
aar mede ſy hen bekladden wilden, en dat hy
eſlooten had, in hunne ſtad te koomen, nademaal
y hen nog min in de ſelve vreeſde, dan in 't o-
en veld. De Mexicaanen, ſiin beſlupt verſtaan
ebbende / verſogten hem verlof / op dat eene van
en naar Mexico ging / om den Koning van 't
ooz-gevallene verſlag te doen / en dus weder ant-
oozd bzengen mogt / en ſmeekten hem / om nog
dagen ſijnen intogt te Tlaskala te verſchupven /
n te ſien / wat men in Mexico beſlupten ſou. Cor-
es was hier over wel genoegt / op dat hy ge-
uurende deeſe tijd / ervaaren mogt / of de vziend-
hap der Tlaskalaanen veranderen ſou / en hoe
g de ſaaken van Mexico ſchikken wilden.

Midlerwijl / dat dit alles booz-biel / quamen

1519. veele Tlaskalaanen, in 't Leger der Caſtiliaanen, die hen den leef-togt bzagten / waar van ſy niets ontfangen wilden / en anderen die niet alleen quamen / dan om hen te ſien / en om met hen gemeenſchap te maaken / en hen te verſoeken in hunne ſtad te koomen. Cortes onderhield ſe met ſchoone woozden / tot dat de Afgeſondene / die naar Mexico gegaan was / weder quam / die niet ſuzmde van op den ſesden dag / weder hem by te koomen. Hy bzagt ten geſchenk mede / 10 ſeer koſtelijke goude juweelen / ſeer wel gewzogt / nevens 1500 ſtukken katoen / en bad Cortes van weegen Motezuma; Dat hy ſig wagten wilde, van naar *Tlaskala* te gaan, ten minſten ſoude hy 'er in gevaar van 't leeven geraaken; nademaal het arme menſchen waren, en die hem niet in hunne ſtad noodigden, dan om hem te berooven, en dat ſe nooyt hadden willen van Vreede handelen, ſoo ſe niet geweeten hadden, dat hy ſijnen vriend was. Derders waren deeſe vooznaamſte Hoofden deeſes Landſchaps gekoomen / om Cortes te verſoeken / in hunne ſtad te koomen / en dat / ſoo hy meerder verſeekeringe wilde / dan deeſen / die hem gegeeven waren / men ſe hem verſchaffen ſou; hem verſeekerende hunne vziendſchap beſtendig te ſullen zijn / en men de trouwe / en 't gegeevene woozd / om niets ter Wereld / verbzeeken ſoude; nademaal / ſoo ſy ſulks deeden / de Goden hen ſtraffen mogten. Cortes oozdeelende / dat / nu men dooz ſoo veele vziendelijkheyd / en dzang-reedenen bevеſtigd wierd / daar niet dan eene beſtendige vziendſchap upt ontſpzupten kon; waar by quam / dat de Zempoalaanen, die by hem waren / hem daar toe ſeer aandzongen / baden en aanrieden / deg beſloot hy naar Tlaskala te gaan; ſulks dat hy / ſonder vertoeven / ſijn Leger in ſlag-ozde ſtelde / en met het ſelve derwaarts op-toog; dog ſijne verblijf-plaatſe / waar de Tooren la Victoria was / verlaatende / liet hy 'er veele krupſſen op ſteen-hoopen / digt by elkanderen opregten / ter gedagteniſſe / van de groote gunſte / die God hen

ter

Weder een geſchenk van *Motezuma* aan *Cortes* geſonden.

Cortes beſluyt den iatogt te *Tlaskala* te doen.

: deeſer plaatſe beweeſen hadde. 't Was eene 1519.
rbaaſende ſaake te ſien de meenigte der Indiaa-
n / die van allerweegen geduurende ten weg toe-
pen / om de Caſtiliaanen te beſchouwen ; hou-
nde ſig niet genoeg verwonderen aan te mer-
n / hoe ſoo een gering getal van volks ſoo ver-
Veld-ſlaagen gewonnen hadde / gelijk de er-
uarentheyd hen hadde doen ſien / zijnde als door
rwondering op-getoogen / niet weetende / wat
j daar van in te beelden / nog van te gelooven
idden / nog giſſen konden / waar dit op uyt hou-
ien ſou. Wat noch meeder aanmerkinge ver-
ende / was / dat de Zempoalaanen, en de ande-
Indiaanen, die de Caſtiliaanen volgden / hen
rtelden van hunne dapperheyd / goed-daadig-
eyd en eygen-aartigheyd / dat men met de groot-
e oplettendheyd aanhoorde / loovende God / door
ien ſe altijds overwinnaars waren. Anderen
pden tot de meenigte der Indiaanen: Wat dunkt
? ſie deeſe verkoorenen van hunnen God, die
:ne ſoo groote meenigte volks, gelijk gy zijt,
iet hebt konnen overwinnen, wien wy u tot
rienden over-voeren. Altijds quamen de Caſtiliaa-
en te Tlaskala.

Alles nu / gelijk wy verhaalt hebben / voorgeval-
n zijnde / ſupmde Cortes niet lange / om 'er Juan
'Eſcalante berigt van te geeven / en die geene /
ie te Vera Cruz overig waren / voornamentlijk
oelker overwinningen God den Caſtiliaanen ver-
:ent hadde; hen berigtende / dat ſe voor den op-
ouw der ſterkte ſorge droegen ; dat ſe door alle
niddelen van ſagtigheyd met de inboorlingen des
Lands handelden / en inſgelijks met die van Cu-
a quamen / en dat ſe hem 2 vleſſen met wijn / ten
ienſt der Miſſe / en voor de ſieken ſonden / nade-
naal ſe van geene meer verſien waren.

Cortes na-by Tlaskala, op den 18. van Septem-
er gekoomen / quamen hem 4 der voornaamſte
Heeren des Landſchaps met groote pragt / en de
rootſte toeruſtinge / als ſe konden / te gemoet / van
eele andere groote Heeren / en meer dan 100000

1519. menſchen verſelt. Die van het Landſchap deeden hem verſcheyde onthaalingen aan / alſ d'eerſten te Tezonpontzinco, en de tweede in Atliquetzan, zijnde dit eene ſeer groote plaats / waar hen Piltecutli, verſelt van eene meenigte volks / ontmoeteden. Van daar vertrok Cortes naar Tizatla, eene der voornaamſte plaatſen van den oudſten Xicotencatl, die om ſijnen grooten ouderdom niet te voorſchijn quam. d'Andere Heeren egter trokken hem / om hem 't ontfangen / te gemoet / die Maxiſcatzin, Xitlapopucatzin, Tlevexolotzin, neevens een groot getal andere Heeren waren. De Caſtiliaanen 'er in ſlag-orde aangekoomen zijnde / Xicotencatl de jonge quam Cortes om-armen / gelijk ingevolge mede d'andere Heeren deeden / die hem ſeer vriendelijk ontfingen / en vervoegden ſig dus geſamentlijk naar het verblijf-vertrek / dat voor hem vervaardigt wierd / hem betuygende hunne trouwe / die geduurigljk ten ſijnen dienſt ſoude zijn. De Caſtiliaanen in den grootſten Tempel geplaatſt zijnde / nevens d'Indiaanen hunne bond-genooten / die ſe altoos ſeer geneegen waren / wierden 'er onthaalt / en van alles / wat hen noodig was / voorſien. Eene meenigte volks ſoo binnen / alſ buyten de Stad / lieten ſig ſien / allen alſ op eenen Feeſt-dag uptgedoſt zijnde / die voor de verblijfplaatſe Cortes quamen / maakende veel beweeginge en geduurig danſſende. Sy booden hem veele goude juweelen aan / en geſteentens van grooter waarde / neevens ſeer hoſtelijke kleederen / en tapijten van katoen / met pluymaadje door-weeven / die voor hen ſeer waardig waren / nademaal ſe die weynig hadden. Die van de Stad verbeelden ſig in den aankomſt / dat de paarden en de ruyters gedrogtelijke dingen waren / en dat ſe upt een ſelvig lighaam beſtonden; deſ gaven ſe mede den paarden hun aan-deel in gevogelte / geloovende / dat ſe vleeſch en brood gelijk de menſchen aten. Doch wierden wel haaſt hunnen mis-ſlag gewaar / ontdekkende / dat het onredelijke dieren waren / en dat men ſe niet dan met gras voede; alhoewel ſe eenen

Cortes door de *Tlaskalaanen* ſeer pragtig ingehaalt.

En van een meenigte ontfangen, die hem geſchenken doen.

jerupmen tijd geloofden / dat het woeſte bee- 1519.
waren / die de menſchen verſlonden / en dat
jalven de blanke menſchen ſe bzepdelden /
ulks te verhinderen / en ſe met een pſer gebit
n bek beſtierden; en wanneer ſe de mupl ont-
zelt hadden / vermeenden ſp / dat ſe dan be-
waren om menſchen te verſlinden. Wan-
ſe bzieſchten / ſepden ſe / dat ſp te eeten ep-
/ en dat men ſe dat verſchafte / om ſulks te
eren; derhalven ſp ſe ſulks eerlang ſeer gree-
jk die toe-repkten. Bzeendelingen waren 'er /
behendiglijk quamen / om dit nieuws te be-
uwen / noopt in deeſe Landen geſien / en om
eeten / wat 'er ſig toe-bzoeg; welker menſchen
waren; en die van Tlaskala ſepden hen meer /
'er van was / om het gantſche Land een ver-
ſinge aan te jaagen. Sp ſepden hen / dat ſe Die ſig ver-
den waren / en dat geene menſchelijke krag- beelden, dat
tegens hen beſtand waren; dat ſe te meer ge- de Caſtiliaa-
den / toen men ſe te Tlaskala ſag / als berugt nen Goden
de / het aller wijd upt-geſtrekſte Landſchap te zijn.
eſen / dat dooz ſtrijdbaare en Oozlog-ſugtige
nſchap verbult was.

Om hunne geneegenthepd / die deeſe Land-aard
bz Cortes hadde / te bewijſen / booden ſe hem
er dan 300 ſchoone vzouwen aan / die wel upt- 300 Schoo-
juſt om hem te dienen waren / zijnde anders ne vrouwen
offeringe om ſeekere misdaaden gedoemt / en door de
ben haar ter offeringe aan de Caſtiliaanen ober / Tlaskalaa-
: dus haar ongeluk beklaagden. Cortes wen- nen Cortes
ede haar t' ontfangen / ſeggende / dat de Gods- aangeboo-
nſt der Chriſtenen niet meer dan eene vzouw den.
e-ſtond / en dat hp deg booz al begeerde / dat ſe
hriſtenen wierden. Dog alſoo d' Indiaanen niet
illen gewepgert ſien / wat booz hen goed-gunſtig
ngebooden wozd / ſoo hield men 'er eenigen van
t dienſt van Marina, die in alle aanſpzaaken en
ndelingen geroepen was / en een ſaak van
vot aanſien was / nademaal het een gewoonte
nder d' Indiaanen is / dat eene vzouw van aan-
n veele andere vzouwen tot haaren dienſt en

1519. gevolg heeft. D'Indiaanen ſiende / dat de ſlaaven en andere gevangenen / die men aan de Caſtiliaanen gaf / ſig by hen ſeer wel bevonden / verſtrekten hen vervolgens de vooznaamſte der Stad hunne dogters / op dat ſe haar ſoodanige dappere mannen vooz-teelden. Ten dien eynde / gaf Xicotencatl eene ſijner ſchoonſte dogters aan Pieter d'Alvarado, die Louiſa Techquilvazin genoemt wierd / nademaal ſe in hun huuwelijk geene andere plegtigheyd oeffende / dan alleenlijk / dat ſe daar in bewilligde. Sy noemden Cortes, Calchichiutl, dat ſoo veel als Bevel-hebber van Hooge Agtbaarheyd ſeggen wil / nademaal Calchichiutl een verwe van Eſmeraude beteekent / en d'Eſmeraude onder deeſen volken ſeer geagt is. Pieter d'Alvares wierd dooz hen de Son geheeten; nademaal hy blank was / en wit hayz hadde; en hier dooz by de Tlaskalaanen ſeer bemint zijnde / ſepden ſe hy de Son te weeſen.

Ondertuſſen / dat ſig dit alles toedzoeg / en Cortes noopt ledig was / ondersogt hy bysonderlijk de kragten / en andere ſaaken / den ſtaat en 't 't Keyſer-rijk van Motezuma betreffende / en wegens de vyandſchap / die dit Landſchap tegens hem voede. Hy verbood mede aan ſijn volk / niets te neemen / dan 't geene hen gegeeven wierd / en aldus genooten de Caſtiliaanen van d'inwoonders veelerlep geneugtens en vlepingen; ſoo dat ſy nevens d' Indiaanen, die by hen waren / ſeer ingetoogen leefden / en gingen ſig niet te buyten / in 't geene Cortes hen had voorgeſchreeven / die hen ſeer geregeld in krijgs-tugt hield / waar dooz het byquam / dat 'er geene reden van klagten vielen.

Het Landſchap *Tlaskala* beſchreeven.

Vermits nu dit Landſchap ſeer veel heeft ingebzagt / om het magtig Keyſer-rijk van Mexico, onder de beheerſchinge van de Kroon van Caſtilje en Leon te doen vallen / ſal het niet on-eygen weeſen / om 'er pets van in 't bysonder te handelen: het heeft eenen omtrek van 50 mijlen / die d'Indiaanen dooz eene verpooſinge ter andere bereeknen; als mede dooz Sons / of Maans loop na-

ſpeu-

n; en wanneer men hen vraagt / in welker 1519.
ien in ſoodanige plaats komt / antwoorden
anneer de Son daar ter plaatſe weeſen ſal /
ide met de hand naar den Hemel; en dus
ſe hunne dag-reyſen / by ſoodanige Son- of
ngs-loopen / reekenende door de volkoomene
n / van des Sons onder- tot der ſelver op-
. Deeſe Stad Tlaskala was in een ſeer ſter- Deſſelfs oorſprong aangemerkt.
aats geleegen / en ſulks ter twintigſte graad /
i ſeer hooge bergen / en groote ſpitſe rotſen /
waar ſe de naam Tlaskala voerde / dat een
arlijke plaatſe beteekenen wil / tot dat in ge-
: van tijd / deeſe naam verandert is / en men
Tlaskallan genoemt heeft / dat voorraad van
d te ſeggen is / van weegen dat dit Land
vrugtbaar in Maiz, peul-vrugten / en andere
odigheeden ten leeven bevonden word; en ge-
het aller-weegen van bergen vervult is / ſoo
pt 'er ook een meenigte waters / en vogt / dat
den oegſt ſeer overvloedig maakt; en indien
gebiel / dat 'er in eenige jaaren ſchaarsheyd
ontrent vooz-biel / ſoo gebeurde het / dat 'er een
te op volgde. Die d'eerſte grond-legginge dee-
Stad ſoo lepden / hebben die met voordagt
eeſer plaatſe aangeleyt / om door ſig ſelve ge-
it te zijn / ſig tegens haare vpanden te ver-
nigen; en in navolginge van deeſe / zijn insge-
s alle andere gehugten van dit Landſchap op
heevene plaatſe gebouwt / die by gevolge houd

Upt deeſe verheevene plaats van Xicotencatl
ſpruyt eene ſchakeling van bergen / die den
vang van 't Ooſter-deel neemen / en ten Weſ-
ſig vervolgen / maakende dus eene Land-ſtreek /
ſig uytbreyd / in 't midden van welken de Ri-
r Zahuatl vloept / die in in ſeekere tijd upt haa-
i oorſprong af-vliet / en ſoodanig neder-ſtort /
t ſe hupſen en graan-gewaſſen met ſig ſleept;
naar het Noorder-gedeelte / in de ſelve Land-
reek is het gehugte Ocotevilco geleegen / dat
erſte plaats was / waar ſig de Caſtiliaanen ter

neder-

1519. neder-ſloegen / om vervolgens dooꝛ Maxiſcatzin eenigen onderſtand t' erlangen / zijnde hunnen voornaamſten vziend; en eene der 4 beſtierders deeſes Landſchaps / en Heere van dit gehugte. Sedert dat dit Landſchap dooꝛ een ſtaat-kundig beſtier / met bewilliginge van de Regeering / bevꝛeedigt wierd / begaven ſe ſig in de vlaktens / om die te bevolken / bouwende de hupſen langs den Gever van Zahuatl, dat water der ſchurftheyd betreeknen wil / nademaal de kinderen / die ſig in deeſe Rivier baden / ſchurft wierden; en ingevolge van tijd wierd het gehugte naar de wijſe / als men in Caſtilje bouwt / uptgebꝛeyd. Dit gehugte was dan in 4 wijken / na-bp den anderen geleegen / afgedeelt / en on-geoꝛdent tegens de gewoonte der Caſtiliaanen, ter rupmte van een ſteen-woꝛp veele hupſen bp-een gevoegt / en tuſſen de ſelve veele klepne / enge en kromme ſtraaten / met een menigte winkels en upt-gangen. De hupſen waren 'er van ſteen en moꝛtel / met kep-ſteenen dooꝛ-mengt / gebouwt / dooꝛ timmer-werk verder opgeſteeden / en met aarde beſtreeken. Yeder maakte ſe / ten beſten bp konde / niet hoog / maar laag op-gebouwt; hebbende ſeer bꝛeede ſolderingen. Geene deuren nog venſters vond men 'er / maar ſp bedienden ſig van matten / van ſeeker riet gewꝛogt / die ſp vooꝛ d' openingen ſtelden / en weder weg namen / naar 't hen goed dagt / alwaar ſe ook kopere en goude ſchellen hingen / of van een ander metaal / en gebꝛupkten 'er mede Zee-ſchelpen / die gerugt maakten / in die te openen / of weder toe te ſlupten / al-hoe-wel ſe reeds op de wijſe der Caſtiliaanen begonden te bouwen.

Het meeren-deel van dit Landſchap was bevolkt / nademaal men ſig toen upt de Stad begaf / en ging om andere ſeer groote gehugtens te ſtigten / op de wijſe van vooꝛ-ſteeden aan-gelegt / die ſig tot omtrent 2 / of 3 mijlen upt-ſtrekkende / en al-hoe-wel deeſe gehugtens bupten den omtrek van de Stad geſtigt wierden / had egter yeder woning ſijne erven rond-om ſig. Sulks dat men 'er is vooꝛ-

leeden / of gehugten vond / die alle geſaa- 1519.
lijk Tlaskala genoemt waren / die van meer
ſoooo hups-geſinnen bewoond wierden.
: gantſche Landſchap wierd dooꝛ eenen an- Hoe de
Land-aard omringt / die onderdaanen van Tlaskalaanen
koning van Mexico waren / en 't waren reeds eerſtelijk
ıren / dat ſe tegens de Tlaskalaanen geooꝛ- aan 't be-
adden / en hen van allerweegen belegert hiel- ſtier deeſes
Landſchap
geraakt
zijn.

Die hen nu omringden / waren de Tepea-
ɔs, Tomiciaques, Choluleques, Huexocin-
Tetzeocas, Acolitucaques, Zacatecas en Ul-
ɜ. De Tlaskalaanen verdꝛeeven hen upt de
ɔen van Ulmecas en Zacatecas, en bleeven'er
er van. Sy noemden ſig eerſtelijk Chichime-
ɔervolgens het gebergte bevolkt hebbende van
ticpaque, voerden ſe de naam van Texcal-
:, en ſedert Texcala, en epndelijk Tlaskala,
p hunne grens-paalen wilden af-baaken / om
boen kennen / niet willende / die onder eenig
ng / of Bevel-hebber geſtelt ſien / ſoo bedie-
p ſig van eenen Burgerlijken Oꝛlog onder
en maaken tegens hunne vooꝛnaamſte be-
ers eenen opſtand; volgens den naat-pver / die
ɔen Geeſt beſit; ſulks dat deeſe Barbaaren gee-
berheerinde dulden konnen / en voeren dooꝛ
ıddel eenen wꝛeeden Burgerlijken Oꝛlog /
p in Bꝛoeders tegens Bꝛoeders / en Vaders
ıs kinderen ſeer bloedig ſtrijden.
eeſe Inlandſe Oꝛloogen ontruſten ſoodanig
ɔoꝛnaamſte der ſtad / dat ſy hunnen toevlugt /
ɜe van Tezcuco, en andere plaatſen namen /
ɔaren reeds ſeer in Tlaskala geperſt / al-hoe-
ſy ſig dooꝛ goede Beſchanſinge verſterkt had-

Dooꝛ deeſe verſterkinge / bꝛeyden dan de
kalaanen hun gebied meer upt / en beſtook-
ɜinne vpanden / wien om hulpe bp Matza-
ıa verſogten / die toen Koning van Mexico
t. Matzalintzin liet dan de Tlaskalaanen wee-
dat / ſchoon hy hunne vpanden belooft hadde /
ns hen te ondersteunen / hy ſulks niet doen ſou-
onder beding / dat ſe mede geen ongelijk aan

de

1519. de Mexicaanen deeden. De Tlaskalaanen bedankten des deesen Koning van Mexico, en weder-keerende tot hoor hunne Offer-plaatsen en Afgodstempels / dien sy gemeenelijk hoor hunne Goden maakten / verfogten se met traanen / vasten en offerhande / hunne hulpe te erlangen. Ondertussen het Heyr der vpanden / (waar van de voornaamsten de volkeren van Huexocingo waren) was in slag-orde gestelt; begonnen sy het gebergte van Tlaskala te beklimmen / midlerwijl die van Tlaskala vaardig waren den uptval te doen. Sy namen eenen Huexocingo gevangen / wien se eerlang aan hunnen Af-god Camaxtle op-offerden. Naamwelijks had deesen den Geest gegeeven / en dat sy hem gevilt hadden / of eene was 'er / die sig met deesen huyd kleede / steepende des selfs ingewanden / en vertoonde sig voor den Af-god / alwaar de Paapen baden / en de overwinninge verfogten. Deesen Held-slag wierd seer bloedig / en stond lange twijffelagtig / want se dreeven elkanderen in gevaarelijke engtens. Ter selver tijd geraakten de Mexicaanen op eenen berg / hooger dan de anderen geleegen / van waar sy sagen / wat 'er sy toedroeg / en na dat alles beslegt was gewonden / keerden se weder tot hen. Deesen Oorlog geëndigt zijnde; wierden deese Chichimecas van Tlaskala gevreest door 't gantse Land / weshalven alle de voornaamste Culuas en Mexicaanen gesamentlijk Vreede maakten / die lange van duur was / en midlerwijl waren se met het bouwen van de hugten beesig / en het verdeelen der Landen en Landschappen / in hunne Grensen / en Grenschepdingen te maaken. Eyndelijk de Tlaskalanen in Vreede leevende / begon het geheele Landschap sig seer te bevolken / en Culhuacutli, die voor eenig Heer erkend wierd / verdeelde met sijn Broeder Teyohualminqui alle de Landen / die hy besat / en begaf sig met sijn volk in 't Gebied van Ocutecculco. Deese nu lieten de regeering aan 2 hunner kinderen na / welker eene / al-hoewel dapper / in sijnen onderdom soodanig een Ty-

1519.

...wierd / dat sijne onderdaanen / hem waars ge-
...ven / eenen samen-sweering maakten / en hem
...agten / nevens heel sijnen maagschap en
...den / en bleeven 'er 2 kinderen van overig /
...door 2 vrouwen van Staat gered wierden /
...t van Maxiscatzin, een groot vriend der Ca-
...anen, ontsprooten was. De andere Heeren
Tlaskala waren mede van anderen afkomst.
...de dood van Culhuacutli, begon men de stad
...eg selfs onderhoorigheeden / op de wijse van
Gemeene-best bestiert te worden. In Tlaskala
...k men de Mexicaanse taal. Nog sprak men
eenen andere / die sy Otomitica noemden / af-
...istig van eenen Land-aard / die tegens de Vo-
...jen van Mexico opstonden / welke de Tlaska-
...len, als keen-lieden / ontfingen / en hen de Lan-
...te bebouwen gaven / en om se te bevolken / on-
...beding / dat se de Grensen tegen de Mexicaa-
...en Culuas bewaaren souden. Deesen nu zijn
...tomies, op wien de Tlaskalaanen in den be-
...ne de schult leyden / toen se de wapenen tegens
...rtes opnamen. Deese zijn een onbermoeyd volk /
...groote Land-bouwers / insgelijks Afgoden-die-
...ars / waarsagtige menschen / en seer woest en
...baart in regelen van Staats-bestier ; en daar
...seer plomp / om de gevoelens des Christelijken
...loofs te omhelsen / bonkaards / en die de af-
...ondeerde plaatsen beminnen / ontvliedende den
...lgang van eerlijke lieden ; gantsch wederstree-
...nde de volkeren van Mexico, die seer sagt en
...ndelbaar / als ook Staat-kundig zijn. Deese
...omies waren voormaals Heeren en Besitters
...er deeser Landen / en genooten 'er lange de be-
...ninge af ; dog wegens hunnen oorsprong heeft
...en nooyt de sekerheyd vernoomen / nademaal
...soodanige Barbaaren zijn / dat se van sig selven
...ine reedenen hier af wisten te geeven. Sy zijn
...ut-moedig / woest en egter dapper in den Oor-
...g / als mede groote jaagers.

Hun Landschap, als een gemeene-best bestierd.

Om dan niets van de bysonderheeden van Tlas-
...la ter sijde te stellen / verantw se de voornaamste

De gematigdheyd en hoedagrond-

1519. grond-legginge / in de overheeringe der Caſtiliaanen in Nieuw-Spanje, gelegt heeft: ſoo ſeggen wy; dat 'er de lugt van ſoodanig eene gematigtheyd is / dat 'er de inboozlingen gemeenelijk naakt gaan; en die 'er ſig kleeden / dzaagen ſoo 's Somers / als Winters een ſelvig kleed. Een andere gemaatigtheyd / en die friſſer is / is 'er in 't Noozder-gedeelte / na dat men ſeer hooge bergen gepaſſeert is / welker weg niet meer / dan 4 mijlen in de bzeete / en 10 in de langte begrijpt. Dit Geweſt is genoegſaam bzugtbaar; boozt-bzengende veel Maiz, queên / perſiken van Caſtilje, en andere bzugten des Lands. Des ſelfs lengte van 't Weſten ter Sonnen-ondergang / begrijpt groote Gehugten in ſig. Na dat men de vlakteng deeſes Lands gepaſſeert is / vind men eene harder gematigtheyd in ſeekere gebergteng en boſſen / die ſig naar 't Noozden ſtrekken / en als eene aan-een-ſchakelinge van bergen uptmaaken / die ſig dooz de Gzeng-ſcheydinge der Tlaskalaanen verſpzeyden / en hooger dan van geheel Nieuw-Spanje zijn. De gemeenſte gedagten zijn / dat dit gebergte ſig dooz de gantſe Nieuwe-wereld ſtrekt / nademaal men tot nog toe des ſelfs eynde niet gevonden heeft. De bzeete deeſer gebergteng is omtrent 8 mijlen / waar ſe ſeer ſpits zijn / en op eenige plaatſen ontoegankelijk / en wozden mede onbewoonbaar gevonden. De lugt is 'er ſoodanig regenagtig en koud / dat men 'er in de 12 maanden des jaars / naauweliijks 3 maanden bequaam weder heeft; nademaal alle de overige tijd het 'er niet dan geduurig regent / en 'er de Son ſeer ſelden haare ſtraalen laat ſien. Sulks dan dat deeſe bergen de koude met de gemaatigde Landen deelende / en gepaſſeert hebbende deeſe 8 mijlen dooz de ſelven / men afdaalt naar het Noozder-gedeelte / tot aan Zee / in een Geweſt / dat veel warmer is. En om weder tot de andere verdeelinge te koomen / die deeſe bergen / waar van wy handelen / maaken / het Land begint 'er friſs / goed en geſond te zijn; van waar de wateren ten Zupden vlieten / en namen ook haaren oozſpzong van daar.

nigheyd van *Tlaskala* beſchreeven.

Alle

Alle deese bergen zijn vol van bosschaadjes / en wilderniſſen / die van Leeuwen / Tijgers / Wolven en woeste Honden vervult zijn / en seer gevaarlijk voor 't groot en klein Vee. Nog zijn 'er andere beesten / ons onbekend / als Adders / groote en kleine Slangen. Insgelijks veel wild gedierte / als Herten / en anderen van die natuur. Veelerlei vogelen zijn 'er / die dikmaals by troupen vliegen / en in soodanig eene meenigte / dat se de lugt als bedekken / die / na dat men 'er van ooz deelen kan / alle van 't Noozden koomen. Daar zijn mede veele Papegaapen / en wilde Katten / Maters / Apen en andere diergelijke beesten. Men siet 'er genoegsaame teekenen van silver-mijnen / nademaal men 'er veel metaal vind / in ader ten van silver. Insgelijks wozd 'er ook alluin gevonden / als mede kooper-root / of vitriool. De meeste bosschaadjes en wilderniſſen zijn op de gebergtens / waar in pijn / epke / denne / eedze en andere boomen wassen / waar uyt men seekere gommen trekt / waar van men sig bedient / om reuk-werken van te maaken / en andere / waar van men een deeg / met verschepdene bloemen doozmengt / berepd. Men vergadert 'er mede manna in veele plaatsen / die egter niet seer soet is; doch die dient om den afgang te maaken / en de verswakte maag te versterken. 't Is eene seldsaame saak te sien / dat 'er in dit gebergte seer aangenaame gehugten zijn / en die genoegsaam alle benoodigthepd om te leeven hebben / schoon se in 't midden deeser 2 engtens geleegen zijn; gemerkt se deel-wijs / ter eene zijde de warme / en ter andere zijde de koude Landen geleegen zijn / en dat 'er het volk boven op de selve woond. 1519.

Welkers gebergte en bosschen veel wild gedierte heeft.

Dit gebergte van Tlaskala is dooz de inwoonders dier plaats genoemt; 't Blaauw Voor-gebergte, nademaal het groot is / en eene seldsaame strekkinge heeft. Rond-om deesen berg is 'er eene andere / seer schoon / en vervult van groote / en seer dikke boomen / uytgesondert den top / die seer pits is / en dooz 't meeren-deel des jaars met

Byſonderheeden van 't Landschap *Tlaskala*.

1719. ſneeuw bedekt / en gelijk deeſe boomen afgeſondert zijn / ſoo vertoont ſig deeſen top / als eene rots van blaauwe verwe / en ſoo volmaaktelijk ſchoon / dat 'er geen menſchelijk vernuft pets ſchoonder van ſou konnen bedenken; want de Natuur heeft 'er haar opperſte volmaaktheyd aan te koſten gelegt. Deeſe nu is het gebergte van Tlaskala, nademaal het meeren-deel in dit Landſchap geleegen is. Het heeft 18 mijlen in den omtrek / en is ſeer vervult van woeſte beeſten / als mede van hoornbeeſten / die de Caſtiliaanen 'er over gevoert hebben / en die ſig gewent hebben / in dit gebergte te leeven.

Uyt dit gebergte ontſtaan de vogtigheeden / Lakken en moeraſſen van Tlaskala. Ook eenige fonteynen van ſeer goed water. In de regen-tijden / die van April tot October duuren / zijn de poelen / die op de hoogte van het gebergte zijn / toegevroofen / en ontſtaan inſgelijks dan onweeder en weer-ligten. Het heeft 6 mijlen in de lengte. In dit Landſchap zijn veele baden voor de ſieken. In de Rivieren heeft men geene vis / mogelijk dat ſulks door den ſnellen loop ontſtaat / die van de hoogte afvloeyd / en de hooge vallen / die de wateren doen. Een Lac is 'er / dat ſeer diep is / welkers water ſoet / hebbende wel ander-half mijl in den omtrek / dat na-by Topojanco geleegen is / alwaar men ook geen meerder vis heeft; maar wel eene ſoort van ſwarte hagediſſen / welker grootſte geene voet langte hebben / die ſeer geſond en geagt te eeten zijn. Dit Lac is ſeer vermaakelijk; alle deg ſelfs oevers zijn door Indiaanen bewoont / die hunne landerpen na-by geleegen hebben / en tuynen van vrugt-boomen vervult / en waar ook de Conchenjilje gevonden word. In Tlaskala verſamelt men jaarlijks / voor meer dan 200000 duikaaten van deeſe graantjes / waar door d' Indiaanen aanvangelijk wepnig agtinge hadden / tot dat de Caſtiliaanen hen die kundig maakten. Dit Lac verſchaft hen nog ſeer veel vleſen / waar van ſe groote en dikke matten maaken; want ſe ſig

Conchenilje in dit Geweſt.

van

van geene andere bedden bedienen. Nog wzog- 1519.
ten ſy 'er anderen / die dunder zijn / dien ſe te-
gens de muuren in plaats van tapijten gebzuy-
ken / en om op de vloer te ſpzeyden. Alſoo dit
water ſeer duf-agtig is / ſoo kan men 'er met gee-
ne van hout gemaakte Canoës op vaaren; weg-
halven d' Indiaanen vaartuygen van deeſe vieſen
maaken / ter groote van een man / die ſy aan-een
vlegten / en veele / gelijk ſtammen van boomen /
by-een binden / en bedienen ſig dus om het Lac te
bevaaren.

Veele vogelen onthouden ſig hier / als groote
ganſen / end-vogels en andere van verſchepdene
ſoozten / die de bewoonders van dit Lac met ſtrik-
ken vangen. Nu ſtaat ons nog overig van den
Gods-dienſt / en de Zeeden / of Gewoonteng der
Tlaskalaanen te handelen / en van andere byſon-
derheeden / die waardig te verhaalen zijn / waar
van wy vervolgens ſullen ſpreeken.

Na dat Ferdinand Cortes in de ſtad gekoomen /
en aldus ontfangen was / gelijk wy hier vooren
verhaalt hebben / ſoo vertrok hy / op 't verſoek van
Maxiſcatzin, naar ſijn verblijf / dat de plaats van
Ocuteculco was / om des hem te behaagen / al-
waar men toen eenige dagen / van het gezaay
markt hield / en daar ſig meer dan 60000 per-
ſoonen bevonden / om hunne waaren te koopen /
en te verkoopen; want men bediende ſig niet Geene
van eenigen munt / dan van Cacao, waar van munt in
elders meer gehandelt ſal wozden. Men bzagt *Tlaskala* dan
'er alles / wat noodig ten leeven was / als mede *Cacao.*
van ter bouw-ſtoffe dienende. Daar waren goud-
ſmeeden / plumm-berepders / wond-heelders en pot-
te-bakkers met vaten / om ſig te baden / ſoo wel
als in Caſtilje en elders gemaakt. De 4 Heeren / *Cortes* ver-
die het Landſchap beſtierden / verſelt met eenige ſogt, ſijn
der voornaamſte van de ſtad / gingen verders Cor- voornee-
tes beſoeken / en ſeyden hem: Wy verſoeken u men te o-
ſeer vriendelijk, Dapperen Bevel-hebber en eenige penbaaren.
Heere der blanke en gebaarde mannen, nu wy u
allen voor Broeders en onſe waare vrienden hou-

1519. den, en ſelfs voor onſe kinderen agten, dat gy ons verklaard door eene waare open-hartigheyd, en ſonder eenige ontveynſinge, wat u voorneemen zy; nademaal gy met ons eenen Vreede aangegaan hebt, en dat gy ons door onverbreekelijke woorden belooft hebt, dat gy ons altoos voor uwe waare vrienden houden ſult, ſeg ons nu ſonder eenig verdigtſel, of gy waaragtige Soonen van God zijt, en of gy als anderen voor onſterffelijke menſchen gehouden moet worden, en van welker deelen der Wereld gy gekoomen zijt; waar gy van voorneemen zijt te gaan; wat gy voor hebt; welke weg gy genoomen hebt, en of gy uyt den Hemel nedergedaalt zijt. Verklaart ons dit, nademaal wy deeſe voldoeninge van u begeeren, op dat gy ons, welker ſaake gy ſoud willen onderneemen, als-dan bereyd vinden ſult, om u ten byſtand te weeſen. Indien gy verder begeert voort te trekken, wy ſullen u geleyden; en u den leef-togt verſchaffen; of ſoo gy by ons blijven wilt, verkieſt dan de beſte gelegentheyd, en wy ſullen u de Landen verſtrekken, en u ter bouwinge van huyſen behulpſaam zijn. Of ſoo gy ons by geval eenig Geſantſchap der Goden ſend, dat ſeer hoog geagt by ons ſal weeſen, welker ſaake dat gy ons van hunnent wegen ſegt, ſullen wy na-koomen van die te volvoeren. Segt ons dan uwe begeerte, nademaal gy de onſe weet; want de pligt van Edelmoedige Heeren, is om ſig tegens hunne vrienden te openbaaren, en met hen getrouwelijk te handelen, ſelfs met de vyanden.

Sijn antwoord des aangaande.

Ferdinand Cortes ſepde hen door 't middel van Marina, en d'Aguilar ſijne vertaalders: Edelmoedige Heeren! uwe vrymoedigheyd, en uwen goeden wille komt my prijſſelijk voor. 't Schijnt wel, dat uwe Hoogheeden niet weynig naauwkeurig zijt, nademaal gy weeten wilt, wie wy zijn. Wy koomen uyt ſeekere ſeer verre geleegene Geweſten, voor ſoo veel 'er in de Wereld geleegen zijn: Wy zijn onderdaanen van den Koning

ning van *Caſtilje*, *Karel* van *Ooſtenrijk*, eenen ſeer magtigen Vorſt, die ons u te beſoeken geſonden heeft, en om u de benoodigtheyd, als gy wegens het geloove, en de tijdelijke kragten hebt, te doen kundig worden; dat gy door ons verneemen ſoud, dat 'er niet dan eenen eenigen God was, en dat alle anderen valſche, onbeweeglijke, en ſonder waarde nog beſtaanlijkheyd zijn. 't Is derhalven dan, dat wy gekoomen zijn, om u beeter te onderrigten, en u eene veel beeter, waaragtiger, klaarder en volmaakter Wet te geeven, dan de afſchuuwelijke wreedheeden, dien gy altoos bedreeven hebt, en tot dus verre geoeffent, en ik verklaare u, dat na dit leeven, een eeuwig leeven koomen ſal, waar van u de waarheyd, door Godlijke Leeraars geleert, en onderweeſen ſal worden, op dat gy volmaaktelijk in de verborgentheeden des *Chriſtelijken* Geloofs onderregt zijt, welke Leeraars den Grooten Vorſt, die my geſonden heeft, u in weynig tijds verſchaffen ſal. En ten dien eynde, verſoeke ik u, dat gy niet voor quaad duyden wilt, dat wy deeſe Afgoden, die u verblinden, verbreeken ſullen. Sie daar de voornaamſte reeden, die ons voert, om ingevolge *Motezuma* eenen bloedigen Oorlog aan te doen, waar door gy wel ervaaren ſult, dat mijne vriendſchap beſtendig zy. Dog ik wenſchte wel, Edelmoedige Heeren! dat gy boven alles mijne Heylige Gods-dienſt volgen wilde, beſtaande in den geloove van den waaragtigen God, onſen Heere *Jeſus Chriſtus*, en dat gy ſoud willen met het Water van den Heyligen Geeſt gedoopt zijn; nademaal gy van uwe ſonden gewaſſen zijnde, ik ſeer verſeekert ben, dat gy my des te meer beminnen ſult, en dat door eene ſoo verheevene band, onſe vriendſchap voor altoos beveſtigt zijn ſal, en wy u *Chriſtenen*, als die van de onſen noemen ſullen, dit is de eerwaardigſte tijtel, dien wy voeren, nademaal die van den Soone Gods, onſen Heere *Jeſus Chriſtus* afkomſtig is; en wanneer de 1519.

1519. afſchuuwelijke gewoontens, dien gy voert, op-houden ſullen, in 't vervolgen deeſer daaden, die u door middel van den vyand des menſchelijken geſlagts doen daar toe aan-porren. Stelt dan in vergeetenheyd deeſe afſchuuwelijkheeden, en verſtoort den naam en gedagteniſſe der Afgoderye, en ſtaat af van 't eeten van menſchen-vleeſch, als zijnde eene daad, de natuurlijke Wetten weder-ſtreevende, en die de woeſte beeſten ſelfs tegen zy. Na dat ik dus mijn harte ontdekt hebbe, noodſaakt u volk dan, om te doen, wat ik geſegt hebbe, en wy ſullen u als-dan in den ſchoot der *Roomſche* Kerke, onſe Moeder, in-lijven. En weet, dat wy geene Goden, maar ſterffelijke menſchen, gelijk gy, zijn; dog met dit onderſcheyd, dat gy d' Afgoden dient, en wy den waaragtigen God eere bewijſen.

Niet weynig waren de Tlaskalaanen over deeſe redenen verwondert / en meenig-maal herhaalden ſe met groote teederheyd: O Manhaftige Bevel-hebber! en ſeer gevreeſde van alle menſchen, dien wy oovt geſien hebben, waarom wilt gy de gedagteniſſe onſer Goden verdelgen? veele ſchijnreedenen zijn 'er, dat gy ons bedriegen wilt, ons dietz maakende, dat gy niet uyt den Hemel gedaald zijt, om de menſchen te herſtellen; verklaar u gelijk wy, en gedoogt niet, dat wy verleyd worden, als wy zijn, wy ſouden in grooter quaad vervallen, als deeſe, waar in men ons agt te zijn. Nademaal indien de ſaak ſoodanig is, als gy ſe ons vertoont, dat men geene dan eenen eenigen God heeft, dien gy ons belijden wilt; de anderen dien wy af-beelden en dienen, zijn Oorlogs-helden, die door hunne Held-haftige daaden Hemel-waarts geklommen zijn, waar ly in eeuwige ruſte leeven; even gelijk, als uwe anderen, die als Goden zijn, ſchoon de uwe hier beneeden bleeven, en dat gy weder-gekeert zijnde, van waar gy quaamt, gy ons door uwe Godlijke kragt ſenden ſoud, wat ons noodig zijn ſal, ſulks wy uwe beelden eeren moogen.

Der *Tlaskalaanen* antwoord, wegens wat *Cortes* hen van den Gods-dienſt ſegt.

Al-

lſoo wy nu niet weeten, doorlugte *Caſtiliaanen*! 1519.
vaar uyt den haat, dien gy tegens hen hebt, ont-
aat, om ons te noodſaaken hen te verlaaten, en
at wy gelooven ſouden in deeſe, dien gy eert,
p dat wy allen eenig ſouden zijn, en *Chriſtenen*
enoemt worden. En ten dien opzigte wil men,
at wy bewilligen, dat gy onſe Goden verwoeſt,
ien wy ſedert ſoo lange ge-eert hebben, en ge-
oogen, dat gy hen beleediginge doet. Het ſchijnt,
ls of men onſen moed veragte, willende eene ſoo
ewigtige ſaake onderſtaan. Indien gy dit vol-
oerde, ſouden ſe weder, om hunne ſaak te ver-
eedigen, op de wereld koomen: en voor ons ſel-
en, wanneer wy dit betragten, ten minſten ſou-
len ſe ons hongers-nooden, peſten, en andere on-
evallen toe-ſenden, als aan de vervloekten ge-
chied. De Son en Maan ſouden ſig bedroeven,
n ons haar ſchijnſel en ligt ontrekken. Geeft agt
lan, Heeren! voor dat gy dit onder-neemen wilt,
uyt vreeſe, dat u geen quaad weder-vaare; nade-
naal wy door ervaarentheyd agten, dat, wanneer
emand door mis-drijf deeſe overblijffelen ſchend,
ver hem donder en blixem valle. Maar wat dee-
e Goden raakt, ter zijde ſtellende het overige,
lat is, om tegens die van *Culua* aan te gaan, dit
gten wy niet ſoo veel, nog om u te vriend te
ebben, nog om eenigen Heer t' erkennen, wie het
y, die u ſend. Beſchouwt, wat gy van ons anders
oodig hebt, wy ſullen u verſchaffen, wat gy be-
eert, en deeſe uwe vriendſchap tot in eeuwig-
eyd onderhouden. Dit ſegge ik u in den naame
an ons allen, als den magtigen *Maniſcatzin* zijnde.

Cortes antwoorde hen: ik erkenne wel, waar- *Cortes* houd
le vrienden, de geneegentheyd, dien gy voor my aan, hun
ebt; maar om u met een woord te ſeggen, ik Goden-
oude de beheerſchinge deeſes gantſchen Lands dienſt te
eel minder agten, dan uwe ſaligheyd, nademaal verlaaten.
y uyt de dwaalinge, waar in gy leeft, getrokken
ijnde, en u aan myne zijde over-gebragt hebben,
le, my niets ontbeeren kon. Alhoo het een ſeer

1519. harde ſaak zijn ſoude, dat een *Chriſten*, als ik ben, en die den waaren God diene, ik my vereenigen ſou met volkeren, die eenen ydelen Godheyd eerden; en verbeeld u mede niet, dat ſe u eenig quaad verwekken, of toe-voegen konnen, gelijk gy my dietz maaken wil, dat ik u des verſeekere, want ſe geene Goden zijn, en hebben ook geene magt; gelijkerwijs gy mijne getrouwe vrienden zijt, ſoo bidde ik u, dat gy dit uyt uwe gedagten wiſcht; nademaal het een ſaake deerniſſe waardig zy, dat van ſoodanige goede menſchen, als gy zijt, gy u ſoodanige afſchuuwelijkheeden onderwerpen ſoud. Zijt niet ongelooflijk in de waarheyd, en verlaat uwe tegen-ſtreevinge; maakt u kinderen van *Jeſus Chriſtus*, hy ſal u ſijne gaaven inſtorten, en het ligt van een beter verſtand geeven, dat ik u niet wel uytdrukken kan. Deeſe Heeren / met alle hun gevolg / bleeven een tijd lang als verſtomt / ſonder te konnen ſpreeken / nog antwoorden; en op 't berigt van vader Bartholomeus d'Olmedo, en eenige Bevelhebbers beſloot Cortes, om hen niet meer voor het tegenwoordige aan te perſſen / al-hoe-wel ſe belooft hadden / van voortaan geen menſchen-vleeſch te ſullen eeten. Maar niet tegenſtaande dit alles / waar van ſe met hem over-een gekoomen waren / ſieten ſe niet naa / om weder tot hunne afſchuuwelijkheeden te vervallen / ſoo haast als Cortes hen verlaaten had.

Ondertuſſen / dat dit alles voor-viel / wierd de Geeſt Gods in eenige van Tlaskala werkelijk; ſulks ſommigen den raad van Cortes volgden. Dog wederom anderen waren 'er / die tot hen ſeyden: dat, nademaal ſe hem hun hert gegeeven hadden, als het voornaamſte deel, ſy hen verſogten, van niet te gedoogen, dat men eenige reeden gaf, om hunne Goden te bedroeven; en dat men des geenen onluſt onder de volke verwekte, aan wien het noodig was, om een ſaak van ſoo grooten aangeleegentheyd mede te deelen. Cortes, die beſlooten had / hen niet meer over dit onder-

werp

ep laſtig te vallen / ſepde hen: dat hy hen 1519.
eeraars van de *Catholijken* Gods-dienſt verſchaf-
n ſou, die hen byſonderlijker hunne verblind-
yd ſouden doen ſien, en die hy hoopte, dat ſe
n veel ligt geeven ſouden, om te koomen tot
n volſtrekten wil, waar naa hy wenſchte; dog
t hy hen ten minſten verſogt, dat hy in den
empel, die ſe hem tot ſijn verblijf verſtrekt had-
n, een Kapel deed opregten, waar in hy den
aaren God offeren kon; Sy bewilligden hem Laat in den
n verſoek / en deed 'er dan eene Kapel houwen / voornaam-
aar in men de Miſ bediende; veele der Tlaskalaa- ſten Tem-
n begaven ſig derwaarts / waar onder de voor- pel van
aamſten der Stad waren / en betragten de wijſe *Tlaskala* de
an bidden der Chriſtenen met verwonderlijke aan- Miſſe doen.
agt; ſelfs waren 'er eenige / die ſig gewilliglijk tot
: Caſtilliaanen begaven / en by hen bleeven; Ma-
ſcatzin was eene der geenen / die ſig te meer in
: vriendſchap met Cortes inwikkelde / en verliet
oopt ſijne zijde; en hy wenſchte wel / dat God
em het harte geraakt hadde. Cortes ſig van deeſe
leegenthepd dienende / deed met ſijne bewilligingе
n krups verwaardigen / en het ter midden van
en voornaamſten Tempel ſtellen. Anderen ſeg-
en / dat hy 'er nog een in een andere plaats deed
pregten; dog dit is waar / dat dit krups ſeer
oopt was.

Nu ſal 't mede niet ongevoegelijk weeſen / van de Gewoon-
legtigheeden deeſes Land-aards / en van hunne tens en
ewoontens te handelen / als mede van hunne plegtighee-
aat-kunde / voor dat wy verder gaan. Wy ſullen den der
an ſeggen / dat deeſe menſchen / die ſoodanige be- *Tlaskalaa-*
verkers des Heydendoms waren / eenige in-geе- *nen.*
inge van eenen eenigen God hadden / die over
lle andere Goden heerſchte / en dat die van eeu-
igheyd was. Sy geloofden / dat 'er eene ſtraffe
oor de quaad-doenders berepd was; dat 'er En-
elen waren / en nieuwe Hemelen gevonden wier-
en; dog ſy konden ſig niet verbeelden / dat de
ereld rond / maar wel dat ſe plat was. Sy
eloofden / dat de Son en Maan ſliepen / wanneer

1519. ſe ten eynde van haaren loop gekoomen waren; dat ſe man en vrouw waren / en dat de Starren hen gehoorſaamden. Sy noemden het vuur de God des ouderdoms / nademaal sy 't ſeer oud verbeelden te zijn. Sy gevoelden / dat de wereld niet geſchapen was / maar dat ſe by geval van ſelfs was voort-gekoomen / nog dat de Hemelen mede niet geſchapen waren / en dat ſe geen begin hadden. Sy hadden geene kenniſſe van de 4 hoofd-ſtoffen / nog van der ſelver bewerkingen / en dingen / dat de wereld twee-maal een eynde genoomen had; als eens door den Vund-vloed en onweders; dat d'aarde toen om en om gewurpen was / en dat die geenen / ten dien tijde leevende / Reuſen waren / welkers beenderen in de hoolen der rotſen gevonden wierden. En ander-maals / door winden en onweders / en dat dit eenige volkeren onthoomen waren / die ſig in de gebergtens verburgen hadden; dat deeſe in gapen verandert wierden / en dat ſe het gebruyk der reden vergeeten hebbende / ter ſelver tijd de ſpraak verlooren / dat de wereld door 't vuur vergaan ſoude; dat d' aarde ſig openen en de menſchen verſlinden ſou / dat ſe in aſſe ſoude vernietigt worden. Sy ſeyden / dat men in alle doeningen de Goden moeſt aanroepen / nademaal 'er niets ſonder hunnen wille geſchiede. Sy hadden ſeer verſchepdene Goden en Godinnen / waar van de voornaamſte de Godeſſe der Liefde was / en ſeyden / dat ſe het beſtier over alle de winden / en de nieuwe Hemelen had; dat ſe in een vermaakelijke plaats leefde / en door andere vrouwen gedient wierd / die als Godinnen waren / en van veele dwergen / bootſemaakers / narren en toonneel-gekken voorſien was / die haar met geſpel en danſſen den tijd hoort maakten / en dat deeſe ſoort als Geſanten haar aan de Goden dienden / waar van ſe wenſchte vergeſelt te zijn; dat deeſe vrouwen ſig met naapen en weeven van raare en ſtaape dingen beſig hielden / en ſeer ſchoon ſchilderden. Sy vierden jaarlijks haar Feeſt in eenen Tempel haar toegewijd / en die ſeer koſtelijk was /

Veelheyd van Goden by hen gedient.

en veel beſogt wierd. Sy hadden nog een 1519.
e Godinne der Waarſeggers en Tovenaars.
andere der vlek- en gierigheyd. En om de ge-
niſſe deeſer Goden en Godinnen te vereeuwi-
hadden ſe hunne naamen ſoodanig in de ber-
rhouwen / dat ſe als nog te ſien waren. Sy
den de God der wateren / donder en weer-
Holoc. Wanneer ſe gebrek aan water had-
hielden ſe verſcheydene zoen-pligten / om hem
reedigen. Eenen grooten Tempel hadden ſe /
in ſe jaarlijks twee-maal vierden / en wa-
eer aandagtig in hunne gebeeden / en ver-
en ſeer wepnig met den Gods-dienſt der
aanen, waar van wy ter ſijner plaatſe ſul-
andeelen.

Hun wijſe van jaar-maand- en dag-reke-ninge.

1 deelden de Wereld in 4 deelen / en rekenden
aten door Son en Maan / en haare ſchyn-
ſten / om het jaar te volmaaken. Sy telden
aanden door 20 maan-dagen / en 20 maa-
naalten een jaar; de weeken hadden 13 da-
en eenige waren 'er langer en korter naar
e reekening en maat-regel geſchikt. Hunne
en wierden jaarlijks gedeelt en verdeelt / nee-
eene order op de plegtigheeden / die op peder
moeſten in agt genoomen worden. Sy ſtel-
dat deeſe Landſchappen van Nieuw-Spanje
meer dan 400 jaaren waren bevolkt geweeſt /
aven 'er goede reedenen van. In de Stad
kala was een Fontepn / die ſy in grooter
rde hielden / waar in ſy de nieuw-geboorne
eren deeden baden / op de wyſe van een doo-
e / en geloofden / dat ſe door deeſe waſſchinge
oert waren en ontheeven van d'ongelukken /
en behalven dat hadden konnen overkoomen;
deeſe plegtigheeden wierookten ſe / en of-
n bloemen en menſchen. Sy waren groote
naars / wichchelaars en waarſeggers / inſ-
ks werpers van loten / en ſloegen geloof aan
nerpen en betoverингen: ſy vertoonden ſig
uuwelijke ſchimmen der Demons, waar van
iet dan de ſchadelwe ſagen; doch ſy hoorden

hun-

1519. hunne ſtemmen / en eenige gaven God-ſpraken. Sy hervormden en herſchepten ſig in Leeuwen / Tygers / of in eenige andere ſchim-vormende lichaamen. Sy waren van ſoodanig een blug verſtand / dat als den Demon tot hen ſpraak / ſy eerlang de ſaak begreepen / en hem door deſe teekenen kenden; hy hadde geene wink-braauwen / nog haar aan de oog-leeden / ſijne oogen waren rond / ſonder met bruyn / of wit verſien te zijn. Sy deeden hen ingetogen leeven / vaſten / beevaarden en andere plegtigheeden doen. Hunne Tempels waren gelijk Pyramiden / behalven dat men ſe met trappen beklom / en in eene nog verder af-geleegene plaats hadden ſe 1 / of 2 kleyne kapellen / voor welke groote ſteene kolommen ſtonden / nevens ligten / en wierook-tuygen / hy dag en nagt dienende. Die geenen / die deeſen Tempel bedienden / verbonden ſig tot in den doodt / dog daar waren anderen / die ſulks niet dan voor eenigen tijd waar-namen. En deeſe beſtonden uyt d' eerſtelingen / offerhanden en vrugten / die ſy vergaderden. Sy waren ſeer naauw-keurig in den Tempel-dienſt / en de grootſte offeringen / die ſy deeden / beſtonden in menſchen en honden; ſulks 'er ook ſlagt-huyſen van ge-offerde menſchen en honden waren. En d' allerplegtigſte offeringe / dien ſy deeden / geſchiede met eenen gevangenen van Oorlog / gelijk reeds hier vooren geſegt is. Eene hunner Paapen was 'er / die naa bekeert te zijn ſeyde: dat wanneer hy het hart der geenen / die hy offerde / uyt-rukte / egter de kragt van de pols nog ſoo ſterk was / dat deeſe ſig drie- of vier-maal van d' aarde opregte / tot ſoo verre het hart ſijne warmte quam te verlieſen / en eyndelijk nam hy het lichaam op / en deed het al trillende van de trappen rollen. En om te weeten / of den Demon wat ſy verſogten toe ſtond / maakten ſe hem eene offerhande van eenig gemaalen vergift / ſeggende / dat een krupd van groote kragt tegens de ſiektens te weeſen / dat ſe in baten op d' Autaren ſtelden; en wanneer de Prieſters naderden / om naar de baten te ſien / en 'er eenen Arend in vonden / verkondigden ſy ſulks aan het volk;

Toveryen en wichchelaaryen onder hen in ſwang.

Menſchen-offeringe gepleegt.

1519.

; waar op eerlang met groot gejuyg / sy de pleg-
yd met Trompetten / Trommels / Kornetten
ndere beweegingen maakten / sulks het volk sig
plegtelijk vermaakte / gelijk hen den Demon
rde. Wanneer 'er eene onvrugtbaarheyd te
en viel / begaven se sig in seekere bekende ge-
tens / waar se een opentlijk geschrey maakten /
g op eenen seekeren dag lieten vinden. Sy
ten 'er yeder / boogen / pijlen / en netten / en
Indiaanen gingen op wilde swijnen / en an-
woeste beesten ter jagt. Eene deeser opende
/ en soo men in des selfs pens groene kruy-
of eenig versch Maiz vond / seyden se / dat
jaar vrugtbaar soude zijn / en ingevolge hier
maakten se een vreugden-gejuyg ; dog in-
het kruyd dor was / bedroefden sy sig / als
neer dan den Demon hen / onder den schijn
eene schim / antwoorde / en veele dingen dietz
akte.

Wijse hoo sy Feesten vieren, ten eynde hun gezaay wel slaagen mogt.

De Tlaskalaanen hadden ook Tempels in de
en en hooge gebergtens / gelijk wy hier voo-
gesegt hebben. De Priesters dienden sig van
ters en Hoofd-cieraaden / en stelden 'er ook ee-
op hunne Afgoden. Insgelijks dienden sy sig
junne tenten van pluymaadjes / die hen tot
els verstrekten / met voorhangsels van 't sel-
Altoos was 'er vuur in den Tempel / en eene
te hout-staapel aan weder-sijde des Autaars
oegt / behalven 5 dagen / die sy Gebrekkelijken
nden / als wanneer geen vuur in den Tem-
was ; en deese dagen verstreeken zijnde / ont-
men van nieuws wederom vuur / vervolgens
gen se klaag-liederen / en treur-klagten. Sy
den voorseggingen / die hen aan-melden / dat
Wereld eyndigen moest / 't geene sy erbarme-
songen. Sy deeden ook vertellinge van hun-
grootheyd in hunne gesangen / en in hunne
lderyen af-gebeeld / waar van veelen door on-
de / door onse eerste Geestelijken verbrand wier-
/ onder voorwendsel van Gods-dienstigheyd /
s se sig inbeelden van de Afgoderye uytgeson-

Kleeding hunner Pap pen.

dert

1519. dert te zijn. In offeringen / dien ſe dooꝛ menſchen deeden / waren ſe ſeer wꝛeed / om het gewin / dat ſe van het vleeſch trokken / al-hoe-wel ſe niet dan dat hunner vpanden aten / en egter was deſe quaade gewoonte niet lange nog in gebꝛuyk geweeſt / die niet onſtaan was / dan upt hunne ongeregelde dꝛiften / om ſig van hunne vpanden te wꝛeeken / en wierd allenks agtervolgt / tot dat ſulks dooꝛ eene on-oꝛdentlijke raſernye / die ſe dooꝛ gewoonte invoerden / om elkanderen te eeten / ten gebꝛuyke quam / en eyndelijk quam het ſoo verre / tot dat ſe openbaare ſlagt-huyſen van menſchen-vleeſch hielden. De oudſten ſepden / dat dit gebꝛuyk upt het Landſchap van Chalco ontſtaan was / als de Afgoderye / het bloed-laaten hunner eygener lichaamen / en dit bloed aan hunne Goden op te offeren / invoerde. Sy trokken dit bloed upt hunne tong en oog-leden / om dat ſe die qualijk in hun leven gebꝛuykt hadden; upt d' armen / als dooꝛ ſwakheyd misdaan hebbende; upt de ſcheenen / voeten / neus en ooren / naar de misdꝛijven / die 'er dooꝛ begaan waren. Sy verkogten de jonge kinderen van 1 / of 2 jaaren / en om hunne geloften te verbullen / booden ſe die ten dienſt des Tempels aan / en offerden ſe om hunnen wenſch verbult te ſien / en dit diende hen voꝛ eene openbaare belijdeniſſe. Het meeren-deel deſes volks was laſhartig en vertſaagd / ſy hadden ſeer weynig moed / en waren ſwak van lichaam / ſy verſtonden geene hoog-dꝛaavende ſaaken / en waren vꝛeeſagtig / ellendig en onbequaam / om pets van aan-belang te doen. Sy ſchuuwden geene beſmetteliyke quaalen en andere diergelijke kranckheeden / die dooꝛ gemeenſaamen om-gang overgingen / en lieten ſe als beeſten ſterven. Sy aten weynig / en ſulks van ſpijſe / die weynig voedſel had. Sy waren ſeer naarſtig / en begreepen ligtelijk pets / wat men hen weeks. Sy maakten geen werk van eene overtuygginge. Sy waren hoogmoedig van natuure / agterdogtig en vertſaagd alleen zijnde / maar ſeer vermetel en moedig in 't hy-

Menſchen-offeringe dooꝛ den haat hunner vpanden onſtaan.

't Ighorſt deeſer Land-aard beſchꝛeeven.

En verdere gewoontens.

zijn der Castiliaanen; ook bedriegers en leuge- 1519.
ars / en egter wierd hy / die van bedrog onder hen
chuldigt was / met de Dood gestraft. De
oplieden waren bly / en bewerkten wat se be-
ft hadden; sy agten 't voor eene schande hun-
hupsen te verkoopen / en om geld ter leen te
soeken. Sy liefden de Gryssaards / en straf- Egtbreeckers
de Egtbreekers en Dieven. Der Heeren kin- en Dieven
en / die hunne Vaders ongehoorsaam waren / gestraft.
den se behendiglijk om-brengen / of sonden hen
ar de Grens-plaatsen / of in de gevaarlijkste
ld-slagen / om 'er het leeven te verliesen. Inf-
lijks versonden se de mannen / die om eenigen
sdaad verweesen waren / naar de Grens-plaat-
. Sy deeden de Verraaders sterven / en hun-
bloed-vrienden tot in 't sevende lit. De Sodo-
e wierd 'er met de Dood gestraft / al-hoe-wel
andere Landschappen dit verfoepelijk quaad
oorloft was. Sy verseekerden sig uyt een selvi-
stam met de Mexicaanen te zijn. De Dron-
schap was 'er verbooden; dog se lieten eg-
niet naa / tegen deese geboden te sondigen.
en stond aan niemand dan aan de ouden het
gruyk van wijn toe; en verders in plegtelijke
est-tijden / en aan die lange de wapenen ge-
agen hadden. Sy gebruykten geen zout / nog
egen geene katoene kleederen / dan die van buy-
wierden aangebragt / want 'er geene in dit Ge-
st gewrogt wierden. Sy dronken geene dranck
n Cacao, nog hadden geene pluymaadjes /
g goud / nog balsem / dan dien se door geweld
n wapenen wonnen / of wat hen behendig-
door kooplieden wierd toe-gevoert. Sy be-
nden seer de sang-kunst / het danssen / de op-
ringe en deftigheyd. De vrouwen gingen met
e deftigheyd ten dans. Sy hadden mede het
gruyk van 't bal-spel / als hier na gesegt wor-
sal / dog het waren niet dan de Heeren / dien
sig in oeffenden / en 'er uytdagingen van dee-
n. Nog hadden se een ander soort van spel /
met dobbel-steenen / dat se Patol noemden /
meest

1519. meest onder / en met de Juffers in gebruyk / en / om te overwinnen / keerden se eerlang met de Juffers weder na huys / en namen den gewonnen buyt mede ; ook hadden se mede nog andere spellen.

Sy hadden 'er tuynen / baden / fonteynen en lusthoven / ook dwergen en gebogchelden. Sy waren tot veel-wijverp geneegen / want Xicotencatl had 'er 500 / en onder deesen maar 1 / of 2 gehuuwelijkt. Sy trouwden met geene van hunne susters / moeders / moezen / nog schoon-moeders. Sy lepden veel ten Huuwelijks-feest te kost / en de vrienden van den man beeden hem den doorigen dag geschenken ter bruyloft / en huys-cieraaden / nevens kleederen voor de bruyd / als mede juweelen / slaaven en gevangens / ook katoene garens / korsjens en Esteras, dat seekere seer dunne en fijne biese matten zijn. En dit van de vrouw / booden hen juweelen / plumaadjes / en andere diergelijke dingen voor de man aan ; en ten dien eynde verspilden veele kosten. Ingevolge dan verschaften se hen veele spijse / als van gevogelte / wild-braad / en 't overige ; en dit feest duurde naar den staat der persoonen ; geduurende welker tijd hield men geen gespel / dan dansen / nog ander tijd-verdrijf. In 't kraam-bedde der vrouwen / gedroeg men sig op de selfde wijse / en deed groote geschenken / met vreugden-bedrijf. Men bragt eer-lang het nieuw-geboorene kind / om in koud water te wasschen / gelijk mede de kraam-vrouw deed / soo draa sy verlost was ; en al-hoewel se veele vrouwen hadden / waren se egter besorgt / dat sy eerlijk behandelt wierden / en dat sy in alle seedigheyd leefden. Het gebeurde nu / dat een der soonen van Xicotencatl, sig op eene schoone jonge dogter verliefde / die van eene twee-voudige natuur was / versoekende haar ten vrouwe ; hy voerde haar nevens de anderen in sijn huys / en hield haar als eene der selven. Na dat se eenige tijd dusdanig had toegebragt / verliefde sy op

Wijse van huuwelijken onder hen in gebruyk.

In 't kraamen der vrouwen.

Vreemd voorval van eenen manwijf.

ey noemden / zijnde dit eene naam van 't Ey- 1519.
ıd Hispaniola; dog welkers regte naam Metl
Dit kruyd is gelijk een netel-gewas / en heeft
oote uytspruytsels / en seer scherpe doornen die
ı eynde uytloopen; yeder uytspruytsel is van 2
nnen breete; hier uyt trekken sy de draaden /
lker vlas dient / om ligte schoenen / en ook tou-
n te maaken; 't overige verstrekt hen om de
ysen te dekken / en om te branden. Ook trek-
ı se goede honing uyt dit kruyd / en men maakt
mede wijn en azijn van. Insgelijks maaken
'er graauw papier af / dat hen voor hunne
rk-letteren dient. Van de uytspruytsels maa-
ı se ook suyker-werk / dat soet / smaakelijk en
ond te eeten is. Mede dient dit kruyd / geroost
ıde / voor balsem / om wonden te heelen / en
t verwonderlijke geneesinge bewerken. Men
ı by benoodigdheyd met de spitse eyndens schrij-
ı / dienende als voor een penne. Dit kruyd
agt geene vrugt / dan ten eynde van 10 jaa-
ı / na dat het geplant is / en wast tot ontrent
jaaren toe.

Het gemeene volk kleed sig van geen katoen /
t franje verciert / nog andere vercierselen / nog
t gemaakte rokken / maar alleen enkel en een-
ıdig / en sonder zoomen; sulks dat yeder aan
ıe kleedinge te kennen is. De Heeren / of Ca- Agtinge die se voor hunne Heeren hebben.
uen, welker naam uyt Hispaniola over-gebragt
erd / wierden 'er door hunne onderdaanen ge-
t / en spraaken van hen met groote agtinge en
derwerpelijkheyd. Wanneer se hem aanspraa-
ı / waren se op eene wijse van een blok de bee-
ı aan weder-zijde geseeten / en sonder hunne oo-
ı naar den Heer te slaan / sonder te spuuwen /
g eenige beweeginge te doen / nog sonder hem
n te schouwen / en in het wederkeeren uyt sijne
enwoordigheyd / moest sulks met gebukten
of de geschieden / sig geduurig agter-waarts kee-
ıde / sonder den rug te wenden.

De schattingen / die sy betaalden / bestonden in Betalen van schattingen.
vrugten de Lands / en die d'armste waren / ga-

1519. de volkeren van Florida over-steeken. Dog hunne gewoontens en plegtigheeden waren veel verschillende. Wy sullen van deesen van Mexico, en des selfs Keyserrijk ter sijner plaatse handelen.

Gevangenhuysen en Regters wegens de misdaaders onder hen.

Deese Tlasklalaanen hadden eene opentlijke gevangenisse / waar in men de quaad-doenders gevangen leyde / en Regters / die deesen naar hunne gewoonten veroordeelden. Eenen Indiaan was 'er / die een weynig goud eenen Castiliaan ontroofde; Maxiscatzin, die dit wist / deed 'er na-vorschinge op / sulks men den dief van Chulula vervoerde / en hem in de handen van Cortes leeverde. Dog Cortes liet 'er sig weynig aan geleegen zijn / maar d' Indiaanen namen hem; stelden hem op 't midden van de markt / op een schouw-plaats daar toe opgeregt / en gaven hem een soodanigen stok-slag op het hoofd / dat hy dood ter aarde storte. Van boven de Tempels maakten sy ter midder-nagt / des middags / in den morgen-stond / des avonds / en op andere uuren / teekenen door Kornetten en Trompetten. Wanneer men een huys volbouwt had / hielden se een groot feest / met danssen / op dat de God deeses huyses hen gunstig was / en sy deeden het selfde / wanneer sy den nieuwen wijn proefden / uyt bedugtheyd / dat se hen geen ongeval toebrengen mogt. Eyndelijk sy deeden seer weynige verrigtinge / of se riepen eerst hunne Goden aan.

Wijse van kleedinge in *Tlaskala*.

Dit Landschap Tlaskala is seer bevolkt / nademaal 'er van andere plaatsen veele toevloeyen / om sig de slavernye hunner Koningen en Heeren te onttrekken / en anderen / die wederspannig zijn / begeeven 'er sig om verseekert te weesen. Sy kleeden sig met eene seer enge rok / sonder mouwen en hals / hebbende niet dan eene opening / om 't hoofd door te steeken / en deese rok strekt hen niet tot de knyën / waar over sy een kleed / of stuk laken draagen / van verscheydene verwen geweeven en gewrogt / met veele cierselen. Die geene middelen hadden / om sig dusdanig te kleeden / maakten sy kleederen van een seeker kruyd / dat se Maguey

ey noemden / zijnde dit eene naam van 't Ey- 1519.
nd Hispaniola; dog welkers regte naam Metl
Dit kruyd is gelijk een netel-gewas / en heeft
oote uytspruytsels / en seer scherpe doornen die
eynde uytloopen; yeder uytspruytsel is van 2
nnen breete; hier uyt trekken sy de draaden /
lker vlas dient / om ligte schoenen / en ook tou-
n te maaken; 't overige verstrekt hen om de
ysen te dekken / en om te branden. Ook trek-
n se goede honing uyt dit kruyd / en men maakt
mede wijn en azijn van. Insgelijks maaken
'er graauw papier af / dat hen voor hunne
rk-letteren dient. Van de uytspruytsels maa-
n se ook suyker-werk / dat soet / smaakelijk en
ond te eeten is. Mede dient dit kruyd / geroost
nde / voor balsem / om wonden te heelen / en
t verwonderlijke geneesinge bewerken. Men
n by benoodigdheyd met de spitse eyndens schrij-
n / dienende als voor een penne. Dit kruyd
agt geene vrugt / dan ten eynde van 10 jaa-
n / na dat het geplant is / en wast tot ontrent
jaaren toe.

Het gemeene volk kleed sig van geen katoen /
t franje verciert / nog andere vercierselen / nog
t gemaakte rokken / maar alleen enkel en een-
udig / en sonder zoomen; sulks dat yeder aan
ne kleedinge te kennen is. De Heeren / of Ca- Agtinge die se voor hunne Heeren hebben.
uen, welker naam uyt Hispaniola over-gebragt
erd / wierden 'er door hunne onderdaanen ge-
t / en spraaken van hen met groote agtinge en
derwerpelijkheyd. Wanneer se hem aanspraa-
n / waren se op eene wijse van een blok de bee-
n aan weder-zijde geseeten / en sonder hunne oo-
n naar den Heer te slaan / sonder te spuuwen /
g eenige beweeginge te doen / nog sonder hem
n te schouwen / en in het wederkeeren uyt sijne
enwoordigheyd / moest sulks met gebukten
of de geschieden / sig geduurig agter-waarts kee-
nde / sonder den rug te wenden.

De schattingen / die sy betaalden / bestonden in Betalen van schattingen.
vrugten de Lands / en die d'armste waren / ga-

1519. den jonge veulens. Deese wijse van schatting wierd 'er in 't Landschap Mechuacan geligt / nademaal de Koning Cazonzin gelaste / dat 'er niemand schat-wyp weesen sou. Men belaade hen gelijk beesten van ouwelings af / en se deeden persoonelijke diensten aan hunne Heeren / sonder ander belang dan dooz hen beschermt te zijn / weshalven sp hen hunne slaaven noemden.

Den Adel was 'er seer geagt / en onder hen waren 'er van seer oude geslagten / die groote voorregten besaten. In de stad hadden 60 Heeren hun verblijf / dat leen-lieden waren / en in goede Palepsen woonden; en schoon een Edelman arm was / deed hp egter geene geringe verrigtingen. De kinderen erfden niets van hunne Vaders / maar de bzoeders / en huuwelijkten sig met hunne schoonsusters. Sp wapenden hunne Ridders met seekere plegtigheeden in den Tempel / en hielden eerstelijk een vasten van 60 dagen / verspillende verders veel op dit Feest. Deese Ridders waren Heeren / die in den Oozlog petg dooz dapperheyd gewonnen hadden / of eenigen Held-haftigen daad gedaan / of ook eenen heylsaamen raad / tot 't gemeene wel-weesen / gegeeven. Het waren selfs van de rijkste Koop-lieden / die dooz hunne rijkdom sig veredelen lieten. Deese Ridders dienden 't gemeene wel-weesen / en wierden geagt en ge-eert. Wanneer se ten Oozlog gingen / verkoosen se sig eenen algemeenen Bevel-hebber / die den standaard van 't gemeene-best in d' agterhoede voerde. Wanneer eenen Veld-slag geeyndigt was / staken se die in d' aarde / sulks se van een yeder gesien wierd / en straften deesen / die se niet ontweeken. Sp bzoegen in den Oozlog 2 pijlen / om d' eerste grond-leggers hunner stad te beteekenen; sp schooten d' eerste op hunne vpanden / en soo sp pemand dooden / of quetsten / namen sp 't booz een teeken / om den Veld-slag te winnen; en soo niet / het tegen-deel; dog het koste / wat het wilde / soo wilden se deese pijl weder hebben. In 't midden van den slag / hadden se eene oorder / al-hoe-wel Barbaars, om aan te vallen en te depusen

Hun bestier en gebruyk in den gemeene omgang van staat.

Ordre in hunne Krijgs-gebruyken.

n naar aanbiedende geleegentheeden. Eene Ben- 1519.
e trok van ſijne poſt / ſtrijdende tegens een an-
er met alle moogelijke kragten; vervolgens on-
erſteunden ſe elkanderen / naar de nood vereyſte /
ſ dat ſe verſwakt waren / en in deeſer voegen
rokken de Benden d'eene naa den anderen upt /
ot dat deeſe ordre ten eynde gevolgt was. De
Benden trokken niet in ordeninge / dan ſeer in een
edrongen. Wanneer ſy bemerkten / dat d'over-
inninge aan hunne zijde helde: ſchreeuwden ſe
Overwinning! Overwinning! in aanroepinge hun-
er Goden / en om hunne vyanden te vervolgen /
aakten ſe ſoo verl ſlaaven / als ſe konden / 't geen
unnen voornaamſten dupt was. Sy bedienden ſig
ede van hinderlaag-leggingen / overrompelingen
n andere liſten in den Oorlog. Wanneer de Ge-
ugtens / of Burgſchappen ſig niet in korten wil-
en overgeeven / beroofden en verwoeſten ſy ſe-
ls ſe ſtreeden / maakten ſe een groot geſchrey / en
erbaaſden het gantſche Slag-veld / met het ge-
et van korneetten / en houte trompetten / danſſen-
e en ſingende der Helden gefangen / op dat ſe dus
anderen aanmoedigden. Sy ſloegen inſgelijks
e trommel / en andere Oorlogs-tuygen / die een
eemd gerugt maakten. D' eerſte wapenen / waar Wapenen
an ſy ſig bedienden / waren de pijlen en boogen / waar van ſy
aar mede ſy ter jagt gingen / en waar van ſe ſig bedie-
un beſtaan hadden. Ingevolge bedienden ſy ſig nen.
an ſlingers en werp-ſpieſſen / die aan 't eynde vyan-
nde waren van 5 of / 6 voeten langte / die ſe met ee-
en rieu / op de wijſe van een boog / met groote
agt wierpen / welkers ſcherpte dan vis-been was /
an koper / of van een geſleepen key-ſteen; ook voer-
en ſe houte knodſen / en ſwaarden / of degens / met
er ſcherpe en ſnijdende key-ſteenen verſien / als me-
e droegen ſe ſchilden. Sy dienden ſig van gragten /
n affnijdingen / om hen te verdeedigen. Sy ver-
ooſen de ſterkſte plaatſen upt / en ſtaken 'er ſcher-
e paalen op / en bedekten ſe met aarde / om hun-
e vyanden te mis-lepden. Sy vergiftigden de
aateren der Fonteynen en Rivieren / en deeden

1519. den aan-val in 't Leger hunner vpanden. Sy ſtreeden naakt / en beſchilderden hunne lighaamen met verſchepdene verwen. De lieden van aanſien droegen eene rok met katoen geſtikt. Sy hadden veld-teekens van wilde beeſten / als Tijgers / Leeuwen / Beeren / Arenden en anderen / verrijkt van goud en ſpuytmaadje van verſchepdene verwen / en ſeer konſtiglijk gewrocht. Sy droegen groote rijkdommen van Juweelen / en verciereſeken / en deeden groote geſchenken aan de Bevelhebbers / die d' overwinninge behaalden. Wanneer men tuſſen de Mexicaanen en Tlaskalaanen een verdrag maakte / ſonden die van Mexico groote geſchenken naar Tlaskala; van 't geene ſy 't meeſt agten / ſonder dat het volk ſulks kundig voierd / en beeden hen behendiglijk begroeten / den vrijſtand in agt neemende. 18 Jaaren / voor dat de Caſtiliaanen 'er aanquamen / hadden de Mexicaanen voorgenoomen de Tlaskalaanen t' overvallen / en onderneamen eenige geweldigen Oorlog tegens hen / en verbroegen ſig gehepmelijk met d' Otomies; alſ wanneer nu den ſlag gevoert ſou worden / ov dat ſe de Tlaskalaanen van alle ſijde ſouden aanvallen / hielden ſe ſig in ruſt / en booden hen groote geſchenken aan; doch de Weſterlingen wilden hier niet in bewilligen; ſoo dat derſen Oorlog ſeer wijed gevoert wierd / en 'er veele weder-ſijds gevangen wierden. Eenigen waren van gedagten / dat Motezuma dit Lantſchap wel had konnen hem onderwerpelijk maaken / doch dat hy 't om eenige reeden na-liet / die hier na geſegt ſal worden.

Hunne Cieraaden en Veld-teekens in den Oorlog.

Begravinge der dooden.

Nu is 'er niets meer overig van Tlaskala te ſeggen / dan wat de dooden raakt. d' Indiaanen, in 't algemeen geſproken / waren ſeer naauw-keurig hunne Veld-haſtige daaden door gefangen uyt te drukken; en in de doeningen / die ter begraveniſſe behoorden / ſongen ſe de lijk-ſtatie / en beweenden de dooden. Ingevolge hier van aten ſe en dronken in 't huys des overleedenen / zijnde dit de begraveniſſe / dien ſe hem deeden / wanneer eenen Heer

overg-

erleeden was / vercierden se sijn lijk / en setten 'er 1519.
es naar sijnen staat bp; verwolgens het aange-
t ontdeckt hebbende / bꝛoegen se hem / op eenen
aag-zeetel sittende / en soo het eenen Koning was /
gelijks; doch dan setten se hem eenen mijter op
hoofd / wozdende dooz de voornaamste Heeren
s Landschaps gedzaagen / vergeselt van kinde-
i en weenende bzouwen / en van andere persoo-
n / die vooz af gaan / sijne waardigheeden ver-
ndigende. Soo sp hem verbzanden / wierpen
sijne bzouwen / die hp het liefste hadde / nevens
m leevendig in den gloed / als mede eenige slaa-
n van weder-sijdse seren / en sepden / dat se in
i ander leeven over-gingen / nevens dwergen
gebogchelden / die veele spijse / gould / kleederen
pluymaadjes aan-bzoegen / dienende hen op den
eg / dien sp af te leggen hadden / om in triomf
n te koomen / in de woonnge der Goden hen
stelt; nademaal sp gelooven / dat 'er eene verz-
nde plaatse is / ter vergeldinge der geenen / die
el geleeft hebben / en een andere om de quaad-
enders te straffen. En soo sp hem in een graf-
ede begroeven / waar van sp sig mede bedienden /
t gewulfde kelders waren / begroeven sig ook
selve leevendig bp hem; waar van dan nu
ooz dit maal genoeg.

EYNDE.

REGISTER

Der voornaamſte zaaken, vervat in de Zee- en Land-Togten van *Ferdinandes Cortes*, na *Nieuw-Spanje* en *Mexico*.

Aanbieding van *Cortes* aan de *Totonaques*. 135
Aanbiedingen van *de las Caſas* tot voortſetting van de Inkomſten uyt *Indiën* te trekken. 25. 26
- - van *Cortes* aan den *Cacique* van *Tabaſco*. 80
- - van den *Cacique* van *Tabaſco* aan *Cortes* gedaan. 82
- - van *Teutbliſle* en een *Mexicaans* Heer aan *Cortes* gedaan. 111
Aanhangers van *Velaſquez* op een Togt door *Cortes* geſonden. 121
- - geeven een ſtout antwoord aan *Cortes*. 140. 141
Aankomſt der *Caſtiliaanen* veroorſaakt een groote ontſteltenisſe onder de *Indiaanen*. 136
Aanmoediging van *d' Aguilar* aan de *Indiaanen*, om te ſtrijden. 69
Aanſpraak van den Biſſchop van *Dariën* voor den Koning van *Caſtilje* en ſijne Raaden. 35
- - die door een tweede gevolgt werd. 36. 37
- - waar op *de las Caſas* het ſijne inbrengt. 37. 38. 39
- - van *Diego Columbus* aan den Koning en ſijne Raaden. 40. 41
Aanſpraak van *Cortes* aan ſijne vlootelingen. 44 45
- - die ſeer wierd gepreeſen en groote kragt op de gemoederen deed. 45
- - aan de *Indiaanen* van *Tabaſco* over het *Palm*-feeſt. 84. 85
Aanſpraak van een Geſant van *Cortes* aan de *Tlaſkalaanen*. 169
Aanſpraak van *Maxiſcatzin* aan den Raad van *Tlaſkala* over de *Caſtiliaanen*. 170. 171
- - word door *Xicotencatl* wederſprooken. 171. 172
- - miſnoegen hier over ontſtaan. 174
- - word wederom beantwoord. 172. 173
Aanſpraak door de *Tlaſkalaanen* aan *Cortes* gedaan. 193
Aanſpraak ſeer deftig door *Cortes* aan ſijn gantſche Leger gedaan. 205. 206
- - verwekt een nieuwen moed in ſijne Soldaaten. 207
Aanſpraak door een Geſant van *Motezuma* aan *Cortes* gedaan. 207. 208
- - word door de vertolkers van *Cortes* beantwoord. 208
Aanſpraak van den jongen *Xicotencatl* aan *Cortes* gedaan. 210 211
- - word door *Cortes* beantwoord. 211
Aanſpraak van 4 Heeren van *Tlaſkala* aan *Cortes* gedaan. 227 228
- - antwoord van *Cortes* hier op door ſijne vertaalders gedaan. 228. 229
- - weder-antwoord deſer Heeren

ren hier op gedaan. 230 231
- - die *Cortes* wederom beantwoord. 231. 232
Acla, een Haven en handelplaats. 17
Adelaar neemt een Boer van den akker en voert hem by ſeeker hol. 108
- - ſpreekt aldaar yemant aan. ibid.
Afgeſanten door *Cortes* aan de *Tlaſkalaanen* geſonden. 168
- - hoe aldaar ontfangen worden. ibid.
- - een der ſelve doet een Aanſpraak aan de *Tlaſkalaanen*. 169
- - vertrekken uyt den Raad. 169
- - koomen vlugtende en weenende tot *Cortes*. 182
- - doen een verhaal van hun weder-varen aan *Cortes*. ibid.
Afgeſanten in *Nieuw-Spanje* worden met ſeer groote eere aangedaan. 173
- - groote trouwigheyd aan de ſelve beweeſen. 174
- - op wat wijſe ſy hen kleeden. 174
- - hoe hun weg moeten houden. 174. 175
- - op wat wijſe ter gehoor geleyd worden. 175
- - hoedanig hun vertrek aanvaarden. 176
Afgeſondenen van *Motezuma* koomen om ſchatting te heffen by die van *Chianhuitzlan* en *Zempoala*. 131
- - wat hun verſoek verder was. ibid.
- - worden van *Cortes* gevangen genoomen. 132
- - 2 der ſelver worden van *Cortes* ondervraagt en na *Motezuma* geſonden. 133
Afgoden der *Indianen* op het Eyland *Cozumel* aan ſtukken gebrooken. 51
- - der *Mexicaanen* raad gevraagt over de aankomſt der *Caſtilianen*. 136
- - der *Indianen* door de *Caſtilianſe* Soldaaten verbrooken. 146
- - der ſelver gedaantens beſchreeven. ibid.
- - uyt de Tempels der *Indianen* weg genoomen. 147
Afgoden-dienſt door *Cortes* den *Cacique* van *Tabaſco* en ſijne Edelen voorgehouden. 83
Aguiloa heeft de eerſte Suykerrieden in de *Indiën* gebragt. 11
Aborn-boomen, oorſaak van een menigte Mieren. 14
Alarconillo ontfangt rekening van *Pedrarias*. 17
Alonſo Alvarez Pineda komt met een Schip te *Villa Rica*. 158. 159
- - eenige van des ſelfs Volk gevangen genoomen. 160
- - gaat met ſijn Schip wederom onder ſeyl. 161
- - wat Landen hy heeft omgeſtevend. 161
Alonſo d'Aguila tot Kapiteyn van een bende Soldaaten aangeſteld. 43
Alonſo d'Avila met 150 Soldaaten in een hinderlaage gelegt. 74
- - beſtookt de *Indianen* in hun gehugte. 75

Alonſo Hernandes Puerto Carrero tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſtelt. 43
Alvarades, 5 gebroeders, gaan aan boord van *Cortes*. 3
Alvaro d' Acoſta wend groote moeyten aan, tegen *Magellanes* en *Falero*. 62
Andries de Tapia met een Sloep gefonden, om een *Canoe* met 4 mannen te onderſcheppen. 52
- - die hy in handen krijgt. ibid.
St. Anthony, naam van het Schip van *Juan de Carthagena*. 66
Antony d' Acoſta, Beampte-ſchrijver van de Vloot van *Magellanes*. 66
Antony d' Alaminos heeft eerſt de ſtraat van *Bahama* beſeylt. 152
- - komt gelukkig in *Caſtilje*. 153
Antony de Goya, Schat-bewaarder van de Vloot van *Ferdinand Magellanes*. 63
Antwoord van *Cortes* aan de Geſanten van *Motezuma* gegeven. 139
- - ſeer trots van de aanhangers van *Velaſquez* aan *Cortes*. 140. 141
- - (trots) door de *Tlaſkalaanen* aan *Cortes* gefonden. 187
Antwer door *Cortes* op het Eyland *Cozumel* opgeregt. 51
Axua, een Stad, waar veel Saykel verwerkt word. 97

B.

Bahama (*Straat* van) door wie eerſt beſeylt. 152
Bayuca, een Landſchap, waar geleegen. 86
Bartholomeus d' Olmedo ſingt de Mis. 102
Beatrix Barboſa, Vrouw van *Magellanes*, werd een onderhoud van den Koning van *Caſtilje* toe-gelegt. 65
Bedriegeryen der Opper-hoofden van de *Indien* over des Konings Inkomſten. 32
Begravinge der dooden, op wat wijſe by de *Tlaſkalaanen* gebruykelijk. 247
Belten, tot wat oogmerk aan de borſt-riemen der Paarden gehegt. 197
Berges met Boſſchaadjes beſet in *Nieuw-Spanje*. 100
- - in meenigte in het Landſchap *Tlaſkala* gevonden. 219
Berigt door *Cortes* aan de *Tlaſkalaanen* gefonden. 168
Bernardin de Coria ontdekt het voornemen van eenige *Caſtilianen* tegens *Cortes*. 154
Beſelding aan *Beatrix Barboſa*, *Franciſcus* en *Ruy Falero* door den Koning van *Caſtilje* toegelegt. 65
Bevelen van den Koning van *Caſtilje* aan *Magellanes* gegeven. 65
Bevel-hebber van het Kaſteel van *St. Domingo* geeft vuur op een *Engels* Schip. 96
Biſſchop van *Burgos* weder-ſpreekt *de las Caſas* by den Koning van *Caſtilien*. 24
- - weder-ſpreekt 8 Predikantes des Konings. 27
Blauw-voor gebergte, waar in *Tlaſkala* geleegen. 225

Bloed

Bloed door de *Indianen* van hunne even-menſchen gedronken. 58
- - op wat wijſe door de *Tlaſkalaanen* uyt de menſchen wierd getrokken. 238
Blok-ſteen, des ſelfs wonderwerk. 107
Boer door een Adelaar opgenoomen en aan een hol gebragt. 108
- - wat wonderlijke dingen hem aldaar vertoond wierden. ibid.
- - word wederom opgevat en ter eerſter plaats gebragt. 109
Bonao, een Stad, verſchaft veel levens-middelen. 97
Bond-genoodſchap tuſſen *Cortes* en de *Totonaques* aangegaan. 135
- - tuſſen *Cortes* en de *Tlaſkalaanen* gemaakt. 212
Boſſen doot *Cortes* aan de *Tlaſkalaanen* geſonden. 187
- - koomen met een trots antwoord te rug. ibid.
Boomen van alderhande ſoort in *Tlaſkala* gevonden. 225
Brief van *Cortes* aan *Verdugo* geſchreeven. 6
- - van *Cortes* door een *Indiaan* in 't hayr verborgen aan *d'Aguilar* gebragt. 48
- - van *Cortes* aan den Koning van *Caſtilje* geſonden. 151
- - door *Cortes* naar de *Tlaſkalaanen* geſonden. 167
Bruylofts-giften der *Tlaſkalaanen*; waar in beſtaan. 240

C.

Cacao in meenigte op *Tabaſco* gevonden. 73
Cacique neemt voor, om *d'Aguilar* met verraad te dooden. 58
- - word door hem overwonnen en veele van de ſijne verſlaagen en geofferd. 81
Cacique van *Cinpanzingo* bied *Cortes* 8 Edele Juffers aan. 144. 145
Cacique van *Tabaſco* ſend eenige geſanten aan *Cortes* om vrede. 81
- - komt met verſcheyde Grooten *Cortes* beſoecken. ibid.
- - doed groote aanbiedingen aan *Cortes*. 82
- - word van *Cortes* met eenige kramery beſchonken. ibid.
- - neemt met de ſijne affcheyd van *Cortes* en vertrekt. 84
Cacique van *Zempoala* verſoekt *Cortes* tot ſig te koomen. 123
- - laat eenige verontſchuldigingen aan *Cortes* doen. 124
- - op wat wijſe hy *Cortes* ontfing. 125
- - doed en ontfangt eenige geſchenken aan en van *Cortes*. 126
- - doed een verhaal van de moogendheyd van *Montezuma*. 127. 128
- - verbind ſig met *Cortes* en ſchenkt hem 20 jonge dogters 129
- - komt met den Heer van *Chianhuitzlan*, *Cortes* beſoecken. 130
- - ontfangt *Cortes* met ſijn leger. 144
Caſchickiutl, deſe naam door de *Tlaſkalaanen* aan *Cortes* ge-

gee-

geeven. 218
- - beteekenis van des ſelfs naam. ibid.
Calpiſca, een Huys, waar toe dienſtig. 175
Camaxtle, een Afgod der *Tlaſkalaanen*. 222
Cannes (2) met *Indianen* koomen aan boord van *Cortes*. 100
de las Caſas verſoekt van den Koning om boeren naar de *Indiën* te ſenden. 23
- - werd van den Biſſchop van *Burgos* weder-ſprooken. 24
- - doed ſeekere aanbiedingen. 25
- - wat middelen hy tegen ſijne partyen aanwend. 29
- - word voor alle de *Caſtiliaanſe* Raaden gedag-vaard. 30
- - verdedigt de *Indianen* tegen den Raad. 31. 32
- - beſoekt den Biſſchop van *Darien*, die hy veele dingen verwijt. 33
- - werd gedag-vaard voor den Koning van *Caſtilien*. ibid.
- - brengt ſijne redenen tegen den Biſſchop van *Darien* in. 37. 38. 39
Caſſia Fiſtula, waar in meenigte gevonden. 11
Caſtiliaanen vermoeſteren een gehugte der *Indianen* van *Tabaſco*. 75
- - in een huys beſlooten, zijn in groote verleegenheyd. 77
- - dog worden door *Cortes* ontſet. ibid.
- - worden wederom ſeer heevig door 40000 Indianen bevogten. 78
- - vegten ruggelings tegen de *Indianen*. 79
- - doen de *Indianen* de vlugt neemen. 80
- - houden het *Palm*-feeſt met een ommegang te *Tabaſco*. 84
- - worden van den *Cacique Henrique* verſlaagen. 88
- - (70) worden van d' *Indianen* betrapt. 90
- - voor Goden by de *Mexicaanen* geagt. 137
- - worden van de *Indianen* overvallen en raken geheel verleegen. 182
- - dog weeren ſig dapper en verſlaan de *Indianen*. 183
- - waar over ſy groote vreugde bedrijven. 184
- - worden met veel eer in *Tlaſkala* ingehaald. 216
- - worden voor Goden van de *Tlaſkalaanen* aangeſien. 217
Cazabi, waar veel gevonden. 97. 98
Cazabi-brood aan boord gebragt. 2
Chriſtoffel d' Olid tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld. 43
Cinpanzingers zijn ſeer verbaaſt over de komſt der *Caſtiliaanen*. 201
- - brengen eenige leef-togt aan *Cortes*. 202
Cinpanzingo, een ſterke plaats met beſetting. 140
Conchevilje, waar in meenigte gevonden. 226
Conception, naam van het ſchip van Kapiteyn *Gaſpar de Queſada*. 66

Cutuſta, een Landſchap, beſchreeven. 181
Catoche, de eerſte hoek van *Yucatan*. 46
Cozumel, een Eyland *St. Cruz* genoemt, tot een aanloop-plaats van *Cortes* geſtelt. 46
- - heeft veele en groote Tempels. 50
Cuba, een Eyland volgoud. 98
Cubagua, een Eyland van groote peerl-handel. 15
Culhuacutli en *Teyohualminqui*, 2 gebroeders, verdeelen alle de Landen van *Tlaſkala*. 222

D.

Dag-reyſen, op wat wijſe by de *Tlaſkalaanen* gereld worden. 219
Dariën, een ongeſonde plaats. 22
- - word op ordre van *Pedrarias* ontvolkt. 23
Degens der *Tlaſkalaanen* van keyſteenen gemaakt. 179
Demon der *Tlaſkalaanen* beſchreeven. 236
Dek-kleeden ſeer konſtig aan *Cortes* door de *Mexicaanen* vereerd. 110
Diego Cermeno word opgehangen. 154
- - des ſelfs geſwindheyd beſchreeven. ibid.
Diego Columbus, Admiraal van *Indiën* werd gelaſt, voor den Koning van *Caſtilien* te verſchijnen. 34
- - doed een Aanſpraak voor den Koning van *Caſtilje* en ſijne Raaden, 40. 41
Diego Eſcudero opgehangen. 154
Diego d' Ordas word naar de Kaap *St. Anthony* geſonden. 3.
- - ſpreekt voor *Cortes* by *Verdugo*. 5.
- - werd uytgeſonden om leeftogt te ſoeken. 7.
- - tot Kapiteyn over een Bende Soldaaten aangeſteld. 43.
- - geſouden om *d' Aguilar* op te ſoeken. 48. 49
- - komt weder by *Cortes* en word hard ontfangen. 50.
- - maakt ſig meeſter van een gevaarlijke door-togt. 186
Diego Velaſquez ſoekt *Cortes* het bevel-hebberſchap te ontdraayen. 1
- - ſtelt de heele Stad in roer. 2
- - wat woorden hy met *Cortes* verwiſſeld. ibid.
- - geeft order om *Cortes* met ſijn vloot aan te houden. 5. 8.
- - neemt den tijtel van *Landvoogd* aan. 150.
Dieverye, op wat wijſe by de *Tlaſkalaanen* geſtraft. 242.
Dogters (20) van den Heer van *Zampoala* aan *Cortes* gegeeven. 129.
Dogters van de *Tlaſkalaanen* den *Caſtiliaanen* aangeboden. 218
St. Domingo, een Stad in *Nieuw-Spanje*, neemt toe in koop-handel. 97
Dooden, op wat wijſe by de *Tlaſkalaanen* begraven worden. 247
Doortogt (gevaarlijke) door *Diego d' Ordas* ingenoomen. 186
Droefheyd der *Indiaanen* over het afbreeken hunner Afgoden. 156

E.

Eed door *Magellanes* en ſijn ſcheeps-volk afgelegt. 65

St.

St. Elmo op de mars der ſcheepen geſien. 69
- - blijdſchap des volks hier over getoond. ibid.
Erffeniſſe der *Tlaſkalaanen*, aan wien vervalt. 244
Eſcaupiles, of borſt-wapenen der *Tlaſkalaanen* beſchreeven. 189

F.

Feeſt, hoe by de *Tlaſkalaanen* over een nieuw-gebouwt Huys en nieuwe Wijn gevierd. 242
Feeſten der *Tlaſkalaanen*, op wat wijſe gedeelt. 235
Ferdinand Magellanes benoemt, om een Togt te doen voor den Koning van *Caſtilien*. 63
- - werd verſogt, om weder in *Portugaalſen* dienſt te treeden. 64
- - werd bevoolen, om den eed van getrouwigheyd af te leggen. 65
- - word van de *Portugyſen* by den Koning van *Caſtilje* verlagt. 67
- - loopt met ſijn Vloot in Zee en komt te *Teneriffe*, alwaar hy levens-middelen in neemt. 67 68
- - komt omtrent den Evennagts-lijn. 68
- - vervalt met ſijn vloot aan de *Guineeſche* kuſt. 69
- - komt met ſijn vloot in de Baay van *Genero*. 70
- - waar van daan hy wederom vertrekt. 71
Figuera ſteld eenige *Indiaanen* van *Hiſpaniola* in vryheyd. 94
Ferdinandes Cortes een ſchrander man. 1
- - verſorgt ſig tegens de liſten van *Velaſquez*. ibid.
- - wat woorden hy met *Velaſquez* verwiſſeld. 2
- - vertrekt met ſijn vloot en loopt in de Haven van *Macaca*. ibid.
- - neemt eenig volk en paarden in te *Trinidad*. 3
- - paſſeerd de Stad *St. Chriſtoffel*. 4
- - word voor een weder-ſpanneling van *Velaſquez* gehouden. 4
- - ſchrijft een brief aan *Franciſcus Verdugo*. 6
- - vertrekt van *Trinidad* naar de *Havana*. 6
- - dwaalt met ſijn Schip van de Vloot, dog komt wederom te voorſchijn. 6. 7
- - verſorgt ſijne Scheepen met geſchut. 7
- - ontkomt met behendigheyd de lagen van *Velaſquez*. 8
- - ſchrijft een brief aan *Diego Velaſquez*. 9
- - vertrekt met 9 Scheepen uyt de *Havana* en komt aan de Kaap *St. Anthony*. 43
- - teld ſijn volk en ſteld op alles goede order. 43
- - doed een deftige aanſpraak aan ſijne Vlootelingen. 44. 45
- - doed ſijn volk t' ſcheep koomen en vertrekt van *St. Anthony*. 45
- - komt met ſijne by-hebbende Scheepen aan het Eyland *Cozumel*. 47
- - ſteld 3 *Indiaanen* wederom in vryheyd. 47
- - houd aldaar geſprek met eenige

nige *Caciquen*. 47
. ſend een brief door een *Indiaan* aan *Hieronymus d'Aguilar*. 48
doed een aanſpraak aan de *Indiaanen* van *Cozumel*. 51
verbreekt de Afgoden der *Indiaanen*. 51
. gaat t'ſcheep en vertrekt van daar. ibid.
. ondervraagt *Hieronymus d'Aguilar*. 54
. vertrekt van het Eyland *Cozumel*. 72
. ontfangt eenige *Indiaanen* van *Tabaſco* heel beleefd. 74
werd verſogt hun gehugte niet te verbranden. 76
. ontſet eenige *Caſtiliaanen* in een huys. 77
. trekt met eenig volk tegen 40000 *Indiaanen*. 78
. doed een groote ſlagting met ſijne Ruytery onder de ſelve. 79
. doed den af-togt blaaſen. 80
. ſeer over ſijn dapperheyd geroemt. ibid.
. doed beleefde aanbiedingen aan de *Cacique* van *Tabaſco*. 80
. word van den *Cacique* met groote geſchenken beſogt. 81
. geeft wederom eenige geſchenken aan hem. 82
. houd het *Palm*-feeſt te *Tabaſco*. 84
. doed een deftige aanſpraak aan de *Indiaanen*. 84. 85
. neemt affcheyd en vertrekt. 85
. komt te *St. Juan d'Ulua*. 100
. ontfangt eenige *Indiaanen* heel beleefdelijk. 101
. . houd geſprek met *Teuhtlille* Bevel hebber van *Motezuma*. 103
. . op hoedanige wijſe hy groote en koſtelijke geſchenken krijgt. 110
. . hoe hy ſijne veynſeryen in 't werk ſtelt, om naar *Mexico* te gaan. 116. 117
. . ſtaat ſijn Bevel-hebberſchap af. 118
. . dat hem wederom wierd opgedraagen. 119
- - vaard het ſelve wederom aan. 120
- - ſoekt ſijne tegen-partijders op alle wijſe te gewinnen. 122
- - paſſeerd met eenige *Canoes* een Rivier. ibid.
- - word ſeer heerelijk van de *Zempoalaanen* ontfangen. 125
- - word ſeer beleefd van den *Cacique* van *Zempoala* ontfangen. 125
- - ontfangt en doed eenige geſchenken van en aan den *Cacique* van *Zempoala*. 126
- - beſoekt den *Cacique* in ſijne wooning. 127
- - neemt afſcheyd van den Heer van *Zempoala* en begeeft ſig na de Scheepen. 129
- - word van die van *Chianhuitzlan* wel ontfangen. 130
- - wat hy den *Totonaques* aanbied. 135
- - doed ſijn vriendſchap aan *Motezuma* aanbieden. 136
- - doed een antwoord aan de Geſanten van *Motezuma*. 139
- - trekt met ſijn leger op, en paſſeerd door *Zempoala*. 141. 142
. . be-

- - beſtraft de *Zempoalaanen* over hunne booſheyd. 142
- - doed een aanſpraak aan die van *Cinpancingo*. 143
- - doed een vermaaning aan de *Indiaanſe* Prieſters. 148
- - ſend een geſandſchap met geſchenken aan den Koning van *Caſtilje*. 150. 151
- - word over oproerigheyd by den Koning van *Caſtilje* aangeklaagt. 153
- - doed een Aanſpraak aan ſijne morrende Soldaaten. 156. 157
- - neemt eenige van het volk van *Pineda* gevangen. 160
- - vertrekt van *Zempoala* naar *Mexico*. 161
- - komt met ſijn Leger te *Xalapa*. 162
- - hout een geſprek met *Olintetle*. 163. 164
- - moedigt ſijn Soldaaten aan. 165
- - geeft eenige ver-eeringen aan *Olintetle*. 167
. paſſeerd een ſterke muur, en begeeft ſig na *Tlaſkala*. 178
. ſpreekt ſijne *Caſtiliaanen* aan in het beſtrijden der *Tlaſkalaanen*. 183
. krijgt uyt gevangene kennis van het Leger der *Tlaſkalaanen*. 188. 189
. doed eenige *Tlaſkalaanen* de handen afhouwen. 196
. trekt de *Tlaſkalaanen* met ſijn volk te gemoet. 197
. die hy verdrijft en verſtrooyt. 198
. doed daar over een Aanſpraak aan ſijn volk. 198. 199
. begeeft ſig by nagt op een togt. 199
. is ſeer verbaaſt over het vallen van ſijn Paard. 200
. komt te *Cinpancingo*. 201
. word aldaar van de Inwoonders eenige leeftogt aangebooden. 202
. komt gelukkig weder by de ſijne. 203
. doed ſijn Leger by-een vergaderen. 204
. doed een deftige Aanſpraak aan het ſelve. 205. 206
. is met de koorts bevangen. 208
. begeeft ſig op het Alarm blaſen te paard. 209
. ontfangt den jongen *Xicotencatl* ſeer beleeſd. 210
. doed een antwoord op de Aanſpraak van *Xicotencatl*. 211
. ſtelt ſijn Leger in ſlag-orde en trekt op, om in *Tlaſkala* te gaan. 214
. doed eenige beveelen afvaardigen aan *Juan d'Eſcalante*. 215
. word met groote eer te *Tlaſkala* ingehaalt. 215. 216
. word van de *Tlaſkalaanen*, *Calchichiutl* genoemt. 218
. houd eenige deftige Redenwiſſelingen met 4 *Tlaſkalaanſe* Heeren. 217
Filippillo, een *Indiaan*, ontvlugt de *Caſtiliaanen*. 76
Fonteyn by de *Tlaſkalaanen* in groot-agting gehouden. 235
Franciſcaanen ſoeken de mieren te *la Vega* uyt te roeyen. 13
Franciſcus d'Oroſco tot Beveelhebber

hebber over het geſchut aangeſteld. 43
Franciſcus de Montejo tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld. 43
. door *Cortes* uytgeſonden, om een Haven op te ſoeken. 112
. word van een hevige Storm beloopen. ibid.
. komt na veel ſukkelens te *St. Juan de Ulua*. 113
Franciſcus de Murla werd tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld. 43
. verlieſt ſijn roer, en is in groote nood. 46
. . ſpringt in Zee en arbeyd het roer in ſijne pennen. ibid.
Franciſcus de Sanzedo tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld. 43
Franciſcus Verdugo, Rechter van de Stad *Trinidad*. 5
de la Fuente (Dokter) doed een voorſtel aan den Raad van *Indiën*. 27. 28

G.

Garcias de Padilla wederſpreekt Dokter *de la Fuente*. 18
Gaſpar de Garnica geſonden, om *Cortes* in verſeekering te neemen. 8
Gaſpar de Queſada, Kapiteyn van het Schip *Conception*. 66
Gebeede-Huyſen met *Indiaanſe* Afgoden verciert. 122
Geding-ſchriften (2) door den Biſſchop van *Dariën* ingeleeverd. 41
Gebugte der *Indiaanen* van *Tabaſco* geplunderd. 75
. . heeft een Tempel. 75
Gebugten der *Tlaſkalaanen* in brand geſtooken. 187
Genero, een Baay, waar geleegen. 70
. . werd door de *Caſtiliaanen*, *St. Lucia* genoemt. 70
. . Handel alhier door 't Scheepsvolk gedaan. ibid.
Genees-middel van ſmout der *Indiaanen* door de *Caſtiliaanen* gebruykt, om hunne wonden te geneeſen. 198
Geſanten der *Tlaſkalaanen* doen een Aanſpraak aan *Cortes*. 193
. . koomen met bedriegelijke woorden het Leger van *Cortes* verſpieden. 195. 196
. . worden van *Cortes* gevangen genoomen. 196
. . werden daar over gevonniſt. ibid.
. . moeten met afgekapte handen naar *Xicotencatl* keeren. 197
Geſanten van *Motezuma* met veele koſtelijkheeden aan *Cortes* geſonden. 207
. . waar van de oudſte een Aanſpraak aan *Cortes* doed. ibid. 208
. . aanſchouwen, dat de *Tlaſkalaanen* door de *Caſtiliaanen* verſlagen worden. 209
. . maaken de *Tlaſkalaanen* by *Cortes* verdagt. 213
. . doen een verſoek aan *Cortes*. ibid.
. . een der ſelve brengt wederom koſtelijke Geſchenken aan *Cortes*. 214
Geſchenken van 400 ponden gouds

door den *Cacique* van *Tabaſco* aan *Cortes* gedaan. 81
. tuſſen *Cortes* en *Teuthlille* gedaan. 103
. ſeer koſtelijk door *Teuthlille* aan *Cortes* gebragt. 110. 111
. waar op *Cortes* wederom andere doed. 112
. tuſſen *Cortes* en den *Cacique* van *Zempoala* gedaan. 126
. van de *Tlaſkalaanen* aan *Cortes* gegeeven. 195
. die door *Cortes* wederom vergolden worden. 196
. door de *Tlaſkalaanen* aan de *Caſtiliaanen* aangebooden. 216
Gerſobus geloft, word van de *Indiaanen* gemeent van den Hemel te koomen. 75
. ontſtelt geweldig de *Indiaanen*. 104
. door de *Indiaanen* en *Negers* gevoert. 123
Geſprek tuſſen Broeder *Remigio* en de *Indiaanen* van den *Cacique Henrique*. 92. 93
Gevangene worden van den toeſtand der *Tlaſkalaanen* ondervraagt. 188
. doen daar op een verhaal aan *Cortes*. ibid. 189
Gevangen-huyſen der *Tlaſkalaanen* beſchreeven. 232
Gevegt tuſſen de *Caſtiliaanen* en de *Indiaanen* van *Tabaſco*. 77
. ſeer heevig tuſſen de *Caſtiliaanen* en *Indiaanen*. 78. 182. 183 193
. werd voor de tweede-maal hervat. 194
Gevoelens van eenige *Indiaanen* wegens de *Caſtiliaanen*. 134
Gewoontens der *Tlaſkalaanen* beſchreeven. 238. 239
Gil Gonzales d' Avila komt met 3 Scheepen in de Haven van *Acla*. 17
. begeeft ſig naar *Pedrarias*, om hem te ſpreeken. 18
. dog keerd onverrigter ſaake naar *Acla*. 19
. neemt voor de *Specery-Eylanden* te ontdekken. ibid.
. waar toe hy van den Koning was begunſtigt. 20
. doed eenige Scheepen te *Acla* bouwen. 20. 21
. gaat na de Eylanden *das Perlas* 21
. ſchrijft aan *Pedrarias* om hulp. 22
Gines Navarro komt aan het ſchip der *Engelſe* aan 't Eyland *St. Juan*. 96
Godeſſe der Liefde het hoogſt by de *Tlaſkalaanen* geagt. 234
. aardige beuſelingen hier omtrent voortgebragt. ibid.
Godinnen (verſcheyde) by de *Tlaſkalaanen* gedient. 234. 235
Golf van *Cuba* naar *Yucatan*, 70 mijlen groot. 46
Gommen (alderhande) in *Tlaſkala* gevonden. 225
Gonçalo Guerrero, *Spaanſe* matroos, trouwt met een *Indiaanſe* Juffer. 56
. had veele veldſlaagen gewonnen, en ſig naar 's Lands gewoonte toegetakeld. ibid.
Grens-paalen der *Tlaſkalaanen*, op wat wijſe afgebakent. 221
Grijſaards in hoog-agting by de *Tlaſkalaanen*. 239
Groot-kancelier belaſt aan Partyen voor

voor den Koning van *Caſtilje* te ſpreeken. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41
Grijalva van een *Cacique* geheel in goud gekleed. 72

H.

Haaſen en *Konijnen* op een Eyland door het Scheeps-volk ingezouten. 72
Hagediſſen, ſeer aangenaam om te eeten, waar gevonden. 126
Hammen door 7 Scheeps-lieden geſtoolen. 50
Havana levert Akker-velden en Vee uyt. 98
Henrique, een *Cacique*, opgevoed by de *Franciſcaanen* in een Kloóſter. 85
. trouwt een *Indiaanſche* Vrouwe. 86
. word van *Valenzuela* miſhandeld en verongelijkt. 86
. waar over hy klaagt, dog vind geen troóſt. ibid.
. ontrekt ſig het geſag van *Valenzuela*. 87
. verſlaat *Valenzuela* met de ſijne. 88
. verwond veele *Caſtiliaanen*. ibid.
. krijgt veele *Indiaanen* tot ſijn aanhang. ibid.
. wat order hy geeft aan ſijne *Indiaanen* tegen de *Caſtiliaanen*. 89
. heeft geduurige overwinningen tegen de *Caſtiliaanen*. 90
. ſtelt op alles goede order in ſijn land. 91
. heeft een groote voorſigtigheyd, om hem en ſijn volk te bewaaren. ibid.
. beſoekt Broeder *Remigio*, waar mede hy geſprek houd. 93
. neemt affcheyd van de ſelve. 94
Heredia door *Cortes* naar *Cinpancingo* geſonden. 140
Heyr-leger der *Haſkalaaden* komt te voorſchijn. 189
. dés ſelfs ſchikkinge en verdeelinge beſchreeven. 190
. raakt met de *Caſtiliaanen* hand-geteeken. 191
. word gedwongen de *Caſtiliaanen* te verlaaten. 192
. 300 der ſelver gevangen genoomen. ibid.
. komt op de *Caſtiliaanen* af. 197
. begeeft ſig op de vlugt. 198
Hieronymiaanen beſtieren de *Indiaanen*. 9
. wenden grooten vlijt aan, om yeder ſijn pligt te doen behertigen. 11
. koomen in *Caſtilien* aan. 15
. begeeven ſig weder in hun Kloóſters. ibid.
Hieronymus d'Aguilar. krijgt een brief van *Cortes*. 49
. dog geeft ſig in de beſcheydenheyd van ſijn *Indiaanſe* Heer. 49
. krijgt verlof met eenige *Indiaanen* na *Cortes* te gaan. ibid.
. vind een *Canoe*, waar mede hy ſig t' Zee-waards begeeft. 49. 50
. komt by *Andries de Tapia* en word wel ontfangen. 52
. komt met 3 *Indiaanen* in de Vloot van *Cortes*. 53
. in wat gewaad hy den *Caſtiliaa-*

ſtiliaanen voorquam, ibid.
—— word ſeer bly-moedig van *Cortes* ontfangen, ibid.
—— word van *Cortes* gekleed, 54
—— antwoord op eenige vragen, hem door *Cortes* gedaan, ibid.
—— doed een verhaal aan *Cortes*, op wat wijſe onder *de Indiaanen* was vervallen, 55
—— word gemeſt, om geoffert te worden, ibid.
—— dog ontkomt het door de vlugt, ibid.
—— komt by een *Cacique*, en word wel onthaald, 56
—— hoe veel ſlaafs werk gedaan, om ſijn leven te behouden, 56, 57
—— word wegens ſijne kuysheyd met ſeekere *Swartin* ter toets geſtelt, 57
—— waar over hy in groot-agting by den *Cacique* quam, 58
—— bied ſig by den *Cacique* aan, om hem in den Oorlog te verſellen, 59
—— doed groote wonderen in eenige Veld-ſlaagen, ibid.
—— waar over hy om te offeren word ge-eyſt, ibid.
—— ſpreekt ſijn Heer een moed in, van te ſullen overwinnen, 60
—— krijgt veele *Indiaanen* gevangen, 61
—— raakt daar over in groot-agting by d' *Indiaanen*, ibid.
Hieronymus Gomes d'Eſpinoſa, Opper-regts-bediende van de Vloot van *Magellanes*, 66
Hieronymus Guerra, Beampt-ſchrijver van de Vloot van *Magellanes*, ibid.
Hinder-laag van d' *Aguilar*, waar door veele *Indiaanen* ſneuvelen, 60, 61
—— door *Cortes* tegen de *Indiaanen* van *Tabaſco* gelegt, 74
—— door *Cortes* gelegt tegen die van *Alonſo Alvares Pineda*, 160
Hiſpaniola, een Eyland, ſeer geſond voor de *Negers*, 11
—— ſeer elendig door de mieren geplaagt, ibid.
Hond van *Franciſcus de Lugo*, baard een groote ſchrik onder de *Indiaanen*, 166
Honden doen veel ſchaade aan het wild gedierte, 14
Hooſd van een *Tlaskalaan*, door een *Zempoalaan*, in een twee-gevegt afgeſlaagen, 185
Huexocingo werd van de *Tlaskalaanen* gevangen, en ge-offert, 223
—— hoe met ſijn huyd gehandelt werd, ibid.
Hutias een ſoort van konijnen, waar gevonden, 14
Hutten van boom-takken door de *Caſtiliaanen* gemaakt, 101
Huuwelijks-feeſt der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 249
Huuwelijks-manier der *Tlaskalaanen* beſchreeven, ibid.
Huyſen van die van *Cinpancingo* beſchreeven, 142
—— der *Otomies* van de *Caſtiliaanen* verbrand, 181
—— van *Tlaskala* beſchreeven, 220

I.

Jago, naam van het ſchip van *Juan Rodriguez Serrano*, 66
maica, een Eyland, heeft 2 gehugten, 98
borſt der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 238
liaan weert ſig dapper tegen 2 *Caſtiliaanen*, 194
— word door een *Caſtiliaan* met een ſpies gedood, 195
liaanen maaken malkanderen tot ſlaaven, 16
— van veele Godloosheeden beſchuldigt, 30, 31
— dog worden door den Vader *de las Caſas* verdeedigt, 31
— gevangen en geofferd, 61
— van *Tabaſco* brengen veel leef-togt aan de *Caſtiliaanen*, 73
— verſorgen hen, om een aanval der *Caſtiliaanen* te konnen weder-ſtaan, 74
— koomen wederom met verſche leef-togt voor de *Caſtiliaanen*, ibid.
— ſchieten een haagel-buy van pijlen op de *Caſtiliaanen*, 75
— doen een heevigen aanval op de *Caſtiliaanen*, 77
— neemen den vlugt voor de benden van *Cortes*, ibid.
— koomen met 40000 op de *Caſtiliaanen* af, 78
— zijn ſeer voorſigtig tegen de *Caſtiliaanen*, 79
— worden geweldig door de Ruytery der *Caſtiliaanen* vernield, ibid.
— neemen de vlugt voor de *Caſtiliaanen*, 80
— worden van *Cortes* ontſlaagen en verbonden, 81
— houden het *Palm*-feeſt met de *Caſtiliaanen*, 84
— van *Hiſpaniola* door *Figuera* in vryheyd geſteld, 94
— koomen in groote meenigte by de *Caſtiliaanen*, om te handelen, 109
— (5) van *Zempoala* koomen in het Leger van *Cortes*, 115
— worden wel ontfangen, en met geſchenken te rug geſonden, ibid.
— (1000) overvallen de *Caſtiliaanen*, 182
Juan de Carthagena, Factoor van de Vloot van *Ferdinand Magellanes*, 63
— is Kapiteyn op het ſchip *St. Anthony*, 64
Juan d'Eſcalante tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld, 43
— is in gevaar van te ſinken, 52
— tot Bevel-hebber van *Villa Rica* aangeſtelt, 158
— word daar voor plegtig aangenoomen, ibid.
— des ſelfs aart beſchreeven, ibid.
Juan de Torres onderwijſt de *Indiaanen* in den Gods-dienſt, 149
Juan de Quevedo, Biſſchop van *Dariën*, komt te *Barcelona*, 32
— werd van den Vader *de las Caſas* beſogt, 33
— doed een Aanſpraak, en Voorſtel voor den Koning van *Caſtilje* en ſijne Raaden, 35
— doed een tweede aan den Koning, 36, 37
— ſteld 2 Geding-ſchriften op,

op, 41
—— word van een koorts aangetaſt, 42
Juan Rodriguez Serrano Opperſtuurman van *Ferdinand Magellanes*, 63
—— Kapiteyn van het ſchip *St. Jago*, 66
Juan Velaſquez de Leon, tot Kapiteyn over een bende Soldaaten aangeſteld, 43
Juffers (4 ſchoone) aan *Cortes* door een *Cacique* aangeboden, 144, 145
—— worden alle gedoopt, 149

K.

Karibaanen ſlagten de menſchen, om te eeten, 16
Kalmte van 20 dagen, 69
Kapiteyn van *Tlaskala* begeert vreede van *Cortes*, 184
—— word daar over van de ſijne ſeer qualijk gehandelt, 185
Kerk-hof met geraamtens van geofferde menſchen geſien te *Zocotlan*, 167
Keten (goúde) van *Cortes* aan de ſlagters vereerd, 2
Kinderen (jonge) der *Tlaskalaanen* in een *Fonteyn* gewaſſchen by manier van een Doop, 235
Kinder-pokken zijn oorſaak, dat veele *Indiaanen* ſterven, 10
—— beſmetten het water der Rivieren, ibid.
—— redeneering over des ſelfs oorſprong en beſmettelijkheyd, ibid.
Klagten van de *Caciques* van *Zempoala* en *Chianhuitzlan* aan *Cortes* over *Motezuma*, 130, 131
Kleederen van Broeder *Remigio* onder de *Indiaanen* verdeeld, 93
Kleeding der *Papas* van de *Indiaanen*, 147
—— der Afgeſanten van *Nieuw-Spanje* beſchreeven, 174
—— der Prieſters van *Tlaskala* beſchreeven, 237
—— der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 242
Koning van *Caſtiliën* dagvaard *de las Caſas* en den Biſſchop van *Darién*, om voor hem te verſchijnen, 33
—— op wat wijſe met ſijne Raaden in een Zaal verſchijnt, om een geſchil te hooren, 34
—— waarom *Majeſteyt* genoemd wierd, 35
—— begeeft ſig uyt den Raad in ſijn vertrek, 41
—— geeft eenige beveelen aan *Magellanes*, 65
Koning van *Portugal* verſoekt by den Koning van *Caſtilje*, de Vloot van *Magellanes* niet te doen vertrekken, 67
Konſtapel van *Montejo* verdrinkt, 111
Koophandel tuſſen de *Indiaanen* en *Caſtiliaanen* door reuyling geſchied, 101
Koopmanſchappen, die te *St. Domingo* vertiert worden, 97
Koſtelijkheeden door de *Mexicaanen* aan *Cortes* gebragt, 110
Koude veroorſaakt veel ongemak aan de *Caſtiliaanen*, 162
Kours, hoe die was vaſt geſteld van *Magellanes*, om na de *Indiën* te neemen, 68
—— eenige moeyelijkheeden daar over tuſſen *Magellanes* en *Cartagena* ontſtaan, 68, 69
Kraam-vrouwen der *Tlaskalaanen*, hoe

hoe met haare kinderen gehandelt worden, 240
Kraan-vogel van een wonderlijke gedaante voor *Motezuma* gebragt, 108
Kramery (*Caſtiliaanſe*) in plaats van geld by d' *Indiaanen* gebruykt, 43
—— door *Cortes* aan den *Cacique* van *Tabaſco* vereerd, 82
Krijgs-gebruyk der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 244, 245
Krijgs-liſten der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 246
Kruys door *Cortes* op het Eyland *Cozumel* opgerigt, 51
—— door de *Caſtiliaanen* in een *Indiaanſe* Tempel opgerigt, 149
Kruyſſen door *Cortes* in de Legerplaats by *Tlaskala* opgerigt, 214
Kundſchappers uytgeſonden door *Cortes*, om de *Indiaanen* te verſpieden, 74
Kuysheyd van *Hieronymus d'Aguilar*, 57
—— ſeer hoog van de *Indiaanen* geroemt, 58

L.

Lac in het Landſchap *Tlaskala* by *Topojanco* beſchreeven, 226
—— heeft veele bieſen, om matten te maaken, 226, 227
—— kan niet door *Canoes* bevaaren worden, 227
Laſt door *Motezuma* aan *Teuthlille* gegeeven, hoe hy ſig tegen *Cortes* gedraagen moeſt, 109
—— van *Gil Gonzales d'Avila* ter ontdekking van de *Specery-Eylanden*, 19, 20
Laſt-brief van d'*Avila* aan *Pedrarias* vertoond, 22
Leef-togt in de Haven van *Macaca* ingenoomen, 2, 3
—— voor 't ſcheeps-volk geſmal-deeld, 69, 70
—— door de *Indiaanen* van *Tabaſco* aan de *Caſtiliaanen* gebragt, 79
—— door *Cortes* aan boord geſonden, 114
Leger door *Motezuma* verſamelt, om de *Totonaques* te ſtraffen, 138
Leon Dezpeleta, Beampt-ſchrijver van de Vloot van *Magellanes*, 66
Levens-middelen door die van *Cozumel* aan boord van *Cortes* gebragt, 47
—— in een gehugte van *Tabaſco* veroverd, 75
Liſt van *Cortes*, om in ſijn ampt verkooren en beveſtigt te worden, 117
Lope de Soſa komt te *Darien*, ſterft aldaar en word begraaven, 16
Louis de Mendoças, ſchat-bewaarder van de Vloot van *Ferdinand Magellanes*, 63
Louis de Mendoza, Kapiteyn van het ſchip *de la Victoria*, 66
Louiſa Techquilvazin trouwt met *Pieter d'Alvarado*, 218
Luſt-hooven, ſeer fraay te *Zempoala*, 124

M.

Maan in *conjunctie* met *Jupiter* waar-genoomen, 70
—— verſcheyde Tafels van ſchrijvers hier over by-gebragt, 70, 71
Maguey, een kruyd, waar van ſig de *Tlaskalaanen* kleederen maken,

ken, 242, 243
—— ook is het tot veel andere dingen dienſtig, 243
Maiz in overvloed op *Cozumel* gevonden, 47
Maiz, waar veel gevonden, 97, 98
Manna in *Tlaskala* gevonden, 225
Man-wijf, op wat wijſe van de *Tlaskalaanen* gehandelt, 241
Margachita, een Metaal, waar van ſpiegels gemaakt worden, 110
Maria, des ſelfs beeld op den Autaar in een Tempel der *Indiaanen* geſtelt, 149
Marina, een ſlavin, kundig in de *Mexicaanſe* taal, 104
—— des ſelfs Afkomſt en geboorte plaats beſchreeven, 105
—— wierd van de *Mexicaanen*, *Melinche* genoemt, 137
—— krijgt eenige *Tlaskalaanſe* vrouwen tot haar dienſt, 217
—— is in groot aanſien, ibid.
—— vertaald uyt de naam van *Cortes* een antwoord, op een Aanſpraak van 4 Heeren van *Tlaskala*, 228, 229
Markt-dag te *Tlaskala* gehouden, waar op over de 60000 Perſoonen gevonden wierden, 227
Martin Mendez, Beampt ſchrijver van de Vloot van *Magellanes*, 66
Matten van brem gemaakt, 110
—— in plaats van glaſen by de *Tlaskalaanen* gebruykelijk, 220
Maxiſcatzin, een voornaam Heer van *Tlaskala*, ontfangt de Geſanten van *Cortes* heel beleeft, 169
—— doed een Aanſpraak aan den Raad van *Tlaskala*, 170, 171
—— een Heer van *Tlaskala*, des ſelfs afkomſt, 223
Medanos, een ſoort van vrugtboomen, 101
Menſchen-offering, waar uyt alder-eerſt ontſtaan, 238
Michel de Salamanca beſchuldigt den Koning van *Caſtiliën* en den Biſſchop van *Burgos*, 27
—— waar over hy wederſprooken word, ibid.
Mieren doen ſeer veel ſchade op het Eyland *Hiſpaniola*, 12, 13
—— ſteeken de menſchen op het Eyland *St. Juan*, ibid
—— middel hier tegen aangewend, dog te vergeefs, 13
—— oorſaak van dit gedierte, waar van herkomſtig, 14
Mu door de *Caſtiliaanen* op *Cozumel* in 't by-zijn der *Indiaanen* gedaan, 51
—— door *Bartholomeus d' Olmedo* geſongen, 102
—— gedaan ter gedagteniſſe met de vreede tuſſen *Cortes* en de *Tlaskalaanen*, 212
—— in een Tempel van *Tlaskala* door de *Caſtiliaanen* gedaan, 233
Miſnoegen onder de *Caſtiliaanen* ontſtaan over het veranderen der Leger-plaatſen, 115, 116
Mitote, een Dans by de *Tlaskalaanen* door 20000 mannen gedanſt, 212
Monſters met 3 hoofden te *Mexico* geſien, 107
Montana Roxa, een Haven, waar geleegen, 68
Mota, Biſſchop van *Badajoz* onthaald *de las Caſas* met verſcheyde Grooten, 33

—— doed verſlag aan den Koning van *Caſtilien* van het voorgevallene tuſſen *de las Caſas* en *Quevedo*, 33
Motezuma ſeer verbaaſt over het afbeeldſel der *Caſtiliaanen* en hunne paarden, 105
—— ſend eenige geſchenken aan *Cortes*, 105, 106
—— is de magtigſte Koning van *Mexico* geweeſt, 106
—— des ſelfs imborſt en laatdunkentheyd beſchreeven, ibid.
—— wat hem van de wighelaars en waarſeggers voorſegt wierd, 107
—— is ſeer ontſteld over een brand-merk aan ſijn voorhoofd, 109
—— verſoekt voor de tweedemaal, door geſchenken, *Cortes* te doen vertrekken, 114
—— verſamelt een magtig léger, om de *Totonaques* te ſtraffen, 138
—— ſend Geſanten met veele geſchenken aan *Cortes*, 207
Muggen plaagen geweldig de *Caſtiliaanen*, 115
Munt werd te *Tlaskala* niet gebruykt, 227
Muur ter verdeedinge van de Grens-ſcheyding door de *Indiaanen* gemaakt, 177
Muuren ſeer konſtig door de *Zempoalaanen* beſtreeken, 125

N.

Negers konnen ſeer wel aarden op het Eyland *Hiſpaniola*, 11, 12

O.

Ocotevilco, een gehugte, waar geleegen, 219
—— des ſelfs geleegenheyd nader beſchreeven, 220
Offerhande der menſchen, op wat wijſe door de *Indiaanen* gedaan, 121
—— waar over de *Caſtiliaanen* ſeer verbaaſt wierden, ibid.
Offerhanden van die van *Zocotlan* beſchreeven, 161
Olintetle, Heer van *Zocotlan*, werd van de *Caſtiliaanen*, *Beever* genoemt. 163
—— houd geſprek met *Cortes* over de magt van *Motezuma*, 163, 164
—— des ſelfs magt en vronwen beſchreeven, 165
—— geeft veel leef-togt aan de *Caſtiliaanen*, 166
—— krijgt eenige ver-eeringen van *Cortes*, 167
Omgang door *Franciſcus de Montejo* met ſijn volk gedaan, 113
—— door de *Caſtiliaanen* gedaan met was-kaarſſen, 149
Om-ſchrift van de vlag van *Cortes*, 44
Onluſten tuſſen *Magellanes* en *Cartagena* over den kours te neemen, 68, 69
Ontroereniſſe der *Indiaanen* ſeer groot over de aankomſt der *Caſtiliaanen*, 136
Onvrugtbaarheyd, op wat wijſe door de *Tlaskalaanen* wierd onderſogt, 237
Oranjes groeyen ſeer wel op *Hiſpaniola*, 12
Order door *Cortes* aan de *Caſtiliaanen* te *Zempoala* gegeeven, 126
Otomies in hun levens-manier beſchreeven, 180
—— eenige der ſelve dood in hun-

hunne huyſen gevonden, 181
—— der ſelver huyſen door de *Caſtiliaanen* verbrand, ibid.
—— des ſelfs oorſprong, en afkomſt, aart en manier van leven, 223
Otomitica, een taal in *Tlaskala* geſprooken, 223
Oude mannen van den *Cacique* van *Tabaſco* aan *Cortes* om vreede geſonden, 81
—— die ſeer vriendelijk ontfangen wierden, ibid

P.

Paarden in de *Havana* door *Cortes* ingenoomen, 9
—— (vallende) neemen de *Caſtiliaanen* voor een quaad voor-teeken, 200
—— der *Caſtiliaanen* veroorſaken een groote verandering aan de *Tlaskalaanen*, 216, 217
Palm-feeſt door *Cortes* te *Tabaſco* met een ommegang gevierd, 84
Papas, of Prieſters der *Indiaanen* beſchreeven, 147
Paſſamonte, een groot oproermaaker, 15
—— ſend veel goud aan den Koning van *Caſtilje*, 95
Pedrarias doed reekening aan *Alarconcillo*, 17
—— miſnoegd op *d'Avila*, 17, 18
—— doed een harde boodſchap aan hem weeten, 18
—— neemt voor *Panama* uyt te breyden, 22
—— werd van den Koning van *Caſtiliën* op nieuw in ſijn Ampt beveſtigt, 23
—— ontvolkt *Darien*, ibid.
—— beſchuldigt van *de las Caſas*, 32
Pieter d'Alvarado tot Kapiteyn over een Bende ſoldaaten aangeſteld, 43
—— met 100 man op een Land-togt uytgeſonden, 120, 121
—— ſien aldaar eenige menſchen offeren. 121
—— trouwt met een *Tlaskalaanſe* Dame, 218
Pligt-pleegingen der *Indiaanen* aan *Cortes* gedaan, 53
Predikant predikt tegen eenige Opper-hoofden van *Indiën* in *Caſtilje*, 34
Predikanten (8) beriſpen den Raad des Konings van *Indiën*, 27, 28
—— leveren eenige geſchriften aan de ſelve over, 28
Prieſters (8) van *Cinpancingo* verſoeken de Vreede van *Cortes*, 142
—— maaken vriendſchap met *Cortes*, en onderwerpen ſig aan den Koning van *Caſtilje*, 143
Proef-ſtuk van een offerhande by de *Tlaskalaanen* genoomen, 236

R.

Raad van *Indiën* vergaderd tegens 8 Predikanten des Konings, 28
Raads-vergadering (nieuwe) benoemt van den Koning over de ſaaken van *de las Caſas*, 29
—— wijſt de ſaaken ten voordeele van *de las Caſas* uyt, 30

—— waar tegen eenige tegenwerpingen wierden ingebragt, 30, 31
Raden door *Cortes* benoemt, om een Bevel-hebber te kieſen, 118
Raderen (2) 't eene van goud, en 't ander van ſilver, verbeeldende Son en Maan, aan *Cortes* ver-eerd, 111
Redeneeringen tuſſen *Cortes* en 4 *Tlaskalaanſe* Heeren, 227, 228, 229, 230, 231, 232
Reden-voering tuſſen *Cortes* en *Velaſquez*, 2
—— van een Geeſtelijke van *St. Franciſcus* voor den Koning van *Caſtilje* en ſijne Raaden, 40
—— van *Cortes* met de Prieſters van *Cinpancingo* over hun Goden-dienſt, 145
Reden-wiſſeling tuſſen *Cortes* en *Alonſo de Grado*, 202
Reekening van jaaren, maanden en dagen, by de *Tlaskalaanen* gebruykelijk, 235
Regters door *Cortes* benoemt, om een Bevel-hebber te kieſen, 118
Remigio (Broeder) bied ſig aan, om den *Cacique Henrique* te bevreedigen, 92
—— ontmoet eenige van des ſelfs *Indiaanen*, waar mede hy geſprek houd, ibid.
—— word van de ſelve gedreygd en uyt-geplunderd, 93
—— houd met den *Cacique Henrique* geſprek, 93
—— ſcheyd van de ſelve en komt weder in het Klooſter te *St. Domingo*, 94
Renk-werk door de *Indiaanen* aan de *Caſtiliaanen* gedaan, 109, 110
Ridders der *Tlaskalaanen*, op wat wijſe ingewijd, 244
Rooſe-krans ſeer fraay door de *Zempoalaanen* aan *Cortes* ver-eerd, 135
Ruy Falero werd verſogt van den Koning van *Caſtilje*, afſtand van ſijn Bevel-hebberſchap te doen, 65
Ruyters met hunne paarden, wat gedagten de *Indiaanen* van *Tabaſco* hier over hadden, 79
—— van *Cortes* doen een ſchermutſeling voor de Geſanten van *Motezuma*, 139
Ruytery der *Caſtiliaanen* doed een groote ſlagting onder de *Indiaanen*, 79

S.

Sancho de Heredia, Beampt-ſchrijver van de Vloot van *Magellanes*, 66
Schatting, op wat wijſe door de *Tlaskalaanen* betaald, 244
Scheepen door *d'Avila* te *Acla* gebouwt, om de Zuyd-Zee te bevaren, 21
—— die ſeer ſchielijk wierden bedurven, ibid.
—— (2) door *Cortes* uytgeſonden, om een Haven op te ſoeken, 112
—— door *Cortes* bevoolen, in de grond te booren, 155, 156
—— waar over de ſoldaaten beginnen te morren, 156
Scheeps-lieden (7) over dien tal van ſpek gegeeſfeld, 50
Schellen van goud te *Tlaskala* gevon-

vonden. 220
Schermutſeling van de *Caſtiliaanen* gehouden, 103, 104
—— tuſſen de *Caſtiliaanen* en *Indiaanen* gehouden, 185
Schilden tot een dekſel voor de Pijlen boven het hoofd gehouden, 186
—— der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 189, 190
Schilders (*Indiaanſe*) ſchilderen de geſtalte der *Caſtiliaanen* ſeer aardig af, 104
Schip met leef-togt door *Cortes* veroverd, 3
—— (*Engels*) aan 't Eyland van *St. Juan* door de *Caſtiliaanen* ontmoet, 95
—— tot wat eynde uytgeſonden, ibid.
—— wat laading het ſelve in hadde, 96
—— komt voor de Haven van *St. Domingo*, 96
Schip-breuk van *Hieronymus d'Aguilar* met de ſijne, 55
Schurftheyd uyt een Rivier ontſtaan, 220
Slagt-huyſen van geofferde menſchen en honden in *Tlaskala* gevonden, 236
Slavinnen (20) door den *Cacique* van *Tabaſco* aan de *Caſtiliaanen* geſchonken, 84
Snorkeryen der *Tlaskalaanen* tegens de *Caſtiliaanen* uyt-geſprooken, 190
Sodomie by de *Tlaskalaanen* geſtraft, 239
Soldaat over hoender-dievery op-gehangen, 144
—— dog werd nog tijdig afgeſneeden, ibid.
Son en *Maan* by de *Tlaskalaanen* voor man en vrouw gehouden, 233
Spiegels van Metaal, ſeer konſtig, door de *Mexicaanen* aan *Cortes* vereerd. 110
Staart-Sterre boven *Mexico* ſeer ſchrikkelijk geſien, 107
Standaard voor het huys van *Cortes* opgerigt, 3
—— der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 189
Steeden van *Hiſpaniola*, wegens een yeders vrugtbaarheyd beſchreeven, 97, 98
Stemme (klagende) boven *Mexico* gehoort, 107
—— uyt een hol aan ſeeker Boer geſchiet, 108
Storm doed de ſcheepen verſtrooyen, 46
Stormen, die groote ongemakken aan de Vloot van *Magellanes* toe-bragten, 69
Stout-moedigheyd van eenige *Caſtiliaanſe* Soldaaten tegen *Cortes*, 204
Straf-oeffening door *Cortes* aan eenige weder-ſpannelingen gedaan, 154
—— gepleegt aan de Geſanten der *Tlaskalaanen*, 196, 197
—— geeft een groote ſchrik onder de andere, 198
—— over verſcheyde mis-daaden by de *Tlaskalaanen* beſchreeven, 239
Strooperyen aan-geregt, om Slaaven te maaken, 16
Stuur-lieden weygeren een Togt te doen met *Ferdinand Magellanes*, 63
Suyker eerſt in *Grenada* en daar

na in de *Indiën* over-gevoerd, 11
yker-rieden, door wie eerſt in de *Indiën* gebragt, ibid.
—— groeyen ſeer ſchoon by de ſtad *Azua*, 97

T.

Taal der *Mexicaanen* in alle de Landſchappen van *Nieuw-Spanje* ſeer gemeen, 105
talen in *Tlaskala* geſprooken, 223
tegenwerpingen (30) tegen *de las Caſas* in geleeverd, 30
—— die door hem werden beantwoord, 31, 32
tempel-dienaars van *Tlaskala* beſchreeven, 236
tempels op het Eyland *Cozumel* gebouwt, 50
—— der *Indiaanen* van hunne Afgoden geſuyvert, 147
—— der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 236
Teuthlille, Bevel-hebber van *Motezuma*, komt *Cortes* beſoeken, 102
—— word ſeer beleeft van hem ontfangen, ibid.
—— houd geſprek met *Cortes*, 103
—— word door *Motezuma* met geſchenken aan *Cortes* afgevaardigt, 105, 106
Teyohualminqui en *Culhuacutli*, 2 gebroeders, verdeelen alle de Landen van *Tlaskala*, 222
Tlaskala, een Landſchap beſchroeven, 218
- - van wat volkeren omringt word, 221
- - heeft verſcheyde benamingen eertijds gehad, ibid.
- - des ſelfs lugt, vrugtbaarheyd en geleegenheyd, 224
- - is ſeer koud en regenagtig weder onderworpen, ibid.
- - heeft veele Bergen met Boſſchaadjes en wilde gediertens vervult, 225
Tlaskala (de ſtad) waar van hun naam voerd, 219
- - is ſeer berg-agtig en waterrijk, ibid.
- - wanneer op de wijſe van een Gemeene-beſt is beſtierd geworden, 223
Tlaskalaanen, zijn een Oorlogſugtig volk, 168
- - ontfangen de Afgeſanten van *Cortes* heel beleeft, 168
- - onderwerpen ſig den Koning van *Caſtilje*, 169
- - houden raad over het Geſandſchap van *Cortes*, 170
- - raaken met de *Caſtiliaanen* in gevegt, 179
- - waar over ſy hunne ontſchuldigingen aan *Cortes* laten doen, 180
- - overvallen den *Caſtiliaanen*, 182
- - dog worden veele verſlaagen, 183, 184
- - neemen de vlugt voor de *Caſtiliaanen*, 186
- - hun krijgs-gebruyk beſchreeven, 190
- - ſenden eenige ververſſingen aan de *Caſtiliaanen*, 190, 191
- - (2000) op de *Caſtiliaanen*, afgeſonden, 191
- - worden alle verſlaagen, ibid.
- - zijn in een heevig gevegt met de *Caſtiliaanen*, ibid.
- - worden gedwongen af te trekken,

ken, 192
- worden over de 3000 gevangen genoomen, ibid.
- zijn gedwongen van de *Caſtiliaanen* af te trekken, 193
- vraagen, of de *Caſtiliaanen* Goden waren, ibid.
- (30000) vegten ſeer heevig met de *Caſtiliaanen*, 194
- verſpieden het Leger der *Caſtiliaanen* onder het brengen van leef-togt, 194, 195, 196
- vergaderen den raad, en beſluyten met de *Caſtiliaanen* vreede te maaken, 209
- bedrijven groote vreugde over de vreede met de *Caſtiliaanen*, 212, 213
- koomen met veel leef-togt in het Leger van *Cortes*, 214
- haalen *Cortes* met ſeer veel eer in hun Stad, 215
- zijn ſeer verwonderd over de Paarden der *Caſtiliaanen*, 216, 217
- konnen geene overheeringe dulden, 221
- op wat wijſe hun gebied hebben uytgebreyd, ibid.
- vegten tegen de volkeren van *Huexocingo*, 222
- wat gevoelen ſy hebben van God, en andere Gods-dienſtige kenniſſe, 233
- hebben veele Goden en Godinnen, 234
- zijn groote Wigchelaars en Waarſeggers, 235
- der ſelver imborſt beſchreeven, 238
- hun huuwelijks-manier beſchreeven, 240
- hunne kleeding beſchreeven, 242
- hebben groote agting voor hunne *Caciquez*, 243
- hun krijgs-gebruyk beſchreeven, 244, 245
- van wat Wapenen ſy ſig in den Oorlog bedienen, 245
- op wat wijſe hunne dooden begraven, 247
- der ſelver wijven levendig mede begraven, ibid.

Toeleg van *Velaſquez* tegen *Cortes*, 1

Toveryen (belagchelijke) door de *Indiaanen* tegen de *Caſtiliaanen* gemaakt, 178
- gaan geweldig in ſwang by de *Tlaskalaanen*, 235

Trauwanten van *Motezuma* ſteenigen hunnen Heer, 106

Treur-liederen by den *Tlaskalaanen* geſongen, 237

Trinidad, naam van het Schip van *Ferdinand Magellanes*, 66

Tuch, een *Zempoalaan*, verneemt dat de *Tlaskalaanen* verſpieders waren, 196

Tunas, een vrugt, door de *Caſtiliaanen* voor den honger geeeten, 181

Twee-gevegt tuſſen een *Zempoalaan* en een *Tlaskalaan*, 185

Twee-ſpalt tuſſen de *Caſtiliaanen* van het Leger van *Cortes*, 117

Twiſt om het Opper-geſag van de Vloot door het afdwaalen van *Cortes*, 6

V.

Vaartuygen van bieſen gemaakt, 227

Valdivia word met 4 van ſijn geſelſchap van de *Indiaanen* geofferd, 55

Valenzuela verongelijkt den *Cacique*

Henrique, 86
hy nog vermeerderde, 87
rd van den *Cacique* met pij-
eſchooten, 87, 88
enoodſaakt te vlugten, 88
, waar in meenigte ge-
den, 14
(wilde) waar veel gevon-
91
eſchrey by de *Tlaskalaanen*
heevig, 191
ag ſeer bloedig tuſſen de
laanen en *Huexocingo*,
222
kens der *Tlaskalaanen* be-
even; 246
, uytvinder van een werk-
, om ſuyker uyt het ried
rijgen, 11
ruz, waarom ſoo ge-
nt, 118
en Stad, wanneer en waar
gelegt, 138
van *Cortes* aan de *Caſti-*
en omtrent de *Tlaskalaa-*
gedaan, 218
g met *Magellanes* aan het
liaanſche Hof gemaakt,
63
g-punten over de ontdek-
van de *Specery-Eylanden*,
19, 20
d van *Hieronymus d'Aguí-*
van ſijn weder-varen by
ndiaanen, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61
van den *Cacique* van *Zem-*
, aan *Cortes*, wegens de
gendheyd van *Motezuma*,
127, 128
gedagten van ſommige
over, 128
ing van een Bevel-hebber
veroorſaakt veel moeyelijk-
heyd, 120
Vermaaning door *Cortes* aan de
Indiaanſe Prieſters gedaan, 148
Verraad tegen *Cortes* geſmeed,
154
Verſchanſſing door de *Caſtiliaanen*
gemaakt, 187
Verſchil tuſſen *Magellanes* en *Fa-*
lero, over het voeren van de
Koninglijke vlag, 65
Verſchillen tuſſen *Gil Gonzales*
d'Avila, en *Pedrarias*, 17, 18
Verſoek eeniger *Caſtiliaanen* aan
Cortes weegens de aanhangers
van *Velaſquez*, 141
—— der *Caſtiliaanen* aan *Cor-*
tes, 203, 204
—— antwoord van *Cortes* hier-
op gedaan, 204
Verſpieders geeven berigt aan
Motezuma van het doen van
Cortes, 127
Ververſſingen door de *Tlaskalaa-*
nen aan de *Caſtiliaanen* geſon-
den, 190, 191
Verwondering der *Indiaanen* over
een Hond, Paarden en het
geſchut der *Caſtiliaanen*, 166
Veynſeryen der *Tlaskalaanen* door
Cortes ontdekt, 188
de la Victoria, 't Schip van
Louis de Mendoſa geheeten,
66
de la Victoria, deſe naam aan
een Tempel gegeeven, 186
Villa Rica, waarom ſoo ge-
noemt, 118
Vis werd niet in de Rivieren
van *Tlaskala* gevonden, 226
Vlag van de Vloot van *Cortes* be-
ſchreeven, 43, 44
Vlaggen op de ſcheepen geſteld,
waar

Waar over eenig verſchil ontſtond, 64
Vleeſch door *Cortes* aan boord gebragt, 1, 2
Vloot van *Ferdinand Magellanes* vermelkt na d' *Indiën*, 67
Vogelen van allerhande ſoort in *Tlaskala* gevonden, 225
Voorſtel van *de las Caſas* en den Biſſchop van *Burgos* aan den Koning van *Caſtiliën*, 23, 24
——— van eenige begunſtelingen van *Velaſquez* aan *Cortes* gedaan, 115, 116
——— van 8 Predikanten des Konings van *Caſtiliën*, 27, 28
——— Antwoord van *Garcias de Padilla* hier op gedaan, 28
——— die door *Cortes* beantwoord wierd, 116
Voorteeken (quaad) genoomen uyt het vallen der paarden, 200
Voorteekens des Oorlogs, in het ſchieten der Pijlen, by de *Tlaſkalaanen* in agt genoomen, 244
Vreede door een Kapiteyn van *Tlaſkala* van *Cortes* begeert, 184
——— tuſſen *Cortes* en de *Tlaſkalaanen* gemaakt, 211, 212
——— word met groot gejuych verkondigt, 212
——— tuſſen de *Culuas*, *Mexicaanen* en *Chihimecas* van *Tlaſkala* gemaakt, 222
Vreugde door de *Caſtiliaanen* bedreeven over het verſlaan der *Tlaskalaanen*, 184
——— door de *Tlaskalaanen* bedreeven over de vreede met de *Caſtiliaanen*, 212, 213
Vrouwen over de 300 door de *Tlaſkalaanen* aan *Cortes* aangeboden, 217
Vrugten ſeer ſchoon te *Zempoala* gevonden, 124
Vuur, wat gedagten de *Tlaskalaanen* hier van hebben, 234
Vuur-roer der *Caſtiliaanen* veroorſaakt een groote ontſteltenisſe aan *Motezuma* en ſijn volk, 137
Uytdaaging door een *Zempoalaan* aan een *Tlaskalaan* gedaan, 185

W.

Waarſeggers voorſeggen toekoomende dingen aan *Motezuma*, 107
——— worden met vrouw en kinderen omgebragt, ibid.
Waayers aan wie der *Indiaanen* geoorloft te draagen, 131
Wapenen der *Tlaskalaanen* beſchreeven, 189, 245
Wereld, wat gedagten de *Tlaskalaanen* hier van hebben, 234
——— hoe van hen verdeelt, 235
Wigbeeld van den Koning *Motezuma*, hoe geſchied, 106, 107, 108
Wijn aan de *Tlaskalaanen* verbooden, 239
Wilde-gedierten ſeer veel in de Boſſchaadjes van *Tlaskala* gevonden, 225
Wind-hond vangt veel haaſen en konijnen voor het ſcheepsvolk, 72
Woorden-wiſſeling over het opvatten der wapenen tuſſen *Cortes* en den *Cacique* van *Tabaſco*, 82, 83
——— tuſſen de *Caſtiliaanen* en *Engelſen* aan het Eyland *St. Juan*, 96
——— tuſſen *Cortes* en *Teuhtlile*, 114

—— tuſſen *Cortes* en eenige aanhangers van *Velaſquez*, 141
—— van *Cortes* met *Olintetle* over de magt van *Motezama*, 163, 164
—— tuſſen *Teuch* en *Marina*, 182, 183

X.

Xicotencatl weder-ſpreekt de Reden-voering van *Maxiſcatzin*, 171, 172
—— ſend 2000 *Tlaskalaanen* op de *Caſtiliaanen* af, 191
—— begeeft ſig toornig na *Tlaskala*, 199
—— geeft een ſijner dogters aan *Pieter d'Alvarado* ter vrouwe, 218
—— heeft 500 wijven, 240
Xicotencatl (de jonge) als Geſant van de *Tlaskalaanen*, aan *Cortes* geſonden, 209
—— word ſeer beleefd van *Cortes* ontfangen, en in ſijn Tent geleyd, 210
—— doed een Aanſpraak aan *Cortes*, ibid.
—— ſcheyd ſeer wel vernoegt van *Cortes*, 212
—— word vriendelijk van de ſijne wederom ontfangen, ibid.
—— om-armd *Cortes* in het inkoomen van *Tlaskala*, 216

Y.

Yamemes, mannen, die gewoon zijn, laſt te dragen, 129
Yopales, een ſoort van banken by de *Indiaanen*, 176
Yver der *Caſtiliaanſe* Soldaaten over de Afgoden van die van *Cinpancingo*, 145
—— die door *Cortes* gepreeſen word, ibid. 146

Z.

Zabanas, een ſchoone Landſtreek, 123
Zahuatl, een Rivier, des ſelfs oorſprong, 219
—— des ſelfs beteekenis, 220
Zang-kunſt ſeer van de *Tlaskalaanen* bemint, 239
Zempoala, een groot gehugte, beſchreeven, 124
—— des ſelfs volk beſchreeven, ibid.
—— krijgt van de *Caſtiliaanen* verſcheyde naamen, 126
Zempoalaan daagt een *Tlaskalaan* tot een twee-gevegt, 185
—— ſlaat hem het hoofd af, ib.
—— waar over een groote vreugde bedreeven wierd, ibid.
Zempoalaanen ontfangen de *Caſtiliaanen* heel beleefd, 125
—— zijn ſtruyk roovers en wraak-gierigen, 134
—— prijſen de *Caſtiliaanen* gegeweldig by de *Tlaskalaanen*, 215
Zilver-mijnen in *Tlaskala* gevonden. 225
Zocotlan een groot gehugte onder *Mexico* gehoorig, 163
—— werd van de *Caſtiliaanen* *Caſtelblanco* genoemt, ibid.
—— des ſelfs gebouwen, Tempels en Afgoden beſchreeven, 165
Zund-vloed bekent by de *Tlaskalaanen*, 234

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder waar de Figuuren moet ſtellen.
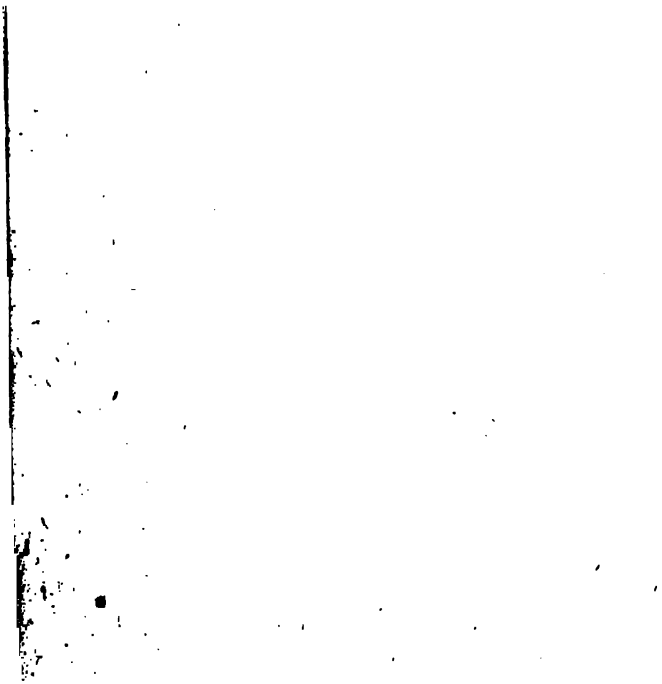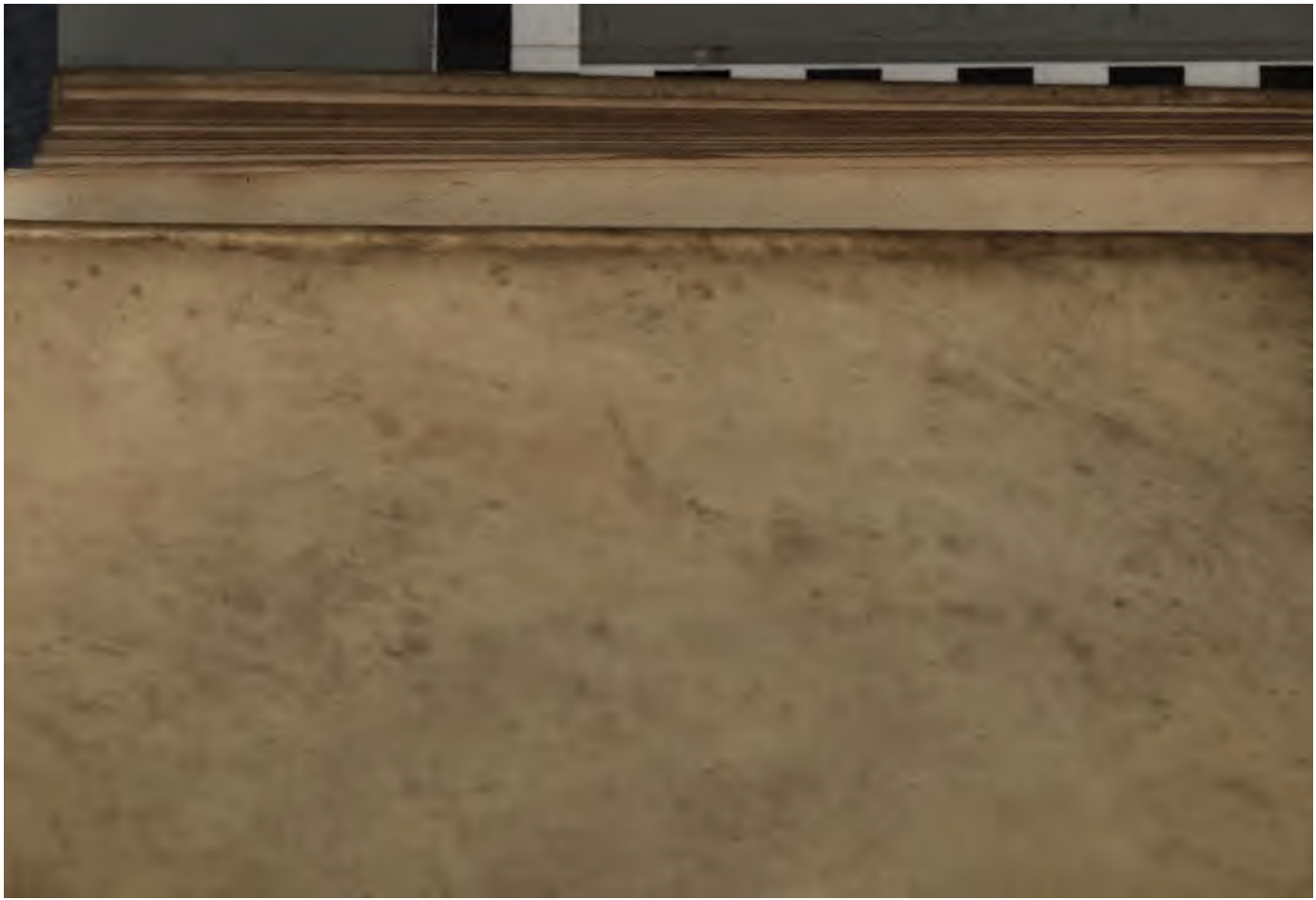
A 1	tegen pagina	51
A 2	——	81
A 3	——	107
A 4	——	110
A 5	——	174